

Національна академія наук України  
Міжнародна асоціація українців  
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології  
ім. М. Т. Рильського  
Український комітет Міжнародної асоціації вивчення  
слов'янських культур

**ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ**  
**УКРАЇНСЬКІ**  
**НАРОДНІ БАЛАДИ**  
**СХІДНОЇ СЛОБІДЧИНИ**

УДК 398.87(437.6=161.2)  
ББК 82.3(4СЛО+4УКР)-6  
3-61

**Головний редактор** *Ганна Скрипник*

**Редакційна колегія:**

*Микола Мушинка, Богдан Зілинський, Ростислав Пилипчук,  
Іван Дзюба, Іван Драч, Леся Мушкетик, Леся Вахніна,  
Оксана Шевчук, Григорій Семенюк, Ольга Паламарчук*

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту мистецтвознавства,  
фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України*

**Зілинський О.** Українські народні балади Східної Словаччини / Орест Зілинський ; [голов. ред. З-61 Г. Скрипник] ; НАН України, МАУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2013. – 728 с., 8 іл. – До 90-річчя з дня народження О. Зілинського.

ISBN 978-966-02-6895-1

©Міжнародна асоціація українців, 2013  
©ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2013

# УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ В НАУКОВІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОРЕСТА ЗІЛИНСЬКОГО: РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА ІНТЕРЕТНІЧНИЙ КОНТЕКСТИ

*(Передмова)*

Праця Ореста Зілинського «Українські народні балади Східної Словаччини», опублікування якої приурочено до 90-річчя з дня народження вченого, є чи не найвизначнішою в його науковому доробку.

Українська баладна скарбниця віддавна привертала увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників, оскільки є однією з найбагатших у світовому фольклорі – за підрахунками вчених в українському баладному фонді налічується понад 300 сюжетних типів. Тож не випадково, що саме цей жанр народної пісенності став предметом уваги дослідників уже в XIX ст. Згадаймо хоча б праці про багаті на сюжети й колоритні образи народні балади М. Костомарова, М. Чалого, М. Петрова, О. Огоновського, а також спеціальні ґрунтовні студії О. Потєбні, І. Франка, М. Драгоманова, М. Возняка, В. Доманицького, Д. Загула, В. Гнатюка, К. Квітки, Г. Нудьги, О. Зілинського, О. Дея, С. Грици, М. Мушинки, М. Гайдая та ін.

З-поміж ранніх досліджень, у яких порушується питання історії та теорії жанру балади в українському фольклорі, висвітлюється зв'язок між сюжетами балад на основі порівняльного матеріалу уснопоетичної творчості українців та європейських народів, вирізняється робота Ф. Колесси «Українська усна словесність» (1938). Цікаві спостереження щодо художніх прикмет (драматизму викладу, композиційної побудови) українських балад в інтернетнічному контексті містять розвідки І. Франка, який підготував збірку перекладів найкращих балад народів світу. Українські балади стали предметом наукового зацікавлення й відомого шведського славіста Альфреда Єнсена, англійського професора Ентвістла, польського дослідника Чеслава Згожельського та ін. У XX ст. в Україні було видано кілька збірок як вітчизняних, так і західноєвропейських балад (Фрідріх Шиллер «Балади» (1927); «Вибір німецьких балад» (1928); «З глибини. Балади народів світу» (1956); антологія «Українська балада» (1964); двотомник «Балади» (упорядники О. Дей, А. Ясенчук), опублікований у багатотомному серійному виданні «Українська народна творчість» (1987, 1988)).

Як жанр уснопоетичної творчості балади є цінним джерелом не тільки для фольклористичних, але й для історичних, етнографічних та етнопсихологічних студій, позаяк власне в баладі «відбивається національний характер народу, і тому балади кожного народу мають свої специфічні відтінки: в одних домінує ліричний струмінь, в інших – епічний, в третіх – драматичний і т. д.»<sup>1</sup>. За наявності широких паралелей української баладної сюжетики із загальноєвропейською, фольклористи акцентують і деяку її специфіку, для якої не характерне домінування надмірно «страшної фантастики», властивої баладам окремих народів; її вирізняє також реалістичний соціальний контекст; у ній «драматизм події з надзвичайною силою поєднується з епічною об'єктивністю викладу і глибоким ліризмом». Специфіка українських народних балад та їх зв'язок з баладною творчістю європейських народів і літературою стали предметом висвітлення вітчизняних учених, які репрезентували розвиток українських баладних студій на Міжнародному науковому форумі «35 Міжнародна баладна конференція», що відбулася в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України 2009 року<sup>2</sup>.

Серед вітчизняних дослідників одним з перших, хто дав дефініцію фольклорного жанру «балада», був М. Драгоманов. У сучасній українській науці під терміном «балада» прийнято розуміти окремий жанр епічних гостросюжетних народних пісень: «Своєрідний жанр епічних у своїй основі пісенних творів розгорненої гостродраматичної і трагічної сюжетики, в яких реалістично... відображаються винятково напружені конфлікти чи фатальні збіги обставин – в особистій, сімейній та громадській сфері народного життя»<sup>3</sup>. Термін «балада» майже з тотожним значенням застосовується в українській фольклористиці вже з початку XIX ст.

Визначним і досі не вповні оціненим доробком у царині вітчизняних баладних студій є праці О. Зілинського, завдяки дослідженням якого українська баладна сюжетика введена у фольклористичні наукові дискурси європейських народів. Шлях ученого до наукової розробки української баладної тематики був не простим: йому передували філологічні й літературознавчі дослідження, заняття російською і слов'янською фольклористикою, педагогічна діяльність. Хоча предметом «дипломованої спеціальності» О. Зілинського була історія літератури, проте за спостереженнями дослідників, його «сердечне, так би мовити, захоплення – фольклор, зокрема, дослідження слов'янської народної пісні». Спектр наукових фольклористичних інтересів О. Зілинського досить широкий: це й українсько-чеські та українсько-слов'янські взаємовпливи у фольклорі, і питання теорії та методики фольклористики («Про проблеми та методи історичного

---

<sup>1</sup> Нудьга Г. А. Українська балада. – К., 1970. – С. 7.

<sup>2</sup> Див.: 35 Міжнародна баладна конференція SIEF. Доповіді та матеріали. – К., 2009.

<sup>3</sup> Дей О. У світі народної балади // Балади. – К., 1987. – С. 5.

вивчення народної пісні», «Текст народної пісні як предмет машинного аналізу» та ін.), й обрядовий фольклор та народні ігри. Проте особливо науково-значущими в народознавчій спадщині О. Зілинського є його дослідження із царини народної пісенної творчості – історичні пісні, народні думи, балади та любовна лірика тощо. Утім, головним лейтмотивом усіх праць, присвячених українській фольклористиці О. Зілинського, є обґрунтування цілісності національної культури, зокрема фольклору, на всій території історичного розселення народу, у всьому його регіонально-локальному розмаїтті.

З-поміж історіографічних праць славіста виокремлюються студії фольклористичної спадщини Зоріана Доленги-Ходаковського, Володимира Антоновича, Михайла Драгоманова, Володимира Гнатюка, Івана Панькевича та чеського фольклориста Бедржиха Вацлавка<sup>4</sup>. Фольклористичній діяльності З. Доленги-Ходаковського дослідник приурочив ґрунтовну статтю «Перший шукач народних скарбів». Він також підготував у 1949 році до друку збірник «Східнослов'янські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського», який уміщував понад 100 українських та білоруських пісень, віднайдених О. Зілинським в архівах П. Шафарика.

Ґрунтовністю вирізняється розвідка О. Зілинського, присвячена фольклористичній діяльності І. Панькевича. О. Зілинський акцентує незмінну впродовж усього життя, чітко окреслену позицію вченого щодо діалектно-регіональних виявів культури русинів Карпат як невід'ємної складової загальноукраїнської моделі культури. О. Зілинський підкреслює, що в більшості своїх статей І. Панькевич робив «наполегливий акцент на зв'язках поміж матеріалом, встановленим на Закарпатті, й матеріалом галицьким»<sup>5</sup>. Ученому близька й зрозуміла ця патріотично-громадянська позиція І. Панькевича, який уважав, що «ознайомлення з рідним фольклором» є «одним із найважливіших засобів культурного усвідомлення».

До історіографічного доробку О. Зілинського можна зарахувати й розвідку «Іван Франко – ранній дослідник лемківської пісні», у якій висвітлюється початок наукових зацікавлень І. Франка фольклором. Серед публікацій О. Зілинського з історіографії фольклористики є й кілька його статей, присвячених студіюванню запису української народної пісні «Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?», зробленого на Пряшівщині в середині XVI ст.<sup>6</sup>

<sup>4</sup> Див.: *Мушинка М.* Орест Зілинський і його внесок в українську фольклористику (До 70-річчя від дня народження) // Народна творчість та етнографія. – 1993. – № 5/6. – С. 26–27.

<sup>5</sup> *Зілинський О.* Іван Панькевич як фольклорист // *Зілинський О.* Вибрані праці з фольклористики. У 2 кн. Кн. 1. – К., 2013. – С. 26.

<sup>6</sup> Детальніше про це див.: *Мушинка М.* Огляд дотеперішніх досліджень над «Піснюю про Стефана-воєводу» // *Дукля.* – Пряшів, 1961. – Ч. 4. – С. 110–117; *Зілинський О.* Історичні та жанрові риси пісні про Стефана-воєводу // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Пряшів, 1965. – Т. I. – С. 214–222.

У полі зору інтересів ученого були також проблеми дослідження календарних і сімейно-побутових обрядів та сполучених із ними обрядового фольклору й обрядових ігор. Ідеться, зокрема, про ґрунтовну розвідку «Народні ігри східних і західних слов'ян», яка й досі неоприлюднена й зберігається в рукопису в бібліотеці Інституту чеської літератури в Празі. Як слушно зазначає М. Мушинка – дослідник фольклористичної спадщини О. Зілинського, ця праця «щодо вичерпності матеріалу і його наукового висвітлення... не має рівної в усій слов'янській фольклористиці»<sup>7</sup>.

Нове слово О. Зілинський сказав і в справі дослідження українських народних дум – чи не найвидатнішого явища української музичної епіки. Цій проблемі він присвятив ґрунтовну 200-сторінкову працю «Дослідження дум за останніх сорок років» (1928–1969), яка була своєрідним продовженням вступу Катерини Грушевської до її двотомного корпусу «Українських народних дум». Вона містила критичний огляд доробку українських радянських фольклористів у царині студіювання дум: «Здається, що після праць Ф. Колесси та К. Грушевської в українській та слов'янській фольклористиці не було створено нічого, що дорівнювало б цим працям за новизною наукових ідей і ґрунтовністю опрацювання». На жаль, зазначена робота, яка була написана для Гарвардського університету, і досі також залишається неопублікованою.

Слушними є висновки О. Зілинського щодо більшої спорідненості українських дум з південнослов'янським історичним епосом (головно з так званими «бугарштицами»), аніж з російськими билинами. У своїй доповіді, виголошеній на VII Славістичному з'їзді у Варшаві 1973 року, учений піддав критиці історико-типологічний метод дослідження жанру, а в статті про давню українську та польську думи спростував твердження Ф. Колесси про те, що українські козацькі думи виникли на ґрунті похоронних голосінь<sup>8</sup>. Його ґрунтовна розвідка «Давня українська та польська дума крізь призму історичних даних» розкриває історію виникнення жанру; окреслює тематику дум та територію їх побутування; висвітлює історіографію дослідження дум польськими та українськими авторами. У ній стверджується, що польська дума, на відміну від української, не має зв'язку з народною творчістю, оскільки вона має літературне походження. Учений критично висловлюється про дещо заангажовану аргументацію Л. Щербицької-Сленк щодо польського походження терміна «дума», зазначаючи, що слово «дума» в польській мові XVII ст. мало ряд зовсім інших семантичних застосувань. Козацькі та «польські» думи (лицарські жалібно-хвалебні пісні XVII ст.) належать до двох різних етапів розвитку в історії пісні на героїчну тематику. Їх між собою на-

---

<sup>7</sup> *Мушинка М.* Орест Зілинський і його внесок в українську фольклористику (До 70-річчя від дня народження). – С. 29.

<sup>8</sup> Див.: Там само. – С. 30.

## ПЕРЕДМОВА

близили термінологічні концепти пізніших часів («Давня українська та польська дума крізь призму історичних даних»).

Неопублікованою, за свідченням дослідників, залишилася також праця О. Зілинського «Українська історична пісня XV–XVIII ст.» (70 с.), у якій автор указує на незрівнянно багатшу спадщину українських історичних пісень порівняно з аналогічним жанром в інших слов'янських народів та критично оцінює класифікацію пісенних зразків цього типу за принципом періодизації історії України і пропонує покласти в основу їх класифікації хронологічний принцип (за окремими століттями)<sup>9</sup>.

Оригінальні спостереження висловлює О. Зілинський і щодо такого пісенного жанрового різновиду, як українська любовна лірика<sup>10</sup>. В одній із публікацій, присвяченій цьому жанру, учений аналізує мотиви й образну систему української любовної лірики, робить огляд її розвитку в Україні, розкриваючи причини особливої її популярності тут, які, на його думку, зумовлені «швидким розвитком соціальних груп, що за своєю культурною приналежністю стояли між літературою і фольклором», а також своєрідністю умов життя людності на грані «буття» і «небуття», непевності і надії, стабільності і змін, вірності і зради.

Студіюванням пісенної баладної творчості українців О. Зілинський почав займатися з 1950-х років (у контексті його історично-порівняльних робіт про чесько-українські та польсько-українські зв'язки в народних піснях<sup>11</sup>). Ще в середині минулого століття вчений підготував доповідь про взаємовпливи між українською, чеською та словацькою народною пісенною творчістю, у якій указує на відповідні паралелі між виявленими в українському фольклорі баладними сюжетами та їх відповідниками в чеських і словацьких аналогах. Про шляхи проникнення баладних текстів у чеську та німецьку літературу йдеться в його спеціальних розвідках, присвячених проблемі залучення української народної пісенної творчості до літератури згаданих народів.

До періоду 1970-х років належать його ґрунтовні дослідження про балади Карпатського регіону («Народні балади бачванських русинів» та «Народні балади східнославацьких українців в їх інтернетичних взаєминах»). Усе своє свідоме життя О. Зілинський активно студіював русинсько-українську культуру Східної Словаччини. Відчуваючи себе представником найзахіднішої гілки українства – русинів Пряшівщини і маючи розвинене почуття національної відповідальності, він наполегливо збирав зразки уснопоетичної творчості українців-русинів цього регіону, вислідом чого і стала підготовка пропонованої читачам фундамен-

<sup>9</sup> Див.: Там само. – С. 31.

<sup>10</sup> Мушинка М. Україніст із Золотої Праги // Слово і час. – 1993. – Чис. 11. – С. 30.

<sup>11</sup> Див.: Мушинка М. Орест Зілинський і його внесок в українську фольклористику (До 70-річчя від дня народження). – С. 31.



ГАННА СКРИПНИК

---

тальної праці «Українські народні балади Східної Словаччини». До неї ввійшло 485 баладних пісень, основних сюжетів і варіантів: «Наше видання, – зазначає О. Зілинський у “Вступі”, – є передусім збірником текстів»<sup>12</sup>. Загалом це 136 самостійних баладних сюжетів (згрупованих у 21 тематичний цикл) та 255 мелодій. Важливим інформативним доповненням збірки є відомості про кількість балад, зафіксованих у кожному зі 118 населених пунктів, позначених на вміщеній у праці карті Східної Словаччини. О. Зілинський стверджує, що багатством епічної творчості українці Східної Словаччини завдячують перехресним становищем їхньої землі та активним міжетнічним зв'язкам і міжкультурним взаємовпливам: «Це вузлове становище, трагічно недооцінене цілими генераціями місцевих культурних діячів, відбилося в багатому й різноманітному фольклорі, що не знав національної замкнутості й щедро збагачував власну традицію драми, принесеними ззовні. Продуктом цієї історичної живучості та відкритості є багате жниво епічних пісень. На невеликій території до 3500 квадратних кілометрів записано, переважно впродовж останніх двадцяти років, до 500 баладних текстів. Для порівняння варто навести, що Їржі Горак, видаючи збірник словацьких народних балад, мав у своєму розпорядженні з цілої словацької території 844 тексти, а П. Лінтур на цілому українському Закарпатті коло 600 текстів»<sup>13</sup>.

Структура роботи охоплює (крім загальної вступної статті) – ґрунтовну розвідку «Підбескидські народні балади»; розділ, що містить основні баладні тексти; а також окремий розділ, що подає доповнюючі варіанти. Як зазначається у вступній частині, найбільше матеріалів до названого збірника поступило від учителя Свидницької середньої школи Андрія Дулеби, письменника і працівника Музею української культури у Свиднику Михайла Шмайди, викладачки фольклористики в Карловому університеті Єви Врабцової, директора школи в Старині Андрія Каршко, а також викладача Пряшівського університету Миколи Мушинки. Музичну транскрипцію значної кількості магнітофонних записів зробив науковий співробітник Інституту етнографії і фольклористики Чехословацької академії наук у Празі Ярослав Марклов<sup>14</sup>. Коментуючи музичну частину праці, О. Зілинський зауважує, що «з музичних записів вибрано найціннішу частину, дотримуючись принципу, що кожна пісня репрезентована бодай одним зразком мелодії, якщо такий запис взагалі існує»<sup>15</sup>.

---

<sup>12</sup> Див.: Зілинський О. Вступ // Зілинський О. Українські народні балади Східної Словаччини. – К., 2013. – С. 14.

<sup>13</sup> Там само. – С. 13.

<sup>14</sup> Там само. – С. 15.

<sup>15</sup> Там само. – С. 14.



Хоча б коротко, зупинимося на теоретичній складовій праці, репрезентованій в основному в розлогій науковій розвідці «Підбескидські народні балади» та у «Вступі». У них подавався загальний огляд визначень та особливості цього фольклорного жанру, висвітлювалося його співвідношення з іншими пісненими різновидами, акцентувалася специфіка регіону.

Дослідження розкривало еволюцію визначень, характерних для різних наукових традицій – від окреслення специфіки жанру головно трагічною тематикою: «пісні епічного змісту, що оповідаючи, звичайно мають за сюжет яку-небудь сумну – ефектну подію» (М. Драгоманов); «переважно похмурі, трагічні випадки» (П. Лінтур); «ліро-епічні пісні про трагічні випадки з буденного життя» (М. Мушинка); «епічні у своїй основі пісенні твори, розгорненої гостродраматичної і трагічної сюжетики» (О. Дей) – до заперечення наявності трагічного мотиву як обов'язкового атрибуту балад.

Дослідник писав: «Новіша фольклористика, що при визначенні меж фольклорних жанрів усе більше виходить із сукупності структурних признаков твору, з форми організації поетичного тексту, перестала вважати присутність трагічного мотиву невід'ємною віхою балад. Баладу почали дефінувати як епічну пісню з сильною участю ліричних елементів, як "віршоване оповідання, сюжет якого розвивається на ліричному фоні", як твір, у якому епічний зміст виражено ліричною формою»<sup>16</sup>.

Цікавими є спостереження дослідника й щодо історичного періоду виникнення балад, який, на його думку, деякими вченими необґрунтовано відноситься у глибину століть. Він поділяє позицію дослідників, які сьогодні погоджуються з поглядом, що «виникнення балади як жанру пов'язане з історично важливим процесом самовизначення людського індивіда, його виділення з рамок інертної колективної свідомості; з часом, коли проблеми особистої долі вперше почали сприйматися як гідний предмет мислення й художньої творчості»<sup>17</sup>.

О. Зілинський ставить під сумнів методи аналізу матеріалу, за якими тексти балад групувалися за їх «мнимим історичним походженням», а «історична приналежність пісні визначалася виключно за тематикою». Він закликає дослідників розпізнавати історичне «наверстування матеріалу», класти в основу аналізу «стильово-психологічне обличчя пісні», її «естетичні властивості», «способи художньої обробки сюжету»; розглядати народну пісню «як художній твір, а не як сухе повідомлення про факти». «Шлях до історичної класифікації балад, – стверджував дослідник, – може вести тільки через паралельне вивчення всіх елемен-

<sup>16</sup> Див.: Зілинський О. Підбескидські народні балади // Зілинський О. Українські народні балади Східної Словаччини. – К., 2013. – С. 16.

<sup>17</sup> Там само. – С. 18.

ГАННА СКРИПНИК

---

тів змісту і форми»<sup>18</sup>. Об'єктивно визначити час виникнення пісні можна, на його думку, «тільки почерез комплексний аналіз її сюжету й формальної структури, її варіантного матеріалу, її відношення до інших пісень, її приналежності до певного стильового типу, її зв'язку з мелодією певного характеру»<sup>19</sup>.

Отже, учений застосував принципово новий підхід до аналізу балад, спростовуючи домінуючі на той час у радянській фольклористиці класифікації баладних текстів, в основу яких безоглядно клався лише історично-порівняльний метод. Правдоподібними, на думку О. Зілинського, можуть бути висновки про розвиток пісенних явищ, зроблені на основі якомога численнішого ряду варіантів, а не на базі поодиноких, навіть естетично досконалих зразків. У репрезентованому дослідженні вчений переконливо обстоює доконечність «варіантного» методу студювання балад.

Стверджуючи, що «баладна традиція східнославацьких українців стала своєрідним архівом міжнаціональних пісенних контактів», О. Зілинський водночас чітко окреслює її власний місцевий профіль, здатність не лише засвоювати, але й перетворювати чужі культурні нашарування і творити самобутні пісенні зразки, що виділяються як завдяки кращій «збереженості епічності», «багатому сюжетному складу», так і особливій стильовій традиції, «емоціональному колориту», естетиці текстів. Учений резюмує: «Три основні властивості виділяють баладну традицію нашої області в міжнародному контексті: 1. виняткове багатство й міжнародно мішаний склад репертуару, 2. добре збереження епічних якостей текстів, 3. тенденція до циклізації цього різноманітного матеріалу, що виявляє себе значною кількістю рухомих переносних мотивів. Складний і широкий генетичний профіль наших балад є відбиттям багатой історичної долі нашої області, що лежала на перехресті багатосторонніх культурних контактів і щедро черпала з їх джерел»<sup>20</sup>.

Праця містить точну паспортизацію кожної балади, представляє докладну інформацію про історію розвитку баладного сюжету та шляхи його міграції. У коментарях подано перелік текстових паралелей до конкретної балади; дослідження репрезентувало словник діалектних слів, іменний реєстр та резюме словацькою, німецькою та російською мовами<sup>21</sup>. Істотним інформативно-естетичним доповненням до збірника є кольорові ілюстрації відомого художника Словаччини українського походження Дезидерія Миллого – ректора Академії

---

<sup>18</sup> Там само. – С. 38.

<sup>19</sup> Там само. – С. 39.

<sup>20</sup> Там само. – С. 52.

<sup>21</sup> Показчики до збірника (Показчик місцевостей та співаків; Показчик місцевостей, наведених на карті; Показчик пісенних початків) були складені сином О. Зілинського – Богданом (нині – доцентом Карлового університету у Празі).

## ПЕРЕДМОВА

образотворчого мистецтва в Братиславі. Як запевняють дослідники, це була «найбільша регіональна збірка не лише в українській фольклористиці, але й у усій Слов'янщині. Та й у європейському контексті немає такого об'ємного і так старанно опрацьованого корпусу балад»<sup>22</sup>. Проте, попри позитивні рецензії та високий науковий рівень фахово підготовленого збірника, робота була знята з видавничих планів<sup>23</sup>. Сам О. Зілінський так пояснював причину відмови публікувати роботу: «Справа з виданням наших балад у словацькій серії в Братиславі не пройшла через національну приналежність матеріалу»<sup>24</sup>.

Незважаючи на складні психологічні переживання, спричинені блокуванням друку дослідження про українські балади Східної Словаччини, О. Зілінський не склав рук і з дивовижним завзяттям вивчав баладно-пісенну творчість населення всього Карпатського регіону. Він уклав «Каталог народних балад в області Західних Карпат», що містить понад 2000 балад словаків, чехів, поляків та українців, а також близько 300 докладних аналізів окремих баладних сюжетів<sup>25</sup>. Будучи добре обізнаним із пісенною творчістю слов'янських народів, дослідник також підготував збірник балад – «Словацька народна балада в інтернетічному контексті», який містив 161 баладу (з мелодіями – 155, без мелодій – 6). З них 56 – словацьких, 37 – українських, 41 – моравська та 27 – польських. Важливою складовою збірника була розлога вступна стаття (обсягом близько 80 сторінок) та фахово виконані коментарі до кожного зразка. Обидві праці отримали широкий резонанс та високу оцінку фахівців Чехії, Словаччини, Польщі та інших країн.

За свідченням М. Мушинки, рукописна спадщина О. Зілінського містить ще дві балади польською мовою, у яких на підставі типологічного методу історичного дослідження польської балади здійснено класифікацію виявлених зразків; простежено шляхи міграції окремих баладних сюжетів у польському пограниччі<sup>26</sup>. Перу О. Зілінського належить також кілька науково-критичних статей,

<sup>22</sup> *Мушинка М.* Орест Зілінський і його внесок в українську фольклористику (До 70-річчя від дня народження). – С. 31.

<sup>23</sup> Оскільки ця унікальна праця чи то через суб'єктивні причини, чи через фінансові труднощі й донедавна залишалася неопублікованою, то спеціалізована наукова інституція України – ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України – запропонувала свої видавничі послуги власникам архівного примірника рукопису «Українські народні балади Східної Словаччини» щодо опублікування дослідження і в рамках видавничих проектів МАУ опублікувала цю роботу.

<sup>24</sup> Цит. за: *Дулеба А.* Пісні-балади як головний атрибут фольклористики Ореста Зілінського // Науковий збірник Музею українсько-руської культури у Свиднику. – 1998. – № 21. – С. 455.

<sup>25</sup> Праця була опублікована в Празі через два роки по смерті фольклориста.

<sup>26</sup> *Мушинка М.* Орест Зілінський і його внесок в українську фольклористику (До 70-річчя від дня народження). – С. 33.

опублікованих у словацьких та львівських виданнях <sup>27</sup>, у яких дослідник піддає сумніву деякі усталені інтерпретації баладного жанру.

Поданий у цій Передмові побіжний, дещо схематичний огляд новаторського, фахово виконаного дослідження О. Зілинського про баладну творчість українців, як і лаконічний начерк його наукового доробку в царині фольклористики в цілому, не розкривають усієї наукової значущості й багатоаспектності його студій. Поза сумнівом, що опублікований у цьому році Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України двотомник фольклористичних праць ученого і пропонований увазі читача його ж збірник балад стануть істотним доповненням досі оприявленої народознавчої спадщини О. Зілинського і, безперечно, послужать підставою спеціального її наукового дослідження з метою створення об'єктивного наукового портрета видатного фольклориста <sup>28</sup>.

Репрезентований збірник містить, окрім безпосередньо укладених О. Зілинським балад, ще й Післямову та перелік праць вченого про балади та споріднені з ними пісні, а також список літератури про О. Зілинського, підготовлені М. Мушинкою.

Редколегія сподівається, що опублікування рукопису О. Зілинського «Українські народні балади Східної Словаччини», зініційоване колективом ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, словацьким (М. Мушинкою) та чеським (Б. Зілинським) україністами, стане ще однією нетлінною пам'яткою наукового подвижництва великого українського вченого.

Редколегія висловлює вдячність усім, хто долучився до виходу у світ цієї праці.

*Ганна Скрипник*

---

<sup>27</sup> Див.: Дулеба А. Пісні-балади як головний атрибут фольклористики Ореста Зілинського... – С. 456.

<sup>28</sup> Праця друкується у двох частинах із посторінковим продовженням.

# УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ СХІДНОЇ СЛОВАЧЧИНИ

## ВСТУП

Перед двома століттями, після 1765 року, коли англійський сільський священик Томас Персі видав свої «Реліквії старої англійської поезії», цілою культурною Європою прошуміла хвиля захоплення народними баладами. Їх відкриття стало одним із початків романтичної революції в мистецтві, а в зростаючому інтересі до фольклору балада зайняла чільне місце.

Сутність балади – розповідь про незвичайні, хвилюючі події щоденного життя. Люди в ній показані в хвилинах боротьби за найбільші дари життя – любов, свободу, і за саме життя, за його збереження. Створювання таких пісень відбивало незмінний інтерес людини до незвичайного й виняткового, прагнення знайти саме в ньому найповніший вираз сил, які діють в людині. В баладах відбилися риси історичного побуту, національних поглядів та звичаїв. Але їх ядром є у всіх народів світу все ті ж, безіменні і всюдиприсутні людські драми, спалахи неспокою й пристрасті, що оживлюють і очищують життя. Передаванням таких свідчень єдналися народи в своєму ході до все повнішого самовизначення людини.

Область, яку заселяють східнославацькі українці, від дуже давніх часів лежала на перехресті різних культурних традицій і шляхів культурного обміну. Протягом довгих століть вона жила інтенсивним історичним життям у найсправжнішому розумінні: у створюванні історії тут брали участь маси народу, а не тільки династії чи феодальна верхівка. Це вузлове становище, трагічно недооцінене цілими генераціями місцевих культурних діячів, відбилося в багатому й різноманітному фольклорі, що не знав національної замкнутості й щедро збагачував власну традицію драми, принесеними ззовні. Продуктом цієї історичної живучості та відкритості є багате жниво епічних пісень. На невеликій території до 3500 квадратних кілометрів записано, переважно впродовж останніх двадцяти

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

років, до 500 баладних текстів. Для порівняння варто навести, що Їржі Горак, видаючи збірник словацьких народних балад, мав у своєму розпорядженні з цілої словацької території 844 тексти, а П. Лінтур на цілому українському Закарпатті коло 600 текстів.

Упорядник поставив собі метою удоступнити цю багату спадщину в якнайширшому обсягу. Важливою властивістю фольклору є змінність його творів у часі та просторі, створювання все нових форм казки чи пісні, достосованих до зацікавлень та смаку того чи іншого середовища. Широке вивчення пісенних варіантів є основним засобом наукового вивчення народної творчості, її художніх властивостей та історичної долі. Тому ми, використовуючи дану можливість, створювали нашу книгу як відносно повне зібрання записів народних балад, зроблених на нашій території, і включали в неї все науково й естетично цінне з традиції цього жанру. Охоплення 133 пісенних одиниць (сюжетів), 472 текстових та 219 музичних записів мало б дати багату підставу для дальшого наукового вивчення баладної традиції на нашій та сусідніх територіях.

Але книга призначена рівною мірою і для рядових читачів. Намагаючись зробити її доступнішою й прозорішою для них, впорядник поділив її на дві частини. В першій зібрано художньо найкращі й історично найзначиміші тексти кожної балади; в другій, меншим набором, надруковано в тому ж порядку сюжетів решту записів, що послужать передусім дослідникам. Прочитавши першу частину, рядовий читач може відкласти книгу. Але можливо, що його почне цікавити, яким способом може мінятися текст окремих балад у різних районах та селах нашої області, в подачі різних співаків, і які можуть бути причини таких змін. В тому випадку йому послужить і відділ «Доповнюючі варіанти» й критичний апарат в кінці книги.

Наше видання є передусім збірником текстів. З музичних записів вибрано найціннішу частину, дотримуючись принципу, що кожна пісня репрезентована бодай одним зразком мелодії, якщо такий запис взагалі існує. Читач, якого цікавить музичний матеріал, повинен завжди звертатися також до другої частини книги, бо при виборі матеріалу до першої частини вирішувала виключно вартість тексту.

В ряді випадків у першій частині збірника є по два або й більше варіантів тієї ж пісні. Це пов'язане з бажанням представити пісню в її основних відмінах, а також показати, який типовий вигляд вона мала в основних районах нашої території – на Спиші, Маковиці, Лабірщині, Снинщині. Паралельні тексти кожної пісні подаються завжди, після поділу на основні відміни (версії), в географічному порядку, йдучи з заходу на схід і з півночі на південь, в основному за течіями рік, що становили колись природні комунікаційні сполучення.

Основною одиницею впорядкування є «пісня», «пісенна одиниця» – один або більше пісенних текстів, що можуть мати різні мелодії, початки, конкретний сюжетний склад, але належать до себе спільністю декількох основних мотивів і подібною стилізацією, яка вказує на їх походження з єдиного джерела. Назву кожної пісні сформульовано так, щоб розкрити основне в її дійшовому змісті.

133 балади, поміщені в збірнику, згруповано в 21 тематичний цикл. Розподіл пісень на такі групи – завдання нелегке, бо народна словесна творчість вкладається ще менше, ніж література, в систему логічних пов'язань. В окремих циклах ми намагалися зібрати пісні, споріднені своїми вузловими мотивами, й таким чином провести читача поступово основними стихіями народної балади, якими є чудотворне – смерть – війна – любов – родинний розклад, що не закінчується вбивством члена родини – відхід з рідного краю. Треба підкреслити, що порядок розділів – не історичний. В кожному циклі зведено до купи пісні, що походять з різних часів; цим дана можливість спостерігати за змінами змістового та стильового обличчя даної теми.

Під кожною піснею наведено місце запису, якщо воно відоме. Дальші дані про походження тексту, про його паралелі й місце в традиції даної пісні – в примітках на кінці книги. Там подано також ширші інформації про принципи редагування текстів.

Треба жаліти, що в збірнику не зовсім рівномірно заступлені різні частини нашої області. Це пов'язано з фактом, що тільки в деяких районах розгорнули свою діяльність збирачі, які внесли в даний збірник найбільше матеріалів: учитель свидницької середньої школи Андрій Дулеба, письменник і працівник Музею української культури в Свиднику Михайло Шмайда, викладачка фольклористики в Карловому університеті Єва Врабцова, директор школи в Старині Андрій Каршко. Тільки залучення їхніх неопублікованих матеріалів дозволило нам скласти збірник такого розміру й профілю. За їхню довголітню й безкорисну збирацьку діяльність належить їм найщиріша подяка. Упорядник дякує також викладачеві пражського університету Миколі Мушинці за удоступнення деяких цінних матеріалів, науковому працівникові Інституту етнографії й фольклористики Чехословацької академії наук у Празі Ярославу Марклові за дуже оперативну музичну транскрипцію значної кількості магнітофонних записів, своєму синові Богданові – за складення покажчиків до збірника.



# ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

## ЩО ТАКЕ НАРОДНА БАЛАДА?

Для слов'янської народної традиції назва «балада» – зовсім чужа; народ нашої області називає пісні, що ввійшли в даний збірник, довгими, смутними, жебрацькими, постовими, застоловими піснями. В ранній польській, а за нею й західноукраїнській фольклористиці такі пісні визначалися терміном «дума». Поява й утвердження сучасного терміну пов'язані з великим значенням жанру балади, залежного від фольклорних зразків, у романтичній літературі, та з розвитком порівняльного вивчення народних пісень, що перенесло цей західноєвропейський науковий термін у слов'янську науку.

Старші дослідники, йдучи за походженням назви (італ. *ballare* = танцювати), намагалися знайти зв'язок між даним типом пісень і традицією романських пісень розповідного змісту, що співалися до танцю. Але в значенні ближчому до сучасного ця назва походить з англійської мови, де вже з XVII століття нею визначалися коротші епічні пісні переважно похмурого, трагічного змісту. Ці змістові риси вважалися ще донедавна визначальними для цілого жанру. В нашій науковій традиції П. Лінтур вважав темою балад «переважно похмурі, трагічні випадки», а М. Мушинка визначив у своїй хрестоматії балади тільки як «ліро-епічні пісні про трагічні випадки з буденного життя». У зв'язку з акцентом на трагічний визвук змісту в збірники балад неодноразово попадали безсюжетні (ліричні) пісні з трагічним кінцевим мотивом.

Новіша фольклористика, що при визначенні меж фольклорних жанрів усе більше виходить із сукупності структурних признаков твору, з форми організації поетичного тексту, перестала вважати присутність трагічного мотиву невід'ємною віхою балад. Баладу почали дефінувати як епічну пісню з сильною участю ліричних елементів, як «віршоване оповідання, сюжет якого розвивається на ліричному фоні», як твір, у якому епічний зміст виражено ліричною формою.

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

Ще виразніше й точніше окреслюють баладу визначення, що появились в фольклористиці протягом останнього десятиліття. Їх джерелом є помічення, що «короткими змиканнями» в розповіді про дію й сильною участю діалогу балада наближується скоріше до драми; ліричні елементи заступлені в ній у різному ступні. За цими визначеннями балада – епічна (розповідна) пісня драматичного характеру, в центрі якої стоїть індивідуальна людська доля, відбита в напруженому вузловому моменті. Баладна розповідь об'єктивна і стисла, зосереджена навколо одного або двох центральних епізодів. Оповідач не бере участі в події і здебільшого не оцінює її; він тільки звітує, даючи говорити й діяти самим персонажам. В баладах розкрито життя звичайних, іноді взагалі неназваних, або названих умовними іменами героїв; конфлікт, який розколює їхнє життя, для творця балад важливіший від людських характерів та зовнішності. Події переказуються без лишніх подробиць, у швидкій послідовності. Зате не можна вважати незмінною рисою балади вривчастість розповіді й брак моралізаторських елементів: цьому суперечить ряд фактів.

Навіть при такому змістовному визначенні межі жанру народної балади залишаються розпливчастими. Важко зокрема визначити границю між нею й певним типом ліричних пісень, у яких також відбита зовнішня подія. Ряд таких пісень включив у свій збірник словацьких балад Їржі Горак; є вони і в закарпатському збірнику П. Лінтура. Чеський дослідник О. Сіроватка вбачає різницю між обома родами пісень у тому, що лірична пісня може мати тільки одноепізодний сюжет з відкритою дією, без виразного епічного закінчення, тоді коли дія балади складена принаймні з двох епізодів (сцен), розкладених у часі. Балада – це вже жанр з епічною основою, «уклад динамічних мотивів, пов'язаних часовою послідовністю». На основі такого розрізнення в наш збірник не ввійшов ряд текстів, що за своїм характером потрохи близькі до балад, бо є в них зародок епічної дії: пісня про скаргу коня, про відхід від милої (*Кед ем ішол од свой милой*), про чекання на милу в морозі (*Іщі куры не піли*), про розмову вояка з дівчиною на тему планованої мандрівки (*Іде козак з корчмы п'яный*), про зустріч нелюбленої жінки з мужем у полі (*Ой піду я лугом, лугом*), про жінку п'яниці (*Червена ружа трояка*), про напад розбійників на вівчаря (*Татуню, татуню, бер сірак і гуню*) та ін. У всіх цих піснях, принаймні на нашій території, дія одночленна. Вона складається або з суцільного ліричного монологу з епічними мотивами, або з самого тільки діалогу. Виняток ми зробили тільки для пісні про отруєння дівчини на весіллі з огляду на те, що вона традиційно включається в європейські збірники балад.

Конфлікт баладних героїв звичайно пов'язаний з моральною проблемою. В ньому розкривається не так індивідуальний характер, як загальні тенденції призначення людини, детермінованість її життя певними силами, що могутні-

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

ші від її волі. Але балади говорять і про боротьбу людини проти цих сил, про її спроби визволитися від тиску соціальних умовностей і неправди. Більшість дослідників погоджується сьогодні з поглядом, що виникнення балади як жанру пов'язане з історично важливим процесом самовизначення людського індивіда, його виділення з рамок інертної колективної свідомості, з часом, коли проблеми особистої долі вперше почали сприйматися як гідний предмет мислення й художньої творчості. Баладний герой народився в хвилину, коли в житті з'явився тип людини, спроможної виборювати собі кращі умови життя, краще становище в суспільстві не тільки силою зброї або покірністю соціальним нормам, а відвагою діяти всупереч отим нормам. Такі умови виникли в більшості європейських країн аж тоді, коли стрімкий розвиток економіки й побуту вперше підкопав мнимо непохитні основи релігійно-феодалного світогляду, моралі, суспільного устрою. За назверх неідеологічними конфліктами балад скривається свідчення про народжування новочасної людини, свідомої свого права на свободу дії, щасливої й загрожуваної великою відповідальністю за наслідки цієї свободи. Народна балада – один з цінних продуктів тієї морально-побутової революції, що змінила обличчя більшості європейських країн в період зрілого середньовіччя.

Але, відбиваючи конфлікти між індивідуальною волею й надособистим правопорядком, балада ще не покидає течії об'єктивного, епічного погляду на дійсність. В ній звичайно ще не розкриті глибші причини конфлікту між одиницею та її оточенням, бунту одиниці проти інерції життя, а тільки констатується існування таких протиріч. Вона виражає ранній період духовного самовизначення індивіда, коли людина сприймала життя скоріше як надособистий епічний плін, ніж як розвиток власних внутрішніх сил. В ідеальному ряді художніх оцінок життя вона займає посереднє місце між епікою, яка клала акцент на з'ясування понадособистих сил і вартостей, і ліричною піснею, в якій з повною силою вибухла індивідуальна свідомість. В культурному розвитку більшості європейських країн цей посередній період припадає на XV – XVI століття, час визволення від середньовічного ідейного унітаризму. Дехто кладе початок цього процесу, навіть для історично запізненої східної Європи, значно глибше: до XIII – XIV століть. Але й це не суперечить здогадові, що його вивершення на наших землях припадає на час, коли революційно перетворювалося ціле суспільство й культура – на XVI – XVIII століття. З цього часу походить, без усякого сумніву, переважна більшість збережених традиційних сюжетів.

Помилкою є поширений погляд, що балада як «об'єктивний» жанр зберігає свій текст краще, ніж інші пісенні жанри. В цілому тексти балад пливкіші, ніж, напр., тексти обрядових пісень, збереженню яких сприяла ритуально-магічна функція, пошана до традиції, інерція колективного виконання. Крім того бала-

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

да, на відміну від обрядової пісні, великої епіки з національно-історичною тематикою, чи пісенної лірики – жанр міграційний, кочуючий. Його розвиток був прямо залежний від можливості баладних пісень переходити з країни в країну, здобувати нових носіїв, збагачуватись елементами іншонаціональних чи іншобласних поетичних і музикальних традицій. В новіші часи головними носіями балад були селяни, особливо старші жінки, в яких можна передбачати схильність до зберігання успадкованого тексту без більших втручань. Але в умовах старшого суспільно-економічного побуту такі пісні були більшою мірою власністю (і дуже для них потрібною) людей, що їх життя було сповнене елементом особистого ризику й пригоди, людей відважних, дотепних, спраглих усього нового: мандрівних ремісників, торговців, вояків, жебраків. Це вони перенесли такі пісні про людський неспокій на неймовірно далекі віддалі, куди ніколи не попадали інші елементи чужої пісенної традиції, це вони наповнювали їх новими сюжетними елементами, рисами іншорідної побутової обстановки, оновлювали їхню форму під власний смак, відкриваючи тим дорогу до дальших перетворень на новому ґрунті. Ширина цих перетворень була залежна також від того, з якого будівельного матеріалу був складений пісенний текст. Менших змін зазнавали пісні з прозорою композицією, складені коротким, дзвінким віршем з виразним римуванням. З другого боку існували тексти, що ніби самі вимагали безнастанних змін, доповнювання новими мотивами, омолодження новішою стилізацією, провокували до створювання нових видозмін. Було б недоречним спорити про те, які балади цінніші – чи ті, в яких звучить голос глибокої давнини, чи ті, що їх розхитує жива кров сучасності. Співак з тонким естетичним відчуттям однаково добре вміє зберігати незаторкненість перших пісень і осучаснювати другі.

В цілому в розвитку мистецтва діє закономірність розквіту й ув'ядання змістів і стильових форм. Піднявшись під впливом своєї жагучої злободенності й актуальності до найвищої точки, ці змісти й форми згодом бліднуть, автоматизуються, їх первісне напруження й єдність обростають нефункціональним старечим жиром «оздобностей», зверхніх прикрас, які затемнюють первісний смисл твору. У фольклорі цей процес виявляє себе пропусками важливих елементів сюжету, переплутуванням з іншими піснями, буянням описового елемента, мелодраматичними перебільшеннями. Цей неминучий розвиток відбитий і в наших баладах. Іншою загрозою для їхнього збереження є сильний вплив ліричної пісні, що зайняла в новішому фольклорі провідне місце. Під впливом ліричного життєсприймання в балади проникла розповідь від першої особи: перенесення акценту на показ внутрішнього життя героїв приводило до збіднювання й забування сюжетів, до втрати порозуміння для драматичних вартостей пісні. На-

зверх ця тенденція найчастіше виявляє себе вкорочуванням текстів, їх зсиханням до найцікавіших чи найбільш популярних епізодів.

Вже майже століття продовжується розвиток нової формації розповідної пісні, яку можна тільки умовно вважати різновидністю балади. Це т. зв. пісня-новина, що розповідає про події хронікальним способом, затримуючись при дрібних деталях і відходячи тим від старого способу розповідати про подію «скоками», з видвиженням її вузлових пунктів. Зародки такої форми розповіді, що відбиває новий, конкретно-предметний спосіб спостереження дійсності, з'являються вже в деяких баладах, що датуються XVIII століттям (Яким, Матвій і Магдалена). До цього типу належить у нашому фольклорі більшість пісень про еміграцію за океан. Ми включили найкращі з них у цей збірник, щоб виразити континуїтет пісень з епічною основою в нашій пісенній традиції.

## ІСТОРІЯ ЗБИРАННЯ Й ДОСЛІДЖЕННЯ БАЛАД СХІДНОСЛОВАЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Якщо вважати першим записом народної балади на українській мовній території текст, перенесений десь у шістдесятих роках XVI століття з шариської Венеції на Мораву та включений Яном Благославом у його «Чеську граматику» (в нашому збірнику під № 134), то наша область має в давності цього запису безсумнівний примат. Але між цим випадково збереженим свідченням і дальшими записами розкривається глибока пропасть. Один баладний текст («А де же ты, цурус, была» – про зведення дівчини) є в т. зв. Московському пісеннику з половини XVIII ст., що походить десь із Шариша. Але це текст мовно польський (публікація: В. Н. Перетц, Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI – XVIII века, М.–Л. 1962, с. 168). Невідомо, чи з території Пряшівщини походить на півстоліття пізніший запис балади «Купалося дівча в морі» в третьому пісеннику дяка Івана Югасевича з 1811 р. (Ю. Яворський. Материалы для истории старинной песенной литературы в Подкарпатской Руси, Прага 1934, с. 325). Тому першими певними новочасними документами баладної традиції з нашої території треба вважати тексти, записані десь у 50–60-х рр. двома чільними представниками місцевого культурного руху О. Духновичем та О. Павловичем і опубліковані в другому томі «Народных песен Галицкоу и Угорской Руси» Я. Головацького (на стор. 560–571 та 699–713).

Між репертуаром, зібраним обома збирачами, є значна різниця. Пісні Духновича – переважно ліричні, не чисто народного, а «двірського» типу, очевидно ті, що побутували передусім у середовищі тогочасної духовної інтеліген-

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

ції. З балад Духнович доставив Головацькому тільки одну – про вираження й смерть на війні, з текстом, пов'язаним з польською традицією й «прикрашеним» ненародним моралістичним кінцем. Павлович, очевидно, звернувся до інших джерел, глибше зачепив із джерела народної пам'яті. Дванадцять балад, записаних ним у Біловежі та інших невідомих місцях – справжні перлини нашої баладної традиції. Звертає увагу, що п'ять текстів, що їх Павлович висунув на початок своєї збірки, належать до єдиного стильового й ритмічного (12-складового) типу, що не має виразних аналогій в довкільних областях, крім сянницького прикордоння в Галичині, і тому може вважатися автохтонним. Деякі з пісень, надісланих Павловичем, не мають або майже не мають паралельних варіантів. Це свідчить про те, що вони – залишок якоїсь традиції, яка вже вигибала. Також у третьому томі збірника Я. Головацького є кілька баладних текстів, записаних на території Східної Словаччини, правдоподібно на Лабірщині. Їх ближча локалізація непевна, крім двох випадків: пісню «В жалобине при млине» (III 254) записав А. Кралицький в Чабинах, пісню «Орала баба заграду» – дяк В. Сухий в Красному Броді.

Зовсім немає баладних текстів з нашої території в збірнику А. Де-Воллана «Угросские народные песни», виданому в 1877 році; ми не знайшли їх ні між відомими нам публікаціями українських пісень зі східної Словаччини в ужгородських часописах того часу. Продовжувачем О. Духновича, О. Павловича та їхніх сучасників у цій справі став аж М. Врабель у популярному збірнику «Русский соловей», виданому в 1890 році. Цей збірник поділено за мовною приналежністю текстів на дві частини; друга охоплює пісні «на бачванском и земплинском диалектѣ». Ми включили в наш збірник тільки п'ять текстів з першої частини, що походять, без сумніву, з лемківської діалектної області. Два з цих п'яти текстів Врабель одержав від О. Павловича зі Свидника, один – від Юлії Левканич з Вирави, одна пісня окреслена загальною як «земплинська», а при баладі про отруєння брата немає навіть такої загальної примітки. Підхід Врабеля до баладної традиції був подібний, як у його попередників: він збирав і публікував тексти, що здавалися йому гідними уваги за його власним естетичним смаком, за критеріями соціального середовища, до якого він належав.

Початком нового, справді наукового періоду в збиранні балад на нашій території треба вважати аж теренні дослідження двох галицьких учених – мовознавця Івана Верхратського й фольклориста Володимира Гнатюка. Верхратський перебував тут літом 1897 та 1899 року і в 36 відвіданих селах записав 257 пісень. Виходячи зі своїх мовознавчих інтересів, він не клав натиску на виявлення й записування довгих пісенних текстів. Але все ж у другому томі його «Знадобів до пізнання угорсько-руських говорів» (ЗНТШ, т. 44) є кілька



## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

цікавих баладних текстів, цінних тим, що в даному випадку, за винятком поділу на строфи, можна покласти на автентичність запису в тому розумінні, як його вимагає фольклористика.

Володимир Гнатюк, що спрямовував свою увагу на народну прозу, записував пісні тільки в липні 1899 р. на Спиші, переважно в Орябині. Їх тексти надруковані в дев'ятому томі львівського «Етнографічного збірника». Переважають і тут пісні короткі, баладних текстів тільки два («А там долу при Молдаві» та «Пришло письмо до седлака»).

Дуже незначні були результати збирацької й публікаційної діяльності за міжвоєнне двадцятиліття. В збірнику Ф. Колесси «Народні пісні з південного Підкарпаття» (1923) є тільки один, дуже короткий баладний текст з нашої території, записаний разом з мелодією ще в 1912 році. Кілька текстів надрукував 1933 року російський емігрант Д. Севастьянов в пражській «Народной газетѣ», яка безуспішно виписувала навіть премійований конкурс на збирання народних пісень. Майже одночасно, в 1932 році, записував тексти й мелодії балад з репертуару стащинської співачки А. Ябур пражський фольклорист російського походження С. Орлов. Більшу частину тих же пісень, з дуже незначними змінами, записали від тієї ж співачки уже після війни повторно інші збирачі (М. Шмайца, В. Ябур).

Переважна частина матеріалів, зібраних у цьому виданні, походить з недавнього часу. Найстарші з них – жниво ряду колективних експедицій, здійснених в 1948–1962 рр. В першій з них, організованій Українською народною радою Пряшівщини під керівництвом Ю. Геровського, пісні записували Олекса Сухий (†1950) та Юрій Костюк. Друга відбулася в 1952 році з почину ЦК Культурної спілки українських трудящих; записи вів Юрій Костюк. Третю, спрямовану в найсхідніші села області, організувала наступного року Словацька академія наук. Тексти пісень записувала Єва Врбцова, мелодії – Мілош Голечек. Частина матеріалів з цих трьох експедицій увійшла пізніше в книгу Ю. Костюка «Українські народні пісні Пряшівського краю, книга перша» (1958). Другий том цього видання – «Українські народні пісні Східнославацького краю, книга друга», редактований Ю. Цимборою й виданий у 1963 році, спирається в основному на записи, зроблені протягом 1954–1958 рр. Ю. Цимборою та чотирьома іншими збирачами. З цього видання увійшов у наш збірник також ряд записів. Незалежно від фольклористів-фахівців збирав народні пісні в ті ж роки сьогодні вже покійний письменник Федір Лазорик і видав їх 1956 р. окремим збірником під назвою «Співаночки мої». Тут подано тільки тексти, що походять здебільшого зі Свидниччини та Бардіївщини; збирачами були частково учні Свидницької та Стропківської



## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

середніх шкіл. Великим недоліком книги Лазорика є, крім значних втручань у мову текстів, брак даних про співаків та записувачів.

Протягом наступних років продовжувала свою збирацьку діяльність, якій патрунували різні установи, Єва Врбцова з колективом студентів празької Вищої школи російської мови. Її увага спрямовувалася виключно на найсхіднішу частину нашої території, що лежить поза лінією Осадне – Гостовиці – Нехваль-Полянка – Пчолине – Сташин – Колонія. З досі неопублікованих матеріалів експедицій 1954, 1957, 1959, 1960 та 1962 року в наш збірник увійшло понад 80 текстів, переважно з мелодіями.

Від кінця п'ятдесятих років народні балади почали інтенсивно записувати ще три збирачі. Працівник свидницького Музею української культури, письменник Михайло Шмайда працював переважно в східноцентральної частині дослідного ареалу (Лабірщина, західна Снинщина), далі на схід продовжував свою роботу Андрій Каршко. Дуже пильного збирача пісенних скарбів знайшла в той час Маковиця (Свидницький та Бардіївський райони) в особі Андрія Дулеби. Крім них меншу кількість іноді цінних записів подали Іван Кремпа, Микола Мушинка та інші. Їхні матеріали появлялися в періодичній пресі та інших виданнях.

Обставини, в яких працювали збирачі минулого й сучасного, рівень їхньої теоретичної підготовки, можливість охопити терен та репертуар окремих співаків, наклали свій відбиток на матеріал нашої книги. В новіших збирачів уже немає небезпеки контамінацій, доповнень і підправлень, які знижували достовірність пісенних публікацій минулого століття. Але велика частина новіших записів дуже неточно передає автентичну мовну форму пісень; в окремих випадках записувачі й автори видань втручалися навіть у лексику й фразеологію, наближаючи їх до літературної норми. Не маючи можливості звірити такі тексти з автентичними джерелами, упорядник виправив у даному виданні тільки очевидні недоліки й помилки, а ймовірно більші зміни відзначив прямо в текстах курсивним шрифтом. Тільки тексти, що походять з деяких експедицій, керованих Є. Врбцовою, порівняно з записами на магнітофонних стрічках.

Окремі збирачі допускалися ще інших помилок. В збірнику Ю. Цимбори «Українські народні пісні Східної Словаччини» кілька записів балад опубліковано, без сумніву, зі скороченим текстом. Тільки в деяких випадках була можливість доповнити бракуючий текст з збереженого магнітофонного запису.

У записувачів, що працювали тільки з текстами пісень, трапляються неточності в передачі ритмічної та строфічної структури. В ряді випадків не було достатніх даних для скорегування таких недоглядів.

На щастя, ця часткова формальна неповноцінність зібраного матеріалу врівноважується значимістю й багатством самих зібраних пісень.

## НОСІЇ БАЛАДНОЇ ТРАДИЦІЇ

Відокремлені записи з минулого століття не дають ніякого уявлення про склад і поширення баладного репертуару в ті часи. Але є підстави здогадуватися, що його носіями були тоді не тільки селяни, але й сільська інтелігенція, пов'язана з народом. Записи О. Духновича, а може й О. Павловича підказують можливість існування окремої, соціально обмеженої традиції балад, що орієнтувалася на інші джерела.

Записи новішого часу походять майже виключно від селян. Неповні дані, що їх маємо про співаків, дозволяють ствердити, що співанням балад займалися переважно жінки: від них походять 4/5 усіх анованих записів. Більшість між співаками творять люди середнього і особливо старшого віку; шість співачок і один співак мали в час запису вісімдесят і більше років. Найстарший зі співаків нашого збірника – 95-літній Іосиф Гребик з Якуб'ян. Другу, меншу групу творять співаки до 25-ого року життя; в цій групі звертає на себе увагу більша участь мужчин. Найменше матеріалу зібрано від співаків у віці 25–35 років. Тільки сім текстів записано від групи співаків.

Між співаками різних генерацій важко замітити виразніші різниці в репертуарі; немає також якихось яскравих різниць у різні збереження текстів. Але в старших співачок частіше трапляються старі й рідкісні балади (*Дочка-зозуля; Стята коханка сина; Вдова, що хоче одружитися з синами*); зате молодші виконавці люблять балади новішого складу: про дівчину-отруйницю свого коханця, про зведення дівчини в лісі або її застрелення мисливцем, про самогубства й нещасливі випадки.

Характерним для зібраного матеріалу є те, що від значної більшості співаків (182 з 211 поіменно названих) записано тільки по одному або по двох текстах. Важко з певністю встановити, в якій мірі цей факт відбиває дійсну вузькість баладного репертуару цих співаків, і в якій мірі це наслідок неповної уваги записувачів. Але ймовірним буде, здається, здогад, що в пісенній пам'яті більшості місцевих співаків балади (пісні розповідного змісту) не займали видного місця, не виділялися як окрема група й тільки доповнювали репертуар, у якому головне місце посіла лірична пісня.

З великої кількості виконавців балад, що збагатили цей збірник, виділяється якихось вісім співачок і співаків, у яких можна говорити про ширше відношення до баладної традиції. Чотири з них (Марія Грибовська з Бенядиківців, Олена Кащак з Осадного, Юлія Сопира з Видрані, Юстина Сейкова-Козачка з Руської Поруби) мали в час запису принаймні вісімдесят років (нар. 1873, 1875, 1880, 1887). Єдиний мужчина – Василь Смоляк з Ялової, народився в 1901 р., найкраща співачка північної Маковиці Єва Калиняк з Нижнього Мирошева – в 1908 році.

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

Тільки одна співачка з ширшим репертуаром – Анна Гача з Бенядиківців – народилася вже після першої світової війни (1929). Здається, що обидві війни були важливими межами в поступовому вигасанні інтересу до цього, навіть в місцевих умовах архаїчного жанру.

З вищеназваних найкращих знавців балад тільки Василь Смоляк мав зовсім окремих репертуар, складений виключно з балад ліричного уклону й східного (українського) походження. Найвиразнішу симпатію до старовинних сюжетів виявляли Юлія Сопира й Юстина Сейкова; тексти останньої визначаються ближчими контактами зі словацьким фольклором і водночас дуже добрим збереженням епічних властивостей. Зате Марія Грибовська дуже вдало вносила в свої тексти ліричні й моралістичні первні з архаїчним відтінком. Старших співачок поєднував більший інтерес до теми смерті, молодших – до тем чисто любовних. Більшість перелічених співачок і співаків (крім Олени Кацак і частково Юлії Сопири) були водночас носіями найкраще збережених текстів: майже все, що було записано від цих співаків, увійшло в першу частину нашої книги.

Винятковим явищем між співаками балад на нашій території залишається Анна Ябур зі Стащина. Тоді, коли від інших співаків записано щонайбільше вісім текстів, ця співачка подала їх аж п'ятнадцять. Дуже добра пам'ять і допитливість дозволила їй легко переймати пісні, вміло поєднувати художньо цінні елементи різних пісень і версій. Раз усталений текст майже не мінявся в неї протягом цілих десятиліть, як показують повторні записи тих же пісень на протязі 25 років. А. Ябур знає й виконує балади дуже різного змісту й стильового характеру, від сирітських по емігрантські; трапляються й випадки, що вона знає два різні тексти на ту саму тему (пісні про загублення дитини). В її текстах обережне творче збагачення рішуче переважає над збереженням старовинних рис.

Карта, прикладена до нашого збірника, дає уяву про територіальне походження зібраного матеріалу. З шести районів, на які ми умовно поділили етнічну територію східнославацьких українців, найбільше матеріалу дала східна Снинщина (область укаючих говірок, – к. 45 %) та Маковиця (близько 25 %). Але окремі записи цінних баладних текстів в районі IV (Руський Кручів, Руська Поруба, Завада), а також у деяких селах Лабірщини (Рокитівці, Красний Брід) показують, що ця диспропорція певною мірою пов'язана з нерівномірною увагою збирачів. На основі аналізу записаних текстів можна, правда, здогадуватись, що зокрема в західному Шариші (район II) і в долішній частині Лабірської долини процес заникання балад пішов значно далі, ніж, наприклад, на східній Снинщині, яка є також єдиною областю, що виділяється з-поміж останніх складом свого репертуару. Крім широкого реєстру балад, співаних на цій території, тільки тут побутувала певна кількість баладних пісень українсько-карпатського або

закарпатського походження (балади про Довбуша й смерть чумака, «Жінка покидає нелюбого чоловіка», карпатські версії балад «Дівчина прикликає парубка чарами» та «Ой у полі два явори», коломийкові відміни дальших балад). Своїм репертуаром та виглядом текстів цей район близький до закарпатської Ужанщини. Але, якщо відрахувати ці доповнення, ціла етнічна область східнославацьких українців становить з погляду поширення баладних сюжетів єдине ціле, а різниці між окремими районами мають другорядний характер.

## ВІДБИТТЯ ДІЙСНОСТІ В БАЛАДАХ СХІДНОСЛОВАЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Від жанру народної балади не можна очікувати рівномірного охоплення всіх вузлових явищ життя. Усна поетична творчість залюбки спрямовує увагу на вибрані явища й події, на драматичні завузлення й конфлікти, що сприймаються народним мисленням як особливо важливі й гідні пісенної обробки. Метою балади ще не є розкривати в подібних подіях і вчинках індивідуальне й неповторне, відрізнявати їх від себе відмінними психологічними мотиваціями. Звідти йде прикметна для балад повторність основних сюжетних пов'язань, виникання й переймання новіших пісень на подібну тему. Але навіть балади дуже подібні до себе за змістом можуть мати зовсім різний конкретний зміст і стильове обличчя; вистачить порівняти різні пісні про розмову з мертвою милою, або про прощання загибаючого вояка. Для українського фольклору на Східній Словаччині, у зв'язку з його винятково сильними інтернаціональними пов'язаннями, особливо характерне співіснування декількох пісень різного походження на подібну тему. Так маємо в нашому збірнику чотири різні пісні про розмову з милою на її гробі, три – про зустріч сиріт з мертвою матір'ю, п'ять – про свекруху, що труїть власну невістку, п'ять – про дівчину, що губить дитину, таку ж кількість – про зустріч з умираючим або мертвим вояком, ще більшу кількість – про зведення дівчини. Кожна з них має власне обличчя й історичну долю.

В пісенній традиції багатьох європейських народів існує досить подібний уклад баладних тем. Творців балад особливо сильно хвилювали три площі народного життя, на яких найчастіше порушувалася інерція впорядкованого побуту й виявлялися несподівані сили, приховані в людині. Це: кохання, примусова розлука з домом, викликана найчастіше війною й еміграцією, смерть. Не даром колись автори чеської антології народної епіки Ф. Галас та Е. Ф. Буріан дали їй назву «Про війну, кохання й смерть». Але пропорції цих основних стихій балади в кожного народу різні, головний акцент падає на ту чи іншу стихію.

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

Вже перший погляд на матеріал, зібраний в нашій книжці, показує, що балад на тему «кохання» за кількістю більше. Але, крім декількох випадків, вони представлені меншою кількістю записів. Зате балади з темою «смерть» (між ними є й балади любовні) виділяються, як правило, значною кількістю текстів. Ледве чи це можна пояснювати більшим інтересом збирачів до другої теми. Імовірніше припускати, що любовно-пригодницька стихія в нашій баладі почала скоріше розкладатися, очевидно, під впливом конкуренції ліричних любовних пісень, тоді коли специфічно «баладна» тема смерті далі краще сприймалася в епічних шатах.

Другою, побутово-психологічною властивістю балади в нашій області в порівнянні з сусідніми традиціями – словацькою, польською, навіть українською, є те, що більше баладних подій відбувається в родинному колі, точніше – між людьми, пов'язаними вузлом кровної спорідненості чи любові; зате менше тут балад пригодницько-новелістичних чи соціально-побутових.

Конфлікт внутрі родини, що так дуже цікавив творців і носіїв наших балад, відбиває найчастіше суперечність між традиційними моральними основами, які вимагають строгого підпорядкування старшим, послуху й вірності жінки супроти чоловіка, свідомого оберігання дітей, – і прагненням одиниці вийти з цих рамок, діяти вільно, обирати собі найближчу людину без стороннього втручання. Треба підкреслити, що порушенням патріархальних норм родинного співжиття є для творців балад також узурпаторство тих, хто має в такій традиційній родині авторитет і силу й зловживає ними. Це найчастіше стара мати.

Родина в наших баладах дуже рідко – велика родина, представлена в сюжеті більшою кількістю членів (так у баладі про дочку-зозулю); рідко бере участь у дії навіть вужчий родинний колектив (так зокрема в деяких воєнних баладах). Частіше міжлюдські відношення в наших баладах мають двохполюсний характер, торкаються тільки двох членів сім'ї.

Балада цього типу, при недостатньому вмінні своїх творців виразити всю змістовність психічних відношень і напружень, нерado затримується при посередніх розв'язках. Найчастіша розв'язка родинних конфліктів – смерть. Рідко це буває нещасливий випадок чи самогубство; значно частіше це вбивство, злочин, яким недобрий герой балади усуває зі своєї дороги нелюблену, хоч формально близьку людину.

Вбивцем у наших баладах є порівняно часто (особливо в старших сюжетах) – жінка. Вона не уступає чоловікові в рішучості й відвазі, навіть сильніша від нього в невмінні покаятись. Але засоби представників обох статей виразно інші: в чоловіка переважає афект і відкрита дія, в жінки – премедитація й підступ. Мужчина стинає нелюблену жінку шаблею чи косою, замучує її биттям, застрелює її, знущається над її тілом; але в підготовці цих вчинків та їх оцінці він буває хит-

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

ким і непевним: радиться з жінкою, якій довіряє, сповідається батькові, втікає під охорону сестри. Жінка в своїй ненависті більш категорична й витримана, вона ніколи не кається, її зброя – майже завжди отрута. Немає взагалі вбивств між мужчинами – членами родини, зате чи не перше місце в малюнку родинних конфліктів, що закінчуються смертю, займає ненависть свекрухи до синові милої.

В баладах на цю тему майже ніколи не наводиться конкретна причина цієї ненависті. Це почуття має елементарний характер: це пімста за втрату влади над сином. Завузлюючим моментом є найчастіше відхід молодого мужчины з дому. При поверненні або перед поверненням завершується трагедія, випадковою або добровільною жертвою якої стає також мужчина, предмет материнської власницької любові. Його смерть є для злочинної матері більшою покарою, ніж суд громади чи вирок закону. Творці балад карають її навіть посмертною перемогою коханців: її неприкаяна лють безсила проти чудотворного з'єднання квітів або дерев, які виростають з їхніх могил. Балади взагалі дуже неласкаві до постаті старої жінки: її проклин перетворює сина в дерево, вона радить синові мучити невістку, вона поводить себе безоглядно з умираючим. Тільки в баладі про дочку-зозулю та деяких новіших піснях вона виступає спокійною й доброю опікункою з відкритим серцем.

В великій частині балад про родинні вбивства не показано, чи вбивника зустрічає якась кара. Йдеться, очевидно, про пісні старшого походження, з часів, коли такі злочини підлягали скоріше родовій помсті (як у баладі «Пані пана забила»). Але є один яскравий виняток: балади про вбивство або покинення малої дитини власною матір'ю. Тут пісенна традиція кладе особливий натиск на покарання вбивниці законом: її стинають, топлять, б'ють на дереші. В свідомості творців родинних балад страчення власних недорослих дітей було, очевидно, найбільшою провиною з соціального погляду. Уважне ставлення творців родинних балад до дітей як безборонних учасників родинної драми відбите і в тому, що дітям приділяється роль оцінювачів того, що скоїлося між дорослими (*Яким; втеча жінки з дому*), і в тому, що їхня доля стає головним мотивом каяття мужчины.

Тільки незначна частина балад про вбивства виходить поза межі родинних і любовних відношень. Це передусім розбійницькі балади, яких у нашій традиції небагато й які не становлять єдиного, замкнутого циклу, структурно дуже різняться від себе за своїм походженням (словацьким, східнокарпатським чи місцевим), і взагалі не дуже поширені. Сліди якогось місцевого розбійницького циклу можна вбачати хіба в текстах № 179–181, 236, 454–455, сконцентрованих на Бардіївщині та західній Снинщині. Поява символічного числа 12 розбійників у деяких сюжетах свідчить про те, що явище розбійництва було в нашій пісенній традиції на той час уже формалізоване, стало предметом художньої стилізації.



## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

Оцінка зібраних фактів доводить до висновку, що творцями й носіями балад з темою несподіваної смерті в нашій традиції мусили бути переважно жінки. Саме для них міг бути особливо близьким мотив збереження дітей і відповідальності за них, і особливо відразливою, гідною пісенного засудження була для них постать жінки, яка зловживає своїми правами в сім'ї. З їхньої творчої ролі плине також повна пасивність або відсутність батька в старших баладних конфліктах і ситуаціях. Зате мати виступає в баладах ще як порадиця сина, предмет останніх думок засудженого, людина, яка найглибше сприймає горе своїх дітей.

Певну роль в баладах про вбивства в родині грав мотив зрадженої любові й недотриманої вірності. Показово, що ці мотиви вважаються істотними для передшлюбних взаємин. Зрада в коханні карається жорстоко, зрада в подружжі викликає таку гостру реакцію тільки в одній баладі новішого походження.

Варто звернути увагу на ще один психологічний фактор сюжетів цієї групи. Ряд випадків убивств, особливо в баладах східного (українського) походження, пояснюється «чарами». Це дуже широке поняття, що охоплює як психічні явища (сугестія, затемнення свідомості), так і матеріальні засоби, використовувані для контакту з мертвими (будження кедровою галузкою), знищення іншої людини (отруя) чи прикликування бажаного (чарування в вужчому розумінні). До комплексу «чарів» належить і чудесне перетворення людини в рослину чи тварину силою прокльону або власного бажання. Ці сюжети (про перетворення в явора, тополю, зозулю) традиційно вважалися дуже старовинними; деякі дослідники вбачали в них відбиття первісних міфологічних або анімістичних уявлень. Насправді ж стилізація цих пісень дає підставу для здогаду, що саме в них віра в силу чарів трансформувалася в психологічний та естетичний символ, у щось, що можливе передусім в уяві, а не в дійсності. Це та сама стадія й форма «віри» в можливість і обоснованість таких перемін, яку знаходимо в античних переказах і «Метаморфозах» Овідія. Естетизація й психологізація цих мотивів виразно видна в баладі про переміну в тополю, де ця переміна пов'язана з нічним перебуванням у полі, з обстановкою, в якій затирається почуття відрубності людини від природи. В баладі про дочку-зозулю цей мотив можна сприймати взагалі як алегоричний.

Але віра в силу магічних засобів, що не вимерла між нашим населенням до останнього часу, очевидно, дуже сприяла розвиткові й збереженню численних балад з мотивом розмови живого з мертвим. В більшості випадків це саме розмови, а не пряма фізична зустріч. Але своєю функцією це розмови. Ця балада вступила в народну традицію з іншого соціального середовища.

Війна, навіть відхід з дому на воєнну службу, були в традиційному народному житті неприродним, крайнє небажаним порушенням нормального укладу життя. В репертуарі нашого збірника є тільки одна балада (про дочку-воїна), що



## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

трактує війну як цікаву пригоду, як поле подвигу й перемоги. Ця балада вступила в народну традицію з іншого соціального середовища – дрібношляхетського. Всі інші балади про війну і військову службу оцінюють ці явища з позицій простої людини, якій вони приносили тільки горе та страждання. Увагу творців таких пісень притягали зокрема моменти початкової й остаточної розлуки з родиною: прощання при відході з дому й прощання перед смертю, фізичного, або хоч у думках. Саме ці два епізоди майстерно пов'язані в дуже поширеній і розгалуженій баладі «Брат (син) не повертається з війни», що займає в групі балад про воєнну долю центральне місце. В ряді дальших пісень обидва мотиви розкриваються у все нових конкретних формах, від символічних до яскраво натуралістичних (балада про відрізану ногу), з різним співвідношенням між епічним і ліричним началом.

Повторення мотивів дочасної й вічної розлуки в іншій побутовій обстановці знаходимо в епічних піснях про заокеанську еміграцію; не диво, що в них появляються деякі образи й мотиви воєнних пісень. Цікаво вказати на те, що в цьому наймолодшому типі пісень подружня зрада вже ніколи не карається смертю, а тільки ліквідацією родини.

Велика група балад про любовні відношення має найбільш складний характер. При загальній наївності й схематичності розуміння любові як психічного стану тут виділяються дві різні верстви. В першій, в цілому старшій, кохання – пригода чи випадок, в центрі подій стоїть акт фізичного з'єднання, що сприймається як щось, що просто сталося, як натуральний факт, без коментаріїв, без прямого засудження. Змовляння на гріх у баладах цієї групи дуже нескладне, іноді навіть холоднокровне, без всякого внутрішнього гальма, бо йдеться про хвилиний природний акт; неприємний наслідок появляється в дії якось відокремлено, тільки подеколи з додатком моральної рефлексії. Як частина натурального ходу справ сприймаються і насмішки чоловіки над зведеною жінкою. Тільки в декількох, імовірно новіших піснях (напр. «Зведення дівчини в лісі») в жертви рафінованого звідника вже діє, хоч і безуспішно, застерігаюча рефлексія. В старшій же верстві балад на цю тему, до якої належать і мандрівні сюжети, що прийшли з інших соціальних середовищ (Звідник, переодягнений за жінку та ін.), дівчина є добровільною жертвою солодкої пригоди, чоловік – природою привілейованим ловцем хвилини. Наслідки цієї антитези не проєктуються в психіку героїв; подія має майже виключно фізичні й побутові наслідки.

Зовсім інакше трактує проблему кохання група балад, у яких на перший план висувається психічне відношення між двома молодими людьми. Тут молодий чоловік метафорично, але іноді й фізично вмирає з туги за коханою жінкою, а на перший план висувається не одчайдушна хвилина, а елемент тривання, вір-

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

ність. Досмертну вірність виявляють навіть коханки розбійника, вдячні за його щедрість і доброту. Ключовим елементом цих балад є любовна присяга; любовне відношення має більш психічний, ідеальний характер, виражений інколи тонкими поетичними образами. Але з тієї ж причини, з якої в групі балад про родинні конфлікти акцент переноситься на крайню розв'язку – смерть, і тут акцент лежить на крайній формі вірності – заgrabній. Посмертна зустріч, що має в одних випадках характер розмови, в інших – самогубства, яке фізично наближує коханців, символізує в баладах цього типу найвищу перемогу почуття над неприхильністю обставин, над ворожим оточенням. Ця трансцендентальна еротика має зовсім інший характер, ніж дуже тонкий опис психічних проявів кохання в старій баладі про урфія й служницю Катерину (№ 81), або в баладі про фізичну зустріч з мертвим коханцем. Тут душі й тіла пари закоханих прямують солідарно і впевнено до найвищого поєднання в заgrabному світі. Немає сумніву, що ця патетична й вигострено сентиментальна концепція кохання, в якій мужчина перестає бути триумфатором хвилини й стає мучеником вічного почуття, виходить з барочного розуміння життя і смерті. Тому, що смерть трактується як визволення з умовностей життя, творці таких пісень навіть не намагаються мотивувати її потребу; для завершення любовного сюжету їм потрібна смерть взагалі. Але вступивши на такий хисткий і штучний ґрунт, поетична фантазія все більше грузне в сюжетні умовності. В пісні «Коханці, роз'єднані матір'ю, поєднуються по смерті» (№ 28–31) найкраще видно, як первісно реалістичний сюжет ускладнювався штучними, мелодраматичними образами (замурування дівчини, раптова смерть юнака з жалю над цим фактом). Дальшою невідгодою пісень цієї групи є порівняна бідність і схематичність їхніх сюжетів, заміна природної епічної градації багатократним повторенням цього ж мотиву. А все ж вони посіли в баладній традиції нашої області впливове місце. Це пов'язане, очевидно, з тим, що інтерес до такого трактування любовної теми припав на час високої продуктивності баладного жанру.

Дуже показово, що в любовних баладах сентиментального типу конфлікт розгортається майже завжди на фоні родини; неприхильність когось із членів родини, найчастіше матері, є головною причиною розвитку «заgrabного кохання». Зате в типі балад, що трактують кохання як пригоду, виділяються дві верстви. В першій, імовірно старшій, участь родини обмежується звичайно доглядом над збереженням дівочого вінка або переслідуванням звідника. В текстах, що їх також з погляду форми можна вважати новішими, дівчина, схвильована коханням та його наслідками, стоїть у психічній залежності від своїх найближчих: жаліється матері, побоюється батьків, оглядається при своєму рішенні на їх погляди. Козак-звідник радиться батька, що йому робити з наслідками свого нерозуму. Такі балади вийшли, очевидно, також із середовища, яке вважало родинні пов'язання

головною підставою життя. Зате старші, чисто «фактографічні» балади про любовну пригоду, в яких подія проходить, до речі, частіше поза сільським середовищем, а акторами бувають різні мандрівники й люди привілейованого класу, переважно не торкаються родинної обстановки й наслідків події.

З баладами про любовні взаємини межує невелика група пісень про кровозмішення, здійснене або відхилене в останню хвилину. В науці довго переживав погляд про їх велику давність. Але соціально-побутова обстановка таких пісень (зустрічі в заїздній корчмі, напади розбійників) вказує на зовсім інше, значно пізніше походження. Висловом «такий тепер світ настав, що брат сестри не пізнав» засуджуються неспокойні, складні, розхитані основи життя з позицій колишнього більш гармонійного, очевидно, традиційно-патріархального правопорядку. З позицій такого ж світогляду деякі інші балади оцінюють катастрофи своїх героїв формою кінцевих моральних наук. Їх найчастіший зміст: оберігати моральну чистоту дівчат, не насилувати людське почуття узурпаторським родинним авторитетом.

Цікаво, що в наших баладах слабо заступлені елементи релігійного світогляду. Надприродні сили рідко втручаються в людське життя, кара за вчинки не приходить від Бога, а від світської влади або від самих скривджених чи їх родини. Виняток становить кілька пісень другого й третього циклу (*Христос карає грішницю, Ангели забирають бідну вдову або сиріт до неба*), що належали в минулому з певністю до окремого жебрацького репертуару.

Але, з другого боку, слабо виражені в наших баладах і елементи соціального усвідомлення й протесту. Спроба М. Мушинки (з глибини віків 119–120) знайти такі прояви зокрема в баладах на любовні теми є явним перебільшенням. Ставлення до подій у піснях про «зведення простої дівчини паничем» ніяк не різниться від випадків, коли звідником є козак, вояк, жандарм чи простий селянський хлопець: розкривається і засуджується не «панська мораль», а безвідповідальність і безоглядність мужчини взагалі. Любовні взаємини між партнерами різного соціального стану сприймаються як явище натуральне, хоч і рідкісне і тому гідне уваги; якщо ж вони (не завжди) ведуть до обездолення дівчини, чи до смерті любовника простого походження, то ці факти не ставляться в ширший контекст соціальних, міжкласових протиріч. А роль соціально-маєткового фактора в любові розкривають тільки балади новішого походження (напр. текст 32).

Не мають соціального, протипанського вістря ні наші розбійницькі балади. Треба звернути увагу на те, що їх герой є часто людиною заможною, що має свій двір, тримає слуг і худобу. Новіші співаки, не розуміючи цього історією підтверджуваного факту, вносили в тексти таких балад суперечні образи хижки, покритої очеретом або чатинням, бідного життя в глибокому лісі (тексти 54, 55, 57).

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

Виразніше усвідомлення соціальної кривди можна знайти в баладах рекрутських і воєнних (тексти 129, 131), і зокрема в нових заробітчанських, що показують, між іншим, безвихідне становище селянина-емігранта в соціальному хаосі молодого капіталістичного суспільства. Соціально зумовлені негативні моральні риси відбито в баладах про багачів (тексти 13, 237), чи про попів і дяків (195, 196).

Єдиною баладою, яка розкриває соціальний утиск і горе, характерні для феодалної епохи, є відома «Маковицька вдова», публікація якої пов'язана з іменем Олександра Павловича. До проблематики цієї балади висловлюємось у коментарі.

Світ наших балад має несучільне й не завжди виразно виявлене соціальне обличчя. Значна кількість сюжетів, особливо новіших, розкриває без усяких прикрас і з реалістичною точністю типовий селянський побут; характерні приклади: «Дівчина труїть парубка гадиною в пирозі», «Яким убиває жінку з удовиної намови», «Жінка покидає нелюбого чоловіка», «Багач продає жінку розбійникам». Зате в баладах, які можемо вважати старшими, цей побут ідеалізується: появляються згадки про челядь (в розумінні слуг), матеріальну заможність, предмети матеріальної розкоші – золоті кубки й перстені, дорогі одяги й кінську зброю. «Поручення» вмираючого в баладі «Мати труїть замість невістки сина II» (№ 91–92) свідчить про багате, забезпечене господарство. Численні сюжети покладено в середовище заїздної корчми (№ 136, 175–178, 227–228), міста (23–28, 68–72, 84–85, 94–103, 115–116, 117, 131–133, 155–157, 195, 199, 220, 229–230), панського двора чи замку (41–43, 45, 47–49, 81, 107, 125–129, 182–183, 186, 188, 191, 235). Існує ряд цікавих випадків, коли соціально-побутовий фон тієї ж пісні переоцінюється, дія переноситься з панського до селянського середовища або навпаки. Порівняймо тексти 28 : 29, 47–49 : 50–52, 107 : 108, 125 : 126, 146 : 147–149, 186 : 187, 191 : 192–193. Є й випадок безладного, упадкового перемішання рис обох середовищ (тексти 173–174).

Невеликий інтерес народних балад до проблем і конфліктів, пов'язаних з соціальною нерівністю й утиском, пояснюється їх основним спрямуванням на проблематику індивіда й характером суспільної свідомості селянських мас у часи, коли балада формувалася й кульмінувала як жанр. Таке обличчя має народна балада в більшості європейських країн; цікаві думки висловив з цього приводу визначний сучасний знавець мадярських балад Д. Ортутай в передмові до своєї, цитованої нами збірки. В нашому випадку нерозвинутість соціальних оцінок та мотивацій пов'язана з довшим, ніж у сусідів, перетривуванням патріархального укладу, що відмежовував сільське населення від динамічних факторів духовного розвитку. З тієї ж причини так слабо заступлені в нашому фольклорі історичні пісні.

## СТИЛЬОВІ ВЛАСТИВОСТІ

В порівнянні з новішим загальноукраїнським розвитком, центр якого знаходився у східній частині національної території (в Подніпров'ї й на Лівобережжі), народна балада східнославацьких українців представляє зі стильового погляду тип більш консервативний, що кладе більший натиск на голе епічне чи ліро-епічне повідомлення про події. Стилізація більшості пісень конкретна, не багата на метафори, порівняння, смислові паралелізми (співставлення явищ природи з явищами людського життя). Не дуже часті образи природи служать найчастіше тільки для того, щоб окреслити місце дії; бракує ще того активного відношення до її краси, що його зустрічаємо в новіших баладах східноукраїнських. Вузьке й замкнуте коло представ, узятих з пташиного царства (зозуля, пава, горличка, сокіл, голуб і голубка), використовується в певному типі наших балад як символи. Широка міжнародна традиція була тут підтримана народною вірою про спорідненість птахи з душею людини, особливо померлої.

Найпоширенішим засобом збагачення образності є епітет. Він виявляє тенденцію до постійних пов'язань з предметами. Найбільша кількість епітетів визначає колір предметів. Білим буває тіло, ручки, бочки, хустка, одяга, м'ятка, камінь; метафорично також шугай, хлопець, невіста, Янічок, Ганичка. Чорною є гора, скала, земля, зеленими – травиця, лучки, явір, вінок, червоними – кров, вино, калина, сивими – скала, птах, голубка, кінь, віл, срібним – сидельце, золотим – перстень, кубок, пшениця, вороним – на сході кінь. Розмарія все – дрібна, вода – бистра або зимна (студена), долина – глибока, поле – широке, гора – висока. Серп чи ніж буває острим, меч – острим або кривавим, молоко – солодким. Діти – маленькі або дрібні, парубок – парадний, фраїр – мальований, мати – пренещасна або лиха, погріб – жалосний, жаль – великий, гріб – смутний. Для визначення найвищої позитивної якості вживається прикметник прекрасний.

Основним засобом чуттєвої градації є пестливі, здрібнені форми слів різних граматичних категорій, зокрема іменників і прикметників. Цей засіб, характерний для української пісенної традиції взагалі, займає в деяких верствах нашої баладної традиції дуже помітне місце. Іншим засобом емоціональної градації є гіпербола: мати кам'яніє від жалю й сорому, мертві промовляють з гробу, розлука й страждання простягаються на довгі роки.

Але головним джерелом художньої виразності наших балад є добір яскравої конкретної лексики, багатство експресивної фразеології, вміння зручно вкладати поетичну думку в віршову форму, мистецтво лаконічного діалогу, струнка композиція сюжетів.

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

За способом розгортання поетичної думки наш баладний фонд ділиться на дві великі групи. В першій, до якої належать переважно балади старшого походження, але й деякі новіші, дія розвивається дуже стрімко, без затримок, перескакуючи другорядні епізоди, як це прийнято вважати властивим для балад в цілому. Побудова фраз лаконічна, речення короткі, з малою кількістю поширюючих членів. Повтори слів і виразів трапляються рідко. Цей лаконічний тип баладного стилю представляють, напр., пісні «Чорт несе грішну дівчину в пекло», «Мертвець гостем у милої», «Сокил прилітає до мертвої милої», «Пані вбиває пана», «Сестра труїть брата», «Мати дає стяти вагітну коханку сина», «Мати труїть замість невістки сина І» (Ішол Янічко в огляды), «Дівчина стає славним воїном», «Брат-подорожний хоче ночувати з непізнаною сестрою», «Дівчина здобуває парубка чарами», «Мужчина, переодягнений за жінку, зводить дівчину», «Мандрівні шевці викрадають у майстра жінку». З пісень, що їх вважають загально новішими, сюди належить, крім кінця, балада про Матвія й Магдалину.

Балади другого типу засновані на протилежному композиційному принципі затримування дії, ретардації. Її головним засобом є повтори різних родів – від повторювання окремих слів на початку, всередині й на кінці рядків аж до кількакратного помножування тих самих або подібних дієвих ситуацій (обхід цвинтаря при пошуках могили милої або матері; розпити зустрічних або матері про долю милої; посилення членів родини й інших осіб по дівчину-дітозгубницю; прохання відпустити на похорон милого; розмови між умираючим вояком і членами його сім'ї; оглядання різних частин господарства після смерті жінки і т. д.). В деяких випадках ці повтори слів і зворотів набувають таких розмірів, що вповнюють третину тексту й більше. Інтересно, що чистими представниками цього стильового типу є майже виключно пісні 12-складові, з сентиментальною атмосферою, поширені або виключно на нашій території, або з вужчим міжнародним ареалом: «Коханець, передчуваючи лихо, приїжджає до мертвої милої», «Коханці, роз'єднані матір'ю, поєднуються по смерті», «Хресна мати труїть майбутню невістку», «Мати намовляє непізнаних синів до одруження з нею», «Брати-розбійники знаходять сестру», «Юнак здобуває милу, притворившись мертвим», «Сирота – жінка короля».

Решта пісень нашого збірника осцилює між цими двома стильовими типами, різним способом формуючи співвідношення між швидкістю дієвого плину й шириною образності, між повторами рефреного (музичного) типу й повторами, що ускладнюють словесну ткань.

Наша баладна традиція має ще одну дуже характерну властивість. Це багатство переносних мотивів, що мандрують з балади в баладу, створюючи неспо-



## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

дівані стичності між текстами різного походження й значення. Назвемо тільки деякі: вступна формула про відхід милого (Кед ся мильй на войну брал), описи обходу цвинтаря, пробивання ножом чи мечем на гробі милої, жорстокої смерті (кидання в Дунай чи відрубання рук і ніг), сирітських страждань, формула запитів зустрічним чи матері, де шукати милу, чи формула роздавання спадщини членам родини, домовлення про термін приходу з війни, прохання повернути любовні дарунки. В різних піснях повторяються і формули символічні: про сокола, що вилетів з-під боку, про виростання квітів або дерев над мертвими, про цвітіння рожі з крові вбитого, про «сповнення неможливого» (як верба якбо вродит, як каменчик корінь пустит; як в морі камінчик спльне, а піречко наспід впаде; як сонечко наспак зыйде; як пісок виросте на камені). Спільні для ряду пісень і моралізаторські кінцівки, і окремі виразні звороти («по чім же-сь ня познала», «лучко, лучко, шо-сь зелена, забрызкать тя кров червена», «а як тот труп скакав, вшыток народ плакав», формули про неможливість знайти дітям нову матір, про здоганання звідника і т. ін.). Поширеність таких мотивів свідчить про намагання поетичної пам'яті наблизити до себе стильове обличчя пісень, створювати типові форми художнього виразу. Ця тенденція охоплює всю нашу територію, крім крайнього сходу, де діяв переможний вплив коломийкової стилізації, принесеної з українських центральних Карпат.

Якщо таке відносне наближення пісень різного походження й значення було можливе на полі мовної стилізації, то ритмічна форма нашого баладного репертуару відбиває, незважаючи на ряд переробок до інших, популярніших чи «модніших» розмірів, первісну складну картину формування жанру з різних джерел. Через різне походження пісень структура вірша в наших баладах досить багата: можна виділити понад 15 основних розмірів з дальшими модифікаціями. Найбільш поширений розмір дванадцятискладовий (6 + 6) і шестискладовий; ним складено до 40 пісень, тобто майже третина всього репертуару. Друге місце займає інший старовинний симетричний розмір – восьмискладовий (к. 25 пісень), далі йдуть розміри коломийковий (15), 4 + 3 (13) та 4 + 6 (12 пісень). Решта пісень складена менш частими розмірами 5 + 5, 5 + 3, 5 + 4, 4 + 5, 5 + 6, 6 + 5, 7 + 6, 7 + 7, 8 + 7 та їхніми комбінаціями.

Менш складна з словесного погляду побудова строфи. Виразно переважає строфа дворядкова, парно римована, рідкістю є строфи більшерядкові й асиметричні, а також рефрен змістово незалежний від решти тексту. Але в поєднанні з мелодією строфа ряду пісень збагачується: повторяються окремі рядки чи їх частини, в деяких випадках навіть трикратно, з тим же або модифікованим мелодичним мотивом. Ця складна співдія досить сильно збагачує художню виразність деяких пісень.



Існує певна пов'язаність між ритмічним розміром і тематикою пісень. Балади про вбивства в родині складені частіше вузькими розмірами, балади про вбивства між коханцями – ширшими. Для балад про війну найхарактерніший розмір 4 + 4. На теми кохання, родинних незгод та еміграції припадає найбільша кількість (понад половина) дванадцятискладових пісень.

## ІСТОРИЧНЕ НАВЕРСТВУВАННЯ МАТЕРІАЛУ

Ще недавно дослідники народних пісень, підпорядковуючись зовсім правильній вимозі пояснювати свій матеріал історично, вірили, що вже в дану хвилину можлива історична класифікація всього збереженого матеріалу. Чеський учений Їржі Горак, видаючи в 1956 році репрезентативний збірник словацьких балад, поділив матеріал за мнимим історичним походженням пісень на відділи: *Відгуки давнини, Народ та феодальні пани, З турецьких часів, Воєнні пісні, Розбійницькі пісні, З давнини й недавнього часу*. Цього поділу, що крім загальної вузькості критеріїв (історична приналежність пісні визначалася виключно за тематикою) мав основний формальний недолік (третину пісень заділено, не вирішивши про їхнє походження, до спільного останнього відділу), не прийняла більшість чехословацьких фольклористів. Зате його гарячим сторонником став закарпатсько-український дослідник П. Лінтур, що в своїй книзі «Народні балади Закарпаття» (Львів 1966) виділив групи «Сюжети найдавнішого походження», «Баладні пісні про боротьбу з турками», «Баладні пісні феодальної доби», а в коментаріях та інших працях намагався знайти ще виразнішу аналогію для Горакового поділу в українському фольклорі. З концепції Ї. Горака виходить і М. Мушинка в своїй характеристиці наших народних балад у хрестоматії «З глибини віків».

Ознайомившись з багатим матеріалом Лінтурового збірника, неважко помітити, що в групі творів подібного історичного походження були зведені пісні, що не мають нічого спільного з погляду своїх естетичних властивостей, з погляду смислу й способу художньої обробки сюжету. А саме це неповторне стильово-психологічне обличчя пісні, у якому відбиті ментальність і світогляд її творців, вирішує про її приналежність до тієї чи іншої епохи. Пісенні теми проходять століттями, але їх конкретна художня реалізація міняється залежно від того, як людська свідомість різних часів працює з сюжетом, мовним матеріалом, засобами художнього виразу. Для того, хто оцінює народну пісню як художній твір, а не як сухе повідомлення про факти, неважко відрізнити автентичну пісню з часів Хмельниччини від патріотичної підробки з минулого чи нашого століття. Але цим умінням обдаровані, на жаль, не всі фольклористи.

Шлях до історичної класифікації балад може вести тільки через паралельне вивчення всіх елементів змісту й форми. Треба випадок за випадком встановлювати, до якої історичної епохи може відноситися пісенний сюжет, тип і обстановка баладного конфлікту, в який час в безіменних творців пісень було найбільше причин і передумов для художнього опрацювання даної теми саме таким, а не іншим способом. Треба пробувати пов'язати з конкретною історичною епохою й середовищем ті не дуже численні історичні реалії (назви предметів матеріального побуту, громадських установ, соціальних явищ), що появляються в текстах балад. І врешті: треба встановити, до якого періоду в розвитку художнього мислення належать стильові засоби, що складаються на структуру пісні – риси її мови, образності, композиції, версифікації, форма пов'язання з мелодією. Для переважної більшості слов'янських народних балад така аналітична праця ще не пророблена; тому й наші висновки в цій статті можуть бути тільки тимчасовими.

Основним недоліком методу багатьох фольклористів є невміння бачити пісенні явища в діалектичному розвитку. Діалектичний метод кладе акцент на змінність і всюди шукає змінність, статичний метод розуміє й оцінює тільки тривання. Звідти йде вульгаризація романтичних уявлень про фольклор як сховище історичних пережитків, звідти впертий потяг до виявляння «прадавності» або принаймні дуже раннього походження фольклорних пам'яток, ніби менш важливими є поетичні свідчення про дальші епохи історичного розвитку людини, ніби фольклор розцвітав тільки в час її історичного пробудження, а пізніші епохи були тільки повторенням і доповненням.

Прикладом такого схибленого розуміння історичного розвитку фольклору є погляд П. Лінтура, що закарпатський пісенний матеріал через особливе географічне й культурно-історичне становище Закарпаття в цілому дуже старовинний, і що значна частина пісень, зокрема ті, що мають західнослов'янські текстові паралелі, походить ще з «загальнослов'янської традиції», з часів перед розділенням слов'ян та утворенням феодального суспільства. В закарпатських баладах Лінтур знаходить прямий вираз міфологічних вірувань, до найстарших зараховує і пісні з мотивом кровозмішення та рефренами. Свої вердикти він обосновує такими визначеннями, як «простота композиції», або «безпосередність складу»; конкретний історичний аналіз сюжетів і стильового обличчя творів здається йому непотрібним. У більш здержаній формі такі погляди про походження баладного репертуару приклав до нашої баладної традиції М. Мушинка.

Щоб пояснити, в чому суть цих помилок, треба передусім з'ясувати, коли взагалі міг виникнути в слов'янських країнах сам жанр балади з його специфічними признаками. Передові фольклористи сучасності знають точну відповідь на це питання. Балада є продуктом тієї епохи в розвитку людської свідомості, коли ін-

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

дивідуальне вже виділилося з колективного як значимий предмет мистецтва, але сприйняття дійсності як зовнішнього плину подій, тільки частково залежного від волі людини, ще переважало над розумінням життя як внутрішнього процесу. Перед баладою був епос, після нього – лірична пісня. На слов'янських землях переходова епоха, яку ми саме характеризували, пов'язана з економічно-побутовою диференціацією суспільства, з пробудженням нової культурної ініціативи й формуванням власних світоглядних основ в нижчих суспільних класах. Розгортання цього процесу й його відбиття в фольклорі відносить більшість сучасних дослідників до XV–XVI століття; тільки дехто пересуває їх глибше в минуле. Тоді оформилися й перші баладні сюжети. Було зібрано ряд доказів на те, що мотиви чудесних перероджень, спілкування з мертвими, кровозмішення могли бути актуальними для творця народних пісень не лише в час абсолютної переваги анімістичного світогляду й родових відношень, але й значно пізніше: пережитки анімізму втримувалися в народних масах ще протягом довгих століть, а в сфері художньої творчості плавно міняли свою функцію, перетворюючись з вірування в символ, так само, як обряди перетворювалися в звичаї. Чому ж відносити всі художні образи, що мають якесь відношення до цієї форми мислення, до найдавніших часів, не рахуючись з фактом, що інші елементи їхнього художнього організму вказують на інший час виникнення?

При визначуванні історичного походження пісні не можна виходити взагалі з датування її окремих змістових елементів. Мотив зростання квітів або дерев на могилах закоханих появляється вже в переказі про Трістана й Ізольду й має ще глибші корені. Але чи це заперечує можливості, що його внесено як постійно актуальний смисловий елемент аж у пісню, створену в XVIII столітті? Згадка про будівництво Маковицького замку зовсім не є доказом того, що пісня була складена тоді, коли вперше піднімалися його мури. До висновків про правдоподібний час виникнення пісні можна дійти тільки почерез комплексний аналіз її сюжету й формальної структури, її варіантного матеріалу, її відношення до інших пісень, її приналежності до певного стильового типу, її зв'язку з мелодією певного характеру. Узагальненням часткових результатів дослідники вже дійшли до певних загальних закономірностей. Пісні з більшою кількістю текстових різновидностей і з ширшим ареалом (територією побутування) бувають звичайно старшими; здогад про їх старинне походження ще посилюється при існуванні подібних текстових форм на периферіях ареалу, центр якого займає форма за своїми стильовими признаками новіша. Тексти старшого походження частіше співаються на декілька різних мелодій, новіші, як правило, пов'язані тільки з однією мелодією. В старовинних піснях сильніше виражена тенденція до типізації подій та осіб; у них частіше з'являються символічні елементи. Зате рефрен і складніша строфа – це здо-

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

буток пізнішого розвитку. Ключем до встановлення давності сюжету може бути й ступінь виявлення рефлексії в пісенному сюжеті: мотивація вчинків, розкриття внутрішніх переживань вступили в пісенний розвиток пізніше. Те саме можна сказати про пробудження інтересу до природи чи до словесного орнаменту, про насичування епічних тем емоціональним елементом. З другого боку розвиток балад ішов від практики композиційних «коротких змикань» до хронікальної розповіді про події, в якій значніша увага приділяється описовим деталям. До новіших балад проникає розповідь від першої особи, ліричні вступи з образами природи, в них пом'якшуються трагічні розв'язки, іноді відпадає драматичне розвужлення, бо акцент переходить на психологічну розробку центральної ситуації.

За названими критеріями й поміченнями матеріал нашого збірника розчленовується на п'ять основних груп:

І. Балади простого епічного складу. Дія в них розгортається швидко, без затримок, переходячи скоками від епізоду до епізоду. Вчинки героїв не мотивуються, їхнє внутрішнє життя не розкривається. Часові відношення події виражаються сурядними реченнями. Образність таких пісень проста, головний смисловий акцент паде на дієслово, прикметники виражають частіше дистинктивні властивості предметів, а не їх художні ознаки. В текстах мало лексикальних і композиційних повторів. В ритміці таких пісень переважають короткі розміри 4 + 3 і 4 + 4, що надають їм енергійного звучання, і дворядкова строфа. Римування – переважно граматичне, з пропусками. Текст не має майже ніколи понад 40 рядків (к. 300 складів).

До цієї групи зараховуємо такі пісні, як: «Пані вбиває пана», «Мати дає стягти вагітну коханку сина», «Мати труїть замість невістки сина» (Ішол Янічко в огляды), «Сестра труїть брата», з групи «Дівчина вбиває дитину» особливо тексти 98, 102, 103, «Брат не вертається з війни», «Вояк випробовує вірність милої І», «Дівчина здобуває парубка чарами», «Зузана проганяє короля-зальотника», «Дівчина відкидає залицання козаків», «Мужчина, переодягнений за жінку, зводить дівчину», «Дівчи́на платить вінком за польову шкоду», «Кавалір зраджує дівчину». Без огляду на іншу композиційну структуру, що йде, можливо, від танкових пісень, до цього типу близькі ще пісні «Дівчина здобуває за розбитий дзбанок пана» і «Хвора пані обманує пана з вояком».

Історичним продовженням цього типу є пісні, в яких виявлена вже певна увага до психічних переживань героїв. Джерелом емоціональності є тут експресивні дієслова, загальні окреслення чуттєвого стану в епічній розповіді (прегоренько заплакала), пестливі форми іменників і прикметників, прояви чуттєвого відношення в прямій мові («мила, мила, серце єдно», «а ты мила мого серца»). Керівна роль дієслова в стилізації ще більше посилюється через його семантичне збага-

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

чення, але зростає і кількість епітетів. Тексти бувають довші (над 300 складів). Гармонійне поєднання швидкого епічного ритму з елементами чуттєвої рефлексії піднімає саме ці тексти на дуже високий художній рівень, ставить їх на чільне місце в цілій баладній традиції. З пісень нашого збірника до цієї групи належать: «Мати зачаровує сина в явора (тип А)», «Мати зачаровує невістку в тополю», «Чорт несе грішну дівчину в пекло», «Мертвець гостем у милої», «Розбійник убиває жінку», «Кінь післанцем від убитого вояка», «Милий не вертається з війни» та ін.

II. Балади, зміст яких насичений сентиментальною рефлексією. Дія тут більш послідовно супроводиться виразом чуттєвих станів, акцент переноситься на внутрішнє переживання, на показ «терплячого серця». Композиція уповільнена повторами цілих частин сюжету й окремих слів і зворотів; це новий, іншорідний засіб емоціональної градації. Далі зростає роль епітету. В текстах, особливо на вступі, появляються ліричні пасажі (міркування про долю, звертання, й ін.). Пісні цієї групи складені найчастіше 12-складовим розміром; деякі мають складнішу строфу. Їх загальний розмір – звичайно понад 300 складів.

Певні риси цього типу (схематизація дії) знаходимо вже в декількох піснях, що за способом використання мовного матеріалу й шириною виразу психічних станів належать до першого, лаконічно-епічного типу («Подорожний знаходить милу на цвинтарі», «Коханець-вояк позбувається супутниці», «Свекруха труїть невістку в неприсутності сина», «Дівчат ведуть у турецький полон», «Дівчина-бранка обіцяє викуп», «Троє дівчат знаходять убитого козака»). Відкиненням «епічного діапазону» в користь циклічного мотиву розмов виникла з пісні «Брат не вертається з війни» пісня «Члени родини розмовляють з пораним вояком», що схиляється до типу II також сентиментальним мотивом «не розкравай серце моє» й сюжетною ролею милої. Але справжньою родоначальницею пісень другої групи є балада «Мати намовляє непізнаних синів до одруження з нею» («Ходило дівчатко коло Визлой воды»). Прямий вираз почуттів тут ще дуже здержаний, але ціла композиція заснована на уповільнюючих повторах слів, зворотів, мотивів, метою яких є поглибити в свідомості зміст сказаного. Тут уперше зустрічаємося з новою стилістикою, що її на відміну від «лінійної» стилізації старших балад можемо назвати «циклічною». Вона заснована на підкресленні повторності явищ і подій. Якщо її конфронтувати зі змістом даних пісень, то можна в ній вбачати художній вираз світогляду «предестинованого», що проти принципу епічної випадковості видвигає концепцію життя, керованого готовими, в даному випадку трагічними законами. Ідейно-тематичний діапазон цих пісень неширокий і замкнутий: трагічні непорозуміння в родині, неможливість пережити втрату єдиної коханої людини. Пісні цього типу: «Коханець, передчуваючи лихо, приїжджає до мертвої милої», «Коханці, роз'єднані матір'ю, поєднуються

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

по смерті», «Хресна мати труїть майбутню невістку», «Брати-розбійники розпізнають сестру», «Сирота, що стала жінкою короля, рятується від загибелі», «Сестра невдячна до брата», більшість балад сирітських, а з веселих – «Юнак здобуває дівчину, притворившись мертвим». За емоціональною атмосферою до цієї групи примикають пісні: «Козак, повернувшись з України, знаходить милу на цвинтарі» і «Поранений на війні повертається птахом до милої та вмирає в неї».

III. Балади хронікального складу, в яких типізація поступається перед конкретним малюнком (один з доказів – частіша поява власних імен героїв). Натиск тут кладеться на вичерпніше змалювання зовнішніх подій і побутової обстановки, найчастіше селянської. Словник цих балад – приземний, дієслово поступається своїм провідним місцем іншим частинам мови, стилізація найбільш виявляє себе у формалізованих повторах другорядних сюжетних ситуацій. Ці повтори з'являються, на відміну від попереднього типу, найчастіше на кінці тексту, як своєрідна декорація (паралельні розмови зі свояками, оглядання покиненого господарства і т. ін.). Пісні цієї групи найчастіше складені розмірами 6 + 6 та 8 + 6 складів. Типові представники: «Селянин убиває жінку з удовиною намови» (Яким), «Юнак стинає дівчину, що одружилася з іншим» («Тройзілля» в карпатській коломийковій редакції), «Парубок Матвій вбиває Магдалину», «Дівчина труїть хлопця гадиною в пирозі», «Вмираючий вояк прощається з родиною» (Ой у полі три явори), «Козак зводить дівчину, що шукає дороги в лісі», «Жінка відходить від нелюбого чоловіка», балада про смерть чумака.

Подібне тяжіння до фактографії характеризує ряд менш поширених балад західного походження (див. тексти № 107–111, 114–117, 194, 195, 208–211, 214, 215, 221, 222). Їх сюжети – вузлі, інколи концентровані навколо єдиної ситуації, текст замикається часом символічним мотивом (мальована шибениця; виростання рожі з крові вбитого).

IV. Новіші пісні сентиментального складу, в яких появляються неповторні психологічні ситуації. Дійова основа таких пісень нескладна, малюнок психічних станів хилиться інколи до мелодрами. В порівнянні з піснями другої групи тут подавлені схематизуючі елементи в композиції, побудова сюжету й добір засобів стилізації – більш індивідуальні. Характерна для них перевага асиметричних ритмічних розмірів, іноді – складна строфа. Їхня естетична й психологічна виразність залежні від уміння їхніх авторів; трапляються між ними твори високохудожні («Вояк прощається з рідними», «Близькі прощаються зі схопленим рекрутом», «Вояк платить дівчині за зведення талярами», «Дівчина жаліється на звідника – молодого пана», «Дівчина шукає в Дунаю втрачений вінок», «Козак зводить недобре виховану дівчину при гулянні»), але частіше малюнок чуттєвих станів у цих піснях переекспонований і незграбно виражений (див. текст 73, строфа 5; 74; стр. 9;



## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

122, стр. 4). Найбільше таких незугарних пісень виникло на теми любовної зради й самогубства (див. ще тексти № 93, 113, 121, 130, 173–174, 196).

V. З ґрунту пісень хронікального типу виростає нова традиція, виражена найсильніше в заробітчанському циклі та в піснях про першу світову війну. Її риси: поєднання дріб'язкового переказу подій з намаганням виразити чуттєві стани. В заробітчанських піснях дається перевага «епічним» розмірам 6 + 6, 4 + 4; в воєнних появляються малопоширені розміри 4 + 6, 6 + 4, 6 + 5.

Як бачимо, здогадний розвиток баладного стилю йшов двома лініями. В лінії з перевагою чисто епічних елементів (типи I, III, V) увага пересувалася з поля «зовнішньої драматичності», що йшла від самого життя, на поле розкриття психічних реакцій, при одночасному намаганні передавати зовнішню дію більш детально. В другій лінії розвиток ішов від схематизованого виразу почуття до розв'язок більш індивідуальних, хоч не завжди вдалих.

Проникання психологічного й емоціонального елементу, посилення уваги до дрібних конкретних явищ – це дві сили, що керували історичним розвитком балади. На свої найвищі художні вершини виступила балада тоді, коли ці сили опинилися в рівновазі, не затемнюючи головних обрисів драматичного конфлікту.

При сучасному стані досліджень нелегко заділяти окремі пісні до намічених типів. Треба припускати, що періоди їх продуктивності забулювалися, що одночасно виникали й поширювалися пісні різного складу. В ряді випадків різні версії тих же пісень наближаються до різних стильових типів. Але можна дозволити собі тимчасовий здогад, що в наших умовах період найбільшої продуктивності типу I припадав на XVI –XVII століття, типу Ia – на XVIII століття, типу II – на другу половину XVII – початок XIX століття, типу III – на XVIII – першу половину XIX століття, типу IV – на другу половину XIX і початок XX століття. Чергування названих типів відбиває зміни в художній свідомості народних мас, а в деякій мірі і розвиток смаків у літературній сфері, найближчій до середовища народних творців.

## ЗОВНІШНІ ПОВ'ЯЗАННЯ НАШИХ БАЛАД

Положення Пряшівщини на перехресті різних етнічних сфер і культурних впливів визначає характер її пісенності. Його характерною рисою є кумуляція вартостей, що напливали на цю територію з різних боків.

В матеріалі цієї книги можна майже завжди визначити порівняльним аналізом, з якою зовнішньою традицією дана пісня пов'язана. Кажемо – «пов'язана», бо зараз ще в більшості випадків була б передчасною відповідь на питання про

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

внесок місцевого середовища. Буває й так, що різні версії поширеної балади клоняться до різних зовнішніх традицій (пісні про сестру-отруйницю, про діто-згубницю, про смерть брата (мужа) на війні, про заплачення вінком польової шкоди). Іноді такі розходження помітні навіть в окремих текстах: в записах, зроблених від Анни Ябур і на південних окраїнах нашої території більше словацьких елементів, ніж, наприклад, у текстах, записаних на Маковиці.

На основі аналізу окремих балад ми зробили підрахунок, який уперше кидає світло на співвідношення різних стихій у формуванні нашої баладної пісенності. Ці пов'язання розкладені в різних тематичних частинах нашого збірника нерівномірно:

Кількість пісень (в дужках – часткові пов'язання)	Зв'язок з фольклором: українським, словацьким, польським			Без встанов- лених зовнішніх паралель
Сюжети з участю надприродного елементу (відділи 1–3)	4(+1)	7	3(+1)	1
Пісні про вбивства, поранення, самогубства (4–12)	10(+2)	13(+3)	5(+ 3)	8
Пісні про війну й воєнну службу (13–15)	8	6 (+1)	1(+1)	5
Пісні про пригоди й любовні трагедії (16–19)	3	9(+2)	3(+ 1)	6
Пісні про родинне життя (20)	15(+1)	–	1	3
Пісні про еміграцію (21)	–	4	–	3
<b>Всього</b>	<b>40(+4)</b>	<b>39(+6)</b>	<b>13( + 6)</b>	<b>26</b>

Цей мішаний склад баладної традиції властивий для цілої території, заселеної східнославацькими українцями. Сильні впливи словацької традиції про-

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

никають аж до найсхідніших сіл; з другого боку, балади загальноукраїнського походження побутують на Маковиці, а деякі, мабуть у зв'язку з дрітарськими мандрівками, заходять у майже неперетвореній формі аж на Спиш. Дещо сильніше позначаються словацькі пов'язання на Спиші й південному мовному пограниччі; зате на крайньому сході (Руське, Ялова, Збій, Улич, Іновець) записано ряд балад українського походження, невідомих західніше. Трохи більше пов'язань з польським фольклором замічається на західній Маковиці, в районі від Курова й Цигелки по Мирошів і Орлик. Але пісенні відміни польського походження заходять аж у східну Снинщину.

Також поява пісень, для яких не встановлено зовнішніх паралель, не в'яжеться виразно з будь-якою територією. Найбільше таких пісень (5) походить зі старовинних записів Павловича з Біловежі, що відбивають, здається, якусь старшу, сьогодні вже вимерлу традицію. По чотирьох піснях без паралель записано в Рунині й Красному Броді, по трьох – у Бенядиківцях і Збої, по двох або одній – в 11 та 29 місцях від Чірча аж по Улич.

Ми поцікавилися також питанням, як пов'язаний наш баладний репертуар з сусідніми областями – носіями української пісенної традиції. Після поділу на тематичні групи створюється така картина:

Спільних пісень з:	Лемківщиною	Бачкою	Закарпаттям	Немає паралель
Надприродний і загробний світ	8	3	8	5
Вбивства, самогубства, поранення	14	5	16	17
Війна	9	2	9	10
Пригоди й любов	18	10	16	12
Родинні конфлікти	1	–	2	5
Еміграція	–	–	–	8
<b>Всього</b>	<b>50</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>8</b>

Як бачимо, між Закарпаттям і північною Лемківщиною існує в пов'язаннях з нашою областю арифметична рівновага, хоч у складі спільностей з обома областями є численні різниці. Але своїм конкретним обличчям, виглядом пісенних текстів наша область значно ближча до північнолемківської. Тексти з обох об-

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

ластей виявляють часто тісне споріднення (особливо коли йдеться про записи з місць, пов'язаних топографічно) і представляють той же етап стильового розвитку пісень. Зате тексти закарпатські, крім ужанської долини, в порівнянні з нашими майже завжди позначені тенденцією до змістової й формальної актуалізації, вони розвоює новіші. Тоді, коли з закарпатського баладного репертуару в нас бракує ряду більш чи менш важливих пісень, що побутували і в Галичині і далі (*Сон королевича, Дробенюшка, Продажа сестри туркам, Петрусь, Бондарівна, Лимерівна, Пинтя у в'язниці*), а також переважної більшості балад новішого походження, то з баладних текстів, зібраних за північним кордоном Головацьким, Верхратським і Колесою, у нас не занотовано тільки двох «звідницьких» балад польського походження (*Пан зводить дівчину на ловах; Дівчина вбиває звідника*), і, дивним чином, словацько-моравської розбійницької «Виїжджай, фурмане» й стильово близької до наших балад другої групи пісні про угорську попадю. Можна бути певним, що своєчасне збирацьке охоплення північнолемківського репертуару в такому обсягу, як це зроблено в нас і на Закарпатті, показало б, що північнолемківська традиція ще ближча до нашої. Не можна, щоправда, не брати в увагу, що кількість пісень, записаних виключно на нашій території, дуже значна.

Трохи інший характер і обсяг мають зв'язки нашого баладного репертуару з загальноукраїнською пісенністю. Вище ми назвали деякі пісні, що ввійшли з неї у фольклор Закарпаття, але до нас не проникли. Дуже цікаво, що це – поряд з піснями з козацькою й турецькою тематикою, які не були встановлені ні в західній частині української Галичини – балади, які за своїм змістом і формою відносяться до порівняно пізнього часу (XVIII століття й пізніше). Те, що на нашій території побутувала значна кількість українських пісень старшого походження, а з молодших поширилися тільки деякі, очевидно, найбільш популярні (*Вбивство жінки Якимом; Отруєння хлопця гадиною в пирозі; Зведення дівчини в лісі; Тройзілля*), лишній раз доказує правдивість «теорії хвиль» у пісенних міграціях. Здається, що пісенні зв'язки з Україною і взагалі з країнами за карпатським хребтом були сильнішими в старші часи (для нашого матеріалу це XVI – XVII століття), ніж пізніше.

Детальне порівняння наших текстів з галицькими і закарпатськими показує, що в більшості випадків вони ближчі до текстів галицьких. Такі наші тексти «Тополі» (12-складові проти 14-складових закарпатських), «Зозулі», «Якіма», «Чумака», «Тройзілля», балад про знайдення покиненої дитини, про зведення дівчини в лісі, про втечу дівчини зі звідниками і з козаком; значні спільності з Галичиною є і в вояцьких піснях. Є випадки, коли з закарпатською традицією пов'язаний наш схід (Снинщина), тоді коли на Маковиці жили версії ближчі до галицьких (версії А, Б балади «Дівчина труїть парубка»). В окремих випадках можна було встанови-

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

ти цікаві конкретні пов'язання: Павловичів текст «Дівчини-зозулі» найближчий до найстаршого галицького тексту Вацлава з Олеська, текст № 229 («Мандрівні шевці викрадають у майстра жінку») найближчий до добромильського, запис балади про смерть чумака зі Збоя (№ 120) нагадує запис зі Стрийщини.

Але ще більш характерне для нашої баладної традиції те, що в великій кількості текстів розкриваються несподівані спільності з більш віддаленими частинами України, а то й Білорусії. Виразні пов'язання з буковинськими текстами є в наших баладах «Дочка-зозуля», «Маги труїть невістку й сина» (№ 86, Кальна Розтока), на початку версії Г пісні «Дівчина труїть хлопця, запросивши його до себе» (№ 79, Ялова), в піснях «Дівчина втікає з дому з козаком», «Кінь післанцем від убитого вояка». Ближчий до східноукраїнських, покутських і закарпатських, ніж до центрально-галицьких текстів тип А пісні «Жінка покидає нелюбого чоловіка».

Ще далі сягають залежності пісень, які можна вважати старшими. Балада про перетворення сина в явора, на Закарпатті взагалі невідома, має свої виразні відповідники на Волині; мотивом випроводжання брата сестрами вона в'яжеться водночас зі східноукраїнською піснею «Гомін, гомін по діброві»; зате в Галичині цей мотив в баладах на дану тему не втримався. Вступний мотив рибок, що плавають по Дунаю, має в баладі про дівчину-зозулю свій відповідник тільки на Волині (там плаває по Дунаю лебідка). Деякі мотиви нашої балади «Кінь післанцем від убитого вояка» не появлялися в більшості галицьких текстів, але були звичайні в записах з протилежних частин України – Покуття, Полтавщини, Волині, Полісся. Мотив передачі дівчині коня для тримання в баладі «Козак зводить дівчину в лісі» (стащинський варіант) – також тільки лівобережний і поліський. В типі А цієї ж пісні є ще інші спільності зі старими східноукраїнськими текстами. Зворот про зрадливість корчми в кінці балади про зведення дівчини мандрівниками появляється аж на Підляшші. Текст пісні «Юнак здобуває дівчину, прикинувшись мертвим» з Рунини має найближчі відповідники в східній Україні та Білорусії. Єдина аналогія до рідкісної пісні про визволення дівчини (не юнака) з турецької неволі (№ 136) знайшлася тільки на Слонімщині в південно-західній Білорусії. Також текст нашої «Подольки» (№ 189) найближче споріднений з білоруськими з кол. Гродненської й Магільовської губерній.

Причини таких несподіваних пов'язань можуть бути різні. Це може бути наслідок пісенних міграцій, викликаних економічними контактами нашого населення (дрітарство, мандрівки за сіллю, волами, ремеслом). Це стосується особливо пов'язань з північним Підкарпаттям, Покуттям і Буковиною. В випадку архаїчних північноукраїнських пов'язань можна б допускати і посередництво духовенства. Але дуже часто причину треба шукати в чомусь іншому. На далеких периферіях поширення пісні її текст не зазнавав таких змін, як у епіцен-

трі пісенного розвитку; тут могли зберігатися її старші, більш первісні форми. Є підстава для твердження, що з цього погляду наша область представляє в рамках загальноукраїнської баладної традиції цінний резервуар архаїчних форм.

Подібний характер має відношення нашого репертуару до словацької та польської баладної традиції. В наших текстах балади про дівчину-воїна є мотиви, що їх здебільшого немає в текстах словацьких, а є в моравських (згадка про стриження волосся, про побиття 300 ворогів). Те саме спостерігаємо в баладі про повернення раненого вояка птахом. Версія А балади «Дівчина платить вінком за польову шкоду» найтісніше пов'язана зі східноморавським текстом з області Валашського Мезіржічі. Наші записи балади про Матвія й Магдалину краще зберегли її моравську, імовірно первіснішу форму, ніж тексти словацькі й польські.

Ближчі до північно-польських (мазовських, куявських, великопольських), ніж до південно-польських тип А балади «Брат-подорожний знаходить сестру в корчмі», тип Б балади про вбивство дитини, текст балади «Дівчина безуспішно рятує пораненого юнака».

В цілому пов'язання з словацьким фольклором майже дорівнюють, як ми бачили, українським. Але це не значить, що наш баладний репертуар схожий на словацький. Зі збірника Ї. Горака, що охоплює 127 пісенних одиниць, в нашому матеріалі повторюються тільки 33 пісні, частково подібних ми нарахували 7, неподібних – 92 тексти. Отже подібних пісень тільки четвертина.

Бракує в нас зі словацького баладного репертуару як деяких старих сюжетів феодального походження (Пан на полюванні бере за жінку селянку, Пан зводить дівчину обіцянкою служби, Катерина і герцог, Покарана княжна, Пан убитий за мельничиху, Заклад парубків за дівчину, Соболь і панна), так і переважної більшості балад з турецькими мотивами, воєнних і розбійницьких. Спільності також тут більші у старшій верстві. Майже зовсім чужий нашому фольклорові новіший тип з насильницькими, кривавими сюжетами («рубання за дівчину» і т. ін.).

Важко сказати, чи якісь з перелічених сюжетів були відомі в нашому фольклорі хоч у минулому. Унікальні записи балад про переодягнутого звідника і про любовні візити короля Шіма можуть бути новішими випадковими перенесеннями. Але, виходячи з оцінки історичних змін у соціально-побутовій ситуації нашої області, можна допустити зокрема затрату старших сюжетів з елементами феодального побуту.

У спільностях зі словацьким фольклором звертає на себе увагу передусім велике поширення пісень про посмертну зустріч і поєднання (Милий гостем у милої, Сокіл прилітає до мертвої милої, Подорожний знаходить милу на цвинтарі, Коханець, передчуваючи лихо, приїжджає до мертвої милої, Поранений на віїні повертається птахом до милої). Створюється враження, що в порівняно піз-



## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

ній епосі виникнення або більшого поширення таких пісень сентиментального складу (2-а половина XVII – поч. XIX стол.) контакти нашого пісенного фольклору зі словацьким ще поширилися.

В інших випадках (Мати труїть замість невістки сина; Дівчина кидає дитину в кущі або в воду; Дівчина платить вінком за польову шкоду; Дівчина здобуває пана за розбитий дзбан; Розбійник убиває жінку; Брати вбивають сестриноного коханця) спільності зі словацьким фольклором представляють одну альтернативу опрацювання теми. Паралельно жили на нашій території подібні окремі пісні, версії або текстові форми, пов'язані з польським або українським фольклором. Інтересно, що пісні цієї групи належать майже виключно до старшої, досентиментальної верстви. Їх схрещування з подібними польськими й українськими піснями є, очевидно, результатом довшого процесу.

Третю верству спільностей зі словацьким фольклором творять пісні новішого походження (Матвій вбиває Магдалину; Розбійники вбивають пастуха; Мисливець застрелює дівчину; Юнака, що вбив свою милу, ведуть на шибеницю; Дівчина топиться з туги за померлим милим; Парубок зводить дівчину після гри в карти; Католицький священник зводить дівчину; Дівчина шукає в Дунаю втрачений вінок і ін.). Здається, що більшість цих пісень має також у словацькому фольклорі обмеженіше поширення, інколи – тільки східнославацьке.

Певне історичне наверстування можна помічати і в пов'язаннях з польським фольклором. Старші пов'язання мають виразно окреслений ідейно-тематичний характер. Йдеться про фантастично-легендарні сюжети (пекельний коханець, грішна дівчина), що розвинулися в нас і на північній Лемківщині в окремі редакції; є тут і деякі пісні про загробні зустрічі (А кет я ішол през тен лес || Służył Jasio u rapa; одна з сирітських балад), старі балади про вбивство пана, брата й дитини (тип Б), про поранення коханого, про розмову користюлюбних членів родини з убитим вояком, кілька любовних балад напівліричного складу («Три каваліри», «Мазури»). В цих випадках паралелі простягаються на цілу польську територію; відношення між нашими й польськими текстами буває звичайно більш далеким, ніж у історично подібних пов'язаннях зі Словаччиною. В випадку ж пісень релігійно новішого походження (Зраджена мила приходиться до милого по смерті; Вояк застрелює дівчину; Милий не повертається з війни; Жінка пізнає хустку вбитого брата) існують близькі текстові кореспонденції як зі шлезькою областю, з якої маємо винятково багатий збір матеріалу, так з польським Підкарпаттям і сходом (Люблинщиною).

Схрещування різнонаціональних баладних стихій на нашій території виявило себе в декількох випадках дуже цікаво. В окремих версіях балади про дівчину-отруйницю переважають то польські, то словацькі риси; в випадку пісні

«Юнак здобуває дівчину, притворившись мертвим» варіант з Руської Поруби пов'язаний зі словацьким типом, варіант з Рунини – з українсько-білоруським; в дуже популярній баладі про відхід з дому і смерть на війні в рамках єдиного місцевого типу, посереднього між польським, моравським і словацьким, сильніше видвигаются то моравські (№ 144), то словацькі (№ 138, 142, 143), то українські (№ 145), то польські (№ 137, 139, 140) елементи.

## МІСЦЕВИЙ ВКЛАД

Досі ми говорили про те, що баладна традиція східнославацьких українців стала своєрідним архівом міжнаціональних пісенних контактів, з яких не випає ні один з можливих географічних напрямків (бо є тут і елементи властиві мадярській традиції). Треба ще в'яснити, що внесла в цю скарбницю самостійна творчість наших предків. В деяких випадках можна б допустити можливість, що пісня, відома також словакам або й полякам, не була до нас принесена ззовні, а виникла в нашому середовищі; але поки не буде ґрунтовніше досліджений баладний репертуар східних словаків і південної Польщі, певних підстав для таких здогадів не будемо мати. Виняток становить хіба той тип балади про жінку розбійника, що починається мотивом розмови з матір'ю про сватання, а кінчається вкушенням личка дитині. Тут немає, здається, сумніву, що даний сюжет виникнув десь в українському середовищі за Карпатами і, поширюючись на захід, встиг відвоювати в словацького відповідника цієї балади тільки Ліптов і верхній Грон. Сильна можливість українського походження існує також у баладі про коханця, який здобуває дівчину, притворившись мертвим.

В інших випадках можемо говорити тимчасом про збіднення або збагачення міжнародно відомих сюжетів у нашій місцевій традиції.

Збіднення спостерігається виключно в баладах «панського» типу, переважно старих: про вбивство служниці-коханки сина (№ 81), про Зузану й Шимона-короля, про звідника в жіночому платті, про те, як молода жінка обманула старого мужа, про те, як поворотець дав себе пізнати своїй вірній жінці по перстені. Йдеться завжди про балади мало поширені на нашій території, рідко записувані.

Частіші випадки збагачення міжнародно відомих пісень. Художніми шедеврами є наші тексти балади про пекельного гостя, вироблені, очевидно, досить пізно, бо закарпатські й бачванські тексти ближчі до польських. Балада про мертвого коханця збагачується настроєвим малюнком чекання, ліричними елементами в діалозу, описом воєнних страждань; балада про вбивство пана – твердженням, що вбитий від'їхав на лови і заявою шуринів про майбутню опіку

## ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

над дітьми. Нові мотиви появляються в деяких текстах балади про втоплення дитини (№ 94, 95, 97). Оригінальний початок має балада «Розбійники вбивають пастуха», оригінальний кінець балада «Коханець-воєк позбувається супутниці».

Загальною властивістю наших текстів є краще збереження епічності, багатший сюжетний склад. Приклади – балади «Дівчина оплакує повішеного розбійника», «Юнак здобуває дівчину підступом» (№ 186), «Католицький священник зводить дівчину» (№ 222). Але і в ряді інших випадків наші тексти в порівнянні з більшістю словацьких і польських відзначаються більшим розміром, добрим збереженням епічної композиції, цікавими мотивічними знахідками. Павловичів текст балади про нічний прихід милого – взагалі найкращий з усіх відомих, текст пісні про дівчину-воїна – багатший від усіх словацьких; дуже визначні й цінні в порівняльному аспекті наші форми пісень про перетворення в явора, про дочку-зозулю, про пекельного гостя, про отруєння брата, про жінку розбійника, про загублення дитини. Довше збереження епічного інстинкту в нашій пісенній традиції довело до того, що характеру епічної пісні-балади набули в нас три пісні, відомі в сусідніх країнах як ліричні: про трьох птахів-кавалерів, про зведення після гри в карти, про наслідки гуляння з гусарами.

Крім цієї перетворюючої сили наша традиція була багата і спроможністю створювати зовсім нові пісенні твори. Сюди належать наступні пісні, для яких не знаходяться відповідники в сусідніх фольклорах:

Сирота розмовляє з мертвою матір'ю (№ 33); Сироти, переслідувані мачухою, скаржаться мертвій матері (34–36); Свекруха труїть невістку в неприсутності сина (82–83); Хресна мати труїть майбутню невістку (84–85); Мати труїть замість невістки сина II (91–92); Дівчина закопує дитину в гаю (94); Вдова-кріпачка топить дитину (104); Дівчина поранює парубка (113); Пара розділених коханців покінчує життя самогубством у Дунаю (123); Дівчина-бранка обіцяє викуп (136); Мати намовляє непізнаних синів до одруження з нею (177–178); Брати-розбійники розпізнають сестру (181); Піп віддає панов і попадаю за гроші (195); Жугай зводить дівчину коло річки (214); Воєк платить дівчині за зведення талярами (218); Дівчина жаліється на звідника – молодого пана (220); Сирота, що стала жінкою короля, рятується від загибелі (235); Сестра невдячна до брата (236); Вдова розбиває подружжя (244).

На нашій території виникли, можливо, і балади «Брати-розбійники вбивають шурина і знеславлюють непізнану сестру» (179–180), «Багач продає розбійникам жінку за гроші» (237) і деякі емігрантські.

Інтересно, що тільки шість з перелічених 21 пісень складені не дванадцяти-складовим розміром, а розмірами 4 + 4, 4 + 6, 6 + 4, 6 + 3, 8 + 6, 8 + 7. Дванадцяти-складовий розмір виразно характерний для баладної творчості, що виникала пря-

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

мо на нашій території. Крім того більшість перелічених пісень поєднана і подібною стилізацією, що має такі характерні риси: велику схильність до повторів, що затримують плин епічної дії, до вживання пестливих виразів, до ширшого компонування фраз. В рамках цієї стильової традиції, що мала своє територіальне продовження в галицькій Сянїччині, розвинулися і такі широкі епічні композиції, як утворена з казкових мотивів пісня про сироту – жінку короля (№ 235). Своїм емоційним колоритом і вибором стильових засобів ця традиція найближча до міжнародного «сентиментального» типу, але менш виявлена в ній тенденція до схематизації почуттів. Це йде в користь естетичній цінності текстів.

Три основні властивості виділяють баладну традицію нашої області в міжнародному контексті: 1. виняткове багатство й міжнародно мішаний склад репертуару, 2. добре збереження епічних якостей текстів, 3. тенденція до циклізації цього рівнорідного матеріалу, що виявляє себе значною кількістю рухомих, переносних мотивів. Складний і широкий генетичний профіль наших балад є відбиттям багатой історичної долі нашої області, що лежала на перехресті багатосторонніх культурних контактів і щедро черпала з їх джерел. Дальші дві властивості свідчать про те, що наш фольклор, очевидно, у зв'язку з суспільно-побутовими умовами новішого часу, з економічним відставанням і занепадом країни в період пізнього феодалізму й капіталізму, скоріше пильно зберігав цінну спадщину минулого, ніж перетворював і переоцінював її. Але тривання його творчих спроможностей виявилось і в той невеселий час у високопоетичних і повних гумору новіших баладах – «Вояк прощається з рідними» (Кед мі пришла карта), «Шугай зводить дівчину коло річки», «Дівчина жаліється на звідника – молодого пана», «Жандарм зводить дівчину», «Козак забирає дівчину з собою», «Піп продає попадю за гроші», «Дівчина кидається під поїзд», у гостро конкретних і правдивих піснях воєнних і заробітчанських.

# ОСНОВНИ ТЕКСТИ

IMMENSE

## ПЕРЕРОДЖЕННЯ В РОСЛИНИ І ПТАХІВ

### МАТИ ЗАЧАРОВУЄ СИНА В ЯВОРА

А

І

На самы святы русаля  
Мати сыночка прокляла,  
А як она го прокляла,  
Та го до ліса послала.  
Выгнала его до ліса:  
– Іди ты собі до біса!  
Жебы ты там стал явором,  
А твій коничок каменем!  
Як тому тыждень преходил,  
Матері жаль ся уробил:  
– Ей боже, боже, боже мой,  
Ах, де ся поділ тот сын мой?  
А буде ярмак в Левочі,  
Піду я, піду плачучи,  
Піду я, піду на него  
Глядати сына моего.  
Ходит од краму до краму,  
Смотрит до очей каждому.  
Треба ся домов вертати,

Не мож ту сына познати.  
Як ішла домов, дощ падал,  
Та ей до ліса там загнал.  
А стала она под явор,  
Вздыхала: – Боже, боже мой,  
Ей, явор, явор зелений,  
Якый ты красний, румений,  
Такы на тобі голузкы,  
Як мого сына волоскы,  
Такы на тобі листочки,  
Як того сына губочки.  
А явор ку ней промовил:  
– Ой іди, мамо, ты домов,  
Оттамо до дому своего,  
Уж я не піду до него!  
Ід одганяти худобу,  
Бо я додому не пойду.  
Я ту остану явором,  
А сивый коник каменем.

*Біловежа, ХІХ стол.*



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Б  
2

Largo



Ма - ти сы - на про-кли-на - ла, ма - ти сы - на про-кли-на - ла,



на пус - ты - ню ви - га - ня - ла, на пус - ты - ню ви - га - ня - ла.

[ Мати сына проклінала, ]

[ На пустынню выганяла: ]

– Іди, сину, на пустынню,  
Іди, іди та й не прийди.

Людські діти до костела,  
А ты, сину, лем до села.

Пішла мати до костела,  
Сын ся на пустынню зберат,

– Сестро, сестро ты найстарша,  
Спорядь мені мої шаты.

Сестра шаты позберила  
І горенько заплакала.

– А братику наш наймильший,  
А де же ты од нас ідеш?

А де же ты од нас ідеш,  
Коли же ты до нас придеш?

– Піду я том доріженьком,  
Лісом та зеленим верхком.

– Сестро моя середушня,  
Спорядь мені мої шаты,

Спорядь мені мої шаты  
І выпровадь ня за хаты.

А ты сестро наймолодша,  
Выведи мі коня мого.

Сестра коня выводжала  
І горенько заплакала:

– А братику наш наймильший,  
А де же ты од нас підеш?

А де же ты од нас підеш,  
Коли же ся дому вернеш?

– А тогды я до вас прийду,  
Як сонечко наспак зыйде,

Як сонечко наспак зыйде,  
Як кровавий дощик впаде.

А пришла мати з костела,  
А сына не нашла дома.

– Вы діти мої дрібненькы,  
Дома вас уж не мам вшиткы.

Ни не іла, ни не пила,  
За сыночком полетіла.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Ой піду я том доріжком  
За своїм любым сыночком.

А сыну мій наймиліший,  
Ой дай же ся выкопати,

Почал дощик покропляти,  
Не мала ся де сховати.

В загороду посадите  
Та так ся дому вернути.

Стала собі під явора,  
Під явора зеленого.

– Мамко моя наймиліша,  
Не дала-сь мі в селі жыти,

Як голузь з нього зламала,  
Та й ся кровця розкапкала.

Не дала-сь мі в селі жыти,  
Та дай же мі в поли быти.

– Зелен явір – то є сын мій,  
Сивый камінь – то є кінь мій.

*Млинарівці*

МАТИ ЗАЧАРОВУЄ НЕВІСТКУ В ТОПОЛЮ

3

Moderato

Ma - ла ма - ти сы - на та го о - же - ни - ла,  
не - віс - точ - ку сво - ю не ра - да ви - ді - ла.

Мала мати сына та го оженила,  
Невісточку свою не рада виділа.

Выправила сына в далеку дорогу,  
Невісточку свою до поля, до лену.

Як набереш лену, та придеш додому,  
Не набереш лену – останеш тополю.  
Брала она, брала, в полею ночовала,  
І на своїм полю тополею стала.

Пришов сын додому з далекої дороги,  
Пытаєтьшы мамы, де миленька його.

## ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Возьми ты, сыночку, остру сокырочку,  
Ідь зотний тополю, што на нашім полю.

Затяв він першый раз, а она не чула,  
Затяв він другый раз – слово прогварила:

– Не рубай ня, мужу, не рубай ня дуже,  
Бо я не тополя, але жена твоя.

Бодай твоя мама нігда не сконала,  
Кед нас обидвое з пары розогнала.

Бодай твою маму земля не прикрыла,  
Кед нас обидвое з пары розлучила.

*Орябина*

## ДІВЧИНА ПОВЕРТАЄТЬСЯ ЗОЗУЛЕЮ ДО МАТЕРІ

### 4

Плавають рыбочкы по тихом Дунаю.  
Што мі з молодости, кед зволі не маю!  
Младость, моя младость, де-с ся мі поділа,  
Ци-с мі утонула, ци-с з пожаром стліла?  
Кед ес утонула, плавай к береженьку,  
Кед пожаром стліла – горе ми серденьку!  
Маеш ты мня, мати, за нелюба дати,  
Волиш ты мня, мати, в вінци поховати.  
Мати не слухала, за нелюба дала,  
Так ей. повідала і наказовала,  
Жебы аж о сім літ з гостми прибывала.  
Она не слухала, о рок прилетіла,  
Во вишневом садку на голузку сіла,  
Почала кукати, жалю задавати  
З той великой тугы, аж ся яли сухы,  
Голузочки сухы в саді розвивати.  
Вышла на дверенька мати ей старенька,  
Зачали ей горкы слезы обливати:

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– Кед ес зозуленька – до ліса кукаати,  
 А кед моя донька – под зо мнов до хаты!  
 Дівко моя люба, де же твоє тіло?  
 – Мое, мати, тіло, з вітром улетіло,  
 Нягай го муж не биває!  
 – Доне моя, доне, де же твої руки?  
 – Мої, мамо, руки, пішли они в муку,  
 Нягай їх муж не стискає!  
 – Дівусь моя мила, де же твої лица?  
 – Мої, мамо, лица пішли на плитица,  
 Нягай їх муж не фласкає!  
 – Дівусь моя, дівусь, де же твої очі?  
 – Мої, мамусь, очі пошли они в ночі,  
 Нягай їх муж не добає!  
 – Доне моя, доне, де твої волосы?  
 – Мої, мамо, власы тихый Дунай носит,  
 Нягай їх муж не тырмосит!

*Біловежа, XIX стол.*

5

**Lento**

По ти - хім Ду - на - ю ры - бонь - кы пла - ва - ют,  
 а што ме - ні, бо - же, з мо - єй мо - ло - дос - ти, як я зво - лі не ма - ю.

[ По тихім Дуною  
 Рыбонькы плавають.]  
 [ А што же мі, боже,  
 З моєй молодости,  
 Як я зволі не маю? ]

Пішла моя зволя  
 Долу до Дунаю,  
 Де ся вшиткы зволі,

Де ся вшиткы зволі  
 Ей, дівоцкы сходжают.

Прилетіли сваты  
 Аж до нашой хаты  
 Та й хотіли мене,  
 Мене молоденьку,  
 Ей, за нелюба дати.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Мате вы ня, мамко,  
Не за люба дати,  
Волите вы мене,  
Мене молоденьку  
В віночку поховати.

Мати не слухала,  
Не за люба дала,  
Та мі повідала  
І наказувала,  
Бы до неї не вчашала.

Дівка не стерпіла,  
Горы прелетіла,  
Перемінила ся  
Сивом зозуленьком,  
У вышній садок сіла.

Зачала кукати,  
Жалю додавати,  
Аж ся сухы бучкы  
У далекій горі  
Почали розвивати.

– Як ес зозуленька –  
Ідь в поле кукати,  
Як ес моя дівка,  
Як ес моя дівка –  
Та возьму тя до хаты.

– Я не зозуленька  
До поля кукати,  
Але ваша дівка,  
Але ваша дівка  
Вам жалю додавати.

– Дівко моя люба,  
Де же твої очка?  
– Мамко, мої очка  
Пішли до поточка,  
Най їх муж не добає.

– Дівко моя люба,  
Де же твої власы?  
– Мамко, мої власы  
Вітор їх розносить,  
Най їх муж не термосит.

– Дівко моя люба,  
Де же твої ручкы?  
– Мамко, мої ручкы  
Пішли опри лучкы,  
Най їх муж не стискає.

– Дівко моя люба,  
Де же твої ножкы?  
Мамко, мої ножкы  
Пішли в переложкы,  
Най їх муж не копає.

– Дівко моя люба,  
Де же твоє тіло?  
– Мамко, моє тіло  
Вітром полетіло,  
Най го муж не збиває.

Мати выслухала,  
Гірко заплакала  
Та на дрібный порох,  
Та на дрібный порох  
Ей, она ся розпала.

*Бенядиківці*

НЕЩАСЛИВО ОДРУЖЕНА ДОЧКА ПОСИЛАЄ  
ДО МАТЕРІ ПАВУ

6

Moderato

Мам-ко мо-я ста-ра, єд-ну ня дів-ку маш, пос-моть го-рі,  
до - лов, пос - моть го - рі, до - лов, за ко - го ти ня даш.

[ – Мамко моя стара,  
Єдну ня дівку маш, ]  
[ Посмось горі, долов,  
За кого ты ня даш. ]

– Уж я посмотріла  
І горі і долов.  
Дівко моя любя,  
Не дам тя нікому.

– Дай ня, мамко, дай ня,  
Дай ня там далеко,  
Бы мому серденьку  
Было, было легко.

Та дай ты ня долов,  
І павоньку зо мною.  
Як мі буде добрі,  
Пава буде при мі.

Іші не выбыла,  
Лем штырі неділі –  
Прилетіла пава  
Пред мамкины двері.

Мамичка почула,  
Гірко заплакала:  
– Дівко моя любя,  
До біды-м тя дала.

– Выбер ня, мамичко,  
З той біды, неволі,  
Буду умывати  
Білы ножкы твої.

– Хоць бы-с умывала,  
Тоту воду пила,  
Я тя не выберу,  
Кедь я тя там дала.

– Дала-с ня, мамичко,  
За кого-м хотіла,  
Шуміла берега  
Коло мого тіла.

Шуміла, шуміла,  
Аж ся розтрепала.  
– Так ті треба, дівко,  
Бо-с ня не слухала.

Бенядиківці



## ВТРУЧАННЯ НАДПРИРОДНИХ СИЛ

### ГРІШНА ДІВЧИНА ВМИРАЄ ЗА НАКАЗОМ ХРИСТА

7

Брало дівча з моря воду,  
Брало, брало барз студену.  
Пришол к нему сам сын божый:  
– Дівче, дівче, дай той воды.  
– А як я ті могу дати,  
Кед ту вода барз нечиста?  
– Вода чиста, ты нечиста,  
Сподобило-с пана Христа.  
Дівчаточко так шы злекло,  
Што аж на коліна клекло.

– Дівче, дівче, не злікай шы,  
Ід додому, облікай шы,  
Ід додому, облікай шы,  
Ід до церкви, сповідай шы.  
Так шы щиро сповідало,  
Аж шы на прах розсыпало.  
Образы шы попукали,  
Што му гріхы одпуцали.  
Самы дзвоны задзвонили,  
Што му душу провадили.

*Хмельова*

### ЧОРТ НЕСЕ ГРІШНУ ДІВЧИНУ В ПЕКЛО

8

Ішло дівче на воду  
През попову заграду.  
Нашло оно златонец,  
Почало виц свой вінец.  
Пришел ку ней младенец:  
– Дівче, дівче, дай вінец!  
– Як ті мам дац свой вінец,  
Кед ты з пекла младенец?  
Як ей хопил, та ей ніс  
Понад горы, понад ліс.  
– Не несете мя понад млин,  
Бо мі грызе очі дым!  
Як ей приніс над пекло:  
– О боже мій, як тепло!  
Мої старшы братове,  
Отворайте мі двере!

– Што так тяжко несете,  
Же отворяц кажете?  
– Несу тіло і душу –  
Рыхтарову Ганушу.  
– Што Гануся ділала,  
Же ся ту так достала?  
– Єдно з псома скормила,  
Друге в воді втопила,  
Трете вергла под меджу,  
Што го люде не виджу.  
Посадили ей за столы  
Та ї дали пити смолы.  
Єден погар выпила –  
Аж хусточка збляднула.  
Другый погар выпила –  
Аж стіна станула.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Третій погар випила –  
Аж на землю спаднула.  
– Вынесите мя за двере,  
Няй мя вітор пробере!  
Вылетіли журав'ї:  
– Одкажте там матері,

Іщі мать дома дівки дві –  
Няй їх карат обідві,  
Няй до церкви посылат,  
А до корчмы не пуцат,  
Бо мене не карала, –  
До пекла-м ся достала.

*Місце запису не назване, ХІХ стол.*

9

Ішло дзевча на воду  
До зеленого броду.  
Стрітив его младінец:  
– Дзевча, дзевча, дай вінец!  
– Не дам я ти свій вінец,  
Бо ты не мій младінец,  
Лем ты з пекла огнянец!  
Пірвав він го за власы,  
Пішов із ним без лясы.  
– Не нес же мя понад ліс,  
Бо там моя matka ест!  
Выйшов із ним високо,  
Ударив ним у пекло.  
– А ты, старый, выйдь з пекла  
Й отвор двері до пекла!  
– А що ми там несете,

Же втворити кажете?  
– Несу душу і тіло,  
Бо тіло зле творило.  
– Посадьте го на лавицу,  
Ней посідит трошицу!  
Дайте ему сірky пити,  
Ней вно знае, як то жыти!  
Лем ся сірky напило,  
За серце ся хопило:  
– Мамцю моя роджена!  
На зле есь мя учила:  
Од церкви-с мя бронила,  
До коршмы-с мя гонила.  
Іншых била палицов,  
Мене-с била былицов.

*Земплин, ХІХ стол.*

10


Ішло дівча на воду през попову заграду,  
Ей, гой, гой, през попову заграду,

Нашло собі злату нить, сіло собі вінец виц,  
Ей, гой, гой, сіло собі вінец виц.

Пришол к ньому младенец: – Дай, дівчатко, дай вінец!  
Ей, гой, гой, дай, дівчатко, дай вінец!


ОСНОВНІ ТЕКСТИ

**Moderato**



Іш - ло дів - ча на во - ду през по - по - ву за - гра - ду,  
ей, гой, гой, през по - по - ву за - гра - ду.

**Moderato**



Іш - ло дів - ча по во - ду, іш - ло дів - ча по во - ду  
през по - по - ву за - гра - ду, през по - по - ву за - гра - ду.

– Не дам я ті свій вінец, бо ты з пекла посланец,  
Ей, гой, гой, бо ты з пекла посланец.

– По чім ес ня познала, же ес ня так позвала?  
Ей, гой, гой, же ес ня так позвала?

– Познала-м тя по здобі, по дябельській подобі,  
Ей, гой, гой, по дябельській подобі.

Як ей хватил, так ей ніс понад горы, понад ліс,  
Ей, гой, гой, понад горы, понад ліс.

– Не несь мене верхами, бо ня жалі зуняли!  
Ей, гой, гой, бо ня жалі зуняли!

Лем ты несь ня в долину, та ня жалі поминут,  
Ей, гой, гой, та ня жалі поминут.

А як пришли над пекло: боже, боже, як тепло!  
Ей, гой, гой, боже, боже, як тепло!

А як пришли ку вратам: – Отворяйте, брат, сестра!  
Ей, гой, гой, отворяйте, брат, сестра!

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– Жто там таке несете, же отвірать кажете?  
Ей, гой, гой, же отвірать кажете?

– Несу тіло і душу, рыхтарьову Катюшу,  
Ей, гой, гой, рыхтарьову Катюшу.

– Што там таке зробила, же ся нам ту достала?  
Ей, гой, гой, же ся нам ту достала?

– Троє діти уж мала, а крестити не дала,  
Ей, гой, гой, а крестити не дала.

Єдно лежить у гаю, люде о нім не знають,  
Ей, гой, гой, люде о нім не знають.

Друге лежить у меджі, люде о нім не ведзі,  
Ей, гой, гой, люде о нім не ведзі.

Трете лежить під прагом присыпане попелом,  
Ей, гой, гой, присыпане попелом.

– Дайте ї смолу пити, най вытерпит за діти!  
Ей, гой, гой, най вытерпит за діти!

Як ся смолы напила, чорный пламень пустила,  
Ей, гой, гой, чорный пламень пустила.

*Бенядиківці*

11

*Moderato sostenuto*

Іш-ло дів-ча на во - ду, іш-ло дів-ча на во - ду  
през по - по - ву за - гра - ду, през по - по - ву за - гра - ду.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

[ Ішло дівча на воду ]  
[ Цез попову заграду. ]

Стрітив його младенец:  
– Дівче, дівче, дай вінец.

– Я ті не дам свой вінец,  
Бо ты з пекла младенец.

– По чім ты ня спознала,  
Же-сь ня таким назвала?

– По клубику клубатом,  
По носику носатом.

Як ей вхопив, так ей ніс  
Понад горы, понад ліс.

Пришов із ньов пред пекло:  
Боже, боже, як тепло!

Вдарив із ньов до дверей,  
Шыткы дябли згучали:

– Шо там таке несете?  
Же втваряти кажете?

– Несу тіло і душу,  
Ріхтарову Ганюшу.

– Шо вна таке зробила,  
Же вна ту са дістала?

– Троє дітей вродила,  
Все під вінком ходила.

Єдно в пецу спалила,  
Друге свинім скормила,

Трете лежить під лавков,  
Зароснута муравков.

Дали їй на столець,  
Подали їй смолу пиць.

Єден погар выпила –  
Така стала, як стіна.

Другый погар выпила –  
Уж пламенем горіла.

Третій погар выпила –  
Уж дочиста згоріла.

*Гостовиці*

12

Moderato ♩ = 88-92

Іш - ло дів - ча луч - ка - ми, на - ма - ху - чи руч - ка - ми.

Ей лю - ляй, лю - ляй, гай, на - ма - ху - чи руч - ка - ми.

Ішло дівча лучками  
Намахучи ручками.  
Ей люляй, люляй гай,  
Намахучи ручками.

Істрітив ей младінець:  
– Покаж, Ганьчо, свуй вінець!  
Ей люляй люляй гай,  
Покаж, Ганьчо, свуй вінець!

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

– Не вкажу ти свій вінець,  
Бо ты не муй младінець.  
Ей люляй люляй гай,  
Бо ты не муй младінець.

Бо ты не муй младінець,  
Бо ты з пекла посланець.  
Ей люляй люляй гай,  
Бо ты з пекла посланець.

– По чум ты ня спознала,  
Же-сь ня дяблом зозвала?  
Ей люляй люляй гай,  
Же-сь ня дяблом зозвала?

– По носику чубатум,  
По шапочці кудлатуй.  
Ей люляй люляй гай,  
По шапочці кудлатуй.

Як їй вхопив, так ї ніс  
Через гуры, через ліс.  
Ей люляй люляй гай,  
Через гуры, через ліс.

Прийшов із ньов понад млин,  
Зайшов єї гуркый дым.  
Ей люляй люляй гай,  
Зайшов єї гуркый дым.

Прийшов із ньов над пекло –  
Боже, боже, як тепло!  
Ей люляй люляй гай,  
Боже, боже, як тепло!

Прийшов із ньов пуд дверка:  
– Утваряйте, цимборка!  
Ей люляй люляй гай,  
Утваряйте, цимборка!

– Што там такой несете,  
Же втваряти велите?  
Ей люляй люляй гай,  
Же втваряти велите?

– Несу тіло і душу  
І попову Ганюшу.  
Ей люляй люляй гай,  
І попову Ганюшу.

– Што вна такой зробила,  
Же вна пекло вкупила?  
Ей люляй люляй гай,  
Же вна пекло вкупила?

– Тройой діти вродила,  
А все в вінку ходила.  
Ей люляй люляй гай,  
А все в вінку ходила.

– Положите ей за столок,  
Дайте смолы погарок.  
Ей люляй люляй гай,  
Дайте смолы погарок.

Єден погар выпила  
Та й поблідла як стіна.  
Ей люляй люляй гай,  
Та й поблідла як стіна.

Другый погар выпила  
Та й поломінь пустила.  
Ей люляй люляй гай,  
Та й поломінь пустила.

– Вынесите мя на дворок,  
Няй выбратьь віторок,  
Ей люляй люляй гай,  
Няй выбратьь віторок.

*Рунина*



АНГЕЛИ ПЕРЕНОСЯТЬ БІДНУ ВДОВУ ДО НЕБА

13

Швиденько

Хо - дил пан біг по низ-кос-ти, дзад-ком ся по - на - шал,  
о худ-об-ных не за - бы-вал, бо - га - ча не про - сил.

Ходил пан біг по низкості, дзадком ся понашав,  
О худобним не забывав, богача не просил.

Пришов дзадко до богача, просил ся він на ніч:  
– Прийміте ня, добры люде, бо ня ту заслано.

– Мы вас, дзадку, не приймеме, бо мы вас не знаме,  
Не даме вам вечеряти, ідте собі дале!

Пришов дзадко до вдовиці, просил ся там на ніч:  
– Прийміте ня, бідна вдово, бо ня ту заслано.

Вдова дзадка привитала зо щирого серця:  
– Не мам соли, пера-муки, серце, жаль мі руки.

– Ідь ты, вдово, до коморы, маш там вшиткого дость!  
Взяла дзадка на гостину на велику радість.

– Вдово, вдово, бідна вдово, жебы-с не згорділа:  
Пішлю по тя трьох ангелів в чловечім постатю.

Пришли по ню три ангели в чловечій постаті:  
– Зберай же ся, бідна вдово, дал ті дзадко знати.

А ідеме мы, ідеме, їсти ся не хоче,  
Як минута на годині, серце ся трепоче.

– Гей ты, вдово, мам на мысли тебе сповідати...  
Духа мого выслухала, просом ся розсяла.

– То тілонько як просонько шумні позберайме,  
Потихонькы до трунонькы його поскладайме.

*Вишня Писана*

## ЗУСТРІЧІ З МЕРТВИМИ

### МЕРТВЕЦЬ ГОСТЕМ У МИЛОЇ

14

Кед ся милый од милой брал,  
Праву руку од ней жадал:  
– Мила моя, дай ми руку,  
Не приду я того року.  
Кед не приду о рок, о два,  
Не чекай мя, мила, нигда!  
За два рокы го чекала,  
А на третій чарувала,  
Сушу грушку подливала.  
– Боже, боже, што за чары,  
Же мертве тіло прогварит!  
В четвер вечур по вечері,  
Не выстало і полночі,  
Іде милый дуркаючи.  
– Ци спиш, мила, ци ты чуєш,  
Ци ты мене обчекуєш?  
– Не сп'ю, милый, чую, чую,  
Бо я тебе обчекую.  
– А ты, мила мого сердца,  
Отвор же ми, отвор дверца!  
– Витай, милый, наймилійший!  
Ци ти постель постелити,  
Ци челядку побудити?  
– Мила, не стель, ты ся не труд,  
Ани ты челядку не буд,  
Но сяд собі на столичок,  
Поіскай мя да кущичок!  
А як она го іскала,  
Прегоренько заплакала:  
– Ей милый мой, наймиленьший!

Ах, што же ся тобі стало,  
Же тво личко так поблядло,  
А волоскы побутніди?  
– Мила моя, серце едно,  
Не дивуйся чуду тому,  
То ся стане бодай кому.  
При Дунаю варту-м стоял,  
На мя сильный вітер віял,  
Там ми личка поблідніли,  
А волосы побутніли.  
Мила моя, серце едно,  
Выпровад мя на загумно,  
На загуменкы зелены,  
Под черешні, под червены.  
Там мы собі посідаме,  
Там мы собі руки даме.  
Як они там посідали,  
Та когуты заспівали.  
– Ід додому, моя мила,  
Жебы-сь ся не обызріла, –  
А скоро ся ты оглянеш,  
Та ты дораз там пропадеш.  
Мила моя, серце едно,  
Подякуй богу милому  
І когутові ночному.  
Кед был когут не заспівал,  
Был бы-м ти голову знимал,  
Ах, бо я уж не твой милый,  
Лем я дябол справедливый.

*Біловежа, ХІХ стол.*

**Risoluto**

Кет шя ми-лий на вой-ну брал, кет шя ми-лий на вой-ну брал,  
 твер-до ми-лой на-ка-зу-вал, твер-до ми-лой на-ка-зу-вал.

Варіант мелодії відноситься до тексту 267.

[ Кет шя милый на войну брал, ]  
 [ Твердо милой наказувал, ]

– Вітай, вітай, миленький мій,  
 Ци єс здоровый на войні был?

Абы два рочки чекала,  
 А на третій чарувала.

– Здоровый, здоровый, моя мила,  
 Ци ты здрава дома была?

Суху грушку поливала,  
 На біліцко преквітала.

– Ци ті ложе постелити,  
 Ци ті челядь побудити?

Што то, боже, што за чары:  
 Добрі грушка не прегварит.

– Ані ты мі ложе не стель,  
 Ані ты мі челядь не будь.

В четвер вечур по вечері  
 Мила шаты вышивала.

На то темна ночка быват,  
 Най сой челядь одпочиват,

Де шя вжяло, там шя вжяло,  
 Під облачком заклопкало.

А шядь собі на лавочку,  
 Поіскай мі головочку.

– Ци спиш, мила, а ци чуеш,  
 Ци ня вірно обчікуеш?

– Што то, милый, за новина,  
 Же ті кошулечка згнила?

– Не сп’ю, не сп’ю, але чую,  
 Лем тя вірно обчікую.

Кошулечка же ті згнила,  
 Волосы ті побаршніли?

З лівом ручком отворяла,  
 А з правом шя привітала:

– Не чудуй шя, мила, тому:  
 На войні то не єдному.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Часто на варті єм бувал,  
Дробный дождік попадавал.

А уж єдна ударила –  
Выпровадь ня, моя мила!

Одпровадь ня аж додому,  
Під ту грушку сушідову.

Моль шя, мила, моль шя Богу  
І Ісусові самому,

Бо я вчера был твій милый,  
Тепер мертвец справедливый.

Кечківці

СОКІЛ ПРИЛІТАЄ ДО МЕРТВОЇ МИЛОЇ  
НА ЦВИНТАР

16

[ Была єдна горличка, ]  
[ Ховала соколичка. ]

Ховала го сім років,  
А на осмый одлетіл.

Як він шя вжял та й летіл –  
Аж до гаю прилетіл,

Та й сіл собі на горбок,  
На ружовый каменок.

Так прекрашні зашпівал,  
Аж шя гаїк озывал.

Пришла к ньому горличка,  
Його власна сестричка.

– Ой соколе, брате мій,  
Чом єс такый веселый?

Ші лем єдна неділя,  
Як ті мила умерла.

Так він шя вжял та й летіл,  
Аж на цинтір прилетіл,

Та й шіл собі на єй гроб,  
На конец єй білых ног.

Так прекрашні зашпівал,  
Аж шя цинтір озывал.

– Ой чи спиш, а чи чуєш,  
Чи ня вірно любиєш?

– Ой не сп'ю я, а чую,  
Я тя уж не люблю.

Чорна земля ня скрыла,  
Же-мя тя вірно любила.

Шариське Чорне

**Moderato**

Музична партитура у двох рядках. Перший рядок починається з нотного знаку, ключа (два діжки) та ритмічного знаку (два). Під нотою вказано темп 'Moderato'. Другий рядок завершується подвійною лінією. Під нотою вказано темп 'Moderato'.

Бы - ла ед - на гер - лич - ка, бы - ла ед - на гер - лич - ка,  
 хо - ва - ла со - ко - лич - ка, хо - ва - ла со - ко - лич - ка.

[ Была една герличка, ]  
 [Ховала соколичка,]

Як вун відтам ізлетів –  
 Аж на цінтер прилетів.

Ховала го за сім літ,  
 А на восьмий пушов гет.

Сів вун собі на ей груб  
 Аж на конец білых нуг.

Як вун выдтам ізлетів,  
 Аж на Дунай прилетів.

– Чи спиш, мила, чи чуєш,  
 Чи ня вірно любиєш?

Так вун собі там співав,  
 Аж ся Дунай розлігав.

– Не сплю, не сплю, лем чую,  
 Тебе вірно люблюю.

Пришла д ньому герличка,  
 Його вірна сестричка.

– Дайме собі дар, дайме,  
 Як-сме скорше давали.

– Ты соколе, братіку,  
 Нач весело так співаш?

– Тот перстенок, шо-с мі дав,  
 Я на Дунай пустила.

Уже седма неділя,  
 Фраїрка мі умерла.

*Остружниця*

## ПОДОРОЖНИЙ ЗНАХОДИТЬ МИЛУ НА ЦВИНТАРІ

А

18

А кет я ішов цез тен лес,  
 А кет я ішол цез тен лес, цез тен лес,  
 [Жали три дцеры там овес.]

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

**Moderato**

А кет я і - шол цез тен лес, а кет я і - шол  
цез тен лес, цез тен лес, жа - ли три дце - ры там о - вес.  
Для закінчення  
дай мі ты да - ры, што - зьме їх ма - ли за мла - да.

А я їм щастя вінчовав,  
А я їм щастя вінчовав, вінчовав.  
На свою милу спитовав.

– Твоя миленька зомрела,  
Твоя миленька зомрела, зомрела,  
Три тыжні в гробі лежала.

Першый раз цвинтер обышов,  
Першый раз цвинтер обышов, обышов,  
Своей милой гроб не нашов.

Другы раз цвинтер обышов,  
Другы раз цвинтер обышов, обышов,  
Своей милой гроб не нашов.

Треті раз цвинтер обышов,  
Треті раз цвинтер обышов, обышов,  
Своей милой гроб не нашов.

– А хто там ходит по гробі,  
А хто там ходит по гробі, по гробі,  
Тоту травичку там бродит?

– Ой то сой, мила, то сой я,  
Ой то сой, мила, то сой я, то сой я,  
Дай мі ты дары, што-зьме їх мали за млада.

*Каміонка*



19

Moderato

А кет я і - шол през тен лес, а кет я і - шол през тен лес,

жа - ли там три дів - ки о - вес, жа - ли там три дів - ки о - вес.

[ А кет я ішол през тен лес, ]  
[ Жали там три дівкы овес. ]

– А кто по тым гробі ходит,  
Зелену травічку бродит?

А я їм шестя вінчовал,  
На свою милу заволав.

– А я то, мила, я то, я,  
Бы-сь мі перстінчок вернула.

А една са з них озвала:  
– Уж твоя мила зомрела.

– Кет ты мі вернеш ручничок,  
Та я ті вернем перстінчок.

– Укажете дражку цінтіра,  
Де лежит там моя мила!

– Ей, я ручничок схаловал,  
Кет я шабличку пуцовал.

Першы раз цінтір обышол,  
А свою милу не нашол,

– А я перстінчок страгила,  
Кет ем на воду ходила.

Другы раз цінтір обышол,  
А своєї милей гроб нашол.

*Руський Кручів*

Б  
20

Sostenuto

Кедь і-шов я през ко - шыць-кый лес, кедь і-шов я през ко - шыць-кый

лес, жа-ли там три жен-ці, там о - вес, жа-ли там три жен-ці, там о - вес.

[ Кедь ішов я през кошыцькый лес. ]  
[ Жали там три женці, там овес. ]

А так я їм шестя вінчував,  
А на свою милу заволав.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– Ніт ту твоєю милой, ніт ту, ніт,  
Вчера тыждень минув, як погріб був.

– Верни ты мі, верни муй перстень,  
Потум я ті верну твуй рушник.

Перший раз цінтеря обышов  
І свою миленьку не нашов.

– А я твуй рушничок згайсував,  
Бо-м на войні шаблю пуцував.

Другый раз цінтеря обышов  
І свою миленьку не нашов.

Ті годвабні шаткы, ту їх мам,  
Тоты уж пренігда ті не дам.

Третій раз цінтеря обышов  
І своєю миленькой гроб нашов.

– З Богом, мила, з Богом, з Богом спи,  
А ний ті ся сніють добры сны.

– Хто по моєм гробі, хто ходить,  
Же зелену травку ізбродить?

– З Богом, милый, з Богом, з Богом йди,  
А ний ті дасть пан Бог з другов жить.

– А я ту, твуй милый, премилый,  
Жебы-с мі дарункы вернула.

*Остружниця*

КОЗАК, ПОВЕРНУВШИСЬ З УКРАЇНИ,  
ЗНАХОДИТЬ МИЛУ НА ЦВИНТАРІ

21

*Moderato*

При-йшла кар - та з У-кра-ї - ны, вы - би - рай ша, ко-за - че.

Ко - зак ша зби-ра - є, Ма - ру - шю ли-ша - є, а сам в до - ро - гу і - де.

Прийшла карта з України,  
Вибирай ша, козаче.  
Козак ша збирає, Марушю лишає,  
А сам в дорогу іде.

Минув рочок, минув другый,  
І на третій ступає,  
А Марушя плаче, жальом умирає,  
Же козака немає.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Прийшов козак з України,  
Став он собі під вікном,  
Стара мати плаче, за столом сидячи,  
У козака серце б'є.

А што плачеш, стара мати,  
Де же твоя дочка є?  
– У цинтырю лежить, третій гроб од межі,  
На ній ружа сіяє.

Іде козак до цитыря,  
Смутно собі ступає,  
Гробы шы втваряют, ружі шы кланяют,  
А Марушыя не встає.

– Устань, устань, Марусенько,  
Скажи мені всю правду!  
– Я бы рада встала, вшыю правду сказала –  
Чорна земля не дає

Орябина

*Andante*

При-шла карт-ка з Ук-ра-ї-ни, ко-зак му-сить од'-їжд-жать.

Ко - зак од' - їж - джа - є, дів - чи - нонь - ка пла - че,

же ко - за - ка не - ма - є.

Пришла картка з України,  
Козак мусить од'їжджати.  
[ Козак од'їжджає, дівчинонька плаче,  
Же козака немає. ]

Козак з війны вертається  
Та й весело ступає.  
Стара мати плаче, за столом сидячи,  
А в козака серце б'є.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– А що плачеш, стара мати,  
 А де твоя донька є?  
 – А там на цинтері, на широкум полі  
 На груб квітя сіяє.

Іде козак до цинтеря,  
 Смутно собі ступає.

Браны ся втваряють, квіткы ся кланяють,  
 А дівчина не встає.

– Устань, устань, дівчинонько,  
 Скажи мені всю правду!  
 – Я бы радо встала, всю правду сказала –  
 Чорна земля не дає.

Ялова

КОХАНЕЦЬ, ПЕРЕДЧУВАЮЧИ ЛИХО,  
 ПРИЙДЖАЄ ДО МЕРТВОЇ МИЛОЇ ТА ВБИВАЄ СЕБЕ

A1  
 23

Moderato

А та - ту мій, та - ту, што то за но - ви - на, же з мо-йо-  
 - го лич - ка, же з мо - йо - го лич - ка ру - ме - нец зга - си - нат?

– А тату мій, тату, што то за новина,  
 [ Же з мого личка, же з мого личка  
 Руменец згасинат? ]

– А сыну мій, сыну, нич то за новина:  
 Маш дагде фраїрку, – або ті є хора,  
 Або уж умерла.

– А тату мій, тату, сідлайте коничка.  
 Собі возь сивого, а мі дай враного,  
 Най сідам на нього.

А як посідали, та так полетіли,  
 Аж на Левочаньскім, аж на Левочаньскім  
 Верху поставали.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Левоча, Левоча крашні выметена,  
Лем пред мойом милом, лем пред мойом милом  
Тріска нашмічена.

Выйду я до хыжы – она серед хыжы  
В білім облечена, крашні вычесана,  
В труні положена.

А сыну мій, сыну, хцела-м тя за зятя,  
Але дівкы не мам, але дівкы не мам –  
Піде інша за тя.

*Нижній Мирошів*

A2

24

*Lento*

– Мам-ко мо - я, мам-ко, та-кый мі са сон снів, же з-під  
мо - го боч - ка со - ко - лик вы - ле - тів.

– Мамко моя, мамко, такый мі са сон снів,  
Же з-під мого бочка соколик вылетів.

– Ать сыну мій, сыну, маеш ты фраїрку:  
Або ті умерла, або са оддала.

– Впрігай, кочіш, коні, та повандруеме,  
Та повандруеме до самой Левочі.

Конічки тігали, а вни вандрували,  
Аж привандрували к левоцькым горарім.

– Дай боже вам шистя, левоцькы гораре.  
– Дай боже вам здрав'я, двоми младінцове.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

- Ать кому то, кому в тій Левочі дзвонять?
- Мы не знаме кому, бо мы давно з дому.

Конічки тігали, а вни вандрували,  
Аж привандрували к левоцькым пастырім.

- Дай боже вам шистя, левоцькы пастырі.
- Дай боже вам здрав'я, двоми младінцове.

- Ать кому то, кому в тій Левочі дзвонять?
- Мы не знаме кому, бо мы давно з дому.

Конічки тігали, а вни вандрували,  
Аж привандрували к левоцькым гробарім.

- Дай боже вам шистя, левоцькы гробарі.
- Дай боже вам здрав'я, двоми младінцове.

- Ать кому то, кому тот долок берете?
- Ріхтарьовій дівці, то вашій фраїрці.

Конічки тігали, а вни вандрували,  
Аж привандрували до самой Левочі.

Ту пред каждым двором шувно заметено,  
А пред ріхтарьовым сашов застелено.

Як до хыжы вкочив, милу там не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де миленьку найду?

– Там ті є, там ті є, в тій новій заградці,  
Кошулечку шыє, тобі ї рыхтує.

До заградкы вышов, милу там не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де миленьку найду?

– Там ті є, там ті є, в тій новій пивниці,  
– Паліночку точить, з тобов пити хоче.



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

До пивниці вкочив, милу там не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де миленьку найду?

– Там ті є, там ті є, в тій новій світлиці,  
Світличами ввита, баршаном прикрита.

До світлиці вышов, миленьку там нашов,  
Острый нож вытягнув, до сердечка вдарив.

– Терпий, серце, терпий остроуму ножові –  
Не хцело-сь терпіти велькому жальові.

Єдною поховали пониже костола,  
Другой поховали повыше костола.

На єдної посяли ружу і лелію,  
На другой посяли дробну розмарію.

А тоты са квіткы дов'єдна сходжали,  
Жебы люди знали, же са любовали.

*Пчолине*

25

*Andantino con dolore*

Мам - ко мо - я, мам - ко, та - кый мі са сон снив,  
же з мо - йой го - ло - вы си - вый со - кіл зле - тів.

– Мамко моя, мамко, такый мі са сон снив,  
Же з мойой головы сивый сокіл злетів.

– Ять сыну мій, сыну, мусиш мац фрайрку:  
Або ті зумерла, або ті схворіла.

Не довго вун думав, на слугу закликав:  
– Ять слуго муй, слуго, сідлай коня свого.

Сідлай коня свого, пуд мене другого,  
Пуйдеме на шпацір на левоцькой поле.

– Шестя вам боже дай, левоцькі югаси!  
Ять кому то, кому в туй Левочі звонять?

– Звонять вони, звонять Мельниковуй Терчі,  
Мельниковуй Терчі, туй вашуй фраїрці.

– Шестя вам боже дай, левоцькі конари!  
Ять кому то, кому в туй Левочі звонять?

– Звонять вони, звонять Мельниковуй Терчі,  
Мельниковуй Терчі, туй вашуй фраїрці.

– Шестя вам боже дай, левоцькі пастыри!  
Ять кому то, кому в туй Левочі звонять?

– Звонять вони, звонять Мельниковуй Терчі,  
Мельниковуй Терчі, туй вашуй фраїрці.

Пред каждов хыжечков дворик заметений,  
Лем пред мойов милов барз є засмічений.

А ци она жыє, ци ей дома не є,  
Же вона пред мене на вонка не вышла?

Вышла вонка, вышла її стара мати,  
Гадвабнов хусточков главку пов'язала.

– Вітай, сыну, вітай, долов з коня сідай.  
Сыном тя не волав, бо ты мені не сын.

Зятьом ані туйлько, бо уж дівкы не мам,  
Зятьом ані туйлько, бо уж дівкы не мам.

Вчера мі зумерла, днеськы-м поховала,  
Уже свой віночок до землі поклала.

*Колониця*

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Б  
26

Largo

І - ду од Пря - шо - ва, і - ду од Пря - шо - ва,  
в - ся - ди вы - ме - те - но, в - ся - ди вы - ме - те - но.

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 2/4 time. The tempo is marked 'Largo'. The melody is simple and folk-like, with lyrics written below the notes. The first line of music corresponds to the first line of lyrics, and the second line to the second line. The lyrics are: 'І - ду од Пря - шо - ва, і - ду од Пря - шо - ва, в - ся - ди вы - ме - те - но, в - ся - ди вы - ме - те - но.'

[ Іду од Пряшова, ]  
[ Всяди выметено, ]

Лем пред мойом миллом  
Смітя застелено.

А ци она хора,  
Ци ей не є дома,

Же она не вышла,  
Лем ей мати стара?

– Повідж, мамко, правду,  
Де я милу найду?

– Там ті є, там ті є,  
В тій новій пивниці,

Виночко наливат  
До новой скляниці.

А як він там пішол,  
Він ей там не нашол.

– Повідж, мамко, правду,  
Де я милу найду?

– Там ті є, там ті є,  
В тій новій коморі,

Хусточку штрікує,  
Тобі ей дарує.

А як він там пішол,  
Він ей там не нашол.

– Повідж, мамко, правду,  
Де я милу найду?

– Там ті є, там ті є,  
В тій новій хыжечці,

Постілку выстелят,  
Спати ся выберат.

Як же він там пішол,  
Він ей там не нашол.

– Повідж, мамко, правду,  
Де я милу найду?

Повідж, мамко, правду,  
Бо вытягну шаблю!

– Там ті є, там ті є,  
У тій новій церкви,

З ружами обвита,  
З тамфотом приккрыта.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

А як він там пішов,  
Він ей там уж нашол.

– Терпи, серце, терпи  
Велькому жальові,

Бо будеш терпіти  
Острому ножові!

До кышені сягнул,  
Острый ніж вытягнул,

До серця ударил,  
На землю ся звалил.

Єдно поховали  
Та повыше церкви,

А друге сховали  
Та пониже церкви.

На єдно засяли  
Шалвію, лелію,

На друге засяли  
Дрібну розмарію.

Як росло, так росло,  
Аж церков преросло,

А наверху церкви  
Та ся в'єдно зросло.

Пішла їх стинати  
Їх прелюта мати.

– Мати наша мила,  
Дай же ты нам покій.

Не дала-с нам покій  
Ни дома, ни в селі,

Дай же ты нам покій  
При святім костелі!

А тепер ся, люде,  
Над ними каайте,

Де ся двоє люб'ят,  
Брати ся їм дайте!

*Бенядиківці*

27

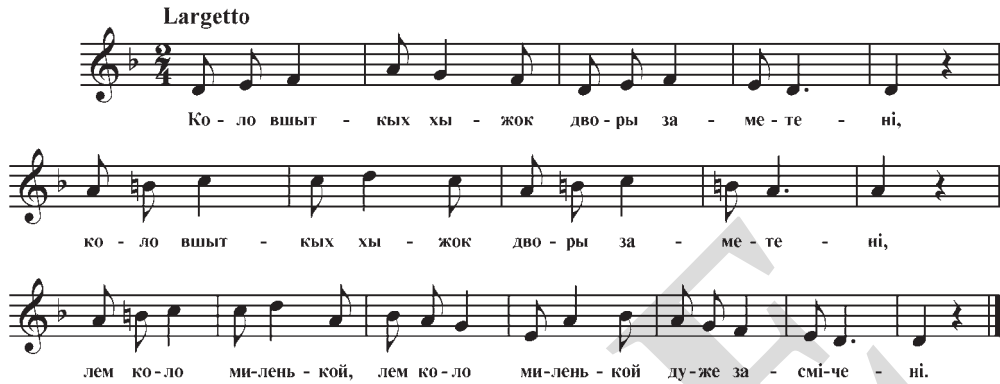
[ Коло вшиткых хыжок дворы заметені, ]  
[ Лем коло миленькой ] дуже засмічені.

Ци ей дома не є, ци то она вмерла,  
Же вна на дражечку пред мене не вышла?

До хыжочки вышов – миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де миленьку найду?

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

**Larghetto**



Ко - ло вшит - ких хы - жок дво - ры за - ме - те - ні,  
ко - ло вшит - ких хы - жок дво - ры за - ме - те - ні,  
лем ко - ло ми - лень - кой, лем ко - ло ми - лень - кой ду - же за - смі - че - ні.

– Там ті є, там ті є, в туй новуй коморі,  
Постеленьку стелить, з тебов са спац бере.

До коморы вошов – миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де миленьку найду?

– Там ті є, там ті є, в туй новуй пивниці,  
Паленку приливать з фляшкы до скляниці.

До коморы вошов – миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де миленьку найду?

– Там ті є, там ті є, в туй новуй заграді.  
Там сі вінок вие, на тебе рихтує.

До заграды вошов, миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де миленьку найду?

– Там ті є, там ті є, в тум новум костелі,  
Гадвабом обвита, баршаном прикрыта.

До костела пришов, там миленьку нашов.  
Штурив до кешені, вострый нуж вытягнув.

– Терпи, серце, терпи вострому ножові,  
Кед есь не терпіло велькому жальові.

Єдною поховали пониже костела,  
Другой поховали повыше костела.

На Янічку росла та й выросла ружа,  
На Ганічці росла дробна розмарія.

Так росли вни, росли, аж костел преросли,  
Так са облапили, як были вни жили.

Пренещасна матка того са дузнала,  
Взяла вострый серпок, ружы постинала.

Дробна розмарія ід нюй са добрала:  
– Бодай есь, мамочко, сивов скалов стала!

Не дала-сь нам, мамко, на сьом світі жыти,  
Не даеш нам, мамко, в чорнуй землі гнити.

*Колонія*

## КОХАНЦІ, РОЗ'ЄДНАНІ МАТЕР'Ю, ПОЄДНУЮТЬСЯ ПО СМЕРТІ

А  
28

Ей долов ми, долов, там долов далеко  
Ей жыли там, жыли дві близкы сусіды.  
Єдна мала дівку білую Ганичку,  
Друга мала сына білого Яничка.  
Тоты двое люде так ся любовали,  
Же і в святой церкви покоя не мали.  
Они в святой церкви покоя не мали,  
Зо златым яблочком до себе метали.  
Ганусина мати на том застояла,  
Од вышней сусіды мур тягати дала.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Мураре, мураре, так же мур тягайте,  
До вышней сусіды облачок нягайте,  
Жебы я виділа білого Яничка,  
Коли он поведе до воды коничка.  
– Умру, матусь, умру про білу Ганичку,  
Про ей біле тіло мое серце мліло!  
– Не умри, Яничку, про білу Ганичку,  
Дам я мурувати округлу корчмичку.  
Пойдут до ней, пойдут пані і панове,  
А чей мати пустит до ней і Ганичку.  
– Пустте мя, мамичко, до округлой корчмы!  
– Не пуцу, не пуцу, ты хыжечна курво!  
– Умру, матер, умру про білу Ганичку,  
Про ей біле тіло мое серце мліло!  
– Не умирай, сыну, про білу Ганичку.  
Ей, дам я справити ременяный мосток.  
Панове і пані пойдут по мостичку,  
А чей пустит мати і білу Ганичку.  
– Умру, матусь, умру про білу Ганичку,  
Про ей біле тіло мое серце мліло!  
– Не умирай, сыну, про білу Ганичку.  
Дам вымурувати округлу церковцу,  
Панове і пані пойдут до церковці,  
Може і Ганичку мати до ней пошле.  
– Пусти мя, мамичко, до округлой церкви!  
– Не пойдеш, не пойдеш, ты хыжечна курво!  
– Умру я, мамичко, про білу Ганичку!  
А уж конец был, серденько не било.  
Ганча ся дознала, кановцу порвала,  
Кановцу порвала, на воду біжала,  
Труны сяхватила, жытя утратила.  
А так едно тіло легло з другим тілом,  
Душы спочивают з милым паном Богом.  
З одной страны церкви Яничка сховали,  
З другой про Ганичку смутный гроб выбрали.  
На Янчовом гробі росла розмарія,  
На Ганчином біла прекрасна лелія.  
Тоты двое зіля так повырастали,



ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Аж ся їх вершочки верх церкви схаджали.  
 Ганусина мати на том застоляла,  
 Драбини ставляла, вершки зожынала.  
 Яничково тіло з гробу прогварило:  
 – Ей мати, ты мати, пренедобра мати,  
 Не дала-с нам жити, дай нам почивати!  
 Хоц тіло во гробі гние, порохніє,  
 Але наша любов і за гробом жыє.

Біловежа, XIX стол.

Б  
29

[Comodo]

Там до - лов, там до - лов, там до - лов да - ле - ко,  
 там до - лов да - ле - ко.

Там долов, там долов,  
 [ Там долов далеко. ]

Є там двое люда –  
 Барз шя рады видят.

Барз шя рады видят,  
 Люде їм завидят.

І нещасна мати  
 Їм так завиділа,

Жовтый влас Ганічкин  
 Замуровать дала.

Янчо з ліса ішол,  
 Ганчин глас выпочул.

А як він ей почул,  
 На коліна клякнул,

На коліна клякнул,  
 Острый ніж вытягнул.

Вытягнул, вытягнул,  
 До серденька шагнул.

– Терпи, терпи, серце,  
 Острому ножові,

Бо єсь претерпіло  
 Велькому жальові.

Почула Ганічка  
 По-першы раз дзвоны.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Пустте ня, мамичко,  
До вышньої сусідкы.

Она так казала –  
На погріб думала,

Але лиха мати  
Нич раз не слухала.

Почула Ганічка  
По други раз дзвоны.

– Пустте ня, мамичко,  
До нижньої сусідкы.

Мати не слухала,  
Лем свое думала,

Лем свое думала,  
З дівкы ся сміяла.

Почула Ганічка  
По треті раз дзвоны.

– Пустте ня, мамичко,  
На жалосный погріб.

– Ідь же, моя дівко,  
Іди шы приборай,

На жалосный погріб  
Там скоро утікай.

Ганька не смотріла,  
Ани прибораня,

На погріб зробила  
Велике втіканыя.

А як она пришла,  
Янічка сховали,

Сховали, сховали, –  
Барз люде плакали.

– Гробаре, гробаре,  
Про Бога вас прошу,

Выберте Янічка,  
Выберте мі з гробу.

Гробаре слухали,  
Янічка выбрали.

Як його выбрали,  
Барз шы радовали,

Межи тисяч очок  
На шы позерали,

Межи тисяч ручок  
Там шы об’їмали.

Янік Ганьку обнял,  
Такой ей задусил.

Янічка сховали  
Та пониже церкви,

Ганічку сховали  
Та повыше церкви.

На Ганічці росла  
Дрібна розмарія,

Янічкові росла  
Ружа і шалвія.

Росло тото, росло,  
Аж церков преросло,

Як церков преросло,  
Та шы в’єдно зросло.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Як люде до церкви –  
Мати зомлівала,

– А люде, прелюде,  
На мі шя каайте,

А як люде з церкви,  
Она каменіла.

Де шя рады мают,  
Там шя не мішайте.

Вишній Орлик

30

Музична нота з ліричним супроводом. Ключова сигнатура: один діз (F#). Темп: 3/8. Лірика: Бы - ва - ли, бы - ва - ли дві су - сі - ды в'єд - но, ма - ли о - ни, ма - ли дво - є че - ля - де бі - лых.

**Parlando**

Музична нота з ліричним супроводом. Ключова сигнатура: два бемолі (Bb, Eb). Темп: 2/4. Лірика: Бы - ва - ли, бы - ва - ли дві су - сі - ды в'єд - но, ма - ли о - ни, ма - ли, двой че - ля - де бі - лых.

Бывали, бывали дві сусіды в'єдно,  
Мали они, мали двой челяде білых.

Тота челядочка барз са навиділа,  
О проклята душа то ненавиділа.

О проклята душа – то Ганічкова мац –  
Дала собі, дала мурару заволац.

– Мураре, мураре, зробіте мі на волю,  
Замуруйте твердо білу Ганчу мою.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Пошов Дюрі, пошов на долину ворац,  
Як пришов додому, та й мусів ісконац.

Уж першый раз дзвоняць до сусіды вышньої.  
– Пусь ня, мамко, пусь ня на погріб жалосный!

– Чекай, дівко, чекай за п'ятдесят неділь,  
Аж тогды ты пушы на погріб жалосный.

Уж другый раз дзвоняць до сусіды вышньої.  
– Пусь ня, мамко, пусь ня на погріб жалосный!

– Чекай, дівко, чекай за шістдесят неділь,  
Аж тогды ты пушы на погріб жалосный.

Уж третій раз дзвоняць до сусіды вышньої.  
– Пусь ня, мамко, пусь ня на погріб жалосный!

– Іди, дівко, іди, лем са не убавляй,  
Лем са не убавляй, дому са понагляй.

Як она там пришла, ручкы заламала,  
Ручкы заламала, горко заплакала.

– Ючка кришталове, чом ня не спатріце,  
Ручкы Дюрійовы, чом ня не 'блапите?

Ючка попатрили, ручкы облапили,  
Ручкы облапили, такой задусили.

О проклята душа, то Ганічкова мац  
Ани їх не дала дов'єдна поховац.

Єдной дала схован повыше косцела,  
Другой дала сховац поніжей косцела.

На єднум посяла шалвію-лелію,  
На другум посяла друбну розмарію.

Ать росли вни, росли, аж косцел преросли,  
Повыше косцела верхы ім са зросли.

О проклята душа, то Ганічкова мац  
Взяла вострый серпок, а пушла їх зжынац.

А як їх зжынала, ті слова слыхала,  
Як ід нью дівочка з гробу прогварила:

– Кедь-сце нам не дали на тамтім швецце жіц,  
Та хоць лем нам дайте в тей чарней земі гніц.

*Стащин*

31

[ Там долов, там долов, там долов далеко ]  
[ Любили ся двое ] до серця глибоко.

А проклята мати якось ся дознала,  
Та й свою Геленку замуровать дала.

– Мураре, мураре, прошу вас на Бога:  
Зробте мі облачок до милого двора.

А проклята мати якось ся дознала,  
Такой тот облачок замуровать дала.

Геленка зачула: першый дзвін задзвонив.  
– Пустьте ня, мамочко, бо ня серце болить.

Як Геленка вчула: другый дзвін задзвонить:  
– Пустьте ня, мамочко, милому на погріб.

Як Геленка вчула: третій дзвін задзвонить:  
– Пустьте ня, мамочко, бо мі дораз конець!

А проклята мати як того учула  
Та свою Геленку з облачка пустила.

Біжала, біжала, велькый жаль достала,  
Такой з того жалю Геленка сконала.

Геленку сховали, де хлопці стояли,  
Янічка сховали, де дівкы стояли.

На Геленці росла біленька лелія,  
А на Янічкові біла розмарія.

А проклята мати якось ся дознала,  
Взяла острый серпик, ружы позжынала.

Біла розмарія так їй одповіла:  
– Бодай ес, мамочко, рябов скалов стала!

А вы, добры люде, лем вы так не робте,  
Де ся двоє люблять, взяти ся їм дайте.

*Руська Волова*

ЗРАДЖЕНА МИЛА ПРИХОДИТЬ ПО СМЕРТІ ДО МИЛОГО

32

[Allegretto]

- Де єсь бы-ла, ми-ла мо-я, же тя до-ма не бы-ло?

Я тя при-шов по-зе-ра-ти, сер-це ти він-чо-ва-ти.

– Де єсь была, мила моя, же тя дома не было?  
[ Я тя пришов позерати, серце ти вінчовати. ]

– Щастя, щастя, што за щастя, шак то цілый живіт мій!  
А кедь ты мене зухабиш, зухабить ты панбіг твій.

– Дармо, мила, дармо, мила – бранить ціла родина,  
Же ты є барзі худобна, а гу мі єсь неровна.

– А кедь я єм барз худобна, і ты не барз богатый –  
Возьмий собі з тисачами, най ті панбіг заплатить!

Милый зоз присагы ішов, мила при дверях стала,  
Встрашила са, аж оmlіла, веце нігда не встала.

Як узали мертве тіло, до гробу положили,  
До той тмавой мертвой землі і до темного гроба.

Плакали ї отец, мати, ей і ціла родина,  
Же ї, же лем положили під голов гобльовиня.

Што са стало на півночі, у дванастій годині:  
Утворили са му двері до його власной цімры.

– Слава Богу і Ісусу, о дванастій годині,  
Пришла ем ті навштівити ей твою младу жену,  
Бо я не маю спокою на тамтім світі про ню.

*Пчолине*

## СИРОТА РОЗМОВЛЯЄ З МЕРТВОЮ МАТИР'Ю

33

Попуд калиночку сивый коник бежить,  
Уж моя мамочка в чорнуй земли лежать.

Лежать она, лежать з глуб'я до коліна,  
Уж на нюй наросла травица зелена.

Пошла бы я, пошла тоту траву жати,  
Кебы я са могла мамкы докликати.

Я на гроб ступила, травицу-м зорвала,  
Травицу-м зорвала, горко-м заплакала.

Горко-м заплакала, жалостно-м волала,  
Та й ід до мі мати з гробу прогварила:

– Дівко моя, дівко, не нароб мі жалю,  
Бо я вже із гробу пренігда не встану.

*Стащин*



СИРОТИ, ПЕРЕСЛІДУВАНІ МАЧУХОЮ,  
СКАРЖАТЬСЯ МЕРТВІЙ МАТЕРІ

34

Та долов, там долов, <там долов далеко >  
Стоят мі там, стоят тоты три виниці,  
А при тых виницах трое сиротята.  
Іде ку нім, іде а люта мачоха,  
Несе она, несе три терньовы пруты.  
Як втява, так втява тоты три сироты.  
– А ідте вы, ідте на свій маткы гроб,  
<На свій маткы гроб,> на тот костельный двор.  
– Хто то там, хто то там по тым гробі дурчит?  
– Мы то, мамко, мы то, возте нас ку собі.  
– Діти мої, діти, што вы бы ту їли,  
<Што вы бы ту їли,> што вы бы ту пили?  
– Їли бы мы, їли ту чорну земличку,  
Пили бы мы, пили дождьову водичку.  
– Діти мої любы, ідте ку мачохі.  
– Веру не підеме, хоц ту погынеме.  
Она своїм дітям кашу з мліком варит,  
А нам, сиротятам, отрубы попарит.  
Як она хліб пече, добре ша не стече,  
Як она нам крає, хороба ей лає.  
Она нам одкрає, як вербовый листок,  
Іши ша нас звідат, чи го жіме шыток.  
А як го не жіме – дайте мому джецку,  
Най мі ша не валят по моїм припецку.  
Кед она нас мые – кровльов вода плые,  
Як она нас чеше – пелехы з нас леше,  
Як она нас плете, хыжу з нами мете.  
Она своїм дітьом пантличкы купує,  
А нам, сиротятам, порвазка жалує.

*Руська Воля*

35

Там долу долину, близко коло млину  
Сироты од Бога пшеничку стражили,

А у ній пшеничка злата дозрівала.  
Сироты од Бога пшеничку стражили,  
Не мали што їсти, о голоді жыли.  
Од рана до ночі там ей вартували, –  
Хоць нияк не хцели, но і так заспали.  
Пташкы прилетіли, пшеничку выпили.  
Нещасна мачоха тогды надышла тут,  
Выломила собі еден лозовый прут,  
А як їх раз втяла, аж з них кров цяпкала.  
Ой взялися они за білючкы ручкы,  
Пішли они, пішли чрез зелены лучкы.  
А як они ішли, гу церковці пришли,  
Церковцю обышли, мамичку не нашли,  
Як другый раз ішли, аж на ей гроб пришли.  
– А хто то мі, хто то на тім моім гробі?  
– Мы то, мамко, мы то, возьте нас гу собі!  
– Ой любі мої, любі, любі мої діти,  
Што хцете ту при мі, што хцете робити?  
Што бы-сте ту їли, што бы-сте ту пили?  
– Їли бы мы, мамко, ту чорну земличку,  
Пили бы мы, пили дождьову водичку.  
– Ідьте, діти любі, гу мачосі там,  
Най вас там омые і най хліба даст вам.  
– Як она нас мые – главками нам бие,  
Як она нас чеше – главками нам трясе.  
Одкрає нам хліба, як вербовый листок,  
Іщі ся нас звідат, чого зіме вшыток.  
– А як го не зісте, дайте малу дзецку,  
Най ся мі не валят по моім припецку.  
Як їх люба мамка вшытко выслухала,  
То ся она дораз в порох розсыпала.

*Свидник*

Там долов, там долов три таблы пшениці,  
[ Жали ей, жали ей ] три в Бога сітиці.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Як жали, та й жали, та й си посідали  
На еден брежочок на одпочиночок.

А люта мачоха як то увиділа,  
Выломила собі два пруты глоговы.

Два пруты глоговы, а третій терновий,  
Як била, так била, в темный ліс загнала.

Сім рочки блудили, а не выблудили,  
Пришли они, пришли на одну поляну.

На одну поляну, к одному цинтору,  
Сім раз обышли, мамцин гроб не нашли.

Сім раз обышли, мамцин гроб не нашли,  
Осьмий раз обышли, та мамцин гроб нашли.

Як они го нашли, на землю спадали.  
На землю спадали, жалосно плакали.

– Станьте, мамцьо, горі, возьте нас ку собі,  
Возьте нас ку собі, бо нам ту не добрі!

– Діти мої, діти, ідьте вы додому,  
Ідьте вы додому, мате маму другу.

– Та не є то мама, яка вы-сте были:  
Кедь нам главку чеше, власками нам трясе.

Кедь кошульку пере, добрі ей не прікле,  
Кедь кошульку пере, добрі ей не прікле.

– Діти мої, діти, ідьте вы додому,  
Ідьте вы додому, вночі по вас прийду.

Діточкы з радістьов додому біжали,  
А свому нянькові новину казали.

– Діти мої, діти, не вірте ви тому,  
Бо ваша мамочка не прийде уж дому.

Єдну ноч діточкы, єдну ноч стонали,  
А другу ноченьку діточкы сконали.

*Красний Брід*

### ПІСЛЯ РОЗМОВИ З МАТЕР'Ю АНГЕЛИ ЗАБИРАЮТЬ СИРИТ ДО НЕБА

A1

37

Ішла сироточка надовколо світа,  
Стрітив її сын небес: – Де ты, сиротко, йдеш?  
– Тадь іду я, іду свою мамку глядац.  
– Не йди, сыну, не йди, бо далеко зайдеш.  
Іди, іди, сыну, на високу гору,  
Вылом си, вылом си кедрову голузу,  
Та йди, сыну, іди на гробок свой мамки,  
Подуркай, поклопай, – прорече ти мамка:  
– Ой сыну муй, сыну, шо ты туй хочеш?  
– Мамко моя, мати, возьми мене 'д собі!  
– Сыну муй, сыну муй, шо бы ты ту іла?  
– Іла бы я, іла ту чорну землицю.  
– Сыну муй, сыну муй, шо бы ты ту пила?  
– Пила бы я, пила із неба росицю.  
– Іди, сыну, іди д туй лютуї мачосі,  
Най ти главку змые, кошульку выпере.  
– Главку ми мые – кровця з неї плыне,  
Кошульку ми пере – триста дяблү збере,  
Як на мене дає – на мні ей качає.  
Як листок маковий хліба мі іспече,  
Ще ся ня звідає, ци ззіш єго вшыток.  
Кедь го не ззіш вшыток, полож си на столок,  
Будеш волкы гнати, возьмеш собі в поле.  
Загнав Бог, загнав Бог трьох ангелув з неба,  
Узяли сиротку навікы до неба.

Загнав Бог, загнав Бог трьох дяблу із пекла,  
Узяли мачоху навікы до пекла.  
Пуднесли високо, пустили глибоко:  
Шыри ся, мачохо, тепер ти шыроко!  
– Кедь была я знала то давное пекло,  
Знала бы я, знала, шо сироті треба.

*Сниницина*

38

*(мелодія як у пісні №25)*

Ішла сироточка горами-лісами,  
Зустрітнув ей памбуг з двома ангелами.

– Де ты йдеш, сиротка, де ты йдеш, де ты йдеш?  
Бо ты свою мамку нігда уж не найдеш,

Пушла сироточка на мамочкин гробик,  
Подуркать, покльопкать: – Утвор же мі гробик!

Устань, мамко, устань, не маш коли спати,  
Бо твої діточкы не ставуть плакати.

Кедь вона ня чеше, кровця із ня тече,  
Кедь вна ня заплігать, куты мнов замігать.

Урізала хліба як буковий листок  
Та й ня са звідує: – Ци зіш, біда, вшыток?

– Іди, сыну, іди додому, додому,  
Най там памбуг знає, шо з тобов ділає.

Загнав Бог, загнав Бог трьох ангелу з неба,  
Бы взяли, бы взяли сироту до неба.

Загнав Бог, загнав Бог трьох чорту із пекла,  
Бы взяли, бы взяли мачоху до пекла.

*Колониця*

A2

39

Дівча в третім року зістало сиротов.  
 Як розумець брало, на цинтер біжало,  
 На цинтер біжало, на мамку волало:  
 – Ой мамко, мамочко, прогвар мі словечко!  
 – Ідь, дівче, додому, там маш матір другу.  
 – Ніт мі така мила, як вы-сте мі была:  
 Кедь мі голов чеше, кров мі із ньой тече,  
 Кедь мі хліба ріже, три раз го оберне.  
 Укроїла хліба як буковий листок,  
 І ші ся просила, ци я зїла шыток.

*Нехваль-Полянка*

Б

40

**Moderato**

Та й у - мер-ла біл-на ма-ти, та ли - ши-ла ді - ти.

Жу-ри - ли са дроб-ні ді-ти, де бы са по - ді - ти.

Та й умерла бідна мати, та лишила діти,  
 [ Журили са друбні діти, де бы са подіти. ]

Зобрали са друбні діти та пушли лісами,  
 Стрітили вни Пана Бога з трьома ангелами.

– Та де йдете, друбні діти, де йдете, де йдете?  
 Та вы свою рудну матір нігда не найдете.

Та ідіте, друбні діти, на високу гору,  
 Ваша matka спочиває у темненькум гробу.

## ОСНОВНІ ТЕКСТИ

---

- Хто ту плаче, хто ту плаче коло мого гробу?
- Мамко моя солоденька, возьми мене з собов!

– Не добрі ту, донько моя, не добрі ту жити,  
Не дають ту, донько моя, ни їсти, ни пити.

Та лем іди, донько моя, додому, додому,  
Няй розчаше та мачоха головоньку твою.

- Та кедь бы мі, моя мамко, мачоха чесала,  
За каждым бы волосиком кровця істікала.

*Новоселиця*



## ЖІНКА ВБИВАЄ ЧОЛОВІКА АБО БРАТА

### ПАНІ ВБИВАЄ ПАНА

41

Стала ся нам новина:  
Жена мужа забила.

– Совгабиров карты грав,  
Та ту чапку занехав.

Як она го забила,  
Так она го сховала.

– Невіст наша немила,  
Чия флінта на столі?

Пришли за ньов катове,  
Єї мужа братове:

– Совгабиров карты грав,  
Та ту флінту занехав.

– Невіст наша немила,  
Де-сь нам брата поділа?

– Невіст наша немила,  
Яка кровця в постели?

– Пішов ваш брат на ловы  
До добречкой добровы.

– Дівкы гускы різали,  
Та ту кровцю нехали.

– Невіст наша немила,  
Чия пипка на столі?

– Невіст наша немила,  
Мы уж тебе возьмеме,

– Совгабиров карты грав,  
Та ту пипку занехав.

Мы уж тебе возьмеме,  
Тобі главку зотнеме.

– Невіст наша немила,  
Чия чапка на клинку?

Діти даме до школы,  
Най ся учать поволи.

*Видрань*

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

42

*Andante*

Па - ні па - на про - би - ла, па - ні па - на про - би - ла,

рут - ку на нюм са - ди - ла, рут - ку на нюм са - ди - ла.

[ Пані пана пробила, ]  
 [ Рутку на нюм садила: ]

– Росни, рутко, високо,  
 Лежить твуй пан глибоко.

Пришли 'д ньому панове,  
 Єї мужа братове:

– Повідж, пані, по правді,  
 Де-с нам брата поділа?

– Пушов пан на ловы  
 У зелені дубровы.

– Як вун пушов на ловы,  
 Кедь мать дома коповы?

Бер ся, пані, із нами  
 Темненькыми лісами.

Як ішли вни в темный ліс,  
 Упав із нюй златый пос.

– Почекайте, панове,  
 Мого мужа братове!

Упав із ня златый пос,  
 Куповав го Франці фос.

*Остружниця*

43

*[Moderato]*

Ей ста - ла са но - ви - на, ей ста - ла са но - ви - на,

па - ні па - на за - би - ла, па - ні па - на за - би - ла.

[ Ей стала са новина, ]  
 [ Пані пана забила. ]

Як она го забила,  
 В керточку го сховала,  
 Лелію на нюм сяла.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Рости, рости, лелійо,  
Така велька, як і я.

Коповы му на дворі,  
А зброї му в коморі.

– Патри, дівча, в темный ліс,  
Ци не йде дахто до нас.

– Ти невісто невірна,  
Ізберай са із нами  
Темненькыма лісами.

– Їдуть, їдуть панове,  
Нашой апка братове.

Як ей вхопив, так ей ніс  
Понад крякы, понад ліс.

Пришли вуни в його дум:  
– Ты невісто невірна,  
Де-с нам брата поділа?

– Мої любі дівері,  
Пушайте ня на двері,

– Пушов ваш брат на ловы  
У зелені дубровы.

Няй накажу діточкам,  
Же на вікы сироткы  
Вод отца і вод маткы.

– Не пушов брат на ловы –  
Дома його коповы.

*Велика Поляка*

СЕСТРА ТРУЇТЬ БРАТА

A  
44

Moderato

Чор-на ро-ля, бі-лий ка-міль, чор-на ро-ля, бі-лий ка-міль,  
ей, ші-дит, ші-дит дів-ча на нім, ей, ші-дит, ші-дит дів-ча на нім.

[ Чорна роля, білий камінь, ]  
[ Ей, шидит, шидит дівча на нім. ]

Пришов к ньому чужый женец,  
– Ей, дівча, дівча, давай вінец!

Шидит оно, вінок віє,  
Ей, біли ручкы заламує.

– Якбы я ти вінок дала,  
Ей, бы-м шя брата бояла.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Отруй, дівча, брата свого,  
Ей, будеш мала мня самого.

– Боже, боже, гріхи одпусть.  
Ей, кебы-м знала, з чым го отруть?

– Ідь до саду, до вишнього,  
Ей, улап пташка зеленого,  
А увар го м'ягкучко,  
Ей, а посікай дробучычко.

А вылій го до скляниці,  
Ей, а вынесь го до пивниці.

А як ішла до пивниці,  
Ей, а брат іде од Лишниці.

– Ту маш, братку, таке вино,  
Ей, од'як жыєш, есь го не пив.

А брат піє, з коня мліє,  
– Ей, сестро, сестро, ратуй же мня!

– Не на то-м ти я давала,  
Ей, жебы я тя раговала.

*Страняни*

45

Сідят ткачі на варштаті,  
Звідують ся о свім браті, –  
Ани брата, ни дворака...  
Чия роля не йорана,  
На ній ружа не зривана.  
Зривала ей панна млада,  
Прийшов до ней воевода:  
– Дай ми вінок, панно млада!  
– Якбы я ти вінок дала,  
Мати бы мя забіяла,  
Не так мати, як старший брат.  
– Треба брата зчаровати!  
– Як бы я го зчаровала,  
Кедь я чары не видала?  
– Ідь до саду вишньового,  
Лапай гынча зеленого,  
Частуй брата при обіді.  
Готуй же го під пецками,  
Увар же го в зимній воді,

Намоч же го до скляниці  
Та го вынесь до світлиці.  
Прийде брат твій з поля голя:  
– Дай ми пити, сестро моя!  
– На, пий, брате, тото вино,  
Ты го не пив, яко живо.  
– Пий ты, сестро, бо ты старша.  
– Ей, я уж тото вино пила,  
Лем ем тобі зохабила.  
Братчик піє, з коня летит:  
– Посмотрь, сестро, хоть на діти!  
– Не на то-м ти пити дала,  
Жебы-м діти годовала!  
Брату дзвонят, сестру куют:  
– Знай же, сестро, як то тругют!  
Брата везут, сестру куют:  
– Смотрийте, люде, як то тругют.  
Брату правят ладовницю,  
Сестрі куют шыбеницю.

*Земплин, XIX стол.*

В  
46

Ей шло дівча на травичку  
До тихого Дунаїчку,  
В правій руці серпик несло,  
В лівій руці плахту несло.  
Стрітив її чужоземець,  
Чужоземець, незнаемець.  
– Дівча, дівча, зчаруй брата,  
Кед есь з нами піти рада!  
– Як бы я го зчаровала,  
Кед я не мау зіля того?  
– Б'ей до саду вишньового,  
Там ты найдеш зіля того,  
І намоч го во шкляниці.

Буде іти братчик з поля:  
– Дай ми пити, сестро моя!  
Братчик пиє зо шкляниці:  
– Посмотр, сестро, на мой діти!  
Задзвонили на дзвінниці,  
А сестрици на граници.  
– Закуйте мя в білий камінь,  
Няй не чую дзвонів за ним!  
Напальте ж з мя тог попелу  
Та й посійте мя по полю.  
Няй з мя росте білий квіт,  
Няй то знає цілий світ!

*Земплин, XIX стол.*

Г  
47

**Moderato**

За го-ра - ми, за лі-са - ми, ку! за го-ра - ми, за лі-са - ми

є там за - мок му - ро - ва - ный, я ку - ри - ку, ку!

За горами, за лісами, ку  
За горами, за лісами  
Є там замок мурований,  
Якурику-ку.

А в тім замку млада пані, ку  
А в тім замку млада пані,

Рада бы шя видавати,  
Якурику-ку.

Є там такый, што бы ей вжял, ку  
Є там такый, што бы ей вжял,  
Кебы брата отровала,  
Якурику-ку.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– А як же го тровити мам, ку  
А як же го тровити мам,  
Кед я тому спосіб не знам,  
Якурику-ку.

– Ідь до ліса ядлового, ку  
Ідь до ліса ядлового,  
Улап гада ядового,  
Якурику-ку.

А розріж го на три кусы, ку  
А розріж го на три кусы,  
А увар го на три мисы,  
Якурику-ку.

А уж Янчик з ліса іде, ку  
А уж Янчик з ліса іде,  
Мальоване древко везе,  
Якурику-ку.

Іщи здалека приходит, ку  
Іщи здалека приходит,  
Уж шя му недобрі водит,  
Якурику-ку.

– Сестро, сестро, што-с робила, ку  
Сестро, сестро, што-с робила,  
Же-с мі так двір засмерділа,  
Якурику-ку?

– Варила я свіжу рыбку, ку  
Варила я свіжу рыбку,  
Тобі, брате, на поливку,  
Якурику-ку.

А як з першой миски хлипнул, ку  
А як з першой миски хлипнул,

То му праве личко блядло,  
Якурику-ку.

А як з другой миски хлипнул, ку  
А як з другой миски хлипнул,  
Аж шя за сердечко стиснул,  
Якурику-ку.

А як з третьей покоштовал, ку  
А як з третьей покоштовал,  
Та сестриці подяковал,  
Якурику-ку.

– Кобы-с, сестро, добра была, ку  
Кобы-с, сестро, добра была,  
Принесла бы-с гаву вина,  
Якурику-ку.

Покаль сестра з вином пришла, ку  
Покаль сестра з вином пришла,  
А з Янічка душа вышла,  
Якурику-ку.

А пришла она до того, ку  
А пришла она до того,  
Што мала іти за нього,  
Якурику-ку.

– Ід, бестийо, ід мі з двора, ку  
Ід, бестийо, ід мі з двора,  
Бо ес брата отровала,  
Якурику-ку.

Бо ес брата отровала, ку  
Бо ес брата отровала,  
І зо мном бы-с так зробила,  
Якурику-ку.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

В нашій керті біла ружа, ку  
В нашій керті біла ружа,  
Не мам брата ани мужа,  
Якуруку-ку.

Не мам брата я власного, ку  
Не мам брата я власного,  
Ани мужа присяжного,  
Якуруку-ку.

Свидник

48

За церков'ю біла глава, кук,  
Радо бы ся оддавала, кукук, кукук, кук.

Як за перву миску сяднул,  
Та на праве лице збляднул.

– Кедь ся хочеш оддавати,  
Мушиш брата отровити.

Як за другу миску сяднул,  
Та на ліве лице збляднул.

– Як бы я то учинила,  
Кедь я ся то не учила?

Кедь за третю миску сяднул,  
Та по вшитком тілі збляднул.

– Ідь до гаю зеленого, –  
Найдеш гада ядового.

– Ідь, сестричко, по виночко  
Та охолодь ми серденько.

Прерубай го на три кусы,  
І розділь го на три мисы.

Доки сестра з вином пришла,  
А з братика душа вышла.

Іде братик з ліса домов,  
Несе злате древо з собов.

Кедь од Бога жива буду,  
Чорны шматы носить буду.

Землин ?, XIX стол.

49

[Andantino] ♩ = 69-72

За лі - са - ми, за го - ра - ми, за лі - са - ми, за го - ра - ми  
єсть там каш - тел му - ро - ва - ний, ку - ку - рі - ку - кук!

[ За лісами, за горами ]  
Єсть там каштел мурований,  
Кукуруку-кук.

Бывать у нюм млада пані,  
Рада бы са оддавала,  
Кукуруку-кук.



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Єсть там такый, шо бы ей взяв,  
Кыбы братка дябол узяв,  
Кукуруіку-кук.

– Йди до гаю зеленого,  
Улап гада червеного,  
Кукуруіку-кук.

Розріжеш го на три части,  
Положиш го на три миски,  
Кукуруіку-кук.

– Йди ты, братку, йди до ліса,  
Рубай деревко з явореса,  
Кукуруіку-кук.

Поки братчик з леса прийшов,  
Сестра едла наварила,  
Кукуруіку-кук.

– Сестро, сестро, шо-сь зробила,  
Же-сь так хыжу засмерділа?  
Кукуруіку-кук.

Ші лем братчик з едной хлипнув,  
Уж на едной личко збліднув,  
Кукуруіку-кук.

А як братчик з другой хлипнув,  
Уж на другой личко збліднув,  
Кукуруіку-кук.

А як братчик з третьей хлипнув,  
Лем са за серденько стиснув,  
Кукуруіку-кук.

– Сестро, сестро, кыбы-сь вірна,  
Принесла бы-сь гальбу вина,  
Кукуруіку-кук.

Покля сестра з вином прийшла,  
Уже з братка душа вийшла,  
Кукуруіку-кук.

Побігла вна до фраїра:  
– Вже, вже братка істровила!  
Кукуруіку-кук.

– Йди мі, курво, йди мі з двора,  
Не будеш ты нігда моя,  
Кукуруіку-кук.

Кедь ты брата істровила,  
Ты бы й мене істровила,  
Кукуруіку-кук.

– Боже, боже, была-м ружа –  
Ані братця, ані мужа,  
Кукуруіку-кук.

Збій

[Allegretto] ♩ = 148

За го - ра - ми, за лі - са - ми, за го - ра - ми, за лі -  
 - са - ми єсть там до - мик ма - льо - ва - ний.

[За горами, за лісами ]  
 Єсть там домик мальований.

А в тум домі сидить дівча,  
 Хоче вно са оддавати.

Прийшов д ньому еден хлопец,  
 Рад бы вун са оженити.

– Зчаруй брата рудненького,  
 Будеш мати миленького.

– Та як бы-м го зчаровала,  
 Та кыбы я чары знала!

– Иди, іди у густый сад,  
 Та там лежить усівый гад.

Та возьми го на три кусы.  
 Та полож го на три мисы.

Уже братчик з ліса іде,  
 Мальованой древо везе.

– Сестро моя, шо-сь варила,  
 Же-сь так домик засмерділа?

– Я варила свіжу рыбу  
 Тобі, брате, на поливку.

Сідай, брате, на лавицу,  
 Напий са ты поливицу.

Ой сів братчик та й напив са,  
 Та й за серце вун їмив са.

– Сестро, сестро, шо са діє,  
 Чого у мні серце мліє?

Кебы-сь така, сестро, была,  
 Бы-сь принесла погар вина.

Доки сестра з вином прийшла,  
 А із брата душа вышла.

– Боже, боже, шо за ружа –  
 Ані брата, ані мужа.

Боже, боже, які квіты!  
 Волів братчик такой жыти.

– Не хцем я тебе за жену,  
 Кедь ты брата учарила!

Учарила-сь брата свого,  
 Та ізчариш мене молодого.

Збій

Д  
51

Пасла мила, пасла гуси, ку  
Пасла мила, пасла гуси,  
Пасла на зеленей луці,  
Кукуруіку, ку.

Пришол ку ній пишный дворян, ку  
Пришол ку ній пишный дворян:  
– Ци ты будеш жена моя?  
Кукуруіку, ку.

– Як я можу жена быти, ку  
Як я можу жена быти,  
Кед я маю мужа, діти?  
Кукуруіку, ку.

– Кедь ты хочеш моя быти, ку  
Кедь ты хочеш моя быти,  
Мушиш мужа отровити.  
Кукуруіку, ку.

– Як же го отровити мам, ку  
Як же го отровити мам,  
Кедь я жадны чары не знам?  
Кукуруіку, ку.

– А іди ты до заграды, ку  
А іди ты до заграды,  
Накопай там білей мятки.  
Кукуруіку, ку.

А намоч ю до скляничкы, ку  
А намоч ю до скляничкы,  
А постав ю до світличкы.  
Кукуруіку, ку.

Як ей пришол муж із поля, ку  
Як ей пришол муж із поля:

– Дай мі пити, жено моя!  
Кукуруіку, ку.

Як му дала, так шы напил, ку.  
Як му дала, так шы напил,  
За сердечко шы улапил.  
Кукуруіку, ку.

– Жено, жено, волай діти, ку  
Жено, жено, волай діти,  
Бо я іду в землю гнити.  
Кукуруіку, ку.

Жена діти заволала, ку  
Жена діти заволала,  
Дворянові одписала.  
Кукуруіку, ку.

– Дворян, дворян, воз ня к собі, ку  
Дворян, дворян, воз ня к собі,  
Бо муж ужек лежит в гробі.  
Кукуруіку, ку.

– Кед ты мужа отровила, ку  
Кед ты мужа отровила,  
І мі бы ес так зробила.  
Кукуруіку, ку.

– Дворян, дворян, пишный дворян, ку  
Дворян, дворян, пишный дворян,  
Бодай тебе кый покарал!  
Кукуруіку, ку.

Же ты мене так обдурил, ку  
Же ты мене так обдурил,  
Мої діти осиротил.  
Кукуруіку, ку.

**Lento**  
 ... *simile*

**[Rubato]**  
  
На по - ля - ні, в тем - нім лі - сі бі - ла Дор - ка па - се вів - ці.

На поляні, в темнім лісі  
Біла Дорка пасе вівці.

Пришов ку ній білий шугай:  
– Чи ты будеш моя жена?

– Не буду я жена твоя,  
Бо я маю газду дома,

Бо я маю газду свого,  
Пред олтарьом присяжного.

– Отров, Дорко, газду свого,  
Пред олтарьом присяжного!

– Як же я го тровити мам,  
Кедь я жадны чары не знам?

– Ідь ты, Дорко, на вышній сад,  
А выкопай хабзовый кряк.

Выкопай го на корытко,  
А посіч го на дрібніцько.

А помоч го до скляничкы,  
А однес го до пивничкы.

А як приде газда з поля:  
– Дай мі пити, жено моя!

– Іди, іди до пивничкы,  
А напий ся зо скляничкы!

А як він ся того напил,  
За сердечко ся улапил.

– Боже, боже, што-м зробила,  
Кедь я мужа отровила?

Ани мужа, ни фраіра, –  
Діточкы ем всиротила.

Бенядиківці

## ЧОЛОВІК УБИВАЄ ЖІНКУ

### РОЗБІЙНИК УБИВАЄ ЖІНКУ

А

53

А там долу пыд яблоньом,  
Ей, оре дівча з єдным коньом.

Іщі бразду не зорала,  
Мати на ню заводала:

– Под, Ганічко, под додому,  
Ей, выдала-м тя не знам кому,

Выдала-м тя Яничкові,  
Ей, найвекшому збойничкові.

Рано іде, вечур приде,  
Ей, нич доброго не принесе,

Лем кошульку зряндавену,  
Ей, и шабличку скырвавену.

А я му ей мушю прати,  
Ей, я вше не мушу розкручати.

Єдну єм му розкрутила  
Ей, веру я шя зармутила.

Нашла я там рукавичку,  
Ей, в рукавичці білу ручку,

На тей ручці перстінь златый,  
Ей, в тым перстеню камінь драгый.

А в тым очку перла злата,  
Ей, бо то ручка мого брата.

– Мужу, мужу, што-с уробил,  
Ей, же ты мого брата забил?

– Тмаво было, не виділ єм,  
Ей, вігер фукал, не слышал єм.

Як дітятко колысала,  
Ей, так она му зашпівала:

– Люляй, люляй, малый хлопец,  
Ей, жебы-с не был, як твый отец,

Бо твый отец велькый збойник,  
Ей, познат в ліші каждый ходник.

Як ден, так ныч розбоює,  
Ей, нигда дома не ночує.

А Яничко древко рубал,  
Ей, женіну шпіванку слухал:

– Шпівай, жено, як-с шпівала,  
Ей, кед єс хлопца колысала.

– А я хлопцу не шпівала,  
Ей, зо служком єм шя згваряла.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– А ты, мила, облеч шаты,  
Ей, а пыйдеме пьд яблоню,

На ту лучку пьд яблоню,  
Ей, там ти зрубам главу твою.

– Кед ты мі хцеш главку стяти,  
Ей, дай мі сына побошкати.

К личку шы му притулила,  
Ей, до кырві го укусила:

– Ту маш, сынку, на пам'ятку,  
Як твый отец забил матку.

*Якуб'яни*

Б  
54

– А кедь мы ша побереме,  
Ноно, но!  
На ный горі жыть будеме,  
Ей но лем дале, но!  
Хыжу собі збудыеме,  
Чатином ей прикрыеме.  
Жыли они рочок і два,  
Нагодив ім пан Бог сына.  
Як она го колысала,  
Так она му зашпівала:  
– Люляй, люляй, мый маленький,  
Жебы-сь не быв, як отец твый.  
Бо твый отец велькый збыйник,  
Знат по вершках каждый ходник.  
Вночі іде, вночі приде,  
Вше кырравый меч принесе.  
– Шпівай, жено, як шпівала,

Як есь сына колысала!  
– Тадь я нияк не шпівала, –  
Кухарочку ем лаяла,  
Кухарочку ем лаяла:  
Заградочку не заперла,  
Кравичкы ша поспуцали,  
Круту руту поламали.  
– Крута рута горе стоїт,  
Боже древко лем ша троїт.  
А вжав вын ей за ручечку,  
Вывюв вын ей на лучечку,  
Ручкы, ножкы ей одрубав,  
Чорны очка ей выдлубав.  
– Де я пыйду, там я пыйду,  
Там я собі жену найду,  
А діятку-неборатку  
Уж не найду нигда матку.

*Орябина*

55

– Як мы ся двойко побереме,  
Де мы двойко жиц будеме?

– У бажыні, шашовині,  
У аповій садовині.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Жили рочок, жили і два,  
А пак їм дав панбіг сына.

– Вставай, жоно, до гориці,  
Глава ти йде до землиці!

Як она го колысала,  
Так она йому співала:

– Слуго, слуго, вірний слуго,  
Подай же мі дітя мойой,  
Най цілую личко його.

– Чучай-беляй, малый хлопець,  
Не будь такий, як твуй отець,

Єдною личко цілувала,  
А за другою го кусала:

Бо твуй отець розбойничок,  
Ты будь, сыну, робітничок!

– Ту маш, сыну, на пам'ятку,  
Коли стинав апо матку.

А вун тото шытко слухав,  
До хиж помаленькы ступав:

Мати лежить при Дунаю,  
Сракы, враны ей джубають.

– Співай, співай, шо-сь співала,  
Коли-сь сына колысала!

– Я співанку не співала,  
Лем я служебничку лала,  
Шо пеленкы не райбала.

Підгородь

В  
56

**Lento, rubato**

А там до - лов під я - во - ром о - ре дів - ча з єд - ним во - лом.  
Ши бо - роз - ду не рі - за - ло уж на ньо - го мать во - ла - ла.

А там долов під явором  
Оре дівча з єдним волом.  
Ши борозду не різало,  
Уж на нього мать волала:

– Подь, Ганічко, подь додому,  
Бо я тя дам не знам кому,  
Бо я тя дам Янічкові,  
Великому збуйничкові.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Вночі піде, вночі приде,  
А тобі ніч не принесе,  
Лем шабличку скырвавену  
А кошулку загноєну.

А як она сына мала,  
Та она му так співала:  
– Люляй, люляй, малый хлопец,  
Не будь такый, як твій отец.

Як бдеш такый, як твій отец –  
Бы-м тя тепер порубала,  
Бы-м тя тепер порубала  
А воронам з’істи дала.

– Співай, співай співаночки,  
Як есь тоды співавала,  
Як есь тоды співавала,  
Коли-сь сына колысала.

А она му так співала:  
– Люляй, люляй, малый хлопец,

Был бы-сь такый, як твій отец,  
Люляй, люляй, малый хлопец.

Бы-м тя в меді окупала  
А годвабом повивала, –  
Люляй, люляй, малый хлопец,  
Был бы-сь такый, як твій отец.

– Клякай, клякай, клякай долу,  
Най ті зотну главу твою!  
Як ей глава одскакала,  
А іши сына пытала:

– Дайте вы мі сына мого,  
Най побочкам личка його.  
А за єдно побочкала,  
А за друге го кусала.

За єдно го побочкала,  
А за друге го кусала:

– На ти, сыну, на пам’ятку,  
Коли стинал отец матку.

Руська Поруба

57

[Sostenuto e rubato]

The musical score is written in G major and consists of three staves. The first staff is in 3/4 time and contains the lyrics: "А там до-лов пуд я-во - ром, а там до-лов". The second staff is in 4/4 time and contains the lyrics: "пуд я - во-ром, гей, во-ре дів-ча з єд-ным во - лом,". The third staff is in 2/4 time and contains the lyrics: "гей, во - ре дів - ча з єд-ным во - лом." The score includes various musical notations such as treble clef, key signature, time signatures, and dynamic markings like "Sostenuto e rubato". There are also performance instructions like "3" and "(9)" above certain notes.



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

[ А там долов пуд явором ]  
[ Воре дівча з єдным волом. ]

Ші лем бразду одворує,  
Уж го matka поволує:

– Подь, Анічко, подь додому,  
Оддаву тя не знам кому,

Оддаву тя Янічкові,  
Великому збойнічкові.

– Подь, Анічко, подь за мене,  
Не буде ти кривда в мене.

А як мы са побереме,  
На туй гурце жыть будеме,

Хыжку собі збудуєме,  
Із сашом ей прикрыєме.

Пожыєме рочок і два,  
Наградить нам пан Бог сына.

– Чучай-беляй, малый хлапец,  
Не будь такый, як твуй отец,

Бо твуй отец розбоює,  
Нігда дома не ночує.

Вночі пуйде, вночі прийде,  
Все кырваый нуж принесе.

А я уже зуновала,  
Тулько ножи пуцовала.

А ун стояв пуд хыжою,  
Выслуховав жену свою.

– Співай, жено, як-сь співала,  
Коли-сь хлапца колысала.

– А я хлапцу не співала,  
Лем-єм кухаречку лала.

А вун ввошов до хыжочки,  
Їмив жену за ручечкы,  
Вывів ун ей на лучечкы.

– Лучко, лучко, шо-сь зелена –  
Забрызкать тя кров червена.

Мужу, мужу, дай одміну,  
Няй побочкам ші дітину.

Єдной личко побочкала,  
А на другой печать дала:

– На ти, сыну, на памятку,  
Коли отец стинав матку.

Руки, ноги юй одрубав,  
Чорні очі юй выдлубав.

А вун вышов на гурочку,  
Запискав си ту піснічку:

– Боже, боже, шо я зробив,  
Же я свою жену забив.

Кады пуйду, тады пуйду –  
Усе собі жену найду,

А хоць бы я світ перешов,  
Дітьом матір бы-м не нашов.

*Стацин*

## СЕЛЯНИН УБИВАЄ ЖІНКУ З УДОВИНОЇ НАМОВИ

58

Серед ночы, опівночы когуты піяли,  
Ішов Якым ку вдовоньці, люде не видали.

А як пришол ку вдовоньці: – Добрий вечур, серце!  
Она му так одповіла: – Забий женку перше.

– Кедь мі радиш, Марысенько, женочку забити,  
Порай, порай, Марысенько, што їй мам зробити?

– Отвор пецы, заткай комин, повідж, же згоріла,  
Або вывед в горы-лісы, повідж, же здуріла.

Пришол Якым до домоньку, стал женку кликати:  
– Жено моя, жено моя, подь-ле ку мі спати!

– Не мам коли, муку сію, та не роб мі біду,  
Як я дитя приколышу, сама к тобі приду.

Як учул то Якымонько, стал він женку бити.  
Женка шумна, молоденька стала шы просити:

– О Якыме, Якымоньку, дить я твоя женка,  
Посмотрь, посмотрь до колыскы: дитина маленька.

Не дбал Якым, Якымонько, ни на ей просьбоньку,  
Лем вжял косу, остру косу, стял ей головоньку.

Учула то сушідонька аж до третьой хаты,  
Прилетіла до Якыма, стала шы пытати:

– О Якыме, Якымоньку, де же твоя женка,  
Же шы ти так розплакала дитина маленька?

– Пішла моя миленькая 'д мамі на гостину,  
Не хотіла з собом вжяти маленьку дітину.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Як почала сушідонька людям повідати,  
Почал Якым, Якимонько, з хаты утікати.

Де утюк він, там утюк він: через пліт у поле,  
Де шя сховал, там шя сховал: сестрі до коморы.

– Выйди, брате, выйди, брате, выйд з моєй коморы,  
Жебы люде не гадали, же з моєй намовы.

Пішол Якым до корчмічкы: – Дай, жыде, паленкы!  
Бо пре тоту любу вдову збавил ем шя женкы.

Бо то тота любя вдова знає чаровати:  
Мал ем женку як ластівку – было шановати.

Помож Боже, помож, Боже, із той біды выйти,  
Вшыткым мужім заказую свої жены бити.

*Якуб'яни*

59

Два городы, два лободы, я третій з барвінку –  
Ей стала са несловица: забив газда жінку.

Ей бив ун ей у п'ятницю, бив ей у суботу,  
І в неділю до схуд соньца скончив юй роботу.

– Радила-сь ня, песя курво, як ей мав згладити,  
Порадь же ня, песя курво, де ей мам задіти.

– Накладь вогня, заткай цівку, повідж, же згоріла,  
Выведи ей в широй поле, повідж, же вшаліла.

Ять пушов я до сусіды, у сусіды спали,  
То лем мої сиротята врано повставали.

Ять пушов я до загумня – коноплі са ділять,  
То лем мої сиротята за мамочков квялять.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Ять пушов я до загумня – капуста са виє,  
То лем моя млада жена в чорнуй земли гние.

*Стащинська Розтока*

60

**Parlando**



А од сно-чі до пув-но - чі, ші ку-ры не пі - ли,  
при - шов Я - кам до - до - мой - ку, лю - де не ви - ді - лы.

А од сночі до пувночі, ші куры не піли,  
Пришов Якам додомойку, люде не виділи.

Пришов Якам до вдовоньки: добрый вечір, серце!  
А она му так повіла: забий жінку перше!

– Як я маву, бідна вдово, перше жінку вбити?  
Жінка млада, як ластувка, буде са просити.

– Не позерай, Якимойку, на єї просьбоньку,  
Возьми косу, вдарь в лавоньку, зотний головоньку.

Пришов Якам до домойку, хотів жінку вбити,  
Жінка млада, як ластувка, стала са просити:

– Не позерай, Якимойку, же я молоденька,  
Лем позерай, Якимойку – дітина маленька.

Не позерав Якимонько на єї просьбоньку,  
Лем взяв косу, вдарив в лавку та й стяв головоньку.

– Радила-с ня, бідна вдово, перше жінку вбити,  
Порадь же ня, бідна вдово, де єй мам задіти.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Накладь вогня, заприй комин, повідж, же згоріла,  
Выведе же ей в чистой поле, повідж, же здуріла.

Пришов сусід, пришов сусід із першої хаты:

– Діти друбні, сиротята, де є ваша мати?

– Наша мати, наша мати пушла на гостину,  
Тай забыла з собов взяти маленьку дітину.

Пришов сусід, пришов сусід із другої хаты:

– Діти друбні, сиротята, де же ваша мати?

– Наша мати, наша мати гнала в гай телята,  
Так она нам наказала, же мы сиротята.

Пришов Якам до заграды, капуста са звילה,  
Не є, не є любой жінки, шо вна ей садила.

Пришов Якам до заграды – морков не полота.  
Не є, не є любой жінки, стріберного злата.

Пришов Якам до заграды – коноплі са ділять,  
Діти друбні, сиротята за матерьов квильять.

Пришов Якам до сінойки, скриня са втворила –  
Ані хусты, ні полотен, шо жінка зложила.

Пришов Якам до хижоньки, вдарив з собов в стіну:  
Діти мої, сиротята, я з вами загину.

– Ой татцю наш, ой татцю наш, не жури са з нами,  
Де ты підеш з косоненьков, там мы з грабельками.

Не старай са, татуненьку, лем ты ужени са,  
Возьми собі дівчиноньку, што ім'я Маруся.

Тобі буде, татцю, жінка як мед солоденька,  
А нам буде, татцю, мати як лед студененька.

Тобі буде, татцю, жінка все їсти давати,  
А із нами, сиротами, куты замігати.

Закувала зозуленька на лісковом прутю,  
Ведуть, ведуть Якимонька у желізрум друкю.

Убля

### ЧОЛОВІК, ЩО ВЕРНУВСЯ З ДОРОГИ, ВБИВАЄ ЖІНКУ ЗА НЕВІРНІСТЬ

61

Ішол милый з Русії додому,  
Вышла жена напроти гу ньому.

Вышла жена напроти гу ньому,  
Дала ручку, вклонила шя йому.

– Што ты, жено, што ты завинила,  
Же ты шя мі до колін вклонила?

– Кед не будеш, милый, ня карати,  
Буду тобі всю правду казати.

Была в мене циганка уранці,  
Зохабила дітину на лавці.

– Брешеш, мила, брешеш, чорноброва,  
Бо не така циганьска дітина.

Бо циганьска дітина чорнява,  
А хрестяньска дітина білява.

– Выйди, милый, зо сіний до хаты,  
Буду тобі всю правду казати.

Был у мене козак молоденький,  
Та й ночувал три ночкы темненькы.

А я йому їсти готовила  
Та й од нього сына-м породила.

– Мати, мати, моя рідна мати,  
Порадь мені, як милу карати?

– Возьми, сыну, нагайку дротяну  
Та й убивай звечера до рану.

Убивал ей з вечера до рана,  
А на рано уж шя доконала.

– Мати, мати, моя рідна мати,  
Порадила-сь, як милу карати,

Тепер порадь, моя рідна мати,  
Де я маю милую сховати.

– Выбер, сыну, із коморы стіну,  
Там поховай з чужою дітину.

*Вишня Полянка*

# КОХАНЕЦЬ УБИВАЄ КОХАНКУ

## КОХАНЕЦЬ-ВОЯК ПОЗБУВАЄТЬСЯ СУПУТНИЦІ

62

*Risoluto*

Ми- лый, ми - лый, зроби ми во - лю, ми - лый, ми - лый, зроби ми во - лю,  
ей, возьми мене на ту вой - ну, ей, возьми мене на ту вой - ну.

[ – Милый, милый, зроби ми волю, ]  
[ Ей, возьми мене на ту войну! ]

Кет ты підеш – і я з тобу,  
Ей, през дунайску быстру воду.

– Як же я тя брати маю,  
Ей, кет малого коня маю?

– Хоць він малый, але тлустый,  
Ей, понесе нам хоць лем хусты.

Хусты полож до стремена,  
Ей, а я піду коло коня.

– Не ходь, мила, коло коня,  
Ей, бо повідят, же ты моя.

Лем ты іди іншом драгом,  
Ей, та повідят: брат зо сестром.

Як зме пришли гу плотові:  
Ей, врать шя, мила, гу домові!

– Не зато я вандрувала,  
Ей, жебы я шя наvertsала.

Як зме пришли гу вербині:  
– Ей, врать шя, мила, гу родині!

– Не зато я вандрувала,  
Ей, жебы я шя наvertsала.

Як зме пришли гу Дунаю:  
– Ей, врать шя, мила, іші з краю!

– Не зато я вандрувала,  
Ей, жебы я шя наvertsала.

Як ей схватил за ей бочки,  
Ей, шмарил до Дунай-водичкы.

Аніж до дна долетіла,  
Ей, три словечка выповіла:

– Дай мі, Боже, качком быти,  
Ей, тихый Дунай преплынути.

Знала бы я повідати,  
Ей, як з воячком вандрувати.

*Вишня Полянка*

Moderato



Кет ся ми- лый од ми-лой брал, кет ся ми - лый од ми - лой брал,  
сво-го ко - ня ос - тро сід-лал, сво-го ко - ня ос-тро сід - лал.

[ Кет ся милый од милой брал, ]  
[ Свого коня остро сідлал. ]

І мила ся выберала,  
Свої хусты зв'язувала.

– Піду, милый, піду з тобу  
На угерску добру воду.

Пришла она г Дунайові:  
– Врать ся, мила, гу домові!

– Не зато я вандрувала,  
Жебы я ся навертала.

А як пришла меджі плоты:  
– Врать ся, мила, до роботы!

– Не зато я вандрувала,  
Жебы я ся навертала.

Як ей схватил за два бочки,  
Та з ньом шмарил до глубочки.

Аніж до дна долетіла,  
Три раз словко прорекнула:

– Десятому заказать мам,  
Як з парібком загравать мам.

В парібкові така віра,  
Як у старім плоті діра.

А в дівочці така віра,  
Як в зеленім вінку зіля.

Кет паробок словце рекне –  
Яко старый псиско брехне.

Кет дівочка словце рекне –  
Як з улея пчолка бринкне.

*Нижній Мирощів*



Кет ся милый на війну брав,  
Своєю милуєй ручку подал.

І мила са выберала,  
Свої хусткы зв'язувала.

– Не зав'язуй свой хусткы,  
Бо мій коник мало тлустый.

– Піду, милый, піду з тобу  
По угорську быстру воду.

Як з ньов прийшов ку вербині:

– Врать са, мила, ку родині.

Як з ньов прийшов межи плоты:

– Врать са, мила, до работы.

– Піду, милый, піду з тобу  
За угорську быстру воду.  
Як ей хватив за два бочки –  
Руцив він ей до глубочки.

Док до споду долетіла,  
Три раз слівце прогварила:

– Десятому мам заказац,  
Як з фраїрков ма загравац.

А в парібка така віра,  
Як у старум плоті діра.

Тополя

### ЮНАК СТИНАЄ ДІВЧИНУ, ЩО ОДРУЖИЛАСЯ З ІНШИМ, ОБМАНУВШИ ЙОГО

А

65

А на го - рі на вы - со - кой яч - мнь по - ло - ві - сь,  
рад бы я са до - ві - да - ти, шо дів - чи - на вмі - сь.

А на горі на високуєй ячмень половіє,  
Рад бы я са довідати, шо дівчина вміє.

Рад бы я са довідати та й рад бы я знати,  
Ци придут мі старостове дівчину прислати.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Пришли, пришли старостове дівчину прислати,  
Лем ї треба на неділю трое зіля дати.

А я сідав на коничка та їхав лугами,  
Стрітив там я трое зіля межи яворами.

Як я стрітив, так істрітив та й почав копати,  
Прилетіла зозулейка, зачала кукати:

– Легінейку, легінейку, нач ти трое зіля?  
Ізвела тя песя дівка: уж гой днесь весіля.

А я сідлав на коничка стріберной сідельце  
Та і їхав до милої на єї весельце.

Як приїхав, гак приїхав та й почав вітати,  
Почали мі старостове горівкы давати.

– Не хочу я, старостове, вашої горівкы,  
Лем я хочу промовити три слова до дівкы.

З лівов ручков, з лівов ручков зіля вынімає,  
З правов ручков, з правов ручков сабель одшпиляє.

А як моя сабелейка на войні звонила,  
Так мі з тебе, песя дівко, головка злетіла.

Як летіла, так летіла та й аж на долину,  
А я сідав на коничка, їхав в Буковину.

За мнов, за мнов паны ляхы зачали мовити:  
– Не требало, песя дівка, паробка зводити.

*Стащин*

*Sostenuto*



Дів - чи - нонь - ко, дів - чи - нонь - ко, як бы те - бе взя - ти?

Як бы те - бе, дів - чи - нонь - ко, од ста - рых дос - та - ти?

– Дівчинонько, дівчинонько, як бы тебе взяти?  
[ Як бы тебе, дівчинонько, од старых достати? ]

– Легко бы ня, білий хлопче, од старых достати,  
Треба бы ті, білий хлопче, тройзіля копати.

Та пішов я у неділю тройзіля копати,  
А кукучка на калині почала кукати:

– Нашто тобі, білий хлопче, тройзіля, тройзіля?  
Тебе дівка іздурила, у дівки весіля.

Та й прийшов я до домоньку, повернув до дівки,  
А сватове із-за стола силують горілки.

– Не треба мені, сватове, вашої горілки,  
Лем я прийшов промовити словечко до дівки.

Правов ручков дівчиноньку 'бнимаю, 'бнимаю,  
Лівой ручкой сабелочку внимаю, внимаю.

Та як тота сабелочка по лісі дзвиніла,  
Та так тобі, біла дівко, голова злетіла.

Як летіла, так летіла, впала до Дунаю,  
А я хлопець молоденький покоя не маю.

*Збій*

Б  
67

Moderato

За - ку - ка - ла зо - зу - ли - на та й ку - ку, та й ку - ку.

По - ру - ба - ло швар-ной дів - ча шу - га - йо - ві ру - ку.

Закукала зозулина та й куку, та й куку,  
[ Порубало шварной дівча шугайові руку. ]

– Ты шугайчик, шварный хлапчик, та іди до дому,  
Завий руку в сервіточку, не повідж нікому.

Та я прийшов до домойку, в пецу вогень горить.  
– Моя мамко солоденька, мене ручка болить.

– Та кедь болить, та нйя болить, жеб не перестала,  
Жебы твоя біла ручка дівки не вб'їмала.

Та пришов день, та пришов день, йти бы молотити:  
– Іди, мамко, зіля копли ручку загоїти.

– Не копала-м, не копала, не буду копати,  
Нйя ти тото дівча копле, шо знало рубати.

Та сів я си на коника, та й горі лісами,  
Та й нашов я трое зіля меджы яворами.

Та зыйшов я із коника та й став зіля рвати, –  
Надлетіла зозулина та й стала кукати:

– Нашо то ти, паробойку, троякого зіля?  
Зчарила тя песья дівка, днесь єї весіля.

Та прийшов я на весіля, став я са дивити,  
Дає мені старостойка горівойки пити.

– Не хочу я, старостойко, вашої горівкы,  
Лем я хочу промовити три слова до дівкы.

З правов ручков, з лівой бочку саблю одкапчає,  
З лівов ручков із кешені зіля вынимає.

А як моя сабелойка по лісі дзвеніла,  
Так бы тобі, песя дівко, голова злетіла!

За ним, за ним пани ляхы зачали судити:  
Не требало, песя дівко, парубка зводити.

*Новоселиця*

### ПАРУБОК МАТВІЙ УБИВАЄ МАГДАЛИНУ ПРИ ПРОЩАННІ НА ЛУКАХ

68

Дванаста година на пул ночі была:  
– Ставай, Магдалено, выпровадь фраїра!

Магдалена встала, голову зв'язала,  
Свого Матеюшка вон выпроводжала.

Выпроводила го до паньского двору:  
– Ідь ты, Матеюшку, з паном Богом дому.

А він ей заволав на розлучну цесту, –  
Она нич не знала о своїм нещестю.

Ножку ей приступив, карчок їй выкрутив,  
А ей біле тіло од кости злетіло.

Магдалену несут штири паробкове,  
Матеюшка ведут пыд шибень катове.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– До кола мя берте, в колі мя ламайте,  
Яку я їй смерть дав, таку вы мі дайте!

А вы, родичове, котры діти мате,  
Кед шы они люблят, побрац шы їм дайте.

І мы такы были, зме шы радо мали,  
Тераз зме шы, тераз под шыбень достали.

*Орябина*

69

**Parlando**

Што шы ста-ло но-ве в міс-ті О-ло-му-ці, в міс-ті О-ло-му-ці?

Што шы стало нове  
[ В місті Оломуці? ]

Забил Матіяшко  
Білу Магдалену,

Што він ей мал вжяти  
За свой вірну жену.

Што гу ній ходжювал,  
Ночки вылегувал, –

На остатнім часі  
Таку він і смерть дал:

Скоро по півночі,  
Уж година біла:

– Подь же ня выпровадь,  
Магдаленко біла!

Выпровадила го  
До панського саду:

– Уж я тя, Матюшу,  
Дале не проваджу.

Як він ей поїмал,  
А пак він з ньов струтил,

Під зеленый гложок,  
А там він з ньов руцил.

А як він ей руцил  
Під зеленый гложок,

Нич ї не показал,  
Лем з фартушка рожок.

Пришол Матяш домів,  
А за столик шяднул,

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Отец му поведнул:  
– А добре ты, сыну,  
Добре ты уробил,

Же ты млинарьову  
Магдаленчу не вжял.

– А тату мій, тату,  
Добрі повідате,

Але вы о моім  
Нещастю не знате.

Матяш собі сидит  
За округлым столом,

Магдалена лежыт  
Під зеленым глогом.

Магдалену несут  
Три младенці з терня,

По Матяша ідут  
Каты з-під шибеня.

Магдалені дзвонят  
Гласныма дзвонами,

По Матяша ідут  
З катами, з мечами.

*Нижній Мирошів*

70

**Largo**

А лю - де, пре - лю - де, но - ви - на шы ста - ла:  
зрад - но - го ми - ло - го Маг - да - ле - на ма - ла.

А люде, прелюде, новина шы стала:  
[ Зрадного милого Магдалена мала. ]

А был то Матейко, забил Магдалену,  
Што він ей мал взяти за вірную жену.

Што гу ній ходовал, ночкы там ночовал, –  
Остатню ноченьку таку смерть він їй дал:

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Скоро по півночі, як година біла:  
– Подь же ня одпровадь, Магдалено біла.

Одпроварила го на паньску заграду.  
– Уж я тя, Матейку, далей не поведу.

Одпроварила і на зелены лучкы,  
Лем їй раз постискал тоты білы ручкы.

– Прошу тя, Матейку, і про вшыткы святы,  
Дай шя мі, Матейку, дай шя сповідати.

– Дам я ті, дам я ті той сповіди дости,  
Аж тобі вылетят з головичкы кости.

Лем ей раз поїмал та їй шыю скрутил,  
Під зелений гложок та там він ей рутил.

А як він ей рутил під зелений гложок,  
Нич їй не указал, лем з фартушка рожок.

Пришол Матько дому, за столик он сіднул.  
– Добрі сыну-с зробил, – отец му поведнул.

А добрі ты, сыну, добрі ты уробил,  
Же ес рыхтарьову Магдалену забил.

– Добрі вы мі, тату, добрі повідате,  
Але вы о моім нещастю не знате.

Матейко он сидит за округлым столом,  
Магдалена лежыт під зеленым глогом.

Магдалені дзвонят з довгими дзвонами,  
По Матейка ідут катове з мечами.

Магдалену берут трьоме млады з терня,  
По Матейка ідут каты з-під шыбеня.



Ах люде, прелюде, на них ся каайте,  
Де ся двое любят, брати шы їм дайте.

Мы шы рады мали, брать ся нам не дали, –  
Най шы смотрят люде, што мы доказали.

*Свидник*

71

Шыроко-далеко, на зеленой луці,  
Ходил там панський сын к млыноравей дівкі.

А як він там пришол, на облак заклопкал:  
– Ставай, Магдаленко, а дверка отворяй!

Вона са налекла, што то за новина,  
Што то за новина: дванаста година.

А як він ю лапил за ей білу ручку,  
А далеко завіл на газдівску лучку.

Вона са питала пре Ісуса Христа:  
– А чи ты ня, Матуш, забиеш доіста?

Іші са питала пре Христовы раны:  
– А чи ты ня, Матуш, забиеш доправды?

Іші са питала тей справодливости:  
– А чи ты мі, Матуш, даш тей сповідности?

– Дам я ті, дам я ті тей справодливости,  
Аж ті будут пукац у голові кости.

А як він ю забил, під крячка ю сховал,  
Лем ей білый фартух вітор префуковал.

А як пришол дому, за стіл собі саднул,  
На руку са підпер а горко заплакал.

– Ах апо мій, апо, чи-м добрі уробил,  
Же я млинарову Маґдаленку забил?

– Ах сыну мій, сыну, не добры-сь уробил,  
Же есь млинарову Маґдаленку забил.

Маґдаленку будут штири дружкы нести,  
Тебе будут каты горе шыбеню вести.

Маґдалені будут дзеячки співати,  
Тебе будут каты на шыбень вішати.

Маґдаленка буде в яснім чистім небі,  
Твоя душа буде у тім вічнім пеклі.

*Рафаївці*

72

Забив Матьо, забив милу Маґдалену,  
Што собі хтів взяти вун за свою жену.

Вна го провадила гу панському дубу:  
– Ідь, милый Матешко, з милым Богом дому.

Бо я тя не годна дале провадити,  
Бо бым была лата од своїх родичів.

Як вун ей ухопив за ей білы бочки,  
Та із ньов полетів на розлучны лучкы.

І вун ту ей забив, вучка ей выдлубав,  
Под зеленый ложчик там вун ей поховав.

Як вун ей поховав пуд зеленый лозок,  
Не было ей видно з-пуд фартушкы ножок.

Пришов вун додому, сів собі вун за стіл,  
Сів вун собі за стіл та й гірко заплакав.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Отец са го пыта: – Што ти є, сыночку,  
Же ти слызы летять долі білым личком?

– Ой отець муй, отець, ци-м добрі я зробив,  
Же я рыхтарьову Магдаленку забив?

– Добрі, сынку, добрі, добрі єсь уробив,  
Же ты рыхтарьову Магдаленку забив.

Тепер собі глядай, котра ти по дяці,  
Котра ти донесе срібла-злата досці.

– Ей отець муй, отець, пудло повідате,  
Та ж вы в моім серці грозный жаль не знате!

Єй будуть дзвонити красными дзвонами,  
Мене будуть гнати каты з острогами.

Єї будуть нести младенці у вінці,  
Мене будуть гнати каты к шыбениці.

*Ялова*

ВОЯК ЗАСТРЕЛЮЄ ДІВЧИНУ, ЩО ЗРАДИЛА ЙОГО

73

*Allegro*

В шы - рим по - лю криж, ближ ся, ми - ла, ближ!

Як я пі - ду на ту вой - ну, при - ся - гу мі зло - жыш.

В шырим полю криж.  
Ближе ся, мила, ближ!  
[ Як я піду на ту войну,  
Присягу мі зложыш. ]

Мила приклякла,  
Два пальці зняла  
І сердечно присягала,  
Же буде чекала.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Милый лист писал,  
Ци мила здрава.  
Камаратя одписали,  
Же ся уж выдала.

Він з револьвером  
Остро набитым.  
Стрілил милій до сердечка:  
– Ту маш, фалешницьо!

Милый лист читал  
А урлап пытал.  
Пришол к милой під облочок,  
На вон ей закликал.

Як ей застрілил,  
Дал гріб копати,  
Там до нового цвинтаря  
Дал ей поховати.

Она скричала:  
– Што-м то зробила!  
Та я на тоту присягу  
Давно уж забыла!

А на тім гробі  
Дал написати:  
Же ту лежыт фалешниця,  
Што знала кламати.

Свидник

КОХАНЕЦЬ, ПОВЕРНУВШИСЬ З ЧУЖИНИ,  
ВБИВАЄ МИЛУ, ЗАРУЧЕНУ З ІНШИМ

74

**Moderato**

Гу - ля - ла Ма - ру - ся по виш - нюм са - ду,  
ка - за - ла Ма - ру - ся: «За - муж не пі - ду!»

Гуляла Маруся по вышньому саду,  
[ Казала Маруся: замуж не піду. ]

– Марусьо, Марусьо, будеш плакати,  
Як я скажу хлопцум коня сідлати.

Як я сказав хлопцум коня сідлати,  
Зачала Маруся горко плакати.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Обыйшов Росію та й цілу Москву,  
Крайшу не нашов я, як ту Марусю.

Пришов я додому под її врата:  
– Вийди, Марусенько, моя золота.

Марусенька вышла, ручку подала,  
Зразу я побачив, що заручена.

– Марусьо, Марусьо, хто тя заручив,  
Без мого дозволу хто ті дозволив?

– Мав я дома мамку, мав я і отця,  
Вни мі дозволили заручити са.

– Марусьо, Марусьо, я тебе уб'ю,  
Із твого серця крові са нап'ю.

У п'ятницю рано косу наострив,  
А в суботу рано Марусю забив.

А в неділю рано всі дзвони дзвонять,  
Мою Марусеньку на цинтар ладять.

А боже муй, боже, що я наробив,  
Же я Марусеньку так на смерть забив!

*Улич*

## КОХАНКА ВБИВАЄ КОХАНЦЯ

ДІВЧИНА ТРУЇТЬ ХЛОПЦЯ,  
ЗАПРОСИВШИ ЙОГО ДО СЕБЕ

A  
75

Moderato

Хо - ди - ла дів - чи - на у ліс на ка - ли - ну,  
хо - ди - ла, блу - ди - ла, гей, сім літ і го - ди - ну.

[ Ходила дівчина у ліс на калину, ]

[ Ходила, блудила, гей, сім літ і годину. ]

– Чом то ты, дівчино, по тым лісі блудиш?  
Може ты, дівчино, гей, мого сына любиш?

– Як бы-м не любила, то бы-м не ходила,  
Свого миленького, гей, в руках бы-м носила.

В суботу, в неділю новина ся стала:  
Наша країночка, гей, до другой припала.

В суботу, неділю і така новина:  
Хлопця зчарувала, гей, молода дівчина.

Пришол хлопец домів, мати ся спытує:  
– Чом то з тебе, сыну, гей, рум'янец спадує?

– Не знаю, мамичко, што мені ся стало,  
Голова ня болит, гей, на світі єм мало.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Дайте мі, мамичко, моє біле шматя,  
Але най ту прийдуть, гей, мої рідны брата.

Прийшли мої брата, на поріг си стали:  
– Чом вы, рідны брата, гей, такы неласкавы?

Слухай, старшый брате, што буду казати:  
Як маш фраїрочку, гей, не ходь любувати.

Вы младшы братове таку думу майте:  
Лем вірны дівчата, гей, вы собі глядайте.

– Дайте мі, мамичко, смертельну кошулю,  
Ідьте мі привести, гей, фраїрочку мою.

Прийшла моя мила, на поріг си стала,  
На поріг си стала, гей, хату оглядала.

– Слухай, моя мила, што буду казати:  
Чого было мене, гей, мене чарувати?

– Я тебе младого нич не зчарувала,  
Лем я тобі ябко, гей, на дарунок дала.

– Што то за яблучко таке чудне было,  
Же мене младого, гей, зо світа змарнило?

Молоды дівчата на долині плачут,  
Младому парібку, гей, уж дерево крешут.

На младу дівчину шыбень покладают,  
Младого парібка, гей, дораз поховают.

– Пустте ня, мамичко, його осмотріти,  
Чи шумный, рум'яный, гей, чи было з ним жыти?

– Не слобідно тобі на нього смотріти, –  
Гарный был, рум'яный, гей, требало з ним жыти.

*Нова Полянка*

Б  
76

**Lento**

А там до-лов на вы-го-ні зе-ле - на лі-щи-на, а там до-лов на вы-го-ні  
зе-ле - на лі-щи-на, зча-ро - ва - ла Ма - ру - сень - ка рых-та - рьо - ві сы-на.

[ А там долов на выгоні зелена ліщина. ]  
Зчаровала Марусенька рыхтарьові сына.

Як го мала чаровати, кликала до хаты:  
– Ходи, ходи, мій миленький, мам ті штоси дати.

Наляла му склянку вина, сама го не пила:  
– Выпий, выпий, мій миленький, бо уж я випила.

– Кедь випила-сь лем ту одну, та выпий і другу,  
Бо ты бы мі могла дати даяку отрову.

– Хыбаль бы я дурна была, розуму не мала,  
Жебы я ті, мій миленький, отрову давала?

А як пришол він додому, сіл си коло стола,  
Мати ся го позвідала: – Де-сь был, сыну, вчера?

– Был я, был я, моя мати, у дівчиній хаті,  
Наляла мі склянку вина – мусю умерати.

Ой вы хлопці молоденькы, вам бы добрі знати:  
Коли дівку любуете, не ходьте до хаты.

Она хлопця зачарує, як гадина вкусит,  
І хоць хлопец молоденький, умерати мусит.



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Як гадина тебе вкусит, допоможут ті лікы,  
А як дівка зачарує – пропадеш навікы.

Бенядиківці

В  
77

Allegretto

The image shows two staves of musical notation in G major, 2/4 time. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is written in a simple, folk-like style. Below the first staff, the lyrics are written in Ukrainian: "Ой хо - ди - ла дів - чи - нонь - ка у ліс на ка - ли - ну,". The second staff continues the melody and lyrics: "там блу - ди - ла є - ден ро - чок і єд - ну го - ди - ну." The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes) and rests, with a repeat sign at the end of the second staff.

Ой ходила дівчинонька у ліс на калину,  
[ Там блудила єден рочок і єдну годину. ]

– А што же ты, дівчинонько, у тім лісі робиш?  
А ци же ты того хлопця молодого любиш?

– Ой як бы-м го не любила, та бы-м не ходила,  
Та бы-м тыми долинами в чужый край не плыла.

А в неділю рано, рано новина ся стала:  
Того молодого хлопця дівка зчарувала.

Як го мала чарувати, кликала у хату:  
– Ходи, ходи, мій миленький, штоси ті мам дати.

Пришол, пришол мій миленький, стал си на порозі,  
Дала-м йому чары їсти в пшеничнім перозі.

Ой як пришол додомою, мать ся го звідусь:  
– Што же тобі, сыночку мій, краса погыбує?

Ци єс, сыну, з коня упал, ци єс, сыну, бил ся,  
Ци єс, сыну, при дівчині чары пожывив ся?

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

– Ани, мамко, з коня упал, ани, мамко, бил ся,  
Лем я, мамко, при дівчині чары поживив ся.

Дайте же мі, дайте же мі моє біле шатя,  
Най ня придут навідіти мої милы брата.

Дайте же мі, дайте же мі злату парасольку,  
Ідте же мі ту привести мою Марышеньку.

Марышенька пришла, пришла, стала собі в хаті.  
– Ходи, ходи, мій миленький, штоси ті мам дати.

– Ой не хочу я нічого, нічого не хочу,  
Лем я жыти, жыти хочу, його < . . . > страчу.

Так ті буду говорити і буду казати:  
Што-с зробила, та й то одроб, бо буду вмерати.

– Не одроблю, не одроблю, не можу зробити,  
Жебы ты знал, мій миленький, як по дві любити.

*Вишня Писана*

78

Ой ходила біла дівка у ліс по калину,  
Як ходила, так блудила сім літ і годину.

– Ой нашто ты, біла дівко, по лісочку блудиш?  
Ой ци то ты, ой ци то ты мого сына любиш?

– Якбы я го не любила, та бы-м не блудила,  
Та была я у чужый край нігда не заплыла.

Із суботы на неділю новина ся стала,  
Бо молода Марусенька Петра зчаровала.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Як хотіла зчаровати, зачала кликати:

– Ходи сюди, білий хлопче, шось ті маю дати.

Пришов хлопец молоденький, став си на порозі,  
А она му чары дала в пшенишнім перозі.

В єднім розі у перозі сухую калину,  
В другім розі у перозі сліпую гадину.

Пришов хлопец до домоньку, мати са звідає:  
– А шо з тебе, мій сыночку, червоність падає?

– Не звідай са, моя мати, шо мені са стало, –  
Головонька дуже болить, на світі ня мало.

Ой дай мені, моя мамко, біленькоє платя,  
А ты, сестро, ідь та приведеь мої родны братя.

Пришли уже родны братя, на порозі стали,  
Д болязному братічкові прийти са бояли.

– Подьте ближе, родны братя, буду вам казати:  
Котрый має білявочку, най не йде до хаты.

Подьте ближе, родны братя, буду вам казати:  
Не слухав я свою матір, та мушу вмирати.

Котрый має білявочку, най не йде до хаты,  
Бо она му чары дає, шо й не буде знати.

Ой дай мені, моя мамо, білую сорочку,  
А ты, брате, ідь та приведеь мою фраїрочку.

Пришла уже Марусенька, на порозі стала,  
Д болязному Петрусові прийти са бояла.

– Подь ты ближе, Марусенько, буду ті казати,  
Нач то было молодого мене чарувати?

– А я тебе, мій Петрусю, та й не чарувала,  
Тільки еден періжочок в подарунок дала.

– Якый то был періжочок: я го не міг їсти –  
Кедь я мушу про періжок з того світа лізти!

Подь ші ближе, Марусенько, буду ті казати:  
Шо-сь зробила, та мі одроб, бо буду вмирати.

– Шо-м зробила – не одроблю, не мож одробити,  
Не требало, фалошнику, аж по дві любити.

У білої Марусеньки в долоні тлескають,  
В молодого Петрусенька деревце тесають.

У білої Марусеньки в три гудочки грають,  
Молодого Петрусенька вже до гробу несуть.

Як Маруся увиділа, та й там і зомліла,  
Же Петруся-паробочка она учарила.

*Пихні*

Г  
79

Ішов Іван понад Дунай, Ганча воду брала,  
Ганча воду брала, на нього мургала.

Пришов Іван додому, кінець стола ставшы,  
Його мати ся звідуге: – Де-сь був, Йванцю, вчера?

Ци ты, Йванцю, з коня упав, ци ты, Йванцю вбив ся,  
Ци ты, Йванцю, з коня упав, ци ты, Йванцю, вбив ся,

– Ани-м, мамко, з коня упав, ани-м, мати, бив ся,  
Лем я, мамко, у дівчини чаром пожывив ся.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Бодай ты ся, песя курво, тогда одала ся,  
Коли в млині на камени ружа розцвіла ся.

Бодай ты ся, Іванейку, тогда оженив ся,  
Коли в полі при дорозі сухий дуб розвив ся.

Уже в млині на камени ружа розцвіла ся,  
Уже тота песя курва давно скурвила ся.

Уже в поли при дорозі сухий дуб розвив ся,  
Уж Іванцьо молоденький давно розогнив ся.

*Ялова*

ДІВЧИНА ТРУЇТЬ ХЛОПЦЯ НА ВЕЧЕРНИЦЯХ

80

– Не ходи, Грицу, на вечерницю,  
Бо на вечерниці самы чаровници.  
В неділю рано зіля копала,  
А в понеділок зіля полокала,  
В вівторок рано Грица отровала.  
В середу рано Грица отровала.  
Пришол четвер, лежыт Грицько тепер,  
Пришла п'ятниця – поховали Грица.  
Пришла субота, мати дівку била:  
– Нашто ж ты, суко, Грица отровала?  
– Нягай Гриценко, нягай він знає,  
Нягай він, нягай по дві не кохає!

*Ладомирова, XIX стол.*

## МАТИ ВБИВАЄ СИНОВУ КОХАНКУ, НЕВИСТКУ, СИНА, ВЛАСНУ ДОЧКУ

### МАТИ ДАЄ СТЯТИ ВАГІТНУ КОХАНКУ СИНА В ЙОГО НЕПРИСУТНОСТІ

81

Была една стара жена  
Од самого пана Бога,  
Мала она одну дівку,  
Водала ей Катеринков.

– Катеринко, дівко моя,  
Дам тя служиц до маіра,  
До маіра до старого,  
До урфія молодого.

На маірі кравы доіть,  
Младый урфі при ній стоіть,  
На маірі млеко цідить,  
Младый урфі при ній сидить.

Урфійова стара мати  
Дала Катку закликати:  
– Катеринко, дівко моя,  
Од кого же-сь самодруга?

– Ни од кого, ни од того –  
Од урфія молодого.

Урфійова стара мати  
Дала Катці главу стяти.  
Дала Катці главу стяти,  
При костелі заграбати.

Вельо войська з войны іде,  
Младый урфі предок веде.  
Шыткы ідут до каштеля,  
Младый урфі до маіра.

– Біреш, біреш, отвор врата,  
– Ци-сь не видів мою Катю?  
Видів, видів... ніт ей дома...  
При костелі загребена.

– Мати моя, стара мати,  
Де є моя біла Катя?  
– А де же е... Де бы была?..  
При костелі загребена.

Младый урфі не вельо дзбав,  
Лем два ножы до руки взяв:  
З едным ножом гроб розрізав,  
З другим ножом серце міряв.

– Най спочивать тіло з тілом,  
А трий души з паном Богом,  
А четверга – стара жена  
Буде в пеклі затрачена.

*Видрань*

МАТИ ТРУЇТЬ НЕВІСТКУ  
В НЕПРИСУТНОСТІ СИНА

82

Заказали на Василя дороженьку  
У темный ліс на вартоныку.

Іші Василь не доїхав,  
Уже дзвоны дзвонили.

Василь коня подтинає,  
До домоньку повертає.

Пришов Василь до домоньку,  
Загоркотав він воротойков.

– Мамуш моя старовенька,  
Де Гануся молоденька?

– На яречку хусты пере.  
Він там пішов – нич не нашов.

– Мамуш моя старовенька,  
Де Гануся молоденька?

– У пчолнику хустку вішать.  
Він там пішов – нич не нашов.

– Мамуш моя старовенька,  
Де Гануся молоденька?

– У сусіды соли жычать.  
Він там пішов – нич не нашов.

– Сусід, сусід вірнененька,  
Де Гануся молоденька?

– Уж три ночі і три дні є,  
Як Гануся в землі гние.

Пішов він там на гробонько,  
Заплакав він барз гіренько:  
– Ганусь моя, обозвий ся.

– Як я ти са мам озвати:  
Чародійник твоя мати.

Дала вна мі гада з'їсти.  
Вмісто воды – золу пити,  
Жебы-м пішла в землю гнити.

– Та повідж мі, чи женитись?

– Тогды бы ты са оженив,  
Коли верба ябко зродить,  
А каменчик корінь пустить.

*Звала*

**Allegretto**

Са- мы дзво-ны за-дзво-ни-ли, го-ло-сы го за-во-ди-ли.

Самы дзвонны задзвонили,  
Голосы го заводили.

– На ярку є, шаты пере,  
На ярку є, шаты пере.

Пришов Іван додомойку,  
Не нашов вун Ганусейку.

Вун там пушов, та й не нашов,  
Вун там пушов, та й не нашов.

– Сусід, сусід близенькая,  
Де Ганюша біленькая?

– Сусід, сусід близенькая,  
Де Ганюша біленькая?

– В сусіды є, соли жычить,  
В сусіды є, соли жычить.

– Уж три ночі і три дни є,  
Як Ганюша в землі гние.

Вун там пушов, та й не нашов,  
Вун там пушов, та й не нашов.

Пушов Іван на гробойко:  
– Узви мі са, Ганусейко!

– Сусід, сусід близенькая,  
Де Ганюша біленькая?

– Як я ті са мам узвати?  
Чаролниця твоя мати!

– У стайні є, кравы доіть,  
У стайні є, кравы доіть.

Вна мі дала гада з’їсти,  
Місто воды – золы пити.

– Сусід, сусід близенькая,  
Де Ганюша біленькая?

*Кальна Розтока*



ХРЕСНА МАТИ ТРУЇТЬ МАЙБУТНЮ НЕВІСТКУ,  
СИН ПОКІНЧУЄ З ЖИТТЯМ

84

Жовтый влас Оленка із костела ішла,  
Єї хресна мати наперед ней вышла.  
– На, хресна, на вина, будеме родина!  
На, хресна, напий ся, будеш мі невіста.  
Она лем раз хлипла – за серце ся стисла.  
– Ой, мамко, мамочко, буде з ня новина,  
Бо мі хресна мати давала пиц вина.  
– Пастыре, пастыре, што ту за новина?  
Же в чорной Левочі на жалосно дзвоняць?  
– Дзвоняць они, дзвоняць, уж ей додзвонюють,  
Жовтый влас Оленці, та й твоїй фраїрці.  
Лем коничка стиснув, до валалу блиснув.  
Пред каждов хыжочков шумно заметено,  
Лем пред мойой милой брыдко насмічено.  
Ци она зумерла, ци ей дома не є,  
Же перед ня не вышла, лем ей мати іде?  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?  
– Де ти є, там ти є, в тій новій коморе,  
Білу постіль стелить, з тобов ся спац бере.  
До коморы прийшов, а милу не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду.  
– Де ти є, там ти є – в тій новій пивниці,  
Преливать палінку з бочки до скляниці.  
До пивниці пішов, там милу не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду.  
– Де ти є, там ти є – в тій новій заграді:  
Білу ружу зрывать, бокрийдочку віє,  
Бокрийдочку віє, тобі ей рыхтіє.  
До заграды пішов, а милу не найшов.  
– Повідж, мамко, правду, бо вытягну шаблю!  
– Де ти є, там ти є – в тім новім костелі,  
Баршаном закрыта, гадвабом обвита.  
До костела пішов, там миленьку нашов.  
Острый нож вытягнув, до серденька праснув.

– Терпий, серце, терпий острому ножові,  
Кедь есь вытерпіло велькому жальові!  
Єдно поховали повыше костела,  
Друге поховали пониже костела.  
На едно садили ружу і лелію,  
На друге садили дробну розмарію.  
А тоты квіточкы крізь мур ся сходили,  
Жебы люде знали, же ся любовали.

*Красний Брід*

85

Янічок з Геленков барз са радо мали,  
До костела ішли, в покою не стали,  
Вучками джмуркали, плечками стискали.  
Там на ні застала нещасна нанашка,  
Там на ні застала, там їх честовала:  
– Напий лем са, напий, моя люба хресна,  
Моя люба хресна, хцеш мі буц невеста.  
До домочку пришла, на постель легнула,  
На постель легнула, як бочка станула.  
Матка са ней просить: – Дівко моя мила,  
Дівко моя мила, што ти са стануло?  
Не їла-сь, не пила-сь, як бочка станула-сь?  
– Ать я їла, пила, моя люба мамко,  
Там на нас застала нещасна нанашка,  
Там на нас застала, там нас честовала:  
– Напий са лем, напий, моя люба хресна,  
Моя люба хресна, хцеш мі буц невеста.  
Як Янічко учув, же Геленка вмерла,  
В шырой поле ішов:  
– Пастыре, пастыре, кому то так дзвонять?  
– Туй прекрасной дівці, жовтый влас Геленці.  
От пастырю пушов, ку гробарю пришов:  
– Гробаре, гробаре, кому гроб берете?  
– Туй прекраснуй дівці, жовтовлас Геленці.  
– Кедь вы го берете, берте го на двое,

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Бы ся там змістило і серденько мое.  
 От гробарюв пушов, ку трунарюм пришов:  
 – Трунаре, трунаре, кому трун правите?  
 – Туй прекраснуй дівці, жовтовлас Геленці.  
 – Кедь вы юй правите, правте го на двоє,  
 Бы са там змістило і серденько мое.  
 До хыжечкы вышов, конець главкы ей став,  
 <Конец главкы ей став,> красно ей побочкав,  
 Ясный нуж вытягнув, до серденька сягнув.  
 Янічка сховали повыше костела,  
 Геленку сховали пониже костела.  
 На Янічку росла прекрасна лелія,  
 На Геленці росла дробна розмарія.  
 Ать росло вно, росло, аж костел преросло,  
 Як сонце сходило, та са розходило,  
 А як заходило, в'єдно са сходило.  
 Янічкова мати барз їм завиділа,  
 З Геленкы торгала, пуд ногы топтала,  
 З Янічка торгала, 'д личку притуляла.  
 – Ать люде-прелюде, по ми са покайте:  
 Де са двоє люблять, побрати са дайте.

Старина

МАТИ ТРУЇТЬ НЕВІСТКУ Й СИНА

86

Parlando

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff contains the melody for the first line of lyrics: "[Ей] ма - ла ба - ба [сд - но - го] сы - на,". The second staff contains the melody for the second line: "та й то - го да - ла до Єр(у) - са - ли - ма." The notes are simple, mostly quarter and eighth notes, with some rests.

Мала баба сына,  
 Та й того дала до Єрусалима.

Ждать баба рочок – не йде сыночок,  
Ждать баба другый – не йде сын любый.

На третій рочок іде сыночок,  
Ой іде, іде, невістку веде.

Веде невістку в ружовум квітку,  
Таку не найти в тум шырум світку.

Ой вийшла мати з нової хаты,  
Зачала вона діти витати.

Сына витала з вином а з пивом,  
А невісточку з лютов трутизньов.

– Знала-с нас, мати, як привитати,  
Знай же нас, мати, як поховати.

Сына схвала пуд вікнинами,  
А невісточку за воротами.

З сына выросли і два дубочки,  
А з невісточкы дві березочки.

А росте, росте, розростає ся,  
Листок о листок притуляє ся.

Ой вышла мати з новой хаты,  
Зачала вона руки ламати:

– Боже муй, Боже, шо я зробила,  
Же-м свої діти так почарила!

Боже муй, шо я робити буду?  
Того ся гріху нігда не збуду.

*Кальна Розтока*

МАТИ ТРУЇТЬ ЗАМІСТЬ ПРИВЕДЕНОЇ НЕВІСТКИ СИНА (I)

87

Ішов Янічко в огляды,  
През материной порады,  
Як шя matka дознала,  
До високой горы біжала,  
Дробны коріня копала,  
А в златім погарі мочила.  
Кед невеста през праг крачала,  
Та з ним до невесты здравкала:  
– Боже ці, Янічку, дай здрав'є,  
Пий з мацериной приправы.  
А невеста розум затыла,  
Та з ним до Янічка здравкала:

– Боже ці, Янічку, дай здрав'є,  
Пий з мацериной приправы.  
Ей, лем ше Янчік раз напив,  
Зараз ше през поріг превратив.  
– Ту го, мамічко, ту го маш,  
Робиш вешіля, а погріб маш.  
Уж Янічкові ідут дзвонити,  
А Ганічку ведут чепити.  
Уж Янічкові ідут з дзвонія,  
Ганічку ведут з чепчыня.  
Уж Ганічку ведут на вывод,  
А Янічкові берут новий гроб.

Сулин

88

Пошол Ванічко в огляды  
Без материной порады.  
А мати як ся дознала,  
Дораз на гору біжала,  
На високу гору біжала,  
Жовте коріня копала,  
В червеном вині мочила,  
Жебы невісту гостила.  
Невіста през праг вкочує,  
Свекра ей вином частує:  
– Пий ты, невісто, пий вино,  
Не пила-сь таке, як живо!  
Невіста красні здравкала,  
Не пила, Ваньові дала.

Скоро Ванюсько ся напил,  
Дораз за серце ся хватил.  
– Ах, мамо, што вы зробили, –  
Никда вы добры не были.  
Хотіли-сте Ганчу стравити,  
Ей, а вы мене стравили!  
Уж Ванюшкові берут гроб,  
Гануся іде на вывод.  
Ванюшку несут до гробу,  
Гануся іде з выводу.  
Партичко моя премила,  
Ах, як ты мі ся змінила:  
Я лем з Ванічком шлюб взяла,  
Але з ним нічку не спала.

Біловежа, XIX стол.

*Sostenuto*

І - шол Я - ні - чок во - гля - ды, і - шол Я - ні - чок во - гля - ды  
без ма - те - ри - ной по - ра - ды, без ма - те - ри - ной по - ра - ды.

[ Ішол Янічок в огляды ]  
[ Без материной порады. ]

А як шя мати дознала,  
На гору, гору біжала.

Чорне зеличко копала,  
Червене вино варила,  
В златім погарі хладила.

Іде Янічко зо сваты, –  
Стала му мати на враты.

– На ті, невісто, пий вино,  
Іші есь таке не пила.

Невіста вино не хцела,  
Лем Янічкові нукала.

Янічко вина раз лыгнул  
Та й за серденько шя стиснул.

– Нич ті, сыночку, не буде,  
Лем покыль сонце не зайде.

Сонце за гору заходит,  
З Янічка душа виходит.

Сонце за гору не зашло,  
Янічкове тіло застыло.

Ганічку берут чепити,  
Янічкові ідут звонити.

З Ганічком ідут на воду,  
Янічка несут до гробу.

– Ах мамко моя зрадлива,  
Як есь ня мужа збавила!

Іші-м з ним ночку не спала,  
Уж я вдовиця остала.

*Кечківці*

Moderato



Пу-шов Ян-чо на о-гля-ды, пу-шов Ян-чо на о-гля-ды,  
без ма-те-ри-ной по-ра-ды, без ма-те-ри-ной по-ра-ды.

[ Пушов Янчо на огляды ]  
[ Без материнной порады. ]

А як мати са дузнала,  
По чорнуй горі бігала,

По чорнуй горі бігала,  
Джумбер-зеличко збирала,

До погара го мачала,  
Невісті го рыхтовала.

Ураненько в неділеньку  
Веде Янічек Ганічку.

– Утвориай, матко, комору,  
Веду ручкам ти подпору.

Мати двері утворює  
І невісту привітає:

– На, невісто, пий кус вина,  
Іші-сь такого не пила.

Невіста не коштувала,  
Янічкові з рук подала.

А Янічко лем раз хлипнув,  
За сердечко са істиснув.

А Ганічка са залякла.  
Та й на коліна поклякла.

– Не лякай са, моя мила,  
Та ж ты тому не винна.

Винна тому мать нещесна,  
Шо ня на сей світ принесла.

Ганічку ведуть чепити,  
Янічкові йдуть звонити.

Ганічку ведуть на вывод,  
Янічку беруть новий гроб.

Ганічку ведуть к выводу,  
Янічка несуть до гробу.

Мати го выпровожає,  
Власы собі обрыває.

Ходить свекровца попуд крам:  
– Невісто, шо ти купить мам?

Чи ти мам купить хусточок,  
Чи твой зеленый віночок?

– Не купуйте мі хусточок,  
Лем муй зеленый віночок.

Я з твоїм сыном слюб брала,  
Єдну нучку з ним не спала.

Стащин

МАТИ ТРУЇТЬ ЗАМІСТЬ ПРИВЕДЕНОЇ НЕВІСТКИ СИНА (II)

91

Moderato

Ан - дрій з-за гур і - де, Ан - дрій з-за гур і - де,  
 мла - ду же - ну ве - де, мла - ду же - ну ве - де.

[ Андрій з-за гур іде, ]  
[ Младу жену веде. ]

Штири коні враны,  
Два возы кованы.

Мати приспішила,  
Страву зготовила.

– Тобі, сестро, тобі  
Штири кравы дойны.

Пред Андрія меду,  
Пред невісту еду.

– Тобі, отче, тобі  
Штиристо на столі.

Пан біг ся приспішил  
Та й страву премінил:

– Тобі, жено, тобі  
Шытко, што в коморі.

Пред невісту меду,  
Пред Андрія еду.

– А мі, сыну, а мі,  
Мойой сивой главі?

Андрій їд укусил,  
Умерати мусил.

– Тобі, мамо, тобі  
Тот камінь у воді,

Умерати мусил,  
Порученя чинил:

На шыю вадити,  
У Дунай дрылити.

– Тобі, брате, тобі  
Штири коні враны,

Там твоя слебода –  
Тихый Дунай-вода.

Руська Поруба



*Мелодія – при № 365  
(рядок над основною мелодією).*

[ Андреш за горами ]  
[ З чужьма жонами. ]

Іде Андреш дому,  
Веде собі жону.

Матка увиділа,  
Єдла наладила.

Пред Андреша меду,  
Пред невісту еду.

Бог са з тим постарав,  
Та єдла прекладав:

Пред Андреша еду,  
Пред невісту меду.

Андреш з того хлипнув,  
За серце са стиснув.

Жена увиділа,  
Гурко заплакала.

– Не плач, жено, не плач,  
Добрі тобі буде:

Штири воли в стайні,  
Тото буде тобі.

Штири коні в стайні,  
Тото буде тобі.

Штири коні в стайні,  
Кочі мальовані,  
Тото буде тобі.

Братчик то увидів:  
– Мені, братьцу, мені!

– Тобі, братьцу, тобі  
Штири воли в стайні,  
Тото буде тобі.

Сестра увиділа:  
– Мені, братьцу, мені!

– Тобі, сестро, тобі  
Штири кравы в стайні, –  
Тото буде тобі.

Няньчо то увидів:  
– Мені, сынку, мені!

– Тобі, няньчу, тобі  
Талярі в коморі,  
Тото буде тобі.

Мамка увиділа:  
– Мені, сыну, мені!

– Тобі, мамко, тобі  
Каменок у главу,  
Труціц до Дунаю.

– Чому, сыну, чому?  
– Тому, мамко, тому,

Бо я ші муг жити,  
А я мушу гнити.

МАТИ ТРУЇТЬ ВЛАСНУ ДОЧКУ

93

*Allegretto*

The image shows a musical score for a song. It consists of two staves of music in a 2/4 time signature with a key signature of one sharp (F#). The melody is written in a treble clef. Below the first staff, the lyrics are: "Хо- дить до нас с - ден шу - гай швар - ный, - Мат - ко мо - я, а - ле ми го мо - я мам - ка бра - нить." Below the second staff, the lyrics are: "на - што мі бра - ни - те, тать то лю - бость, а вы не ви - ди - те?"

Ходить до нас єден шугай шварный,  
Але мі го моя матка бранить.  
– Матко моя, нашто мі браните,  
Тать то любость, а вы не видите?

– Вірю я ті, моя дівко, вірю,  
Але я ті отравы наварю,  
Наварю ті червеного вина.

Як са вона отравы напила,  
Та й вона са з мамков розлучила:  
– Мамко моя, зіставайте здоровы,  
Дякуєм вам за вашы отравы.

Як я умру, шувні ня сховайте,  
На мій погріб каждого волайте,  
Заволайте і мого милого,  
Бы ня выніс до гробу черного.

*Гостовиці*

## МАТИ ВБИВАЄ ДИТИНУ

### ДІВЧИНА ЗАКОПУЄ ДИТИНУ В ГАЮ

94

Moderato

Іш - ло дів - ча - точ - ко до га - ю на тра - ву,  
тра - воч - кы на - жа - ло, зай - ду на - в'я - за - ло.

Ішло дівчаточко до гаю на траву,  
Травочки нажало, зайду нав'язало.

Крячкові крикнуло, же шя зчемерило.  
Як шя зчемерило, сына породило.

Як го породило, крашні го повило,  
Гробочок выбрало, там го поховало.

Комлоскы пастыре о тім шя дізнали,  
До міста біжали, о тім знати дали.

– Панове, панове, і самы не знате,  
Што в гаїчку мате, што в гаїчку мате.

Мате вы там, мате сына родженого,  
Сына родженого і похованого.

Мистицкы панове так шя розбігнули.  
Як шя розбігнули – дівчатко схватили.

– О дівча, дівчатко, з чого же ту кровця?  
– Пальчик-ім різала, кровця мі цяпкала.

– О дівча, дівчатко, з чого же ту глина?  
– Пальчик-ім різала, глинком ем сыпала.

- О дівча, дівчатко, чом ті личко зблідло?
- Била мене зима, та-м ша премінила.

*Бехерів*

## ДІВЧИНА КИДАЄ ДИТИНУ В КУЩІ АБО В ВОДУ

95

Дупчаньскы дівчата на травичку ішли,  
Травичкы нажали, зайды зав'язали.

Рыхтарьова цера на травичку ішла,  
Травичкы нажала, зайду зав'язала.

Крячка ша лапила, сына породила,  
Сына породила, на Дунай пустила.

- Пльвай, сыну, пльвай, та дыть ты ту не сам:  
Маш там штырьох братів, а ты будеш п'ятий.

Дубчаньскы дівчата на дул волкы пасли,  
Прекрасне дитятко на водиці нашли.

Выправили по ню першого бурґаря:  
– Олем, дівко моя, по' лем до рыхтаря!

- Не пыйду, не пыйду, бо ша буду чесала.

Выправили по ню другого бурґаря:  
– Олем, дівко моя, по' лем до рыхтаря!

- Не пыйду, не пыйду, бо б'ду танцовала.

Выправили по ню самого ей вытця:  
– Олем, дівко моя, по' лем до рыхтаря!

Буде твоя главка катом оддавана,  
<Катом оддавана,> на клаті рубана.

*Орябина*

**Moderato**

Шап - ша - ны, Шап - ша - ны, Шап - ша - ны, Шап - ша - ны,  
 зе - ле - ны Шап - ша - ны, зе - ле - ны Шап - ша - ны.

[ Шапшаны, Шапшаны, ]  
 [ Зелены Шапшаны. ]

Шапшаньскы дівочки  
 Нажали травичкы.

Травичкы нажали,  
 Зайды пов'язали.

Але рыхтарьова  
 Під крячком лежала.

Під крячком лежала,  
 Же ся зчемерила,

Там під тым крячком  
 Сына породила.

Шапшаньскы коняре  
 Вночі коні пасли,

Там они малого  
 Шугаїчка нашли.

Принесли они го  
 До пана рыхтаря:

– Рыхтарю, рыхтарю,  
 Роб з дівком громаду!

Уж каждая дівочка  
 Пред рыхтаря стала,

Але рыхтарьова  
 В корчмі танцьовала.

– Пішлийте вы по ню  
 Самого бубнаря.

– Дівчатко, дівчатко,  
 Подь, стань пред рыхтаря!

– Я піду, я піду,  
 Лем ся вытанцюю,

Лем ся вытанцюю,  
 Бо вецей не буду.

– Пішлийте вы по ню  
 Самого фішкаля.

– Дівчатко, дівчатко,  
 Подь, стань пред рыхтаря!

– Я піду, я піду  
 Лем ся вытанцюю,

Лем ся вытанцюю,  
 Бо вецей не буду.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Пішлийте вы по ню  
Самого ей вітця.

Трете за меджами,  
Ші го не видали.

– Дівчатко, дівчатко,  
Гыбай уж до кінця!

– Возьте мене, возьте  
За біленькы ручки

Пред рыхтаря стала,  
Горенько плакала,

І вывезьте мене  
На зелены лучкы,

Горенько плакала,  
Бо діти змарнила.

Там ня розоблечте,  
На кускы зрубайте,

Єдно під порогом  
Най спочиват з Богом,

На кускы зрубайте,  
В терню поховайте.

А друге у гаю,  
Люде о ним знають,

*Бенядиківці*

97

**Parlando**

Пу - шли три ді - воч - кы до га - ю на тра - ву,  
дві тра - вы на - жа - ли, тре - тя там зу - ста - ла.

Пушли три дівочки до гаю на траву,  
Дві трави нажали, третя там зустала.

Третя там зустала, бо са вчмерила,  
Бо са вчмерила, сына породила.

Повели конаре конічки до гаю,  
Нашли они, нашли дітятко у гаю.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Дали они, дали до бирова знати,  
Жебы ішов биров дівочки зганяти.

Вшытки дівкы пришли, лем єдней не было,  
Лем єдней не было – рыхтарьовой Вленкы.

Пушла за ньов, пушла єї стара мати:  
– Сыну муй, Оленко, подь ты дому спати!

– Іду, мамко, іду, лем са вытаньцюю,  
Лем са вытаньцюю, уж веце не буду.

Пушов за ньов, пушов єї старый отец:  
– Сыну муй, Оленко, подь ты дому спати!

– Іду, няньчу, іду, лем са вытаньцюю,  
Лем са вытаньцюю, уж веце не буду.

Пришла Влена дому, та й си за стол сіла,  
Та й си роздумала в своїх друбных дітьох:

Єдной мі пуд прагом, ный спочивать з Богом,  
А другой на луце, з Богом на розлуце,  
А третьой у гаю, шо в нюм люде знаю.

– Сыну муй, Оленко, в білый світ утікай,  
Або сыну Вленко, пуд вострый меч клякай.

– Не буду я, няньчу, в білый світ втікати,  
Лем я буду, няньчу, пуд тот меч клякати.

Як юй голов стинав, та са наруд збігав,  
А як тот труп скавав, шыток наруд плакав.

*Стащин*

РИБАЛКИ ЗНАХОДЯТЬ ПОКИНЕНУ ДИТИНУ

A  
98

Lento

А іш-ли ры - ба - ре на ры-бы, а іш-ли ры - ба - ре на ры-бы  
аж до глы - бо - кой до-ли-ны, аж до глы - бо - кой до-ли-ны.

[ А ішли рибаре на риби ]  
[ Аж до глибокой долины. ]

А нашли они там пахоля  
Аж од самого Подоля.

Єден каже: возьму собі го,  
А другый каже: не хцем го,

А третій на то нич не повіл,  
Лем до рыхтаря знати дал.

А дораз на бубон вдарили,  
Жебы шя дівкы сходили.

Кажда дівка пришла в віночку,  
Лем рыхтарьова в рубочку.

Кажда дівка вінок вияла,  
Лем рыхтарьова плакала.

– А Ганічко, Ганьо ты біла,  
Де-сь нам пахоля поділа?

– А крашні я його повила  
І до Дуная шмарила.

*Кечківці*

Б  
99

Ішли, <ішли> рибарчыкы рыбы лапаты,  
Улапили стиха рыбку: то было дитя.

Принесли го, принесли го пред пана бирова:  
– Осудь же нам, наш паночку дівоцкы права.

Шиткы дівкы як панічкы пред пана ішли,  
А на своїх головоньках віночкы несли.



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Взяли они Марусеньку за білы ручки  
І кинули, і кинули в Дунай глубокий.

А біленька Марусенька три рази виплыла,  
І на свою паніматку із ручком кывнула.

– Матко, матко, паніматко, маш їх дома дві –  
Не дай же ым на поволі, як ес дала мі!

Матко, матко, паніматко, маш їх дома три –  
Не дай же їм розпестонькы, як ес дала мі!

Матко, матко, паніматко, маш їх дома п'ят –  
Не пущай їх на вечуркы, най ті дома сп'ят.

На вечуркы – чужа хата і на землі спати,  
Годна бы шы, паніматко, пригодонька стати.

*Вишня Писана*

В  
100

**Moderato**

А по - ни - же Ги - ра - то - вец ста - ла - ся но - ви - на,  
же Га - ніч - ка рых - та - рьо - ва по - ро - ди - ла сы - на.

А пониже Гиратовец стала ся новина,  
Же Ганічка рыхтарьова породила сына.

Як она го породила, шумні го повила,  
Помалючкы, потихучкы на Дунай пустила.

А ішли там rybapapици дрібны рыбки лапац,  
Поїмали щуку-рыбу, а то был там хлопец.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Скоро рано до рыхтаря – дівки до громады,  
Жеби каждая дівка несла свій вінок зелений.

Кажда дівка свій віночок на главі принесла,  
Лем та Ганча рыхтарьова все позаду ішла.

– А ты Ганчо, біла Ганчо, што тобі ся стало,  
Же ті твое біле личко так пошпляховало?

– Стало мі ся, стало мі ся вчера опівночі –  
Заболіла ня главічка понад чорны очі.

*Притуляни*

101

**Parlando**

А там до - лов на ры - ной - ку ста - ла - ся но - ви - на,  
Ма - ру - сень - ка мо - ло - день - ка по - ро - ди - ла сы - на.

А там долов на рыноуку стала са новина:  
Марусенька молоденька породила сына.

Як она го породила, та й вна го повила,  
Та й на крайок, на Дунайок до воды пустила.

Плывай, сыну, плывай, сыну, разом із водою,  
А я буду, як єм была, дівков молодюю.

Надышли там ловащата, рыбчкы ловлячи,  
Не влапили чужу рыбку, лем мою дітину.

Дали они, дали они до бирова знати,  
Жебы ішов шыткы дівкы з валалу зганяти.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Ой ты пане войтоною, дай дівок громаду,  
Дай міджі ні, дай міджі ні ту валальську бабу.

Шыткы дівкы пов'янонькы до бирова йдуть, йдуть,  
А на своїх головоньках білі вінці несуть.

Марусенька молоденька лем позаду йде, йде,  
А на своєю головоньці тонкый рубок несе.

– Марусенько молоденька, што тобі са стало,  
Же ты свою головоньку рубком пов'язала?

– Боліла ня головонька понад чорні очі,  
Зв'язала-м си головоньку тонкым рубком зночі.

Шыткы дівкы пов'янонькы до корчмочки йдуть, йдуть,  
Марусеньку молоденьку до шандарюв ведуть.

Шыткы дівкы пов'янонькы у корчмочці п'ють, п'ють,  
Марусеньку молоденьку на дерешу б'ють, б'ють.

*Стащин*

ДІВЧИНІ СТИНАЮТЬ ГОЛОВУ ЗА ЗГУБЛЕННЯ ДИТИНИ

102

*Allegretto*



В не - ді - лю ра - но дзво - ни - ли, в не - ді - лю ра - но дзво - ни - ли,



бы са дів - ча - та схо - ди - ли, бы са дів - ча - та схо - ди - ли.

[ В неділю рано дзвонили, ]  
[ Бы са дівчата сходили. ]

– Ей, Маріш, Маріш, Маріша,  
Де твоя шнура шнуриша?

Шыткы дівчата в віночку,  
Лем ліктарьова в рубочку.

– В коморе прахом препала,  
Та-м і на главу не брала.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Ей, Маріш, Маріш, Маріша,  
Де твоя фартух-фартуша?

– Повила-м до ньой пахоля,  
Трутила-м його до моря.

– Берте вы її на руки,  
Дайте ї катом до руки.

Як ї главу знимали,  
Шыткы дівчата плакали.

Де із ньой кровця брызнула,  
Там червена ружа квітнула.

Дівчата ружу таргали,  
Хлапцом за калапы пхали.

*Пчолине*

ДІВЧИНА ТОПИТЬ ДИТИНУ З НАМОВИ ПАРУБКА

103

З тамтой страны яблоні  
Приїхал Яшо на коні,  
А Кася нань волала,  
На ручках дітя тримала.  
– Касю, Касю, Касенько,  
Вруц до воды дітинку!  
Як она вруцила,  
За главу ся вхопила.  
Стоял млинар при водзе,  
Злапал дітятко на водзе.  
– Дайте дзвонаром, дайте знац,  
Хтора паненка его мац!

Дайте дзвонаром посполу –  
Вшыткы дзевечкы до столу!  
Кожда дівчочка у вінках,  
Вітова Кася в ґайданках.  
Взяли Касю за ручку  
Та ей вывели на лучку.  
– Не вішайте мя на дубі,  
Бо мя роз'едза голуби,  
Лем ме завесце над водов –  
Там ме гавраны не найду,  
Там буде милый воду брац,  
Та он ме буде жаловац.

*XIX стол.*

ВДОВА-КРПАЧКА ТОПИТЬ ДИТИНУ

104

Коли муровали білу Маковицу,  
Гонили на паньске убогу вдовицу.  
Єдну неділеньку ґазду поховала,  
Другу неділеньку сына породила.  
Єдну неділеньку зо сыном злігала,

Другу неділеньку сына на світ дала.  
В три дни по породі на панське ей гнали,  
На панське ей гнали, покоя не дали.  
На панське ся брала, горенько плакала,  
В сълзах купаного сына повивала.  
На єдной ручечці сыночка тримала,  
А з другов рученьков камені давала.  
– Муруйте, мураре, білу Маковицу,  
Не гоньте на панське убогу вдовицу!  
Камені давала, озеро глядала,  
Жебы в нем своего сына поховала.  
– Плавай, сыну, плавай, по тихом озері,  
Не зазнал ты отца, не зазнаш матері.  
Отца ты не зазнал, бо ти го пан Бог взял,  
Матері не зазнаш, бо тя утопила.  
Утопит ты мати, не будеш ей знати,  
Будеш там в озері навікы пливати.  
Та будеш в озері як рыбка плавати,  
Я під Маковицов до смерти плакати.

*Віловежа, ХІХ стол.*

105

Коли мурували білу Маковицю,  
Гонили на панське, гонили на панське  
Убогу вдовицю.

Єдну неділеньку мужа поховала,  
Другу неділеньку, другу неділеньку  
Сына породила.

Третю неділеньку на панське ей гнали,  
На панське ей гнали, на панське ей гнали,  
Покоя не дали.

На панське шя брала, горенько плакала,  
А в своїх слезоньках, а в своїх слезоньках  
Сыночка купала.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

На єдній рученькі синопка тримала,  
А з другом рученьком, а з другом рученьком  
Каміня давала.

– Муруйте, мулярі, білу Маковицю,  
Не гоньте на панське, не гоньте на панське  
Убогу вдовицю!

Каміня давала, горенько плакала,  
Горенько плакала, озеро глядала,  
В котрім бы навікы, в котрім бы навікы  
Сына окупала.

– Плавай, сыну, плавай, в голубім озері,  
Не зазнал ес отця, не зазнал ес отця,  
Не зазнай матері!

*Крайня Поляна*

106

[Moderato] ♩ = 92

Ко - ли му - ро - ва - ли бі - лу Ма - ко - ви - цу, та на  
Варіант: \*)  
...го - ни - ли

пан - ське гна - ли, та на пан - ське гна - ли у - бо - гу вдо - ви - цу.  
на пан - ське

*Варіант мелодії відноситься до тексту 105.*

[ Коли муровали білу Маковницю, ]  
Та на панське гнали,  
Та на панське гнали небогу вдовицу.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

---

Єдну неділеньку мужа поховала,  
А другу недільку,  
А другу недільку сына породила.

Три дні по породі на панській ї гнали,  
На панське ї гнали,  
На панське ї гнали, покоя не дали.

На єднуй рученьці сыначка тримала,  
А із другов ручков,  
А із другов ручков камінь подавала.

– Муруйте, мураре, білу Маковницю  
Не гоньте на панській,  
Не гоньте на панській небогу вдовицу.

Третю неділочку возаря глядала,  
Возаря глядала,  
Возаря глядала, сыначка метала.

– Плавай, сынцю, плавай вуд краю до краю,  
Не зазнав-єс отца,  
Не зазнав-єс отца, не зазнаш і маму.

*Рунина*

## ІНШІ ВБИВСТВА ТА ПОРАНЕННЯ

### БРАТИ ВБИВАЮТЬ СЕСТРИНОГО КОХАНЦЯ

107

Рішуче М.М. ♩ = 112

Тот ша - рыс - кый за - мо - чок, тот ша - рыс - кый за - мо - чок,  
єст в нім се - дем ді - во - чок, єст в нім се - дем ді - во - чок.

[ Тот шарыський замочок, ]  
[ Єст в нім седем дівочок. ]

Кажда была заспана,  
Што фраїра не мала.

Лем та єдна не спала,  
Што фраїра чекала.

Чекала го з вечера,  
Ниж єй швічка горїла,

А як швічка загасла,  
І она спати пошла.

Пришол милый, задуркал,  
Підковками зачеркал.

– Тихо, милый, не дуркай,  
З підківками не черкай,

Лем вызувай чижмічки,  
Кенень і ногавичкы,

А завись їх над мене,  
Сам легний ведля мене.

– Дівко, дівко, што робиш,  
З кым в коморі говориш?

– З кым бы, мамко, – з перином,  
Бо є тяжка надо мною.

– І я під ньом лігала,  
Мі тяжка не бывала.

Станьте горі, сынове,  
Мате швагра в коморі.

Сынове не мешкали,  
Лем шаблічкы забрали  
Та Янічка зрубали.

Де з Янічка кров текла,  
Біла ружа выквітла.

Дівкы ружу торгали  
А парібкам давали.

Кажда дала своєму,  
Лем я смутна никому.

Курів



108

Штирі волкы, штирі сут,  
[ Преплавали Торису, ]

О вербы ся чухали,  
Там Янічка чекали.

– Дармо вы го чекате,  
Ся го не дочекате,  
Бо Янічко в коморі  
Зос дівчатком говорит.

– Дівче, дівче, што робиш,  
Чом то тельо говориш?

– Бесідію з перином,  
Бо є курта надо мною.

– Кельо-с під ньом лежала –  
Нігда курта не была.

Станьте, сынове горі,  
Мате швогра в коморі!

Сынове поставали,  
Шабличками тягали,

Зо шаблями тягали,  
А Янічка зрубали.

Де з Янічка кров текла,  
А там ружа выквитла.

Дівкы ружу торгали  
А парібкім давали.

Каждая дала свойому,  
Лем я не мала кому.

*Бенядиківці*

## РОЗБІЙНИКИ ВБИВАЮТЬ ПАСТУХА

109

На горі бардівській,  
На долині шыковській  
Пас там Янчик два волю,  
Пас там Янчик два волю.

Пришли к ньому гайтолы:  
– Дай, Яничку, дай волю,  
– Дай, Яничку, дай волю.

– Вера вам, вам не дам,  
Лем шы з вами поеднам.  
Як они шы еднали,  
До главы сой рубали.

Где з Яничка кров сикла.  
Вшыды ружа выквитла.  
Дівкы ружу торгали  
А парібкім давали.

Каждая дала свойому,  
Лем я не мам дац кому.  
– Ід, Ганичко, додому,  
Лем не повідж никому.

*Вишній Тварожець*

### ЖІНКА РОЗБІЙНИКА ВПІЗНАЄ ХУСТКУ ВБИТОГО БРАТА

110

*Andante*

За Вар - ша - вов шти-ри ми - лі, за Вар - ша - вов шти-ри ми - лі,  
там мам сес - тру, там од - да - ту, там мам сес - тру, там од - да - ту.

[ За Варшавов штири милі ]  
[ Там мам сестру, там оддату. ]

– Ту маш, жено, випер мі ю,  
Та й на сонці висуш мі ю!

Оддала ся за рольника,  
За велького розбойника.

Жена прала та й плакала –  
По хусточці спознавала:

Ночов прийде, ночов пуйде,  
Все вун мені шос принесе.

– Тота хустка брата мого  
Вчера вечур забитого!

Раз мі приніс хустку білу,  
Саму чисту скирвавлену:

– Тихо, жено, не выглашуй,  
Темно было, дождик росив.

*Остружниця*

### МИСЛИВЕЦЬ ЗАСТРЕЛЮЄ ДІВЧИНУ

111

*Risoluto*

Там в бо - ро - вім чор-нім лі - сі, там дів - чат - ко тра-ву не - се.  
– Хто ті ка - зав тра - ву жа - ти? – Ка - за - ли мі о - тець-ма - ти.

Там в боровім чорнім лісі,  
Там дівчатко траву несе.

– Хто ті казав траву жати?  
– Казали мі отець-мати.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Кедь ті казав отець-мати,  
 Мусиш ты ту загнути!  
 – Кедь ту мусю загнути,  
 Дай мі три раз закритати.

Як першый раз закричала,  
 Чорна гора ся озвала,  
 Як другый раз закричала,  
 Чорна скала ся ламала.

Як третій раз закричала,  
 Сестричка ей послухала.  
 – Братя, сестры, што є з нами?  
 Наша сестра кричить в гаї!

Подьме вшиткы до гаїчка,  
 Што робить наша сестричка.  
 Кедь-зме ішли до гаїчка,  
 Стрітили-зме ягеричка.

– Ягер, ягер, повідж правду,  
 Чому маш пушку кырваву?  
 – Застрілив єм голубічку,  
 Што сіділа у гаїчку.

Водне, вночі гуркотала,  
 А мені спати не дала.  
 – Ягер, ягер, повідж правду,  
 Бо ты підеш на присягу.

– Застрілив єм вам сестричку,  
 Што сіділа у гаїчку.  
 Водне, вночі си співала,  
 А мені спати не дала.

Уж сестричку домів везуть,  
 Ягеричка за ньов ведуть.  
 Уж сестричку поховали,  
 Ягерові главу стяли.

*Берестів*

ДІВЧИНУ ТРУЯТЬ НА ВЕСІЛЛІ

112

[Moderato]



- А де ты бы - ла, ді - воч - ко мо - я? - Бы - ла я



на тан - ци, на сваль - бі в за - град - ці, ма - мич - ко мо - я.

– А де ты была, дівочко моя?  
 – Была я на танци, на свальбі в заградці,  
 Мамичко моя.

– Што ты там їла, дівочко моя?  
 – Дві рыбы печены, лем не посолены,  
 Мамичко моя.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

- Што ты там пила, дівочко моя?
- Червене винечко, болит ня сердечко,  
Мамичко моя.
  
- Што ты робила, дівочко моя?
- Нич ем не робила, добрі-м ся гостила,  
Мамичко моя.
  
- Де ты сиділа, дівочко моя?
- За столом фарбеным з фраером миленым,  
Мамичко моя.
  
- З кым танцювала, дівочко моя?
- З милым фраерочком, дала-м му пірочко,  
Мамичко моя.
  
- З кым ішла-с додому, дівочко моя?
- Коник осідланий, фраір мальований,  
Мамичко моя.
  
- Ци будеш жыти, дівочко моя?
- Не буду, не буду, ужек я вам помру,  
Мамичко моя.
  
- Што ті одіти, дівочко моя?
- Зеленый віночок, повненькый квіточок,  
Мамичко моя.
  
- Чим тя прикрити, дівочко моя?
- Червену хусточку на мою главичку,  
Мамичко моя.
  
- Хто тя понесе, дівочко моя?
- Мій хлопец шварненькый, голубок миленькый,  
Мамичко моя.
  
- Як ты провадить, дівочко моя?
- З тяжкими дзвонами розлучам ся з вами,  
Мамичко моя.

*Бенядиківці*

ДІВЧИНА ПОРАНЮЄ ПАРУБКА

113

Та кувала зозулина  
Та куку, та куку,  
Порубало шварне дівча  
Югасові руку.

– Ой югаще, небораще,  
Та іди додому,  
Завий руку сервиточков,  
Не повідж нікому.

– А прийшов я додомойку –  
В пецу огонь горить.  
– Мамко моя солоденька,  
Мене ручка болить.

– Та кедь болить, та най болить,  
Жебы не престала,  
Жебы твоя біла ручка  
Дівкы не 'блапляла.

Пришов день, пришов день,  
Іти бы робити:  
– Мамко моя, купи зіля  
Рученьку гоїти.

– Не буду ті, песій сыну,  
Рученьку гоїти,  
Най ті гоїть тота дівка,  
Што знала рубати.

*Березовець*

ДІВЧИНА БЕЗУСПІШНО  
РЯТУЄ ПОРАНЕНОГО ЮНАКА

114

А там долов [ при млині, ]  
Лежить Янко [ в вербині, ]

Ішла 'д ньому Ганюся,  
Принесла му зілюся.

Принесла му і вина,  
Та й сама ся напила.

– Ганчо, Ганчо, ратуй ня,  
Глядай зіля коло ня!

– Як маю тя ратовать,  
Кедь зілюся не достать.

– Іди, Ганчо, до гаю,  
Дост там зіля продають.

Поки Ганча із гаю,  
Уж Яничка ховають.

Поки Ганча додому,  
Уж Яничка до гробу.

*Снищица*

# СМЕРТЬ УБИВНИКА, РОЗБІЙНИКА Й ЧУМАКА

ЮНАКА, ЩО ВБИВ СВОЮ МИЛУ,  
ВЕДУТЬ НА ШИБЕНИЦЮ

115

Сидить Кароль при ярочку,  
Мыє він са з правов ручков.  
– Кароль, Кароль, што-сь наробив,  
Же ты ручку так скырвавив?

Єдна плаче, друга квилить,  
Третя му са лапась шыї.  
– Попать, Кароль, шырой поле, –  
Што запатриш – шытко твое.

– Забив я сом герлічечку,  
Свою власну фраїречку,  
Што нам вночі горкотала,  
Вірну ноцку спац не дала.

– Не патрю, лем на горочку,  
На горочці шыбеночку.  
Кі був я знав, же то моя,  
Дав бы я ей вымуровац.

Уж в варошу задзвонили,  
Уж Кароля улапили.  
Ведуть його три гайдуку,  
Плачуть за ним три дівочки.

Дав бы я ей вымуровац,  
Златом-срібром пообкладац,  
А на вершок злату лампу,  
Де повісять мою главку.

Осадне

116

Comodo



У гу- мен-ськуй чер- ве- ни - ці си- дить Ян- ко у тем - ни - ці.



Ланц-кы на ньом за - ржа - ві - ли, пра - ва му са не скон - чи - ли.

[ У гуменськуй червениці  
Сидить Янко у темниці, ]  
Ланцкы на ньом заржавіли,  
Права му са не скончили.

А там долов на ріночку  
Мыє Янчі праву ручку.  
– Янчі, Янчі, цо-сь наробив,  
Же сі ручку оқырвавив?

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Заштрелив сом голубічку,  
Свою верну фраєречку,  
Цо ю ноці герготала,  
Мне смутному спац не дала.

Єдна плаче, друга квилить,  
Третя му са шерца триме:  
– Янчі, Янчі, шіре польо,  
Цо попатріш – шецко твоею.

Смутно дзвоны задзвонили,  
Уж Яничка улапили,  
Уж го ведуть цез улиці,  
Плачуть за ним три служниці.

– Я не виджу, лем гурочку,  
А на горі шебеночку,  
А под горов злата кавка,  
Там загыне моя главка.

Новоселиця

ДІВЧИНА ОПЛАКУЄ ПОВІШЕНОГО РОЗБІЙНИКА

117

Comodo

На го-рі, на го-рі сні-жок за - лі - ту - є. Шось там роз-буй-ничок,  
шось там роз - буй - ни - чок, шось там роз - буй-ни-чок, шось там роз - ду - му - є.

[ На горі, на горі  
Сніжок залітує, ]  
[ [ Шось там розбуйничок, ] ]  
Шось там роздумує.

А в уторок рано  
Уж право стояло,  
Фраїречка его  
Плаче коло него.

Пришов до колибы,  
Там го наплашили,  
Пришов до костела,  
Там го улапили.

– Яничку, Яничку,  
Зла година буде.  
– Не буй са, Ганічко,  
Шак мне нич не буде.

Понеділок рано  
По пана писали,  
Абы са панове  
На право схадзали.

А в середу рано  
На шыбень го вели,  
Фраїречка его  
Плаче коло него.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– Пошліте, панове,  
Ганічку пре воду,  
Няй я са напатрім  
Кедвешного ходу.

А закля Ганічка  
Із водичков пришла,  
З білого Янічка  
Драга душка вышла.

– Шідзем літ, шідзем літ  
Я з тобов ходила,  
Шідзем пар чижемок  
Я твоїх зносила.

Шідзем пар, шідзем пар,  
Я вшиткы червены.  
Хто же мі їх купить,  
Кедь ты на шыбени?

*Новоселиця*

СМЕРТЬ ДОВБУША

118

[Moderato] Rubato ♩ = 92-98

І - де Дов-бош мо - ло-день - кый по - пуд га - йок зе - ле-нень - кый.

На ну-жінь-ку на - лі - га - є, на то - пур ся пуд - пи - ра - є.

Іде Довбош молоденький  
Попуд гайок зелененький,  
На нужіньку налігає,  
На топур ся пудпирає.

– Пуйду, пуйду до милої,  
Няй утворить двері свої.  
– Мої двері яворові,  
А замочки оцельові.

– Не допоможуть тобі двері,  
Як я упру плечі свої.  
Ші я плечі не дотулив,  
Уже Штефан з пода стрілив.

– Ты Штефане, ты злівчуку,  
Чого-сь ня вбив через суку?  
Стріблом-злотом подільте са,  
А на курву не дивте са.

*Рунина*



Larghetto ♩ = 58-63

Ой пуд га - йом зе - ле-ень-кым, ой пуд га - йом зе - ле-ень-кым  
хо - дить Дов - бош мо - ло-день-кый, хо - дить Дов - бош мо - ло-день-кый.

[ Ой пуд гайом зелененьким ]  
[ Ходить Довбош молоденький. ]

Став си Штефан за дверечка,  
Та й му стрілив до сердечка.

Ходить, ходить та й співає,  
На нуженьку налігає.

- Хлопці мої, голубочки,  
Зыйдім ми ся до купочки,

- Хлопці мої, голубочки,  
Зыйдім ми ся до купочки,

До купочки зыйдім ми ся,  
А туй курві не вірме вже!

Та подьме ми до фраїрки,  
До Штефанової дівкы.

Збий

### СМЕРТЬ ЧУМАКА

[Comodo] ♩ = 82

Бы - ло лі - то, бы - ло лі - то, а те - пер зи - ма,  
хо - див джу - ман по до - ро - гах, хо - див по до - лах.

Было літо, было літо, а тепер зима,  
Ходив джуман по дорогах, ходив по долах.

Ходив джуман по дорогах, ходив по долах,  
Та ун не мав жадной чкоды на своїх волах.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Зогнав джуман, зогнав джуман з гори на базан,  
Волкы му са розболіли, сам джуман зослаб.

Послабьол вун, послабьол вун та й тамой лежыть,  
Ніхто го са не звідує, шо його болить.

Прийшов д ньому, прийшов д ньому рудный його брат:  
– Тать братьцу муй джумарийку, я ти вже не рад.

Прийшла д ньому, прийшла д ньому та й слюбна жона:  
– Ѓаздику муй джумарийку, то я вже вдова.

Прийшла д ньому, прийшла д ньому найстарша сестра:  
– Братчику муй джумарийку, де тя смерть нашла?

– Нашла вна ня, нашла вна ня в чужуй стороні  
Майте вы там убаченя на діти мої.

У неділю скоро рано ударили в дзвун,  
Схаджає са, з'їжджає са джуманчикув руд.

Ідуть, ідуть сиві волкы, жалосно рычуть,  
Та вни свого пана ҃азду із гробу кличуть.

Прийшли, прийшли сиві волкы у двур, в ворота:  
– Выйди, вийди, бідна вдово, бо вже-сь сирота.

– Воліли вы, сиві волкы, в дразі поздыхать,  
Як мали вы пана ҃азду тамой поховать.

– Ой тадь сі ты, бідна вдово, не проклинай нас:  
Не є твого пана ҃азды, – не буде вже й нас.

*Збій*

# САМОГУБСТВА

## ЖІНКА П'ЯНИЦІ КИДАЄТЬСЯ В ДУНАЙ

121

Швиденько, чардаш М.М. ♩ = 104

The musical score is written on three staves in G major and 2/4 time. The melody is simple and rhythmic, with a tempo of 104 beats per minute. The lyrics are written below the notes.

По - вів ко - ня на яр - ма - рок, а ко - ро - ву до тор - гу,  
 по - вів ко - ня на яр - ма - рок, а ко - ро - ву до тор - гу, до тор - гу.  
 А сам при - шов з корч - мы до - му, та б'є же - ну мо - ло - ду.

[ Повів коня на ярмарок,  
 А корову до торгу, до торгу, ]  
 А сам пришов з корчмы дому  
 Та б'є жену молодую.

– Ой не бий мя, чоловіче,  
 Мое тіло не рубай, не рубай,  
 Лишу я ти друбні діти,  
 Сама піду за Дунай.

В понеділок скоро рано  
 Ясне слонко виходить, виходить,  
 Уж молодий чоловічок  
 Ку Дунаю приходить.

Видів він там рыбаронька,  
 Став він са го пытати, пытати:  
 – Ци-сь не видів мою жену  
 В Дунаю са купати?

– Ой видів я, чоловіче:  
 В Дунаю са купала, купала,  
 Очі мала заплакані  
 Та й навікы пропала.

– Ой Боже мій милосердний,  
 Што я собі уробив, уробив,  
 Же я свої друбні діти  
 Од мамы осиротив.

*Дара*

ДІВЧИНА ТОПИТЬСЯ З ТУГИ ЗА ПОМЕРЛИМ МИЛИМ

122

*Allegretto*

1 - шла Ган - ча на во - ду, Я - ніч - ко при ок - ні став.  
 Зо жа - лос - ти, зос ба - нос - ти на свой ма - му за - во - лав:

[ Ішла Ганча на воду,  
Янічко при окні став, ]

[ Зо жалости, зос баности  
На свой маму заволав. ]

– Мамо, мамо, ты любя,  
Ідьте вы по маляря,  
Няй мі маляр намалює,  
Бы-м ся мав нач позерать.

– Маляр не мать час прийти,  
Мусив Янчі згнутути,

Про фалошной єдной дівча  
Мусить в туй землі гнити.

Третій день по собашу  
Ішла Ганча на цінтер,  
Із нужками груб копала,  
Сльзамаи го вмывала.

Ішла Ганча додому,  
Ішла вна понад воду, –  
Де найглубша глубочина,  
Там до ньої скочила.

*Дара*

ПАРА РОЗДІЛЕНИХ КОХАНЦІВ  
ПОКІНЧУЄ ЖИТТЯ САМОГУБСТВОМ У ДУНАЮ

123

*Moderato*

Ро - ди - че нам лас - ку за - бра - ня - ют, ро - ди - че нам, гей, лас - ку  
 за - бра - ня - ют, гей, подь - ме, ми - ла, скоч - ме до Ду - на - ю.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Родиче нам ласку забраняют,  
[ Родиче нам, гей, ласку забраняют,  
Гей, подьме, мила, скочме до Дунаю! ]

Як мы пришли ку тому Дунаю,  
Гей, де ся такы любости сходжают,

На берегу мы ся розлучили,  
Гей, а обоє до воды скочили.

А обоє до студеной воды,  
Гей, а боже мій, хто нас vyslobодит?

Родиче нас сами выглядают,  
Гей, же нам таку любов забраняют.

Гледают нас по кошыцкым краю,  
Гей, а мы спиме у тихым Дунаю.

*Бенядиківці*

ЗВЕДЕНА ДІВЧИНА КИДАЄТЬСЯ ПІД ПОЇЗД

124

**Moderato**

В с-ден ты-сяч ві-сім - де - сят де - в'я - тім, што ся ста - ло  
не - да - ле - ко Лем-бер - ку: швар - не лів - ча із ма - шы - ны  
ско - чи-ло, ско-чи-ло, за пре - лю-бость свой жы - во - тик стра-ти - ло.

В еден тысяч вісімдесят дев'ятім  
Што ся стало недалеко Лемберку:

[ Шварне дівча із машыны скочило, скочило,  
За прелюбось свой жывотик стратило. ]

Як їй фраїр, ея-гоя, зобачив,  
На гейпіса прежалосно закричав:  
– Ой, пан гейпіс, най застане машына, машына,  
Бо уж під ньов моя мила умира.

Як пан гейпіс ту машыну заставив,  
Мою милу уже мертву выйняли, –  
Кров ся ліє, яко вода ярочком, ярочком,  
Плаче шугай за свойов фраїрочков.

*Пихні*

## ПРОВОДИ НА ВІЙНУ, ВОЄННИЙ ПОДВИГ, ДЕЗЕРЦІЯ

### ДІВЧИНА СТАЄ СЛАВНИМ ВОЇНОМ

125

Пришло писмо до седлака,  
Жебы дали вояка.

– Ідь ты, церичко наймладша,  
Ты на войну найрадша!

А седлак ша застарав,  
Де ша в него такый вояк вжяв.

– Я, татічек, я пойдзем,  
Я войовац, я будзем,

Мав вын такы три церы,  
Кебы войовац хцели:

Бо я серця твердего,  
Я забієм-хоць кего.

– Ідь ты, дцеричко найстарша,  
Ты на войну найрадша!

Як ей власы стригали,  
Вшыткы паны плакали,

– Я, татічек, не пойдзем,  
Я войовац не будзем,

Як на коня седала,  
Отець, мати плакала.

Бо я серця мегкего,  
Не забієм нікего.

Як она раз стрілила –  
Тристо выйска выбила!

– Ідь ты, церичко средуща,  
Ты на войну валовшна!

А цісар ша припатрав,  
Де ша такый вояк вжяв:

– Я, татічек, не пойдзем,  
Я войовац не будзем,

– Кебы ші був младенець,  
Дав бы сом ті свой венець,

Бо я серця мегкего,  
Не забієм нікего.

Але же ші церичка,  
Будеш моя женичка.

*Орябина*

Comodo

При-шли кар-ты сед - ла-кум, при-шли кар-ты сед - ла-кум,  
 бы да - ва - ли во - я - кум, бы да - ва - ли во - я - кум.

[ Пришли карткы седлякум, ]  
 [ Бы давали воякум. ]

– Церо моя наймладша,  
 Ты до войны найрадша.

Та седлак са застарал,  
 Сів за столом, заплакал:

– Я, апочку, я пуйду,  
 Войовати я буду,

– Як я мам дать воячка,  
 Кедь я не мам сыночка?

Бо я сердца твердого,  
 Та я заб'ю хоць кого.

Маву я там три церы,  
 Кедь бы хцела єдна пойць?

Як юй коня сіддали,  
 Вшыткы горы плакали,

– Церо моя найстарша,  
 Ты до войны найрадша.

Як на коня сідала,  
 Отец-матка плакала.

– Я, апочку, не пуйду,  
 Войовати не буду,

Як до войны ступила,  
 Трийсто войска згубила.

Бо я сердца крегкото,  
 Я не заб'ю никого.

– Што то, боже, за гусар,  
 Же вун туюлько войска стял?

– Церо моя середня,  
 Ты до войны передня.

Кыбы вун був младінец,  
 Достал бы вун муй вінец.

– Я, апочку, не пуйду,  
 Войовати не буду,

Але ты ші младінька,  
 Будеш моя маржінька.

Бо я сердца крегкого,  
 Я не заб'ю никого.

*Велика Поляна*



ВОЯК ПРОЩАЄТЬСЯ З РІДНИМИ Й ТОВАРИШАМИ

127

Кед мі пришла карта рукувати,  
Дал ем музикантів закликати:  
– Музиканты мої, грайте тоту нашу,  
Бо я на ту войну іти мушу.

Як зачали музиканты грати,  
Зачали ня сылзы заливати:  
– Камаратя мої, уробте мі волю,  
Подте же вы зо мнов на ту войну!

– А мы ти ту волю не зробиме,  
Мы з тобов на войну не підеме,  
Лем ід сам до войны, кед ты ес хлоп добрый,  
Бо ты ес потребный цисарьові.

Як-зме на машыну пошідали,  
Три жены за мною заплакали:  
Єдна заплакала – то моя мать,  
Друга заплакала, бо ем ей брат,  
Третя за мнов плаче, бо то аі мусит,  
Бо она од мене хлопца носит.

Як мі пришло писмо од фраїрky,  
Не міг ем читати про жаль велькый.  
Фраїрочко моя, кебы-сь была добра,  
Пришла бы ты гу мі до Прешова.

*Вишня Полянка*

128

Як мі пришла карта наруковац,  
Дав ем музикантів дошиковац.  
– Музиканты мої, заграйте мі чардаш,  
Най я вытанцюю свій младый час!

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

А як мі зачала музика грац,  
Почали мі слызы на зем падац.  
– Камаратя мої, зробіте ви мі волю,  
Подьте і вы зо внов на ту войну.

Мамко моя стара, зробіте мі волю,  
Або ня утопте у Дунаю!  
– А я тобі, сыну, волю не уроблю,  
Тебе у Дунаю не утоплю.

– Як нас там, мамочко, позганяли,  
Негашене вапно нам давали,  
Негашене вапно і студену воду,  
Жебы не мав цисар вельку шкоду.

Як мі пришла картка за воячка,  
Покльопкав ем милій до облачка:  
– Выйди, мила, надвір, моє потішіня,  
На тото остатне розлучіня.

На ганочок вышла, заплакала:  
– Чого я ся, Боже, дочекала!  
Драга душа моя, не ходь на войну сам,  
Велике нешестя чакать тя там.

Бо підеш горами – увидять тя,  
Підеш долинами – забіють тя,  
А я ту остану, лем все плакац буду,  
Лем все чорны шаты ношіц буду.

А на моім гробі розмарія,  
Што ей посадила моя мила,  
А хто тоту буде розмарію торгац,  
То на моім гробі мусить плакац.

*Красний Брід*

БЛИЗЬКІ ПРОЩАЮТЬСЯ ЗІ СХОПЛЕНИМ РЕКРУТОМ

129

Moderato

При Гу - мен - ськім кос - це - ле за - са - дже - ний  
 гус - тий лес, так мі - ні са ви - дить,  
 так мі - ні са зда - є, же муй ми - лий при - йде днесь.

При гуменському косяцелі  
 Засаджений густий ліс.  
 Так міні са видить, так міні са здає,  
 Же муй милий прийде днесь.

Тадь іде вун, іде, іде  
 На тум сивум коничку,  
 Сам собі припинать, сам собі припинать  
 На лівый бук шабличку.

Шабличку си припинать,  
 На свуй са дум обзерать.  
 Так тяжко іздыхнув, так тяжко ісплавав,  
 Аж пуд ним кунь зреготав.

Його matka слыхала,  
 Дораз вонка біжала:  
 – Ой сыну муй, сыну, ой сыну муй, сыну,  
 Хто тя до той войны дав?

– Ой дав ня, мамичко, дав  
 Кетефейський младый пан.  
 Як ня улапиц дав, як ня улапиц дав,  
 Іщі ку мні варту дав.

Варта при мні стояла  
Од вечера до рана.  
Як дав Бог білий день, як дав Бог більш день,  
Одвели ня до пана.

– Втвори́й, пане, ворота!  
Ведеме ті реґрута.  
Твердо пов'язаний, твердо пов'язаний,  
З Гуменного посланий.

*Кальна Розтока*

### ДІВЧИНА, ЯКІЙ ЗАБРАЛИ МИЛОГО В РЕКРУТИ, ВСТУПАЄ В МОНАСТІР

130

При ярочку фіялочку дівчатко збирало,  
Шіло собі на травничок, прегорко плакало.

Коло нього люди ходят, люди обходжают:  
– А чом плачеш, чом нарікаш? – все шя го жвідают.

– Отца не знам, маму не мам, брата ем не мала,  
Лем я зато горко плачу, же я зрукована.

Вчера зме шя зруковали, такой в'єдно спали,  
Гнискай мі го шандарями за воячка вжяли.

А Боже мій приєдиный, мушу мнишков быти,  
Уж мі дала фамелія чорны шаты шити.

Чорны шаты шя мі шіют, волосы стрігают,  
А Боже мій приєдиный, умру я од жалю.

Посмотріла на облачок, збачила каплана:  
– А де ты шя, пренещасна реверендо, вжяла?

Посмотріла на облачок, збачила з ружы квіт:  
– А Боже мій приєдиный, засмучений мі швіт!

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Посмотріла на облачок, збачила милого:  
– Пусте вы ня, пані мнишкы, пре Бога живого!

– Вера мы тя не пустиме, мусиш з нами быти,  
Мусиш біблію читати, з нами шя молити.

– Біблію читати буду, молити шя буду,  
– Гавалірьох любувала-м – любувати буду.

Капішова

СХОПЛЕНИЙ ДЕЗЕРТИР СИДИТЬ У ТЮРМІ  
Й ДОЧІКУЄТЬСЯ ВИЗВОЛЕННЯ

131

Andantino e rubato  $\text{♩} = 69-72$

У - ті - кай, Я - ніч - ку, го - рі Кре - ме - ніч - ков,  
бо за то - бов бе - жі шан - дар на ко - ніч - ку,  
бо за то - бой бе - жі шан - дар на ко - ніч - ку.

[ Утікай, Янічку, горі Кременічков, ]  
[ Бо за тобов бежі шандар на конічку. ]

Шандар на конічку, поліцайт з ланцками,  
Утікай, Янічку, бы тя не злапали.

Янічка їмили, так го посадили,  
До Кошіц местечка до янцелу дали.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Сидів я там, сидів седемдесят недель,  
Нігда я не видів, коли нуч, коли день.

Аж тегды я ввидів, як брану вламали,  
Як із моїх нужок желіза знимали.

*Рунина*

ДЕЗЕРТИРА СТРАЧУЮТЬ НА ШИБЕНИЦІ

132

Там од Прешова в том полю  
Несе шя Янчик на коню,  
Несе шя, несе плачучи,  
Же він до войны не сучий.

Не вешайте ня на дуба,  
Бо бы ня зіли голубы,  
Лем ня завісте на воду,  
Де мила ходит по воду.

– Одкажете моїй матері,  
Най мя не чекат з вечери,  
Ані на утро з обеду,  
Бо ня на шыбень поведу.

Тівко раз воды набрала,  
Шыткы голубы зогнала,  
А іші, іші пташата, –  
Милому главка зотята.

*Куримка*

133

**Allegro**



А од Пря - шо - ва, в тум по - лю, не - се ся Я - нік на ко -



- ню, не - се ся Я - нік, сер - день - ко мо - є, на ко - ню.

А од Пряшова, в тум полю,  
Несе ся Янік на коню,  
Несе ся Янік, серденько моє, на коню.

ОСНОВНИ ТЕКСТИ

---

А за ним іде младший брат:

– Врать ся, Янічку, врать ся, врать!

Врать ся, Янічку, серденько моє, врать ся, врать!

– А я ся веру не верну,

Радшей свуй живот утрачу,

Радшей свуй живот, серденько моє, утрачу.

Не вішайте ня на дуба,

Бо ня роз'їдять голубы,

Бо ня роз'їдять, серденько моє, голубы.

Лем ня завісте над воду,

Де мила ходить на воду,

Де мила ходить, серденько моє, на воду.

Як мила воду набрала,

Вшитких голубів обляла,

Вшитких голубів, серденько моє, обляла.

*Смільник*

## ДОЛЯ ПОЛОНЯНОК

### ПОЛОНЯНКА ВИПРОБОВУЄ ЛЮБОВ СВОГО ПОКОРИТЕЛЯ

134

Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?  
На версі Дунаю три роты ту стою:  
Перша рота турецька,  
Друга рота татарська,  
Третя рота волоска.  
В турецькій ми роті шаблями шермуют,  
В татарській ми роті стрілками стріляють,  
В Штефановій роті дівонька плачет,  
Дівонька плачет, плачучи повідат:  
– Штефане, Штефане, Штефан воєвода,  
Альбо мене пуйми, альбо мене лиши!  
Аж бо што мі речет Штефан воєвода?  
– Красна дівонице, пуймил бых тя,  
Пуймил бых тя – неровная ми ес,  
Лишил бых тя – миленька ми ес.  
Што мі рекла дівонька: – Пусти мня, Штефане,  
Скочу я в Дунай, в Дунай глибокий,  
А хто мя доплынет – его я буду.  
Доплынул дівоньку Штефан воєвода  
І взяв дівоньку за білую ручку:  
– Дівонько, душенько, миленька ми будеш.

*Венеція, 2-а пол. XVI стол.*



ДІВЧАТ ВЕДУТЬ У ТУРЕЦЬКИЙ ПОЛОН

135

(мелодія Ю. Костюк, 1950)

**Larghetto**

The musical score is written on two staves in G major and 3/4 time. The tempo is marked 'Larghetto'. The melody consists of two lines of music. The first line has a key signature change from one sharp to two sharps and a time signature change from 3/4 to 2/4. The lyrics are written below the notes.

Ко - ли тур - кы бо - ю - ва - ли,  
бі - лу че - ляль за - би - ра - ли.

Коли туркы боювали,  
Білу челядь забирали.

Першу зяли попри возі,  
Попри возі, на мотузі,

Другу зяли попри коні,  
Попри коні, на ремені.

Третю зяли на коничка  
До білого шугаїчка.

Єдна плаче: – Ножкы мої,  
Тівко світа походили,

Тівко світа походили,  
Отца, матір не виділи.

А у нашой попадонькы  
Зяли они три дівонькы.

Туркы, туркы, татарины,  
Пусьте вы нас до родины,

До родины, до мамонькы,  
До той рідной сторонькы.

– Тогды підеш до родины,  
Як г мори камінчик сплыне,

Як г мори камінчик сплыне,  
А піречко наспід хпаде.

*Габура*

ДІВЧИНА-БРАНКА ОБЦЯЄ ВИКУП

136

Верх Бескида калинова  
Стоїть ми там корчма нова,  
А в тій корчмі турчин піє,  
Пред ним дівча поклон біє:  
– Турчин, турчин, турчинойку,  
Не губ мене молодойку!  
Їде татьо, одмін несе,  
Одмін несе, возом везе,  
Не дасть він ми загинути.  
Одмінойкы та й не стало,  
Дівча гірко заплакало.

Верх Бескида калинова  
Стоїт ми там корчма нова,  
А в тій корчмі турчин піє,  
Пред ним дівча поклон біє:  
– Турчин, турчин, турчинойку,  
Не губ мене молодойку!  
Їде мамця відмінити,  
Не дасть вона ми загинути!  
Одмінойкы та й не стало,  
Дівча гірко заплакало.

Верх Бескида калинова  
Стоїт ми там корчма нова,  
А в тій корчмі турчин піє,  
Пред ним дівча поклон біє:  
– Турчин, турчин, турчинойку,  
Не губ мене молодойку!  
Їде мильй, одмін несе,  
Одмін несе, возом везе.  
Мильй прийшов та й відміняв, –  
Ліпший мильй, як брат рідный.

*Габура*

## ПОРАНЕННЯ Й СМЕРТЬ НА ВІЙНІ

### БРАТ (СИН) НЕ ВЕРТАЄТЬСЯ З ВІЙНИ

А  
137

Под Каменцем под Подольским 20  
Стоїт турок з своїм войском,  
Стоїт, стоїт, не воює,  
Більше войска потребує.

Старша сестра брата мала,  
На війну го виправляла,  
На війну го виправляла,  
Сама коня осідлала.

Сама коня осідлала,  
З правой ручки кантар дала,  
З правой ручки кантар дала  
Та й горенько заплакала:

– Брате, брате, брате рідний,  
Коли прийдеш назад з війни?  
– Коль не прийду о год, о два,  
Не ждай уж мя, сестро любя!

*Уж ся війна dokonчила,  
Турка наша младеж збила,*

*Прогнала го аж за море,  
Абы му там было горе.*

*Уж гусары з войны ідут,  
Мого брата коня ведут.  
– Ой, гусары, де є мій брат?  
Ци убит, ци в неволю взят?*

*– Ой твій братик не в неволі,  
Он остався в ширім полі:  
Турецка му злоба дошла,  
Куля му серденько прошла.*

*Там він в ширім полі лежыт,  
Сокол над ним гірко слезит:  
Ай тут лежыт храбрый воїн,  
Чорноусый витязь русин.*

*– Ай мій братик за дружину  
Ліг у полі, за отчину.  
Уж він ся не верне вспять,  
Дай му Боже вічну пам'ять.*

XIX стол.

138

За том браном, за тым брежком  
Стоїт француз з своїм войском.  
Стоїт, стоїт, обчекує,

Веце войска потребує.  
Почал француз розмышляти,  
В країні листы писати:

197

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Котра мати сына мате,  
 На войну го засылайте!  
 Єдна мати сына мала,  
 На войну го засылала,  
 І конічка му сідлала.  
 – Ідь ты, сыну, на ту войну,  
 О рік, о два придеш дому.  
 – Як не приду о рік, о два –  
 Не чекай ня, мамко, нігда.  
 Перше рано выназдрила,  
 В білій зарі го виділа.  
 – А Боже мой премилений,  
 Уж є мой сын захопленный.  
 Друге рано выназдрила,  
 В червеній зарі го виділа.  
 – А Боже мой премилений,

Уж є мой сын пораненый.  
 Трете рано выназдрила,  
 В чорній зарі го виділа.  
 – А Боже мой премилений,  
 Уж є мой сын погребеный.  
 Офіцере з войны ідут,  
 Мого сына уж не ведут.  
 – Офіцере нещасливы,  
 Де-сте мого сына діли?  
 – Мы-зьме ті го не пропили,  
 Ани в картах не програли.  
 Там ті лежить за горами  
 В чорній землі похованый.  
 Браный коник піля нього  
 Гребе ножком, жалуге го.

Куримка

139

*Andante*

Пуд я - во-ром, пуд по-доль - ськым, пуд я - ро-ром, пуд по-доль-ськым,  
 ей, сто-ть чі - сар з сво-ім вой-ском, ей, сто-ть чі - сар з сво-ім вой - ском.

[ Пуд явором, пуд подольським ]  
 [ Ей стоїть чісар з своїм войском. ]

– Ідьте, братцю, войовати,  
 Ей а я буду газдовати.

Стоїть, стоїть та й вербує,  
 Ей веце войска потребує.

Уж рочок і півтора –  
 Ей маширує войско з поля.

Хто ма сына, ний посила,  
 Ей, а хто не ма, ний сам іде.

Старша сестра добачила,  
 Ей на облачок выскочила.

Єдна сестра брата мала,  
 Ей на войну го посылала.

– Витаю, витам вас, панове,  
 Ей, ци далеко муй брат з войны?

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Недалеко, в ширим полю,  
Ей трима главку на каменю.

Коник его біля него,  
Ей гребе ножков, жалує го.

Гребе, гребе до колена,  
Ей хце поховат свого пана.

Докля на ме муй пан сідал,  
Ей та я самий овес едал.

Тераз не мам свого пана, –  
Ей рознесу ме круці, враны.

*Остружниця*

Б  
140

Старша сестра брата мала,  
На войну го выправляла,  
На войну го выправляла,  
Коника му осіддала.  
Уж панове з войны ідут,  
Братового коня ведут.  
– Ах, панове мої милы!  
Де-сте мого брата діли?  
Ци вы его порубали?  
Ци вы его посікали?  
Ци вы его постріляли?  
– Ни мы его порубали,  
Ни ми его постріляли.  
Ой остал он в ширім поли,  
В ширім поли на табори,  
Тримат главу на камени.  
Коник его біля него,  
Гребе ножков, жалує го,  
Же не має газды свого, –  
Мал бы оброк, мал бы сіно.  
Єст там плачу, наріканя,  
Єст там кырви розливаня,  
Єст там кырви по кісточкы,  
*Гынут красны там діточкы.*  
Летит палаш за палашом,  
Ліє ся кров долов носом,

Летит куля за кульками,  
Тече там кров потоками.  
Єден кричить: – Рагуйте мня!  
Другый кричить: – Добийте мня!  
Третій кричить: – Берте яму,  
Берте яму, кладте мня в ню!  
*Коли уже сліды народы провидят?  
Християнскы діти! ах, про што кров цідят!*  
Біловежа, XIX стол.

141

[ Єдна мати сына мала, ]  
[ На войну го посылала: ]

– Ідь ты, сыну, ідь на войну,  
О рік, о два придеш дому.

– Не приду я о рік, о два,  
Не чекай ня, мамко, нігда.

Офіціре з войны ідут,  
Мого сына уж не ведут.

– Офіціре, нещасны сте,  
Мого сына не ведете.

– Лежит він там в шырім полю,  
Тримат главу на каменю.

Його коник при нім стоїт,  
Гребе ножком, жалує го.

Пришла к ньому його мати,  
Зачала над ним плакати.

– Ідь ты, мамко, проч од мене,  
Не розкравай серце во мні,

Бо уж мі го розкраяли,  
Як ня на войні рубали.

*Юркова Воля*

142

Єдна мати сына мала,  
До войны го посылала:  
– Ідь ты, сыну, на ту войну,  
О рок, о два прийдеш дому.

Уж два рочки, уж минуло,  
Мого сына ще не было.  
Йофіціре з войны ідут,  
Мого сына ще не ведут.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Йофіціре, де-сте были,  
Де-сте мого сына діли?  
– Ани-сме го не виділи,  
І на карты не програли.

Он там лежыт на долинці,  
Тримат главу на камінці,  
Коник його коло нього,  
Гребе ножков, жалує го.

– Возьми, жено, жменю піску  
І го посій по каміню.  
Як із піску жыто зыйде,  
Тодыль твій сын з войны прийде.

Пришло рано, попатріла,  
Ясну зорю увиділа:  
– О Боже мій прелюбеньый,  
Уж мій сын є застріленийый.

Друге рано посмотріла,  
Красну зору увиділа:  
– Ой Боже мій прелюбеньый,  
Уж мій сын є погребеньый.

Трете рано посмотріла,  
Чорну хмару увиділа:  
– Ах Боже мій прелюбеньый,  
Уж мій сын є в чорной землі.

*Варехівці*

143

Єдна мати сына мала,  
На войну го посылала:  
– Ідь ты. сыну, на ту войну,  
О два рочки прийдеш дому.

Два рочки уж поминуло,  
З войны сына мі не було.

Каноніре з войны ідуть,  
Мого сына уж не ведуть.

– Каноніре, де-сте були,  
Де вы мого сына діли?

– Ани-зме го не пропили,  
Ни на карты не програли.

Там ті лежыть у долині,  
Тримать главу на камені.

Коник його коло нього,  
Гребе ножков, шанує го.

– Коник, коник, мій конічку,  
Ідь додому за мамічков.

Пришла мати, заплакала,  
Же уж сына утратила.

– Не плач, мати, не нарікай,  
*Я войовав за рускый край.*

*Красний Брід*

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

В  
144

Allegretto

В шы-рім по-лю сто-їт груш-ка, в шы-рім по-лю сто-їт груш-ка,  
під ньом ле-жыт бри-гад вой-ска, під ньом ле-жыт бри-гад вой-ска.

[ В шырім полю стоїт грушка, ]  
[ Під ньом лежыт бригад войска. ]

А кінь його коло нього  
Гребе яму, жалуге го.

Дрібен дожджик попадує,  
Бригад войска маширує.

Уже выгріб по копыта,  
Іши свого пана пыта.

А ты, бандо, грай весело,  
Най то войско крачат сміло.

Уже выгріб аж до пасу,  
Іши пыта свою шаблю.

Пришли они гу Дунаю,  
Сестры, братя выпатряют:

Уже выгріб аж по шыю,  
Іши пыта його милу.

– Як ся мате, воячкове?  
Ци здоровий мій брат на войне?

Коли мій пан на ня сідал,  
Дрібный овес я поїдал.

– Ой не здоровий, порубаний,  
Тримат главу на камені,

Тепер мій пан порубаний –  
Не мам січки, ани сламы.

*Руська Поруба*

Г  
145

Allegretto

Чор-на ру-ля по-во-ра-на, гей, гей, чор-на ру-ля по-во-ра-на,  
а з ку-ля-ми за-сі-я-на, гей, гей, а з ку-ля-ми за-сі-я-на.



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

[ Чорна руля поворана, ]  
Гей, гей, чорна руля поворана,  
[ А з кулями засіяна, ]  
Гей, гей, а з кулями засіяна.

Як са добрый пісок сіе,  
Та са з хлопця кровця ліе.

Возьми, мамо, піска жменю  
А посій го по каменю.  
Як тот друбный пісок зыйде,  
Тогды сын твуй з войны прийде.

Нема піску, та й не сходить,  
Нема сына, не приходить.

Йофіціры з войны ідуть,  
Мого сына рістунг несуть.

– Йофіціры, де вы йдете?  
Мого сына не ведете?

– Мы ти сына не пропили,  
І на карты не програли.

Там ти лежить при лені,  
Тримать голов на камені.

Його коник коло нього  
Гребе лапков з жалю свого.

Нема кому задзвонити,  
Мертвой тіло схоронити.

Звоняць коні копытами,  
Товариші з востругами.

ЧЛЕНИ РОДИНИ РОЗМОВЛЯЮТЬ  
З ПОРАНЕНИЕМ ВОЯКОМ

А  
146

Верх Бескида калинова  
Там ми стоїт вежа нова,  
А в тій вежі Янчик лежыт,  
Порубаный, постріляный.  
Пришов к ньому отець його:  
– Сыну, сыну, де твій товар,  
Шо-сь на війні завойовав?  
– Ой отче мій, преч від мене,  
Не розкравай серце мое!  
Не звідеш ся, шо мя болит,  
Но ся звідеш о товарі.

Верх Бескида калинова  
Там ми стоїт вежа нова,  
А в тій вежі Янчик лежыт,  
Порубаный, постріляный.  
Пришла к ньому мати його:  
– Сыну, сыну, де твій товар,  
Шо-сь на війні завойовав?  
– Ой мати ма, преч від мене,  
Не розкравай серце мое!  
Не звідеш ся, шо мя болит,  
Но ся звідеш о товарі.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Верх Бескида калинова  
 Там ми стоїт вежа нова,  
 А в тій вежі Янчик лежыт,  
 Порубаний, постріляный.  
 Пришла к ньому мила його:  
 – Милый, милый, шо ты болит?  
 – На війні мя порубали,

Порубали, постріляли.  
 Не мат фенчир такой масти,  
 Шобы гоїв мої кости.  
 Мат милейка таке зіля,  
 Шо загоїт на неділю.

*Земплин*

Б  
147

*Allegretto*

Єд-на ба - ба сы-на ма - ла, єд-на ба - ба сы - на ма - ла,  
 на вій - ну го по - сы - ла - ла, на вій - ну го по - сы - ла - ла.

[ Єдна баба сына мала, ]  
 [ На війну го посылала. ]

– Сыну, сыну, ід на войну,  
 О два рочки придещ дому.

Уж два рочки, уж минули,  
 Мого сына все не было.

Каноніре з війны ідут,  
 Мого сына уж не ведут.

– Каноніре, де-сте были,  
 Де-сте мого сына діли?

– Ни сме ті го не пропили,  
 Ни на картах не програли,

А там лежыт на долині,  
 Тримат главу на камені,

Коник його піля нього,  
 Гребе ножков, жалує го.

Пришла ґ ньому matka його,  
 Плаче над ним, жалує го:

– Сыну, сыну, де ті товар,  
 Што-с на війні завоювал?

– Мамко моя, ід одо мя,  
 Не розкравай серце у мя:

Тогда мі го розкравали,  
 Кед ня на війні рубали.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Пришла г ньому мила його,  
Плаче над ним, жалує го:

Чорну хустку порізала,  
Його рану завивала.

– Милый, милый, што тя болит,  
Ручкы, ножкы, серце моє?

*Нижній Комарник*

В  
148

Moderato

Ma - ko - vi - ця не о - ра - на, Ma - ko - vi - ця не о - ра - на,  
гей, лем ку - ля - ми за - сы - па - на, гей, лем ку - ля - ми за - сы - па - на.

[ Маковиця не орана, ]  
[ Гей, лем кулями засыпана. ]

На тій горі вояк лежыт,  
Гей, в правій руці шаблю держыт.

Коник його коло нього,  
Гей, гребе з ногом кости його.

З-під явора зеленого  
Пришла к ньому мати його,  
Гей, плаче над ним, жалує го.

– Сыну, сыну, де твій товар,  
Гей, што-с на війні завоювал?

– Мати, мати, ідь од мене,  
Гей, не розкравай серце моє,

Бо уж мі є розкраяне,  
Гей, на дві части розметане.

З-під явора зеленого  
Гей, пришло к ньому отец його,

Пришло к ньому отец його,  
Гей, плаче над ним, жалує го.  
– Сыну, сыну, де твій товар,  
Гей, што-с на війні завоювал?

– А на війні товар не мій,  
Гей, лем та шабля і враный кінь.

З-під явора зеленого  
Гей, пришла к ньому сестра його,  
Пришла, пришла сестра його,  
Гей, плаче над ним, жалує го.

– Брате, брате, де твій товар,  
Гей, што-с на війні завоювал?

– Сестро, сестро, ідь од мене,  
Гей, не розкривай серце моє,  
Бо уж мі є розкраяне,  
Гей, на дві части розметане.

З-під явора зеленого  
Гей, пришло к ньому і брат його,

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Пришов, пришов і брат його,  
Гей, плаче над ним, жалує го.

– Брате, брате, де той товар,  
Гей, што-с на війні завоювал?

– А на війні товар не мій,  
Гей, лем та шабля і враный кінь.

З-під явора зеленого  
Гей, пришла к ньому мила його,  
Пришла, пришла мила його,  
Гей, плаче над ним, жалує го.

– Милый, милый, што тя болит?  
Гей, доктор раны ти загоїт.

Білу хустку поторгала,  
Гей, його раны завивала.  
мБоже, боже помож тому,  
Гей, хто не жычит ани свому.

Ліпша мила як отец, мать,  
Гей, яко сестра і яко брат.

*Вишній Орлик*

Г  
149

Церуличка, млада пані,  
Прала шаты на Дунаї.  
Два раз, три раз ударила,  
Горі, долов посмотрила.  
Уж панове з войны ідут,  
Мого пана коня ведут.  
– Вы панове офіціре,  
Де сте мого пана діли?  
– Мы зме ті го не пропили,  
Ні на картах не програли,  
Лем он лежит в шырім полю,  
Тримат главу на каменю.  
Коник його коло нього,  
Гребе ножком, жалує го.  
– Коник, коник, ідь од мене,  
Не розкравай серце моє,  
Бо дось мі го розкравали,  
Як го на войні рубали.  
З-під явора зеленого  
Пришов і ньому отец його,  
Плаче над ним, жалує го.  
– Сыну, сыну, де твій товар,

Што-с на війні завоювал?  
– Отец, отец, ідь од мене,  
Не розкравай серце моє,  
Бо дось мі го розкравали,  
Як го на войні рубали.  
З-під явора зеленого  
Пришла і ньому мати його,  
Плаче над ним, жалує го.  
– Мати, мати, ідь од мене,  
Не розкравай серце моє,  
Бо дось мі го розкравали,  
Як ня на войні рубали.  
З-під явора зеленого  
Пришла і ньому мила його,  
Плаче над ним, жалує го.  
– Милый, милый, што тя болит?  
– Права ручка, ліва ножка.  
Білу хусту роздерала,  
Його раны завивала.  
Ліпша його наймиліша,  
Як отец, мать, сестра і брат.

*Нижній Мирошів*

Д  
150

Moderato

На туй го-рі бу-ко-вин-ськуй си-дить на нюй пан во-єн-ський.

В пра-вуй руч-ці гвер три-ма-є, злі-вой руч-кы кров ка-па-є.

На туй горі буковинській  
Сидить на ній пан військовий,  
[ В правий ручці гвер тримає,  
З лівой ручки кров капає. ]

Над тов кровльов гавран летить,  
Його мати за ним плаче.  
Не ходь, мамо, плачучи,  
Свого сына глядаючи,  
Лем ты возми жменю піску,  
Посій же го по каменю.

Як тот друбен пісок зйде,  
Тоды твуй сын з войны прийде:  
Уже рочок, уже пришов,  
Друбен пісок ші не зышов.

Офіцире з войны ідуть,  
Мого сына уж не ведуть.  
– Офіцире нещасливі,  
Де-сте мого сына діли?

– Там ті остав в Буковині,  
Там ті лежыть на камені.  
Його коник коло нього,  
Ножков гребе з жалю свого.

– Коник, коник, ідь одо мя,  
Нерозкрывай серце у мя,

Бо дось мі го розкрывали,  
Як москалі штурмовали.

– Сыну, сыну, де тот товар,  
Шо-с на войні навойовав?  
– Мамко моя, ідь одо мя,  
Нерозкрывай серце у мя!

Пришов д ньому його отец:  
– Сыну, сыну, де тот товар,  
Сыну, сыну, де тот товар,  
Шо-с на войні навойовав?

– Няньчу, няньчу, ідь одо мя,  
Не розкрывай серце у мя,  
Бо дость мі го розкрывали,  
Як москалі штурмовали.

Пришла д ньому мила його:  
– Милый, милый, што тя болить?  
– Нужкы ручки, глава, тіло,  
Бо ня всяды поранило.

Штири хусткы поторгала,  
Його раны завивала,  
Його раны завивала,  
До шпиталя одослала.

Ялова

КІНЬ ПІСЛАНЦЕМ ВІД УБИТОГО ВОЯКА

151

*Sostenuto*

Там на го-рі сні-жок у - пав, там на го-рі сні-жок у - пав,  
там мо - ло - дий во-як ле - жав, там мо - ло - дий во-як ле - жав.

[ Там на горі сніжок упав, ]  
[ Там молодий воюк лежав. ]

На картині головонька,  
Прикрита з муровоньков.

Над ним коник зажурив ся,  
По коліна в землю вбив ся.

– Не стуй, коню, надо мною,  
Бо я вижу щирість твою.

Лем ты бігай дорогою  
До матери з новиною.

А як придеш пред ворота,  
Ержи, ержи, як сирота.

Вийде к тобі мать старенька,  
І дітиночка маленька:

– Коніку муй черногривий,  
Де ж ты мого сына скинув?

– Не сам я го, мамко, скинув,  
Сам вун з мене марно згинув.

Не плач, мамко, не жури ся,  
Та вже твой сын уженив ся.

Возьми, мамко, піску жменя,  
Посып, посып по каменю.

Та коли тот пісок зйде,  
Тоды твой сын з войны приде.

Не е піску, та й не сходить,  
Не е сына й не приходить.

Збій

МИЛИЙ НЕ ПОВЕРТАЄТЬСЯ З ВІЙНИ

А  
152

А понад Магуру потята шпівають,  
Уж мого милого на войну волают.

На войну волают, коничка сідлают.  
– На кого-с ня лишил, мій милый шугаю?

– Лишил я тя, лишил, сам не знаю кому.  
За два, за три рочки верну шя додому.

Два рочки минули, хлопці з войны ідут,  
3-під мого милого лем коничка ведут.

Ведут вни го, ведут, з покрівцьом накрытый,  
А уж мій миленький на войні забитый.

– Не жалуй ты, мила, не жалуй ты його:  
Єст нас ту не тільки, выбер си одного.

– Хоц бы вас ту было, як піску морского,  
Не было, не буде, як мого милого.

Цигелка

153

Con anima

Sostenuto

Andante

[Moderato] ♩ = 96-100

В зе-ле-ным га - єч - ку    пта-шей-кы    спі-ва-ють,    в зе-ле-ным га - єч - ку

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

пта - шей - кы спі - ва - ють, юж мо - го ми - ло - го, (Я - сень - ка)

юж мо - го ми - ло - го, (Я - сень - ка) на вой - ну во - ла - ють.

Варіанти мелодії відносяться до текстів 401, 400, 402

[ В зеленом гаечку пташечкы співають, ]  
[ [ Юж мого Ясенька ] на войну волають. ]

Волають, волають, коня юж сідлають.

– Ясю мой коханий, кому мня зухабляш?

– Зухаблям тя тому, шо в небі крілює,

Три рочки выслужим, вруцім са до тебе.

Три рочки выбыло, юж гуланы ідуть,

З-під мого Ясенька коника проваджонт.

Проваджон, проваджон, жолобно накрыто,

Певно мой Ясенько на войні забитый.

Забитый, забитый, в лівый бук до душі,

Я бідна сирота, та плакати мусім.

– Не плач, Касю, не плач, не жалуй тамтего,

Нас ту еде тисьонц, выбер сі едного.



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Хоть бы вас ту ішло тисьонц тисьонцами,  
Юж такого не є, як був Ясь коханий.

Хоть бы вас ту ішло як хрусту на морю,  
Жаден не пристане 'д серденьку мойому.

Хоть бы вас ту ішло як бобок до горца,  
Юж я не доберу своїм дітьом отца.

Хоть бы вас ту ішло тисьонц тисьонцами,  
Юж такого не є, як був Ясь коханий.

Хоть бы вас ту ішло як хрусту на морю,  
Жаден не пристане 'д серденьку мойому.

*Рунина*

Б  
154

*Parlando*

Ми - ла мо - я руч - кы за - ла - му - є,  
же ей ми - лый до вой - ны ру - ку - є.

Мила моя ручки заламує,  
Же ей милый до войны руке.

Ведуть мі го, на чорно прикритый,  
Юж муй милый на войні забитый.

– Мила моя, не заламууй ручки,  
Наврацім ше у два, у три рочки.

– Не плач, дзівче, з жалю великого,  
Нас регемен – выбер си єдного.

У два рочки хлопці з войны ідуть,  
З-пуд милего лем конічка ведуть.

– Най вас буде як піску морського –  
Ніт такого над мого милого.

*Новоселиця*

## ПОРАНЕНИЙ НА ВІЙНІ ПОВЕРТАЄТЬСЯ ПТАХОМ ДО МИЛОЇ ТА ВМИРАЄ В НЕЇ

155

Летіл фташок попод окенечко.  
– А ци ты спиш, моя фрееречко,  
А ци ты спиш, ци ты чуеш?

– Не шпим, не шпим, то я добре чуем,  
Але я ти отвориц не пуйдем,  
Бо мій милый на войні.

Як они ша сполу догваряли,  
Та они ша по речі познали,  
Обыдвое заплакали.

– Витаи, милый, з далекей країны,  
А повідж ми з тей новей новины,  
Як ша ті там на тей войні вело.

– Вело ша ми, але не барз добрі:  
Порубано мое серце во мі,  
Порубане, пошекане.

Ідь ты, Ганчо, до тей апатыкы  
А принейс ми вшеліякы лікы,  
Вшеліякы медецины.

Ниж Ганичка з тей апатыкы пришла,  
Та з Яничка драга душа вышла,  
Уж ші, Янчі, ввывойовал,  
Уж ші шыткы лікы спотребовал.

– А одпиште тому фарарові,  
Най ознайми свему гробарові,  
Най ми копа тот гроб новый.

На тым гробе таке ознамене,  
Же там лежи мое поцешеня  
Порубане, пошікане.

Удоль

156

Moderato

При- ле - тіл птах по - над го - ры, кря - кы, та за-спі - вал  
по - над вшыт - кы пта - хы, по - над вшыт - ки най-слав - ні - шы.

Прелетіл птах понад горы, крякы  
Та заспівал понад вшыткы птахы,  
Понад вшыткы найславнішы.

Прилетіл він на милой віконко  
Та заспівал: Стань горі, серденько,  
А ци ты спиш, ци не чуеш?

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Не сп’ю, не сп’ю, добре я тя чую,  
Отворити я тобі не смію,  
Бо мій милий є на війні.

Як они ся в’єдно догваряли,  
Та они ся в бесіді познали,  
Прегоренько заплакали.

– Витай, витай з той чужой країны.  
Ци-сь мі доніс даякы новины,  
Як то ся там в світі водит?

– Доніс я ті, сива голубонько,  
Порубане то моє серденько,  
Порубане, посікане.

А так она жалісно плакала,  
Сива скала ся над ньом каяла,  
Каяла ся сива скала.

– Вы гробаре, прошу вас про Бога,  
Повіджте мі, де мій милий сконал,  
Повіджте мі, де він сконал.

– Сконал він там, де та сива скала,  
Што она ся так над тобом кала,  
Што она ся так, так кала.

*Бенядиківці*

157

*Andantino*

При - ле - тів пта - чок ми - луй пуд о - бла - чок: «Чи спиш, ми - ла,  
чи ти даш - то чу - сш, а чи ня вір - но лю - бу - сш?»

Прилетів птачок милуй пуд облачок.  
– Чи спиш, мила, чи ты дашто чуеш,  
А чи ня вірно любиєш?

– Ой не сплю, не сплю, я тя добрі чую,  
Але я ти отворить не пуйду,  
Бо мав фраїра на війні.

Так вни ся двою довго догваряли,  
Аж ся потум по гласі познали,  
Гурко собі заплакали.

– Ой милий, милий з далекої країни,  
Повідж же мі даякоюю новины,  
Шо на війні обновили.

– Повів бы я ті, але не барз добре:  
Порубаной моє серце в мене,  
Порубане, посікане.

Ідь ты, Ганічко, до туй апатыкы,  
Принес ты мі шаліякы лікы,  
Шаліякы тоты лікы.

Поки Ганічка з апатыкы пришла,  
А з Янічка його душа вышла, –  
Уж єс, Янчі, добойовав.

*Дара*

ВМИРАЮЧИЙ ВОЯК ПРОЩАЄТЬСЯ З РОДИНОЮ

158

**Risolto**

Там у лі - сі два я - во - ры, тре - тій зе - ле - нь - кый,  
там у лі - сі два я - во - ры, тре - тій зе - ле - нь - кый, ле - жьт під ним,  
у - ме - ра - с, во - як мо - ло - день - кый, // - день - кый.

[ Там у лісі два яворы, третій зелененький, ]  
[ Лежыт під ним, умерає вояк молоденький. ]

– А вы братья-камаратя, дайте войску знати,  
Абы пришол пан капитан мене поховати.  
А уж пришол пан капитан з жовтою шаблею  
Та й засвиснул, та й замахнул над його главою.

– А вы, пане капитане, дайте дому знати,  
Жебы пришол родный отец мене поховати.

А уж пришол родный отец і родная мати.  
– Ой сынику, жумарику, де тя поховати?

– Поховайте мене, мамко, в глибоку долину,  
А на мій гроб мі посадьте червену калину.

Будут пташкы прилітати, калину ламати,  
Будут за мною молоденькы дівчата плакати.

Буде за мною бановала і моя фраїрка,  
Же їй не б'ду посылати з той войны писемка.

*Бенядиківці*

159

А на горі два явори, третій зелененький.  
Лежыть, лежыть у шпиталю хлопець молоденький.

Лежыть, лежыть у шпиталю, хоче умерати.  
– А вы браты-камаратя, дайте мамці знати.

Прилетіла його мамка, як голуб сивенька,  
Пригорнула свого сына до свого серденька.

Пригорнула, пригорнула та й поцілувала.  
– Ани єм тя, мій сыночку, нияк не спознала.

– Як же ты ня, моя мамко, можеш познавати,  
Кедь я лежу у шпитали, хочу умирати?  
Маю я там, мамко моя, коничка сивого,  
Маю я там, мамко моя, сіделко на нього.

Прошу я вас, моя мамко, коничка продати,  
А за мого коня гроші мене поховати.  
Нехай мене не ховають ни попи, ни дяци,  
Нехай мене поховають карпатскы вояци.

Бо то попи а і дяци на грошах біють ся,  
А вояци-небораци горівкы нап'ють ся.

*Видрань*

160

Moderato

А у по - ли два я - во - ры, тре - тій зе - ле - нень - кый.  
А там ле - жыть у - ми - ра - с во - як мо - ло - день - кый.

А у поли два явори, третій зелененький.  
А там лежыть, умирає вояк молоденький.

Пришли 'д ньому два овчарі з сивыма йовцями  
Та нашли вни вояченька в лісі под корчами.

– А вы добрі овчарикы, дайте дому знати,  
Жебы пришов пан капитан мене поховати.

А як выйшов пан капитан [з] жовтою шаблею,  
Як собі став та й заплакав над его главою.

– А вы, пане капитане, дайте дому знати,  
Жебы прийшов родный отец мене поховати.

А як прийшов родный отец мене поховати:  
– Та сыну муй, джумбарику, де тя мам сховати?

– А вы мене поховайте в глубоку долину,  
Дайте на мня посадити червену калину.

Будуть пташкы залітати калину дзобати,  
Будуть мене молодого дівкы споминати.

*Новоселиця*

## ТРОЄ ДІВЧАТ ЗНАХОДЯТЬ УБИТОГО КОЗАКА

161

А на горі жыто, на долині жыто,  
Під біленьков березеньков лежить козак вбитый,  
Червененьков китайочков головка прикрита.

Пришла дівчинонька з чорными йочима,  
Як пудняла китайочку – та й заголосила.

Пришла к ньому друга – тотя не такая:  
Як пудняла китайочку – та й поцілівала.

Пришла к ньому третя із нової хаты:  
– Видиш, видиш, вражий сыне, было три кохати?

Кохав есь едную, кохав есь другуя,  
А за ретю, вражий сыне, йдеш в землю сирую.

*Іновець*

ВОЯК ГИНЕ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

А  
162

Allegretto

Штыр-нас-тый ро-чок смут-ный на-став, штыр-нас-тый ро-чок смут-ный на-  
-став, бо я до вій-ны листок до-став, бо я до вій-ны ли-сток до-став.

[ Штырнастый рочок смутный настав, ]  
[ Бо я до войны листок достав. ]

В суботу вечір ще дома-м був,  
В неділю рано я шя прощав.

– Прощай ты, жено, і вы, діти,  
Бо я до війны мушу іти.

Пішов до ліса, на варту став,  
Куля летіла, он засвистав.

Куля летіла понад гору,  
Та й ударила во грудь мою.

А із той раны кров потекла,  
Аж до Дунаю вода несла.

А в тім Дунаю быстра вода,  
Там промовляла жена моя.

– Возьми ты, мамцьо, піску жменю,  
А посій го по каменю,

А як тот пісок жытком зыйде,  
Тоды наш нянько з війны прийде.

*Орябина*

[Allegro]

Штыр-нас-тый ро-чок на-стал смуг-ний, а на бій  
пі-шол пре-ук-рут-ний. Ле-ті-ла ку-ля по-над го-  
-ру та й у-да-ри-ла у грудь мо-ю.

Штырнастый рочок настал смутный,  
Я на бій пішол преукрутный.  
[ Летіла куля понад гору  
Та й ударила у грудь мою. ]

Я там лежу при тым Дунаю,  
Кров тече з мене річенькою,  
Кров тече з мене річенькою  
Аж до тихого, до Дунаю.

В тихым Дунаю быстра вода,  
Там го чекала жена млада,  
Там го чекала і плакала,  
Мужа з той войны выглядала.

– Возьте вы, діти, піску жменю,  
Та посійте го на каменю.  
Як з того піску жыто зыйде,  
Та тогды нянько з войны приде.

Тот пісок жытом не выходит,  
Наш нянько з войны не приходит.  
Та ци го вода примулила,  
Та ци го інша полюбила?



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Ни вода го не примулила,  
Ни інша го не полюбила,  
Лем тота сыра, чорна земля  
До своей груди притулила.

Бенядиківці

Б  
164

[Moderato] ♩ = 100

Про - шай мі, ми - ла, про - шай, [про - шай],  
про - шай мі, ми - ла, по - слід - ній раз.

Прощай мі, мила, прощай < . . . >  
Прощай мі, мила, послідній раз.

Прощай мі, мила, бо я вже йду,  
Благослови ня, мать, на войну!

Благослови ня, мать, на войну,  
Сам добрі знаю – по смерть іду.

Сам добрі знаю – по смерть іду,  
Летіла куля через гору.

Летіла куля через гору  
Та й ударила во грудь мою.

Та й ударила во грудь мою,  
Потекла кровця реченкою.

Потекла кровця реченкою  
Ять до тихого Дунаю.

Я в тихом Дунаю быстра вода,  
Там розмавляє мати моя.

Там розмавляє мати моя:  
– Десь мого сынка з войны нема.

Десь мого сынка з войны нема,  
Десь го забила востра куля.

Десь го забила востра куля  
Та й присыпала чорна земля.

Та й присыпала чорна земля,  
Та й примулила быстра вода.

– Возьми, мамко, піску жменю,  
Посій ты го по каменю,

Як тот пісок друбный взйде,  
Тогды твуй сынок з войны прийде.

Йой, нема піску та й не сходить,  
Йой, нема сынка, не приходить.

Рунина

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

ВОЯК НА РОСІЙСЬКОМУ ФРОНТІ  
СКАРЖИТЬСЯ ЖІНЦІ НА ВОЄННУ ДОЛЮ

165

[Comodo] ♩ = 84

В том го - ді штыр - над - ца - том ста - ла - ся по - мо - ва,  
вби - ли па - на Фер - ды - нан - та та сер - б'ян - ська збро - ва.

Початок для 2-ї строфи  
Початок для 3-8 строф

В том годі штырнадцатом стала ся помова:  
Вбили пана Фердінанта та серб'янська зброва.

Як убили Фердінанта, дали кралою знати,  
Та нешшасный цар Николай зачав войовати.

Як зачали австріяне первый огонь бити,  
Не могли ся русіяне перед нима скрити.

Австріяне русіяном проломил брану,  
Австріяне з русіяну одобрали фану.

Ай муй ґазда та й на війні, пише до мне листы:  
– Женько моя нешшаслива, то мі без тя сумно.

– Ой молода невестицо, цо ще-сь зажурила?  
– Уже мого товариша на війні убило.

Ой може го не убило, лем го поранило,  
Але мому серденькові жалю наробило.

А я хорый, а я хорый, лежу во шпиталю,  
Вігою ся, зберу ся в бідну Галичину.

*Збій*

ВОЯКОВІ ВІДРІЗУЮТЬ НОГУ

166

*Allegro moderato*

The image shows a musical score for a song. It consists of two staves of music in G major (one sharp) and 3/4 time. The tempo is marked 'Allegro moderato'. The lyrics are written below the notes. The first staff ends with a double bar line and a repeat sign. The second staff continues the melody and lyrics.

Ой дів-чи - на мо-ло-да - я мо-лить, про-сить Бо - га,  
би юй бы - ла на туй вой - ну щас-ли-ва до-ро - га.

Ой дівчина молодая молить, просить Бога,  
Бы юй была на туй войну щаслива дорога.

Цілий тыждень ся молила, в суботу лишила –  
Пришла куля з-пуд мацкаля, нужку поранила.

І зішли са санітирці, стали говорити:  
– Йа што будеш, легенику, крем нужкы робити?

– Возміте ня, санітирці, возміте ня в село,  
Жебы мені молодому хоть было весело.

Взяли го санітирці, в вагон положили,  
Привезли го до шпиталю, дохторикум дали.

Узяли го дохторикы, з чимись помастили,  
Одрубали білу нужку, нич му не лишили.

– Ой рубайте, дохторикы, рубайте, рубайте,  
Лем іщі вас красні прошу: хоть мало лишайте.

Пришла мамка до шпиталю, сынка спознавати,  
Ходить, ходить коло лужок, не може спознати.

Пришла мамка іщі ближе, гурко заплакала:  
– А де тота біла нужка, шо я ї кохала?

– Не звідуй ся, моя мамко, де са нужка діла.  
– Пришла куля з-пуд моцкаля – у люфт полетіла.

*Новоселиця*

ДІВЧИНА ШУКАЄ В ЧУЖИНІ ВБИТОГО ВОЯКА

A  
167

**Moderato**

Ми - ла мо - я, гей, як тот лист до - ста - неш,  
вшит - ко со - бі, гей, до по - ряд - ку при - несь.  
Са - ма сі - дай, гей, на си - во - го ко - ня,  
а подь зо мнов, гей, дра - га ду - ша мо - я.

Мила моя, гей, як тот лист достанеш,  
Вшитко собі, гей, до порядку принесь.  
Сама сідай, гей, на сивого коня,  
А подь зо мнов, гей, драга душа моя!

А як она, гей, до тый Польський пришла,  
Уж она там, гей, милого не нашла,  
Лем тоту кров, шо з нього капкала.  
Горко собі, гей, над ньов заплакала.

– Офіцере, гей, прошу вас про Бога,  
Повіджте мі, гей, де мой милый сконав!  
– Там ті сконав, гей, на той сивой скалі,  
Забили го, гей, бетяре германы.

Вы германе, гей, шо-сте наробили,  
Же сте мого милого забили?  
Не зробив вам, гей, ничого планого, –  
Не буду мати, гей, уж вещей такого.

*Зубне*

Б  
168

[Risoluto]



Наш пан чі - сар бе - фе - лі вы - да - ва,  
уж Ру - си - я до вой - ны зво - ла - на.

[ Наш пан чісар бефелі видава, ]  
[ Уж Русия до войны зволана. ]

Уж са влаки із Праги рушавуть,  
А до Москвы лем так понаглявуть.

Як першый влак до Москвы доходить,  
Пан генераль долов з коня сходить:

– Офіціре, фаер-сигнал дуйте,  
Младі хлопці, гверы заладуйте!

З наших гверув кулькы выгрававуть,  
А з маскалюв лем як діждь падавуть.

Заляла кров московську країну,  
Ей Боже муй, ци я туй загыну?

– Вітай, вітай, фраїречко моя, як са маш,  
Приведь собі до порядку, шо маш.

Моя мила як новину чула,  
Такой собі на коня сідала.

Моя мила на коня сідала,  
А до Москвы скоро понагляла.

Три раз она ту Москву обышла,  
Іші свого милого не нашла.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Лем го нашла на туй сивуй скалі,  
Там із нього чорна кров капкала.

– Офіціре, прошу вас про Бога,  
Повідajte мі, де мі милый сконав?

– А вун сконав на туй сивуй скалі,  
Там са над ним бригад-войско кае.

Улич

ДІВЧИНУ ПОРАНЮЄ КУЛЯ

169

Andante

На Ша - рис - кым зам - ку ру - жа квіт - не,  
на Ша - рис - кым зам - ку ру - жа квіт - не,  
ідь же ей по - збе - рай, ідь же ей по - зби - рай,  
швар - не дів - че, швар - не дів - че.

The musical score is written in a single system with four staves. The first staff begins with the tempo marking 'Andante' and the key signature of two flats (B-flat and E-flat). The melody is in a 2/4 time signature. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllable placement. The score concludes with a double bar line.

[ На Шарыским замку ружа квітне. ]  
Ідь же ей позберай, ідь же ей позберай,  
[ Шварне дівче. ]

– Не піду я по ню, бо ся бою,  
Бо там кулі летят, а муры ся трясут,  
Я ся бою.

А як дівча ружу доставало,  
Прилетіла куля, куля од канона,  
Дівча хпало.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Як то почув капраль, скоро біжал:  
– Ставай, серце, горі, ставай, серце, горі,  
Поранене тіло тобі.

Як пришла ей мама – заплакала,  
Свою любу дівку, свою любу дівку  
Горі зняла.

– Ставай, дівко моя, ставай горі,  
Твої жовты власы, твої жовты власы  
Пішли на дві, на три страны.

– А чого бы я вам ту ставала?  
Бо бы ем вам вельо, бо бы ем вам довго  
Заваджала.

– А чом бы ты ту нам заваджала?  
Кедь ты твоя мамка, кедь ты твоя мамка  
Та із ві[т]цьом виховала?

*Бенядиківці*

БАТЬКИ ВМИРАЮТЬ З ЖАЛІЮ НАД УБИТИМ СИНОМ

170

*Allegro moderato*

У не - ді - лю ра - но стріль - ці в бой і - дуть,  
каж - дый з них по - ки - нув сво - ю дів - чи - ну,  
каж - дый з них по - ки - нув сво - ю дів - чи - ну.

У неділю рано стрільці в бой ідуть,  
[ Каждый з них покинув свою дівчину. ]

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Недалеко батько окопы копав,  
Здалека він бачив, шо стрілець упав.

Не вірив він собі, ні своїм очам,  
Подышов близенько, свого сина взнав.

– Ой сыну муй, сыну, сыну муй,  
Ци ты, сыну, вбитый, ци пораненый?

– Не звідуй ся, батьку, за мою судьбу,  
Берись за вінтовку та бий по врагу.

Взяв батько дві дочки та ізбив труну,  
Поховав он сына в зеленом гаю.

Прийшов батько дому, сів коло стола,  
Пудпер са на ручки, болить голова.

Пришла мати дому: – Шо там нове є?  
Навірно наш сын уж давно не жые.

– Ой жые он, жые в зеленом гаю,  
Высоко могила на грудьох ему.

Як то матка чула, нараз умліла,  
Упала на землю та й загинула.

Выйшов батько вонка, выняв револьвер,  
Пустив кулю в груди, навекі помер.

*Новоселиця*



## НЕСПОДІВАНІ ЗУСТРІЧІ КРОВОЗМІШЕННЯ

### ВОЯК ВИПРОБОВУЄ ВІРНІСТЬ МИЛОЇ (I)

171

*Risoluto*

Кет во - я - чок на - ру - ку - вал, ей, сво - їй ми - лій на - ка - зу - вал,  
ей, же - бы шя не од - да - ла, ей, же - бы два роч - кы че - ка - ла.

Кет воячок нарукувал,  
 Ей, своїй милій наказувал,  
 [ Ей, жебы шя не оддала,  
 Ей, жебы два рочки чекала. ]

Уж два рочки поминуло,  
 Ей, дівча на малины ішло,  
 Не виділо там нікого,  
 Ей, лем воячка єдиного.

Вояк шя го стал пытати:  
 Ей, ци шя будеш оддавати?  
 – Оддавати шя не буду,  
 Ей, за милым чекати буду.

– Твій милый шя уж оженил,  
 Ей, а я на його свадьбі был.

Што му вінчуеш, Ганічко,  
 Ей, червена дівко-ружичко?

– Вінчую му тівко щастя,  
 Ей, як на буку того листя,  
 Вінчую му тівко здрав'я,  
 Ей, як у воді рыбки плавят.

– Кебы-с плано мыслила,  
 Ей, та бы-с вера загинула,  
 Лем же єс добрі мыслила.  
 Ей, будеш жена моя мила.

Облапил ю, побочкал ю,  
 Ей, златый перстень заблыснул му,  
 По перстеню аж познала,  
 Же шя милого дочекала.

*Варадка*

*Andante*

Як во-я - чок на-ру-ко - вав, як во-я - чок на-ру-ко-вав,  
 сво-юй ми - лой при-ка - зо - вав, сво-юй ми - лой при-ка-зо - вав.

[ Як воячок наруковав, ]  
 [ Своєю милой приказовав, ]

Што му жычиш ты, Ганічко,  
 Червена-біла ружичко?

Жебы ся му не оддала,  
 За два рочки почекала.

– Я му жычу туюлю щастя,  
 Як у полю того листя,

Уж два рочки поминули,  
 Ішла Ганча на малины.

Я му жычу таку жену,  
 Як царовну-цісаровну,

Не виділа там нікого,  
 Лем воячка єдиного.

Я му жычу такы діти,  
 Як у нашум саду квіты.

Воячок ся єї просить,  
 Чи зелений вінок зложить.

Облапив єй, цілував єй,  
 Златый перстень даровав єй.

– Оддавати ся не буду,  
 Чекати я іші буду.

По перстені ся познали,  
 Же ся вірно любовали.

– Твуй милый ся уж оженив,  
 Бо і я на туй свадьбі був.

*Смільник*

## ВОЯК ВИПРОБОВУЄ ВІРНІСТЬ МИЛОЇ (II)

Уж турци ідут, уж война буде,  
 Моя мила плаче, же сама буде.

– Єй не плач, мила, не будеш сама,  
 Змурую ти каштіль медже горама.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Будеш в нім бывац, винко попивац,  
Але ты шя не дай муляром скламац.

– Гей была, была, за пецом стала,  
Хцела танцовац, але шя бала.

Гей, бо як шя даш муляром скламац,  
То я тя не буду веце любовац.

Гей, кебы я знал, хто з ньом танцовал,  
Зараз бы-м шя з ним до кырви рубал.

– Дай Боже щестя, млада качмарко,  
А ци ту не была моя фраїрка?

Не треба шя з ним до кырви рубац,  
Бо з шварным дівчатом може танцовац.

*Бехерів*

174

Уж ту - рок і - де, бо вой - на бу - де. Пла - че мо -  
- я ми - ла, пла - че мо - я ми - ла, же са - ма бу - де.

[ Уж турок іде, бо война буде, ]  
[ [ Плаче моя мила, ] же сама буде. ]

– Не плач ты, мила, не будеш сама:  
Змурую ті каштель, там ты і будеш.

Там бываць будеш, винко продаваць,  
Лем ся не дай, мила, хлопцум іскламать.

Як я там пришов, стала за дверка,  
Хотіла до танку, лем ся бояла.

А кебы я знав, хто з ньов танцовав,  
Та я бы ся із ним до крові рубав.

*Ялова*

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

БРАТ-ПОДОРОЖНИЙ ЗБИРАЄТЬСЯ НОЧУВАТИ  
З НЕПІЗНАНОЮ СЕСТРОЮ

A  
175

Moderato

За - ї - ха - ли во - я - ци, за - ї - ха - ли  
до корч - мы, за - ї - ха - ли да корч - мы.

Заїхали вояци,  
[ Заїхали до корчмы. ]

Посідали карты грать,  
Казали си винко дать.

– А ты, качмар, качмар наш,  
Яку шумну дівку маш!

– То не моя дівочка,  
То лем моя служничка.

– Шо бы треба юй дати,  
Бы ішла зо мнов спати?

– Три дукаты червені,  
Два талярі зелені.

– А ты, дівча, серденько,  
Встеляй постель скоренько!

Дівча постіль встеляе,  
Серденько му збыхае.

– Ой ты, дівча, серденько,  
Чого збыхаш тяженько?

– Як не маю збыхати:  
Кажуть з братом лігати.

Тепер такый світ настав,  
Же брат сестру не спознав.

Тепер така година,  
Шла бы мати за сына.

Смільник

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Б  
176

[Allegretto]

З по - не - діль - ка на вто - рок при - ванд - ру - вав па - хо - лок.

Ей, гой, ю - ха - ха, при - ванд - ру - вав па - хо - лок.

З понеділка на второк  
Привандрував пахолок.  
Ей гой, юха-ха,  
Привандрував пахолок.

Сів за столок яко пан:  
– Дай мі, Касьо, вина дзбан,  
Ей гой, юха-ха,  
Дай мі, Касьо, вина дзбан.

– А як я ти вина дам,  
Кедь на тобі злежав пан?  
Ей гой, юха-ха,  
Кедь на тобі злежав пан?

– Кедь на мені злежав пан,  
А я зато гроші мам,  
Ей гой, юха-ха,  
А я зато гроші мам.

– Кедь маш гроші яко пан,  
Я за тебе цурку дам,  
Ей гой, юха-ха,  
Я за тебе цурку дам.

Ой цурочку цурену  
І дзевечку родзену,

Ей гой, юха-ха,  
І дзевечку родзену.

Кася ложу стелила,  
Три разы са змінила,  
Ей гой, юха-ха,  
Три разы са змінила.

Сплю годинку, сплю ай дві:  
– Врать са, Касьо, ідо мні,  
Ей гой, юха-ха,  
Врать са, Касьо, ідо мні.

– Як са тобі вратіц мам,  
Кедь ты мені рудный брат?  
Ей гой, уха-ха,  
Кедь ты мені рудный брат?

– По чум-есь ня спознала,  
Же-сь ня братом назвала?  
Ей гой, юха-ха,  
Же-сь ня братом назвала?

– По тум кони червенум,  
По сідолку зеленум,  
Ей гой, юха-ха,  
По сідолку зеленум.

– Дай мі, Касьо, дай мі нуж,  
Няй до ся го вдарю уж,  
Ей гой, юха-ха,  
Няй до ся го вдарю уж.

Няй по світі не грішу,  
Няй сам себе не смішу,  
Ей гой, юха-ха,  
Няй сам себе не смішу.

*Новоселиця*

### МАТИ НАМОВЛЯЄ НЕПІЗНАНИХ СИНІВ ДО ОДРУЖЕННЯ З НЕЮ

177

Ходило дівчатко коло Визлой воды,  
Плакало, молило про милого Бога:  
– Што мі дай, то мі дай, милый пане Боже,  
Лем ты мі то не дай дітиньского болю,  
Дітиньского болю, бо я ся го бою!  
Скоро оно, скоро словце выгварило,  
Двох білых сыночков на світ породило.  
Само оно, само оно їх крестило,  
Само оно, само мена їм давало.  
А одному дало Ердыді Адамчо,  
А другому дало то Ердыді Янчо.  
Оно їх шмарило до той Визлой воды:  
– Нягай вас кольше тота Визла вода,  
А нягай вас плекат сама Матка Божа!  
А само ся взяло долов ку Будину,  
Долов ку Будину, ку Будиньской корчмі  
Напой продавати, піняжкы читати.  
То та Визла вода барз ся розыграла,  
Двох білых сыночков на брег выметала.  
Так они ся взяли долов ку Будину,  
Долов ку Будину, ку Будиньской корчмі.  
– Кочмарко, кочмарко, молода кочмарко.  
Дай ты нам напою такой без міряня,  
Мы тобі піняжкы такой без читаня.  
Она їм напою такой без міряня,

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Они ей піняжки такой без читаня.  
 Она їм напою такой до скляночки,  
 Они ей пінязи до ей кышеночки.  
 – Шугайчици двоими, шумны вы обоми,  
 Чорны очи мате, мі ся подобате,  
 Котрый мня возьмете – не побануєте!  
 Янічко молодшый так то ей повідал:  
 – Дуже я походил, дуже я побродил, –  
 Жебы сын матір взял, нигде я не видал!  
 Скоро она, скоро словце выслухала,  
 На добрый порошок там ся розсыпала.

*Біловежа, XIX стол.*

178

*Lento*

Хо - ди - ло дів - чат - ко, хо - ди - ло дів - чат - ко  
 ко - ло ві - зуй во - ди, ко - ло ві - зуй во - ди.

[ Ходило дівчатко ]  
 [ Коло візуй воды, ]

Ходило, плакало,  
 Богу ся молило.

– Заварій ня, Боже,  
 Дітинского болю, –

Дітинского болю  
 Я ся дуже бою.

Скоро рано, скоро  
 Тото выповіло,

Двох прекрасных сынів  
 Нараз породило.

Як їх породило,  
 Так їх охрестило,

До той візуй воды  
 Оно їх шмарило.

Тота віза вода  
 Так ся обратила,

Двох прекрасных сынів  
 На брег вышмарила.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Прекрасны сынове  
Пришли до корчмичкы,

Пришли они, пришли  
През зелены лучкы.

– Качмаречко млада,  
Дай ты нам виночка.

Дай ты нам, качмарко,  
Вина през міряня,

Та мы ті пінязі  
Даме през читаня.

Дай ты нам виночка  
Такой до келюшка,

А мы ті пінязі  
Даме до фартушка.

Она їм виночко  
Ліе до келюшка,

Они їй пінязі  
Сунут до фартушка.

– Панове, панове,  
Вы двоими панове!

Ци бы ся не нашол  
Єден з вас про мене?

Котрый ня возьмете –  
Не побануєте.

– Уж і я походил  
І воду преплавал, –

Нігда я не виділ,  
Жебы сын матку брал.

Скоро она, скоро  
Тото выслухала –

На марный порошок  
Там ся розсыпала.

*Руська Поруба*

БРАТИ-РОЗБІЙНИКИ ВБИВАЮТЬ ШУРИНА  
Й ЗНЕСЛАВЛЮЮТЬ НЕПІЗНАНУ СЕСТРУ

179

Уже Данко доданковав,  
Барз прекрасну він жену мав.  
Не міг із ньов в селі жити,  
Мусів із ньов у ліс піти.  
Вышов на гору високою,

Справив хьжу кругленькую.  
Пришли к ньому розбійничкы,  
Вытрепали му облачкы.  
Облачкы му вытрепали,  
А дверка му выламали,



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

А Данкові главку стяли,  
А з Данкульов нічку спали.  
Доты спали, докы спали,  
Ай так ньой са вывідали:  
– Невіст біла, невіст красна,  
Повідж лем ты, якого-сь роду?  
– А я роду попівського,

З-під каменя, з-під гірського.  
– Братя мої, встаньте горі,  
Ші-зме такый гріх не мали,  
Вже-зме кілько розбивали:  
Шовгорові главку стяли,  
А із сестров нічку спали.

*Пихні*

180

Уж тот Данко доданкував,  
Што вун шумну барз жену мав.

– По таточці попувського,  
А по мамці дякувського.

Не муг вун з ньов в селі быти,  
Мусив вун з ньов во ліс пуйти.

– Братя, братя, братя мої,  
Ставайте вы вшыткы горі!

Нашов вун там долиночку,  
Поставив там колыбочку.

Одколи зме розбивали,  
Ші-зме такый гріх не мали:

Ші там довго не бывали,  
Збыйници са в них дузнали,

Шовгричкові главку стяли,  
А з сестричков нучку спали.

Та й Данкові главку зняли,  
А з женов му нучку спали.

Зберайме ся, братя мої,  
Зберайме са к Дунайові.

Аж наконец наймолодшый  
Став са яко наймудрішый,

Котрый Дунай преплавеме,  
Тот са гріху ізбудеме.

Став са неї спитовати,  
Не хотів з ньов гріх зділати.

Лем тот еден переплавав,  
Што з сестричков нучку не спав.

– Невіст, невіст, повідж правду,  
Повідж правду, чия-сь з роду?

*Старина*

БРАТИ-РОЗБІЙНИКИ  
РОЗПІЗНАЮТЬ СЕСТРУ

181

В Угелі, в Угелі, богатом Угелі  
А де ми там жые то убога вдова,  
То убога вдова з Угеле попова?  
Мала она, мала дванацет сыночков,  
То ты сыночкове як нагло подросли,  
Як нагло подросли, та на розбой пошли.  
Єще она мала миле єдно чадо,  
З'єднала го пасти угельское стадо.  
Пасло оно, пасло, стадо потратило,  
Стадо потратило, дражки поблудило.  
Вышло оно, вышло на шыру поляну,  
По-рускы співало, горенько плакало.  
Ей, обчули ми дванацет збойници,  
А як го обчули, то го обскочили,  
Стали они, стали радоньку радити,  
Што они з ним мают, о Боже, зробити?  
А єден братічко наймладшый, найкрашшый:  
– Ей, повідж ты, повідж, откале ты родом?  
– Ей, родом я, родом з Угеля попова,  
Там в Угелі жые моя мати вдова.  
– Сестро наша, сестро, покаж тот фартушок,  
Най ти обсыпеме таярами брушок.  
Понєсь ты го, понєсь там нашої матері,  
Нягай она знає: збоев сынов має.

*Біловежа, XIX стол.*

# ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ

## ДІВЧИНА ЗДОБУВАЄ ЗА РОЗБИТИЙ ДЗЬБАНОК ПАНА

182

*Allegretto*

Іш - ло дів - ча на во - ду през па - но - ву за - гра - ду.

І - шол пан, збил му дзьбан, е - я, го - я, збил му дзьбан.

Ішло дівча на воду  
През панову заграду.  
Ішол пан, збил му дзьбан,  
Ея, гоя, збил му дзьбан.

– Не плач, дівча, за тот дзьбан,  
Я за нього дашто дам,  
За тот дзьбан курча дам,  
Ея, гоя, курча дам.

Оно курча не хцело,  
Лем за дзьбаном плакало:  
– Кед ес пан, заплать дзьбан,  
Ея, гоя, заплать дзьбан.

– Не плач, дівча, за тот дзьбан,  
Я за нього дашто дам.  
За тот дзьбан теля дам,  
Ея, гоя, теля дам.

Оно теля не хцело,  
Лем за дзьбаном плакало:  
– Кед ес пан, заплать дзьбан,  
Ея, гоя, заплать дзьбан.

– Не плач, дівча, за тот дзьбан,  
Я за нього дашто дам.  
За тот дзьбан краву дам.  
Ея, гоя, краву дам.

Оно краву не хцело,  
Лем за дзьбаном плакало:  
– Кед ес пан, заплать дзьбан,  
Ея, гоя, заплать дзьбан.

– Не плач, дівча, за тот дзьбан,  
Я за нього дашто дам.  
За тот дзьбан паця дам,  
Ея, гоя, паця дам.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Оно паця не хцело,  
Лем за дзбаном плакало:  
– Кед ес пан, заплаць дзбан,  
Ея, гоя, заплаць дзбан.

– Не плач, дівча, за тот дзбан,  
Я за нього дашто дам.  
За тот дзбан коня дам,  
Ея, гоя, коня дам.

Оно коня не хцело,  
Лем за дзбаном плакало:

– Кед ес пан, заплаць дзбан,  
Ея, гоя, заплаць дзбан.

– Не плач, дівча, за тот дзбан,  
Я за нього дашто дам.  
За тот дзбан сам шы дам,  
Ея, гоя, сам шы дам.

– Слава Богу на небі,  
Слава тобі на землі.  
За діравый старый дзбан  
Дістал шы мі младый пан.

*Нижній Миронів*

183

Ішло дівча на воду  
През панську загороду.  
Прийшов пан, розбив дзбан,  
Гей, гей, розбив дзбан.

Дівча стало, плакало,  
За дзбаном жалувало.  
Кет ты пан, заплаць дзбан,  
Гей, гей, заплаць дзбан.

Дівча миле, не плач ты,  
За дзбан ся ти заплатить.  
За тот дзбан дукат дам,  
Гей, гей, дукат дам.

Дівча дукат не хтіло,  
Лем за дзбаном жаліло.  
Кет ты пан, заплаць дзбан,  
Гей, гей, заплаць дзбан.

Дівча миле, не плач ты,  
За дзбан ся ти заплатить.  
За тот дзбан себе дам,  
Гей, гей, себе дам.

Дівча уж не плакало,  
І про дзбан уж не дбало.  
За тот дзбан мужа мам,  
Гей, гей, мужа мам.

*Стацін*

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

ДІВЧИНА ЗДОБУВАЄ ПАРУБКА ЧАРАМИ

A  
184

Moderato

А на го - рі ші - ве - та, ші - ве - та, пас - ло дів - ча  
яг - ня - та, яг - ня - та. На - ко - па - ло ко - ре - ня, ко - ре - ня,  
з-під си - во - го ка - ме - ня, ка - ме - ня.

А на горі [шівета, ]  
Пасло дівча [ягнята,]  
Накопало [кореня,]  
З-під сивого [каменя.]

Копало го в толоці,  
Варило го в молоці.

Іші корінь не скипів,  
Уж младенец прилетів.

– А што тя ту принесло,  
Ци коничок, ци весло?  
– Принес мене сивый конь,  
Уж я, дівча, буду твоя!

*Гостовиці*

Б  
185

Parlando

Ой на го - рі два ду - бы, ой на го - рі  
два ду - бы схи - ли - ли - ся до - ку - пы.

[ Ой на горі два дубы ]  
[ Схылили ся докупы. ]

А в туй купі вербочка,  
В туй вербочці світличка.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

В туй світличці молодці,  
Раду радять дівочці:

Най ся дівка оддає,  
Най за нами не ждає.

Дівка тото зачула,  
Через річку брнула.

Копала вна коріня  
3-пуд білого каміня,

Полокала на ріці,  
У солодкун молоці,

Поставила до жару:  
Кыпи, корінь, помалу.

Іші корінь не скупів,  
Вже молодець прогрімів.

– Що тебе ту принесло,  
Ци сивый кунь, ци весло?

– Мене привюз сивый кунь.  
Ци буду я, дівча, твуй?

Збій

ЮНАК ЗДОБУВАЄ ДІВЧИНУ, ПРИТВОРИВШИСЬ МЕРТВИМ

A  
186

**Moderato**

Пас - ло дів - ча вол-кы, гей, на зе - ле - ній лу - ці,  
шол ко - ло ньо - го пан: – Гей, дай ті, бо - же, шес - тя!

Пасло дівча волкы  
Гей, на зеленій луці,  
Шол коло нього пан:  
– Гей, дай ті Боже шестя!

Дай ті Боже шестя,  
Гей, ты пастырча-дівча!  
– Дай Боженьку і вам,  
Гей, кральовський младый пан!

– Ты пастырча-дівча,  
Гей, подь ты, подь ты за ня.

– Ідте вы од мене,  
Гей, не робте сміх з мене.

Пришол пан додому;  
– Гей, умру, мамко, умру,  
Умру, мамко, умру,  
Гей, пре пастырча-дівча.

– Не умерай, сыну,  
Гей, пре пастырча-дівча.  
Не умерай, сыну,  
Гей, наше оно буде.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Маме мы, сыну мій,  
Гей, дванацять мулярів,  
Вышурують корчму,  
Гей, о дванацять двері.

О дванацять двері,  
Гей, з дванац облакы,  
Де б'дуть ся сходжати  
Гей, дівкы з парібками.

Дівкы з парібками,  
Гей, і почливы вдовы,  
А пастырча-дівча  
Гей, ани там не творит.

- Умру, мамко, умру,  
Гей, пре пастырча-дівча.  
- Не умерай, сыну,  
Гей, наше оно буде.

Маме мы, сыну мій,  
Гей, дванацять мулярів,  
Вымурують церков,  
Гей, о дванацять двері.

О дванацять двері,  
Гей, о дванац облакы,

Де б'дуть ся сходжати  
Гей, дівкы з парібками.

Дівкы з парібками,  
Гей, і почливы вдовы,  
А пастырча-дівча  
Гей, ани там не творит.

- А кого то, кого,  
Гей, уже выгравають?  
- Молодого пана,  
Гей, дзвоны выдзвоняют.

Дівча ся схопило,  
Гей, гаргалку хопило,  
На воду біжало,  
Гей, пана поливало.

- Што то, Боже, што то,  
Гей, за умерте тіло, -  
Очка ся му сміють,  
Гей, личка руменіють.

Пан ся тоды схопил,  
Гей, дівча до рук хопил.  
- Ту є, мамко, ту є  
Гей, моя млада жена.

*Руська Поруба*

Б  
187

Moderato rubato ♩ = 100-104

Уи - ру, мам - ко, ум - ру про мар - ну мар - нень - ку,  
про мар - ну мар - нень - ку, про шум - ну Ю - лень - ку.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

– Умру, мамко, умру про марну марненьку,  
Про марну марненьку, про шумну Юленьку.

– Не вмерай, сыноньку, дам я ти радоньку:  
– Лем ты собі вістав серед села млынок.

Будуть дівки іти пшеничку молоти,  
Та й чей дівча Вленьча, чей го пустить мати.

Вшиткы дівкы ішли пшеничку молоти,  
Лем дівча Юленьча не пустила мати.

– Зумрем, мамко, зумрем про марну марненьку,  
Про марну марненьку, про шумну Юленьку.

– Не вмерай, сыноньку, дам я ти радоньку –  
Лем ты собі вістав серед села церков.

Будуть дівкы іти Богу са молити,  
Та чей дівча Вленьча, чей го пустить мати.

Вшиткы дівкы ішли Богу са молити,  
Лем дівча Юленьча не пустила мати.

Як дівча учуло – перші дзвони дзвонять:  
– Пусьте ня, мамочко, бо ня глава болить.

Як дівча учуло – другы дзвони дзвонять:  
– Пусьте ня, мамочко, бо ня серце болить.

Як дівча учуло – треті дзвони дзвонять:  
– Пусьте ня, мамочко, на погріб жалосный.

– Іди, сынку, іди, шумно са не вберай,  
Навперед не вставай, взаду не зуставай.

Дзівча са убрало та й наперед стало,  
А вун са ісхопив, та й дівча ухопив.

– Попи, не читайте, лем нас пресігайте,  
Попи, не читайте, лем нас пресігайте!

*Рунина*



ЗУЗАНА ПРОГАНЯЄ КОРОЛЯ-ЗАЛЬОТНИКА

188

Меджы двома горами  
Корчма мурована.  
В єдной быват Шымон краль,  
А в другой Зузана.

А як почал Шымон краль  
Ѓу Зузані ходзиц,  
Три раз хыжку обышол,  
А Зузану не нашол.

Лем тот єден облачок,  
Де Зузана спала.  
– Ідз од мене, Шымон краль,  
Бодай-сь ногы зламал!

А як шы жял, ішол през лучку, зламал ручку,  
А його конь праву ножку.

А правда є, правда,  
Што мила залає,  
Же шы тому зло водит,  
Што по ночі ходит.

*Цигелка*

ПОТОПАЮЧА ДІВЧИНА ВІДКИДАЄ ДОПОМОГУ,  
ОБУМОВЛЕНУ ОДРУЖЕННЯМ

189

Од броду до броду йшло дівча на воду,  
Стрітили го волю, упало у воду.

А там три козаки коні наповали,  
До красной дівчини собі розмовляли.

Один козак каже: рыбка в воді грає,  
Другый козак каже: дівчина вмирає,

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Третій козак каже: подьме ратовати,  
Молодій дівчині не дайме вмирати.

– Ратуй ня, козаче, рятуй ня, молодый,  
Як ня выратуеш, дам ті нагороду.

Од отца родного – коня вороного,  
Од мамкы родненькой – полотно ляного.

– Не хочу я твої подарунки брати,  
Лем я хочу тебе за жену узяти.

– Мала бы-м, козаче, твоя жона быти,  
Та воліла бы я у воді плынути.

Плынет по Дунаю хусточка гадвабна,  
А під нею плыне дівчинонька красна.

*Пчолине*

ДІВЧИНА ЗАБУВАЄ ЗБУДИТИ КОХАНЦЯ-ВОЯКА

190

[Moderato]

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 3/4. It consists of three staves of music with lyrics underneath. The first staff starts with a 2/4 time signature and a common time signature, then changes to 3/4. The second staff starts with 3/4 and ends with a double bar line. The third staff starts with 3/4 and ends with a double bar line.

І - шов жов - нір круз ліс, круз лі - ши - ну,  
круз ліс, круз лі - ши - ну, та вун зды - бав  
мо - ло - ду дів - чи - ну, та вун зды - бав мо - ло - ду дів - чи - ну.

Ішов жовнір [ круз ліс, круз ліщину, ]  
[ Та вун здыбав молоду дівчину. ]

– Я бы тебе переночувала,  
Кыбы я са зрады не бояла.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Ты, дівчино личка рум'яного,  
Переночуй мене молодого.

Ты дівчино, не буй са нічого,  
Я на світі не зрадив нікого.

Муй коничок стайню не заляже,  
Ясна зброя хыжу не уважыть.

Заснув жовнір та й спить молоденькый,  
Пробудився, та вже день біленькый.

– Ты дівчино, яка ты зрадлива,  
Шо ты мене рано не збудила.

– Та я тебе рано не збудила,  
Бо я тебе вірно полюбила.

– Ты дівчино, през твою запаску  
Утратив я у чісаря ласку.

У чісаря ласку та і ясну зброю,  
Шо-м са приспав, дівчино, з тобою.

Улич

ХВОРА ПАНІ ОБМАНЮЄ ПАНА З ВОЯКОМ

191

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 2/4 time. The melody is simple and folk-like. The lyrics are written below the notes.

А по - ни - же Ле - во - ці ле - жыт па - ні в не - мо - ці,  
ей, гой, е - я, гой, ле - жыт па - ні в не - мо - ці.

А пониже Левочі 19  
Лежыт пані в немочі,

Ей, гой, ея, гой,  
Лежыт пані в немочі.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Жвідує ся пан пані:  
– Што за погар на столі?  
Ей, гой, ея, гой,  
Што за погар на столі?

– Вояци винко пили,  
Та й погар зохабили,  
Ей, гой, ея, гой,  
Та й погар зохабили.

Жвідує ся пан пані:  
– Што за пипка на стіні?  
Ей, гой, ея, гой,  
Што за пипка на стіні?

– Вояци ту курили,  
Тай пипку зохабили.  
Ей, гой, ея, гой,  
Тай пипку зохабили.

Жвідує ся пан пані:  
– Што за вояк за дверми?  
Ей, гой, ея, гой,  
Што за вояк за дверми?

– Ішол вояк през воду,  
Поламал му кінь ногу.  
Ей, гой, ея, гой,  
Поламал му кінь ногу.

Кебы ся пан змилувал,  
Дукат бы му дарувал.  
Ей, гой, ея, гой,  
Дукат бы му дарувал.

Пан ся над ним змилувал,  
Дукат йому дарувал.  
Ей, гой, ея, гой,  
Дукат йому дарувал.

Він през хыжу храмлючи,  
А през шіні скачучи.  
Ей, гой, ея, гой,  
А през шіні скачучи.

Вышол надвір та й свиснул,  
На коничка лем блиснул.  
Ей, гой, ея, гой,  
На коничка лем блиснул.

*Нижній Орлик*

МОЛОДА ЖІНКА ОБМАНЮЄ СТАРОГО МУЖА (I)

192

Оженив ся старый, сивый  
На два тыжні перед жнивы,

Взяв він собі шумну, младу,  
Што вычеше сиву браду.

– Не боюся сивой брады:  
Загрію я горнец воды,

На припецку го положу  
І косачиском приложу.

Старый младой не віровав,  
Од краю їй заліговав.

– Старый, старый, пусть мя вонка,  
Бо мя болит моя главка!

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Не болит тя твоя главка,  
Лем тя чекат фраєр вонка.

Отвор собі оконічко,  
Проходь собі главичку.

Як ся млада розлетіла,  
Штири плоты прескочила,

А четвертый тот терненький,  
Під ним Янчик молоденький.

– Мила, мила, де си была,  
Што-сь си чижмы заросила?

– Та то псиці яловиці  
Поскакали до пшениці,

Зо пшениці аж до проса,  
А там была велька роса.

Пішли дівкы хусты прати,  
Не заперли задны враты.

Послала го ріпу копац,  
Сама пішла в коршму скакац.

Іде старый з ріпов, плаче,  
А она си в коршмі скаче.

Хопила го за бороду,  
Поскочила в загороду.

Хопила го за чуприну  
Та вергла ним за перину:

– Леж же, старый, жебы-сь не встав,  
Жебы мі ся ліпший достав,

Або ліпший, або гірший,  
Або такый, як був перший.

*Земплин*

193

Moderato

Гей, о - же - нив - ся ста - рый, ста - рый сив - чак,  
а взяв со - бі барз мо - ло - де дів - ча,  
е - я, го - я, мо - ло - де дів - ча.

Гей, оженив ся старый-старый сивчак,  
А взяв собі барз молоде дівча,  
Ея, гося, молоде дівча.

Было ті взяти стару-стару бабу,  
Бы іскала твою сиву браду,  
Ея, гоя, ей, сиву браду.

Гей, браду бы ті, браду выіскала,  
І кошульку бы ті вырайбала,  
Ея, гоя, ей, вырайбала.

– Гей, старый, старый, пусти мене вонка,  
Бо ня болит барз моя головка,  
Ея, гоя, моя головка.

– Гей, отвор, отвор нашу хладирочку,  
А охолодь свою головичку,  
Ея, гоя, ей, головичку.

Як хладирочку она творила,  
Нараз штирі плоты прескочила,  
Ея, гоя, ей, прескочила.

А п'ятий то был лем чисто терньовый,  
Під ним лежал ей Янічко білый,  
Ея, гоя, Янічко білый.

*Бенядиківці*

## МОЛОДА ЖІНКА ОБМАНЮЄ СТАРОГО МУЖА (II)

194

Кувала там кукувочка, кувала на мене:  
– А приди ты, молоденькый, на вечер до мене.

– Я не приду, я не приду, ты маш чоловіка,  
Ей, та він бы мене зрадив зеленого вінка.

– Приди, приди, молоденькый, холем на годину,  
А я свого старенького займу на калину.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Пішов старый, пішов старый калину ламати,  
А я свого молодого під перину взяти.

Пришов старый, пришов старый, з рученьками стрепал:  
– Хтоська у нас мусил быти, бо ту ложа тепле.

– Ты псе старый, гарабавый, не смієш брехати,  
Кедь ес нашол теплу ложу, легни собі спати.

*Бенядиківці*

ППП ВІДДАЄ ПАНОВІ ПОПАДЮ ЗА ГРОШІ І ВТРАЧАЄ ЇЇ

195

*Largo*

Хо - дил по Ко - шы - цях е - ден пан бо - га - тый,  
но - сил на ру - чень - ках чер - ве - ны сто зла - ты.

Ходил по Кошыцях єден пан богатый,  
Носил на рученьках червены сто златы.

– Ци бы ся не нашол в Кошыцьох такый пан,  
Жебы мі на нічку той свойой пані дал?

– Ідь ты, попаденько, ідь ты з німцьом спати,  
Придали бы ся нам червены сто златы.

Ішла попаденька із тым німцьом спати,  
А попонько остал хлопця колысати.

А почал хлопчиско прегрозні плакати,  
А пішов попонько попадю кликати.

– Подь ты, попаденько, хлопця поплекати,  
Бо я з ним не годен жадной рады дати.

– Ідь ты, попе, ідь ты з-під облака мого,  
Бо я тя застрілю з карабина свого,

Бо хто жену має – під бочком тримає,  
І я свою маю, під бочком тримаю.

А пішов попонько жалосні плакати,  
Жалосні плакати, хлопця колысати.

– Люляй ты мі, люляй маленький сыночку,  
Ты не маш мамочки, я не мам женочку.

Ты не маш мамочки, я не мам женочку,  
Та мы уж остали вічны сироточки.

*Притуляни*

## КАТОЛИЦЬКИЙ СВЯЩЕНИК ЗАЛИЦЯЄТЬСЯ ДО ДІВЧИНИ

196

В неділеньку рано  
До костела задзвонено,  
Шытких дівок запрошено.  
Єдна была выпірена,  
Друга шувна, вышкірена.  
А пан глебан з-за олгаре  
Шя призерат та і гварит:  
– Подь ты, дівко выпірена,  
Будеш ты мі моя жена.  
Будеш при мі помагати,  
Та будеме газдувати.  
Лем ты уроб волю мою,  
Душа моя, душа моя.  
– Я, пан глебан, не уроблю,  
Бо шя свого отца бою.  
– Отцу даме коні враны,  
До стодолы повно сламы,

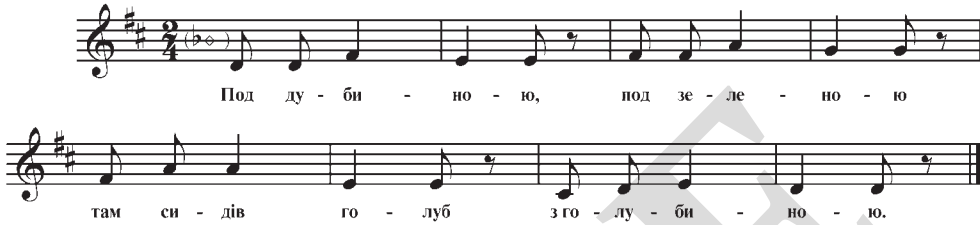
Лем ты уроб волю мою,  
Душо моя, душо моя!  
– Я, пан глебан, не уроблю,  
Бо шя своей маткы бою.  
– Маткі даме цукру, хліба,  
І до кухні што їй треба,  
Лем ты уроб волю мою,  
Душа моя, душа моя!  
– А кед мы шя побереме,  
Одкаль піняжі набереме?  
– Попросиме людий стиха,  
Будут сыпати як до міха.  
– Кебы люде розум мали,  
Та бы піняжі не давали.  
– Кед не дають, та не дають, –  
Не достанут шя до раю.

*Вишня Писана*



ГОЛУБКУ РОЗЛУЧИЛИ З ГОЛУБОМ

197



Под ду - би - но - ю, под зе - ле - но - ю  
там си - дів го - луб з го - лу - би - но - ю.

Під дубиною, під зеленою  
Сидит голуб з голубиною.

Сиділи они, миловали шя,  
Білыми крылками об'їмали шя.

Прилетіт сокол з темного круга,  
Забил, розлучил пару голуба.

Голуба забил, голубку злапал,  
Давал пшеничку, пити водичку.

Голубка не їст, голубка не п'є,  
Лем під дубину плакати ходит.

– Як я мам їсти, як я мам пити?  
Як швіт широкий, не мам з кым жыти.

– Є там у мене пара голубів,  
Та сой выберай, котрый ті любый!

– Уж я ходила, уж я шукала –  
Ніт там такого, як мой, милого.

Бо мій миленький такый шумненький:  
Очка чорнявы, личка білявы.

*Вапенік*

**Allegretto**

Під ду - би - но - ю, під зе - ле - но - ю  
си - дит го - лу - бок з го - лу - би - но - ю.

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 3/4 time. The first staff contains the melody for the first line of the song, and the second staff contains the melody for the second line. The lyrics are written below the notes.

Под дубиною, под зеленою  
Там сидів голуб з голубиною.

Сиділи в парі, цілювали са,  
Сивыма крылами об'їмали са.

Як надышов стрілець, голуба застрілив,  
Голуба застрілив, голубицю їмив.

Вынїс ї домів, дав ї пшеничкы,  
Та і пити ї водичкы.

А вна не їла, ани не пила,  
Лем под дубимою плакати ходила.

– А чом же ты не їш, ани не пиєш,  
Лем под дубиною плакати ходиш?

– А нач бы я їла, а нач бы я пила,  
Кедь я молоденька удова зістала?

– А я ші там маю по сто голубів,  
Та собі виберай, котрый ті любый.

– Ой я виберала, та й позерала, –  
Такого-м не нашла, як мой миленькый.

Мой був миленькый чорнобровенькый,  
Личка руменькы, крылочка сивенькы.

*Пчолине*

## ЛЮБОВНА ЗРАДА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

### МУЖЧИНА, ПЕРЕОДЯГНЕНИЙ ЗА ЖІНКУ, ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ

199

Орала баба заграду,  
Пришел пан на пораду:  
– Бабо, бабо, дай ради там,  
Як я тоту панну здрадзиц мам?

– Облеч ты шаты панянскы,  
А черевикы камужельскы,  
Прохажай ты ся по рынечку  
Аж до самого вечеречку.

– Коваль, коваль, ковальбочку,  
Преночуй мя тоту ночку!  
– Як я тя мам преночовац,  
Ты подорожня, я тя не знам!

– А я пані з Воршавы,  
Йду на ярмарк до Прагы.  
– А ты, дівко, ідь ложе слац,  
Бо ты підеш з паньов спац.

– Анно, Анно, Аничко,  
Не бачит ми ся паничка.  
– Де бы ти ся бачила,  
Кедь ты ей нигда не виділа?

Не wystачило півночі –  
Кричит дівка одночі.  
– Тихо, дівко, не кричи,  
Бо твій пан отец в світлиці.

Рано, рано, раненько,  
Коли сходит соненько,  
Ходит дівка по луце,  
Носит дітя на руце:

– Люляй, люляй, сыну мой,  
Велькы зводитель отец твой.

*Красний Брід*

### ДІВЧИНА ПЛАТИТЬ ВІНКОМ ЗА ПОЛЬОВУ ШКОДУ

А  
200

А там долу при Молдаві  
Пасло дівче, пасло павы.  
Пришов к нему пан староста,  
Заяв павы аж до места.

Дівчатко ша поспішало,  
Павам дражку заградило.  
Выняло три таляры,  
Єден велькый, а два малы.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Дівча, дівча, сховай себе,  
 Бо я придем на ноч к тебе!  
 – А кет придеш, стиха ступай,  
 Острожками не задуркай.  
 Ма мац моя таке спаня –  
 Хто задуркат – дораз стане.

А вын пришов клапкаючи,  
 Острожками черкаючи.  
 – Ставай, старый, ставай горі,  
 Бо хтошка при нашей цері!

Ніж ша старый з лужка сточив,  
 Младый вояк вын выскочив.  
 Як выскочив, так загвізнув,  
 Своєй милей ручку стиснув:

– Остань, мила, остань здрава, –  
 Я паробок, а ты гдова.  
 Я паробок под перечком,

А ты курва, не дзевечка.  
 – Якбы я ша курва жяла –  
 Годиночку-м з тобов спала!

– Хоч выспала пул годинкы,  
 Та не ставай меджи дівкы,  
 Але ставай меджи гдовы,  
 Бо ты така, як і они.

Кет ші дівка по шлебодзе,  
 Пущай перо по тей водзе:  
 Кет то перо впаде до дна,  
 Тоды будеш мене годна.

Кет ші дівка по шлебодзе,  
 Пущай камень по тей водзе:  
 Кет ті камень буде плывац,  
 Тоды будеш мойом бывац.

Орябина

201

Ку - па - ло шя дів - ча в ста - ві, ку - па - ло шя  
 дів - ча в ста - ві, гей, пас - ло ко - ні  
 на о - та - ві, пас - ло ко - ні на о - та - ві.

[ Купало шя дівча в ставі, ]  
 Гей, [ пасло коні на отаві. ]

Шварный шугай ішол з поля,  
 Гей, загнал коні аж до двора.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Дівчатко шя настрашыло,  
Гей, назад коні навернуло.

Давал йому три талярі,  
Гей, єден велькый а два малы.

– Сховай, дівче, сховай собі,  
Гей, я на вечур приду к тобі.

– А кет придеш, стиха ступай,  
Гей, острожками не черкотай.

Бо мій отец чуйно лежыт,  
Гей, хто задуркат, дораз бежыт.

А він пришол дуркаючи,  
Гей, острожками черкаючи.

– Слуго, слуго, ставай горі,  
Гей, хтоська дуркат у коморі!

Ніж шя слуга з ложа сточил,  
Гей, шварный шугай уж выскочил.

Як выскочил, та высвиснул,  
Гей, лем ей за рученьку стиснул.

– Ганчо, Ганчо, остань здрава,  
Гей, я гавалір, а ты вдова.

Я гавалір під піречком,  
Гей, а ты вдова під чепечком.

Я твій вінок взял на душу,  
Гей, до смерти го носить мушу.

*Нижній Мирошів*

202

А там долов при Ондаві  
Пасло дівча коні враны.

Вышол пан урядник з двора,  
Загнал коничка до двора.

Дівчатко ся намыслило,  
На драгу му застануло.

Давало му три таляры,  
Єден велькый, а два малы.

– Скрый ты, дівча, три таляры,  
Єден велькый, а два малы.

Скрый ты, дівча, скрый ты собі,  
Бо я приду вечар к тобі.

– А кедь прийдеш, легко ступай,  
З подковками не почеркай,

Бо наш отец чуйно спавать,  
На нас велькый позор давать.

– Вставай, старый, вставай горі:  
Хтоська з дівчатьом в коморі!

Доки старый з ложки скочил,  
Пан із коморы выскочил.

Як выскочил, такой свиснул,  
Дівчину за руку стиснул:

– Остань здрава, мила моя, –  
Я паробок, а ты вдова.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Про што ты мя вдовов назвал,  
Кедь ты при мні лем ночовал?

– Пущай камінь до Ондавы, –  
Кедь ти сплыне – будеш моя.

– А хоть бы лем за годину,  
Уж ты больше не дівчину.

А дівча ся намыслило,  
З древа камінь уточило.

Ходит дівча поза плоты,  
Оплакує свої часы,

З древа камінь уточило,  
До Ондавы покинуло:

А милый ся присмотрює  
Та ся з нього высмівує.

Не до дна, камінь, не до дна,  
Єще буду вінок годна.

*Лабірица (?), XIX стол.*

203

**Moderato**

А там до - лу при Он - да - ві пас - ло дів - ча ко - ня в тра - ві.  
Гой - я - я, пас - ло дів - ча ко - ня в тра - ві.

А там долу при Ондаві  
Пасло дівча коня в траві.  
Гой-я-я,  
Пасло дівча коня в траві.

– Прийди, прийди, тихо крачай,  
Подкувками ты не черкай,  
Бо муй отець в лужку лежить,  
Як учує, то вон біжить.

Пришов к ньому пан з маіра,  
Погнав конічка до двора.

Закы старый з лужка скочив,  
А младенець вон выскочив.

Дівча собі помыслила,  
Пред пана са поставила.

Як выскочив, так си свиснув,  
Миленької ручку стиснув:

Дає йому три толяры –  
Єден велькый, а два малы.

– Зостань здрава, моя мила, –  
Я паробок, а ты вдова.

– Не давай мі, сховай собі,  
Лем ня приймиь ночку к собі.

– По чом ты мня вдовов назвал,  
Кедь ты зо мнов лем нучку спав?

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Хоць бы не спав, лем годину,  
Та ты уже не дівчина.

Пущай воду на слободу,  
Пущай пірко на ту воду.

Кедь то пірко впаде до дна,  
Будеш ще ты дівка годна.

Дівка собі помыслила,  
Пірко златом обліпила.

– До дна, пірко моє, до дна,  
Чей бы я ще дівка годна.

– Пущай воду на слободу,  
Пущай камінь на ту воду.

Кедь вон буде у воді плавать,  
Будеш в домі моєм бывать.

– Де ты видів, де ты слышав,  
Жебы камінь в воді плавав?

– А я видів коло гаю,  
Плавав камінь по Дунаю.

Стащин

204

Moderato

Ку - па - ло са дів - ча в мо - рю, пас - ло ко - ні  
по - над во - ду, пас - ло ко - ні по - над во - ду.

Купало са дівча в морю,  
[ Пасло коні понад воду. ]

Пан урядник ішов з поля,  
Заяв коні аж до двора.

А дівча са поспішило,  
На дражечку заступило.

Дає пану три талярі,  
Єден велькый, а два малі.

– Дівча, дівча, іскрый собі,  
Приймий ня на нуч гу собі.

– Прийди вечор по вечері,  
Буду спати у коморі.

Прийди стиха, помалючки,  
Бы-сь не черкав подковочки.

Моя мамка в ложу лежить, –  
Хто подуркать, а вна біжыть.

Прийшов стиха, помалючки,  
Не почеркав подковочки.

Лем вун вышов до коморкы,  
Та подуркав до постелькы,

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Моя мамка то ючула  
Та й із ложу вискокнула,

Як із ложу вискокнула,  
Та й старого зайолала:

– Устань, старый, встань, небоже,  
Хтось з дівчатом у коморе!

Закля старый з ложу скокнув,  
Уж пан-муж на двур вискокнув,

Та й на дворе собі свиснув,  
Та й за ручку дівча стиснув:

– Зустань здрава, мила моя,  
Я младець, а ты вдова.

– Скоро ты ня вдовов назвав,  
Лем-есь зо мнов нучку преспав.

То я скоро вдовов стала,  
Лем-ем з тобов нучку спала.

Улич

Б  
205

На кошыцкій озимині  
Стоят штирмі інджимірі.  
Дальше дівча траву жало,  
Єдному шя сподобало.

– А ты, дівче, шварне дівче,  
Ци ты будеш інджимірче?  
– Ци я буду, ци не буду –  
Інджиміра любиц буду.

– Ту маш, дівче, три таляри,  
Єден велькый, а два малы,  
Ту маш, дівче, сховай себе,  
Я на вечур прийду к тебе.

– Як ты прийдеш, тихо ступай,  
Подковечком не задуркай,

Бо мі отец спіє чує,  
Такий дома не ночує.

– Старый, старый, зыйд з постелі,  
Хтоскы є при нашій цері!  
Аніж старый з ложы скочил,  
А інджинір своє скончил.

А як скончил, то засвиснул,  
Милу за ручичку стиснул:  
– Зостань, мила, зостань здрава, –  
Я паробок, а ты гдова.

Я паробок под піречком,  
А ты гдова под чіпечком,  
Я паробок аж до смерти,  
А ты гдова з трьома дзецмі.

Куримка



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

В  
206

Moderato ♩ = 86

Із - пред бур - гу, з-пред Ду - на - ю пас - ло дів - ча ко - нич - кы,  
із - пред бур - гу, з-пред Ду - на - ю пас - ло дів - ча  
ко - нич - кы, при - йшов д'ньо - му гай - ник з го - ры,  
при - йшов д'ньо - му гай - ник з го - ры, за - яв ко - ні до дво - ру.

[ Із-пред бургу, з-пред Дунаю,  
Пасло дівча коничкы. ]  
[ [ Прийшов 'д ньому гайник з горы, ]  
Заяв коні до двору. ]

Шо са дівча намышляло,  
Таярі му давало.  
– Не давай мі, возьми собі,  
Вечур прийду од тобі.

– Кедь ты будеш до мні іти,  
У пудковкы не цоркай,  
Бо муй отец легко спає,  
Велькі на ня позор дась.

– Ставай, старый, ставай горі,  
Хтось з дівчатьом в коморі!  
Закля старый з ложа устав,  
А шугай са пудхопив.

– Зустань здрава, зустань здрава,  
Я парубок, ты вдова.  
– На што ты мені то сказав,  
Кедь ты при мні ночовав?  
Збій

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

КАВАЛІР ЗРАДЖУЄ ДІВЧИНУ  
ПІСЛЯ СПІЛЬНО ПРОВЕДЕНОЇ НОЧІ

207

З там - той стра - ны о - зе - ра сто - їт лип - ка  
зе - ле - на, ей, лип - ко, лип - ко, а на тій ли -  
- понь - ці три пташ - ко - ве пис - ка - ют.

З тамтой страны озера  
Стоїт липка зелена,  
[ Ей, липко, липко, а на тій липоньці  
Три пташкове пискают. ]

Не были то пташкове,  
Але гавалірове,  
Ей, зберали шя гу шварній дівчині –  
Котрому шя дістане.

Єден гварит: мі буде,  
Другый гварит: як Бог даст,  
А третій гварит: ах, серденько мое,  
Розжаліло шя мі,  
Не знам тя выгоїти.

Не выстало півночі,  
Уж гавалір выскочил:  
Ей, Ганчо, Ганчо, остань же мі здрава,  
Я гавалір – ты вдова.

Ганча нич не повіла,  
Лем по саді бродила,  
Ей, посмотріла на суху ліщину,  
Ци шя скоро розвіє.

Ей, ты суха ліщина,  
А я шварна дівчина,  
Ей, утратила-м свій вінок зелений,  
Што-м го рада носила.

*Нижній Мирошів*

## ПАРУБОК ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ ПІСЛЯ ГРИ В КАРТИ

208

А на горе липка зелений вершок ма,  
А под ньов Ганічка з Янічком карты гра.  
Як они ся грали, як они ся грали,  
З великого граня дали ся до спаня.  
Прилетів сивый птах, сяднув на ей личко,  
Так красні заспівав: – Встань горе, Ганічко!  
Встань горе, встань горе, уж есь ся выспала,  
Твой зелений вінок быстра вода взяла!  
– Кед она го взяла, ний она го несе,  
Загатит з ним воду при Дунаю в лесе.

*XIX стол.*

209

[ А за нашом хыжом зелененька грушка, ]  
[ Ей, похылила шы ї доєдна голузка. ]

Галузь шы схылила, вершок шы ї зламал,  
Ей, парадный паробок з дівочком карты грал.

Грالی они, грали, та шы загравали,  
Ей, з великого граня до спаня шы дали.

Прилетіл сивый птах, сіл сой на липочку,  
Ей, барз крашні зашпівал, zobудил Ганічку:

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– Ставай, Ганчо, горі, уж єс шы выпала,  
Ей, твій зелений вінок зимна вода вжяла.

– Кет она го вжяла, най она го несе,  
Ей, зопрє она мі го у перваньском леше.

У перваньском леше дrevко вода несе,  
Ей, сидит на нім Ганча, жовты власы чеше.

Чесала, чесала, горенько плакала,  
– Ей, чого я шы, Боже, тепер дочекала?  
Бодай была я тя, шугай, не зазнала,

Ей, ні тебе самого, ні коничка твого,  
Ей, як ты мене збавил вінка зеленого.

Віночку зелений, рада-м тя носила,  
Ей, про єдно ледащо втратити мусила.

*Нижній Мирошів*

210

Moderato

А за на - шом хы - жом зе - ле - нь - ка гру - ша,  
гей, по - хи - ли - ла шы, ей, до - єд - на го -  
(1) // (2) до єд - на го - луз - ка.

А за нашом хыжом зелененька грушка,  
[ Гей, похылила шы ї доедна голузка. ]

Долу шы схылила, вершок шы ї зламал,  
Гей, парадный паробок з дівками карты грал.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Грали они, грали, так сой выгравали,  
Гей, з великой любости до спаня шя дали.

Прилетіл сивый птах, сіл сой на яличку,  
Гей, барз шумні зашпівал, zobудил Ганічку.

– Стань, Ганічко, горі, уж ес шя выпала,  
Гей, твій зелений вінок быстра вода вжяла.

– Кедь она го вжяла, най она го несе,  
Гей, там я го поймам у паланьським леше.

У паланьським леше вода древко несе,  
Гей, сидит на ним Ганча, жовты власы чеше.

Чеше она, чеше, до Дунаю мече:  
– Гей, іте вы, власичкы, до мойой мамичкы.

Мамичка почуют, так шя порадуот:  
Гей, мойой дівкы власы тихый Дунай несе!

*Вапеник*

211

[Moderato]

У на - шум са - доч - ку є вы - со - ка гру - ша,  
а по - хы - ли - ла юй ше, я - гой, най - тон - ша го - луз - ка.

У нашум садочку є висока груша,  
А похылила юй ше, я-гой, найтонша голуза.

Голуз ше схылила, вершочок са зломав,  
Статочный паробок з дівчатьом карты грав.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Як грали, так грали, полігали спати,  
Надлетів сивий птах, почав їх зганяти.

– Я ты біла Ганьчо у коморі лежыш,  
Твуй зелений вінок долу ярком бежыть.

– Як бежыть, ный бежыть, та я го здогоню,  
У полянському лісі – там я го достану.

У полянському лісі вода дrevко несе,  
Сидить на нюм дівча, жовті власы чаше.

Як чаше, так чаше та й до воды мече:  
Плавайте, власочки, аж до мойой мамочки.

Бодай я тя, шугай, нігда не зазнала,  
Ни тебе самого, ни коничка твого.

*Улич-Криве*

КОЗАК ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ, ЩО ШУКАЄ ДОРОГИ В ЛІСІ

212

*Moderato*

Дів - чи - нонь - ка на гри - бы хо - ди - ла, дів - чи -  
- нонь - ка на гри - бы хо - ди - ла та й в зе - ле - нім  
га - ю за - блу - ди - ла, в га - ю за - блу - ди - ла.

[ Дівчинонька на гриби ходила, ]  
Та й в зеленім гаю заблудила,  
В гаю заблудила.

Пришла она к зеленому дубу:  
А ци я ту ночувати буду,  
Ночувати буду?

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Я думала, што дуб зелененькый,  
А там стоял хлопец молоденькый,  
Хлопец молоденькый.

– Ой ты, хлопче, выпровадь ня з гаю,  
Бо я іду, дорогу не знаю,  
Дорогу не знаю.

– Якбы ты ту дорогу не знала,  
Та бы-с мене хлопцьом не назвала,  
Хлопцьом не назвала.

*Вишня Полянка*

213

[ Там дівчина на гриби ходила, ]  
[ В темнум лісі, в гаю заблудила. ]

В темнум лісі, в гаю зелененькум  
Пасе козак коня молоденькый.

Дав дівчині коника тримати,  
А сам пушов дорогу шукати.

Шукав, шукав аж до темной ночі,  
Выплакало дівча чорні очі.

Дав дівчині келюшок горівкы,  
Хотів знати, шо за розум в дівкы.

Вывів ун ей под суху березу,  
Скламав ун ей п'яну, не терезву.

Вывів ун ей под суху ялицу,  
Зробив з неї красну молодицу.

А там козак пшениченьку сіе,  
Сіе, сіе, на конец приходить,  
Там дівчина дітину приносить.

– Ты козаче, на тобі дітину, –  
Як не береш – в борозду ті кину.

– На ти, дівча, половину хліба,  
Лем ты повідж на старого діда.

– А я хліба і брати не буду,  
Все на тебе повідати буду.

– На ти, дівча, половину сыра,  
Лем ты повідж на панського сына.

– А я сыра і брати не буду,  
Все на тебе повідати буду.

Пушов козак тата са радити,  
Шо ун має з дівчинов робити.

– Треба, сыну, сім коров продати,  
А дівчині за віночок дати.

– Як я маю сім коров продати,  
Та волів я дівчину узяти.

*Стащин*

## ШУГАЙ ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ БІЛЯ РІЧКИ

214

А там коло річки, а там коло броду  
Кличе младый шугай дівчатко по воду.

– Не піду, не піду, мій шугай, по воду,  
Бо я молоденька, огварок шя бою.

– Не бій шя, дівчатко, не бій шя нічого:  
Хлопец молоденький не зрадит нич злого.

Дві ночкы не спала, на третю заснула.  
Шугай поцілував – дівчина не чула.

Дівчиноньці снит шя, же горлиця б'є шя,  
Шугай коло боку лежыт і шміє шя.

– На же ти, дівчатко, два златы на мыло,  
Два златы на мыло, а третій на пиво.

Мылом вымывай шя, ивом напивай шя,  
Бы мати не знала, же ты з милым спала.

Мылом шя вмывала, пивом шя впивала,  
На шесту неділю мамочка познала.

– Дівко моя, дівко, што ты наробила,  
Же ты всю родину тяжко засмутила.

– Засмутила-м вітця, засмутила-м матір,  
Засмутила-м того, што мене мав взяти.

Не добрі мі было косоньку чесати,  
Та мі тепер добрі дітя колысати.

– А тепер ты, дівко, ні жена, ні дівка,  
Лем ты, моя дівко, світова вандрівка.

Якбы-с была дівка, косу бы-с чесала,  
Якбы-с была жена, та бы-с мужа мала.

*Гавранець*



ГУЛЯЮЧИ З ГУСАРАМИ,  
ДІВЧИНА ПРИДБАЛА ДИТИНУ

215

Moderato

Ей, а там до - лов под вер - ба - ми, под вер - ба - ми,  
ей, тан - цю - ва - ла У - лі - ян - ка з гу - са - ра - ми.

Ей, а там долов под вербами, под вербами  
Ей, танцювала Уліянка з гусарами.

Ей, пришов гу ні, пришов гу ні отець, мати:  
– Ей, Уліянку, дівко моя, домів спати.

– Ей, не піду я, не піду я, ідьте самі,  
Ей, бо я рада погуляти з гусарами.

Ей, а там долов под вербами біле квітя,  
Ей, уж колыше Уліянка біле дітя.

Ей, колысала, колысала і плакала:  
Ей, чого я ся, пане Боже, дочекала.

*Рокитівці*

КОЗАК ЗВОДИТЬ ПОГАНУ ВИХОВАНУ  
ДІВЧИНУ ПРИ ГУЛЯННІ

216

Мала мати дівчиненьку, Катерину звала,  
Што неділя при неділи гулят ей пускала.

– Іди, іди, Катерино, іди, погуляй си,  
Лем тя прошу, Катерино, зрадити не дай ся.

Катарина пошла та і погуляла,  
А як пришла додому, та сой заплакала.

– Што шя, Боже, водит, што шя, Боже, діе,  
Же шя нашої Катарині фартух коротіє?

– Ішла-м коло воды, воды-м шя напіла,  
А в той воді шума была, она мня надула.

– Я виділ, я чувал в глубокой долині,  
Як рахувал козак грошы нашої Катарині.

Так он ей рахувал на фартух біленькый,  
А она сой заплакала: швіте мой марненькый.

*Микулашова*

217

Мала мати доню, звала Катеринов.  
Як неділя прилетіла – гуляти пустила.

– Іди, Катерино, іди, нагуляй ся,  
Лем тя прошу, Катерино, скламати не дай ся!

Катерина пішла та і нагулялась,  
Пришла домів Катерина, гірко наплакалась.

– А што то, Боже, є, а што то ся діє,  
Же у нашої Катерины фартушок куртіє?

Сидить брат за столом та й волося чеше;  
– Не вір, мамо, Катерині, Катерина бреше.

Я видів, я бачив в глубокой долині,  
Як там козак гроші читав нашій Катерині.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Читав він їй, читав на фартух біленький,  
Она стала, заплакала: Світе мій марненький!

Світе мій, світе мій, де я ся ту зяла,  
Ой, мамо моя, мамо, наїла-м ся сала.

Сала-м ся наїла, воды-м ся напіла,  
А у воді рыбка была – она мене здула.

*Красний Брід*

ВОЯК ПЛАТИТЬ ДІВЧИНІ  
ЗА ЗВЕДЕННЯ ТАЛЯРАМИ

218

[Moderato]

The musical score is written on three staves in a 2/4 time signature with a key signature of one flat (B-flat). The melody is simple and rhythmic. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllable placement. The first line of music corresponds to the first line of lyrics, the second line to the second, and the third line to the third. The score ends with a double bar line.

Си - ді - ло дів - чат - ко на бі - лім ка - мен - ку,  
си - ді - ло дів - чат - ко на бі - лім ка - мен - ку,  
роз - пус - ти - ло вла - сы, роз - пус - ти - ло вла - сы по бі - лім гре - бен - ку.

[ Сиділо дівчатко на білім каменку, ]  
Розпустило власы, розпустило власы  
По білім гребенку.

Пришов к ньому вояк, на ей власы патри,  
Пришов к ньому вояк, на ей власы патри,  
Такой он му зачав, такой он му зачав  
Таляры платити.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Власы по талюру на зеленім столі,  
Власы по талюру на зеленім столі,  
Вызберай, дівчатко, вызберай, дівчатко,  
Они будут твої.

Дівча назберало зелений фартушок,  
Дівча назберало зелений фартушок,  
Горько заплакало, ручки заламало  
Та й патрить на брушок.

– Ой брушку мій, брушку, чом єсь так высокій,  
Ой брушку мій, брушку, чом єсь так высокій,  
Чом ты не заходить, чом ты не заходить  
Фартушок на боки?

– Лем ты, дівче, не плач, пан Бог ті одпустить,  
Лем ты, дівче, не плач, пан Бог ті одпустить,  
Маш вітця сабова, маш вітця сабова,  
Фартух ті розпустить.

– Уж ми не споможе ани святий Боже,  
Уж ми не споможе ани святий Боже.  
Што я задумала, што я задумала –  
Допомозь мі Боже.

А я задумала штири дівкы мати,  
А я задумала штири дівкы мати.  
Допомозь мі Боже, допомозь мі Боже  
Штири пооддати.

Іші-м задумала штирьох сынів мати,  
Іші-м задумала штирьох сынів мати.  
Допомозь мі, Боже, допомозь мі Боже  
Штирьох школувати.

*Рокитівці*

ДІВЧИНА ЖАЛІЄТЬСЯ НА ЗВІДНИКА –  
МОЛОДОГО ПАНА

219

Moderato

– Не за - лі - тай до нас, мла-дый пан, не за - лі - тай  
до нас, гей, мла-дый пан, лем ты мо - ї хуст - кы на-зад дай.

– Не залітай до нас, младый пан,  
Не залітай до нас, гей, младый пан,  
Лем ты мої хустки назад дай.

Єдну єм ті дала білочку,  
Єдну єм ті дала, гей, білочку,  
Коли єсь ня стискав за ручку.

Другу єм ті дала червену,  
Другу єм ті дала, гей, червену,  
Коли єсь ня просив за жену.

Третю єм ті дала з ружами,  
Третю єм ті дала, гей, з ружами,  
Коли-сь до нас пришов з друзбами.

Штварту єм ті дала шальвію,  
Штварту єм ті дала, гей, шальвію,  
Прошу я тя, прошу, дай мі ю.

На брежку стояла, плакала,  
На брежку стояла, гей, плакала,  
І так свої ручкы ламала.

– Ой Боже мій, Боже, шальвія,  
Ой Боже мій, Боже, шальвія,  
Штось ся в моім брушку розлігать.

Ци дашто боляче, ци інше,  
Ци дашто боляче, гей, ци інше,  
Ци то буде хлопец, ци дівча?

А як буде хлопец – буде пан,  
А як буде хлопец, гей, буде пан,  
Буде вшыткым хлопцім капітан.

А як буде дівча – шальвія,  
А як буде дівча, гей, шальвія,  
Буде такый бетяр, як і я.

*Рокитівці*

## ДІВЧИНА ШУКАЄ В ДУНАЮ ВТРАЧЕНИЙ ВІНОК

220

Што ся ста - ло в Ко - ши - цях на бра - ні  
 по пів - но - чі о єд - ной го - ди - ні? І - шло дів - ча на сту - де -  
 - ну во - ду, при - шло о - но о сво - ю сво - бо - ду.

Што ся стало в Кошицях на брані  
 По півночі, о одної години?  
 Ішло дівча на студену воду,  
 Пришло оно о свою слободу.

А як пришло од студеной воды,  
 Жаловало ся свої матері:  
 – Ах, мамочко, нянічку мой милый,  
 Стратила я свой віночок зелений.

Дівко наша, де єс го стратила?  
 При студенці, як єм воду брала.  
 Пришол ку мі чорних очей хлопец,  
 Одобрал мі мой зелений вінец.

Дал мі граблі, бы-м ішла грабати,  
 Абы-м ішла свой віночок глядати.  
 – Граб ты, милый, свої довгы луки,  
 Достала бы-м мозолі на руки.

Ах, воляре, де-сте волы пасли?  
 А ци сте мій віночок не нашли?  
 – Не нашли, але зме го виділи,  
 Як он плавал долов по Дунаї.

– Шыфарє, штири шыфы рыхтуйте,  
 А мой віночок по воді глядайте!  
 Хоць бы запряг десят пары коні,  
 Уж є конец тій дівоцкій зволі.

*Кожани*

## КАТОЛИЦЬКИЙ СВЯЩЕНИК ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ

221

Ішла Марина через Сурина,  
 Сам патер за ньов з губічков вина.

– Чекай, Марина, напий са вина,  
 Будеш червена, яко калина.

– Не хцем, пан патер, вашого вина,  
 Бо я бы мала на ручках сына.

Ішла Марина горі лучками,  
 Сукенка на ні з буболечками.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Не могла вна в ній стиха ходити,  
Мусила собі прокоротити.

Побратим свиснув, плечима стиснув,  
Гоп, гоп, го-я, посестро моя!

Прокоротила, в корчмі пропила,  
А на побратима з очима мигла.

Воду грабала, пісок в'язала,  
З великою радости брішок достала.

Машиківці

ЖАНДАРМ ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ

222

Risoluto

The image shows two staves of musical notation in 4/4 time, with a key signature of one sharp (F#). The melody is written in a treble clef. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the first two lines of the song, and the second staff contains the next two lines. The lyrics are: Сві - ти - ло со - неч - ко по - над на - шы са - ды, за - чал до нас за - хо - ди - ти шан - да - ре - чок мла - дый.

Світило сонечко понад наши сади,  
Зачал до нас заходить шандаречок младий.

– Дівко моя люба, не люб ты шандаря.  
Шандар піде, повандрує, ты останеш сама.

Не тримало тому ані штьверть години,  
Як принесли шандаречка в гадвабній перині.

– Мамко моя люба, нате повивати,  
Та вас буде шандаречок все бабичком звати.

– Дівко моя люба, повий сой го сама:  
Што-с хотіла, то-с зробила – на руки шандаря.

Отсала я сама, як у поли грушка,  
Як з ньой грушкы опадають, та остане пуста.

Остала я сама, як в заградці ружа.  
Возьму хлопця за рученьку, хоць і не мам мужа.

Нижня Полянка

КОЗАКИ КВАРТИРУЮТЬ У ДІВЧИНИ,  
ЩО КОЛИШЕ НЕШЛЮБНУ ДИТИНУ

223

Ой і - шли там, ой і - шли там, ой і - шли там  
ко - за - ци з У - го - ру, ко - за - ци з У - го - ру.

[[ Ой ішли там ] ] [ козаці з Угору, ]  
Стали собі на кінець прелогу.  
Стали собі радоньку радити,  
Де же мають коні поставити.  
До Мариші коні поставити.  
А Мариша за округлим столком  
Пиє винко з білим пахолком.  
А пахолок на папері пише,  
А Мариша дітину колыше.  
– Люляй же мі, пренещесне дзецко,  
А нікто мі: добрый день, дівчатко.  
Лем мі каждый: добрый вечер, пані,  
А я лем шя поумывам горкыми сылзами.

Фричка

БАТЬКО ПРОБУЄ ВІДКУПИТИСЯ  
ВІД СВОЄЇ ДИТИНИ

А  
224

А там долов на долині береза стояла,  
Смутна мати на рученьках дітину тримала.  
На поляні, на поляні шугай траву косит,



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

За шугайом смутна мати дітиноньку носить.  
– На же ти го, білий шугай, на твою дітину!  
Вера Боже, присям Богу, же ти го прокыльну!  
– Дам я тобі, дівчаточко, сто яловых овец,  
Лем ты на мня не повідай, же я его отец.  
– А я возму, а я возму сто яловых овец,  
А я повім, а я повім, же ты его отец.  
– Дам я тобі, дівчинонько, корову сивую,  
А я лишу, а я лишу дітиноньку твою.  
– А я возму, а я возму корову сивую,  
А я лишу, а я лишу дітиноньку твою.  
– Дам я тобі, дівчинонько, коня вороного,  
Лем не повідж, лем не повідж на мене самого.  
– А я возму, а я возму коня вороного,  
А я повім, а я повім на тебе самого.  
– Дам я тобі, дівчинонько, коновочку меду,  
А я тебе, а я тебе з розуму введу.  
– Солодкый мед, солодкый мед в твоїй коновочці,  
Добрый розум, добрый розум в моеї головоцці.  
*Што-сь посіял, што-сь посіял, то будеш зберати,  
Ты дітині грішний отец, а я грішна мати.  
Ты обіцял, ты слюбовал за жену мня взяти,  
Вера Боже, присям Богу, то ся мусит стати.  
– Уж ся стало, і не даст ся стати премінити,  
Не годен я уж інакше собі порадити.  
Нестаточні, ах, нечесно мы враз учинили,  
Красы, віця зеленого мы ся позбавили.  
Кед мы сміли перед Богом злы skutky зробити,  
А мусиме перед світом встыд, ганьбу терпіти.  
Побермєся а будеме богобойно жити,  
Бог нам рачит наши гріхи тяжкы одпустити.  
Ах, жалосне, прежалосне стояло весіля:  
Нит барвінку, розмарії, ни жадного зіля.  
Плачут, руки заламуют бідный отец-мати,  
Было, было їм діточки ліпше дозирати.  
Было, было дозирати, як цвіток, дівицу,*

*Жебы мотыль не засіял до ней гусеницу.  
Бо хоц мотыль позлатистый, красны крыльца мае,  
Але з его сердца червак квіткы пожирае.  
Треба, треба мотылисків бити, одганяти,  
Та дівочки як цвіточкы будут проквітати.*

*Біловежа, ХІХ стол.*

**Б**  
225

Пасе Павел вівці на зеленій луці.  
Принесла му Наця дитину на руці.

– Югасу, югасу, стратила я красу  
І вінок зелений про розум шалений.

Югасу, югасу, на собі дитину,  
Бо я ті і кину в глибоку долину.

– Не меч, Нацько, не меч, дам ті сорок овець,  
Ай одну корову, – не скажи нікому.

Щі фалаток хліба, кебы ты повіла,  
Кебы ты повіла на старого діда.

– Буде того право пан биров судити,  
Ци годен тот дідо дитину зробити.

*Паригузівці*

В  
226

Moderato



В ка-ли - но-вом ле - ше шу - гай дре-во-ко те - ше,  
ей, гой, на-доб - на дзве - неч-ка к ньо-му дзе-чко не - ше.

В калиновум леше шугай дrevко теше,  
Ей, гой, надобна дзевечка к ньому дзєчко неше.

– На собі, шугаю, на собі дітину,  
Ей, гой, бо кедь го не береш – руцу ним в долину.

– Дам я ти, миленька, шідземдзешят овец,  
Ей, гой, лем нигде не повідж, же я йому отец.

– Я тобі дам, милый, волочки рогаті,  
Ей, гой, лем на ня не повідж, же я йому мати.

Дзевечко, дзевечко подобного роду,  
Ей, гой, породила-сь дзєвча, пустила-сь на воду.

– Плавай ты, дітятко, по синюм озері,  
Ей, гой, не зазнало-сь отца, не зазнаш матері.

Отца-сь не зазнало, бо ты го не мало,  
Ей, гой, а матку не зазнаш, бо наглу смертку маш.

*Старина*

## ВТЕЧА З КОХАНЦЕМ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

### ЧУЖИНЦІ ВИКРАДАЮТЬ ДІВЧИНУ З КОРЧМИ І СПАЛЮЮТЬ ЇЇ В ЛІСІ

227

Серед села сосна, пуд сосною корчма,  
А у туй корчмоньці пиють два чужынці.

А еден чужынецъ пиє та гуляє,  
А другий чужынецъ дівча намовляє.

– Подь ты, дівча, з нами, з нами – чужынцями,  
Ліпше тобі буде, як у твоей мамы.

Дівка глупа была та іх послухала,  
Сіла на конічка, з нима поїхала.

Ідуть вони, ідуть горами, лісами,  
Прив'язали дівча 'д сосні волосами.

Пушли у долину, назбирали хмину,  
Запалили сосну зверху удолину.

Горить сосна, горить, а дівча говорить:  
– Хто в лісі ночує, ний мій голос чує.

Хто в лісі бывав а рубає бука,  
Ний ся йде дивити, яка моя мука.

А хто дівкы має, ний дома тримає,  
По заході сонця в корчму не пускає.

Бо тота корчмочка зрадов нещаслива,  
Не єдна дівчина віночок стратила.

*Руське*

[Moderato]



Се- ред се - ла сос - на, пуд сос - нов корч - ми - на,  
там трьо - ме чу - жин - ці пі - ють та й гу - ля - ють.

Єден піє винко, а другый паленьку,  
А третій чужынец примовляє дівку:

– Подь ты, дівко, з нами, з нами чужынцями,  
Ліпше тобі буде, як у родной мамы.

Дівка глупа была, та й їх послухала,  
Сіла си до коча, з нима поїхала.

Ідуть они, ідуть топами, долами –  
Прив’язали дівку ід сосні власами.

Пошли у долину, назберали кмінгу,  
Запалили сосну ай дівку розкошну.

Горить сосна, горить, а дівка говорить:  
– Хто в лісі ночує, ний муй голос чує!

А хто дівку має, ний си ей тримає,  
Ний єї у корчму нігда не пушшає.

Бо тота корчмина зрадлива, зрадлива:  
Неєдна дівчина живот утратила.

*Тополя*

МАНДРІВНІ ШЕВЦІ ВИКРАДАЮТЬ У МАЙСТРА ЖІНКУ

229

Larghetto

А у лі - сі ха - та, ха - та з ка - ме - ня,  
а в туй ха - ті ста - рый май - стер, май - стро - ва же - на.

А у лісі хата,  
Хата з каменя,  
А в туй хаті старый майстер,  
Майстрова молода.

Надїхали шывці,  
Стали довідати,  
Ци не дав бы старый майстер  
Чобот направляти.

Дав їм старый майстер  
Сім пар поправляти,  
А сам пушов до корчмонькы  
Винко попивати.

Шыли шывці, шыли,  
Самі собі крали,  
На майстрову молоду  
З оком сподобали.

– Майстрова молода,  
Вельо грошей маєш,  
Світ шырокый, вандруй з нами,  
Закляй не встарієш.

Нихто тото не чув,  
Лем майструвський хлопець,

Побіг овун до корчмойкы:  
– Десь ту муй є отець.

– А ты, отче, пиєш  
Винко ей горілку –  
Твоя жена, моя мати  
Пушла на вандрувку!

– Іди, сыну, дому,  
Сідлай вороного,  
Підеме мы здоганяти  
Шывця молодого.

Вни го здогонили  
При тихум Дунаю,  
А вна йому одповіла:  
– Я тебе не знаю.

Їмив майстер жену  
Попуд білі боки,  
Кынув майстер свойов жінок  
У Дунай глубокий.

А ты, моя жено,  
Плавли по Дунаю,  
Кедь ты міні одповіла:  
Я тебе не знаю.

Колонія

ДІВЧИНА ВТІКАЄ З ДОМУ З КОЗАКОМ

230

Moderato

Ой за - цві - ла бе - рі - зонь - ка у дво - рі,  
 при - шов ід нуй ко - за - чень - ко на ко - ні.

Ой зацвіла берізонька у дворі,  
Пришов ід нуй козаченько на коні.

Як зачула паніматка, зачула,  
Та вна свою челядоньку збудила.

– Вийди, вийди, Марусенько, ід домі,  
Вynes, вынес галду вина, або дві!

– Ой на коні, челядонька, на коні,  
Доганяйте Марусину край поля!

Ой зачула панімама, зачула:  
– Із кым то ты, моя дівко, гутонила?

– Ой вернися, Марусенько, додому,  
Маеш вина і повненьку комору!

– Із дівками, моя мамко, з дівками,  
Посылам їх на водичку з відрами.

– Не зато я із домоньку здунула,  
Жебы я ся до домоньку вернула.

– Чого тобі, моя дівко, водиці,  
Маеш ты там доста вина в пивниці.

Повіджте вы мой матері вдовиці:  
Увила-м юй два віночки в пивниці.

Маеш ты там червеного – омийся,  
Маеш ты там зеленого – напийся.

Як вона ся на ті вінки погляне,  
Та на мене, Марусеньку, спом’яне.

Як заснула челядонька, заснула,  
Марусенька з козаченьком здунула.

*Остружниця*

ДІВЧИНА, ЩО ВТЕКЛА З КОЗАКОМ,  
ДУМАЄ ПРО СВОЮ ДОЛЮ

231

**Andantino**

Бив - ся ко-зак бив - ся, в до - рі - жонь-ці бив - ся, во - ро -  
- но - му ко - ню, во - ро - но - му ко - ню на гри - ву схи - лив - ся.

Бив ся козак, бив ся, в доріжоньці бив ся,  
[ Вороному коню, вороному коню на гриву схилив ся. ]

А там десь у полю, а ші при дорозі  
Молода дівчина з чорними очима пшениченьку поле.

Пшениченьку поле, куколь вибирає,  
Вороному коню, вороному коню под ножки кидає.

– О дівко, дівчино, не кидай куколю,  
Не кидай куколю, возму тя з собою, возму я тя із собою.

Зашли вни до сіни, ід вечері сіли,  
Лем моя миленька, голубка сивенька вечеряти не сідає.

Зашли вни до хаты, де лігають спати,  
Лем моя миленька, голубка сивенька – чому спати не лігає?

Спати не лігає, друбный листок пише,  
Друбный листок пише, дітятко колыше, з тихим вітром розмовляє.

– О вітру, вітроньку, повідж мі правдоньку:  
Ци вун мене любить, ни вун мене зводить, а ци за другою ходить?

*Ялова*



МАНДРІВНІ МАЗУРИ  
ЗАБИРАЮТЬ ДІВЧИНУ З СОБОЮ

232

А ішов вночі  
Коло півночі,  
Закльопкал Янічко:  
– Стань горі, Ганічко,  
Дай конім води.

– Як же я мам стац,  
Конім води дац,  
Кедь мі мати заказала,  
Жебы-м з тобов не гадала,  
Мусю ся бояц.

– Маткы ся не бій,  
Сідай на віз мій.  
Поїхаме в чужі краї,  
Єсть там красны обычаї,  
Мальований двор.

През двір їхали,  
Люди плакали:  
– А што тото за новина,  
А што тото за дівчина  
Іде з панами?

– А іде, іде,  
Бо моя буде,  
П'ят пар коні за ньов,  
Як за даков паньов,  
Бо моя буде.

Вышли на гору,  
Скрикли на коня.  
– Обзрий же са, мила, моя,  
Обзрий же са, мила моя;  
Ци шытко твое?

А вшытко, вшытко,  
Што на тім возі.  
Мій зелений вінок,  
Мій златый перстенек  
Остав на столі.

– Верни са по них,  
Камарате мій!  
– Вернув бы-м са, рыбка,  
Зломил кінь копытко, –  
Не верну са по них.

*Грибів*

233

Ой з горы, з горы  
Ідуть мазуры.  
І там іде тот паночок,  
Што мі він взяв мой віночок  
Розмарійовый.

Паночок пришов,  
Дав мі коня пасц.  
Зимна вода, а я боса,  
Зимна вода, а я боса,  
Не могу выстац.

283

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Здоймий хусточку,  
 Овий ножечкы.  
 Кедь мі панбог допоможе,  
 Кедь мі панбог допоможе –  
 Куплю чижемкы.

– Матку не слухай,  
 Сідай на мой коч.  
 Підеме мы в усі краї,  
 Де суть добры урожаї,  
 Мальований дом.

– Купуй – не купуй,  
 Я не буду брац,  
 Бо мі matka заказала,  
 Жебы-м з тобов не гадала, –  
 Мусим ю слухац.

На коч сідала,  
 З хустков махала.  
 Пришли за ньов шість пар коні,  
 Як за даков вельков паньов,  
 Мальований коч.

Красний Брід

Б  
234

[Allegretto] ♩ = 112

І - шли фур-ма - не сти - ха, по - ма - лы, в Ра - ко - шы - ні  
 Для закінчення  
 на квар - те - лі ко - ні ко - ва - ли. ма - льо - ва - ний дум.

Ішли фурмане стиха, помалы,  
 [ В Ракошыні а кварталі коні ковали. ]

Іван не був пан, коні ковав сам:  
 – Вленко, Вленко, біла Вленко, скламав я тя сам.

Вленко, на воду! Вленко, нес воду!  
 Вленко, Вленко, біла Вленко, нес конюм воду!

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

---

– Рада бы я встац, конюм воды дац,  
Ей гой але зимна роса, а я ем боса.

– Маеш хусточки, завий нужочки.  
Як мы са двой побереме, куплю чижмочки.

– Я са не прошу, бо їх не зношу,  
Бо матка бы са дужнала, бы ня пролала.

– Маткы са не буй, сідай на мой кунь,  
Та пуйдеме в чужий край,  
Там є добрый обычай,  
Мальованый дум.

*Збій*

## НЕЗГОДИ В РОДИНІ

### СИРОТА, ЩО СТАЛА ЖІНКОЮ КОРОЛЯ, ПЕРЕНОСИТЬ ІНТРИГИ Й ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

235

Ой долов ми, долов, там долов далеко,  
Там же ми ти стоїт три круги ярины.  
Пішли ми ей жати три красні дівойкы:  
Єдна пішла жати гарда рыхтарьова,  
Друга пішла жати гарда бургарьова,  
Третя пішла жати вбога сирітойка.  
Гарда рыхтарьова так си заспівала:  
– Кобы мене кріль взяв, приоділа-бым го  
Єднов конопельков і єдним стебельцем.  
Гарда бургарьова так си заспівала:  
– Кобы мене кріль взяв, виховала-бым го  
Єднов пшеничейков і єдним зеренцем.  
Вбога сиротойка так си заспівала:  
– Кобы мене кріль взяв, породила бы-м му  
Сынойка такого з ясним місячейком,  
З ясним місячейком и з яснов звіздойков:  
А ей королевко на ловойкы їхав,  
На ловойкы їхав, то слово заслышав:  
– Дівойко, дівойко, вбога сиротойко!  
Ци бы-сь так зробила, як єсь выгварила?  
– Якбы-м не зробила, то бы-м не гварила.  
Взяв овін княнейку попід білі бочки,  
Привів він ей, привів в свої білы грады,  
Строїли весіля за півтора рока,  
За півтора рока і за шість місяци.  
А его княнейка зайшла в тягітнейка,  
Породила она сынойка такого:  
З ясним місячейком і з яснов звіздойков.  
Зла, проклята баба сынойка хопила,

До орда заднила, в Дунай го трутила,  
А кізлятко взяла, красні го повила,  
Красні го повила, к личку притулила,  
А бідна княнейка сім разы зімліла.  
А єї крілейко з ловойків приїхав,  
З ловойків приїхав і в двері заковтав.  
Баба не пильнує паню очучати,  
Только пильновала пану отворяти:  
– Що ти породила твоя княгынойка:  
Кізлятко вродила, красні го повила,  
Красні го повила, к личку притулила.  
Взяв овін княнейку за білу ручейку,  
Вывів він єї, вывів з своїх білых градусів,  
Як єї в Дунай втрутив – аж ся Дунай змутив.  
А его княнейка до краю доплыла,  
Сына выловила, з орда го выднила.  
Пішла вна з ним, пішла до темного ліса,  
Там си огонь клала, сынойка купала.  
А єї крілейко на ловы выїхав,  
На ловы выїхав до темного ліса:  
– Біг ти, помогай біг, лісова бабойко!  
– Боже дай здоров'я, ты великий зрадцю!  
Зрадив есь мя, зрадив, з зрады выпровадив,  
В Дунай есь мя втрутив, аж ся Дунай змутив.  
Взяв овін сынойка на білы ручейкы,  
З ясным місячейком і з яснов звіздойков.  
Пішов він з ним, пішов в свої білы грады.  
Злу, прокляту бабу казав розстріляти,  
Казав розстріляти, кіньми розторгати.

*Земплин, XIX стол.*

## СЕСТРА НЕВДЯЧНА ДО БРАТА

236

З єдної страны горы ружычка проквитат,  
З другої страны бідна сирота нарікат.

Нарікат, нарікат, а брескыні збират:  
– Брескынькы, брескынькы, як я вас назбирам,  
Як я вас назбирам, кому же я вас дам?  
Кому же я вас дам? Няня, мамы не мам,  
Єдного брата мам, але о нем не знам.  
Вітрик подуває, брат коня стігає:  
Хтоси на мня кличе? Гога, коню, гога!  
Ми ся вшитко видит, же то сестра моя.  
Даровал ей дары, поставу два валы,  
Два валы поставу на сукню белаву.  
Ей, обчули ми то дванацет збойници,  
А як їх обчули, та їх обступили.  
Стали они, стали радоньку радити,  
Што бы они мали з нима уробити.  
Таку они, таку раду урадили:  
Ганічку сестричку взяли за женичку,  
Яничка братичка шмарили в темничку.  
– Ганічко, сестричко, кед ти буде добрі,  
Кед ти буде добрі, не забуд же о мі!  
Ганіцці-сестрицці барз там добрі было,  
Цілком о братові дівчатко забыло!  
Сім роков там жыла. Як пахоля мала,  
Свому пахолятку так она співала:  
– Ей люляй ми, люляй, ты мала дітино,  
Ей не маш ты, не маш ніякой родини,  
Ей маеш ты, маеш єдного уїчка,  
Єдного уїчка, на ім'я Яничка.  
Ключикы порвала, в темницу біжала:  
– Янічку, братічку, як же ся мі маеш?  
– Ганічко, сестричко, як о мя не дбаеш.  
– Янічку, братічку, ци ти купель гріти?  
– Воліла бы ты мі по попонька піти.  
Ей іди ты, іди по попа руского,  
Най ся высповідам з гріху смертельного.

*Габське*

БАГАЧ ПРОДАЄ ЖІНКУ РОЗБІЙНИКАМ

237

Оре богач, оре на високей горе,  
Пришли є ку ньому дванац збойничкове:

– Орачу-богачу, щеща ти Боже дай!  
– Дай Боже а і вам, дванац збойничкове!

– Порай ты нам, порай о тягобней жені!  
– Як вам раїти мам, кед я сам таку мам?

– Повідж ты нам, повідж, за кельо нам ю дащ?  
– За корец червеных, за корец стріберных.

– Повідж ты нам, повідж, де нам ю выправиш?  
– До млина, до млина, де густа вербина.

Мужичок шя влякал, додому утікал,  
А як дому пришол, та горко заплакал.

Жена шя го пытат: – Што ти є, мужичку?  
Він на ню здуботал, зубами ждыркотал.

– Ей, ід ты до млина, де густа вербина,  
Вночі ід, вночі прид, вночі хліба напеч.

– Што то за новина, што то за причина,  
Нигда-м не ходила по ночах до млина.

Нигда-м не ходила, ани не носила,  
Бо лем вше на возі-м до млина возила.

Як ішла до млина, нич ей не робили,  
Як ішла зо млина, та ю улапили.

През лучку, през лучку привели гу бучку,  
Гу бучку привели, швічки зашвітили,

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Швічки зашвітили, ножыкы брусили,  
Білого сыначка з ней виняти хціли.

– Попусте, попусте, дванац збойничкове,  
Най собі зашпівам ту одну пішнічку:

Озвий шы, голосе, по горах, по лесе,  
Оздай шы до мого братишка донесе.

Ниж братишок пришол, през душы ю нашол,  
Вжял ю на рамена, принюс до рыхтара.

До дзвонох вдарили, дзвонны задзвонили,  
Жебы шы седлаци на чудо сходили.

Каждый седлак ішол зо своїм женичком,  
А він, неборачок, лем в руці з паличком.

Каждый шы го пытаєт: – Де твоя женичка?  
– А моя женичка – лем в руці паличка,

Як богача вжяли – за кіньми тягали,  
Його грішне тіло в полю розметали.

*Грабське*

ЧОЛОВІК ПРОВЧАЄ ЛІНИВУ ЖІНКУ

238

*Allegretto*

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff contains the melody for the first line of lyrics: 'Ка - за - ла ми ма - ти: - Син - ку, о - же - ни са,'. The second staff contains the melody for the second line: 'ай не хо - ди по но - ці та й не во - ло - чи са.' The notes are simple eighth and quarter notes, with some rests.

Казала ми мати: – Сынку, жени са,  
Ай не ходи по ночі та й не волочи са.



ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Як я са уженю, треба газдувати,  
 Треба жені та й і дїтьом, та й дашо до хаты.  
 Як я са уженив, та й пушов орати –  
 Моя жена молоденька до корчмы гуляти.  
 Тать ворю я, ворю та й із старым дідцом,  
 Та й я са обзираю за раненькым вбідцом.  
 Жена погуляла та й пришла додому,  
 Взяла горня борщатищу та й потрясла щи шо.  
 – Жена моя млада, де-сь так набавляла?  
 – Чуй, по полю-м тя глядала, не знала-м, де вореш.  
 А ты газдо, муй газдо, ты муй гайдучище,  
 Потанцуй лем козаченька попередо мною!  
 А муй газдочище узяв бігарище:  
 – Гайдо, гайдо, жено моя, я твуй гайдучище!  
 – Ать буду я знала, буду пам'ятала,  
 Коли-м свого газдучища гайдучком назвала.

Стацін

ЧЛЕНИ РОДИНИ ЗАСТУПАЮТЬСЯ  
 ЗА СКРИВДЖЕНУ ЖІНКУ

239

Largo

А бо-же, бо-же, як ня муж би-є, як ме-не ни-кто не по-жа-лу-є.

І - де мій та - тич - ко, си - вий го - лу - бонь - ко, по - жа - лу - є ня.

А Боже, Боже, як ня муж бие,  
 Як мене ніхто не пожалує.  
 [ Іде мій татичко,  
 Сивий голубонько,  
 Пожалує ня! ]

А іде, іде, уж є на вратах,  
 Махат рученьком на пана зятя:  
 – Бий ей, зятю, добре,  
 Най ся скоро подре,  
 Най буде добра!

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

А Боже, Боже, як ня муж бие,  
Як мене ніхто не пожалує.  
Іде мі мамичка,  
Сива голубичка,  
Пожалує ня!

А іде, іде, уж є на вратах,  
Махат рученьком на пана зятя:  
– Бий ей, зятю, добре,  
Най ся скоро подре,  
Най буде добра!

А Боже, Боже, як ня муж бие,  
Як мене ніхто не пожалує.  
Іде мі сестричка,  
Сива голубичка,  
Пожалує ня!

А іде, іде, уж є на вратах,  
Махат рученьком на пана швогра:  
– Бий, ей, швогре, добре,

Най ся скоро подре,  
Най буде добра!

А Боже, Боже, як ня муж бие.  
Як мене ніхто не пожалує.  
Іде мій братичок,  
Сивый голубичок,  
Пожалує ня!

А іде, іде, уж є на вратах,  
Махат рученьком на пана швогра:  
– Не бий, швогре, сестру,  
Бо мам шаблю остру,  
Та тя порубам!

– Кедь ты маш шаблю, я маю зброю,  
Кедь ты маш шаблю, я маю зброю,  
Та я ся тя, швогре,  
Та я ся тя, швогре,  
Нич раз не бою!

*Вишній Орлик*

240

– А Боже муй, Боже муй,  
Як ня муй муж бие!  
Моя вшитка родина  
Мене не санує.

А Боже муй, Боже муй,  
Як ня муй муж бие!  
Ой пуйду я к матері,  
Вона ня посаує.

– Ой лем бий, зятю, лем бий,  
Лем бий дівку мою,

Най са на ней скура дре,  
Най она тя слухать.

– О Боже муй, Боже муй,  
Як ня муй муж бие!  
Ой пуйду я к отцові,  
Вун ня посаує.

– Ой лем бий, зятю, лем бий,  
Лем бий, зятю, дуже,  
Най са на ней скура дре,  
Най она тя слухать.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– О Боже муй, Боже муй,  
Як ня муй муж бие!  
Ой пуйду я ку сестрі,  
Вона ня посанує.

– Ой лем бий, шогор, лем бий,  
Лем бий, шогор, дуже,  
Най са на ней скура дре,  
Най она тя слухать.

– Ой Боже муй, Боже муй,  
Як ня муй муж бие!

Ой пуйду я к братцьові,  
Сивому голубові,  
Вун ня посанує.

Ой не бий, шогор, не бий,  
Не бий сестру мою,  
Ей, бо я ті ізотну  
Головоньку твою!

Убля

ЖІНКА ПОКИДАЄ НЕЛЮБОГО ЧОЛОВІКА

А

241

Уженив ся Ваньо, узяв собі жінку,  
Любив єї, кохав єї, як ясную зірку.

– Жінко моя, жінко, жінко Катаринко,  
Та чом же тобі на мене дивити не мило.

– Як же і я, Ваню, дивити ся маю:  
Не любила-м, не кохала-м, ручки-м не з'язала.

Задумав ся Ваньо, що має робити,  
Та й упрігать сиві волы та й іде орати.

Воре Ваньо, воре, доорав ся 'д меджі –  
Не є мойой Катарины у білуї одежі.

Воре Ваньо, воре, доорав ся 'д лому –  
Та запрігать сиві волы та й іде додому.

Як пришов додому, та й став коло хаты:  
– Діти мої друбененькі, де є ваша мати?

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– Пушла наша мати в долину на глину,  
Та й забула з собов взяти маленьку дитину.

А й ші мати ішла у ліс до теляти,  
Божыла ся і кляла ся, же не наша мати.

Ударив ся Ваньо до стіны руками:  
– Діти мої друбененькі, загину я з вами!

– Не загинеш, тату, не загинеш з нами,  
Бо ты пуйдеш із косою, а мы з грабельками.

Щоб ты пудкосити, а мы заграбати,  
Та чей прийде наша мати до копы складати.

А кеть вна не прийде до копы складати,  
Та мы єї не пустиме на зиму до хаты.

*Руське*

**Б**  
242

[Andantino] ♩ = 72

Пу - шов Се - мен, пу - шов Се - мен до по - ля о - ра - ти,  
не є же - ны Ка - те - ри - ны вол - кы по - гя - ня - ти.

Пушов Семен, пушов Семен до поля йорати,  
[ Не є жены Катарины волкы поганяти. ]

Воре Семен, воре Семен із старенькым дідом –  
Не є жены Катарины з раненькым обідом.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Прийорав са білый Семен ід високуй меджі –  
Не є жены Катарины в біленькуй одеджі.

Прийорав са білый Семен 'д широкому полю,  
Выпрігає сиві волкы, сам іде додому.

Прийшов Семен до домочку, зачав са питати:  
– Діти мої друбнененькі, де же ваша мати?

– Пушла, пушла наша мати у гай по телята,  
Та вна нам так наказала, же мы сиротята.

Ударив са білый Семен по полах ручками:  
– Діти мої друбнененькі, шо я зроблю з вами?

Втямив Семен до стаєнькы, корова са звила –  
Не є жоны Катарины, бы ей выдоїла.

Втямив Семен до другої, кобыла з'єрзала –  
Не є жоны Катарины, бы юй їсти дала.

Втямив Семен до керточкы, коноплі са ділять –  
Не є жоны Катарины, самі діти квлять.

Втямив Семен до другої, морков не полота –  
Не є жоны Катарины, то єї робота.

Втямив Семен до третьої, капуста са звила –  
Не є жоны Катарины, шо вна ей садила.

Ударив са білый Семен по пола ручками:  
– Діти мої друбнененькі, шо я зроблю з вами?

– Не жури са, білый няньчу, з нами діточками,  
Лем ты в поле із косою, мы з грабелочками.

Я ты в поле, із косою, та й будеш косити,  
А мы такой позад тебе будеме сушити.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Не жури са, білий няньчу, з нами, не жури са,  
Літо пуйде, осінь прийде, ты, няньчу, в жени са.

Возьми за ся такой дівча, як лем єдної гуся –  
Тобі буде, няньчу, жена, а нам не матуся.

Тобі буде, няньчу, жена, як мед солоденький,  
А нам така мати буде, як лед студененький.

Збій

МАТИ НЕ ДОЗВОЛЯЄ СИНОВІ ВЗЯТИ ВДОВУ

243

Tempo ginsto ♩ = 86-88

Ой на го-рі зе-ле-ень - куй бра-ла вдо-ва лен друб - нь-кый.

Бра-ла, бра - ла, до-би-ра - ла та й так со - бі за - спі - ва - ла:

Ой на горі зелененькуй  
Брала вдова лен друбненький.  
[ Брала, брала, добирала  
Та й так собі заспівала: ]

– Ой кыбы я мужа мала,  
Я бы-м його сановала:  
Кармозільом убирала,  
Медом-вином наповала.

А там горі хлопец косить,  
Вітор ему голос носить.

Та й верг косу у травоньку,  
Сам поїхав до домоньку.

– Дозволь, мамко, вдову взяти,  
Вдова вміє сановати:  
Кармозільом убирати,  
Медом-вином наповати.

– Не позволю вдову взяти:  
Вдова вміє чаровати.  
Зчаровала мужа свого,  
Зчарує тя молодого.

Збій

ВДОВА РОЗБИВАЄ ПОДРУЖЖЯ

244

Ой жили сой в нашім краю  
Дві молоденькы парочки:  
Василь ай з Марічкою,  
Што мала шумны гамбочкы.

Обидвое были шумны  
І добры были обоє,  
Зачали собі звивати  
Уж гніздочко власне своє.

Жыли собі в щасті, згоді,  
Як тоты рыбонькы г воді,  
І люди їх уважали,  
Бо каждому чести дали.

Але міжі тыма людьми  
Была й една вдовиця.  
Поховала п'ятьох мужів,  
А ходила як павиця.

Із паробками гуляла,  
На баламуту їх зводжала:  
На кого лем посмотрил,  
Тот уж і по воли ходит.

Раз наша Мар'я з Васильком  
Ішли собі на ягоди.  
Ту перед нима выросла  
Тота вдовиця, як з воды.

Стала мило щебетати,  
На Вашя поджмурковати,  
І дотовды з ним была,  
Кім Василя не превела.

Одтовды наши молоды  
Щастя веце не зазнали,  
День за дньом, а ніч за ночом  
Фурт ша они лем гадали.

Василь Марку не попестит,  
Не повіст слова доброго,  
А она не спит ночами,  
Лем фурт думат о милого.

Што шыа йому могло стати,  
Же перестав ій кохати?  
А Василь уж інде хылит,  
До злої вдовиці ходит.

Вдовиця його пестила,  
Аж докы не отровила.  
Пришол Василь од вдовиці,  
Та й ляг собі на лавицю.

Марча з поля шла додому,  
Прилягла сой гу милому.  
Василь шыа гу милі тулит,  
Такы слова ій говорит:

– Не знал я шыа шанувати,  
Тепер мушу банувати,  
Бо я ходил гу вдовиці,  
Вна дала мі злой водиці.

Як ей той выпил водиці,  
Дось мі стало уж вдовиці,  
Уж вмерам, Марко мила,  
Жыви ты собі щаслива.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Стала його ціловати,  
Удовицю проклинати.  
Довтогды облапляла,  
Поки сама не сконала.

А як їх люде ховали,  
Шытки за нима плакали,

Лем вдовиця не плакала,  
Бо она тото жадала.

Так то з каждым із нас буде,  
Хто милій вірний не буде,  
Так жыли ті дві парочки, –  
Кажут в нашім краю люде.

*Варадка*

ІМФЕ



## ЕМІГРАЦІЯ

### ЕМІГРАНТ, ЩО ВИЇХАВ В АМЕРИКУ ПРОТИ ВОЛІ МИЛОЇ, ЗАСТАЄ ЇЇ ВІДДАНОЮ

245

Кет ем ішол з краю смутный, невеселый,  
Же я мусю іти до той чуждой землі.

А моя миленька ня выпроваджала,  
З великого жалю аж на землю впала.

А я ей не слухав, што мі повідала:  
– Мусиш ту зостати, драга душо, сама.

До чеського краю скоро ем прилетів,  
І з чеського краю скоро ем одлетів.

На границу-м пришов, нич мі не зробили,  
Лем мі на пакташку картку привадили.

Але як я пришов до нового краю,  
Уж мі там качмаре винко наливають.

Єдны наливають, другы пити дають, –  
Лем я погар выпив, уж плацу пытають.

Тоды я ся, тоды добрі розпам'ятав,  
Як од мене аґент за шыфкарту пытав.

А Боже мій, Боже, коли я зароблю,  
Коли я ся назад до краю наверну?

А як я уж пришов до той Америки,  
Уж я там не видів горы превеликы.

Моя наймиленьша уж мі лист писала,  
Кет з ней сміх не зроблю, же буде чекала.

А мі барз жаль пришло, же мі так писала,  
Тепер най остане Америка здрава!

*Млинарівці*

246

А коли я ішов до той Америки,  
Моя фраїрочка мала жаль великий.

[ Жаль великий мала, мене розгваряла:  
– Не ходь, милый, не ходь, далека то драга. ]

Далека то драга ай кельчик великий,  
Не ходь, милый, не ходь до тей Америки.

А як моя нога до влаку вступила,  
Моя фраїрочка седем раз умліла.

А як кондукторе в пішялку пискали,  
Мою фраїрочку водов поливали.

А кед я уж пришов до тей Америки,  
Нич я там не видів, лем горы великі.

Допомож мі, Боже, з Америки выйти,  
Нігда я не важу до неї уже пуйти.

А кедь ня англикы до работы взяли,  
Та мі по талярі на день обіцяли.

Кедь мі підвишили п'ять і двацет центу,  
То ня запрігали як мулу до штверту.

А кедь я ся вернув до свого валала,  
Моя наймілейша праві ся оддала.

Як вна ня виділа, плакати зачала:  
– Чом же-сь мі не писав – была-м тя чекала.

*Ковбасів*

## ЕМИГРАНТА ВБИВАЄ В АМЕРИЦІ ПОЇЗД

247

Як єм ся выберав до той чужої землі  
Од свого отця і своєю матері,

Вышов сом на хотар, став сом себе стац:  
Боже мой любеный, ці ше враціц назад?

Назад ше не врацім, хочу попробовац,  
Як за млади лета пенежі шпоровац.

Уж сом морьом прешол, уж єм в Америці,  
Лем кедз мі ту даю роботу в фабрице.

Ідзем за колейов, слунце ме заляло,  
Обрацім ше назад: трен мі за плечима!

Інженіца трубі, але уж нескоро,  
Бо уж мі зламало руки, ножкы мойо.

Склаер з поліцманом так ше довгаряю:  
Кедз не ма пенежі, зач го поховаю?

Склаер так поведа: – Вер го до шпітала, –  
Косці му выберу, тіло його спалья.

*Видрань*

ЖІНКА РОЗШУКУЄ В АМЕРИЦІ  
ВБИТОГО МУЖА

248

Parlando

Де - сь я ма - ю же - ну в Е - у - ро - пі,  
ни - ч не ро - бить, лем бан - дур - кы коп - ле,  
коп - ле, коп - ле, гряд - кы вы - ко - пу - є,  
а од му - жа но - ви - ну не чу - є.

– Деся я маю жену в Європі,  
Нич не робит, лем бандуркы копе.

Копе, копе, крячкы высыпує,  
А од мужа новину не чує.

Як од мужа новину учуєш,  
Шыткой собі до порядку приведеь,

Сама сідай на враного коня,  
Подь ме спатрить, млада жено моя.

Пришла она до Гамбурку вночі,  
Заплакали єї чорні очі.

– Ах Боже муй, як са грозні старам,  
Як я тоту воду преплавать мам!

А як она воду преплавала,  
Та она са в мужу дознавала.

– Деся я маю мужа в Америці,  
Шо вун робит в желізнуї фабриці.

А як она до фабрики пришла,  
Уж его там жывого не нашла,

Лем тоту кров, шо са з него ляла.  
Горко она над ньов заплакала.

– Вы юнгаре, пытам вас пре Бога,  
Повіджте мі, де муй муж ісконав.

– А вун сконав на туй сивуй скалі,  
Забили го гунцуты мадяре.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

– Вы мадыре, шо-сте наробили,  
Же вы мого мужа уж забили?

– Кед не зробив, шо тобі до того,  
Не ввидиш го уж веце жывого,

Не зробив вам нич такой планого,  
Прервали-сте уж вера світ його.

На гробі му чорна ружа росне,  
Ідь упатриць: заплачеш жалосне.

Стаццин

ЖІНКА В КРАЮ ЗРАДЖУЄ ЧОЛОВІКА-ЕМІГРАНТА

249

*Lento*

Доб - рі же - нам у тим ста - рим кра - ю, кот - ры му - жів  
у Ка - на - ді ма - ют, муж їй ро - бит, а - ни не спо -  
-чи - ват, лем до кра - ю пі - ня - зі по - сы - лат.

Добрі женам у тим старим краю,  
Котры мужів у Канаді мають:  
[ Муж їй робит, ани не спочиват,  
Лем до краю пінязі посылат. ]

Стане собі до шору од краю,  
А лем на ню парібці джмуркают.  
– Тот мій буде, што я з ним танцюю,  
Тому добру вечерю зрыхтую.

Посылат він, як добрій газдынi,  
Бы мала выплатити осьмины,  
Але она на осьмины не дбає,  
Лем кедь она все новы шаты мат.

Зрыхтую му палінкы і вина,  
Під фартушком хліб і солонина.  
Він ани на гостину не дбає,  
Лем шя питат, де він постіль має.

Шаты, шаты, ранцьлованы шаты,  
А так она свого мужа трапит:  
Як у корчмі музика заграє,  
Она перша меджы дівкы стає.

– Добру маєш, добрі выстелена,  
Уж три рочки, як сп'ю на ній сама,  
Добра, добра, добрі выстелена,  
Уж три рочки, як сп'ю на ній сама.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Мої діти, ідте до сусіди,  
Бо я не мам ту з вами бесіди,  
Бо ту прийдуть дівки з парібками.  
Преночуйте одну нічку сами.

Як ся муж у Америці дознал,  
Таке красне він їй письмо послал,  
Жебы ся му з хыжи пакувала,  
Жебы його дома не чекала.

А як діти рано поставали,  
Та хто же їм фрыштычок наварит?  
Мамці не мож, бо ся не выпала,  
Така хора – болит ей голова.

– Ах, Боже мій, што я наробила,  
Же я свого мужа утратила?  
Мужа, мужа, своїм дїтьом вітця,  
Тепер ходжу як та блудна вівця.

Свидник

250

Allegretto

Доб - ре тым не - віс - там, ей, у кра - ю, бо їх му - жы  
 кот - рі му - жів в А - ме - ри - ці ма - ють,  
 до - ма не но - чу - ють, лем до кра - ю пі - ня - зі шы - ку - ють.

Добре тым невістам, ей у краю,  
Котрі мужу в Америці мают,  
Бо їх мужы дома не ночують,  
Лем до краю пінязі шыкують.

Стане собі наперед до шору,  
Ючка са їй на парубкув смівуть.  
Тот ей буде, шо криві ногы мать,  
Лем кедь вун ю сердечно побочкать.

Вун юй загнав добруй газдини,  
Бы купила в валалі штвартину,  
А вна каже, же в штвартину не гба,  
Лем кедь вона гадвабный кабат ма.

– Нодем, хлопці, бо буде гостина!  
Пуд фартушком хліб, ай солонина,  
А вун каже, же в гостину не гбать,  
Лем кедь вона добру постельку мать.

Кабат, кабат, кабат ма гадвабный,  
Чіжмы, чіжмы, чіжмы маговані,  
Кедь у корчмі музика заграє,  
Вна там перша як даяка дівка.

– Добра, добра, бо є выстелена,  
Пре тя, шугай, давно зготовлена.  
Ідте, діти, ідте до сусіди,  
Бы-м не мала з вами велькой біды.

ОСНОВНІ ТЕКСТИ

Ідте, діти, ідте до сусіди,  
Бо ту прийдуть дівки з парубками,  
Бо ту прийдуть дівки з парубками, –  
Бы-м не мала баламуту з вами.

Діти пушли та й преночували,  
Рано пришли та й їсти просили.

– Ганько, Ганько, одпишме отцові –  
Якось нашу мамку главка болить.

Як той письмо дустали, дустали,  
Усі трое читали, читали.

– Нолем, діти, читайте до конца,  
Я не жена уж вашого отца.

*Колонія*

ПОВОРОТЕЦЬ ЗАГИБАЄ НА МОРІ

251

U tii A - me - ri - ti sy - pa - na dra - jech - ka,  
 хо-дить по ній, хо-дить мо - я фра-ї - роч - ка. Хо-дить, хо-дить,  
 ру - кы за - ла - му - є, же мой ми - лий до кра - ю ру -  
 - ку - є, | же мой ми - лий до кра - ю ру - ку - є|.

У тій Америці сыпана дражечка,  
Ходить по ній, ходить моя фраїречка.

Ходить по ній, ходить, руки заламує,  
Же мій милый до краю рукує.

– Не плач, мила, не плач, тадь то вшитко дармо,  
Бо я іду, вера іду уж на ютро рано.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Бо мій куфер є уж на дипою,  
А шифкарта у кишені мої.

А підбас мій часы натігує,  
Шестя-здравля до краю вінчує.

Пришов я там, пришов до Нев-Йорку вночі,  
Заплакали, Боже, мої сивы очі.

– Ай Боже мій, Боже, як са грозні старам,  
Як я тоту воду преплавати мам.

Ой Боже мій, Боже, як са грозні старам,  
Як на тоту шыфу сідати я мам.

Бо на такій шыфі попом не ховають,  
Лем матросы до моря шмаряють.

Уж тоты матросы печать ударили,  
Та то уж наїсні в море го шмарили.

Шыфкапітан чорну печать вдарив,  
Та то уж наїсні з шыфы го са збавив.

Мої братя, вы са не радійте,  
Лем вы мої сироты годійте.

Знає панбіг та і цілый валал,  
Тівко я вам талярів заганяв.

Моя мати барз са зрадувала,  
Же од мене пінязі достала.

Моя мамо, вы са не радійте,  
Лем вы мої сироты годійте.

*Осадне*



ЕМІГРАНТ ЩАСЛИВО  
ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДОДОМУ

252

Moderato ♩ = 100

Ка-на-да є роз-шы-ре-на, на ці-лий світ вы-хва-ле-на,  
ей, хто ю не зна, на спро-бу-є, па-ру цен-тів за-шпо-ру-є.

[ Канада є розшырена,  
На цілий світ вихвалена. ]  
[ Ой, хто ю не зна, най спробує,  
Пару центів зашпорує. ]

А я не знал, та-м спробував,  
Пару центів зашпорувал,  
Ей, кед ем уж мал седму стовку,  
Пустил ем ся до Нев-Йорку.

А в Нев-Йорку шыф ладуют,  
Што ня на ній одшыкуют.  
Ей, агенты ся догваряют,  
Же драгы шыфкарты мают.

А я їм дал сто і двацет,  
Бо я рускый младый хлопец,  
Ей, в старым краю народжений,  
А в Канаді выцвічений.

Кед ем на ту шыфу сідал,  
Пана Бога-м припоминал:  
– Ей, пане Боже, будь зо мною,  
Припровадь ня аж до краю.

Кед зме пришли на стред моря,  
Шыф-капітан на нас волат:  
– Ей, хлопи, жены, модліте ся,  
Іде бурка, топиме ся.

Кед зме пришли на край моря,  
Шыф-капітан на нас волат:  
– Ей, хлопи, жены, радуйте ся,  
Бо уж видно горы, лісы.

Кед ем пришел аж до Брему,  
Питают ся, ци мам жену.  
– Ей, мам жену премилену,  
Іду ку ней на нащеву.

Кед ем пришел до Берліна:  
– Налій, качмар, налій вина,  
Ей, налій того червеного,  
Жебы личко зрум'яніло.

Кед ем пришел до Австрії,  
Вшытко наспак обернули.  
Ей, пане Боже, што ту было,  
Же шы наспак обернуло?

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– Была война нещаслива,  
Што пакости наробила,  
Ей, наробила в тей Австрії,  
Ай в тей велькей Русії.

Питали ся, де же я был,  
Же я на тій війні не был.  
Ой, не был, не был, хвала Богу,  
З Америки іду дому.

Кед ем пришол до Австрії,  
Заклопал на свою брану,

Ей, жена вышла, отворила  
І так шы мі пригварила:

– Што бы сте рад, младый пане,  
Што хочете на ніч в мене?  
– Ей, серус, жена, красна ружа,  
Привитай свойого мужа!

– Витай, витай, ты пияку,  
А хто ти дал на шыфкарту?  
– Ей, салонисты шы зложили,  
Шыфкарту мі вымінили.

*Ондавка, Вишня Полянка*

253

Moderato

А - ме - ри - ка вы - хва - ле - на, на ца - лі швет роз - ши - ре - на.  
Єст там у ні дост шіц - ке - го, не мам же - ны, цо мі з то - го.

Америка выхвалена,  
На цілі швет розшірена,  
Єст там у ні дост шіцкего, –  
Не мам жені, цо мі з того.

Дос я там ше навандровал,  
Покля-м стовку зашпуровал.  
Як сом уж мал пару стовкі,  
Та сом ішол гу Невйорку.

А в Невйорку повідають,  
Же нам туньо шіфу дають.  
Вни пітаю шидешят пейц,  
Мі ім дайме штіріцат пейц.

Мі, камарат, ніч не дзбайме,  
Лем на шіфу сі седайме.  
Як-зме зішли до Берліна:  
Давай, прусак, погар віна!

Погар віна червеного,  
Бы нам лічка руменелі.  
А з Берліна до Пчолина:  
Втваряй двері, душа моя!

Втваряй, втваряй, давай ручку,  
Не хцем зознац Амерічку.  
Няй вандрує, ктері може,  
Няй му мілі Бог поможе.

*Пчолише*

254 а

Кет я ішов з Америки додому,  
Пострітил ем камарта з вававу.  
– Камарте, мивый брате, што нове,  
Ци не ходят к моеї жені панове?

– Ей не ходят, сама ходит за нима,  
Аж шя за ню шыре поле розвіва.  
Іщік она і при тебе ужіе:  
Што ей пошлеш, та з панами препіе.

– Моводый пан, най пію з того вина,  
Бо мі пришва пренещесна новина,  
Бо мі пришов з Америки еден лист,  
Же мій муж ма з Америки дому присц.

Ей уж іде, уж є во валаве,  
Пиє винко, вказує на погаре,  
Таку собі істу піснічку шпіват,  
Жена мужа під облачком проклинає.

Іщі піду свої дзеці опатріц,  
На ню, свиню, ані очком не позрем.  
Будьте здравы, мої діти, зато нич,  
Бо я мушу ку Невйорку назад ісц.

Іде унгар ку Невйорку помавы,  
Напред него три англицы чекали:  
– Почкай, унгар, почкай, унгар, зато нич,  
Мы можеме в Америці в'єдно жіц.

Чирч

ПОВОРОТЕЦЬ ЗАСТАЄ ЖІНКУ ВАГІТНОЮ Й ПОКИДАЄ ЇЇ

254 б

Як-ем ішол з Аргентины додому,  
Стрітил-ем се з камаратом стред морю:  
– Вітай, вітай, камарату, чо нове,  
Ци не ходять д мойой жені панове?

– Ой не ходять, она ходить за нима,  
Аж ше за ньов широй полью роз'їва,  
Скоро рано она юж на валалі,  
Розказує по два по три погарі.

– Няй са бачі, ой младый пан, пить вина,  
Бо мнє прийшла вчера вечер новина,  
Достала я вчера вечер смутный лист,  
Же мой муж ма з Аргентины дому прісь.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

\*) *Lento* ♩ = 52-56

1. Як см і - шол з Ар-ген - ти - ни до - до - му,  
стрі - тил см се з ка - ма - ра - том стред мо - рю:

«Ві - тай, ві-тай, ка - ма - ра - ту, чо но - ве, ши не хо-дять  
'д мо-їой же-ні па - но - ве?» 3. Най са ба - чі, ой мла - дії пан,  
пить ви - на, бо мне при-йшла вче - ра ве - чер но - ви - на.

\*\*)

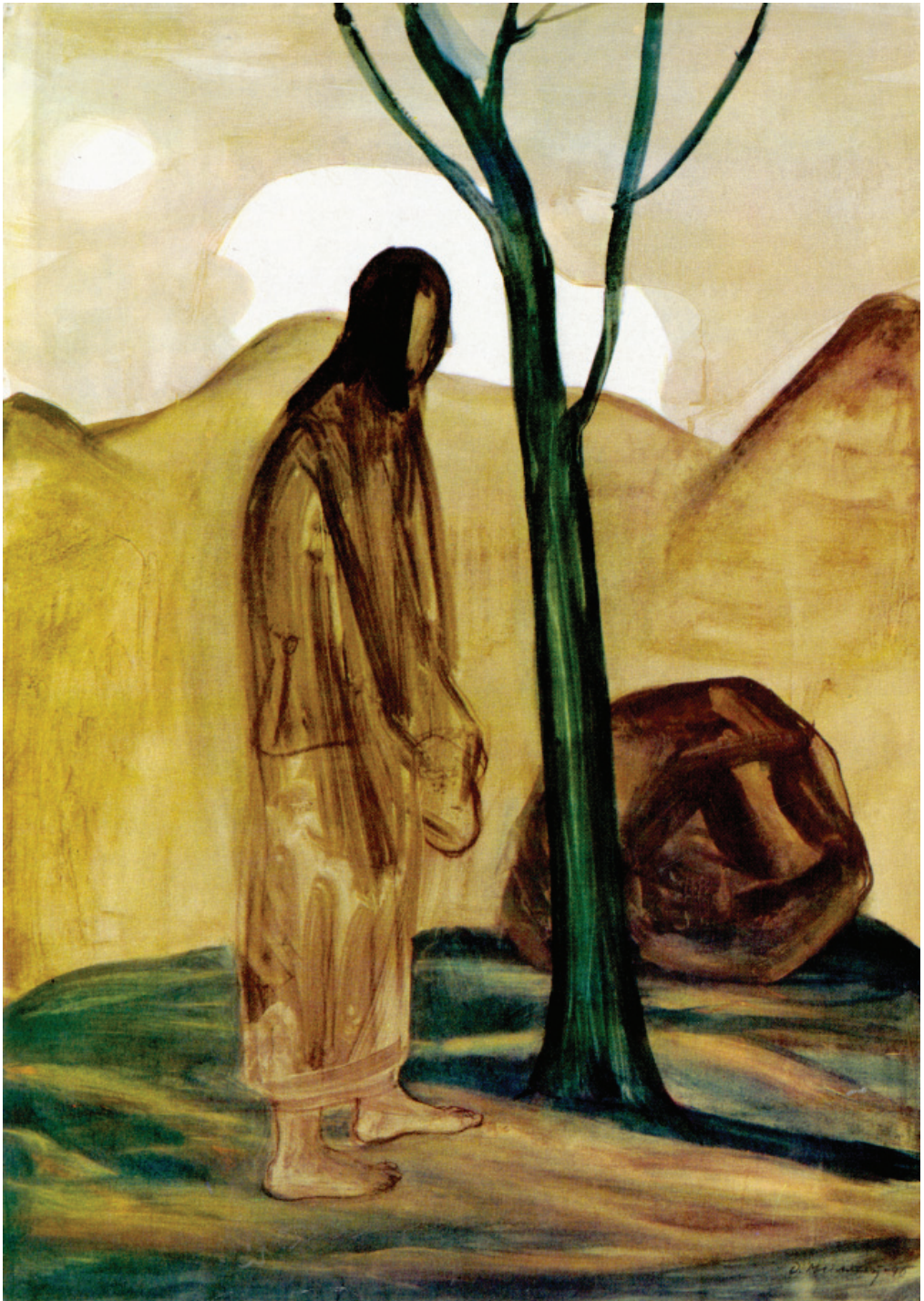
\*) Для 1 та 2-ї строф.

\*\*) Для 3-ї та решти строф.

Еште лем вон первый пражок прескочив,  
Та вон уже й на фартушку забачив.  
– З Богом, дзеці і родичі, веце ніч!  
Уж я з таков женов веце не хцем жіц!

– О Боже мой, шо я наробила,  
Дзецом отца, свого мужа страціла,  
Дзецом отца, свого мужа такого,  
Же не было у Словенсуй крашшого.

*Збій*



Чудесні переродження. Мал. Д. Миллого





Коханка вбиває коханця. Дівчина трує хлопця. Мал. Д. Миллого



Несподівана смерть. Мати не дозволяє з'єднатись з коханцем навіть по смерті.  
Мал. Д. Миллого





Любовні пригоди. Дівчина здобуває парубка чарами. Мал. Д. Миллого





Любовні зради взагалі. Мал. Д. Миллого





Любовні зради. Мал. Д. Миллого



Родинні конфлікти. Сироти над гробом матері. Мал. Д. Миллого





Мати-отруйниця. Мал. Д. Миллого

# ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

## ПЕРЕРОДЖЕННЯ В РОСЛИНИ І ПТАХІВ

### МАТИ ЗАЧАРОВУЄ СИНА В ЯВОРА

255

Мала мати сына та й го оженила,  
[ Невістоньку свою не рада виділа. ]

Выправила сына горці дрітовати,  
Невістоньку свою до поля лен брати.

– Як набереш лену – та прийдеш додому,  
А як не набереш, та оставай в полю.

Невістонька прышла, довго там лен брала,  
Додому не прийшла, топольом зостала.

З дрітаркы далекой вернул сын додому,  
Спитує ша мамы, де невіста йому.

– Воз ле ты, сыночку, остру сокырочку,  
Та зотний тополю, што на нашым полю.

Затял сын першый раз – тополь не почула,  
Затял вын другый раз – она прогварила:

– Мужу мый миленькый, мужу мый ласкавый,  
Не стинай тополю, бо будеш кырвавый.

Розповіла она свойому мужові,  
Як стала топольом стояти у полі.

*Камйонка*

256

Мала мати сына та го оженила,  
Свою невісточку не рада виділа.

Выправила сына в далеку дорогу,  
Свою невісточку до поля до лену.

– Як набереш лену, то прийдеши додому,  
Не набереш лену – останеш топольов.

Брала она, брала, в полю ночувала  
Та й на своїм полю топольов зостала.

Прийшов сын додому з далекої дороги  
Та й він ся звідує, де миленька його.

– Возьми ты, сыночку, остру сокырочку  
Та й зотни тополю, што на нашім полю.

Як затяв першый раз, она не почула,  
Як затяв другый раз, слово прогварила:

– Не рубай ня, муже, не рубай ня дуже,  
Бо я не тополя, але жена твоя.

*Красний Брід*

ДІВЧИНА ПОВЕРТАЄТЬСЯ ЗОЗУЛЕЮ  
ДО МАТЕРІ

257

Moderato



По ти - хім Ду - на - ю ры - боч - кы пла - ва - ют,  
а што же мі, што же з мо - єй мо - ло - дос - ти кед зво - лі не ма - ю.

Moderato



По ти - хім Ду - на - ю ры - боч - кы пла - ва - ют, а што же мі,  
што же з мо - єй мо - ло - дос - ти, кед зво - лі не ма - ю.

По тихім Дунаю рыбочки плавають,  
[ А што же мі, што же з моєю молодости, кед зволі не маю. ]

А зволичко моя, де шы-с мі поділа?  
Ци-с мі отенула, ци-с мі отенула, ци-с позаросила?

Кед єс отенула, іди берегою,  
Кед позаросила, кед позаросила, великий жаль маю.

Пришли до нас сваты, до вітцьовой хаты,  
І хотіли мене, мене молодую за нелюба дати.

Мате вы ня, мамцьо, за нелюба дати,  
Волите вы мене, моя любя мамцьо, г віночку поховати.

Мамця не слухала, за нелюба дала,  
Так ей повідала і наказувала, жебы до ней не частила.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Дівка не стерпіла, о рік прилетіла,  
Перекинула шя шівом зозуленьком і до саду шіла.

Зачала кукати, жалю задавати,  
Аж шя ей зачали з той великой думы углы розвивати.

Кед ес моя дівка, прошу тя до хаты,  
Кед ес зозуленька, кед ес зозуленька – до ліса кукати.

Дівка моя люба, де же твої личка?  
Мої білы лица пішли в околица, най муж не трестае.

Дівко моя люба, де же твої очі?  
Мої сивы очі ходят по Левочі, най їх не б'є мій муж вночі.

Дівко моя люба, де же твої власы?  
<Мої, мамо, власы, >  
тихий вітер носит, най мій муж не тырмосит.

Дівко моя люба, де же твої ручкы?  
Мої білы ручкы поламали дручкы, най їх не б'є муж милючкый.

*Бехерів*

258

По тихім Дунаю рыбонькы плаваю.  
А што же мі, што же з моей молодости,  
Кед зволі не маю?

Прилетіли сваты аж до нашої хаты,  
Хотіли же мене, мене молодую  
За нелюбця дати.

– Маеш ты ня, мати, за нелюбця дати,  
Та волиш ты мене в вінку поховати.

Мати не слухала, за нелюбця дала.  
Так ї повідала і наказувала,  
Жебы домів не чащала.

Дівка не стерпіла, до рочка прибігла,  
Премінила шя вна на сиву зозулю,  
До садочку пішла.

Зачала кукати, жалю додавати,  
Аж шя ї почали сады розвивати.

А ей рідна мати вышла на дверечка,  
А аж ї капкали сълзы од сердечка.

– Кед ес зозуленька – <іди в ліс кукати,>  
Кед ес моя дівка – гыбай мі до хаты!

Дівко моя люба, де же твої очі?  
– Мої сивы очі ходят по убочі.

– Дівко моя люба, была-с мі червена,  
А тераз ес така, як трава зелена.

– Ах така я, така, мамиченько, така,  
Бо вы мене, мамко, дали за пияка.

А воліли вы ня на світ не вродити,  
Як вы мі з таким мали світ забити.

*Вишня Полянка*

259

Пришли до нас сваты аж до нашої хаты,  
Хцели ня моя мать, хцели ня моя мать  
Не мило выдати.

– А мате вы мене не мило выдати,  
Волите вы мене, волите вы мене  
В вінку поховати.

Мати не слухала, лем дівку давала,  
Так ї повідала, ї наказовала,  
Жебы до ней не чащала.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Справила она са в сиву кукувочку,  
Прилетіла она, прилетіла она  
До вышнього саду.

Почала кукувка, почала кувати,  
Почали са углы з той великой дуї,  
Почали са розлігати.

А ей стара мати вышла на дверечка...

Кедь есь кукувочка – до леса кукати!  
Кедь есь моя дівка, премилена бралта –  
Просю тя до хаты.

– Дівко моя, дівко де же твої личка?  
– Мої, матко, личка пішли околичка,  
Бо їх муж ополічкал.

– Дівко моя, дівко, де же твої власы?  
– Мої, матко, власы, пошли поза лесы,  
Бо їх муж отермосил.

*Бенядиківці*

260

Хотіла ня мати за нелюба дати.  
– Маеш ты ня, мати, за нелюба дати,  
Воліеш ня, мати, в вінци поховати.

Мати не слухала, за нелюба дала.  
Як ня оддавала, та ми наказала:  
– Бы-сь 'д ня не честовала.

Дівка не терпіла, в рочок прилетіла.  
Справила она са сивов зозуленьков,  
До стреднього саду сіла.

Почала кувати, жалю завдавати,  
Аж юй са почали, аж юй са почали  
Стромы розвивати.

– Кедь есь зозуленька – до ліса кувати,  
Кедь есь моя дівка, бідная сирота,  
Подь до моюй хаты.

– Дівко моя, дівко, де є твоє тіло?  
– Моє, мамко, тіло, вітром полетіло,  
Най го муж не бие.

– Дівко моя, дівко, де же твої власы?  
– Мої, мамко, власы тихый Дунай носить,  
Най їх муж не тормосить.

– Дівко моя; дівко, де же твої ручки?  
– Мої, мамко, ручки пушли на ляльочки,  
Най їх муж не стискає.

*Старина*

### ОДРУЖЕНА ДОЧКА ПОСИЛАЄ ДО МАТЕРІ ПАВУ

261

Мамцьо моя стара,  
Єдну ня дівку маш.  
Посмотрь горі-долов,  
Де ты ня оддати маш.

– Уж ем посмотрила  
І горі і долов.  
Дівко моя любя,  
Не дам тя никому.

– Дай ня, мамцьо, долов  
І павоньку зо мнов.  
Кедь ми буде добрі,  
Пава буде при мні.

Іші не выбыла  
Лем штырі неділі,  
Прилетіла павця  
Перед мамцины двері.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Мамочка почула,  
Горко заплакала:  
– Дівко моя люба,  
До біды-м тя дала!

– Выймий ня, мамочко,  
З той біды-неволі,  
Буду вымывати  
Більї ножкы твої.

– Хоць бы-сь вымывала,  
Тоту воду пила,

Та я тя не выйму,  
Де я тя раз дала.

– Дала-сь ня, мамочко,  
За кого-м хотіла, –  
Шуміла береза  
Коло мого тіла.

Шуміла, шуміла  
Аж ся розтрепала.  
– Так ті треба, дівко,  
Бо-сь ня не слухала.

*Чертіжне*

## ВТРУЧАННЯ НАДПРИРОДНИХ СИЛ

### ЧОРТ НЕСЕ ГРІШНУ ДІВЧИНУ В ПЕКЛО

262

Ішло дівча на воду  
 През попову заграду,  
 Нашло оно жовтий квіт,  
 Почало сой вінок вить.  
 Єден вінок вияло,  
 Як соночне стояло,  
 Другий вінок вияло,  
 Як ся служба скончала.  
 Пришол к нему младенец:  
 – Дівче, дівче, дай вінец!  
 – Не дам я ті свой вінец,  
 Бо ты з пекла огнянец.  
 Як го хватил, так го ніс  
 Понад горы, <понад ліс.>

Як з ним пришол над пекло:  
 Боже, Боже, як тепло!  
 Як з ним пришол на врата:  
 – Отворяйте мні, братя!  
 – Што так тяжко несете,  
 Же отворять кажете?  
 – Несу душу і тіло –  
 Троє діти згубило.  
 Єдно лежить під столом,  
 Присыпане з попелом,  
 Друге в пецу спалило,  
 Трете зо псы скормило.

*Микулашова*

263

*Sostenuto*

З не - ді - лі на не - ді - лю іш - ло дів - ча на зі - ля,  
 гей, гей, гей, іш - ло дів - ча на зі - ля.

З неділі на неділю ішло дівча на зіля,  
 Гей, гей, гей, ішло дівча на зіля.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Ішло дівча на зіля, сіло собі вінок плесц,  
Гей, гей, гей, сіло собі вінок плесц.

Пришов гу ні младенец: дівче, дівче, дай вінец!  
Гей, гей, гей, дівче, дівче, дай вінец!

– А я ті не дам вінец, бо ты з пекла младенец,  
Гей, гей, гей, бо ты з пекла младенец.

Як ей хопив, так ей ніс, понад горы, понад ліс,  
Гей, гей, гей, понад горы, понад ліс.

Як ей хопив, так ей ніс, понад горы, понад ліс,  
Гей гей, гей, Боже, Боже, як тепло!

Як з ньов пришов над врата, закричав він на брата,  
Гей, гей, гей, закричав він на брата.

– А што таке несете, же ня потребуєте,  
Гей, гей, гей, же ня потребуєте?

– Несу тіло і душу, рыхтарьову Ганчушу,  
Гей, гей, гей, рыхтарьову Ганчушу.

– Што таке зле зробила, же ся ту заслужыла,  
Гей, гей, гей, же ся ту заслужыла?

– Двоє діти згубила, третє зос псом скормила,  
Гей, гей, гей, третє зос псом скормила.

– Саджайте ей за столом, давайце ї смолу пиц,  
Гей, гей, гей, давайце ї смолу пиц.

Першыый погар выпила, та збляднула, як цкіна,  
Гей, гей, гей, та збляднула, як цкіна.

Другый погар выпила, краса ся ей змінила,  
Гей, гей, гей, краса ся ей змінила.

*Калинів*

264

Ішло дівча на воду  
През попову заграду.

Стрігнул ей там младенец:  
– Дай ту, дівча, свой вінец!

– Не дам я ті свой вінец,  
Бо ты з пекла младенец.

– По чім ты мня спознала,  
Же-сь мня з пекла назвала?

– По качачій ножочці,  
По крученой паличці,  
По червеній чапочці.

Як ю хопив, так ю ніс  
Понад камінь, понад ліс.

Пришов він з ньов над пекло:  
Боже, Боже, як тепло!

Пришов він з ньов под пекло:  
– Отворяйте, бо тяжко!

– Што там таке несете,  
Же втворяти кажете?

– Несу тіло і душу,  
Рыхтарьову Ганусю.

– Што вна таке зробила,  
Же пекло заслужыла?

– Троє діти змарнила,  
А все дівков ходила.

– Дайме мы ей смолу пити,  
Най привыкат з нами жити.

Перший погар выпила –  
Стала бляда, як стіна;

Другый погар выпила –  
За серце ся вхопила;

Третій погар выпила –  
До землі ся загнула.

*Машиківці*

265

[ Ішло дівча на воду ]  
[ Чрез попову заграду. ]

Надышов там младінец:  
– Дівча, дівча, дай вінец.

– Не дам я ті свой вінец,  
Бо ты з пекла младінец.

– По чім ты ня спознала,  
Же-сь ня дяблом назвала?



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– По червеней шапочці,  
По крученой палічці.

Як ї вхопив, так ї ніс  
Понад горы, понад ліс.

– Не несь лем ня понад ліс,  
Бо мі очка выколеш.

Не несь лем ня понад млин,  
Бо мі очка выїсь дым.

Пришов із ньов над пекло, –  
Боже, Боже, як тепло!

Пришов із ньов пред пекло:  
– Утваряйте, бо цежко!

– Што там таке несете,  
Же утвірац кажете?

– Несем тіло і душу,  
Ліктарову Ганчушу.

– Што вна таке зробила,  
Же пекло заслужыла?

– Тройо дзеці змарніла,  
Все у вінку ходила.

Надлетіли журавы:  
– Повіджете там матере,

Має вна там дві дцеры,  
Няй на них позор дає.

Мене била з лісковым,  
А їх няй б'є з терновым.

*Пчолине*

## ЗУСТРІЧІ З МЕРТВИМИ

### МЕРТВЕЦЬ ГОСТЕМ У МИЛОЇ

266

Як ся мильй на війну брав,  
То од милой ручку пытав:

– Дай мі, мила, дай мі ручку,  
Бо не прийду того рочку.

Як не прийду о рік, о два,  
Не чекай ня, мила, нігда.

За два рочки го чекала,  
А на третій чарувала:

Суху грушку поливала,  
Аж та грушка проквітала.

Што то, Боже, што за чары,  
Кілько грушка не прогварит.

Білы шаты вышывала,  
При них горенько плакала.

Шыла она їх плачучи –  
Іде мильй дуркаючи.

Білы шаты з рук метала,  
А милому отворяла.

– Витай, мильй, як ся маеш,  
Кады ся поневіряеш?

Мильй, мильй, што робити,  
Ци ти постільку стелити?

Ци ти постільку стелити,  
А ци ти челядь будити?

– Ани мі постільку не стель,  
Ани ты мі челядь не будь,

Бо я тобі не твій мильй,  
Лем я дябол справедливый.

Бо твій мильй, чорны очка –  
Закрыла ті го землячка.

Як когуты заспівали,  
Та милого чорты взяли.

Ганічка ся застарала,  
Гірко собі заплакала.

*Млинарівці*

[ Як шя милый на войну брал, ]  
[ Свойй милій наказувал, ]

Жебы два рочки чекала,  
А на третій чарувала.

Суху грушку поливала,  
Бы на біло проквітала.

Де шя вжяло, там шя вжяло –  
На облачок заклопало:

– Ци спиш, мила, а ци чуеш,  
Ци ня вірно обчекуеш?

– Не сп'ю, не сп'ю, але чую,  
Я тя вірно обчекую.

Што то, Боже, за новина?  
Кошкулька ті почорніла.

– Не чудуй шя, мила, тому,  
Бо на войні неєдному.

Часто на варгу-м ходжовал,  
Дрібный дожджик попадавал.

А уж една ударила:  
– Выпровадь ня, моя мила.

Як шя од милой одберал,  
Кошкульку ей прати давал.

Не казал ей розкручати,  
Як она ей буде прати.

Мила взяла розкрутила –  
У кошулі ручка біла,

А на руці златый перстень,  
На перстені мрамор-камінь,

На каменю коник сивый,  
На конику Янчик білый.

– Янчик, Янчик, душа моя,  
Ци я буду жена твоя?

Я з ньом пришол серед поля:  
– Долов, мила, долов з коня!

Долов, мила, долов з коня,  
Бо повідят, же ес моя.

Лем ідь, мила, странь коничка,  
Та повідят, же-с сестричка.

– Янчик, Янчик, душа моя,  
Ци я буду жена твоя?

Кедь з ньом пришол меджі плоты:  
– Верни, мила, до роботы!

– Янчик, Янчик, душа моя,  
Ци я буду жена твоя?

– Врать ся, мила, милючка, врать,  
Бо ты будеш барз бановать.

Кедь з ньом пришол ку Дунаю:  
– Верни, мила, такой з краю!

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

– Янчик, Янчик, душа моя,  
Ци я буду жена твоя?

Та стал собі під явора,  
А то під свого сына.

– Будеш, будеш жена моя,  
Як преплаваш три раз моря.

– Такый тот мій яворочок,  
Як любенькый мій сыночок.

– Дай мі, Боже, качком быти,  
Три раз море преплавати.

Такы на ним обножечкы,  
Як мого сына ножечкы.

Ручкы мої і ножечкы,  
Розплыньте шы на веслочкы.

Такы на ним конаричкы,  
Як мого сына ручечкы.

Власы мої почорнявы,  
Розплывайте над морями.

– Отец, отец, ід од мене,  
Не розкравай серце мое!

Остань, милый, яворочком,  
А твій коник каміночком.

Бо мі є уж розкраяне,  
На три часткы розметане.

Уж два рочкы, уж минуло,  
З войны сына ші не было.

Так ня мила, так закляла,  
Што ня вірно любовала,

Отец сына йшол глядати  
Та й стал собі розправляти.

Вірно, вірно і сердечно,  
А я ей лем так фалечно.

*Свидник*

СОКІЛ ПРИЛІТАЄ ДО МЕРТВОЇ МИЛОЇ НА ЦВИНТАР

268

[ Была єдна герличка, ]  
[ Ховала соколичка. ]

Так він красні зашпівал,  
Аж шы гаїк озывал.

Ховала го сім років,  
А на осмый одлетіл.

Пришла к ньому герличка,  
Його власна сестричка:

Як шы пустил, та летіл,  
Аж на гаїк прилетіл.

– Соколику, братику,  
Што єс такый весельй?

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Moderato

Бы - ла єд - на гер - лич - ка, бы - ла єд - на гер - лич - ка,

Moderato

хо - ва - ла со - ко - лич - ка, хо - ва - ла со - ко - лич - ка.

До даного тексту відноситься верхня мелодія. Спідню записав А. Дулеба в Млинарівцях від Петра Глив'яка (65 р.) в 1965 р.

Пришла сема неділя,  
Твоя мила умерла.

– Ой ци ты спиш, ци чуеш,  
Ци ня іші любиєш?

Як він шя вжял, та летіл,  
Аж на цінтыр прилетіл.

– Не сп'ю, не сп'ю, я чую,  
Я тя вірно люблю.

Так він красні зашпівал,  
Аж шя цінтыр озывал:

Стебник

269

[ Была єдна гырличка, ]  
[ Ховала соколичка. ]

Пришла г ньому гырличка,  
Його власна сестричка.

Ховала го седем літ,  
А но осмый пішол гет.

Як шя схватил, та злетіл,  
Аж на цынтар прилетіл.

А як схватил, так летіл,  
Аж ся гаїк розвивал.

Станул собі на ей гроб,  
По конца ей білых ног:

На гаїчку зашпівал,  
Аж шя гаїк розвіял.

– Ци спиш, мила, ци чуеш,  
Ци уж веце не станеш?

Варадка

270

[ Была єдна гырличка, ]  
[ Тримала соколичка. ]

Тримала го седем літ,  
А на осмый уж го ніт.

Як ся схопил, так летіл,  
Аж на гаїк прилетіл.

На гаїку заспівал,  
Аж ся гаїк розвивал.

– Соколичку-братичку,  
Чом єс такый веселый?

Шак уж сема неділя,  
Як твой мила умерла.

Як ся схопил, так летіл,  
Аж на цинтір прилетіл,

На цинтірі заспівал,  
Аж ся цинтір озывал.

Там сіл собі на ей гріб,  
На ей конец білых ніг.

*Млинарівці*

271

Была єдна горличка,  
Ховала соколичка.

Ховала го за сім літ,  
А на осмый пішов гет.

Як ся схватив, та летів,  
Аж до гаю прилетів.

Сів він собі на рынок,  
На зелений барвінок.

Як він собі заспівав –  
Аж ся гайок розвивав.

Прийшла к ньому горличка,  
Його власна сестричка.

– Братіку, соколику,  
Чом так весело співаш?

Чом ты сой не подумаш,  
Же миленькой уж не маш?

Днеська сема неділя,  
Як ти мила умерла.

Як ся схватив, та летів,  
Аж на цинтыр прилетів.

Сів він собі на ей гріб,  
По конец ей білых ніг.

А пи ты спиш, ци чуеш,  
Ци ня іщі любиєш?

– А не сплю я, не чую,  
Уж я тя не люблю.

Чорна земля ня вкрыла,  
Жебы-м з тобом не жыла.

*Бодружалъ*

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

272

Была єдна герличка,  
Годовала соколичка,

Уж два рочки минуло,  
Як ті мила умерла.

Годовала за шість літ,  
А на семьї пішов гет.

Соколик са засмутив,  
Аж на цінтер полетів,

Як він пішов, полетів,  
Понад гайов полетів,

Сів він собі на єй грїб,  
Конець єї білых ніг.

Над гайовом стрепотав,  
Аж са гайов зберкотав.

– Ци спиш, мила, ця чуєш,  
Ци уж веце не станеш?

Над гайовом заспївав,  
Аж са гайов розлігав.

– Не сп'ю, не сп'ю, а чую,  
Я уж веце не стану.

Пришла к ньому герличка,  
Його власна сестричка.

Я уж веце не стану,  
Уж я стати не можу,

– Соколику, брате мій,  
Чом єсь-такый веселый?

Прикрыла ня чорна зем,  
Прикрыла ня чорна зем.

Видрань

ПОДОРОЖНІЙ ЗНАХОДИТЬ МИЛУ  
НА ЦВИНТАРІ

273

**Allegretto**

Як сом і - шол брез тем-ный лес, як сом і - шол брез тем-ный лес,  
жа - ли там два па - ні о - вес, жа - ли там два па - ні о - вес.

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It features two staves of music. The first staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth and sixteenth notes, with several triplet markings (indicated by a '3' over a group of notes). The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody and lyrics, ending with a double bar line.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

[ Як сом ішов брез темный лес, ]  
[ Жали там два пані овес. ]

– А вы пані, паненки,  
Ци жые моя миленька?

– Твоя мила уж зумарла,  
Вчара тиждень похована.

Першы раз сом цінтер обышов –  
Своей милой гроб не нашов.

Другы раз сом цінтер обышов –  
Своей милой гроб не нашов.

Треті раз сом цінтер обышов –  
Своей милой гроб уж нашов.

– А хто по моем гробе ходзі,  
Чом зелену траву бродзі?

А хто по моем гробе шампа,  
Чом моему гробу покой не да?

– Я сом твой милый, ты сі ма,  
Я сом пришол по ты дары,  
Што мы іх уедно мали.

Ты гранаты шестра ма,  
Та ідз гу ней, ный ці го да.

Тен златі перстень – брат го ма,  
Ідз гу ньому, ный ці го да.

Ты гадвабны шаты – я іх мам,  
Ідз одо мне, ный спочівам.

Ей, добру ноц, міла, добру ноц,  
Зоставай ты ту на вечность.

Ей, добрі дзень, мілі, добрі дзень,  
Уж я ту вецей не прійдзем.

*Пчолине*

274

**Allegro**

А як я і - шов по - пуд ліс, а як я

і - шов по - пуд ліс, там три дів - кы жа - ли о -

- вес, там три дів - кы жа - ли о - вес.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

[ А як я ішов попуд ліс, ] 19  
[ Там три дівки жали овес. ]

– То єм, миленька, то єм я,  
Дай мі тот перстень, шо-м ті дав.

А я їм щастя вінчував,  
Ай на свой милу заволав.

– А я тот перстень стратила,  
Коли-м по гаю ходила.

– Твоя мила вже не жыє,  
Штири рочки в землі гниє.

– Дай мі ту хустку, шо-м ті дав,  
Шо я ся із ньов утерав.

А як ся зобрав, та й пушов,  
Тай на свой милой груб выйшов.

– А я ту хустку стратила,  
Коли-м по гаю ходила.

– Хто по моєм гробі ходить,  
Зелену травку толочить?

*Дара*

КОХАНЕЦЬ, ПЕРЕДЧУВАЮЧИ ЛИХО, ПРИЇДЖАЄ  
ДО МЕРТВОЇ МИЛОЇ ТА ВБИВАЄ СЕБЕ

А  
275

І так мі ся снивало тамтой другої ночі,  
[ Же із моїх ручок ] сивый голуб злетів.

– А сыну мій, сыну, дагде маш фраїрку.  
Або ті умерла, або ті є хвора.

А він нич не рекнув, лем коничка стиснув,  
Лем коничка стиснув, до Левочі біжав.

– Шестя вам Боже дай, левочскы панове!  
– Дай Боже і тебе, младый пан маляре!

– А кому то, кому так шувненько дзвонять?  
– Юліянці дівці, тей твоеї фраїрці.

А він нич не рекнув, лем коничка стиснув,  
Лем коничка стиснув, до Левочі біжав.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

– Шестя вам Боже дай, левочскы гробаре!  
– Дай Боже і тебе, младый пан маляр!

– А кому то, кому тот домик берете?  
– Юліянці дівці, тей твоєй фраїрці.

А він нич не рекнув, лем коничка стиснув,  
Лем коничка стиснув, до Левочі біжав.

Пред каждов хыжечков дворик заметений,  
Лем пред рыхтарьовов, сламов застелений.

Подуркав, покльопкав мальованы дверка, –  
Не вышла уж мила, лем ей стара матка.

– А зятю мій, зятю, як ты нас привиташ?  
Зятьом уж не будеш, бо дівкы уж не маш.

Вчара мі умерла, гнеська ей ховали  
На тот бік костела, де дівкы стояли.

На Янічку росла дрібна розмарія,  
А на Юліянці шувна фіялочка.

Стара мамка, стара, стара ся дознала,  
Взяла острый серпик, ружы повжынала.

– Мати моя, мати, ты проклята мати,  
Не дала-сь нам жыти, тепер нам дай гнити.

*Калинів*

**A<sub>2</sub>**  
276

– Мамко моя, мамко, якый мі са сон снів:  
Же з-під мого бочка соколик вылетів.

– Ей сыну мій, сыну, де ж ты мав фраїрку?  
Ци она умерла, ци вна са оддала?

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Ей мав я фраїрку в великих Левочах:  
Рыхтарьова дівка то моя фраїрка.

– Сідай, сыну, сідай до нового коча,  
А повандруєме до велькой Левочі.

Пришли до Левочі: сядыль заметено,  
Пришли к рыхтарьові – сашом застелено.

– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?  
Повідж, мамко, правду, де я милу найду?

– Там ти є, там ти є, в тій новій пивниці,  
Преливать палінку з дзбанка до шкляниці.

До пивниці пішов, миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду!

– Там ти є, там ти є, в тій новій коморі,  
Постелочку стелить, з тобов са спать бере.

До коморы пішов, миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду!

– Там ти є, там ти є, в тім новім костелі,  
На тім нижнім краю, де дівчата стоять.

Вышов до костела, клякнув на коліна,  
Вострый ніж витягнув, вдарив до сердечка.

– Терпий, серце, терпий вострому ножові,  
Кедь єсь не терпіло тяжкому жальові.

Єдно поховали повыше костела,  
Друге поховали пониже костела.

На єдно посяли ружу і шалвію,  
На друге посяли дрібну розмарію.

Аж са тоты квіты дов'єдна схаджали,  
Жебы люде знали, же са миловали.

А вы люде, люде, та мі са покайте,  
Хто са радо видить – побрати са дайте.

*Осадне*

277

– Мамко моя, мамко, такый са мі сон снів,  
Же з-под мого бочка соколик вылетів.

– Ой сыну муй, сыну, мав ты фраїрочку, –  
Може ті умерла, або са одала?

– Впрігай, кочиш, коні у новому кочи  
Та повандруеме до самой Левочі.

Конічки впрігали, далі вандровали  
Та й привандровали 'д левоцькым конярям.

– Щестя вам Боже дай, левоцькі коняре!  
– Дай Боже, дай і вам, двоме младенцове!

– Кому то, кому то в Левочі дзвонили?  
– Мы не знаме кому, бо мы давно з дому.

Конічка загнали, дале вандровали  
Та й привандровали 'д левоцькым пастырям.

– Щестя вам Боже дай, левоцькі пастырі!  
– Дай Боже, дай і вам, двоме младенцове!

– Кому то, кому то в Левочі дзвонили?  
– Мы не знаме кому, бозьме давно з дому.

Конічка загнали, дале вандровали  
Та привандровали 'д левоцькым гробарям.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

- Щестя вам Боже дай, левоцькі гробарі!
- Та дай Боже і вам, двоє младенцове!

- Кому то, кому то в Левочі дзвонили?
- Рыхтарьовой дівці, вашій то фраїрці.

Конічка загнали, дале вандровали  
Та привандровали до самой Левочі.

В каждого газдочки дворик выметеный,  
А в пана рыхтаря сашом застеленый.

- Повідж, мамко мила, де є Ганча біла?
- Пушла до пивниці палінку тігати.

Пушов там, пушов там, миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко мила, де є Ганча біла?

- Пушла до сусіды соли пожычити,  
Мусила са десь там довше забавити.

Пушов там, пушов там, миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, бо ти зрубам главу.

- Там ті є, там ті є, в тум новум костелі –  
Баршаном овита, ручником прикрита.

Пушов там, пушов там, упав на коліна,  
Вытяг острый ножык, вдарив до сердечка.

- Тырвай, серце, тырвай острому ножові,  
Кед ес не тырвало велькому жальові.

То нещасна мати їх ненавиділа,  
Ани їх дов'єдна ховати не дала.

Єдною поховали повыше костела,  
Другой поховали пониже костела.

На єднум посяла лелію-шалвію,  
На другум посяла дробну розмарію.

Росли квіткы, росли, аж на костел вышли,  
Там са біла Ганча і з Яничком зышли.

Їх нещасна мати їм то завиділа,  
В неділеньку рано зжати полетіла.

Як она зжынала, та й каменяом стала,  
Люде до костела – она прегварила:

– А люде, прелюде, по мі са покайте,  
Де са двоє любят, взяти са їм дайте!

*Старина*

**Б**  
278

Іду горі-долу, всяди выметено,  
Лем пред мою милу смітя настелено.

А ци она хвора, ци ей не є дома?

– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?

– Там ти є, там ти є, в тій новій хыжечці,  
Хусточку штрікує, тобі ей рыхтує.

А як я там прийшов, милу-м там не найшов.

– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?

– Там ти є, там ти є, в тій своїй коморі,  
Мыє собі личко у новім лаворі.

А як я там прийшов, милу-м там не найшов.

– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Там ти є, там ти є, в тім новім приклеце,  
Там она си свої жовты власкы чеше.

А як я там прийшов, милу-м там не найшов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?

– Там ти є, там ти є, в тій чорній пивниці,  
Виночко пумпує до новой скляниці.

А як я там прийшов, милу-м там не найшов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?

Там она танцює, тебе обчекує.  
Там ти є, там ти є, в тій новій корчмичці,

А як я там прийшов, милу-м там не найшов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?

– Там ти є, там ти є, в тім новім каштели,  
Там она собі спит на новій постели.

А як я там прийшов, милу-м там не найшов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду?

– Там ти є, там ти є, де яма вырыта,  
Ружами овита а партом прикрыта.

А як я там прийшов – милу я там найшов,  
Острый ніж вытягнув, до серця си встрягнув.

Люде ся сходжайте, а на нас ся кайте:  
Де ся двоє люблят, взяти са їм дайте.

Мы ся рады мали – взяти ся не дали,  
Тепер на остатку – што-сьме доказали!

Вы, стара мамочко, вы нам то додали,  
Же нас при церквоньці в'єдно поховали.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Єдно поховали повыше церквонькы,  
Друге поховали пониже церквонькы.

На єднім выросла шалвія-лелія,  
На другім выросла ружа-розмарія.

Як росли, так росли, аж церков преросли,  
А на вершку церкви обидві ся зойшли.

Як они ся зойшли, та ся зоблапляли,  
Жебы люде знали, же ся радо мали.

*Млинарівці*

279

І - ду од Пря - шо - ва, ся - дий за - ме - те - но,  
і - ду од Пря - шо - ва, ся - дий за - ме - те - но,  
а пред мо - йом ми - лом, а пред мо - йом  
ми - лом брыд - ко на - смы - че - но.

[ Іду од Пряшова,  
Сядий заметено, ]  
[ А пред мойом миллом  
Брыдко насмічено. ]

Не вышла, не вышла,  
Лем ей стара мамка.  
– Повідж, мамко, правду,  
Де я милу найду?

Ци она є хвора,  
Ци ей не є дома,  
Же она не вышла  
Наперед милого?

– Там ті є, там ті є,  
В новій загороді,  
Покрыточку вие,  
Тобі ей рыхтує.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

До заграды пришол,  
А милу не нашол.  
– Повідж, мамко, правду,  
Де я милу найду?

– Там ті є, там ті є,  
В тій новій пивниці,  
Преливать винечко  
З фляшки до скляниці.

До пивниці вошол,  
Миленьку не нашол.  
– Повідж, мамко, правду,  
Бо ті зотну главку.  
– Там ті є, там ті є,

В тій новій коморі,  
Свічами овита,  
Покрівцьом закрыта.

До коморы вошол,  
Там миленьку нашол,  
До свого сердечка  
Ясний ножык вложил.

Терпий, серце, терпий  
Великому болю,  
Кед єс вытерпіло  
Уж векшому жалю.

*Грабовчик*

280

Пред каждов хыжочков дворик заметеный,  
А пред мойов милов смітно засміченый.

Ци она умерла, ци ей дома не є?  
– Повідж, мамцьо, правду, де я милу найду?

– Там ті є, там ті є, в тій новій заграді,  
Там віночки віє, тобі їх рыхтіє.

До заграды пішов, миленьку не нашов.  
– Повідж, мамцьо, правду, де я милу найду!

– Там ті є, там ті є, в тій новій коморі:  
Постелочку стелить, з тобов ся спац бере.

До коморы пішол, миленьку не нашол.  
– Повідж, мамцьо, правду, де я милу найду!

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

– Там ті є, там ті є, в тій новій пивниці:  
Паліночку ліє з бочки до фляшочки.

До пивниці пішов, миленьку не нашол.  
– Повідж, мамцьо, правду, де я милу найду!

– Там ті є, там ті є, в тім новім костелі:  
Баршаном прикрита, свічками овита.

До костела пришол, там миленьку нашол.  
До кышені сягнул, острый нож вытягнул.

– Терпий, серце, терпий острому ножові,  
Волиш не терпіти велькому жальові.

Єдно поховали powyше костела,  
Друге поховали пониже костела.

На єдно посяли ружу і лелію,  
На друге посяли дрібну розмарію.

А тоты листочки в'єдно ся зростали,  
Жебы люде знали, же ся милували.

*Завада*

## КОХАНЦІ, РОЗ'ЄДНАНІ МАТІР'Ю, ПОЄДНУЮТЬСЯ ПО СМЕРТІ

281

Уж першы раз дзвонят у нашей сушеды.  
– Пусте ня, мамочко, на погреб жалосный!

– Чи бы, моя дівко, чи бы пес годен бул,  
Чи бы пес годен бул, бы моім зятьом бул?

Уж другы раз дзвонят у нашей сушеды.  
– Пусте ня, мамочко, на погреб жалосный!

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Чи бы, моя дівко, чи бы пес годен бул,  
Чи бы пес годен бул, бы моім зятьом бул?

Уж треті раз дзвонят у нашей сушеды.  
– Пусте ня, мамочко, на погреб жалосный!

– Ідь ты, моя дівко, лем са добре приправ,  
Лем са добре приправ, а партинку выстав.

А тотя дівочка парты не складала,  
На смертну заграду барз са понагляля.

– Гробаре, гробаре, пытам вас першы раз,  
Отворте Янічка, Янічка Жовтовлас!

А тоты гробаре ей не послухали,  
Янічка Жовтовлас ей не выкопали.

– Гробаре, гробаре, пытам вас другы раз,  
Отворте Янічка, Янічка Жовтовлас!

А тоты гробаре ей не послухали,  
Янічка Жовтовлас уж ей выкопали.

– Гробаре, гробаре, пытам вас треті раз,  
Отворте Янічка, Янічка Жовтовлас!

А тоты гробаре уж ей послухали,  
Янічка Жовтовлас уж ей выкопали.

Як го выкопали, так го отворили,  
Янічковы ручкы так ей облапили.

Як ей облапили, так ей задусили,  
Аж тоты гробаре са барз острашили.

<Аж тоты гробаре са барз острашили >  
А ку ей матері на пораду ішли.

Уж Янічек лежыт з тей страны цинтеря,  
А Ганічка лежыт з тей страны цинтеря.

На Янічкові росне бела цинторія,  
На Ганічці росне б'ела розмарія.

Тоты два вершечкы так високо росли,  
Так високо росли, аж костіл преросли.

Ганічкина мати серпинек брусилася,  
Серпичек брусилася, зожинац ходила.

А вы, родителі, хторі діти мате,  
Кед са радзі видя, побрац са ім дайте.

Бо я одну мала, та ем ей бранила –  
Уж моя душычка буде в пеклі горіла.

*Гельцмановці*

282

У нашэй сушіды ест двое челяди,  
Так шы радо видят – люде ім завидят.

Так ім завиділа пренещасна мати –  
Ганічку-жолтый влас дала замуровац.

– Мураре, мураре, лем добрі муруйте,  
Лем добрі муруйте, шкару не зохабте!

Ганча шы озвала: – Зробте мі шкарочку,  
Зробте полеготу мойому сердечку.

А Янічок орал, о нічым ніч не знал,  
А як дому пришол – Богу духа оддал.

Так ім завиділа пренещасна мати, –  
З тамтей страны мура дала го сховати.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

На Ганічкі росла та біла лелія,  
А на Янічкові дробна розмарія.

Так они там росли, аж тот мур преросли,  
Аж тот мур преросли, дов'єдна шя зышли.

Так їм завиділа пренещасна мати –  
Взяла серп до руки, пішла їх зожати.

Як лелію жала – каменьом зостала;  
Люде до костела, она прегварила:

– А люде, прелюде, надо мном шя кайте,  
Де шя двоє сходят – вжати шя їм дайте.

Бо я така была – вжати шя не дала,  
Тераз я ту буду каменьом стояла.

*Курів*

283

А долом, а долом, там долом далеко  
Сут там двоє люде, барз шя радо видят.

Єдна стара баба барз їм завиділа,  
Жовтовлас-Янічка замуровац дала.

Почула Ганічка по першый раз дзвона:  
– Пусти ня, мамичко, на жалосный погреб!

– Дівко моя любя, ци бы ты была пес,  
А жебы ты ішла хоть лем през ей двір?

Почула Ганічка по другий раз дзвона.

– Дівко моя любя, ід же шя приберай,  
На жалосный погреб скоро шя понагляй.

Як Ганічка вышла, Янічко уж в гробі.  
– Гробаре, гробаре, прошу вас про Бога,  
Выймийте, выймийте Янічка із гроба!

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Гробар ей послухал, Янічка ей вынял,  
А як він го вынял, дораз ей обыял,  
А як ей обыял, дораз ей задусил.

Янічка сховали та пониже церкви,  
Ганічку сховали та повыше церкви.

На Янічку росне дробна розмарія,  
А на Ганічці росне та біла лелія.

А так тото росло, аж церков преросло,  
А так тото росло, аж шя в'єдно зросло.

Тота его matka так ім завиділа,  
Як люде до церкви – она зожынала,  
А як люде з церкви – она стопом стала.

А як стопом стала, словце прогварила:  
– А люде, прелюде, по мні шя каяйте,  
Де шя рады видят, побрати шя ім дайте!

*Кружльова, XIX стол.*

284

В темні маршу

Лю - би - ли - ся дво - є шы - ро - ко, да - ле - ко,  
лю - би - ли - ся дво - є шы - ро - ко, да - ле - ко,  
шы - ро - ко, да - ле - ко, гей, шы - ро - ко, да - ле - ко,  
шы - ро - ко, да - ле - ко, зо сер - ця гли - бо - ко.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Любили ся двоє широко, далеко,  
Широко, далеко, до серця глибоко.

Та нещасна матка як то увиділа,  
Свою власну дівку замуровать дала.

– Муляре, муляре, добрі ня муруйте,  
До милого двора облачок мі зробіте.

Муляре услухли та так уробили,  
До милого двора облачок зробили.

Як Ганічка чула: смутны дзвонь дзвонят,  
Пытала ся маткы Янічка осмотрять.

Матка дозволила, Ганча лужком ішла,  
Труну облапила, такой там остала.

Та нещесна матка як то увиділа,  
Ани їх дов'єдна сховати не дала.

Ганічку сховали та пониже церкви,  
Янічка сховали та повыше церкви.

На Ганіцин гробик посяли лелію,  
На Янічкін гробик дрібну розмарію.

А так они росли, аж церков преросли,  
Так ся облапили, як бы живы были.

Та нещесна матка як то увиділа,  
Остру косу взяла, вершки їм зотяла.  
З той нещесной маткы приклад собі берте:  
Де ся двоє люб'ят, побрать ся їм дайте.

*Притуляни*

Там долов, там долов, там долов далеко  
Любили ся двоє до серця глибоко.

А люта мачоха, як ся то дознала,  
Та й свою Геленку замуровац дала.

– Муляре, муляре, прошу вас пре Бога,  
Зробте мі облачок до милого двора!

Як Геленка чула першы дзвонь дзвониц:  
– Пусте ня, мамочко, бо мі дораз конець.

Як Геленка чула другы дзвонь дзвониц:  
– Пусте ня, мамочко, бо мі в шерцу конець!

Як Геленка чула треті дзвонь дзвониц:  
– Пусте ня, мамочко, милому на погреб!

Геленку сховали, де хлопці ставали,  
Янічка сховали, де дівкы ставали.

На Геленці росла белава фіялка,  
На Янічку росла дрібна розмарія.

Росли они, росли, аж цінтер преросли,  
Так ся обнимали, як бы живы были.

А люта мачоха, як ся то дознала,  
Острый серпик мала, та їх позжынала.

А люде, прелюде, на нас ся покайте:  
Де ся двоє люблять, побрац ся їм дайте.

*Красний Брід*



Там долов, там долов, там долов далеко  
Любили ся двоє до серця глибоко.

Проклята мамочка як то ся дознала,  
Прекрасну Ілонку замуровац дала.

Побіжав Янічко на високу гору  
І там си обвісив свою красну главу.

Почула Ілонка: перші дзвони дзвонять.  
– Пусте ня, мамочко, на миленького смерть

Почула Ілонка: першы дзвони дзвонять.  
– Пусте ня, мамочко, на миленького смерть.

Почула Ілонка: треті дзвони дзвонять.  
– Пусте ня, мамочко, на милого погріб.

Проклята мамочка Ілонку пустила.  
Так Ілонка бігла, аж зомрець мусіла.

Єдно поховали пониже костела,  
Друге поховали повыше костела.

На єдно сіяли ружу і лелію,  
На друге сіяли дробну розмарію.

Росли они, росли, аж костел преросли,  
Аж їм са вершочки дов'єдна ізросли.

Проклята мамочка як того виділа,  
Взяла острый серпок, вершочки зрізала.

Прекрасна Ілонка з той чорной земличкы  
Мусіла са узвац к проклятой мамочки:

Кедь-есь нам не дала на том світі жити,  
Та холем нам ту дай в чорній землі гнити.

*Збійне*

287

Бывали, бывали дві сусіди близко,  
Мали они, мали двоє дітей красных.

У вышньої сусіди є білий Янічко,  
А в нижньої сусіди є біла Анічка.

Їх нещесна мати то ненавиділа,  
Свою білу Анчу замуровац дала.

Білий Янчі орав на вкруглій долині,  
Як він то ся дознав, одразу ісконав.

Їх нещасна мати то ненавиділа.  
Свою білу Анчу замуровац дала.

Уж першый раз дзвоняць до вышньої сусіди.  
– Пуцай ня, мамочко, на жалосный погріб!

– Тырвай, дівко, тырвай дев'ядесяць неділь,  
Та так я тя пуцу, дівко моя, на двір.

Уж другы раз дзвоняць до вышньої сусіды.  
– Пуцай ня, мамочко, на жалосный погріб!

– Тырвай, дівко, тырвай дев'ятдесяць неділь,  
Та так я тя пуцу, дівко моя, на двір.

Уж треті раз дзвоняць до вышньої сусіды.  
– Пусть ня, мамочко, на жалосный погріб!

– Я бы тя пустила, бы-с са не вбавляла,  
Бы-с са не вбавляла, дівко моя мила.

Янічковой вучка чом на ня не патрять,  
Кришталовы ручки чом ня не облап'ять?

Янічковы очка на Анчу патрили,  
Кришталовы ручки Анчу облапили.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

<Кришталовы ручки Анчу облапили >  
Як ей облапили, такой задусили.

Їх нещасна мати то ненавиділа,  
Ани їх дов'єдна поховац не дала.

Єдною поховали пониже костела,  
Другой поховали повыше костела.

На єдної посяли дробну розмарію,  
На друге посяли шалвію, лелію.

А як тоты квітки догоры выросли,  
Там са білый Янчик із Ганічков зышли.

Їх нещасна мати то ненавиділа,  
У неділю рано ізжынати пішла.

<У неділю рано ізжынати пішла, >  
Як їх ізжынала, та каміньом стала.

Люде мої добры, по мі са покайте,  
Де са двое люблять, побрати са дайте.

Бо я тым не дала, та-м каміньом стала.

*Звала*

288

[Moderato]



Бы - ва - ли, бы - ва - ли      дві су - сі - ды      близ - ко,



ма - ли      во - ни, ма - ли      двой      ді - ток      пре - крас - ных.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Бывали, бывали дві сусіди близко,  
[ Мали вони, мали двой діток прекрасных. ]

То нещасна матка то ненавиділа,  
Свою рідну Ганчу замуровать дала.

– Муляре, муляре, добрі ю муруйте,  
Мою рідну Ганчу, вы ей не сануйте!

Кедь я не саную білий таляр дати,  
Та й вы не сануйте єї муровати.

Орав Янчі, орав на круглій долині,  
Та як вун ся дознав та і там ісконав.

Уже дзвоны звонять до першой сусіды  
– Пуццай ня, мамочко, на жалосный погріб!

– Тырвай, дочко, тырвай дев'ятьдесят неділь,  
Товды я тя, дівко моя, пуццу на двур.

Уже дзвоны звонять до другой сусіды.  
– Пуццай ня, мамочко, на жалосный погріб!

– Тырвай, дівко, тырвай дев'ятьдесят неділь,  
Товды я тя, дівко моя, пуццу на двур.

Уже дзвоны звонять до третьей сусіды.  
– Пуццай ня, мамочко, на жалосный погріб!

– Я бы тя пустила, бы-с ся не бавила,  
До Янічка пушла та й словко прорекла:

– Янічковы вучка, чом на ня не патрять?  
Кришталовы ручкы, чом ня не облапляют?

Янічковы вучка на ню посмотрили,  
Кришталовы ручкы її облапили.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Як ей облапили, так ей задусили:  
– Подь зо мнов до гробу, будеш зо мнов жыти!

Та нещасна мати то ненавиділа  
І так їх дов'єдна поховать не дала.

Єдною поховали повыше костела,  
Другой поховали пониже костела.

На єдної посяла шалвію й лелію,  
На другой посяла друбну розмарію.

Як тоты ся квітки догоры розросли,  
У вершку костела вони ся ізросли.

Із нього зривала, пуд нужкы топтала,  
Із ньої зривала, до воды метала.

Та нещасна мати то ненавиділа,  
У неділю рано тоты квітки зжала.

Як она їх жала, та й каменьом стала.  
Ой люде, людкове, то мі ся покайте,  
Де ся двоє люблять, побратъ ся їм дайте!

Мої ся любили, побрати-м не дала,  
А на старі літа сивов скалов стала.

*Смільник*

289

*Allegretto*

Шь-ро-ко, да-ле-ко, ви-со-ко, глу-бо-ко лю-би-ли-ся дво-с  
зо сер-ця ши-ро-го, лю-би-ли-ся дво-с зо сер-ця ши-ро-го.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Широко, далеко, високо, глибоко  
[ Любили ся двое зо серця щирого. ]

Але о тум мати деска ся дузнала,  
Вона того дівча замуровать дала.

– Муляре, муляре, про Бога милого,  
Зробте мі облачок до двора милого!

Але о тум мати деска ся дузнала,  
Та і тот облачок замуровать дала.

– Муляре, муляре, про Бога вышнього,  
Зробте мі облачок до двора милого!

Як дівчатко чуло – перші дзвони звонять:  
– Пусте ня, мамочко, бо ня главка болить!

Як дівчатко чуло – другі дзвони звонять:  
– Пусте ня, мамочко, бо ня серце болить!

Як дівчатко чуло – треті дзвони звонять:  
– Пусте ня, мамочко, на жалосный погріб!

Але о тум мати деска ся дузнала,  
Дораз того дівча выдтам выпустила.

Дівча раде было, на коліна клякло,  
Труну обключило, а там і умерло.

Янічка сховали, де дівкы клякали,  
Анічку сховали, де хлопці стояли.

На Аніцці росла шалвія й лелія,  
На Янічку росла друбна розмарія.

Ой росла вна, росла, аж церков преросла,  
А на самум вершку, на турни ся зышла.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Але о тум мати деска ся дузнала,  
У неділю рано квіточкы пожала.

Прекрасна Ганічка із гробу устала:  
– Бодай єс, мамочко, сивов скалов стала!

Не дала-с мі, мамко, на тум світі жыти,  
А тепер мі не даш в чорнуй землі гнити.

А люде до церкви, – мати прогварила:  
А люде прелюде, на мі ся покайте:  
Де ся двоє люблять – взяти ся їм дайте.

Бо я їм не дала, та-м до біды впала,  
Тепер наостаток сивов скалов стала.

*Дара*

290

Бывали, бывали два сусіды близко,  
Мали юни, мали двойо діти білых.

Я тоты діточкы вірно са любили,  
Я Ганічку взяла, замуровац дала.  
Я Ганічку взяла, замуровац дала.

– Мулярі, мулярі, добрі вымуруйте,  
За мойо пінежі цымент не сануйте!

Юж першы раз дзвоняць у вышньої сусіды:  
– Пусь ня, мамко, пусь ня на погріб жалосный!

– Чекай ші п'ятьдесять, іші п'ять неділь,  
Тогды я тя пушыю на погріб жалосный.

А як она пришла – муцно заводила,  
Муцно заводила, ручки заломила:

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Ючка шугайові, чом вы не патрите?  
Ручкы кришталові, чом ня не вблапите?

Ючка попатрили, ручкы облапили,  
А як юблапили, такой задавили.

Така плана, душа, то Ганюшына мац,  
Що вна їх не дала дов'єдна поховац.

Єдной поховали повыше костела,  
Другой поховали пониже костела.

На єден груб сяли шалвію-лелію,  
На другый груб сяли дробну розмарію.

Росла юна, росла, верхы юй са зросли,  
Жебы люде знали, же са любовали.

Пренешесна мати то не навіділа,  
Вострі серпы взяла, то їх позжынала,  
Я їх позжынала, каміньом зустала.

У неділю рано до косцела ідуть,  
На мармарув камінь люде са чудують.

– Ять люде-прелюде, по мні са каяйте:  
Хторі са любують – побрат ім са дайте!

*Стацинська Розтока*

291

Andante

The musical score is written on two staves in G major (one sharp). The first staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. It contains four measures of music with lyrics: "Ей шы-ро-ко - да-ле-ко, ей вы-со-ко - глу-бо-ко". The second staff continues with four more measures: "лю-би-ли са дво-йо, лю-би-ли са дво-йо до сер-ця глу-бо-ко." The piece concludes with a double bar line and repeat dots.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

[ Ей широко-далеко, ей високо-глибоко ]  
[ Любили са двою ] до серця глибоко.

Ей Ілончина мати ей о тум са дознала,  
Вна свою Ілонку замуровать дала.

Ей дай го, мила, дай го, ей дай го розмуровать,  
Та ші са будеме рочок-два любовать.

Ей почали Янкові ей першым дзвоном дзвонить:  
– Пусте ня, мамко, венка, бо ня главка болить.

Ей почали Янкові ей другым дзвоном дзвонить:  
– Пусть ня, мамко, вонка, бо ня серце болить.

Ей почали Янкові ей третім дзвоном дзвонить:  
– Пусть ня, мамко, вонка, на милого погріб.

Ей Ілончина мати ей Ілонку пустила,  
Ілонка наверне на труні зумерла.

Ей Ілонку сховали, ей де хлопці стояли,  
Янічка сховали, де дівкы стояли.

Ей ізросли са квіты ей повыше костела,  
Ілончина мати о тум са дузнала.

Ей узяла острый серп, ей та й квіты зожала,  
.....

Ей родиночко моя, ей на то пам'ятайте,  
Де са двою люблять – побрац са їм дайте.

Ей бодай моя мати ей сивой скалой стала,  
Же вона мі мою ласку забраняла.

*Новоселиця*

СИРОТА РОЗМОВЛЯЄ З МЕРТВОЮ МАТИР'Ю

292

**Moderato**

Do to - go cін - те - ря си - вий го - луб ле - тить,  
де мо - я ма - моч - ка в тем - ном гро - бі ле - жить.

The image shows a musical score for a song. It consists of two staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The tempo is marked 'Moderato'. The melody is written on a treble clef. The lyrics are written below the notes. The first line of music corresponds to the first line of lyrics, and the second line of music corresponds to the second line of lyrics. The lyrics are: 'До того цінтеря сивый голуб летить, де моя мамочка в темном гробі лежить.'

До того цінтеря сивый голуб летить,  
Де моя мамочка в темном гробі лежить.

Лежить она, лежить з глуб'я по колена,  
Уж на ні выросла травица зелена.

Підеме, підеме травицу зжнати,  
Будеде, будеде мамочку зганяти.

– Устань, мамко, горе, не маш коли спати,  
Бо твою сироту нет хто поплекати.

Ани не плекати, ани не вчасати,  
Я бідна сирота не стаю плакати.

Плачу я, мамочко, слызы ня 'бливають,  
Же, бідна сирота, мамочки не маю.

*Пчолине*

293

Горе долинами сивый коник біжить,  
Уж моя мамочка в чорнуй землі лежить.

Лежить она, лежить зглуба по коліна,  
Уж на ной выросла травичка зелена.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Пішла-бым я, пішла тоту травку жати,  
Кебы я ся годна мамкы доволати.

– Вставай, мамко, горі, не є коли спати,  
Бо ваши сироты не ставуть плакати!

– Лем ты, моя Ганько, іди ты додому,  
Маеш ты там дома мачуху молоду.

– Мамко моя, мамко, хліба мі врзала  
Як буковий листок,  
А ші ся звідала, ци з'їш, бідо, вшыток.

Главку мі чесала – власы із ня рвала,  
Їсти мі давала, та ня проклинала.

*Кленова*

СИРОТИ, ПЕРЕСЛІДУВАНІ МАЧУХОЮ,  
СКАРЖАТЬСЯ МЕРТВІЙ МАТЕРІ

294

Ей долом та долом, там долом далеко  
Стоят мі там, стоят тоты три винниці,  
А при тых винницох трое сиротята.  
Іде гу нім, іде мачоха не люта,  
Несе на них, несе три терньовы пруты,  
Як вжяла, так бие тоты три сироты:  
– Ідте ле, ідте на своєї мамы гріб!  
– А хто то там, хто по тім гробі дуркат?  
– О мы то, мамічко, возте нас гу собі!  
– Діти мої, діти, што бы-сте ту їли,  
Діти мої, діти, што бы-сте ту пили?  
– Їли би-сме, їли ту чорну земличку,  
Пили бы-сме, пили дожджову росичку.  
– Діти мої, діти, ідте гу мачосі!

– Вера не підеме, хоц ту загинеме!  
Кед она нас мые кырвьом вода плые.  
Кед она нас чеше, летят з нас пелешы.  
Она своїм дітьом кашу з мліком варит.  
А нам, сиротятім, отрубы попарит.  
Кед нам хліба крає – як вербовый листок,  
Ищи шы нажвідат: ци вы з’їсте вшытко?  
А кед го не з’їсте, дайте мому дзецку,  
Най мі шы не валят по моім припецку.  
Кед нам хліба пече, хоробами мече,  
Кед нам хліба крає, хоробами лає.  
Она своїм дітьом пантличкы купує,  
А нам, сиротятім, порвазкы санує.

*Чірч*

295

А были там, были два склады пшениці,  
А жали їх, жали трий красны дівиці.  
Як они ей жали, собі посідали.  
Вышла к ним, вышла к ним їх люта мачоха,  
Выламала собі два пруты терновы,  
Як била, так била, в темный ліс загнала.  
Вышли они, вышли на єдну полянку,  
А на тій поляні костіл мальованый.  
Два раз го обышли, двері му не нашли,  
Третій раз обышли, материн гроб нашли.  
Як они го нашли, собі поклякали,  
Собі поклякали, Богу ся молили.  
– А Боже наш, Боже, жебы ты нам так дав,  
Жебы-сь нашу мамку гу нам горі підняв!  
– Ей, діти мої, діти, три в Бога сироты,  
Не мате вы в мене ниякой потіхы.  
Бо я уж ту лежу уж на третій рочок,  
Уж мі выпаданый цілый правый бочок.  
Лем вы ідьте дому гу лютій мачосі,

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Най она вас чеше, най она вас мые.  
– Кедь она нас мые, з главками нам бие,  
Кедь она нас чеше, главками нам трясе,  
Як она нас плете, хыжу з нами мете.

*Сольник*

296

Там долов, там долов, там долов далеко  
Стоят мі там, стоят трий склади пшениці,  
Вышли мі ей жати трий красны сирітці.  
Як жали, так жали, собі поклякали,  
Собі поклякали, гу Богу здыхали:  
– Кебы ты нам так дал, нашу мамку піднял!  
Так їх Бог выслуhal, гу ним мамку піднял.  
– Діти мої, діти, три красны сирітки,  
Лем вы ідьте домів, гу лютій мачосі.  
– Мамко наша, мамко, кедь она нас мые,  
<Кедь она нас мые,> личко обаріе.  
Кедь она нас чеше, з головичков трясе.  
Так їх люба мамка, так їх выслуhала,  
На дрібніцькый порох лем ся розсыпала.

*Завада*

ПІСЛЯ РОЗМОВИ З МАТР'Ю  
АНГЕЛИ ЗАБИРАЮТЬ СИРІТ ДО НЕБА

297

Ходила сирітка по світі жобравшы,  
По світі жобравшы, мамочку гледавшы.

– Іди ты, сирото, на новий цинторик,  
Поковтай, подуркай, на мамку заволай.

– А хто то там ковтать, а хто то там дуркать,  
Мене грішну-бідну уж ня звыдтам рушать?

– Я, мамко, я, мамко, я, ваше дітятко,  
Я, ваше дітятко, уж я сиротятко.

– Іди ты, сыну мій, к молодій мачосі.  
Головку ті змые, сорочку ті вшыє.

– Сорочку ми шила, та ня проклинала,  
Головку ми змывала – власы із ня рвала.

Як ми косу плела, куты зо вном мела,

Хліба ми вкроїла, як буковий листок,  
Ші ся звідувала, ци я з'їла вшыток.

*Осадне*

298

*Мелодія – як у пісні № 288.*

Ходила сирота по світі плачучи,  
По світі плачучи, мамочку глядучи.

– Не йди, сыну, не йди, бо далеко зайдеш,  
Бо далеко зайдеш, мамочку не найдеш.

Іди лем ты, сыну, на Дюдюрску гурку,  
Вылом собі, вылом бедрову голузку.

Поковтай, поковтай на мамчинум гробі:  
– Устань, мамко, горі, не є спати коли!

– Іди лем ты, сыну, к туй біднуй мачосі,  
Няй вона тя вмыє, кошулечку вблече.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

---

Як ня омывала, кровца з ня капкала,  
Як ня облікала, куты з мнов вмітала.

Кедь мі главку мыє, до шафлика біє,  
Кедь ты мі вмывала, так ес ня гласкала.

Кедь мі главку чеше, кров поточком тече,  
Кедь ты ня чесала, та ты ня бочкала.

Кедь мі хліба крає, малый кусок дає,  
Кедь ты мі краяла, з маслом ес мазала.

*Смільник*

## ЖІНКА ВБИВАЄ ЧОЛОВІКА АБО БРАТА

### ПАНІ ВБИВАЄ ПАНА

299

Стала шя нам новина:  
Пані пана забила.

Сховала го до керти,  
Насадила там квіты.

– Ідте, дівкы, на поле,  
Ци не ідут панове?

– Ідут, ідут панове,  
Небожчика братове.

– По чім-сте їх познали?  
– По червеных коничках.

Пришли они до двора:  
– Сідай з нами, братова!

– Як я з вами седац мам,  
Кед я вельо дзеці мам?

– Охаб дзеці на Бога,  
Сідай з нами, братова!

Як ей гзяли, так ей несли  
Понад горы, понад ліс.

Пришли они над ліскы:  
– Кусай, пані, орішкы!

Пришли они над пекло:  
Боже, Боже, як тепло!

Пришли они над врата:  
– Отвирайте, братятя!

– Што так тяжко несете,  
Же отварац кажете?

– Несем душу і тіло,  
Трое дітей змарнила,  
Іші під вінком ходила.

Шыткы лісы плакали,  
Же дівчатко порвали.

Єдно в пецу спалила,  
Друге в студні хтопила,

Трете лежыт под лавком,  
Зароснута там травком.

*Вапеник*

300

Стала ся нам новина:  
Пані пана забила,

До керти го сховала,  
Лелію на нього посяла.

362



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Рости, рости, лелія,  
Така велька як і я.  
– Попадь, служниць, у дворик,  
Ци не йде даякий гость?  
– Ідуть, ідуть панове,  
Нашого пана братове.  
– Ты, невісто невірна,  
Де-сь нам брата поділа?  
– Пошов братик на ловы.  
– Не пошов он на ловы,

Бо му дома коповы,  
Коповы му на дворце,  
А збройничок на клинці.  
Сідай, невіст, із нами,  
Та й із нами панами.  
– Як я з вами сідац мам,  
Кедь я діти дробны мам?  
– Та мы діти береме,  
Тобі главку зотнеме.

*Пихні*

301

Ой стала ся новина:  
Пані пана забила.

А як вна го забила,  
До керти го сховала,

До керти го сховала,  
Ружу на нім посяла.

– Рости, ружо, високо,  
Бо вже пан є глибоко.

– Папуж, дівча, в темный ліс,  
Ци не йде дахто до нас?

– Ідуть, мамко, панове,  
Нашого отця братове.

– Пані наша братова,  
Де-сь нам брата поділа?

– Пушов ваш брат на ловы  
Ід зеленій дуброві.

– Не пушов пан на ловы,  
Дома його коповы,  
А збройки на клинці...

– Повідж, пані, по правді,  
Чого кровця на лавці?

– Пані гуси різала,  
Кровця із них цяпкала.

– Повідж, пані, по правді,  
Чого кровця на лавці?

– Пані качкы різала,  
Кровця із них капкала.

– Повідж, пані, по правді,  
Чого кровця на лавці?

– Пані куркы різала,  
Кровця із них капкала.

– Бер са, пані, із нами  
Темненькыми лісами.

*Березовець*

СЕСТРА ТРУЇТЬ БРАТА (ЖІНКА ЧОЛОВІКА)

302

За горами, за лісами, ку  
За горами, за лісами  
Єст там кляштор мальований,  
Кукуріку, ку.

В тым каштілю една пані, ку  
В тым каштілю една пані  
Цціла бы шя выдавати,  
Кукуріку, ку.

– А кед ты хцеш моя быти, ку  
А кед ты хцеш моя быти,  
Мусиш брата отровити,  
Кукуріку, ку.

– Як же я го отровиц мам, ку  
Як же я го отровиц мам,  
Кед я жадны чары не знам,  
Кукуріку, ку?

– Ідь до саду садового, ку  
Ідь до саду садового,

Улап пташка едльового,  
Кукуріку, ку.

Розрубай го на два кусы, ку  
Розрубай го на два кусы,  
А увар го на дві мисы,  
Кукуріку, ку.

А на третю ящурочку, ку  
А на третю ящурочку,  
На ту смачну поливочку,  
Кукуріку, ку.

Уж Янічек з ліса іде, ку  
Уж Янічек з ліса іде,  
Мальоване древко везе,  
Кукуріку, ку.

..... (далі співачка не знає)

*Курів*

303

За горами, за лісами  
Є там кляштор мурований.

В тім кляшторі млада пані,  
Рада бы ся выдавати.

Є там такий, што бы ей взяв,  
Кобы братка отровала.

– Як я його отровить мам,  
Кет я жадны чары не знам?

– Ідь до ліса ялового,  
Поймай там пташка янового,

Розрубай го на три кусы,  
Намоч ты го на три мисы,

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Зілий ты го до скляниці,  
Однес ты го до світлиці.

– Не зато ем ті пити дала,  
Щобы ем тя ратувала.

Приде братко, приде з поля:  
– Дай мі пити, сестро моя!

Лем зато ем ті пити дала,  
Жебы ем тя отравила.

– Ідь там, братку, до світлиці,  
Напий ты ся із скляниці.

Братка несут до церковці,  
Сестру ведут до темниці.

– Пий ты, сестро, пий ты сама,  
Я вже, братку, я вже пила,  
Лем ем тобі охабила.

Братку звонят, сестру куют,  
Знай то, сестро, як то труют.

Братко пие, з коня мліє:  
– Сестро моя, ратуй же ня!

*Маковиця*

304

За горами, за лесеми, ку,  
Єст там каштель мальований, кавкаріка-ку.

Єст там у нім така пані, ку,  
Радо бы ся одавала, кавкаріка-ку.

Радо бы ся одавала, ку,  
Кебы брата отравила, кавкаріка-ку.

– Ідь до гаю зеленого, ку,  
Принесь того рябатога, кавкаріка-ку.

Поріж ты го на три кусы, ку,  
Полож ты го на три мисы, кавкаріка-ку.

Уж Янічко з леса іде, ку,  
Мальоване древно везе, кавкаріка-ку.

– Сестро, сестро, што-с варила, ку,  
Же цалый двор засмерділа, кавкаріка-ку.

Варила-м ті то куречку, ку,  
Там маш масну поливочку, кавкаріка-ку.

А Янічко лем раз хлипнув, ку,  
За сердечко лем ся стиснул, кавкаріка-ку.

*Крива Ольга*

305

За горами, за лісами, ку  
За горами, за лісами  
Єсть там каштель мальований,  
Куковечка, ку.

В тім каштелю пекна панна, ку  
В тім каштелю пекна панна  
Радо би ся оддавала,  
Куковечка, ку.

Єсть там такый, што бы ей взяв, ку  
Єсть там такый, што бы ей взяв,  
Жебы брата утровала,  
Куковечка, ку.

– Як же я го утровиц мам, ку  
Як же я го утровиц мам,  
Кедь я тому спосіб не знам,  
Куковечка, ку.

– Ідь до саду зеленого, ку  
Ідь до саду зеленого,  
Улап птачка веселого,  
Куковечка, ку.

Розрубай го на три кусы, ку  
Розрубай го на три кусы,  
Розкладь його на три мисы,  
Куковечка, ку.

А ей братик з ліса іде, ку  
А ей братик з ліса іде,  
Мальоване древко везе,  
Куковечка, ку.

– Сестро, сестро, што-сь варила, ку  
Сестро, сестро, што-сь варила,  
Же-сь так каштель засмерділа?  
Куковечка, ку.

– Уварила-м журавочка, ку  
Уварила-м журавочка,  
Буде масна поливочка,  
Куковечка, ку.

А ей братик лем раз хлипнув, ку  
А ей братик лем раз хлипнув,  
Та за серденько ся стиснув,  
Куковечка, ку.

– Жебы-сь, сестро, добра была, ку  
– Жебы-сь, сестро, добра была, ку  
Принесла бы-сь галбу вина,  
Куковечка, ку.

Покаль сестра з вином пришла, ку  
Покаль сестра з вином пришла,  
Із братчика душа вышла,  
Куковечка, ку.

*Видрань*

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

306

За горами, за лісами, кук  
Єсть там каштель мальований,  
Куковечка, кук.

Єсть там у нім єдна пані, кук  
Хтіла бы ся оддавати,  
Куковечка, кук.

– А кедь ся хцеш оддавати, кук  
Мушиш брата утровити,  
Куковечка, кук.

– А як же я утровиц мам, кук  
Кедь я тому шору не знам,  
Куковечка, кук.

– Ідь до саду вышнього, кук  
Ухоп гада ядового,  
Куковечка, кук.

Розрубай го на два кусы, кук  
А полож го на дві мисы,  
Куковечка, кук.

Уже братик з ліса іде, кук  
Мальованы дрыва везе,  
Куковечка, кук.

– Сестро, сестро, што-сь варила, кук  
Же-сь, так дворик засмерділа,  
Куковечка, кук.

– Я варила же рыбочку, кук  
На ту власну поливочку,  
Куковечка, кук.

А мій братик лем раз хлипнув, кук  
За серденько він ся стиснув,  
Куковечка, кук.

– Кедь ты брата утровала, кук  
І ты бы мі так зробила,  
Куковечка, кук.

– Боже, Боже, біла ружа, кук  
Не мам брата, ани мужа,  
Куковечка, кук.

Не мам брата уласного, кук  
Ани мужа присяжного,  
Куковечка, кук.

*Збійне*

307

За горами, за лісами  
Єсть там каштель мальований.

В тім каштели єдна панна  
Радо бы ся оддавала.

Є там такый, што бы ей взяв,  
Кебы брата учарила.

– Як же го учариц мам,  
Кедь я тому спосіб не знам?

– Ідь до гаю зеленого,  
Улап гада ідового,

Розрубай то на три кусы,  
А розлож го на три мисы.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Увар го у сладкім млічку  
На ту сладку поливочку.

А братичок з ліса іде,  
Мальованой дrevко везе.

– Подь, братику, до хыжочки,  
Дам ти сладкой поливочки.

А братичок лем раз хлипнув,  
За серденько ся істиснув.

– Кебы-сь добра, сестро, была,  
Принесла бы-сь галбу вина.

Поки сестра з вином прышла,  
Поты з брата душа вышла.

– Втікай, курво, з мого двора,  
Учарила-сь брата свого,

Брата свого учарила –  
І мі бы-сь то уробила.

Каштель, каштель, біла ружа,  
Ани брата, ани мужа,

Ани брата родимого,  
Ани мужа присяжного.

*Осадне*

308

**Moderato**

За го - ра - ми, за лі - са - ми, ку! За го - ра - ми,

**Allegretto**

**Tempo giusto**

кук!

за лі - са - ми є там каш - тиль ма - льо - ва - ный, ку - ку ы ку - ку!

му - ро - ва - ный, і ку - ку, ку - ку!

єсть там каш - тел му - ро - ва - ный, ку - ку - рі, ку - кук!

*Варіант мелодії відноситься до текстів № 309, 313.*

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

За горами, за лісами, ку  
За горами, за лісами  
Є там каштель мальований,  
Ку-ку і ку-ку.

Є там у нім млада пані, ку  
Є там у нім млада пані,  
Рада бы ся оддавала,  
Ку-ку і ку-ку.

Є там такый, шо бы ї брав, ку  
Є там такый, шо бы ї брав,  
Вна бы брата отровала,  
Ку-ку і ку-ку.

– Ідь до ліса великого, ку  
Ідь до ліса великого,  
Улап гада зеленого,  
Ку-ку і ку-ку.

Розріж ты го на три куски, ку  
Розріж ты го на три куски,  
Полож ты го на три миски,  
Ку-ку і ку-ку.

Ші лем братчик з ліса іде, ку  
Ші лем братчик з ліса іде,  
Мілованій древко везе,  
Ку-ку і ку-ку.

– Сестро, сестро, шо-сь варила, ку  
Сестро, сестро, шо-сь варила,  
Же-сь дворечок засмерділа,  
Ку-ку і ку-ку.

– Варила я журибочку, ку  
Варила я журибочку  
На ту сладку поливочку,  
Ку-ку і ку-ку.

Ші лем братчик два раз хлипнув, ку  
Ші лем братчик два раз хлипнув,  
За сердечко са він стиснув,  
Ку-ку і ку-ку.

*Пихні*

309

За горами, за лісами, ку  
За горами, за лісами  
Єсть там каштель мурований, і ку-ку-ку-ку.

Єсть там у нім така пані, ку  
Єсть там у нім така пані,  
Рада бы са оддавала, і ку-ку-ку-ку.

Єсть там такый, што бы ю брав, ку  
Єсть там такый, што бы ю брав,  
Кедь бы брата утровала, і ку-ку-ку-ку.

369

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

– Як же я го утровіц мам, ку  
Як же я го утровіц мам,  
Кедь я тому спосіб не знам, і ку-ку-ку-ку.

– Ідь до гаю зеленого, ку  
Ідь до гаю зеленого,  
Улап гада їдового, і ку-ку-ку-ку.

Ші гу тому ящурочку, ку  
Ші гу тому ящурочку  
На ту сладку поливочку, і ку-ку-ку-ку.

Уж мой братчик з ліса іде, ку  
Уж мой братчик з ліса іде,  
Мальоване дrevко везе, і ку-ку-ку-ку.

– Сестро, сестро, шо-сь варила, ку  
Сестро, сестро, шо-сь варила,  
Же-сь так двором засмерділа, і ку-ку-ку-ку.

– Я варила то рыбочку, ку  
Я варила то рыбочку  
На ту сладку поливочку, і ку-ку-ку-ку.

Ші лем братчик того хлипнув, ку  
Ші лем братчик того хлипнув,  
За серденько са істиснув, і ку-ку-ку-ку.

– Пакій, курво, з мого двора, ку  
Пакій, курво, з мого двора,  
Утровала-сь брата мого, і ку-ку-ку-ку.

Брата-сь мого утровала, ку  
Брата-сь мого утровала,  
І зо внов бы-сь так зробила, і ку-ку-ку-ку.

Боже, Боже, пекна ружа, ку  
Боже, Боже, пекна ружа,  
Ани брата, ани мужа, і ку-ку-ку-ку.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Ани брата родженого, ку  
Ани брата родженого,  
Ани мужа присяжного, і ку-ку-ку-ку.

Боже, Боже, світ навколо, ку  
Боже, Боже, світ навколо,  
Не любила-м, лем єдного, і ку-ку-ку-ку.

Десаті бы-м заказала, ку  
Десаті бы-м заказала,  
Бы фрайра не тримала, і ку-ку-ку-ку.

*Пчолине*

310

*Allegretto*

За го-ра-ми, за лі-са-ми, ку! За го-ра-ми, за лі-са-ми  
єсть там каш-тель му-ро-ва-ний, ку-ку-рі-ку, ку!

За горами, за лісами, ку,  
Єсть там каштель мурований, кукуріку ку.

Сидить пані мальована, ку,  
Рада бы ся оддавала, кукуріку, ку.

Єсть там такый, што бы ей взяв, ку,  
Кебы брата очарила, кукуріку, ку.

– Як же я го очарить мам, ку,  
Кедь я жадны чары не знам, кукуріку, ку.

– Ідь до ліса зеленого, ку,  
Найди гада червеного, кукуріку, ку.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Розотни го на три кусы, ку,  
Положи го на дві мисы, кукуріку, ку.

Уже братчик з ліса іде, ку,  
Мальованой древко везе, кукуріку, ку.

– Сестро, сестро, шо-с варила, ку,  
Цілий єс двур засмерділа, кукуріку, ку.

– Я варила файну рыбу, ку,  
Тобі, братцу, на гостину, кукуріку, ку.

Ші лем братчик раз захлипнув, ку,  
За сердечко его стисло, кукуріку, ку.

– Бігай, сестро, ідь на вино, ку,  
Бо ня серце заболіло, кукуріку, ку.

Доки сестра з вином пришла, ку,  
Із братика душа вышла, кукуріку, ку.

Боже, Боже, шумна ружа, ку,  
Ани брата, ані мужа, кукуріку, ку.

Ані брата рудненького, ку,  
Ані мужа присяжного, кукуріку, ку.

*Остружниця*

311

*Allegretto*

А у лі - сі на по - ля - ні, кук!

А у лі - сі на по - ля - ні єсть там каш - тиль

му - ро - ва - ный, ку - ку, ку - ку, кук!

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

А у лісі на поляні, кук,  
А у лісі на поляні  
Єсть там каштиль мурований,  
Куку-куку-кук.

Єсть там у нюй єдва пані, кук,  
Єсть там у нюй єдна пані,  
Рада бы са оддавати.  
Куку-куку-кук.

Єсть там такый, шо бы ї взяв, кук,  
Єсть там такый, шо бы ї взяв,  
Кабы брата отравила.  
Куку-куку-кук.

Як же я го отравить мав, кук,  
Як же я го отравить мав,  
Кедь я тому спусоб не знав?  
Куку-куку-кук.

– Ідь до леса до темного, кук,  
Ідь до леса до темного,  
Улап гада юдивого.  
Куку-куку-кук.

Поріж же го на три кусы, кук,  
Поріж же го на три кусы,  
А полож го на три мисы.  
Куку-куку-кук.

Ше лем братчик з ліса іде, кук,  
Ше лем братчик з ліса іде,  
Мальовано древко несе.  
Куку-куку-кук.

Пискать собі на листочку, кук,  
Пискать собі на листочку,  
Же ма шварну фраїречку.  
Куку-куку-кук.

Ше лем братчик проти двора, кук,  
Ше лем братчик проти двора:  
– Сестра, сестра, шо-с зварила?  
Куку-куку-кук.

Сестра, сестра, шо-с зварила, кук,  
Сестра, сестра, шо-с зварила,  
Же так двором засмерділо?  
Куку-куку-кук.

– Я варила ту рыбічку, кук,  
Я варила ту рыбічку  
Та ту сладку поливочку.  
Куку-куку-кук.

Ше лем братчик раз ї хлипнув, кук,  
Ше лем братчик раз ї хлипнув –  
За сердечко са істиснув.  
Куку-куку-кук.

– Сестро, сестро, кабы-с, мила, кук,  
Сестро, сестро, кабы-с, мила,  
Принесла бы-с гальбу вина.  
Куку-куку-кук.

Покы сестра з вином пришла, кук,  
Покы сестра з вином пришла,  
Поты з брата душа вышла.  
Куку-куку-кук.

Боже, Боже, пекна ружа, кук,  
Боже, Боже, пекна ружа,  
Ані брата, ані мужа.  
Куку-куку-кук.

Ані брата роженного, кук,  
Ані брата роженного,  
Ані мужа присяжного.  
Куку-куку-кук.

Стацин

312

За горами, за лісами  
Єсть там каштіль муруваний.

В тім каштелі млада пані,  
Хтіла бы ся выдавати.

А хто хце ся выдавати,  
Мусить хлопця вчарувати.

– Як я його вчарувац мам,  
Кет я йому спосуб не знам?

– Ідь до гаю зеленого,  
Принесь гада ядового,

Посікай го на три куски,  
І звар його на три миски.

Уж Янічко з ліса іде,  
Яворове древко несе,

Пискать собі на листочку,  
Же ма красну фраїрочку.

Як він з першой миски з'їдов,  
То на єдно личко зблідов.

Як він з другої миски з'їдов,  
То на друге личко зблідов.

Як він з третьої миски з'їдов,  
То на землю мертвий спадов.

– Сестро, сестро, што-сь варила,  
Же ты мене отравила?

– Варила я поливочку,  
Та про тебе, мій браточку.

*Тополя*

313

За горами, за лісами – кук,  
За горами, за лісами  
Єсть там каштел муруваний,  
Кукуріку-ку.

Сідить у нюм млада пані – кук,  
Сідить у нюм млада пані,  
Радо бы са оддавали,  
Кукуріку-ку.

Єсть там такый, шо бы ей взяв – кук,  
Єсть там такый, шо бы ей взяв,  
Кебы братця дябол узяв,  
Кукуріку-ку.

– Ідь до гаю зеленого – кук,  
Ідь до гаю зеленого,  
Улов гада лютяного,  
Кукуріку-ку.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Розрубай го на три куси – кук,  
Розрубай го на три кусы,  
Полож ему на три миси,  
Кукуріку-ку.

Ші лем братцьо з леса іде – кук,  
Ші лем братцьо з леса іде,  
Яворовой древко несе,  
Кукуріку-ку.

– Сестро, сестро, шо-сь зварила – кук,  
Сестро, сестро, шо-сь зварила,  
Же-сь царейду засмерділа,  
Кукуріку-ку.

– Я варила ти рыбочку – кук,  
Я варила ти рыбочку  
На ту масну поливочку,  
Кукуріку-ку.

Я варила рыбу, рыбу – кук,  
Я варила рыбу, рыбу  
Тобі, братцю, на погыбу,  
Кукуріку-ку.

А як братцьо з першой хлипнул – кук,  
А як братцьо з першой хлипнул,  
За лівое личко збліднул,  
Кукуріку-ку.

А як братцьо з другой хлипнул – кук,  
А як братцьо з другой хлипнул,  
За правое личко збліднул,  
Кукуріку-ку.

А як братцьо з третьей хлипнул – кук,  
А як братцьо з третьей хлипнул,  
Зо сердечком са істиснул,  
Кукуріку-ку.

– Сестро, сестро, шо-сь зробила – кук,  
Сестро, сестро, шо-сь зробила,  
Же-сь ты братця істравила,  
Кукуріку-ку.

Побігла вна до фраіра – кук,  
Побігла вна до фраіра:  
– Юж-ем братця істравила,  
Кукуріку-ку.

– Гібай, курво, з мого двора – кук,  
Гібай, курво, з мого двора,  
Ты бы й мене ізчарила,  
Кукуріку-ку.

– Боже, Боже, біла ружа – кук,  
Боже, Боже, біла ружа –  
Ани братця, ани мужа,  
Кукуріку-ку.

Ани братця вродженого – кук,  
Ани братця родженого,  
Ани мужа присяжного,  
Кукуріку-ку.

Тополя

За горами, за лісами  
Єсть там каштель мальований.

– Сестро, сестро, што-сь варила,  
Же-сь так дворик засмерділа?

Єсть там у нім пекна панна,  
Радо бы ся оддавала.

– Я варила журібочку,  
Тобі масну поливочку.

Єсть там такый, хто бы ей взяв,  
Кебы брата утровала.

А ей братик лем раз хлипнув  
Тай за серце ся барз стиснув.

– Як же я го отровиц мам,  
Кедь я тому спосуб не знам?

– Кобы-сь, сестро, добра была,  
Принесла бы-сь гаву вина.

– Ідь до саду зеленого,  
Улап птачка їдового,

Покля сестра з вином пришла,  
А з братика душа вышла.

Розрубай го на три кусы  
А розлож го на три мисы.

Брата везуть, сестру кують.  
Смотрте, люде, як то трують.

А ей братик з ліса іде,  
Мальоване древко везе,

– Боже, Боже, пекна ружа,  
Ани брата, ани мужа.

Пискать собі на листочку,  
Же мать шумну фраїрочку.

Ни братичка, ни дворячка,  
Уж бы пішла за жебрачка.

*Ковбасів*

*Sostenuto*

За го - ра - ми, за лі - са - ми єсть там каш - тиль му - ро - ва - ный.  
В том каш - ти - лі мла - да па - ні, ра - да бы ся од - да - ва - ла.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

За горами, за лісами  
Єсть там каштиль мурований.  
В том каштилі млада пані,  
Рада бы ся оддавала.

Єсть там такый, шо бы ей взяв,  
Кебы братця утравила.  
– Як же я го втравити мам,  
Кедь я такой зіля не мам?

– Йди до гаю зеленого,  
Улап гада червеного,  
А розріж го на три кусы,  
А полож го на три мисы.

Ші лем брат із ліса іде,  
Мальованой дrevко везе.  
– Сестро, сестро, шо-сь варила,  
Же-сь вшыток двур засмерділа?

– Я варила фейзу-рыбу,  
То про тебе, братцю любый.

Ші лем братцьо раз ухлипнув,  
Та на правой личко збліднув.

Як другый раз братцьо хлипнув,  
То на лівой личко збліднув.  
Як третій раз братцьо хлипнув,  
Та за серденько ся стиснув.

– Сестро, сестро, кебы-с добра,  
Бы-с принесла галбу вина!  
Покры сестра з вином пришла,  
Та із брата душа вышла.

Побігла вна до шугая,  
Ци буде вна жена його.  
– Гыбай, врагу, з двора мого!  
Чого-с брата утравила?

А Боже муй преєдиный,  
Ани брата – ни родини!  
Ани брата родженого,  
Ани мужа судженого.

*Кальна Розтока*

# ЧОЛОВІК УБИВАЄ ЖІНКУ

## РОЗБІЙНИК УВИВАЄ ЖІНКУ

A  
316

[Moderato] ♩ = 104

А там го - ра под я - во - ром о - ре дзів - че з сд - ным во - лом.  
 Єд - ну браз - ду у - ре - ва - ла, мац на нс - го за - во - ла - ла.

*Запис мелодії з того ж села.*

[ А там долу под яблоню ]  
Оре Ганча сивым коньом.

Оре, оре, дооруе,  
Уж ей матка заволуе:

– Подь, Ганічко, подь додому,  
Выдаю тя, не знам кому,

Выдаю тя Янічкові,  
Найвекшому збойничкові

Вночі іде, вночі приде,  
Нич нового не донесе,

Лем шабличку скырвавену  
І кошульку зряндавену.

А я то му мушу прати,  
Лем же не шму розкручати.

Єдну ем му розкрутива,  
Вельми ем шя засмутива.

Нашва я там рукавичку,  
Г рукавиці праву ручку,

А на руці зватый першчин,  
А х перстеню драгый камень.

А х каменю перва звата,  
Бо то ручка мого брата.

А я довго не мешкава,  
Ку мамічці лист писава.

– Ох мамічко, мамко моя,  
Ци сут шыткы брата дома?

– Кторы дома, кторы нені –  
Наймладшого дома нені.

А тен младшы найхытрейшы,  
До роботы найсхопнейшы.

– Мужу, мужу, што-с поробив  
Же ес мого брата забив?



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Мовга быва – не видзел сом,  
Вігер фукав – не почул сом.

Облеч, жено, облеч шаты,  
Підеме ша прехаджати

На ту лучку, на зелену,  
Под ту яблонь розшырену.

Клякний, жено, клякний долу,  
Най ти зрубем главу твою.

Де я піду, та я піду,  
Та я собі жену найду,

А діятко-сиротятко  
Уж не гвидит нигда матку.

*Шамбронь*

**Б**  
317

А там горе под явором  
Оре дівче з одним волом.

Єдну бразду выорало,  
Мац го дому заволала:

– Дівче, дівче, подь додому,  
Бо тя давам не знам кому,

Бо тя давам Янічкові,  
Великому збойничкові.

Сповнило ся до рочка,  
Дав ї памбіг сыночка.

А як она го колысала,  
Та й му так співала:

– Сыну мій, сыну мій,  
Кебы-с быв такый, як отец твій –

На фалаткы бы-м тя рубала,  
Сракам, вранам розметала!

– Співай, мила, як ес співала,  
Коли-с сына колысала!

– Люляй, люляй, сыну мій,  
Кебы-сь быв такый, як отец твій –

У меді бы-м тя купала,  
До гадвабу повивала.

– Повідж, мила, повідж правду,  
Бо ті зотну главу твою.

– А я нияк не співала,  
Лем ем правду повідала.

– Клякай, мила, клякай ту,  
Най ті главу зотну.

– Дайте вы мі сына мого,  
Най побочкам личко його.

За едно го побочкала,  
За друге го укусила.

– На ти, сыну, на памятку,  
Коли стинав отец матку.

*Крива Олька*

А там долу под явором  
Оре дівча з єдним волон.

Оре, оре, поворує,  
Матка на ню заволує:

– Дівча, дівча, подь додому,  
Оддаю тя не знам кому,

Оддаю тя Іванові,  
Великому збойничкові.

Як пожыли рочок і два,  
Зародив їм панбог сына.

Як она го колысала,  
Так она му заспівала:

– Люляй, люляй, малый хлопець,  
Не будь такый, як твій отець,

Бо твій отець велькый збойник,  
Знать по горах каждый пішник.

Вночі піде, вночі прийде,  
Все кырвавый нож принесе.

Іван стояв под хыжою,  
Выслухав він жену свою:

– Співай, жено, як-сь співала,  
Коли-сь хлопця колысала!

– А я нияк не співала,  
Кухарочку єм лаяла:

Не заперла заградочку,  
А кравы ся поспушчали,

Круту руту поламали,  
Боже древко поз'їдали.

Вышов Іван до заграды:  
Крута рута добрі стоїт,  
Лем са Боже древко троїт.

Узяв він ей за рученьку,  
Вывів він ей на лученьку:

Лучко, лучко, што-сь зелена,  
Заліє тя кров червена.

– Служниць моя наймилейша,  
Подай ты мі мого сына,  
Най я його побочкаю.

Єдно личко побочкала,  
А на друге значок дала:

– Ту маш, сыну, на пам'ятку,  
Коли забив отець матку.

*Машиківці*

319

А там горе при яворе,  
Там дівчатко з волком оре.  
Єдну бразду образило,  
А на другу мати кличе:  
– Гануш, Гануш, подь додому,  
Оддаю тя не знам кому,  
Оддаю тя Яничкові,  
Великому збойничкові.  
– А я жаден не збойничок, –  
Доброй маткы челядничок.  
А як мы са побереме,  
Хыжу собі збудуеме,  
Сатом-чагом прыкрыеме,  
Побудеме рочок і два,  
Дасть нам милый пан бог хлопця.  
– Люляй, люляй, малый хлопець,

Не будь такый, як твій отець.  
Бо твій отець розбойничок,  
Вночі піде, вночі прыйде,  
Все кровавый нож принесе.  
А я собі біду маю,  
Все я ножык вымываю.  
– Співай, жено, як співала,  
Коли-сь хлопця колысала.  
– А я, мужу, не співала,  
Лем я твоім словом лала.  
– Лігай, жено, на муравку,  
Най ти стинам твою главку.  
Єдно личко побочкала,  
А на друге значок дала.  
– На ти, сыну, на пам'ятку,  
Коли рубав отець матку.

*Осадне*

320

А там долов при яворі  
[ Там Ганічка з волкми оре. ]

Єдну бразду выбраздила,  
На другу ю матка йола:

– Ганюш, Ганюш, подь додому,  
Оддаю тя не знам кому,

Оддаю тя Янічкові,  
Великому збойничкові.

На ту гору, там пойдете,  
Хыжу собі збудуєте.

А у рочок, та й і у два  
Дасть вам милый пан біг сына.

– Люляй, люляй, милый хлопець,  
Не будь такый, як твой отець.

Бо твой отець вночі прыйде,  
Все кыравый нож принесе,

А я собі біду маю,  
Все кыравый нож втераю.

– Співай, жено, што-сь співала,  
Коли-сь хлопця колысала.

381

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– А я, мужу, не співала,  
Лем ем твоїм слугом лала:

Коровы са поспуцали,  
Круту ружу поламали.

– Лігай, жено, на муравку,  
Няй ті зотну твою главку.

– Чекай, мужу, на хвильочку,  
Няй мі дадуть дітиночку.

Єдно личко побозкала,  
На другой му значок дала:

– Дам ті, сыну, на пам'ятку,  
Коли отець стинав матку.

Лучка, лучка, што-сь зелена –  
Заліє тя кров червена.

Кады піду, тады піду,  
Тады собі жену найду,

А дитятко-небожатко  
Не увидить свою матку.

*Гостовиці*

321

А там горі при яворі  
Єдна дівка волком оре.  
Іші бразду не врзала,  
Уж ю мамка заволала:  
– Подь ты, дівко, подь додому,  
Дала я тя не знам кому,  
Дала я тя Янічкові,  
Великому збойничкові.  
– Подь ты, дівча, подь за мене,  
На єдній горі будеме,  
Хыжу собі збудуеме,  
З палагинов закрыеме.  
Жыли они рочок и два,  
Дав їм пан буг сына.  
Як она го колысала,  
Та она му заспівала:  
– Люляй, люляй, білий хлопець,  
Не будь такый, як твій отець:  
Бо твуй отець велькый збойник,  
Знать по горах каждый ходник.

Нигда нич ти не принесе,  
Лем кошулю ізмочену,  
А шаблічку скржавлену.  
А он стояв під хыжою:  
– Співай, жено, як-сь співала,  
Коли-сь хлопця колысала.  
– Я му нияк не співала –  
Кухарочку ем лаяла.  
Коровы ся поспуцали,  
Круту-руту поламали,  
Боже древко поз'їдали.  
А он пошов до заграды –  
Крута-рута добре стоїть,  
Боже древко лем ся кроїть.  
А он вышов до хыжочки:  
– Клякай, жено, на коліна,  
Уж твоя смерть зготовлена.  
– Кухарочка, вір ты Бога,  
Подай того мого сына,  
Няй я му дам на памнятку,

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Коли отець стинав матку.  
 Взяла вона го на рученьки,  
 Побочкала за личенька.  
 За єдно го побочкала,  
 А за друге укусила:  
 – На ті, сынку, на памнятку,  
 Коли стинав отець матку.  
 А взяв он ей на рученьки,  
 Вывів он ей на лученьки:  
 – Лучко, лучко презелена,

Закрыє тя кров червена.  
 – Боже, Боже, што я зробив,  
 Же я в дітий матку забив.  
 А я собі світом зайду,  
 Жену собі хоць де найду,  
 А дітятко небожатко  
 Не найде вно нигда матку.  
 Всякы враны шкреготали,  
 Мі смутному спаць не дали.

Нехваль-Полянка

322

*Allegretto*

А там до - лов при я - во - ре з єд - ным во - лом  
 дів - ча о - ре, з єд - ным во - лом дів - ча о - ре.

*Віріант мелодії відноситься до тексту № 320.*

А там долов при яворе  
 [ З єдним волом дівча воре, ]

Жыли вни там рочок і два,  
 Дав їм мильый пан біг сына.

Воре, воре, образдує,  
 Матка на ню поволує:

Як вона сына колысала,  
 Та вона єму заспівала:

– Подь, Ганічко, подь додому,  
 Оддаю тя не знав кому,

– Чучай-беляй, малый хлапец,  
 Не будь такый, як твой отец,

Оддаю тя Янічкові,  
 Великому збойничкові.

Бо твой отец розбойничок,  
 Вночі піде, вночі прийде,  
 Все кырвавый нож принесе.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Сидів ей муж под хыжою,  
Выслунав он жену свою,

Ввышов ей муж до хыжою:  
– Співай, жено, як співала,  
Коли-сь хлапца колысала.

– А я, мужу, не співала, –  
З кухарков са догваряла,

Же заградку не заврела,  
Кравичкы са поспуцали,  
Круту ругу поламали.

Пошов ей муж попозірац:  
Крута руга добре стої,  
Божой дrevко аж са трої.

Ввышов ей муж до хыжою,  
Узяв жену за рученьку,  
Вывів він ї на лученьку.

Лучко, лучко, што-сь зелена,  
Заліє тя кров червена!

Ручкы, ножкы ей одрубав,  
Чорны йочка ей выдобав.

Всакы враны са збігали,  
Тото месо розтігали.

Пришов ей муж до домою,  
Та він собі так заспівал:

Боже, Боже, што я зробив,  
Же я хлапцу матку забив?

Боже, Боже, край світ піду,  
Все я собі жену найду,

А дітятко-небожатко,  
Вно не найде нігда матку.

*Пчолине*

323

*Allegretto*

А там до-лов пуд я - во - ром, а там до-лов пуд я - во-ром  
о - ре дів-ча з єд - ным во-лом, о - ре дів-ча з єд-ным во - лом.

А там долов пуд явором  
Оре дівча з єдним волом.

Ші борозду не вытягло,  
Уж ю мати дому волать:

– Подь, Ганічко, подь додому,  
Оддаю тя, не знам кому,

Оддаю тя Янічкові,  
Великому збойничкові.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

На туй горі жыть будете,  
Хыжу собі ісправите.

– Співай, жено, як співала-с,  
Коли-с хлопца колысала!

Жыли вни там два, три рочки,  
Ізмогли ся на діточкы.

– А я ніяк не співала,  
Лем служниці повідала,  
Же пелюшкы невыпрані.

Та вна йому выспівала:  
– Чучай, чучай, білый хлопець,  
Не будь такий, як твуй отець!

Узяв єї за рученьку,  
Повів єї на лученьку.

Бо твуй отець кургелюе,  
Нігда дома не ночуе.

– Дай мі, мужу, одміноньку,  
Най побочкам дітиночку.

Вночі прийде, вночі пуйде,  
Все кыравый палош несе,

Правой личко побочкала,  
А на лівой печать дала:

А я лем все біду маю,  
Та палоша утераю.

– На ті, сыну, на пам'ятку,  
Коли отець стинав матку.

– Співай, жено, як співала-с,  
Коли-с хлопца колысала!

Лучка, лучка та й зелена,  
Заляла тя кров червена.

– А я ніяк не співала,  
Лем ем слугом повідала,  
Же коничкы нечесані.

Смільник

324

*Allegretto*



А там до-лов под я-во-ром, а там до-лов под я-во-ром



вра-ло дів-ча єд-ним во-лом, вра-ло дів-ча єд-ним во-лом.

[ А там долов под явором ]  
[ Врало дівча єдним волон. ]

Єдну бразду выворало –  
Мац ю дому заволала:

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Подь ты, дівча, подь додому,  
Вуддаву тя не знам кому,

Вуддаву тя Янічкові,  
Великому збойничкові.

На тей гуре жіц будете,  
Хьжку собі збудуєте,

Пожыете рочок і два,  
Дась вам пан буг і хлопчика.

– Чучай-белю, малый хлопец,  
Не будь такый, як твуй отец,

Бо твуй отец коренює,  
Нігда дома не ночує.

Вночі пуйде, вночі прийде,  
Все кыравый палош несе,

І сабельку заострену,  
І кошулю скырвавену.

Старина

325

[Comodo] ♩ = 80

Ой за го - ров, там за лі - сом, ой за го - ров, там за лі - сом

вра - ла Гань - ча з си - вым во - лом, вра - ла Гань - ча з си - вым во - лом.

[ Ой за горов, там за лісом ]  
[ Врала Ганьча з сивым волем. ]

Шші борозду не дорала,  
Вже ей мати закликала.

– Ганьчо, Ганьчо, подь додому,  
Дам я тебе не знаш кому;

Дам я тебе Янічкові,  
Найбольшому розбуїцові.

Ішов Яньчі гору врати,  
Хотів Ганьчу з собов брати.

А та гора кременова,  
Ганічка са встала дома.

Малой дітя колысала  
І так ему поспівала:

– Чучай-люляй, малый хлапец,  
Кыбы-сь такый, як твуй отец,

Фесов бы-м тя порубала  
Я на куля вивішала,

Бы тя чорні кавкы зіли,  
Бы тя люде не виділи.

Ішов Яньчі своїм двором,  
Выслунав то із-зо страхом.

– Співай, Ганьчо, шо-сь співала,  
Кедь не співаш – долов глава!



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Ганьча встала, роздумала,  
Співаночку увертала:

– Чучай-люляй, малый хлопец,  
Кыбы-сь такый, як твуй отец,

В меді бы-м тя іскупала,  
Златым стрібром повивала.  
Седем рочку з тобов жыла-м,  
На шпаціркы-м не ходила,

А теперка мушу іти,  
Бо не буду з тобов жыти.

Єдною личко бціловала,  
А друге обкусала:

– Ту маш, сыну, на памятку,  
Коли рубав отец матку.

Збій

326

Lento, parlando-rubato

Чу- чай, бе- лий, ма- лий хло- пець, не ро- би так, як твуй о - тець:

із ве - че - ра од - ха - джа - є, на пув - но - чі при - ха - джа - є,  
на пув - но - чі при - ха - джа - є, па - лаш кыр - ве при - на - ша - є.

Чучай-беляй, малый хлопец,  
Не роби так, як твуй отець:  
Із вечера одхаджає,  
[ На пув ночі прихаджає, ]  
Як-ис тоды заспівала,

– Жено моя, таліянко,  
Заспівай мі ші так...  
[ Як-ись тоди заспівала,  
Коли-сь хлопца колысала. ]

– Ой мужу муй добрый, не злый,  
Не тобі я так співала,  
[ Лем я твоім слугынойкам  
Барз вірно йолала. ]

– Жено моя, таліянко,  
Бери сукень і яменток,  
[ Та пуйдеме на лученькы  
Позерати копиченькы. ]

– Ой мужу муй добрый, не злый,  
[ Кулько я вже з тобов жыла, ]  
Ші-м тамтады не ходила.

– Жено моя, таліянко,  
[ Вже пуднимай горі власы, ]  
Няй ті спуцу долов в'язы.

– Тать мужу муй добрый, не злый,  
[ Подаруй мі хоть годинку,  
Няй си ввиджу свой дітинку.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Єдно личко обочкала,  
Другой личко обкусала:  
[ – На ті, сыну, на пам'ятку,  
Коли отець стинав матку. ]

*При повторному виконанні додано:*  
Мої волы некормлені,  
Мої кравы недоєні,

Моя хата неметена,  
Мені воды не внесено.

Мої волы суть кормлені,  
Мої кравы подоєні,  
Моя хата заметена,  
Мені воды принесено.

*Улич*

**В**  
327

Гора, гора што найвышша,  
Під тов горов єдна хыжа  
Не пошыта, не побита,  
Лем хворостом понадкрыта,  
А в тій хыжи Янчик збойник.  
Нічков піде, нічков прийде,  
Все кырвавый меч принесе.

Єго жена Юліянна  
Свого сына колысала  
І так ему заспівала:  
– Люлю, люлю, малый хлопець,  
Жебы-сь не був, як твій отець.  
Дораз бы-м тя розторгала,  
Крукам, вранам розметала...

*Земплин, XIX стол.*

СЕЛЯНИН УБИВАЄ ЖІНКУ З ВДОВИНОЇ НАМОВИ

328

*Moderato*

The image shows two staves of musical notation in 2/4 time. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes. Below the first staff, the lyrics are: "Се - ред но - чы, на пыл - но - чы ко - гу - ты пі - я - ли,". The second staff continues the melody with similar note values. Below the second staff, the lyrics are: "хо - дил Я - ків ку вдо - вонь - ці, лю - де не ви - да - ли.".

Серед ночы, на пыл ночы когуты піяли,  
Ходил Яків ку вдовоньці, люде не видали.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

А як пришол ку вдовоньці: – Добрый вечур, серце!  
Она му так одповіла: – Забий женку перше.

– Пораїла-с, Марусенько, та женку забити,  
Та і порай, Марусенько, што ї мам зробити.

– Заткай в пецу, заткай комин, повідж, же горіла,  
Поведеш ей горі лісом – повідж, же здуріла.

Як вын пришол до домоньку, стал вын женку бити, –  
Женка шумна, молоденька стала шя просити:

– Ой Якіме, Якімоньку, відь я твоя женка,  
Пызрий, пызрий до колыскы: дітина маленька.

А вын не дбал, а вын не дбал на тоту просбоньку,  
Лем взял косу, сокыроньку, стял ї головоньку.

Як почула сушідонька аж до третьей хаты,  
Пришла она, пришла она ша го опытати:

– Ой Якіме, Якімоньку, де є твоя женка,  
Же ша ті так розплакала дітина маленька.

– Ішла она, ішла она к сестрі на гостину;  
Не хотіла з собом вжати маленьку дітину.

Як почала сушідонька людьом повідати,  
Почал Якім, Якімонько з хаты утікати.

Де вын утюк, там вын утюк, аж през три уборы,  
Сховал вын ша, сховал вын ша сестрі до коморы.

– Выйдь же, брате, выйдь же, брате, з той мойой коморы,  
Бо бы люде повідали, же з мойой намовы.

Закукала зозуленька в вербині на прутю,  
Уж го ведут, уж го ведут в зелізным окутю.

А як пришол до корчмичкы: – Дай, жыде, горылкы,  
Та про тоту любу вдову позбыл-ем ша женкы.

Бо то тота люба вдова знала жартовати:  
Мал-ем женку, як ластывку, миг-ем шановати.

*Якуб'яни*

329

Од півночи до півночи когуты шпівали,  
Ходив Яким ку вдовиці, люде не видали.

А як пришов до домойку: – Добрый вечер, серце,  
Она йому одповіла: – Забий женьку перше.

– Пораїла-сь, Марусонько, же женьку забити,  
Порай, порай, Марусонько, што їй мав зробити.

– Наквадь огня, заткай в пецу, повідж, же згоріва,  
Выведеш ю горі лісом, повідж, же здурніва.

Прийшов Яким до домойку, зачав женьку бити,  
Шумна женька, моводенька знала ша просити.

– Ах Якыме, Якымойку, ди я твоя женька,  
Позри, позри до ковыскы – дитина маленька!

Він нич не дбал, він нич не дбал на єї просьбоньку,  
Взяв сокыру, сокыроньку, стяв ї головоньку.

Як почула сушідонька в хаті крик робити,  
Пошла она, пошла она до хаты позріти.

– Ах Якыме, Якымоньку, де є твоя женька,  
Же ти ша так розплакала дитина маленька?

– Ішла она, ішла она к мамі на гостину,  
Не хотіла з собой брати маленьку дитину.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Як почала сушідонька людьом розправляти,  
Почав Якым, почав Якым з хыжы утікати.

Утікал він, утікал він аж на три заводы,  
Сховал ся він, сховал ся він сестрі до коморы.

– Выйдь же, брате, выйдь же, брате з тей моеї коморы,  
Жебы люде не гварили, же з моеї навады.

А як пришол ку корчмичці:– Дай, жыде, горівкы!  
Про нещесну одну вдову збавил ем ся женькы.

А то быва една, знала жартовати,  
Мал я жену як ластівку – не знал шановати.

*Ториски*

330

Пришов там гу гдової – Добрый вечур, серце!  
А она му відповіла: – Забий жену перше.

– Моя мила угдовою, як ей мам забити?  
Моя жінка як ластівка, буде ня молити.

– Не позерай, Якымойку, її молитвойку,  
Возьми косу, возьми косу, зотний головоньку.

Прийшов Якым до домойку, розчав колотити,  
Його жінка як ластівка почала молити.

Не позерав Якымойко її молитвойку,  
Узяв косу, узяв косу, стяв їй головойку.  
– Радила-сь ня, песья курво, як ей мам забити,  
Тепер же ня, курво, порадь, што мам з ньов зробити.

– Накладь огонь, заткай комин, повідж, же вдуріла,  
Выведь же ю в шыре поле, повідж, же вшаліла.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Пришов Якым до домойку – морков не полота.  
Не є жены Катерины, мойого золота.

Вышов Якым до заграды – коноплі ся ділять.  
То лем мої сиротята за мамочков квилять.

– Не старай ся, татунейку, з нами сиротами,  
Де ты підеш із косою, там мы з грабельками.

Не старай ся, татунейку, лем ты ожени ся,  
Тобі буде, татунейку, як мід солодейка.

Тобі буде, татунейку, як мід солодейка,  
А нам буде, татунейку, як лід студенейка.

Тобі буде, татунейку, їстойкы давати,  
А із нами сиротами куты замітати.

*Осадне*

331

*Sostenuto*

Вче - ра ве - чур, вче - ра ве - чур, ші кур - кы не спа - ли,  
при - шов я там до вло - ви - ці, лю - де не ви - ді - ли.

Вчера вечур, вчера вечур, ші куркы не спали,  
Пришов я там до вдовиці, – люде не виділи.

Сказав я юй, сказав я юй: – Добрый вечур, серце!  
А вна мені одповіла: – Забий жену перше!

– Ать Боже муй любесенькый, як мав жену бити:  
Моя жена молоденька, буде ся просити.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Не позерай, Іваночку, на її просбочку,  
Упхай топур за главочку, стни і головочку.

– Жено моя любесенька, дай мі вечеряти,  
Буде твоя головонька по землі лігати.

– Ать Боже муй любесенький, шо-м ті нарбила,  
Жебы моя головонька по землі лігала?

Дала вна му, дала вна му, дала вечеряти, –  
Упхав топур за главочку, стяв юй головочку.

– Радила-сь ня, ты пся дівко, як ей мав забити,  
Порадь же ня, ты пся дівко, што з ньов мав зробити.

– Накладь огня, запхай цівку, повідж, же вдуріла,  
Вынес єї в шыре поле, повідж, же вшаліла.

Наклав огня, запхав цівку, повів, же вдуріла,  
Выніс єї в широй поле, повів, же вшаліла.

А як ішов горі селом – всяды в хыжах світять,  
А лем мої сиротонькы в темной хыжі сідять.

Як я пришов до домоньку, став ся звідувати:

– Діти мої любесенькі, де є ваша мати?

– Пушла мати, пушла мати в долину на глину  
Та й забыла з собов взяти маленьку дітину.

Як я пришов додомоньку, став ся звідувати:

– Діти мої любесенькі, де є ваша мати?

Пушла мати, пушла мати долу за телятми,  
Повіла нам лосну правду, же зме сиротятми.

*Смільник*

332

Як я прийшов до милої: – Добрий вечур, серце!  
А вна мені одповіла: – Забий свою перше!

– Як же я мав, <моя мила,> як же ї забити:  
Моя жена молоденька, знає ся просити.

– Не позерай, яку збойку, женину просьбоньку,  
Возьми топур із лавонькы, зотний головоньку!

А я прийшов додомоньку, став я жену бити,  
Моя жена молоденька стала ся просити.

Не позерав я збойку, женину просьбоньку,  
Взяв я топур із лавенькы, стяв їй головоньку.

– Порадила-сь, фальшницьо, як ї мав забити,  
А тепер мі порадь, <порадь,> де ї мав задіти.

– Накладь вогня, заткай пец, повідж, же згоріла,  
Выведь ей в шырой поле, повідж, же вдуріла.

А я іду в шырой поле, капуста ся вие,  
Вже моя Марічка в чорнуй землі гние.

Ші в сусіда не світили, в сусіда не спали,  
А вже мої сиротята скоро рано встали.

Зародь, Боже, слив і ябка,  
Бы ту не погыбли мої сиротятка.

*Руське*

333

Вчера вечур із вечора, ші куры не піли  
Пришов Яким до удовы, люди не виділи.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Пришов Якым до удовы:– Добрый вечур, серце!  
А вна ему одповіла: – Забий жену перше.

– Голов моя біднененька, як мам жену вбити?  
Моя жена молоденька – буде са просити.

– Не позерай, Якымочку, на єї просбочку,  
Запхай ручку за лавочку, зотни головочку.

Пришов Якым до домочку, сів си за столочок:  
– Жено моя молоденька, дай мі вечеряти.

Жено моя молоденька, дай мі вечеряти,  
Буде твоя головочка на землю злітати.

– Ать мужу муй молоденькій, шо-м ти надоїла,  
Жебы моя головочка на землю злетіла?

Не позерай, Якымочку, мене молоденьку,  
Лем позерай, Якымочку, дітину маленьку.

Дала вна му, дала вна му ей та й вечеряти,  
А вун ручку за лавочку, стяв їй головочку.

– Зрадила-сь мне, песя курво, як мав жену вбити,  
А тепер мне нарадь, курво, де ей мав задіти.

– Накладь огонь, заткай цівку, повідж, же вдуріла,  
Або вєдь ей в шырой поле, повідж, же вшаліла.

Пришов Якым до домочку, сів си за столочок:  
– Діти мої друбнененькы, де є ваша мати?

– Пушла мати, пушла мати в долину в гостину,  
Та й забыла з собов взяти маленьку дітину.

Пришов Якым до домочку, порозтварял скрині:  
Не є сукні, ани гроша, ни моеї газдині.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Пришов Яким до домочку, урозтварял хату:  
– Діти мої друбнененькы, де є ваша мати?

– Пушла мати, пушла мати у гай за телятьми  
Та казала лосну правду: вічні сиротятка.

Пошов Яким на загумне: капуста са вие –  
То лем моя Марисейка в чорнуй землі гние.

Зародь, Боже, зародь сливы, зародь, Боже, ябка,  
Не загуби, не загуби мої сиротятка.

*Велика Поляна*

334

*Allegro*

Дві за - град - кы, дві за - град - кы, в тре - тій бар - ві - но - чок,  
за - бив, за - бив газ - да же - ну, став ся тра - фу - но - чок.

Дві заградкы, дві заградкы, в третій барвіночок.  
Забив, забив газда жену, став ся трафуночок.

Як вун прийшов до сусіды: – Добрий вечур, серце!  
А вна йому одповіла: – Забий жену перше.

– Головонько бідна моя, як ей мам забити?  
Моя жена молоденька – знає са просити.

– Не позерай, не позерай на єї просьбочку,  
Возьми косу, возьми косу, отний головочку.

Узяв косу, узяв косу, забив соколочка:  
– Ать Боже муй, ать Боже муй, то моя женочка!

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Як вун вийшов до заграды – капуста са вие:  
– То уж моя млада жена в чорнуй земли гние.

Як вун вийшов до заграды – морков не полота:  
– Не є моей млодой жены, то єї робота.

Як вун вийшов до заграды – коноплі са ділять:  
– То лем мої сироточки крем мамочки квияють.

Зародь, Боже, зародь, Боже, сливочок і ябка,  
Лем жебы мі не погыбли мої сиротятка!

*Старина*

335

*Allegretto*

Ко - ло пло - та два го - ро - да, а тре - тій з бар - він - ку,  
аць ста - ла са не - сло - ви - ца: за - бив газ - да жін - ку.

Коло плота два города, а третій з барвінку,  
Ать стала са несловица: забив газда жінку.

Ать бив ун ей у п'ятницю, бив ей у суботу,  
А в неділю до схуд соньца скончив юй роботу.

Радила-сь ня, фалечніцо, як ей мав забити,  
Порадь же ня, фалечніцо, де ей мав задіти.

– Накладь вогня, заткай цівку, повідж, же вшаліла,  
А виведь ей в шыре поле, повідж, же вдуріла.

Наклав вогня, заткав цівку, повів, же вшаліла,  
А вувів ей в шырой поле, повів, же вдуріла.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Ать пушов я до сусіды, сусіды ші спали,  
То лем мої сироточки скоро рано встали.

А пушов я до заграды, капуста са вие,  
То лем моя млада жена в чорнуй земле гние.

А я пушов до заграды, коноплі са ділять,  
То лем мої сироточки-небожатка квильять.

*Стащин*

336

**Parlando**

Два го - луб - кы, два я - гуд - кы, тре - тій бар - він - ко - вий,  
аць ста - ла - ся пре - сло - ви - ца, за - бив газ - да же - ну.

Два голубкы, два ягудкы, третій барвінковый.  
Ать стала ся пресловица: забив ґазда жену.

У п'ятницю вже вун ей бив, бив і у суботу,  
У неділю на схід сонця скончив з нью роботу.

– Радила-сь ня, песя бідо, першу жену вбити,  
Порадь же мі, песя бідо, де ей мам задіти.

– Утвор комин, запри комин, повідж, же згоріла,  
Вывезь же ей в шырой поле, повідж, же вдуріла.

Пришов сусід, пришов сусід із першої хаты:  
– Діти милі, друбененькі, де є ваша мати?

– Наша мати, наша мати, пушла вона в поле  
Та забула з собов взяти маленьку дітину.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Пришов сусід пришов сусід із другої хаты:  
– Діти малі, длубененькі, де є ваша мати?

– Наша мати, наша мати зала вна телята, –  
Так вона нам одповіла, же мы сиротята.

*Колониця*

337

*Largo e cantabile*

І - шов Дя-кын до вло - вой-кы: «Доб-рый ве-чур, сер - це!»  
А вна йо - му од - по - ві - ла: «За - бий жон - ку пер - ше!»

Ішов Дяким до вдовойки: – Добрий вечур, серце!  
А вна йому одповіла: – Забий жонку перше.

– Радиш ты ня, бідна вдово, бы жонку забити,  
Порадь же ты, бідна вдово, де пак ей задіти.

– Накладь огонь, заприй комин, повісь – отворила,  
Повідж, повідж своїм людьом, же вна ошаліла.

Пришов Дяким до домойку, по полах са вдарив:  
– Діти мої длубняненьки, то я пропав з вами!

– Не жур ты са, татінойку, з нами дітояками,  
Кедь ты пуйдеш з косинойков, а мы з грабілками.

Вышов Дяким на югору, капуста ся звिला:  
– Де є моя Марусейка, шо єї садила?

Вышов Дяким на югору, морков неполота:  
– Де є моя Марусина стріборна-золота?

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Пришов сусід, пришов сусід із ближньої хаты:

– Діти діти друбнененькы, де є ваша мати?

– Пушла мати, пушла мати далеко в гостину

Та й забыла з собов взяти маленьку дітину.

Пришов сусід, пришов сусід із другої хаты:

– Діти, діти друбнененькы, де є ваша мати?

– Пушла мати, пушла мати у гай по телята

Та й она нам одповіла, же мы сиротята.

*Улич*

# КОХАНЕЦЬ УБИВАЄ КОХАНКУ

## КОХАНЕЦЬ-ВОЯК ПОЗБУВАЄТЬСЯ СУПУТНИЦІ

338

[Moderato]

Кедь са ми-лий од ми-лой брал, пі-шол під об-лак за-во-лал:  
 «З Бо-гом, з Бо-гом, квіт-ку дра-гий, бо я уж і-ду до дра-гы».

Кедь ся милый од милой брал,  
 Пішол під облак заволав:  
 [ – З Богом, з Богом, квітку драгий,  
 Бо я уж іду до драгы! ]

– Кедь ты ідеш, бер і мене,  
 Бо я през тебе загинем.  
 – Не берем тя, мила моя,  
 Бо я мам малого коня.

– Малый, малый, але тлустый, –  
 Возь ми, милый, холем хусты,  
 Возь ми хусты до кешеня,  
 А я піду коло коня.

А як пришли на ходничкы:  
 – Верний ты ся до сестричкы!  
 – А вера я ся не вратим,  
 Хоць я свій живот утратим.

А як пришли на стред моря:  
 – Долов, мила, долов з коня,  
 Долов, мила, з коня мого,  
 Бо ті рубем ружкы твоей.

Ружкы й ножкы ей одрубал,  
 Чорны очка ей выдлубал.  
 – Десятей бы-м заказала,  
 Бы фраїра не тримала.

*Руський Кручів*

*Sostenuto*

Кедь ся ми-лий на вой-ну брав, та ми-лень-кой ко-шу-лю дав.

Як ся милый на войну брав,  
 Кошулечку милой прац дав,  
 Ей, не казав ей розкруцовац,  
 Ей, аж она буде прац.  
 Мила взяла, розкрутила,  
 У кошулі ручка біла,  
 Ей, а на ручці златый перстень,  
 Ей, на перстені мрамор-камень,  
 На каменю коник сивый,  
 На конику Янчик білый.  
 – Ей, Янчик, Янчик, душа моя,  
 Ей, ци я буду жена твоя?  
 Кедь з ньов пришов на стред поля:  
 – Долов, мила, долов з коня,  
 Ей, бо повідять, же ші моя.

Ей, лем ідь, мила, странь коничка,  
 Та повідять, же-сь сестричка.  
 – Ей, Янчик, Янчик, душа моя,  
 Ей, ци я буду жена твоя?  
 Кедь з ньов пришов меджі плоты:  
 – Врать ся, мила, до роботы,  
 Ей, врать ся, мила-милучка, врать,  
 Бо ты будеш барз бановац.  
 – Ей, Янчик, Янчик, душа моя,  
 Ей, ци я буду жена твоя?  
 Кедь з ньов пришов меджі мосты:  
 – Врать ся, мила, до невесты.  
 – Ей, не зато я вандровала,  
 Ей, жебы я ся наврацала.

*Красний Брід*

ЮНАК СТИНАЄ ДІВЧИНУ,  
 ЩО ОДРУЖИЛАСЯ З ІНШИМ, ОБМАНУВШИ ЙОГО

*В сусідніх Рокитівцях подібний текст співали на таку мелодію:*

А  
340

Ой на горі, на високій ячмінь полоніє.  
 Та піду я до дівчини, што дівчина діє?

Та пушов я до дівчини, хочу одознати.  
 Ци повелить мі дівчина старостоньку звати.

– Ой повелю ой повелю старостоньку звати,  
 Лем мі треба на неділю трое зіля дати.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Ой сів я си на коника, та й горі горами,  
А нашов я трое зіля міжи яворами.

І зышов я із коничка, став зіля копати,  
Прилетіла зозулина, зачала кувати.

– Не треба ти, парубочку, троякое зіля,  
Ізвела тя песя дівка: днесь її весіля.

Ой пушов я на весіля, став я ся дивити, –  
Давуть мені старостове горівонькы пити.

– Не хочу я, старостове, вашої горівкы,  
Лем я хочу промовити три слова до дівкы.

Ливов ручков із кишені зіля вытігає,  
Правов ручков од клубочка саблю одкапчає.

Так, як моя сабелочка по горах дзвеніла,  
Так, так бы ті, песя дівко, голова б злетіла.

За ним, за ним шандарикы зачали судити.  
Не требало, песя дівко, парібка любити.

*Новоселиця*

ПАРУБОК МАТВІЙ ВБИВАЄ МАГДАЛИНУ  
ПРИ ПРОЩАННІ НА ЛУКАХ

341

Moderato

В слав - нім Си - ро - тов - цу ста - ла са но - ви - на:  
за - бив Дю - рі ба - чі фра - є - роч - ку сно - чі.

В славнім Сиротовцу стала са новина:  
Забив Дюрі бачі фраерочку з ночі.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

До півночі шедзіл, од півночі ішол:  
– Магдалинко моя, подь ме віпровадзіц.

Вна го спровадила гу панському двору:  
– Ідь лем, Матіяшку, з паном богом домов.

Як він ї выхопив за голов, за власы,  
Та він з ньов полетів на шыроky луky,  
Та там він ї задав семірацькой мукы.

В'язы ї приступив, голов ї одкрутив,  
Та там він ї сховав під корчок глоговый,  
Нич не было видно, лем фартушок новый.

Пришов Дюрі домів, шеднув собі за пец,  
Так собі заплакав, як маленький хлапец.

– Ять отцу мій, отцу, ци я добрі зробив,  
Же-м тоту бештію аж до смерти забив?

– Добрі, сыну, добрі, добрі їсь ізробив,  
Же-сь тоту бештію аж до смерти забив.

Тераз собі выбер, шо по твоей воле,  
Шо по твоей воле, по твоей люботе,  
Жебы ті принесла стрібла, злата досте.

Хыжу обскочили, Дюріша влапили,  
Та по шыбеніце на шыбень судили.

Магдалинці в церкве прекрасно звонили,  
Дюріша шыбенце на шыбень судили.

*Пчолине*

342

На горі високуй гайдош выгайдуе,  
Гайдош выгайдуе, шумні приспівуе.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Пришов вун додому, на лавку собі сів,  
На ручки са пудпер, дуже са зажурив.

Мати са го просить: ци бы-с їв, ци бы-с пив,  
Ци бы-с їв, ци бы-с пив, же-сь са так зажурив?

– Мамко моя, мамко, не добрі я зробив,  
Бо я Ковальову Магдолинку забив.

*Кальна Розтока*

КОХАНЕЦЬ, ПОВЕРНУВШИСЬ З ЧУЖИНИ,  
ВБИВАЄ МИЛУ, ЗАРУЧЕНУ З ІНШИМ

343

Moderato

Хо - ди - ла Ма - ру - ся в зе - ле - нум са - ду,  
ска - за - ла Ма - ру - ся: «За - муж не вий - ду!»

Ходила Маруся в зеленому саду,  
Сказала Маруся: – Замуж не вийду.

– Марусьо, Марусьо, будеш плакати,  
Кидь я скажу слугам коня сидлати.

Кидь я скажу слугам коня сидлати,  
Сам пуйду в країну кращу глядати.

Став серед країни, обийшов усю,  
Не нашов кращу понад Марусю.

Став серед країни, та розглянув ся:  
Ой, што діє дома моя Маруся?

Пришов до Марусі, до єї двора:  
– Ой вийди, Марусьо, дівчино моя!

Вийшла Марусина насеред двора,  
На правуй рученьці зарученая.

– Марусьо, Марусьо, хто тя заручив?  
Без мого дозволу хто ті дозволив?

– Ой маю я мамку, маю і отца,  
Вни мі дозволили заручити ся.

– Скажи мі, Марусьо, што маю зробити:  
Ци тебе убити, сам такой ходить?

– Не бий ня, козаче, мене молоду,  
Пуйдеш на Україну, найдеш си другу.

*Збій*

## КОХАНКА ВБИВАЄ КОХАНЦЯ

ДІВЧИНА ТРУЇТЬ ХЛОПЦЯ, ЗАПРОСИВШИ ЙОГО ДО СЕБЕ

344

Ой хо - ди - ла дів - ка бі - ла з го - ры на ка - ли - ну,  
 ой хо - ди - ла та й блу - ди - ла су - хо - ю до - ли - ну.

Ой ходила дівка біла з гори на калину,  
 Ой ходила, ой блудила сухою долину.

– А што же ты, дівко біла, по тым лісі блудиш?  
 А ци не ты, дівко біла, того хлопця любиш?

– А кебы я не любила, та бы-м не ходила,  
 Горі тьма долинами в чужый край не плыла.

*Ганигівці*

345

[Allegretto]  
 Ой хо - ди - ла Ма - ру - си - на у ліс на ка - ли - ну,  
 Allegretto  
 Comodo  
 дів - чи - нонь - ка  
 Comodo  
 Ма - ру - сень - ка

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

та й хо - ди - ла, та й блу - ди - ла сім літ, як го - ди - ну.

ой хо - ди - ла

Варіанти мелодії відносяться до текстів 346, 349, 353.

Ой ходила Марусина у ліс на калину,  
[ Та й ходила, та й блудила сім літ як годину. ]

– А чого ты, біла Марусь, чого ты ту блудиш?  
Навірно ты, біла Марусь, того хлопця любиш?

– Кебы я го не любила, та бы-м не ходила,  
Горинами, долинами в чужый світ не плыла.

Пришов Іван до Марусі, став собі в порозі,  
Дала вна му чары зісти в пшеничнум пирозі.

В єднум розі у перозі червена калина,  
В другум розі у перозі сліпая гадина.

Не муг Іван, не муг Іван тот перожок зісти,  
Не муг Іван од Марусі поруг перелізти.

Пришов Іван до домоньку, став собі на ганку,  
Мати са го та й спросила: – Што ти є, Іванку?

Ци ты, сыну, з коня упав, ци ты, сыну, бив са,  
Ци ты, сыну, у Марусі чаром пожывив са?

– Не я, мамко, з коня падав, ані я не бив са,  
Лем я, мамко, у Марусі чаром поживив са.

Дайте мені, моя мамко, біленьке платя,  
Та ідіте, приведіте моїх рідних брату.

А біленькуй Марусеньці дружочки співати,  
А милого Іваника до гробу ховати.

– Пусти мене, моя мамко, ші раз го відіти,  
Ци рум'яний, ци білявий, ци была з кым жыти.

– Не пуцу тя, біла Марусь, ші раз го видіти.  
І рум'яний, і білявий, лем было з ним жыти.

*Остружниця*

346

Я там долов на рыночку новина са стала:  
Молодая Марысейка хлопца чаровала.

Як вуна го чаровала, волала до хаты:

– Пойди сюда, білый хлопче, шось ти маю дати.

Раз вуна му дала зісти сухую калину,  
Другый раз му дала зісти сліпую гадину,

Пришов хлопец до домойку, мати са звідуе:

– Чого в тобі, білый хлопче, краса погыбуе?

А чи то ты із коня впав, чи ты з дакым бив са,  
Чи ты в тої Марусейкы з чаром поживив са?

– Ани я із коня не впав, ани я не бив са,  
Лем я в тої Марусейкы з чаром поживив са.

Дай же на ня, моя мамко, біленьку фартушку,  
Та іди та приведи мі Марысейку душку.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Пришла Марысь, пришла Марысь, у порозі стала.  
– А чом же ты, біла Марысь, дале не ласкава?

Шо-сь зробила, ты мі одроб, бо буду вмерати.  
– Шо-м зробила – не одроблю, не мож одробити.

Шо-м зробила – не одроблю, не мож одробити,  
А ты мусиш, білый хлопче, в чорнуй землі гнити.

*Велика Поляна*

347

Із суботы на неділю стала ся новина:  
Молодая дівчинонька хлопця ізчарила.

Як она го ізчарила, кликала до хаты:  
– Ходи сюды, білый хлопче, штось ти маю дати.

Прийшов хлопець до дівчины, став си у порозі,  
Дала вна му чары з'їсти в вувсянум пирозі.

А на другый завуд дала сухую калину,  
А на третій завуд дала сліпую гадину.

Прийшов хлопець до домойку, мати ся звідає:  
– Чому, хлопче, з твого личка краса выпадає?

Ци ты, хлопче, з коня упав, ци ты, хлопче, вбив ся?  
Ци ты, хлопче, од дівчины чаром поживив ся?

– Ани-м, мамко, з коня не впав, ани я не вбив ся,  
Лем я, мамко, од дівчины чаром поживив ся.

Дайте мені, мила мамко, біленькое шматя,  
Та й ідіте приведіте мої рудні брата.

Прийшли брата, прийшли брата, у порозі стали.  
– Чом вы, мої вірні брата, далі не ласкаві?

Ходіть, брата, ходіть, брата, буду вам казати:  
Не слухав я свою матір, та буду вмерати.

Дайте лем вы мені, мамко, біленьку фартушку,  
Та ідіте приведіте Марусеньку душку.

Прийшла Маріш, прийшла Маріш, у порозі стала.  
– Чом ты, моя біла Маріш, далі не ласкава?

Ходи сюды, біла Маріш, штось ти мав казати:  
Што-сь зробила, та мі одроб, бо буду вмерати.

– Што-м зробила, не одроблю, не мож одробити,  
Не требало, фалошнику, по дві любовати.

У білої Марусеньки в долоні плескають,  
Сеґенику-леґенику деревце тесають.

У білої Марусеньки три гудачки гудуть,  
Сеґеника-леґеника уж везуть до гробу.

А як Маріш увиділа, та і там замліла,  
Же сеґеник-леґеника так учаровала.

*Ялова*

348

Ой ходила біла Марыш у ліс на калину,  
Ой ходила та й блудила сім літ та й годину.

– Ой чого ты, біла Марыш, по тум лісі блудиш?  
А ци же ты, біла Марыш, того хлопца любиш?



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– А як бы-м го не любила, та бы-м не блудила,  
Там бы я в тоту долину, там бы я не плыла.

Ать прийшов вун до Марусі, став вун на порозі,  
Дала вна му чары з'їсти в пшеничнум пирозі.

Ой прийшов вун додомоньку, мати ся звідуге:  
– Як уж тобі, муй сыночку, краса похыбуе.

Ци ты, сыну, з коня упав, ци ты, сыну, бився,  
Ци ты, сыну, від дівчины чары пожывився?

– Ані-м, мамко, з коня не впав, ані я не бився,  
Лем я, мамко, од дівчины чары пожывився.

Дайте вы мі, моя мамко, біленьку фартушку,  
А йдіте мі заволайте мою Марусеньку.

Пришла Марыш, пришла Марыш, на порозі стала.  
– А ци то ты, біла Марыш, дале не ласкава?

Дале, Марыш, дале, Марыш, щос буду казати:  
Що-с вчинила, та мі одчинь, бо буду вмирати.

– Шо-м вчинила – не одчиню, не знам одчинити,  
Не было ті, легінику, по дві любовати!

– Дайте лем мі, моя мамко, біленькое платя,  
А йдіте мі заволайте моїх рідных братув!

Пришли братя, пришли братя, на порозі стали.  
– А ци то вы, мої братя, дале не ласкаві?

Дале, братя, дале, братя, шос буду казати:  
Не слухав єм свою матір, буду умерати.

У білої Марусеньки в долоні плескають,  
А в білого легеника деревце тесають.

У білої Марусеньки три гудачки грають,  
А білого легеника до гробу ховають.

– Пусти мене, моя мамко, його увидіти,  
Ци рум'яний, ци червоний, ци було з кым жыти.

– Не пущу тя, дівко моя, його увидіти:  
І рум'яний, і червоний, і було з кым жыти.

*Присліп*

349

Ой ходила дівчинонька у ліс на калину,  
Ой ходила, та й блудила сім літ як годину.

– Ой чом же ты, біла дівко, чому тады блудиш?  
Ачей же ты, біла дівко, того хлопца любиш?

– Ать як бы-м го не любила, та бы-м не блудила,  
Шырокыма долинами в чужый край не плыла.

– Прийди, хлопче, прийди, хлопче, шось ті мав казати.  
Дала вна му чары зісти в пшеничнум пирозі.

В єднум розі у пирозі червена калина,  
В другум розі у пирозі сліпая гадина.

Іде хлопец до домою, мати са звідуге:  
– Чом же тобі, білый хлопче, краса похыбуе?

А чей же ты з коня упав, ци ты з дакым бив са,  
Ци в білої Марусенькы чаром погостив са?

– Ани-м, мамко, з коня не впав, а з никым не бив са,  
Лем в білої Марусины з чаром погостив са.

Ой дай же мі, моя мамко, біленькоє платя,  
А іди мі, приведи мі мої родны братя.

Пришли братя, пришли братя, у порозі стали.  
– А чом же вы, мої братя, дале не власкавы?

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Прийди, брате, прийди, брате, шось ті мав казати:  
Котру дівку вірно любиш – не йди юй до хаты.

Ой дай же мі, моя мамко, білу фартушку,  
А іди мі, приведи мі білу Марусь-душку.

Пришла Марусь, пришла Марусь, у порозі стала.  
– А чом же ты, біла Марусь, дале не власкава?

Прийди, Марусь, прийди, Марусь, шось ті мав казати:  
Шо-сь зробила, та мі одроб, бо мушу вмирати.

– Шо-м зробила, не одроблю, не мож одробити,  
Лем ты мусиш, білий хлопче, в чорнуй землі гнити.

*Стащин*

350

Ой ходила Марусина у ліс на калину,  
[ Та й ходила і блудила сім дну і годину. ]

– Надармо ты, біла Марусь, по тум лісі ходиш,  
Надармо ты, біла Марусь, того хлопца зводиш.

*Колониця*

351

*Allegretto*

Ой хо - ди - ла дів - ка бі - ла з го - ры на ка - ли - ну,  
ой хо - ди - ла та й бу - ди - ла су - хо - ю до - ли - ну.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Ой ходила біла дівка у ліс на калину,  
Та й ходила, та й блудила сім літ і годину.

– А чого ты, біла дівко, по тум лісі бродиш,  
Та чей же ты, біла дівко, того хлопця любиш?

– Та як бы-м го не любила, та бы-м не блудила,  
Широкыма долинами в чужый край не плыла.

Із суботы на неділю новина ся стала,  
Молодая Марусейка хлопця учарила.

Як уна го учарила, кликала до хаты:  
– Ходи, ходи, білый хлопец, шось ти маю дати.

По першый раз вна му дала сухую калину,  
А другый раз вна му дала сліпую гадину.

Пришов хлопец додомоньку, мати ся звідуге:  
– Чого, хлопче, з твого личка краса погыбає?

Ци ты, сыну, з коня упав, ци ты з дакым бився?  
Ци ты, сыну, у дівчины з чаром поживився?

– Ані-м, мамко, з коня упав, ані-м з никым бився,  
Лем я, мамко, у дівчины з чаром поживився.

Дайте мені, моя мамко, білененькой платя,  
Дайте мені закликати мої рідні братя.

Пришли братя, пришли братя, у порозі стали, –  
– Чого же вы, рідні братя, дале не ласкавы?

Ходіть сюди, рідні братя, шось вам мам сказати:  
Котру дівку вірно любиш – не ходь юй до хаты!

Дайте мені, моя мамко, біленьку кошульку,  
Дайте мені закликати Марусейку-душку.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Пришла Марусь, пришла Марусь, на порозі стала.  
– Чого же ты, біла Марусь, дале не ласкава?

Ходи сюди, біла Марусь, шось ті мам сказати:  
Що-сь зробила, то мі одроб, бо буду вмерати.

– Шо-м зробила – не одроблю, не мож одробити,  
Мушиш іти, легінику, в чорну землю гнити.

*Руське*

352

[Moderato] ♩ = 104

По - пуд го - ры, по - пуд ліс дів - чи - нонь - ка хо - дить.

«А ши ты, дів - чи - нонь - ко, то - го хлоп - ца лю - биш?»

Попуд горы, попуд ліс дівчинонька ходить.  
– А ци ты, дівчинонько, того хлопца любиш?

– Та як бы-м го не любила, та й бы-м не ходила,  
Горі тьма долинами в чужый край не плыла.

Із суботы на неділю новина са стала:  
Якась дівка невеличка хлопца зчаровала.

Як го мала чаровати, кликала до хаты:  
– Ходи сюда, білий хлопче, шось ти маю дати.

Та вна ему чары дала на сіню порозі,  
Та вна ему чары дала в пшенишнум пирозі.

У єднум пирозі червену калину,  
А в другум пирозі сліпую гадину.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Приходить хлопчик дому, мати са звідає:

– Ци ты, сыну, з коня впав, ци ты, сыну, бив са,  
Ци ты, сыну, коло дівчинойкы чаром пожалів са?

– Ни я, мамко, з коня впав, ни я, мамко, бив са,  
Лем я, мамко, коло дівчинойкы чаром пожалів са.

Удари са, мамко моя, у біленькой шатя,  
Та йди, та йди та приведи мої родні братя.

Пришли мої родні братя, за порогом стали:  
– Чому, чому, родні братя, ближе не ласкаві?

Ходіть ближе, ходіть ближе, буду вам казати:  
Котрый має три фраїркы, ний не йде до хаты.

Ни до хаты, ни до хаты, ни на постіль спати,  
Бо вна ему чары зладить, ун не буде знати.

– Удари са, мамко моя, у білу парольку,  
Та йди, та йди, та приведи мою рудну Марку.

Пришла моя рудна Марка, за порогом стала.  
– Чому, чому, рудна Марко, ближе не ласкава?

Ходи ближе, ходи ближе, буду ти казати:  
Шо-сь зробила, то розроб, бо мушу вмерати.

– Не розроблю, не розроблю, не мож розробити –  
Обы ты знав, білый хлопче, як то дві любити.

Ідуть дівкы із вандрувки, у долоні плешшуть,  
Юж нашому легіньові деревишке тешуть.

Ідуть дівкы із вандрувки, у долоні плешшуть,  
Юж нашого легінойка юж до гробу мечуть.

*Тополя*

Ой ходила Марусенька у ліс на калину,  
Тай ходила, тай блудила сім літ, як годину.

Чого ж то ты, біла Марусь, чого ж то ты блудиш?  
Навірно ты, Марусино, мого сына любиш.

– А як бы я не любила, так бы-м не ходила,  
Долу тыма долинами в чужый край не плыла.

Пришов Іван до Марусі, став собі в порозі,  
А вна йому чары дала в пшеничнум пирозі.

В еднум розі у пирозі червена калина,  
В другум розі у пирозі сліпая гадина.

Не муг Іван, не муг Іван тот пирожок з’їсти,  
Не муг Іван од Марусі поруг перелізти.

Пришов Іван додомоньку, став собі на ганку,  
Мати ся го спросила: шо ти є, Іванку?

– Ци ты, сыну, з коня упав, ци ты, сыну, вбив ся,  
Ци ты, сыну, у дівчины чарами стравив ся?

– А вы мені, мамко, дайте біленькое платя,  
Тай ідіте, приведіте мої рідні братя.

Пришли братя, пришли братя, у порозі стали.  
– А чом же вы, рідні братя, дале не ступали?

Ступай, ступай, рідні братя, хочу вам сказати:  
Котрой дівча вірно любиш, не ходь юй до хаты.

Дайте вы мі, моя мамко, біленьку кошулю,  
Тай ідіте приведіте білую Марусю.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Пришла Марусь, пришла Марусь, у порозі стала.  
– А чом же ты, біла Марусь, дале не ступала?

Ступай, ступай, біла Марусь, хочу ті сказати,  
Што-с зробила, то мі одроб, бо мушу вмерати.

– Што-м зробила, не одроблю, не мож одробити,  
Лем ты мусиш, Іванейку, в чорнуй землі гнити.

У білої Марусини дружочки співають,  
Молодого Іванейка до гробу тягають.

– Пусьте мене, моя мамко, ще раз го видіти,  
Ци рум'яний, ци білявий, ци було з кым жыти,

– Не пуцу ты, мила Марусь, ще раз го видіти,  
І рум'яний, і білявий, лем було з ним жыти.

Збій

354

$\text{♩} = 84-86$  [Comodo]  
Andante sostenuto

Та хо-ди-ла Ма-ру-си-на у ліс на ка-ли-ну,  
та хо-ди-ла, та й блу-ди-ла сім літ та й го-ди-ну.

*Варіант мелодії відноситься до тексту*

Та ходила Марусина у ліс на калину,  
Та ходила та й блудила сім літ та й годину.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Та чого ты, Марусино, по тум лісі блудиш?  
Ци не ты то, Марусино, того хлопца любиш?

– Та як бы я не ходила, тады не блудила,  
Долі тыма долинами в чужый край не плыла.

Прийшов хлопец до дівчины, сів си на порозі,  
Йому дівча чары дає в пшеничнюм пирозі.

В першум розі у пирозі лісова калина,  
В другум розі у пирозі сліпая гадина.

Прийшов хлопец до домочку, мати са звідує:  
– Якось тобі, сыночку муй, краса погыбує.

Ци ты, сыну, із коня впав, ци ты, сыну, вбив са,  
Ци ты, сыну, у дівчины чаром почарив са?

– Ні я, мамко, з коня не впав, я, мамко, не бив са,  
Лем я, мамко, у Марусі чаром почарив са.

Дайте вы мі, моя мамко, біленькое платя,  
Та пуйдіте приведіте мої камаратя.

Прийшли мої камараты, за порогом стали.  
– Я ци вы ту, камараты, ближе не ласкаві?

Прийди, прийди, камарате, хочу ти сказати:  
Котрой дівча вірно любиш, не йди му до хаты.

– Дайте вы мі, моя мамко, біленьку парольку,  
Та пуйдіте приведіте дівку Марусоньку.

Прийшла дівка Марусина, за порогом стала.  
– Я ци ты ту, Марусино, ближе не ласкава?

Прийди, прийди, Марусино, хочу ти сказати:  
Шо сь зробила, та розроби, бо мушу вмерати.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

– Не розроблю, не розроблю, не мож розробити –  
Жебы ты знав, білий хлопец, як по дві любити.

Ідуть дівки із вечурок та в долоні плешчуть,  
Молодому легеньові уже труну тешуть.

Ідуть дівки із ванґрушок та й собі співають,  
Молодого легенька до гробу пушшають.

Збій

355

Andante ♩ = 66

Із су-бо-ты на не-ді-лю но-ви-на са ста-ла:  
мо-ло-да-я дів-чи-ной-ка хлап-ца вча-ро-ва-ла.

Із суботи на неділю новина са стала:  
[ Молодая дівчинойка хлапца зчаровала. ]

Як го мала чаровати – кликала до хаты:  
– Ходи сюда, білий хлапче, шось ти маву дати.

Прийшов хлапец, прийшов хлапец, став си у порозі,  
А вна мені чары дає в пшеничнум пирозі.

В еннум розі у пирозі сухая калина,  
В другум розі у пирозі сліпая гадина.

Збій

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

356

**Parlando**

Із су - бо - ты на не - ді - лю но - ви - на ся ста - ла:  
мо - ло - да - я Ма - ру - сей - ка хлоп - ця зча - ро - ва - ла.

Із суботи на неділю новина ся стала:  
Молодая Марусейка хлопця зчаровала.

Як го мала зчаровати, кликала до хаты:  
– Ходи, ходи сюда, хлопцю, штось ті маю дати!

Пришов хлопець, пришов хлопець тай став на порозі,  
А вна йому чари ладить в пшеничнум пирозі.

А едное ізладила у сухуй калині,  
А другое ізладила у сліпуй гадині.

Убля

## МАТИ ВБИВАЄ СИНОВУ КОХАНКУ, НЕВІСТКУ, СИНА, ВЛАСНУ ДОЧКУ

ХРЕСНА МАТИ ТРУЇТЬ МАЙБУТНЮ НЕВІСТКУ,  
СИН ПОКІНЧУЄ З ЖИТТЯМ

357

Жовтій влас Оленка із костела ішла,  
Єї хресна мати наперед неї вийшла.  
– На ті, хресна, вина, будемо родина,  
На, хресна, напий ся, будеш мі невіста.  
А як ся напила, за серце ся стисла.  
– Мамочко, мамочко, буде з ня новина:  
Моя хресна мати давала ми вина.  
– Мамочко, мамочко, што ту за новина,  
Же от Тарнополю на жалосно дзвонять?  
– Дзвонять они, дзвонять, уж єй выдзвоняють,  
Жовтій влас Оленці, твоїй фраїрочці.  
Лем коничка стиснув, до валалу блиснув.  
Пред каждов хыжочков чисто заметено,  
Пред мойов миленьков сашом застелено.  
До миленькой зашов – миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду.  
– Де ті є, там ті є: в тій новій коморі,  
Постелоньку стелить, з тобов ся спац бере.  
До коморы зашов, там милу не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду.  
До хыжы выбігнув, там милу не нашов.  
– Мамочко, мамочко, де є моя мила?  
– Де ті є, там ті є – в тій новій пивниці,  
Палінку наливать з бочки до склениці.  
До пивниці зашов, там милу не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, бо вытягну шаблю!  
– Де ті є, там ті є, в том новім костелі,  
Баршаном прикрита, гадвабом обита.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

До костела зашов, там миленьку нашов,  
Острый ніж вытягнув, до серденька стягнув.  
Єдно поховали повыше костела,  
Друге поховали пониже костела.  
На єдно садили ружу і лелію.  
На друге салили білу розмарію.  
А тоты квіточкы крізь мур ся тягали,  
Жебы люде знали, же ся любовали.

*Чабалівці*

358

Жовтый влас Оленка до костела ішла,  
А їй хресна мати наперед ней вышла.  
– На, пий, хресна, вина, будеш мі невіста.  
Винка ся напила, за серце ся стисла.  
– Мамко моя, мамко, дивный ся мі сон снів,  
Же з мойой рученькы сивый голуб злетів.  
– А сыну мій, сыну, буде зла новина:  
Або Влена хвора, або уж умерла.  
На коничка седнув, на гору выбігнув.  
– Пастырі-югаси, што ту за новина,  
Же у тім валалі так на смутно дзвоняць?  
– Дзвоняць они, дзвоняць рыхтарьові Вленці,  
Рыхтарьові Вленці, тый твой фрайрці.  
Він коничка стиснув, до валалу блиснув.  
Пред каждов хыжочков шувні заметено,  
А пред мойов милов сашом настелено.  
До хыжочки вышов, миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду.  
– Там ті є, там ті є – в тій новій заграді:  
Покрейдочку віє, тобі ей рыхтіє.  
До заграды вышов, миленьку не нашов.  
– Повідж, мамко, правду, де я милу найду.  
– Там ті є, там ті є – в тій новій пивниці:  
Паліночку цидить з бочки до скляниці.  
До пивниці вышов, миленьку не нашов.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– Повідж, мамко, правду, де я милу найду.  
 – Там ті є, там ті є – в тій новій коморі:  
 Постелочку стелить, з тобов ся спац бере.  
 До комори пішов, миленьку не нашов,  
 – Повідж, мамко, правду, де я милу найду.  
 – Там ті є, там ті є, в тім новім костелі,  
 Свічками овита, баршаном прикрита.  
 До костела вышов, там миленьку нашов,  
 Острый нож вытягнув, до серденька вдарив.  
 Єдно поховали повыше костела,  
 Друге поховали пониже костела.  
 На єдно садили шалвію-лелію,  
 На друге садили дробну розмарію.  
 А тоты квіточкы крізь мур ся сходили,  
 Жебы люде знали, же ся милували.  
 А проклята мати острый серп узяла,  
 Острый серп узяла, квіточкы зожала.  
 – Мамко моя, мамко, ты проклята мамко,  
 Не дала-сь нам жити, не даєш нам і гнити.

*Нехваль-Полянка*

МАТИ ТРУЇТЬ ЗАМІСТЬ ПРИВЕДЕНОЇ НЕВІСТКИ СИНА (I)

359

*Andante*

І-шол Я - ніч - ко в о - гля - ды, і-шол Я - ніч - ко в о - гля-ды  
 през ма - те - ри - ной по - ра - ды, през ма - те - ри - ной по - ра - ды.

[ Ішол Янічко в огляды  
 През материной порады. ]

Мати ся о тім дознала,  
 На високу гору біжала,

Чомбер-коріня копала,  
 Червене вино варила,

Червене вино варила,  
 В зимній пивниці хладила.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Ганичка през поріг крочила,  
Мама їй вина давала.

– Ей на, Ганичко, на вина,  
Бо-сь го не пила як жыва.

Ганичка вино не пила,  
Лем Янічкові подала.

Янічко ся того напил,  
За серденько ся улапил.

– Йой, мамо, мамо, мамичко,  
Як мене болит сердечко!

Ідте мі вы по дохтора,  
Бо не дожыю до рана.

Уж по півночі преходит –  
З Янічка душа выходит.

Ганичку ішли чепити,  
Янічкові ішли дзвонити.

Ганичку з поду зводжали,  
Янічкові новий гріб брали.

З Ганичком ішли на воду,  
Янічка несли до гробу.

З Ганичком хромку скакали,  
Янічка до гробу вкладали.

*Бенядиківці*

360

Ішов Янічко в огляды  
Без материнской порады.

Скоро мати ся дознала,  
Дораз на гору біжала.

<Дораз на гору біжала,>  
Чемерне зіля копала.

Ой мамо, мамо, мамочко,  
Уж іде домов братонько,

Уж веде, веде невісту,  
До нашей хыжы розпусту.

Чемерне зіля копала,  
А до коморы ховала,

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

<А до комори ховала, >  
А до скляниці зливала.

Пак Яничка честовала  
Зо солодкым вином,

А невісту частовала  
З лютов чемеринов.

– Пий, невісто, пий вина,  
Не пила-сь го, як жыва!

Невіста вино не пила,  
Лем до Яничка здравкала.

Скоро Яничко ся напил,  
Дораз за серце ся вхопил.

А Ганичка ся злякнула,  
Аж на коліна клякнула.

– Не лякай ся, моя мила,  
Бо ты мні тому не винна,

Лем ми винна моя мати,  
Што-м мал смерти доховати.

Яничка поховали выше костела,  
Ганичку сховали ниже костела.

На Яничка посадили дробну розмарію,  
На Ганичку дробну цынторію.

Росли они, росли, аж костел преросли,  
<Аж костел преросли, > аж ся в'єдно зросли.

Но їм завиділа пренещасна мати,  
Взяла она серпик, пошла зожынати.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Люде до костела – она зожынала,  
А люде з костела – она стопом стала.

– Ах люде, прелюде, на мні вы ся кайте,  
Де ся рады видят, побрати ся дайте!

*Свидник, XIX стол.*

361

Moderato

А і - шол Я - ніч - ко в ог - ля - ды, а і - шол Я -  
ніч - ко в ог - ля - ды през ма - те - ри - ной по - ра - ды.

The image shows two staves of musical notation in G major and 2/4 time. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The tempo marking 'Moderato' is placed above the first staff. The melody consists of quarter and eighth notes. The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody and ends with a double bar line.

[ А ішол Янічко в огляды ]  
През материной порады.

А як ся мамочка дознала,  
На чорну гору біжала,  
А дюндя-коріня копала,  
В сладкым молочку варила,  
В сладкым молочку варила,  
В златым погаричку хладила.

– А на ти, Янічку, пий вино,  
Іші-сь таке не пив, як живо.

Напий ся, сыночку, напий раз,  
А я ся напую другы раз.

А як ся Янічко то напил,  
Лем ся за сердечко улапил.

– О йой, мамо, мамо, мамочко,  
Як мене барз болит сердечко.

– Не бій ся, сыночку, не бій нич,  
Не бде ті до півноч, не бде нич.

А як до півночі доходить,  
А з Янічка душа виходит.

А з Ганічком ідут на пуйд спац,  
А Янічка ідут облікац.

А з Ганічком ідут на вывод,  
Янічкові берут новий гроб.

А з Ганічком ідут на воду,  
А Янічка несут до гробу.

А ходит мамочка попід крам:  
– Што я ті, невісто, купиц мам?

– А што бы-сь, мамко, купила,  
Кедь есь мі Янічка втравила.

*Руська Поруба*

362

Пішов Янічок в огляды  
Без материной порады.  
Як му ся мати дознала,  
На чорну гору біжала.

На чорну гору біжала,  
Чорне зілячко копала.  
Червене вино варила,  
В золотім погарі хладила.

Ішов Янічок зо сваты,  
Стала му мати на враты.  
– На ті, невісто, пий вино,  
Іші-сь таке нігда не пила.

Невістка наперед не хтіла,  
Лем на Янічка силила.  
– Напийся, Янічек, першы раз,  
Я ся напую други раз.

Янічок винка раз хлипнув,  
Тай за серденько ся стиснув.  
– Нич ти, Янічку, не буде,  
Лем покаль сонце не зайде.

Сонце за горы заходить,  
З Янічка душа виходить.  
Іші добрі сонце не сіло,  
Янічкове тіло застыло,

Ганічку ідуть чепити,  
Янічкові ідуть світити.  
З Ганічков ідуть на воду,  
Янічка несуть до гробу,

– Ей, свекро моя зрадлива,  
Як есь ня мужа збавила!  
Іші ем ночку не спала,  
Уж ем гдовицьов остала.

*Видрань*

МАТИ ТРУЇТЬ ЗАМІСТЬ ПРИВЕДЕНОЇ НЕВІСТКИ СИНА (II)

363

Андрій за горами,  
З чуждыми женами,

Андрій додом іде,  
Пекну жену веде.

Матка, як виділа,  
Їдла зготовила:

Пред Андрія меду,  
Пред невістку еду.

Панбог ся постарал,  
Їдла попреставлял:

Пред невістку меду, –  
Пред Андрія еду.

Андрей лем раз узяв,  
На свой ложу упав.

– Тобі, мила, тобі,  
Штиристо на столі.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Тобі, брате, тобі,  
Штирі волы сейкы,

– Тобі, сестро, тобі,  
Штирі кравы цельны.

– Тобі, отче, тобі,  
Штирі коні враны,  
І коч малюваный.

Матка ся зласила:  
– Мой сивой голові?

– Тобі, мамцьо, тобі,  
Шыбень мурувану,

Шыбень мурувану,  
Бо-сь ня зчарувала.

*Палота*

364

Андрій за горами  
З чужыми женами.

Андрій з-за гір іде,  
Жену собі веде.

Мати увиділа,  
Їдло зготовила:

Пред Андрія меду,  
Пред невісту їду.

Милый Бог увидів,  
Їдла перемінив:

Пред невісту меду,  
Пред Андрія їду.

Андрій ле мраз хлипнув,  
За серце ся стиснув.

Пришла к ньому жена:  
– Што мі, мужу, вхабляш?

– Тобі, жено, тобі  
Штирі кравы дойны,  
Тоты будуть тобі.

Пришов к ньому брат:  
– Што мі брате, вхабляш?

– Тобі, брате, тобі  
Штирі волы в ярмі,  
Тоты будуть тобі.

Пршла к ньому сестра:  
– Што мі, брате, вхабляш?

– Тобі, сестро, тобі  
Штирісто на столі,  
Тоты будуть тобі.

Мац ся прислухує,  
Што сын доказує.

– А мі, сынку, а мі?  
– Тобі, мамцьо, тобі  
Шыбінь мурувану.

*Нехваль-Полянка*

[Andante] ♩ = 66-69

Ан - дрій за гу - ра - ми, Ан - дрій за гу - ра - ми

з чу - джы - ма же - на - ми, з чу - джы - ма же - на - ми.

Варіанти мелодії відносяться до текстів 92, 367.

[ Андрій за гурми ]  
 [ З чужыма женами. ]

Андрій дому їде,  
 Жену собі веде.

Мати то ввиділа,  
 Чару наварила.

Пред Андрія меду,  
 Пред невесту еду.

Памбуг са постарав,  
 Їдла переміняв:

Пред Андрія еду,  
 Пред невесту меду.

Андрій еду хлипнул,  
 За серце са стиснув.

Братя то ввиділи:  
 – Мені, брату, мені.  
 – Тобі, брату, тобі

Штири коні в стайні,  
 Тоты будуть твої.

Сестра то ввиділа:  
 – Мені, брату, мені.

– Тобі, сестро, тобі  
 Штири воли в стайні,  
 Тоты будуть твої.

Жена то ввиділа:  
 – Мені, мужу, мені.

– Тобі, жено, тобі  
 Дукаты в коморі,  
 Тоты будуть твої.

Мати то ввиділа:  
 – Мені, сыну, мені.

– Тобі, мамко, тобі  
 Муровану шыбень –  
 То на твою главу.

– Чому, сыну, чому?  
 – Тому, мамко, тому.

Тому, мамко, тому,  
 Бо я муг-ем жити,  
 А я іду гнити.

Рунина

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

366

Андрій за горами  
З чужими женами.

Іде Андрій дому,  
Веде собі жену.

Матка то виділа,  
Чары наладила –

Пре Андрія меду,  
А пре жінку еду.

Панбог ше постарал,  
Єдзене прекладал;

Пре Андрія еду,  
А пре жінку меду.

Андрій з того тыцьнув,  
За серце ся стиснув.

Братцьо то увидів:  
– Мені, брате, мені?

– Тобі, брате, тобі,  
Штирі воли в дворі –  
Того буде тобі.

Сестра то виділа:  
– Мені, брате, мені!

– Тобі, сестро, тобі  
Штирі кравы в стайні.  
Тото буде тобі.

Нянько то увидів:  
– Мені, сыну, мені?

– Тобі, няньцю, тобі,  
Талярі в коморі.  
Тото буде тобі.

Мати увиділа:  
– Мені, сыну, мені?

– Тобі, мамко, тобі,  
Шыбень муровану,  
Каменок на главу,  
Труциц до Дунаю.

– Чому, сыну, чому?  
– Тому, мамо, тому:

Мені было жыти,  
А я іду гнити.

*Ковбасів*

367

[ Янко за гурами ] 17  
[ З чужыма жонами. ]

Іде Янко дому,  
Веде собі жону.

431

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Ой веде вун, веде  
У ружовум квіті,

Та не є такої  
На тум білум світі.

Мати то виділа,  
Чары наладила:

Перед Янка меду,  
А невісті еду.

Пан Буг ся постарав,  
Їдена ісклавав:

Перед Янка еду,  
А невісті меду.

Янко того вкусив –  
За серце ся їмив.

Братчик то увидів:  
– Шо же, братку, міні?

– Тобі, братцю, тобі  
Ганчу мальовану,

Коня всідланого,  
Тото, братцю, тобі.

Сестра то виділа:  
– Міні, братцю, міні!

– Тобі, сестро, тобі  
Штири воли в стайні,  
То зухаблю тобі.

Няньцьо то увидів:  
– Шо же, сыну, міні?

– Тобі, няньцьо, тобі  
Таляры в коморі,  
Тото буде тобі.

Мати то виділа:  
– Міні, сыну, міні!

– Тобі, мамко, тобі  
Камінь на голову –  
Версти до Дунаю!

Міні было жити,  
А я їду гнити.

Убля

368

Іде Андрій з-за гур,  
Веде собі жену.

Матка то виділа,  
Їду наладила.

Про Андрія їду,  
А про жінку меду.

Андрій лем раз хлипнув,  
За серце ся стиснув.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Пришла к ньому жена:  
– Што мі, мужу, вхабляш?

Пришов к ньому нянько:  
– Што мі, сыну, вхабляш?

Тобі, жено, тобі  
Штирі кравы в стайні,  
Тоты будуть тобі.

– Тобі, няньку, тобі  
Штирі волы в стайні,  
Тоты будуть тобі.

Пришов к ньому братцю:  
– Што мі, братцю, вхабляш?

Пришла к ньому мамка:  
– Што мі, сыну, вхабляш?

– Тобі, братцю, тобі  
Коні штвартовані,  
Але не ковані –  
Тоты будуть тобі.

– Каменок на шыю,  
Руциц до Дунаю.

Мені было жыти,  
А я мушу гнити.

Пришла к ньому сестра:  
– Што мі, братцю, вхабляш?

– Тобі, сестро, тобі  
Штирі стовкы в столі,  
Тоты будуть тобі.

*Грабова Розтока*

МАТИ ТРУЇТЬ ВЛАСНУ ДОЧКУ

369

*Comodo*

Музична партитура в нотній формі. Вона складається з трьох рядків нот на п'ятилінійних лінійках. Під нотами наведено українські ліричні тексти. Музика написана в 2/4 ритмі з одним бемолем у ключі (F-мажор).

Па - чіть мі ше є - ден шу - гай швар - ні. Лем же мі го  
 мо - я мат - ка бра - ні. – Мам - ко мо - я, нач мі го - бра -  
 - ни - те, шак то лас - ка, а вы не ві - ри - те.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

– Пачіть мі ше єден шугай шварні,  
Лем же мі го моя матка брані.  
[ – Мамко моя, нач мі го браните,  
Шак то ласка, а вы не вірите. ]

– Дівко моя, я ти го забраню,  
Не любуй го, бо я ти го втровлю.  
Налиєм ти йотровы до вина,  
Напиєш ся, дівко моя мила.

Як ся дівка йотровы напила,  
Так матері шумно дяковала:  
– Дякую вам за ваш напуї драгый,  
Юж са лучим я, мамко, із вами.

Як я зомрем, шумно ня сховайте,  
На муй погріб парубцу волайте,  
На передок мойого фраїра,  
Няй мі несе труну до цінтаря.

*Новоселиця*



## МАТИ ВБИВАЄ ДИТИНУ

### ДІВЧИНА КИДАЄ ДИТИНУ В КУЩІ АБО В ВОДУ

370

А ішли коняре, ішли коні пасти,  
Нашли они, нашли, мале дітя нашли.

Однесли они го до пана рыхтаря,  
Дали позганяти дівочки з валала.

– Дівочки, дівочки, чия же то вина?  
– Не наша, не наша, але Оленина.

Олена-небога в корчмі танцювала,  
Выправили по ню старшого бурґаря.

– Олено-небого, гыбай до рыхтаря!  
– Не піду, не піду, бо я ем невинна.

Выправили по ню ей старшого брата.  
– Не піду, не піду, бо-м не винувата.

Выправили по ню ей самого отця.  
– Олено, Олено, гыбай уж до конця!

Олена-небога отця послухала,  
Отця послухала, пред рыхтаря стала,  
Пред рыхтаря стала, горко заплакала:

– Діти мої любы, трое ем вас мала,  
Ани я єдному жывот не зазнала.

Єдно мі під меджом, ниґды го не виджу,  
Друге під порогом, най спочиват з Богом,  
А трете у гаю, люде о нім знают.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

– А возьте ня, возьте за білицькы ручки,  
А виведте вы ня на зелены лучкы,

На зеленых лучках гробик мі выберите,  
А до того гробу терня мі накладте,

А до того терня голу ня положте,  
А до мого серця зелізный кіл гложте!

*Гутки*

371

Moderato

Шап - ша - ны, Шап - ша - ны, Шап - ша - ны, Шап - ша - ны,  
шап - шань - ськы ді - воч - кы, шап - шань - ськы ді - воч - кы.

Шапшаны, Шапшаны,  
Шапшаньскы дівочки

Ішли до гаїчку  
Зберати травичку.

Травы назбирали,  
Зайды нав'язали.

Лем то рыхтарьова  
Під крячком шіділа,

Же ша зчемерила –  
Сына породила.

А дайме мы, дайме  
До рыхтаря знати,

Мусит кажда дівка  
Пред рыхтаря стати.

Кажда дівка ішла,  
Пред рыхтаря стала,

А лем рыхтарьова  
В корчмі танцювала.

Выправили по ню  
Старого булгаря:

– Дивицьо, Гелено,  
Постань пред рыхтаря!

А піду я, піду,  
Лем ша вытанцюю,

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Лем шя витанцюю,  
Бо веце не буду.

Єдно під порогом.  
Най спочиват з Богом!

Выправили по ню  
Младшого булгаря:

А друге у гаю,  
Люде о нім знають.

– Дівицьо, Гелено,  
– Постань пред рыхтаря!

А третє за меджю –  
Нігда го не виджю.

– А піду я, піду,  
Лем шя вытанцюю.

– А возьте вы мене  
За біленькы ручкы,

Выправили по ню  
Самого ей отця:

Выведте вы мене  
На зелены лучкы.

– Дівицьо, Гелено,  
Гыбай уж до конця!

А на тоты лучкы  
Яму выкопайте,

Пред рыхтаря стала,  
Горко заплакала:

Яму выкопайте,  
Терня нарубайте,

Трое діти мала,  
Жывот не зазнала.

А на тото терня  
Мене голу шмарте!

*Нижній Мирошів*

372

Дубчанські дівчата пушли на травицу.  
Травиці нажали, зайды пов'язали.

Рыхтарова дівка зайду зав'язала,  
Як ей зав'язала, сына породила.

А дітя, дітятко, што з тобов зробити?  
Ци главку скрутити, ци за кряк рутити?

Главку ті не скрочу, лем за кряк тя руччу

Дубчанські парубці там конічки пасли,  
Там конічки пасли та й дітятко нашли.

Дали они знати до правосудника,  
Правосудник послав по ню младшу сестру.

– Сестро моя, сестро, дав тя поздравити,  
Дав тя поздравити дубчанський правосудник,  
Жебы ты там пришла на словечко, на дві.

– Вера я не пуйду, танцювати буду,  
Танцювати буду, бо жыти не буду.

Як ішла лучками, махала ручками:  
Ай, лучкы, лучечкы, які-сьте зелені,  
У мінуту, у дві будете червені.

Кат юй главку стинав, матка-отець плакав,  
А як тот труп скакав, вшыток народ плакав.

*Старина*

## РИБАЛКИ ЗНАХОДЯТЬ ПОКИНЕНУ ДИТИНУ

373

А на мості паластівськїм стала ся новина,  
Бо Маруся молоденька породила сына.

Як она го породила, красні го повила,  
І на Дунай, тиху воду там вна го бросила.

– Плавай, дитя, плавай, дитя, од краю до краю,  
Не зазнала-сь вітця-матір, не задавай жалю.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Шыткы дівкы паластівські до громады ішли,  
Кажда собі зелененький свій віночок несли.

А Маруся молоденька лем позаду ішла,  
І на собі свій зелений віночок не несла.

– Ой Марусьо, Марусенько, де-сь свій вінок діла?  
– Головица ня боліла, та єм го не вила.

І Марусі молоденькій так право судили,  
Же молоду Марусеньку во Дунай бросили.

А молода Марусенька на Дунаю плавле,  
І на свою стару маму правов ручков кывле.

– Мамко моя прелюбена, ты маш дома дві, дві –  
Не давай їм доволенку, як-сь давала мені.

Не пуцай їх на вечуркы, най ті дома сплять, сплять,  
Та будеш ты, мамко, знати, же суть дівкы зясь, зясь.

Збійне

374

[Sostenuto] ♩ = 76-80

У не - ді - лю ра - но ста - ла са но - ви - на,  
 мо - ло - день - ка Ма - ру - си - на по - ро - ди - ла си - на.  
 2. Та як вна го по - ро - ди - ла тай го у - по - ви - ла...

У неділю рано стала са новина: 22  
Молоденька Марусина породила сына.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Та як вна го породила, та й го уповила,  
Та вна его маленького на Дунай пустила.

– Плавай, плавай, білий сину, разом із водою,  
А я буду, як-єм была, дівков молодую.

Пушли, <пушли> рыбарове рыбочки ловити,  
Не вловили жанну рыбку, лем малу дітину.

Прийшли вни додому, дали в селі знати,  
Бы дав бірув до громады дівчата зогнати.

Ідуть, ідуть вшиткі дівкы, та вни собі ідуть,  
Та си каждая на голові зелений вінок несуть.

Молоденька Марусина мало призустала,  
Та вна собі з тонкым рубком головку зв'язала.

– Мамко моя солоденька, маєш дівок сім, сім –  
Не пушшай їх по вечурках, няй ти дома сплять, сплять.

Мамко моя солоденька, маєш дівок п'ять, п'ять –  
Не пушшай їх по вечурках, няй ти дома сплять, сплять.

На вечурках серед хыжы будуть дівкы спати,  
Годна бы са над даеднов пригодонька стати.

Мамко моя солоденька, маєш дівкы три, три –  
Не пушшай їх по вечурках, реміня з них дри, дри.

Мамко моя солоденька, маєш дівкы дві, дві –  
Не давай їм розпусточку, як-ес дала мені.

*Збій*

Пушли, пушли рыбарчыкы рыбчыкы їмати, 21  
Не їмили щуку-рыбу, лем малу дітину.

Пушли, пушли рыбарчыкы до бирова взнати,  
Шыткы дівкы пав'янонькы до бирова гнати.

Вшыткы дівкы пав'янонькы до бирова ідуть,  
Кажда собі на головці златый вінок несе.

Біла Мар'я, Марусина з-заду привустила,  
Та вже свою головоньку рубком пов'язала:

– Біла Марьо, Марусино, што ся тобі стало,  
Же ты свою головоньку рубком пов'язала?

– Боліла ня головонька понад чорні очі,  
Та я собі зав'язала тонкым рубком зночі.

Не пущай їх на вечуркы в чужій хаті спати,  
Має ти са на даеднуй публиченька стати.

Мамко моя, мамко моя, маєш дівок п'ять, п'ять –  
Не пущай їх на вечуркы, най ті дома сп'ять, сп'ять.

Мамко моя, мамко моя, маєш дівок три, три –  
Не пущай їх на вечуркы, ремінь із них дри, дри.

*Березовець*

## ІНШІ ВБИВСТВА ТА ПОРАНЕННЯ

### ВДОВА-КРІПАЧКА ТОПИТЬ ДИТИНУ

376

Коли муровали білу Маковицу,  
Гонили на панське убогу вдовицу.  
Єдну неділеньку сына породила,  
Другу неділеньку сына поховала.  
Третю неділеньку на панське ей гнали,  
На панське ей гнали, покоя не дали.  
На панське ся брала, горенько плакала,  
А в своїх слезоньках сыночка купала.  
На єдной рученькі сыночка тримала,  
А з другов рученьков каміня давала.  
Каміня давала, озера глядала,  
Жебы свого сына навек окупала.  
– Плавай, сыну, плавай в глубоком озері,  
Не зазнал есь отца, не зазнай матери.  
Отца есь не зазнал, бо ти го Господь взял,  
Мати тя утопит, зато ю не зазнаш.

*XIX стол.*

### БРАТИ ВБИВАЮТЬ СЕСТРИНОГО КОХАНЦЯ

377

Тот зборовський замочок,  
Єст в нім шідем дівочок.

Кажда была заспана,  
Што фраїра не мала.

Лем то єдна не спала,  
Што фраїра чекала.

Чекала го з вечера,  
Ниж ей швічка горіла.

Як ей швічка загасла,  
І она спати пішла.

Пришол милый, задуркал,  
Підковками зачеркал.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Тихо, милий, не дуркай,  
Підковками не черкай,

Лем вызувай чижмичкы,  
Кепень і ногавичкы,

А завіс їх над мене,  
Сам легний ведля мене.

– Дівко моя, што робиш.  
З кым в коморі говориш?

– З кым бы, матко, – з, перином,  
Бо є тяжка надо мною.

– І я під ньом лігала,  
Мі тяжка не бывала.

– Станте горі, сынове,  
Мате швагра в коморі,

Мате швагра шварного  
Зо ставу седлацкогю.

Сынове не мешкали,  
Лем шабличкы забрали,

А Янічка рубали,  
До Дуная метали.

Де з Янічка кров текла,  
Вшыдиль ружа выквітла.

Дівкы ружы зберали  
А парібком давали.

Кажда дала свойому,  
А я не мам раз кому.

*Нижній Тварожець*

378

*Allegretto*

Ма - ко - виц - кый за - мо - чок, є в нім се - дем  
ді - во - чок, гей, є в нім се - дем ді - во - чок.

Маковицкий замочок,  
Є в нім седем дівочок,  
Гей, є в нім седем дівочок.

Кажда дівка заспала,  
Што фраїра не мала.

Лем та єдна не спала,  
Што фраїра чекала.

Чекала го з вечера,  
Ніж ей свічка горіла.

Друга свічка догорят,  
Милий двері отворят.

– Станьте, братове, горі,  
Мате швогра в коморі.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Братя горі ставали,  
На кусы го рубали.

Де кров капла і сикла,  
Біла ружа выквитла.

Дівкы ружу торгают,  
Хлопцям пірка давают.

Кажда дават свойому,  
А я не мам раз кому.

*Хмельова*

379

А там долов замочок,18  
Єст там седем дівочок.  
Кажда дівка заспала,  
Лем та єдна не спала,  
Што милого чекала.

Чекала го з вечора,  
Покы свічка згоріла.  
Зачала свічка лігати,  
Зачал мильй клопкати,  
Острожками черкати.

– Стиха, мильй, не клопкай,  
Острожками не черкай,  
Моя мати чуйно спит,  
Жадны жарты не заспит.

– Сынове, встаньте горі,  
Мате шовгра в коморі!  
Сынове не мешкали,  
Лем шаблчкы тягали,  
На кусы го рубали.

Кадыль тота кров брызла,  
Червена ружа зыйшла.  
Дівчата ей торгали,  
Кажда свому давали.  
А я смутна не мам кому,  
Поручам шы не знам кому.

*Вишній Орлик*

380

Штири волю, штири сут,  
Преплавали Торису,  
О березу ся чухали,  
Бо Іванка чекали.  
Ани ся не чухайте,  
Ани його не чекайте,  
Бо Іванко в коморі  
З дівчиною говорит.

– Дівко моя, што робиш,  
З кым там тільки говориш?  
– Мамко моя, з перину,  
Бо є курта на зиму.  
– Тільки-сь під ню лігала,  
Іші курта не была.  
– Станьте горі, сынове,  
Є там хтоси в коморі.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

А сынове не чекали,  
Лем шабличкы забрали,  
На кускы го рубали,  
До заграды кидали.  
Кадый з нього кров текла,  
Сама ружа выквитла.  
Дівкы ружы торгали,

Хлопцім пірка давали.  
Кажда дала своїому,  
А я не мам вже кому.  
Проступ ся мі, земличка,  
Бы-м виділа Іванка,  
Проступ ся, чорна зем,  
Бы-м говорила я з ним.

*Маковиця*

РОЗБІЙНИКИ ВБИВАЮТЬ ПАСТУХА

381

Ей на горі, на горі,  
На кошыцкой долині  
Пасе Янчі два волы.  
Пришли д ньому гайтове:  
– Ой ты Янчі дай волкы,  
Бо ти главку здоймеме.  
– Я вам волкы та й не дам,  
Радше ся з вами поровнам.

Коли вни ся рівнали,  
Там му главку стинали.  
Де з той главкы кров текла,  
Червена ружа уцвіла.  
Дівчкы ї рвали,  
Хлопцім перка давали.  
Боже, Боже, што же то,  
Червена ружа з чего то?

*XIX стол.*

МИСЛИВЕЦЬ ЗАСТРІЛЮЄ ДІВЧИНУ

382

В тым боровым, там у леше  
Там сестричка траву чеше.  
– Кто ти казал траву жати,  
Кедь ты мусиш загинути?  
  
– Кедь я мусю загинути,  
Дай ми трикрат вырекнути.  
– Можеш волать ай штырикрат,  
Не почує тя отец, мать.

Кедь першы раз заволала,  
Чорна гора са озвала,  
Кедь другый раз заволала,  
Чорна гора са ламала.

Кедь третій раз заволала,  
Сестричка ей услышала:  
– Сестры, братя, зле є з нами:  
Наша сестра вола в гаї.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Подьме spolu до гаїчка,  
Чо роби наша сестричка.  
Як-зме пришли до гаїчка,  
Постретли-зме ягеричка.

– Ягер, ягер, поведз правду,  
Чом маш флінту скырвавену?  
– Застрелил ем голубичку,  
Чо сехала на ходничку.

Ведне, вноці си співала,  
Мне смутному спать не дала.  
– Ягер, ягер, поведз правду,  
Лебо підеш под присягу.

А ягер са так налякал, –  
Знал он правду та й вырекол:  
– Застрелил сом вам сестричку,  
Чо сидела на ходничку.  
Ведне, вноці си співала,  
Мне смутному спать не дала.

Уж сестричку поховали,  
Ягерові главу стяли.  
На сестриці ростут ружы,  
А ягера їдят мухы.

Буківці

ДІВЧИНА БЕЗУСПІШНО РЯТУЄ  
ПОРАНЕНОГО ЮНАКА

383

*Allegretto*

А там до - лов при мли - ні, а там до - лов при мли - ні  
ле - жыт Ян - чик в вер - би - ні, ле - жыт Ян - чик в вер - би - ні.

А там долов при млині  
Лежыт Янчик в вербині.

Лежыт, лежыт забитый,  
Розмарійов приккрытый.

Розмарійов шіст верхів,  
Вчера вечер е з керти.

З керти, з керти, з подрадза,  
Юж Янічка провадза.

Пришла к нему Марися,  
Принесла му беліся,

А беліся і вина,  
І сама ше напила.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Ідь ты, Марись, додому,  
А не повіж нікому.

Лем ты, Марись, так повіж,  
Же ты была на сповідь.

А хто же те споведал?  
Лернастоскый пан клеван.

А хто же це біжмовал?  
Кто ме давно любовал.

Любовал ме попів сын,  
Обіцал мі волків сім:

Зе шістьома орати,  
А сегого продати.

А сегого продати,  
Погонича з'єднати.

Погоничу молодый,  
Пожень волкы до воды.

Ци бы волкы поїти,  
Ци дівчину любити.

*Цигелка*

384

А там долов при млині  
Лежить Янчик в лозині.

Лежить, лежить забитый,  
Розмарийов прикритый.

А хто го забити дав?  
Од Унгвара еден пан.

Дівчата го глядали,  
Розмарию торгали.

*Убля*

## СМЕРТЬ РОЗБІЙНИКА І ЧУМАКА

### ДІВЧИНА ОПЛАКУЄ ПОВШЕНОГО РОЗБІЙНИКА

385

[Comodo] ♩ = 86

На вы - со - куй го - рі сні - жок по - па - ду - є,  
шо то за роз - буй - ник ті - льо роз - би - ву - є?

На високуй горі сніжок попадає,  
Шо то за розбуйник, тільки розбивує.

Як го улапили, там го посадили,  
Фраїречка его плаче коло нього.

– Фраїр муй, милый муй, зла година буде!  
– Фраїречко моя, як Бог дась, та буде.

– Заженьте Ганічку на жімну водичку,  
Нех ше не патріє на мой шебенічку.

Закля Ганічка < з > жімнов водов пришла,  
Тадь уже Янічка живого не нашла.

– Тать милый муй, милый, моє поцешеня,  
То-м за тя носила шумной облеченя.

Шумной облеченя, чіжемкы червені –  
Тать милый муй, милый, моє поцешеня.

*Рунина*

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

СМЕРТЬ ДОВБУША

386

Moderato [rubato]

По - над Бес - кид зе - ле - нень - кый, по - над Бес - кид  
зе - ле - нень - кый, гей, у - пав сні - жок мо - ло - день - кый.

[ Понад Бескид зелененький ]  
Гей, упав сніжок молоденький.

Іде Добош, та й сумує,  
Гей, на балту са подпірує.

*Остружниця*

387

Там по-пуд гай зе-ле-нень-кый хо-дить До-бош мо-ло-день-кый.  
Со-кыр-ков са пуд-пи-ра-є і на нуж-кы на-лі-га-є.

Там попуд гай зелененький  
Ходить Добош молоденький.  
Соқыров са пудпирає  
І на нужкы налігає.

– А вы хлапці-голубочки,  
Збігайте са до купочки,  
Та берте ня на соқыры,  
Та несте ня в чорні горы.

*Новоселиця*

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

388

[Sostenuto, parlando]

Ой по-пуд гай зе-ле-нь-кый хо-дить До-бош мо-ло-день-кый.

[ Ой попуд гай зелененький  
Ходить Добош молоденький, ]

– Бігом, хлопці, бігом, бігом,  
Западали стежки снігом.

На нуженьку налігає,  
Топором са пудперає,  
А на хлопцув покрикує:

А ви, хлопці, ви молодці,  
Подьме разом до моєї  
Миленької усі в гості.

Улич

СМЕРТЬ ЧУМАКА

389

[Allegretto] ♩ = 110

При-шло лі-то, при-шло лі-то, при-шла і зи-ма,

не ма-є вун жад-нуй здо-быть на сво-їх во-лах.

Пришло літо, пришло літо, пришла і зима,  
[ Не має вун жаннуй здобуть на своїх волах. ]

Узяв на ся пан джуманчик та й новий кожух,  
Ой падає на землицу та й пушшає дух.

Пришла д ньому, пришла д ньому найстарша сестра:  
– Ой братчику джуманчику, де тя смерть нашла?



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

---

– Нашла вна ня, нашла вна ня в чужуй стороні,  
Ой майте там обічане на діти мої.

Ідуть волкы, ідуть волкы, жалосно рычать,  
А вни свого джуманчика із гробу кличать.

Ідуть волкы, ідуть волкы, стали в ворота:  
– Выйди, вийди, бідна вдово, бо вже-сь сирота.

*Збій*

## САМОГУБСТВА

### ЖІНКА П'ЯНИЦІ КИДАЄТЬСЯ В ДУНАЙ

390

Повів козу на ярмарок,  
І корову на торжок,  
А сам в корчмі п'є, гуляє,  
Прийде дому – жону б'є.

– Не бий мене, чоловіче,  
Моє тіло не рубай,  
Лишу я ти дробні діти,  
Сама пуйду за Дунай.

У неділю скоро рано,  
Ші лем сонце виходить,  
А молода ще в ноченьки  
Ід Дунаю приходить.

Стала собі при Дунаю  
При Дунаю, при Дунаю:  
– Ой Боже муй милостивый,  
Дробні діти лишаю!

В понеділок скоро рано,  
Ші лем сонце виходить,  
Уж молодий чоловічок  
Ід Дунаю приходить.

– Чекайте вы, рыболовці,  
Щось вам маю сказати:  
Ци-сь не видів мою жену  
В Дунаю са купати?

– Видів, видів, вчера рано  
В Дунаю са купала,  
Вучка мала заплакані  
І навіки пропала.

– А Боже муй милосердний,  
Що я собі наробив?  
Же я свої дробні діти  
Од мамочки всиротив.

*Старина*

391

Продав козу на ярмарку,  
А корову на торгу,  
А сам пие і гуляє,  
Прийде дому – жену б'є.

– Не бий мене, чоловіче,  
Моє тіло не рубай:  
Ухаблю ти дробні діти,  
Сама піду за Дунай.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

---

У неділю скоро рано,  
Як сонечко виходить,  
Уже бідний чоловічок  
Ку Дунаю приходить.

– А вы хлопці-рыболовці,  
Шось вам маю сказати:  
Ци не была моя жінка  
В Дунаю са купати?

– Была, была, купала са,  
Купала са, купала,  
Лем махнула правов ручков,  
До Дунаю поплыла.

Ах, Боже мій, добрый Боже,  
Шо я тепер зробив,  
Же я свої друбны діти  
Навікы утратив!

*Іновець*

# ПРОВОДИ НА ВІЙНУ, ВОЄННИЙ ПОДВИГ, ДЕЗЕРЦІЯ

## ДІВЧИНА СТАЄ СЛАВНИМ ВОЇНОМ

392

*Allegretto*

Вы - шло пись - мо до сед - ля - кув, вы - шло пись - мо до сед - ля - кув,  
рун - та, рун - та, рун - та - рі - я, бы да - ва - ли во - я - кув.

[ Вышло письмо до седлякув, ]  
рунта, рунта, рунтарія!  
Бы давали воякув.

А селян ся застарав,  
Сів за столом та й плакав:

– Як мав дати воячка,  
Кедь я не мав сыночка?

Лем три дівкы цуремні,  
Што до войны негодні?

Дівко моя найстарша,  
Ты до войны найрадша!

– Я, татуню, не пуйду,  
Я войовать не буду,

Бо я сердца м'ягкого,  
Не забию нікого.

– Дівко моя средуща,  
Ты до войны найрадша.

– Я, татуню, не пуйду,  
Я войовать не буду,

Бо я сердца м'ягкого,  
Не забию нікого.

– Дівко моя наймладша,  
Ты до войны найрадша!

– Я, татуню, я пуйду,  
Я войовати буду,

Бо я сердца твердого,  
Я забию хоч кого.

Як ей коня сіддали,  
Отець-мати плакали.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Як на нього сідала,  
Вона сама плакала.

Сам ся цісар дивував,  
Де ся такий гусар взяв.

Як до войны ступила –  
Тристо войська забила.

У туй нашуй країні,  
На Дар'янській долині.

*Дара*

БЛИЗЬКІ ПРОЩАЮТЬСЯ ЗІ СХОПЛЕНИМ РЕКРУТОМ

393

*Moderato*

Музична партитура в двох системах. Перша система містить нотування на п'ятилінійній шкалі з двома ритмічними знаками (два чвертьні та два восьміні). Під нотою першої системи надруковано українські літери: При гу - мен - ськом кос - це - ле гус - тий саш ко - ло ньо - го, . Друга система також містить нотування з двома ритмічними знаками. Під нотою другої системи надруковано українські літери: ей, так мі ше ві - дзі, ей, так мі ше ба - чі, же мой мі - лий при - йде днесь.

При гуменському косцелі  
Густий саш коло нього,  
Ей, так мі ше відзі, ей, так мі ше бачі,  
Же мой мілий прийде днесь.

Ать прийде он, прийде  
На том сивом конічку,  
Так шебе пріпіна, так шебе прікапча  
На лівый бок шаблічку.

Шабель шебе пріпіна.  
На свой ше дом узіра,  
Так горко ізбыхнув, так горко заплакав,  
Аж под ним конь зреготав.

Матка того слышала,  
Дораз вонка бежала:  
– Ать сыну мій, сыну, ать сыну мій, сыну,  
Хто тя на ту войну дав?

– Дал ня, моя мамко, дал  
Тот гуменський чаков пан,  
Твердо пов'язац дал, твердо пов'язац дал,  
А ші гу мне варту дал.

Варта прі мне стояла  
Од вечера до рана,  
А як дал пан Бог день, а як дал пан Бог день,  
Привели ня до пана.

– Ставай, пане, на врата,  
Ведеме ті реґруга,  
Твердо пов'язано, твердо пов'язано,  
З Гуменного послано.

*Пчолине*

### ДІВЧИНА, ЯКІЙ ЗАБРАЛИ МИЛОГО В РЕКРУТИ, ВСТУПАЄ В МОНАСТИР

394

При ярочку дівчаточко фіялку зберало,  
Шяло собі на бережок, горенько плакало.

Коло нього горі-долов люде преходжают:  
– А што же ты, шварна Ганча? – так шя го пытают.

– Отца не мам, маткы не мам, сестры ем не мала,  
Пострітла ем шугаїчка, ручку ем му дала.

Вчера зме шя зруковали, одну ночку спали,  
Гнеска рано го шандаре до гарешту брали.

Пала-м пред них на коліна, обняла милого:  
– А пусте же го, панове, пре Бога живого!

– Вера мы го не пустиме, мусит з нами іти,  
З чорней книжки модлити шя, в гарешті шідити.

*Миротин Рів[н]енської обл.*

## ДОЛЯ ПОЛОНЯНОК

### ДІВЧАТ ВЕДУТЬ У ТУРЕЦЬКИЙ ПОЛОН

395

Коли турци воювали,  
Білу челядь забирали.

А у нашой попадонькы  
Зяли они три дівонькы.

Першу зяли попри возі,  
Попри возі, на мотузі,

Другу зяли попри коні,  
Попри коні на ремені.

Третю зяли на конічка  
До білого шугаїчка.

Єдна плаче: – Ножкы мої,  
Тівко світа походили,

Тівко світа походили,  
Отца, матір не виділи.

Турци, турци, татарины,  
Пусьте вы нас до родины,

До родины, до мамонькы,  
До той рідной сторононькы.

– Тогды підеш до родины,  
Як г морі камінчик сплыне.

Як г морі камінчик сплыне,  
А піречко наспід хпаде.

*Чертіжне*

396

Коли туркы войовали,  
Білу челядь забрали.  
А у нашой попадюнкы  
Взяли они три дівонькы.  
Єдну взяли попри возі,  
Другу взяли на провазі,

Третю аж до воза взяли,  
Аж до самой коломазі.  
Туркы, туркы, татаронькы!  
Пусьте мене до родины,  
Ку родині, ку матери.

*Габура*

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

## ПОРАНЕННЯ Й СМЕРТЬ НА ВІЙНИ

БРАТ (СИН) НЕ ВЕРТАЄТЬСЯ З ВІЙНИ

A  
397

**Moderato**

А под го-ров, под По - доль - ском, а под го-ров, под По - доль-ском  
 сто - їть ці - сар з сво - їм вось - ком, сто - їть ці - сар з сво - їм вось - ком.

[ А под горюв, под Подольском ]  
[ Стоїть цісар з своїм воськом, ]

Сестра патрі на облачок,  
Питає се, де ї братчик.

Стої, стої та й рахує,  
Веце воська потребує.

– Там твой братчик на той горі.  
Тримає гавку на камені,

Пише листи да розсила:  
Кто ма сына, ний посила.

Його коник коло нього,  
Гребе ножков, жалує го.

Єдна сестра брата мала,  
На войну го посилала.

Уж выгребав по копыта,  
А ші слуха, ци пан дыха.

Як са двою розлучали,  
Прегоречно заплакали.

Уж выгребав по колена –  
Свого пана сховац треба.

– Ідь ты, братчик, у край світа,  
Не забывай на ня, дітя.

Покля мой пан на мене шедзіл,  
Шеліякий овос едзіл,

Минув рочок, та і півдра,  
Уже їде восько з світа.

А як мой пан зо мене спаднул –  
Ани овса, сламы не мам.

*Пчолине*



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Б  
398

Єдна мати сына мала,  
На войну го посылала:  
– Іди сыну, на ту войну,  
За рок, за два придеш дому.  
Минул рочок, минули два,  
Мого сына з войны нема.  
Ідут паны офіцеры,  
Мого сына уж не ведут.  
– А вы паны офіцеры,  
Де-сьте мого сына діли?  
– Мы го в картах не програли,  
Ани-зьме го не пропили.  
Он там лежит уж забитый,

Чорнов глинов є прикритый,  
Коник його коло нього,  
Гребе ножков главку його.  
Пришов коник под ворота  
Та й заіржав: я сирота.  
Выйшов отец, выйшла мати,  
Зачали з ним розмовляти:  
– Ой ты коню, ты сивенький,  
Де є наш сын молоденький?  
– Як го з мене ізнимали,  
Кров із нього проливали.  
Куди тота кровця тече,  
Біла ружа за ньов цвіте.

*Ладомирова*

ЧЛЕНИ РОДИНИ РОЗМОВЛЯЮТЬ  
З ПОРАНЕНИМ ВОЯКОМ

Б  
399

Єдна мамка сына мала,  
На війну го посылала:  
  
– Ід ты, сыну, ід на війну,  
О два рочки прийдеш дому.  
  
Уж два рочки уж минуло,  
Мого сына все не было.  
  
Каноніре з війны ідут,  
Мого сына уж не ведут.

– Каноніре, де-сте были,  
Де-сте сына зохабили?  
  
– Мы-сме ти го не пропили,  
Ани в карты не програли.  
  
Він там лежыт на долинці,  
Тримат главку на каменці.  
  
Коник його піля нього,  
Гребе ножком, жалує го.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Прийшла к ньому мати його,  
Плаче над ним, жалує го.

– Сыну, сыну, де ти товар,  
Што-сь на війні завоювал?

– Мамко моя, ідь од мене,  
Не розкравай серце мое.

Тоды мі го розкравали,  
Як ня на війні рубали.

Прийшла к ньому мила його,  
Плаче над ним, жалує го:

– Милый, милый, што тя болит?  
– Ручкы, ножкы, серде мое.

Білу хустку порізала,  
Йому раны завивала.

*Бехерів*

МИЛИЙ НЕ ПОВЕРТАЄТЬСЯ З ВІЙНИ

А  
400

За нашим валалом пташечкы співають,  
Уж мого милого, уж мого милого  
На войну волают.

Волают, волают, коня му шідлают.  
– На кого ня лишиш, на кого ня лишиш,  
Мій любый шугаю?

– Лишу я тя, лишу сам не знаю кому.  
О рік або о два, о рік або о два  
Верну шя додому.

Два рочкы минули, хлопці з войны ідут,  
Мойого милого, мойого милого  
Лем коничка ведут.

*Нижня Ядлова*

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

401

В зеленім гаїчку птачки виспівують.  
Уж мого милого, уж мого милого на войну волають.

Волають, волають і коня сідлають.  
– На кого ня вхабиш, на кого ня вхабиш, вояку коханий?

– Охаблю я тебе, што кралює в небі,  
А о рочок о два, а о рочок о два верну ся ку тобі.

А уж рочок, уж два, як са война точить.  
Моя премилена, моя премилена выплакує очі.

Выйшла серед села, уж гусаре ідуть,  
З-під мого милого, з-під мого милого лем коничка ведуть.

Ведуть они, ведуть, жалосно укритый,  
Же уж мій миленький, же уж мій миленький на войні забитый.

Забитый, забитый, прийми Боже душу,  
А я молодая, а я молодая жаловати мушу.

– Не жалуй, дівчино, не жалуй так того:  
Іде нас сто тисяч, іде нас сто тисяч, вибер си єдного!

– Хоць бы вас сто ішло, тисяч-тисячами,  
Жаден такый не є, жаден такый не є, як був мій коханий.

*Збудський Рокитів*

402

В зеленум гаїчку пташочки співають,  
Уж мого милого, уж мого милого  
На войну волають.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Волають, волають, коничка сідлають.  
– О два, о три рочки, о два, о три рочки  
Верну ся додому.

А кедь ся не верну, буду ті писати,  
З чорною тинтою, з чорною тинтою,  
Аж будеш плакати.

Два рочки минуло, хлопці з войны ідуть,  
З-під мого милого, з-під мого милого  
Лем коника ведуть.

Ведуть вони, ведуть на чорно привито, –  
Уже муй миленькый, уже муй миленькый  
Напевно забитый.

– Не плач, мила, не плач, не жалуй тамтого:  
Іде нас сто тисяч, іде нас сто тисяч,  
Выбер си єдного!

– Хоч бы вас ту было, як піску морського,  
Не було й не буде, не було й не буде,  
Як мого милого.

*Дара*

403

Пониже Кленовой пташечкы співають,  
Уж мого милого до войны волають.

Волають, волають, коничка сідлають.  
– На кого ня лишиш, мій милый шугаю?

– Лишу я тя, лишу – сам не знаю кому,  
За два, за три рочки верну ся додому.

462

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Два рочки минули, хлопці з війни ідуть,  
А мого милого лем коника ведуть.

Ведуть они ведуть, покровцьом прикритый,  
Ой, уж муй миленькый на війні забитый.

– Не жалуй ты, мила, не жалуй ты його,  
Є нас ту не тільки, выбер си єдного!

– Хоць бы вас ту было як піску морського,  
Не буде й не было, як мого милого.

ПОРАНЕНИЙ НА ВІЙНІ ПОВЕРТАЄТЬСЯ  
ПТАХОМ ДО МИЛОЇ ТА ВМИРАЄ В НЕЇ

404

Летить птачок, сяднув на облачок.  
Ци спиш, мила, ци ня добрі чуєш,  
Ци ня вірно любієш?

Не спю, не спю, я тя добрі чую,  
Але я ті отворить не пуйду,  
Бо милого на війні мам.

Так они са двое догваряли,  
По гласку са дораз іспознали  
І обидвой заплакали.

– А ты, милый, з далекої країны,  
Повідж же мі даяку новину,  
Як ті са вело на війні?

– Вело мі са, але не барз добрі:  
Порубаной у мі серце мое,  
Порубаной, посіченой.

Ідь мі, мила, до той апатыкы  
А мі принес вшеліякы лікы,  
Вшеліякы медицины.

Покля мила з апатыкы пришла,  
А з милого дотыль душа вышла,  
А з милого душа вышла.

*Кальна Розтока*

ВМИРАЮЧИЙ ВОЯК ПРОЩАЄТЬСЯ З РОДИНОЮ

405

[Allegro]

А на го - рі два я - во - ры, о - ба зе - ле - нень - кы, ле -

- жыт, ле - жыт у шпи - та - лю во - як мо - ло - день - кый, ле - // - кый.

А на горі два яворы, оба зелененькы.  
 Лежыт, лежыт у шпиталю хлопец молоденькый.

Лежыт, лежыт у шпиталю, буде умерати.  
 – Прошу я вас, камараты, дайте мамці знати.

Мамка пришла, заплакала і поцілувала.  
 – Сыночку мій, голубочку, я тя не познала!

– А як вы ня, мамко моя, мате спознавати,  
 Кедь я лежу у шпиталю, буду умирати?

Не дайте ня поховати шандарям-лицарям,  
 Лем ня дайте поховати молодым воякам.

*Старина*

406

[ Ой там в поли два яворы, оба зелененькі, ]  
 Ой там лежыть у шпиталю вояк молоденькый.

Ой там лежыть у шпиталю, гадає вмирати,  
 Каже свому камарату. – Дай додому знати.

Каже свому камарату: – Дай додому знати,  
 Бы приїхав отец – мати мене поховати.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

**Moderato**

Ой там в по - ли два я - во - ры, о - ба зе - ле - нь - кі,  
 ой там в по - ли два я - во - ры, о - ба зе - ле - нь - кі,  
 ой там ле - жьть у ши - та - лю во - як мо - ло - день - кый.

Приїхали отец – мати сивенькі, як голуб,  
 Взяли мене, пригорнули ку серденьку свому.

Взяли мене, пригорнули та й поцілували:  
 – Ой сину муй, вояченьку, мы тя не познали.

Ой сину муй, вояченьку, гадаєш вмирати?  
 Скажи, сину-вояченьку, де тя поховати?

– Нехай мене не ховають ни попи, ни дяци,  
 Лем най мене поховують чісарські вояци.

Бо ті попи, бо ті дяци на грошах біють ся,  
 А чісарські вояченькы горівкы нап'ють ся.

*Кечківці*

407

**Moderato** ♩ = 98

А там в го - ре два я - во - ре, тре-тій зе - ле - нь - кый,  
 (й) а там ле - жьть, у - ми - ра - є во - як мо - ло - день - кый.

А там в горе два яворе, третій зелененький,  
 [ А там лежыть, умирає вояк молоденький. ]

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Прийшли д ньому двоюо дівкы з білыма овцями,  
Та нашли вни вояченька в лісі пуд корчами.

– А вы дівкы, дівчинята, дайте воську знати,  
Та ний прийде пан капітан мене поховати.

Та як прийшов пан капітан з жовтою сабличков,  
Тать поплакав, тать помахав над мойов главічков.

– А вы пане капітане, дайте дому знати,  
Та ний прийде отец – мати мене поховати.

Та як прийшла отец – мати, стал са звідати:  
– Тать сыну муй, білый сыну, де тя мав сховати?

– А вы мене поховайте на тоту долину,  
Тать посадьте, тать посадьте червену калину.

Будуть пташкы залітати, калину дзьобати,  
Будуть дівкы, дівчинята за мною плакати.

Збій

408

А там горі два яворы, оба зелененькі,  
А там лежыть, умирає вояк молоденький.

А там ішли два дівчата з білыма вувцями,  
Та й найшли там вояченька в лісі пуд корчами.

Вы дівчата молоденькі, дайте війську знати,  
Абы пришов пан капітан мене поховати.

А як пришов пан капітан з жовтою шабленков,  
Та й заплакав, тай заплакав над мойов головков.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– А вы пане капітане, дайте дому знати,  
Абы пришов отец – мати мене поховати.

А як пришов отець – мати, стали ся звідати:  
– Ой ты сыну, білый сыну, де ты поховати?

– Поховайте мене, мамко, пуд тоту долину,  
Та й засадьте, та й засадьте червену калину.

Будуть пташки прилітати, калину дзьобати,  
Будуть за мнов молоденькі дівчата плакати.

*Збій*

ВОЯК ГИНЕ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

А  
409

Штернастый рочок смутный настав,  
Бо я на войну листок достав.  
В субботу рано шы-м дома був,  
В неділю вечур на варту-м став.  
Летіла куля через гору  
Та й ударила во грудь мою.  
А із той раны кров потекла,  
Аж до Дунаю вода знесла.  
А в тім Дунаю быстра вода,  
Там розмовляла мати моя.  
Там розмовляла та й плакала:  
– Десь мого сына з войны нема.  
– А вы паны офіцеры,  
Де-сьте мі сына пропили?  
– А мы ті го не пропили,  
Ані в карты не програли.  
Там ті лежит под явором  
Із своїм милым коньом.

*Гавай*

410

Штырнацяты́ рок смутный настав,  
Бо я до войны листок достав.  
В субботу вечер ші-м дома был,  
В неділю рано я ся прощав.  
– Прощай, жено, прощайте, діти,  
Бо я до войны мусю іти.  
Летіла куля через гору  
Та й ударила в грудь мою.  
Потекла кровця річенькою  
Аж до тихого там Дунаю.  
А в тім Дунаю быстра вода,  
Там нарікала жена моя,  
Там нарікала і плакала:  
– Ніт мого мужа з войны дома.  
Десь го забила остра куля  
І присьпала чорна земля.  
– А возь ты, жено, піску жменю,  
А посій ты го по каміню,  
А як із піску жито зыйде,  
Тогда то твой муж з войны приде.

Суків

Б

411

Прощайте горы, прощай Тевкас,  
Прощай, дівчино, послідній раз.

Прощай, дівчино, бо я вже йду,  
Благословила мать на войну.

Благословила мать на войну,  
Знаю я добре: по смерть іду.

Летіла куля через гору  
Та й ударила у грудь мою.

Як ударила у грудь мою,  
Потекла кровця реченькою.

Потекла кровця реченькою  
Аж до тихого аж Дунаю.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

[Allegro] ♩ = 128

Про - шай - те, го - ры, про - шай, Тев - кас,  
про - шай, дів - чи - но, по - слід - ній раз.

В тихом Дунаю чиста вода,  
Там говорила моя мила.

Десь го забила остра куля,  
І присыпала чорна земля.

Там говорила моя мила:  
– Десь мого хлопця з війни нема.

І присыпала чорна земля,  
І примулила быстра вода.

Десь мого хлопця з війни нема,  
Десь го забила остра куля.

І примулила быстра вода,  
А я остала бідна вдова.

Збій

# НЕСПОДІВАНІ ЗУСТРІЧІ. КРОВОСУМІШКА

## БРАТ-ПОДОРОЖНИЙ ЗБИРАЄТЬСЯ НОЧУВАТИ З НЕПІЗНАНОЮ СЕСТРОЮ

412

[Moderato] ♩ = 104

З по - не - діль - ка на вто - рок при - ван гро - вав па - хо - лок,  
ей, гой, ю - ха, гой, при - ван гро - вав па - хо - лок.

З понеділка на второк  
Привангровав пахолок,  
Ей гой юха гой,  
Привангровав пахолок.

Сів си за стул яко пан:  
– Дай мі, Касьо, вина джбан!  
Ей гой юха гой,  
Дай мі, Касьо, вина джбан!

– Як я ти дам вина джбан,  
Кедь на тобі злежав пан?  
Ей гой юха гой,  
Кедь на тобі злежав пан?

– По чум ты ня спознала,  
Же-сь ня паном позвала?  
Ей гой юха гой,  
Же-сь ня паном позвала?

– По конику червенум,  
По сидельці зеленум.

Ей гой юха гой,  
По сидельці зеленум.

Мама Касі казала,  
Жебы ложу стелила.  
Ей гой юха гой,  
Жебы ложу стелила.

– А ты, Касьо, ложу стель,  
А ты, хлопче, при ней стуй.  
Ей гой юха гой,  
А ты, хлопче, при ней стуй.

Кася ложу стелила,  
Три разы са мылила.  
Ей гой юха гой,  
Три разы са мылила.

– Як я ложу стелить мам  
Кедь ты мені рудный брат?  
Ей гой юха гой,  
Кедь ты мені рудный брат?

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– По чум ты ня спознала,  
Же-сь ня братцьом назвала?  
Ей гой юха гой,  
Же-сь ня братцьом назвала?

– Касьо, Касьо, дай мі нуж,  
Няй го до ся вдарю юж!  
Ей гой юха гой,  
Няй го до ся вдарю юж!

– По подобі еднакуй,  
По головці кудрятуй,  
Ей гой юха гой,  
По головці кудрятуй.

Няй по светі не грішу,  
Няй сам себе не смішу.  
Ей гой юха гой,  
Няй сам себе не смішу.

*Новоселиця*

МАТИ НАМОВЛЯЄ НЕПІЗНАНИХ СИНІВ  
ДО ОДРУЖЕННЯ З НЕЮ

413

Ходило дівчатко коло Візюй воды,  
Глядало там ключі дівочкой слободы.

В холодну водичку опустило ноги,  
Прегірко плакало, молило шы Богу:

– Не дай же мі, Боже, дітинского болю,  
Дітинского болю, бо шы го барз бою!

Скоро оно, скоро тото выповіло  
Двох білых хлопчиків нараз породило.

Як їх породило, крашні їх повило,  
До той Візюй воды оно їх шмарило.

Тота Візюй вода так шы розгнівала,  
Што обох хлопчиків на край звыруцала.

І взяли шы они за біленькы ручкы,  
Пішли они, пішли през зелены лучкы.

През зелены лучкы, за білого дничка,  
Прийшли они, прийшли до єдної корчмичкы.

Прийшли они, прийшли до єдної корчмочкы:  
– Корчмарочко млада, дай нам паліночкы!

Дай нам паліночкы такой през міряня,  
А мы ти пінязькы такой през щитаня.

Она їм палінку ліє до келюшка,  
Они їй пінязькы сыплют до фартушка.

– Шугайове двоє, красны-сте обоє.  
Котрый ня возьмете – не побануєте.

– Тівко-мя шя на швіті находив, наблукав,  
Іщи-м то не видів, жебы сын мамку взяв.

Скоро она, скоро тото выслухала,  
На дрібный порошок там шя розсыпала.

*Доброслава*

414

Ходила дівочка коло визьой воды,  
Ходила, ходила, Богу ся молила:

– Не дай мі, Божічку, дітинського болю,  
Дітинського болю, бо я барз ся бою.

Іші не вырекло – двох прекрасных сынів,  
Двох прекрасных сынів оно породило.

Як їх породило, як їх породило –  
До той визьой воды оно їх шмарило.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Тота візя вода барз ся розіграла,  
Двох прекрасных сынів на берег вывергла.

– Ідьте вы, сынове долов гу Угелю,  
Долов гу Угелю за свойов матірьов.

Як они там пришли, за стіл посідали  
І тройкый напій собі розказали.

– Давай нам, кочмарко, такой до келюшкы,  
Мы тобі піняжкы такой до фартушкы.

Давай нам, кочмарко, такой без міряня.  
Мы тобі піняжкы такой без читаня.

– Сынове, сынове, вы двоими сынове,  
Ци бы ся не выбрав з-меджі вас да-с еден?

З-меджі вас двох еден младу качмаречку,  
Младу качмаречку за жену узяти?

– Уж ем світ походив, і у воді плавав –  
Нігда я не видів, жебы сын матку взяв!

Як она учула, гірко заплакала,  
І такой она там сивым стовпом стала.

*Збудська Біла*

## ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ

### ДІВЧИНА ЗДОБУВАЄ ЗА РОЗБИТИЙ ДЗБАНОК ПАНА

415

Ішла дівка на воду  
Чрез попову заграду.  
Ішов пан, збив ї збан.

– Не плач, дівча, не плач нич,  
За твій збан ся заплатит,  
За твій збан краву дам.

Она краву не хтіла,  
Лем за збаном плакала:  
<Кет ес пан, дай мі збан!>

– Не плач, дівча, не плач нич,  
За твій збан ся заплатит,  
За твій збан волы дам.

Она волы не хтіла,  
Лем за збаном плакала:  
– Кед ес пан, дай мі збан!

– Не плач, дівча, не плач нич,  
За твій збан ся заплатит:  
За твій збан коні дам.

Дівча коні не хтіла,  
Лем за збаном плакала:  
Кет ес пан, дай мі збан!

– Не плач, дівча, не плач нич,  
За твій збан свій дім дам.

Она дім не хотіла,  
Лем за збаном плакала:  
Кет ес пан, дай мі збан!

– Не плач, дівча, не плач нич,  
За твій збан ся заплатит:  
За твій збан сам ся дам.

Слава ж тобі на небі,  
Уж ся мій збан наверне:  
За свій збан пана мам.

*Маковиця*



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

416

І - шло дів - ча, і - шло на во - ду през па - но - ву  
за - гра - ду. При - шол г ньо - му пан, та ро - бил му дзбан.

Ішло дівча, ішло на воду  
През панову заграду.  
Пришол г ньому пан  
Та розбил му дзбан.

– Ей ты, мале дівча, не плач все,  
За дзбан я ті дашто дам.  
Дам ті хыжу, дам  
За зелений дзбан.

А дівчатко хыжу не хцело,  
Лем за дзбаном жаліло:

– Мій зелений дзбан,  
– Што загубил пан.

– Ей ты, мале дівча, не плач все,  
За дзбан я ті дашто дам.  
Дам ті квітку, дам  
За зелений дзбан.

А дівчатко квітку схотіло,  
Но за дзбаном жаліло:  
– Мій зелений дзбан,  
Што загубил пан.

*Крайня Бистра*

417

Ішло дівча на воду  
През попову заграду,  
Стрітил його еден пан,  
Розбил йому його дзбан.  
Кед-ись пан, заплац дзбан,  
Рунтарія, заплац дзбан.

А я за дзбан таляр дам,  
Рунтарія, таляр дам.  
Дівча таляр не хцело,  
Лем за дзбаном плакало,  
Рунтарія, плакало.

*Буківці*

ДІВЧИНА ЗДОБУВАЄ ПАРУБКА ЧАРАМИ

А  
418

А на горі сіята,  
Пасло дівча ягнята.

Накопало кореня  
З-під сивого каменя.

Варило го в молоці, –  
Сходжайте ся, паробці!

Іщі корінь не скипів,  
Уж там єден прилетів.  
– Што тебе ту принесло,  
Ци помело, ци пресло?  
– Приніс мене враный кінь,  
Бо я буду фраїр твій!

*Млинарівці*

МОЛОДА ЖІНКА  
ОБМАНЮЄ СТАРОГО МУЖА (I)

419

Оженил ся старый, сивый  
На два тыжні перед жнивы,  
Угу, ига, перед жнивы.

Узял собі старый младу,  
Чесала му сиву браду.

Старый младой не віровал,  
Од краю ю заліговал:

– Старый, старый, пусть мя вонка,  
Бо мя болить головонька.

– Не болить тя головонька,  
Лем ти стоїть фраїр вонка.

Як з постели вискочила,  
Штири плоты прескочила,

А тот пятый терновый был,  
Под ним лежал хлопец білый.

– Жено моя, де ты была,  
Де ты ся так оросила?

– Ішли дівкы шматы прати,  
– Не заперли жадны враты.

Тоты птиці, яловиці  
Поскакали до пшениці,

А з пшениці та до проса,  
А там была велька роса.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

А із проса аж до ярцу,  
Там я была, ты псїй старцу.

Кедь тя вхвачу за чуприну,  
Вержу з тобов под перину.

Кедь тя імлю за бороду,  
Скошу з тобов загороду.

Ліпше з младым под тернинов,  
Як зо старым под перинов.

*XIX стол.*

ГОЛУБКУ  
РОЗЛУЧИЛИ З ГОЛУБОМ

420

Під дубиною, під зеленою  
Сїдит голубок з голубиною.  
А сїдит, сїдит, цілюют ся,  
З сивыма крильцями обїймают ся.  
А пришов стрілец з темного луга,  
Забил, розлучил з пары голуба.  
Голубка забил, голубку глапил,  
Сыпле пшеничку, ліє водичку.  
Голубка не їст, голубка не п'є,  
Под дубиною плакати іде.  
– Чом же ты не їш, чом же ты не п'єш,  
Под дубиною плакати ідеш?  
– Як я мам їсти, як я мам пити:  
Кого-м любила, трудно забути.  
– А прыд ты гу мні, мам сімсто голубів,  
Та выбер собі, котрый ті любый.  
– Ходила я, глядала я,  
Не нашла того свого милого.  
Бо мій был милый, чорнобровильй,  
З чорныма очками, з сивыма крильцями.

*Бехерів*

## ЛЮБОВНА ЗРАДА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

### ДІВЧИНА ПЛАТИТЬ ВІНКОМ ЗА ПОЛЬОВУ ШКОДУ

A  
421

В темпі вальси



Ку-па-ло-ся дів-ча в мо-рю, пас-ло ко-нич-ки на по-лю,  
пас-ло та і на-вер-та-ло, на Я-нич-ка за-во-ла-ло.

Купало шя дівча в морю,  
Пасло коничкы на полю,  
[ Пасло та і навертало,  
На Яничка заволало. ]

Ніж шя дівча оглянуло,  
А коничків уж не боло,  
А пан старый ішол з поля,  
Загнал коничкы до двора.

А дал він ї три таяры –  
Єден велькый, а два малы:  
– Ту маш, дівча, сховай собі,  
А на вечур приду к тобі.

– Та як придеш, тихо ступай,  
Підковичками не дупкай,  
Бо мати мі хора лежыт,  
Як почує – дораз біжыт.

Іщи мати не уснула,  
Коморичка задудніла.

– Старый, скоро ставай горі,  
Хтоська в дівчиній коморі.

А ніж старый з ложки скочил,  
А пан през облак выскочил,  
Та як скочил, собі свиснул,  
Милу за рученьку стиснул.

– Остань, мила, остань здрава, –  
Я паробок, а ты вдова,  
Я паробок із пірочком,  
А ты вдова із сыночком.

Пушай пірко до Дунаю,  
Най ті плыне коло краю.  
Як ті піде пірко до дна,  
Та будеш ты дівка годна.

– Не пішло мі пірко до дна –  
Не буду я дівка годна,  
Лем мі плават коло краю  
З того великого жалю.

Шариське Чорне

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

422

Купало ся дівча в морю,  
Пасло павы понад воду,

Ішол пан урядник з поля,  
Заял павы му до двора.

Дівча з моря вискочило,  
Павы себе навратило.

Давал єму три таляры:  
Єден велький, а два малы.

– Ту маш, дівче, сховай собі,  
Я на вечер придем к тобі –

Як панове до вечері,  
А мы двоє до постелі.

Як панове лягали спать,  
А мы з милом облап'ять ся.

– Ставай, слуго, ставай горе,  
Бо хтось дурка у коморе.

Закляй слуга з лужи скочил,  
Пан урядник вон вискочил.

Як вискочил, так засвиснул,  
Білій Ганчі ручку стиснул:

– Зостань, Ганчо, зостань здрава,  
<Я паробок, а ты гдова.>

Я паробок под піречком,  
А ты гдова зо сыночком.

*Млинарівці*

423

[ Купало шя дівча в морю, ]  
Пасло павы на Дунаю.

Пан урядник ішол з поля,  
Загнал му павы до двора.

Дівча з моря вискочило,  
Павы назад навернуло.

– Ту маш, дівча, три таляры,  
Єден велький, а два малы.

Ту маш, дівча, сховай собі,  
Я на вечур приду к тобі.

– А кед придеш, тихо ступкай,  
З подковками мі не дупкай.

Моя мати чуйно лежыт,  
Хто задупкат – такой бежит.

*Вишній Орлик*

424

**Moderato**

Ку - па - ло са дзев - ча в мо - рю, ку - па - ло са дзев - ча  
в мо - рю, пас - ло ко - ня в шы - рум по - лю.

[ А там долу, на Ондаве,  
Купало шя дівча шварне. ]  
[ Пан польовник пришов з поля,  
Завел коничкы до двора. ]

А дівча шя поспорило,  
Пану дражку заставило.  
– Ту маш, дівча, три таляры,  
Єден велькый, а два малы.

Ту маш, дівча, сховай собі,  
Я на вечур приду к тобі.  
– А кед придеш, тихо ступкай,  
Подковками мі не дупкай.

*Вишній Орлик*

425

А там долов при Ондаві  
Пасло дівча коні враны.  
Вышов к ньому пан із двора,  
Загнав коничкы до двора.

Давало му трий талярі –  
Єден велькый, другый малый:  
– Скрый ты, дівча, скрый талярі,  
Бо я вечур прийду к тобі.

– Кедь ты прийдеш, легко ступай,  
Подковками легко черкай,  
Бо мой отець слабо спавать,  
На ня велькый позор давать.

– Ставай, старый, ставай горі!  
Хтось із дівков у коморі.  
Поки старый з ложки скочив,  
А пан з коморы выскочив.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Як вискочив, та і свиснув,  
Милу за рученьку стиснув:  
– Зістань здрава, мила моя,  
Я парубок, а ты гдова!

– По чім ты ня гдотов назвав,  
Кедь ты при мні лем ночовав?  
– Хоть бым лем був лем годину –  
Веце-сь нігда не дівчинов.

Ішло дівча попід плоты,  
Оплакіє свої часы,

А милый са припатрює  
Та са з нього высміває:

– Пусть ты камінь до Ондавы,  
Кедь ти сплаве – будеш моя.  
А дівча са намыслило,  
З древа камінь уточило:

– Плавай, камінь, не ходь до дна,  
А чей бы я вінка годна.

*Осадне*

426

*Allegretto*

А там до-лу на Он-да-ве ку-па-ло шя дів-ча швар-не.  
Пан по-льов-ник при-шол з по-ля, за-вел ко-ныч-ки до дво-ра.

[ Купало са дзевча в морю, ]  
[ Пасло коня в шырум полю. ]

А пан лесник з ліса выйшов  
Та й коника дому зайшов.

А дзевча са поспішило  
Та й на дразі заступило.

Выхопило три талярі –  
Єден бульший, а два малі.

– Девча, девча, сховай себе,  
Лем ня прийми нучку д собі.

– Радо прийму – тихо ступай,  
Лем пудковами не здуркай,

Бо муй отець лежить, лежить,  
Як подуркать – вонка бежить.

Поки старый з ложа скочив,  
А муй милый вон вискочив.

Як вискочив – та й записнув,  
Та й за ручку мене стиснув:

– Зостань здрава, фраїречко,  
Уж ты не мам за дзевечку.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Я парубок за кlobучком,  
А ты вдова за впасочком.

– Як-єм скоро повдовіла –  
Єдну-м нучку з тобов спала.

– Хоть не нучку – годиночку,  
Уж ты не мам за дзевечку.

Пущай камень до тей воды,  
Кедь ти камень стане горе,  
Тоды будеш в моєм дворе.

Пущай перо до тей воды.  
Кедь ти перо впаде до дна,  
Тоды будеш жінька годна.

*Новоселиця*

427

Купало са дівча в морю,  
Пасло коня в шырум полю.  
Пан горарный з ліса ішов  
Та й із коня долу зышов.  
А дівча са напудило  
Та й на дражку выскочило.  
Выхопило три таляри:  
Єден велький, а два малы.  
– Дівча, дівча, сховай собі,  
То за нучку буде тобі.  
– Прийди, муй пан, по вечері,  
Як я буду у постелі.  
Прийди, прийди, тихо ступай,  
Пудковками не іздуркай,  
Бо муй нянько в хижі лежить,  
Хто іздуркать – вонка біжить.  
А вун прийшов та й іздуркав,  
Пудковками та й іздуркав.  
– Старый, старый, вставай горі.

Докля старый вон са кукнув,  
Та й пан горарный вон выскокнув.  
Як выскокнув, та й і свиснув,  
Своей милуй руки стиснув.  
– Зустань здрава, мила моя,  
Я паробок, а ты вдова.  
Я паробок пуд піречком,  
А ты вдова пуд віночком.  
Кедь хцеш ходзіц по слободі,  
Верз ты камінь до той воды:  
Кедь тот камінь буде плавать,  
Будеш в моім домі бывать.  
Кедь хцеш ходзіц по слободі,  
Верз тото перо до той воды:  
Кедь того перо впаде до дна,  
Будеш свойго вінка годна.  
– Плавай, плавай перо до дна,  
Чей бы-м свого вінка годна!

*Підгородь*



КАВАЛІР ЗРАДЖУЄ ДІВЧИНУ  
ПІСЛЯ СПІЛЬНО ПРОВЕДЕНОЇ НОЧІ

428

Ей около Пряшова  
Стоїть липка зелена,  
А на тій липці широкое листя,  
Три пташкове пискають.

Не были то пташкове,  
Лем трьоме гавалірове,  
Догваряли ся вни о шварнім дівчатку,  
Котрому ся достане.

Єден каже: моя є!  
Другый каже: як Бог дасть.  
Ей, а тот третій, серденько мое,  
Яке-сь мі є смутніцьке!

*Колонія*

ПАРУБОК ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ ПІСЛЯ ГРИ В КАРТИ

429

А за нашом хыжом зеленая грушка,  
Ей, похылила шы, ей, зелена голузка.

Голузь шы схылила, вершок шы ей зламал,  
Парадный паробочок з дівчатьми карты грал.

Як они шы грали, так они шы грали,  
Ей, з великого граня дали шы до спаня.

Прилетіл сивый птах, шыял він на липочку,  
Ей, так прекрасно шпівал, зобудил Анічку.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

– Ставай, Анцьо, горі, ты уж шя выпала,  
Ей, твій зелений вінок зимна вода жяла.

– Кедь она го вжяла, най она го несе,  
Я його поїмам там в церниньском леше.

Там в церниньском леше древка вода несе,  
Сидит на нім дівча, жовты власы чеше.

Як їх розчесало, гірко заплакало;  
– Ей, бодай была я тя, Іван, не зазнала.

Не зазнала тебе, ни коничка твого,  
Збавил ес ня, збавил вінка зеленого.

Бо тот мій віночок з той зеленой руты,  
Бо то такы ношят худобны сироты.

*Бехерів*

430

Шырока яличка, высокый вершок мат,  
Сидит під ньом Ганча, з Янічком карты грат.

Грали они, грали до білого рана,  
З великого граня дали шя до сpany.

Прилетіл соколик, седол на яличку,  
Так крашні зашпівал, zobудил Ганічку.

– Вставай, Ганцьо, горе, уж ты шя выпала,  
Бо уж твій віночок быстра вода вжяла.

Кедь она го вжяла, най она го несе,  
Поїмам я його в калиновом леше.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

В калиновом леше вода древко несе,  
Сидит на нім Ганча, жовты власы чеше.

Волат на ню Янчик з той високой горы:  
– Одріж, Ганчо, одріж з той гадвабной шнуркы.

– Хоць бы-м одрізала метер і півдруга,  
Та я уж не буду дівка, як єм была.

*Куримка*

431

А за нашом хыжом зелененька грушка,  
Ей, похылила шы їй доєдна голузка.

Голуз шы схылила, вершок шы їй зламал,  
Ей, парадный паробок з дівчатком карты грал.

Як они шы грали, та шы облап'яли,  
З великого граня дали шы до спаня.

Прилетіл білый птах, шял він на лісочку,  
Так прекрашні шпівал, зобудил Ганічку:

– Стан, Ганічко, горі, уж ес шы выпала,  
Твій зелений вінок зимна вода вжяла.

– Кед она го вжяла, най собі го несе,  
Та я го поїмам в требишівскым лесе.

В требишівскым лесе вода древко несе,  
Шідит дівча на нім, жолты власы чеше.

Як їх зачесало, гірко заплакало:  
– Бодай была я тя, шугай, не зазнала.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Ни тебе самого, ни коничка твого,  
Як ты мене збавил вінка зеленого.

Віночку зелений, як ты мі запропал,  
Уж ты мі не будеш на главці трепотал.

На главці трепотал, на клинку зеленил,  
Віночку зелений, як ты шя мі змінил!

Віночку зелений, рада-м тя носила,  
Про одну паскуду ем тя утратила.

*Вишня Полянка*

432

А за нашом хыжом зелененька грушка,  
Ей, похылила шя ї доєдна голузка.

Галуз шя ї зогнул, вершок шя ї зламал,  
Ей, парадный паробок з Ганічком карты грал.

Грали они, грали, полігали спати,  
Ей, прилетіл сивый птах, зачал їх зганяти:

Стань, Ганічко, горі, уж ес шя выпала,  
Ей, твій вінок зелений быстра вода вжяла.

*Вишній Орлик*

433

Там за нашом хыжом є зелена грушка,  
Похылила ся їй зелена голузка.

Голузка схылила, вершок ся їй зламал,  
Парадный паробок з дівками карты грал.

486

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Як грали, так грали, полігали спати,  
Прилетів білий птах, почав їх зганяти.

Прилетів білий птах, присів на яличку,  
Так красно заспівал, што збудил Ганічку.

– Встань, Ганічко, горі, уж єсь ся выспала,  
Подойш коровы, што єсь їх выграла.

– Та я не выграла статочок рогатый,  
Але я выграла тішіці-дукаты.

– Вставай, Ганчо, горі, дост ты ся выспала,  
Бо уж твій віночок быстра вода взяла.

– Як она го взяла, та най го і несе,  
Она мі го зопрє в калиновім лісі.

В калиновім лісі вода древко несе,  
Сидит на нім дівча, дрібны власы чеше.

Чесала, чесала, горенько плакала,  
Же уж свій віночок на карты програла.

*Свидник*

434

А за нашов хыжов зелененька грушка,  
Зогнула шыа на ній доєдна галузка.

Галузь шыа зогнула, а верх шыа ї зламал,  
Парадный паробок з дівчатком карты грал.

Як грали, так грали, спати полігали,  
Прийшов ку ним пташок, зачал їх зганяти:

487

Стань, Ганічко, горі, уж ты ся выпала,  
Твій зелений вінок быстра вода взяла.

– Кедь она го взяла, та най і го несе,  
Шак она го зопре в яворовім лісі.

В яворовім лісі вода дрова несе,  
Сидит на них дівча, довгы власы чеше.

Як оно чесало, прегорко плакало,  
Же оно свій вінок на карты преграло.

*Район Свидника*

435

Під нашым облачком зелененька грушка,  
Схылила шя на ній доєдна голузка.

Голузка схылила, вершок шя ей зломив,  
Парадний паробок з дівчатом вино пив.

Як пили, так пили, полігали спати.  
Прилетів сивый птах, почав їх зганяти:

– Вставай, Ганчо, горі, уж есь шя выпала,  
Твій зелений вінок быстра вода взяла.

Кет она го взяла, най она го несе,  
Сидит на нім дівча, жовты власы чеше.

Як чеше, так чеше, до Дунаю мече:  
Плавайте, власочки, до моеї мамочки.

Мамка воду брала, власочки пізнала:  
– То мого дівчатка, што-м го повивала.

*Крайня Порубка*

436

Поза нашу хыжу зеленая грушка,  
Схылил са ї голуз, доєдна голузка.  
Голуз са ї схылил, вершок са ї зламал,  
Парадный паробок з дівками карты грал.

Як грали, та грали, полягали спати,  
Пришол гу ним білый фтах, почал їх зганяти:  
– Ставай, Ганчо, горе, уже-с са выпала,  
Твій зелений вінок быстра вода зяла.

– Кедь она го зяла, най она го несе,  
Поїмам я його в тым дубравым лесе.  
В тым дубравым лесе вода древко несе,  
Сидит на нім дівче, жовты власы чеше.

Як оно чесало, горко заплакало,  
Же красный вінок быстры воды зяли.

*Буківці*

### КОЗАК ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ, ЩО ШУКАЄ ДОРОГИ В ЛІСІ

437

[ Дівчинонька на грибы ходила, ]  
У зеленім [ гаю заблудила. ]

Пришла она к зеленому дубу;  
– А ци я ту ночовати буду?

Я думала, што дуб зелененькый,  
А то стояв хлопец молоденькый.

– Ой ты, хлопче, выпровадь ня з гаю,  
Я, дівчина, дороги не знаю.

– Ой якбы ты дорогу не знала,  
Ты бы мене хлопцом не назвала.

Ой у полю береза стояла,  
На березі зозуля кукала.

Спитала зозуля березы,  
Чом береза біла, не зелена.

– Як я могу зелененька быти,  
Кедь підо мнов стояли регруты.

*Чукалівці*

*Moderato*

Дів - чи - нонь - ка на гри - бы хо - ди - ла, дів - чи - нонь - ка  
на гри - бы хо - ди - ла, в тем - нум лі - сі, га - ю за - блу -  
ди - ла, в тем - нум лі - сі, га - ю за - блу - ди - ла.

[ Дівчинонька на гриби ходила, ]  
В темнум лісі, гаю заблудила. ]

В темнум лісі, гаю зелененькум  
Пас там коня хлопец молоденький.

Ой ты, хлопче, молодый отарю,  
Вывежь мене молоденьку з гаю!

– Як я тебе із гаю виведу,  
Та я тебе із розума зведу.

– Маеш ты ня з розума зводити,  
Та я волю по гаю блудити.

Дав вун єї з коршова горілки, –  
Боже, Боже, што за розум в дівкы.

Привів вун їй пуд білу березу,  
Зробив з неї п'яну, нетверезу.

Привів вун їй пуд білу яліцу,  
Зробив з неї трапну молодицу.

Там на горі зимный вітер віє,  
А там хлопец пшениченьку сіє.

Сіє, сіє, кунца не доходить, –  
За ним дівча дітину приносить.

– Ой ты, хлопче, на тобі дітину.  
Кідь не береш – в траві ті ей кину.

– Дам я тобі половину хліба –  
Повідж, Ганчо, на старого діда.

– А я твуй хліб і брати не буду,  
Все на тебе повідати буду.

– На же тобі горняточко сыра –  
Повідж, Ганчо, на панського сына.

– А я тот сыр і брати не буду,  
Все на тебе повідати буду.

Пушов хлопець отца ся радити,  
Што вун має з Ганусьов робити.

– Треба тобі сім коров продати,  
А Ганусі за віночок дати.

– Мав я, батьку, сім коров продати,  
Та я волю Ганусю узяти.

Смільник



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

439

Tempo giusto

А там дів - ча на гри - бы хо - ди - ло, в тем - нум лі - сі,  
в га - ю за - блу - ди - ло. В тем - нум лі - сі, в га - ю зе - ле -  
- нь - кум па - се ко - зак ко - ня мо - ло - день - кый.

А там дівча на гриби ходило,  
В темнум лісі, в гаю заблудило.  
В темнум лісі, в гаю зелененькум  
Пасе козак коня молоденький.

Повів вун ей под суху ялицу,  
Справив з неї красну молодицу.  
Повів вун ей пуд суху ялицу,  
Справив з неї красну молодицу.

Дав дівчині коника тримати,  
А сам пушов дорогу шукати.  
Шукав, шукав ей-гой аж до ночі,  
Выплакало дівча чарні очі.

Та й пушов вун та нянька радити,  
Шо ун має із дівков робити.  
– Треба, суну, сім коров продати,  
Треба дівці за віночок дати.

Приніс ун йой келюшок з горівкы,  
Хотів знати, який розум дівкы.  
Повів вун ей под суху березу,  
Скламав вун ей п'яну, не тверезу.

– Як я маю сім коров продати,  
Воліву я дівчину узяти.  
Як я маю сім коров продати,  
Воліву я дівчину узяти.

Тополя

440

[Moderato] ♩ = 90-96

Пу - шла Гань - ча там до - лов на гри - бы,  
пу - шла Гнь - ча там до - лов на гри - бы,

491

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ



[ Пушлла Ганьча там долов на грибы, ]  
В темном лісі, в гаю заблудила.

– Дам я тобі половицу хліба,  
Бы-сь повіла на старого діда.

А там козар конічка пасе.  
– Ты козарю, виведеь ты ня з гаю.

– А я хліба і брати не буду,  
Все на тебе повідати буду.

Ты, козарю, виведеь ты ня з гаю,  
Бо я млада дороги не знаю.

– Дам я тобі половицу сыра,  
Бы-сь повіла на панського сына.

– Кедь бы-сь, млада, дороги не знала,  
Та ты бы-сь са у гай не пушшала.

– А я сыра і брати не буду,  
Все на тебе повідати буду.

Привіл вун ей пуд белу ялицу,  
Справив з неї красну молодицу.

Пушли вни са правотити,  
Шо вун має з Ганічков зробити.

Та минуло рочок два місяці,  
Та йде Ганічка козаря глядати.

– Маеш ты юй сім коров продати,  
А Ганічці за віночок дати.

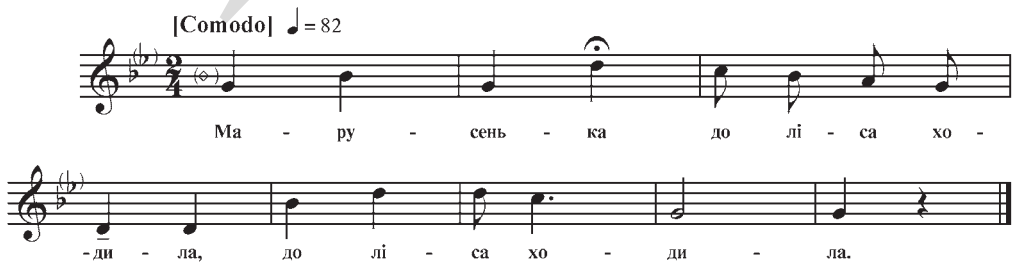
А там долов козар лучкы косить,  
А Ганюся дітину приносить.

– Як я маю сім коров продати,  
Я воліву Ганюсю узяти.

– Ты, козарю, на тобі дітину,  
Кедь не возьмеш, в траву ти ньов кыну.

Збій

441



Марусенька до ліса ходила,  
До ліса ходила.

У зеленум гаю заблудила,  
Гаю заблудила.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Я думала, же дуб зелененький,  
Же дуб зелененький,

А там стояв хлопець молоденький,  
Хлопець молоденький.

– А ты, хлопче, выпровадь ня з гаю,  
Выпровадь ня з гаю.

Я дівчина дорожки не знаю,  
Дорожки не знаю.

*Збій*

ВОЯК ПЛАТИТЬ ДІВЧИНІ  
ЗА ЗВЕДЕННЯ ТАЛЯРАМИ

442

Ей сидит дівчатко на мармар-камені,  
Розчесує власы по своїм румені.

Ей як їх розчесало, гірко заплакало:  
Бодай была я тя, шугай, не зазнала!

Ей ни тебе самого, ни коничка твого:  
Збавил ты ня, збавил вінка зеленого.

Ей бо тот вінок был мій з той зеленой руты,  
Бо то такы носят худобны сироты.

Ей закликал він його до новой коморы,  
Читат йому грошы на округлім столі.

Ей хоць бы-с мі очитал, як дрібного маку,  
То мі не заплатиш мій вінок зо злату.

Ей хоць бы-с мі очитал іші тівко втрое,  
Та мі не заплатиш за дівоцтво мое.

*Бехерів*

Розпустила власи по білом гребени,  
 Власи розпустила, талярі по столі.  
 – Вызберай, дівочко, шыткы будуть твої!  
 Дівча вызберало в зелений фартушок,  
 Гірко заплакало, руки заламало, смітрило на брішок.  
 – Ой брішку мій, брішку, який-сь мі високий,  
 Же тя не заходить фартушок на боках.  
 – Не плач, дівче, не плач, панбог ті одпустить:  
 Маш вітця сабова, фартух ті розпустить.  
 – Уж мі не споможе ани святыи Боже.  
 А я задумала штыри дівкы мати:  
 Допомозь мі, Боже, штыри пооддати.  
 Іші задумала-м штырох сынів мати:  
 Допомозь мі, Боже, штырох школувати.

Красний Брід

### ЖАНДАРМ ЗВОДИТЬ ДІВЧИНУ

[Allegro]

Вы - хо - дит со - неч - ко по - за гус - ты са - ды, на -  
 - у - чил ша к нам хо - ди - ти е - ден шан - дар мла - дый, на - // -дый.

Выходит сонечко поза густы сады.  
 Научил ша к нам ходити еден шандар младый.

– А мамичко моя, дозвольте мі того,  
 Дозвольте мі полюбити шандаря младого!

– А дівчино моя, поняхай шандаря:  
 Шандар піде, повандруе – ты останеш сама.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Поняхай шандаря, дівко моя мила,  
Бо ты будеш на рученьках найдуха носила.

Дівка нич не дбала, матір не слухала,  
Лем забрала периночки, шла за шандаряма.

Не минул іши рік – дівка назад пришла,  
Принесла сой шандарчатко, што собі го нашла.

– А мамичко моя, – помож мі ховати,  
Та ты буде шандарчатко бабичком кликати.

– Кедь єс го принесла, ховай си го сама,  
Што-с хотіла, то єс нашла меджи шандаряма.

*Кружльова*

445

Засвітило сонце понад густы сады,  
Научив ся до нас ходить младый шандар.

– Дівко моя люба, не любуй шандаря,  
Шандар піде, повандріє, ты останеш сама.

– Мамко моя люба, не нехам шандаря:  
Шандар ме верне любує, а я го мам рада.

Іши не минуло ани дві години,  
Принесла ми шандаречка гедвабны перины.

– Мамко моя люба, поможте ми ховац,  
Та вас буде младый шандар бабушкой волац.

– Дівко моя люба, ховай собі сама,  
Што-с хотіла, то-с достала, на руки шандаря.

*Буківці*

КОЗАКИ КВАРТИРУЮТЬ У ДІВЧИНИ,  
ЩО КОЛИШЕ НЕШЛЮБНУ ДИТИНУ

446

А ішли там, а ішли там козаци з убоза,  
 Стали собі, стали собі конец презола.  
 Стали собі, стали собі радоньку радити,  
 Де то мают, де то мают коні поставити.  
 До Мариші, до Мариші, до Мариші двора.  
 А Маришя, а Маришя за округлым столком  
 Пиє винко, пиє винко зо своїм пахолком.  
 А пахолко, а пахолко на паперу пише,  
 А Маришя, а Маришя дітину колыше.  
 – А люляй мі, а люляй мі, пренещесне дзецко,  
 Уж мі ништо не вінчує: Добрий ден, дзівечко.  
 Лем мі каждый повіст: Добру ноцку, пані,  
 А я шя облівам з горкыма сылзами.

Курів

447

*Adagio*

В чор- нуй го - рі, в чор- нуй ю - гас о - вес ко - сить,  
 в чор - нуй го - рі, в чор - нуй ю - гас о - вес ко - сить,  
*meno mosso*  
 за ним Гань - ча, за ним, за ним Гань - ча, за ним,  
*a tempo*  
 за ним Гань - ча, за ним зим - ну во - ду но - сить.

[ В чорнуй горі, в чорнуй  
Югас овес косить. ]

За ним Ганьча, за ним  
Зимну воду носить.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Пойдь, югаску, до мні  
Зимну воду пити,  
Шось мы си будеме  
Двойо говорити.

– Дам я ти, дівчатко,  
Половицу овец,  
Жебы-сь не повіла,  
Же я йому отец.

В чорнуй горі, в чорнуй  
Югас овес косить,  
За ним Ганьча, за ним  
Білої дитя носить.

– Возьми си, югаску,  
Маленьку дітину.

Бо кедь го не береш –  
Кыну го в долину.

– Камарате брате,  
Курва на нас плаче,  
Та мы са урадьме,  
Туй курві заплатьме.

Дайме мы юй, дайме  
Козу із кузлятьом,  
Бы вна не ходила  
По селі з горнятьом.

А шші мы юй дайме  
Корову з телятьом,  
Няй ей памбуг пуб'е  
З єї копылятьом.

3бій

## ВТЕЧА З КОХАНЦЕМ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

ЧУЖИНЦІ ВИКРАДАЮТЬ ДІВЧИНУ  
З КОРЧМИ І СПАЛЮЮТЬ ЇЇ В ЛІСІ

448

*Moderato*

При до - ро - зі корч - ма ду - же із - рад - ли - ва,  
не сл - ну ді - воч - ку ві - ноч - ка зба - ви - ла,  
не сл - ну ді - воч - ку ві - ноч - ка зба - ви - ла.

При дорозі корчма дуже ізрадлива,  
[ Неєдну дівочку віночка збавила. ]

А у туй корчмочці піють два чужинці,  
Піють і гуляють, дівча намлувають:

– Подь ты, дівко, з нами, з двома парубками,  
Ліпше тобі буде, як у ріднуй мамы.

Дівча глупой было, та їх послухало,  
Сіло на коничка, з ними ся побрало.

Їхали, їхали горі долинами,  
Прив'язали дівча к сосні волосами.

Горить сосна, горить, а дівча говорить:  
– Хто в лісі ночує, ний муй голос чує,



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Хто муй голос чує, ний рубає граба,  
Ний йде позерати, яка моя зрада.

Хто в лісі ночує, ний рубає бука,  
Ний йде позерати, яка моя мука.

Хто дівчину має, ний дома тримає,  
Ний пуд запад сонца в корчму не пуцає.

*Остружниця*

449

Moderato

А на го - рі сос - на, а пуд ньов корч - ми - на,  
е - я, го - я, а у туй корч-мич - ці пи - ють три чу - жин - ці.

А на горі сосна, а пуд ньов корчмина,  
[ Ея, гося, а у туй корчмичці п'ють три чужинці. ]

Єден п'є вино, а другий горілку,  
Ея, гося, а третій чужинець забавляє дівку.

– Подь ты, дівко, з нами, з нами чужынцями,  
Ея, гося, ліпше тобі буде, як у ріднуй мамі.

Дівча глушой было, та і послуhalo,  
Ея, гося, сіло си до коча, з нима поїхало.

Їхали, їхали горами-долами,  
Ея, гося, прив'язали дівча 'д сосні волосами.

Вышли у долину, назбирали кмину,  
Ея, гося, запалили сосну і дівку розкошну.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Горить сосна, горить, а дівка говорить:  
– Ея, гоя, хто в лісі ночує, ний муй голос чує!

А хто дівки має, – остро їх тримає,  
Ея, гоя, ний їх до корчмины веце не пуцає.

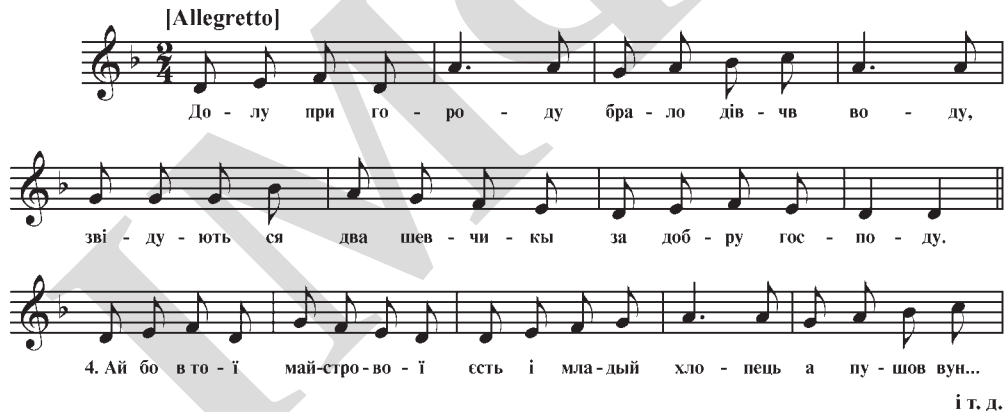
Бо тота корчмина зрадлива, зрадлива,  
Ея, гоя, неедну дівочку із світа збавила.

*Присліп*

МАНДРІВНІ ШЕВЦІ ВИКРАДАЮТЬ У МАЙСТРА ЖІНКУ

450

[Allegretto]



До - лу при го - ро - ду бра - ло дів - чв во - ду,  
зві - ду - ють ся два шев - чи - кы за доб - ру гос - по - ду.  
4. Ай бо в то - ї май-стро-во - ї єсть і мла-дый хло - пєшь а пу - шов вун...  
і т. д.

Долу при городу  
Брало дівча воду,  
Звідують ся два шевчики  
За добру господа.

Шывуть шывці, шывуть,  
З кунця дошывавуть,  
Та вни паню майстровую  
На вангрів змавлявуть.

Там у лісі хатка.  
Там добра господа,  
А дєсь єсть там старый майстер  
Й майстрова молода.

Ай бо в тої майстрової  
Єсть і младый хлопець,  
А пушов вун на йоренду –  
Дєсь там му є отець.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Ой тату муй, тату,  
Тату при горівці,  
Твоя жена, моя мати  
Пушли на вангрівці.

– Ой сыну муй, сыну,  
Иди ты додому,  
Та пуйдеме майстровую  
Коньом доганяти.

Догоняли майстровую  
Аж коло Дунаю,

А вна йому одповіла:  
– Уж тебе не знаю.

Їмив майстер майстровую  
За кабат шырокий,  
Махнув майстер майстровую  
На Дунай глубокий.

– Плавай, мила, плавай  
Од краю до краю,  
Бо вже ты мні одповіла:  
– Я тебе не знаю.

Улич

ДІВЧИНА ВТІКАЄ З ДОМУ З КОЗАКОМ

451

Зашуміла березонька на дворі,  
Прилетів к нам козаченько на коні.

Выйди, вийди, Марусенько, на двере,  
Одбер собі подарунок од мене.

Марусенька дзбаночок вхопила,  
І на воду, і на воду біжала.

– Марусенько, дівко моя, што робиш,  
Із кым ты там, дівко моя, говориш?

– З служничками, моя мамко, служничками,  
Выправила-м на водицю з дзбаночками.

– Нашто тобі, моя дівко, водиці,  
Кедь ты маєш винце, пивце в пивниці?

Возьми того зеленого, обмыйся,  
Возьми того червеного, напийся.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

А мамочка у тім часі уснула,  
Марусенька з козаченьком здунула.

А мамочка ураненько станула,  
Челядонькы і смутненько збудила:

Посідайте, челядонькы, на коні,  
Здоганяйте Марусеньку край поля.

Здоганяли Марусеньку край поля:  
– Верний же ся, Марусенько, додому!

– Не зато я з козаченьком здунула,  
Жебы я ся додомоньку вернула.

Повідajte там моїй мамці-гдовиці,  
Мать она там три віночки в пивниці.

Скоро она три віночки схом'яне,  
А на мене Марусеньку спом'яне.

Де же моя Марусенька, як ружа?  
В шырім полю, в шырім краю, без мужа.

Де же моя Марусенька, як квіток?  
В шырім полю, в шырім краю сироток.

*Видрань*

МАНДРІВНІ МАЗУРИ ЗАБИРАЮТЬ ДІВЧИНУ З СОБОЮ

452

А вноці, вночі  
Коло полноці:  
– Ставай, мила, ставай горе,  
Дац коням воды.

– Як же я мам стац,  
Коням воды дац,  
Кед мі мамка заказала.  
Жебы-м з никым нич не мала,  
Мушім го слухац.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

– Мамкы шя не бой,  
Шідай на мой конь.  
Поехаме в чужі краї,  
Єст там пекны обычаї;  
Мальованый двор.

През двор ехалі,  
Люде плакали:  
А што то є за єдина,  
А што то є за дівчина, –  
Єха з панами?

Вышли на поле, –  
Скрикнул на коне.

Ах Боже мой премиленьый,  
Уж мой вінечек зеленьый  
Зостал на столе.

Закуляла го по столе:  
Ой лапай, лапай,  
Ой лапай, лапай,  
Соколе.

Соколятко го лапало,  
На враного коня,  
На враного коня  
Шідало.

*Курів*

453

А з горы, з горы  
Ідут мазуры,  
Лем тот єден мазуречок,  
Што мі несе мій віночок  
Розмарійовый.

А скоро вночі  
До опівночі  
Приїхали они:  
– Вставай горі, коханічко,  
Дай коням воды!

– А як я мам стати,  
Коням воды дати,  
Кедь мі matka заказала,  
Жебы-м з никым не гадала,

Мусю ей слухати.  
– Матку не слухай,  
Сядай на наш коч!  
Поїхаме в чужі краї,  
Єст там красны обычаї,  
Мальованый двір.

През двір іхали,  
Люде плакали:  
– А што є то за новина,  
А што є то за дівчина,  
Іде з панами?

– А іде, іде,  
Бо наша буде.  
Шіст пар коні іде за ньов,

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Хоць бы за даяку паню,  
Бо наша буде.

Вышли на поле,  
Скрикли на коні:  
– Огляни шя, красна пані,  
Огляни шя, красна пані,  
Чо вшытко твое!

– Ой, шытко мое,  
Што на тім возі,

Лем ем собі я забыла,  
Лем ем собі я забыла,  
Перстїнь на столі.

Перстїнь на столі,  
Яник в коморі.  
Ні є Яник не зелений,  
Ні є перстєнь не стріберный,  
Остав на столі.

*Вишній Тварожець*

# НЕЗГОДИ В РОДИНІ

## БАГАЧ ПРОДАЄ ЖІНКУ РОЗБІЙНИКАМ

454

O - ре бо - гач со - бі, о - ре бо - гач со - бі  
на вы - со - кій го - рі, на вы - со - кій го - рі.

[ Оре богач собі ]  
[ На високій горі. ]

Пришли к ньому, пришли  
Дванацет збійників.

– Орачу богатый,  
Щастя ти боже дай!

– Дай, Боженьку, і вам,  
Дванацет збійникам!

– Орачу, богачку,  
Порай же нам, порай,

Порай же нам, порай  
О жені тяжebній.

– Як я вам пораджу,  
Кедь я сам таку мам?

– Орачу-богачу,  
Кельо за ню просиш?

– Лем корец стриберных,  
Дванацет червeных.

– Орачу, орачу,  
Де ты нам ей пошлеш?

– Пошлю я ей, пошлю  
До млина, до млина,  
Де густа вербина.

Як додому пришол,  
Сіл си за столичок.

Жена його пытат:  
– А што ті, мужычку?

Він на ню здуботал,  
З зубами скрыготал.

– Бер, жено, речицю,  
Ідь зчиняй пшеницю.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

Повезеш до млина,  
Де густа вербина.

– А Боже, пребоже,  
Што то за новина?

Нигда я по ночах  
Не ішла до млина.

Як до млина ішла,  
Ніч їй не робили,

Як зо млина пришла,  
Та ей улапили.

[ Так ей постискали, ]  
Аж їй на рученьках  
Пальчики спраскали.

– Озви шя, голосе,  
По горах, по лісі,

Може, шя ку мому  
Братові донесеш.

Брат голос выпочул,  
За сестром полетіл.

А як він там пришов –  
Без душы ей нашол.

Взял ей на рамена,  
Поніс до рыхтаря...

Бо там каждый іде  
Зо своїм женичком,

А тот орач-богач  
Лем в руках з паличком.

– Яку я ей смерть дал,  
Таку вы мі дайте,

З дванацет пар кіньми  
Резторгать ня дайте !

*Герлахів*

455

**Lento**

На го - рі, на го - рі, на го - рі, вы - со - кій,  
о - ре со - бі, о - ре сед - ла - чок у - бо - гый.

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 4/4 time. The tempo is marked 'Lento'. The melody is simple and folk-like. The lyrics are written below the notes.

На горі, на горі, на горі високий  
Оре собі, оре седлачок убогий.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

А пришли ку ньому дванац збойничкове,  
Дванац збойничкове – шест пар братикове.

– Щастя ті Боже дай, убогий седлячку!  
Ци бы-с нам не раїл тяжобну женічку?

– Нач я бы вам раїл, кед я сам таку мам.  
– Убогий седлячку, за кілько ю даш нам?

– За кілько ю дати? За корец червеных,  
За корец червеных, а за корец білых.

А як пришов домів, сяднул собі за стіл,  
Сяднул собі за стіл, а так ся застарал.

Жена шя го просит: – Што єс ся застарала?  
Он на ню зрымувал, зубами зажгрятал:

– Ідь возьми речицу а ошій пшеницю,  
Возьми на рамена а занесь до млина!

Вночі ідь, вночі придь, вночі ідь, вночі придь,  
Вночі хліба напеч, вночі хліба напеч!

Як до млина ішла, нич ей не робили,  
Як зо млина ішла, та ей улапили.

Взяли ю за ручки до ліса під бучкы,  
Там ю положили – ножычкы острили.

Она ся їм просит: – Дайте лем мі покій,  
Лем собі ту єдну пісеньку зашпівам.

А гласе мій, гласе мій тоненькый гласе,  
А озвий шя, озвий по горах, по лесе!

Ачей шя братові моему донесе.  
Ніж ей братик пришол, без души ей нашол.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Зял ей на рамена, приніс до рыхтаря,  
Там він ей положыл а на гвалт задзвонил.

На гвалт задзвонили, люде ся сходили,  
На гвалт ся сходили і барз ся смутили.

А каждый седлячок зо своим женичком,  
Убогий седлячок – з лісковом паличком.

*Кожани*

ЖІНКА ПОКИДАЄ НЕЛЮБОГО ЧОЛОВІКА

456

[Moderato]



І - шов, і - шов Си - мо - донь - ко до по - ля о - ра - ти,  
ста - рый дід - цю по - зад ньо - го вол - кы по - га - ня - ти.

Ішов, ішов Симодонько до поля орати,  
Старый дідцю позад нього волкы поганяти.

Одорав са Симодонько до глибокой межі:  
– Не є мойой Катарины у білой одежі.

Одорав са Симодонько до шырого поля,  
Выпрігає сиві волы та й жене до дома.

Пришов, пришов Симодонько додому, до хаты:  
– Діти мох друбененькі, де є ваша мати?

– Татцю, татцю, пушла мати у гай за бычатми,  
Татцю, татцю, прийде мати вечур вечеряти.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Попозерав Симодонько до нової скрині:  
– Ні полотна, ані сукні, ні моєї газдині.

Ударив ся Симодонько до поли з руками:  
– Діти мої длубененькі, шо я пучну з вами?

– Татцю, татцю, не жури са,  
Прийде літо, приде зима, ожени са,  
Возьмий за са шувной дівча, біленькой як гуся.

Твоя жена буде красно у постели спати,  
Мы будеме, сиротятка, по кутох плакати.

Колонія

МАТИ НЕ РАДИТЬ СИНОВІ БРАТИ ВДОВУ

457

**Larghetto**

А по-під гай зе-ле-нень-кый бра-ла вдо-ва лен длуб-нень-кый,  
бра-ла, бра-ла, вы-бе-ра-ла і так со-бі за-спі-ва-ла:

А попід гай зелененький  
Брала вдова лен длубненький,  
Брала, брала, выбрала  
І так собі заспівала:

– Кебы то я мужа мала,  
Як бы я го сановала!  
З медом-мліком наповала,  
З кармазином одівала.

Недалеко Іван косить,  
Голос йому вітор носить.

Вергнув косов у травоньку,  
А сам пішов до домоньку.

– Дозволь, мати, вдову брати,  
Вдова знає сановати,  
З медом-мліком наповати,  
З кармазином одівати.

– Не дозволю вдову брати:  
Вдова знає чаровати.  
Чаровала мужа свого,  
Зчаріє тя молодого.

Гостовиці

[Andante] ♩ = 60-66

Ой по-під гай зе - ле-нень-кий, ой по-під гай зе - ле-нень - кий

бра - ла вдо - ва лен дуб - нень - кий, бра - ла вдо - ва лен дуб - нень - кий.

[ Ой попід гай зелененький ]  
 [ Брала вдова лен дубненький. ]

Бросив косу о травойку,  
 А сам пушов до домойку.

Брала, брала, вибрала  
 І так собі заспівала:

– Позволь, мати, вдову взяти:  
 Вдова знає сановати,

– Ой кыбы я мужа мала,  
 Та я бы го сановала,

Медом-винком напаяти,  
 До гадвабы убирати.

Медом-винком наповала  
 До гадвабы убирала.

– Не позволю вдову взяти:  
 Вдова знає чаровати.

А пониже Петро косить,  
 Вітор єму голос носить.

Зчаровала мужа свого –  
 Ші зчарує сына мого,  
 Зчарує тя молодого.

*Рунина*

## ЕМІГРАЦІЯ

### ЕМІГРАНТ, ЩО ВИЇХАВ В АМЕРИКУ ПРОТИ ВОЛІ МИЛОЇ, ЗАСТАЄ ЇЇ ВІДДАНОЮ

459

**Moderato**

Як я і - шол з кра - ю смут - ний, не - ве - се - лый,  
гей, же я му - шу і - ти до тей чу - жей зем - лі.

Як я ішов з краю смутний, невеселый,  
[ Гей, же я мушу іти до тей чужей землі. ]

Моя наймиліша ня випровадила,  
Гей, з великого жалю на ня ся шмарила:

– Не ходь, милый, не ходь до той Америки,  
Гей, не ходь, моє серце, бо то світ далекий.

А я ей не слухал, што мі повідала;  
– Гей, мусиш ту остати, драга душо, сама.

На границу-м пришов, нич мі не зробили,  
Гей, лем мі на пакташку картку приліпили.

А як я там пришов до той нашої Праги,  
Гей, уж ня там качмаре виночком нукали.

Єдны ня нукали, другы наливали,  
Гей, як ем погар выпил, та грошы пытали.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Тогды я ся, тогды добрі розпам'ятал,  
Гей, як од мене агент за шыфкарту пытал.

А як я там пришол до той Америки,  
Гей, нич я там не виділ – горы превеликы.

Моя наймиліша так мі написала:  
– Гей, як з ней сміх не роблю, та буде чекала.

*Млинарівці*

460

*Andante rubato* ♩ = 69-76

Ко - ли я ся збе - рав до тей А - ме - ри - кы,  
мо - я мла - да же - на, мо - я мла - да же - на ма - ла жаль ве - ли - кый.

Коли я ся збирал  
До тей Америки,  
[[ Моя млада жена ]  
Мала жаль великий. ]

Мала жаль великий,  
Все мня розгваряла:  
– Не ходь, мужу, не ходь,  
Далека то драга.

Далека то драга  
І кельчик великий, –  
Не ходь, мужу, не ходь  
До тей Америки.

Іші лем я прийшов  
На пруську границу,  
Заплакала жена,  
Заплакали діти.

Жена заплакала –  
Брез ґазды зустала,  
Діти заплакали –  
Без нянька зустали.

Ші лем кондукторе  
Листы выдаваю –  
Мою младу жену  
Водов поливаю.

*Рунина*

461

Тадь коли я ішов до той Америки,  
Моя млада жена мала жаль великий.

Мала жаль великий, так ня розгваряла:  
– Не ходь, драгый мужу, бо далека драга.

Бо далека драга, ай труды великы,  
Не ідь, мужу, не ідь, бо мі жаль великий.

Та як я уж сядав до того вагона,  
Моя млада жена сім раз замліла.

А як кондукторе дзвонком задзвонили,  
На мою младу жену зимну воду лили.

Через Гамбург-м втікав, в Берліні їмили,  
Та мі на мій ровцак картку наліпили.

До Берліна м пришов, винком ня нукали, –  
Як-єм погар выпив, пінязи пытали.

Дав ем сто двацять, іші мало было,  
Із півдруга стовкы мало мі осталось.

А як ем там пришов до той Америки,  
Нич я там не видів, лем горы великы.

Шаты ся порвали, чижмы з нуг спадали,  
Доки ня англійці до роботы взяли.

А як мі пудвысили п'ять і двацять центы,  
Та так ня запрягли, як мулу до чверти.

А як тоту мулу у чверти чвертууть,  
Так мене англійці в роботі мордууть.

*Новоселиця*

ЖІНКА РОЗШУКУЄ В АМЕРИЦІ ВБИТОГО МУЖА

462

Moderato

Же- на мо- я в Яв - ро - ні, а я ту,  
нич не ро-бить, лем бан - дур - кы коп - ле.

Коп-ле о - на, крач - кы об - ші - пу - є,  
а од му - жа но - ви - ну не чу - є.

Жена моя в Явропі, а я ту.  
Нич не робить, лем бандуркы копле.  
Копле она, крачки обшіпує,  
Я од мужа новину не чує.

А як она новину учула,  
Шыткой собі до порядку звела.  
Сама сідай на вранего коня,  
Та й подь до мні, драга душа моя.

Як сом пришла до Гамбурку вночі,  
Заплакали мої чорні очі.  
Ючка мої, як са ружньо старать,  
Як я маву то морьо преплавац.

Як вна тото морьо преплавала,  
Тоды я са мужа дужнавала:  
– Деська я мам мужа в Америці,  
Десь вун робить в желізной фабриці.

Та поky я до фабрики пришла,  
Та я його живого не нашла,  
Лем тоту кров, шо са з него ляла, –  
Гурко я там над ньов заплакала.

– Ві, панове, пітам вас пре Бога,  
Повіджте мі, де муй муж ісконав!  
– Я юн сконав на туй шівей скалі,  
Хто там пуйде, вірно ше покає.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

На гробі му черна ружа рошне,  
Хто ю спатрить, заплаче жалосне.  
– Не зробив вам нічого планого,  
А вы єму прервали світ єго.

*Новоселиця*

463

*Мелодія – як до тексту 471*

[ Жена мі є в Явропі, а я ту, ]	Учка мої нігда са не скають,
[ Нич не робить, лем бандуркы копле. ]	Як вни тото морьо преплавають.
Копле она, крачкы обсыпує,	А як тото морьо преплавала,
Бо вна з мужа новину не чує.	Тогды я са мужа дознавала:
А як она новину учула,	Десь я ту мам мужа в Америці,
Вшиткой собі до порядку звела,	Што вун робить в желізній фабриці.
Сама сіла на вранего коня,	Закы я там до фабрики прийшла,
Іде гу мні, драга душа моя.	Та я єго живого не нашла,
Як-ем пришла до Гамбурку вноці,	Лем тоту кров, што са з нього ляла,
Заплакали мої чорні очі,	Гурко я са над ньов розплакала.

*Збій*

ЖІНКА В КРАЮ ЗРАДЖУЄ ЧОЛОВІКА-ЕМІГРАНТА

464

**Animato**

Доб - рі є то тым не - віс - там в кра - ю, хто - ры му - жів  
в А - ме - ри - ці ма - ют, му - жі ро - бят, пре - тяж - ко

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ



Добрі є то тым невістам в краю,  
Хторы мужів в Америці мают:  
Мужі робят, претяжко працюют,  
А пінязі до краю шыкуют.

Шыкує їй, як вірній газдыні,  
Жебы она купила осмины,  
Але она на осмины не дбат,  
Лем кет она все новы чижмы мат.

Новы чижмы она мати мусит,  
А так она свого мужа лупит:  
Як заграє до сполку музика,  
Она перша як хоцтора дівка.

Стане собі до шору од краю,  
А так на ню парібці джмуркают:

– Подьте, хлопці, бо буде гостина,  
Під пазухом хліб і солонина.

А вы, діти, ідте до сусіда,  
Бо ту по вас ніт жадна потреба,  
Бо ту придут дівкы з парібками,  
Преночуйте у сусіда самі.

А як діти рано повставали,  
А хто же їм фрыштичок наварит?  
Матка лежит, бо ю болит глава,  
Бо цілу ніч в сполку танцювала.

– А вы, тату, в тым далекім світі,  
Вы не знате, як нам тяжко жыти.  
Придьте, тату, та нам фрыштик дате,  
Увидите, яку жену мате.

*Єдлінка*

465

Як то добрі тым невістам в краю,  
Котры мужов в Америці мають:  
Муж са трапить, пінязі шпорує,  
Своїй жені додому шыкує.

Он шыкує, як добрій газдыні.  
Же вна купить ярець і штвертины,

Але она на штвертины не дасть,  
Добрі, же вна гадвабны шаты мать.

Як музика із корчмы заграє,  
Она собі міжі дівкы стане,  
Стане собі до першого шору,  
Очі са їй на паробців сміють.

*Вишня Яблінка*

466

Добрі женам у тим старим краю,  
Кторі мужув в Америці мают:

Муж юй робі, в робоце ночеує,  
А пенезі до краю шыкує.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Посыла юй як добрый газдіне,  
Жебы себі выменів восьміны.  
На восьміны она барць мало дзба,  
Лем ці она вше нові шаты ма.

Нові шаты, гордованы буты,  
А так она свого мужа лупи.  
Як у корчмі заграе музыка,  
Она перша яко ктора дівка.

Стане себі од краю до шору,  
На паробкув учками мургае:  
– Тен будзе муй, цо ма грубі ногы,  
Озай тен ме барз добре загої.

Поце, хлапцы, бо буде гостина!  
Под пазухов хлебек і сланина.

А паробок – вон на то мало дба,  
Лем ше піта, ці добрі поштел ма.

– Добрі, добрі, я ей высілила,  
Довго я са на то рыхтовала,  
.....  
.....

А вы, дзеті, ідте до сусіда,  
Бо ту по вас нет жадней потребы,  
Бо ту придуть дзівкы з паробками,  
Обноцуйте у сусіда самі.

А як рано дзеті повставали,  
Хто же ім тен фрыштычок наварі?  
– Я не годна, бо ме болі глава,  
Вырайбана-м яко стара крава.

*Остружниця*

467

*Andante*

Як сом ішов з А - ме - ри - кы до - до - му,  
зо - стрі - тив ем ка - ма - ра - та на ко - ню,  
зо - стрі - тив ем ка - ма - ра - та на ко - ню.

Як сом ішов з Америки додому,  
[ Зострітив-ем камарата на коню. ]

– Камарате-брате, што нового?  
Ци не ходять к мойой жені панове?

– Ой не ходять, сама ходить за нима,  
Лем са за ньов шырой польо розвива.

Ходить, ходить, ручкы заламуе,  
Же йод мужа новину не чуе.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

А як йона новину йочула,  
Вшыткой себе до порядку звела.

Як сом того морьо преплавала,  
Так сом се по мужу дознавала.

А закля я до фабрыкы пришла,  
Та я мужа живого не нашла.  
Лем тоту кров, шо се з него ляла.

– Білий юнгар, шо вы наробили,  
Же вы мого мужа так забили?

Не зорбив вам нічого планего,  
Же-сте так му прервали швет его.

Йу Невйорку превелика біда:  
Шыфа з собов з бока на бок гыба.  
Но як мам на тоту шыфу сідять –  
Вшытко єдно в Америці вгыбать.

Бо на шыфі попи не ховають,  
Лем матрозы до моря руцають,

Як прив'яжуть фалаток железа,  
Так го рыбки до моря проводять.

Мойо цело рыбки йобтаргали,  
Йа кусточки по морю плавали.

Добре женам йу том старом краї,  
Ктора мужа в Америці має:

Муж юй робить, в роботі ночує,  
Йа до краю пенязі шикує.

Жебы йона поле вымінила,  
Йа вна на то барз мало цо дзбає,  
Коли она нові шаты має.

Нові шаты, кордовані буты,  
Так вна мужа з Америкы лупить.

Як на карчмі заграє музика,  
Йа вна перша яко ктора дівка.  
Стане себе йуд краю до шору  
Й а на хлапцу очками джмуркає:

– Пойте, хлапці, бо буде гостина!  
Пуд пазухом колач і сланина.

Й а паробок мало на то дзбає,  
Лем са пытать, яку постіль має.

– Добра, добра, шумні выстелена,  
Давно я ше на того строїла.

– Йа вы, дзеті, ідьте до сусіды,  
Бо днесь вечар не треба спотребы,

Бо ту прийдуть дівкы з паробками,  
Та ний вони преночують сами.

Скоро рано дзеті поставали,  
Йа хто же їм фрыштитчок ізварить?

Ізварить їм моя фраєречка,  
Шо мі шыла тенку кошулечку.

*Новоселиця*

## ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

468

[Allegretto] ♩ = 106–112

Доб - ре же - нам у тум ста - рум кра - і,  
 кот - ра му - жа в А - ме - ри - ці ма - є.  
 Муж юй ро - бить і теж - ко пра - цу - є,  
 а до кра - ю пе - ня - жі ші - ку - є.

Добре женам у тум старум краї,  
 Котра мужа в Америці має.  
 Муж юй робить і тежко працює,  
 А до краю пеняжі шікує.

Шікує юй як добруй газдині,  
 Бы купила у краї восьмину,  
 А вона пише, же восьмину не хце,  
 Лем на себе шумні шаты вблече.

Шумні шаты, ранцовані боты,  
 Та так она свого мужа лупить.  
 Як на карчмі музыка заграє,  
 Сама перша гу музиці стає.

Стане собі од краю до шору.  
 – Тот буде муй, шо ма грубі ноги.  
 Я бараба, вшак я то нич не дбам,  
 Лем са питаю, ци добру постіль маш.

– Добра, добра, шумно выстелена.  
 Йдіте, дзеці, спати до сусіды,  
 Йдіте, дзеці, преночуйте самі,  
 Бо ту прийдуть дівкы з паробками.

А на рано діти повставали:  
 – Хто нам, Боже, фрыштычок уварить?  
 – Я не вварим, бо ня болить глава,  
 Розтрепана яко стара крава.

Збій

469

[Moderato] ♩ = 88

Доб - рі жо - нам у тум ста - рум кра - ю,  
 кот - рі му - жа у Бель - гі - ї ма - ють.

Вун там ро - бить і теж - ко бі - ду - є,  
 сво - юй же - ні та - ля - рі ші - ку - є.

Добрі жонам у тум старум краю,  
 Котрі мужа у Бельгії мають.  
 Вун там робить і тежко бідує,  
 Своєю жєні талєрі шікує.  
 Шікує юй як дакуй газдині,  
 Бы купила на полю восьмины,  
 А вна на то нич не дає,  
 Лем у корчмі з хлопцями гуляє.

Діти врано скоро повставали  
 Та й до нянька листок написали:  
 – Няню, няню, недобра новина –  
 Наша мати моц фраїру тримать.

Як заграє у корчмі музыка,  
 Вна там перша як даяка дівка,  
 Лем си стане од шору до краю,  
 А юй учка по хлопцях бігають.

Збій

470

[Andante]

Доб - ре тим жо - нам у тум ста - рум кра - ю кте - рі му - жох  
 у (ій) Ар - ген - ти - ні ма - ю. Муж єй ро - бить, так гур - ко пра -  
 - цу - є, єй до кра - ю ой пе - не - жі ші - ку - є.

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Добре тим жонам у тум старум краю,  
Ктері мужох в Йорґантині маю.

Як на корчмі музика заграє,  
Она перва ой як то раз дівка.

Муж ей робить, так гурко працує,  
Єй до краю пенезі шікує.

Стане себе од краю до шору,  
Учка юй се ой на паробкох смію.

Шікує юй, як добруй газдыні,  
Жебы мала чим одмінять осьмины.

Тен буде муй, цо ма грубі ноги,  
Тот мі мойо ой серденько загої.

Ей а она на восьмины нич не да,  
Лем кедь она ой гадвабный кабат ма.

А вы, хлапці, ой подьте до мене,  
Буде кура ой і гусь печена.

Кабат, кабат, чижмы ранцовані,  
Ші гу тому ой з лагом лаговані.

Збій

ПОВОРОТЕЦЬ ЗАГИБАЄ НА МОРІ

471

[Largo] ♩ = 48

В А - ме - ри ці сы - па - на дра - жеч - ка,  
 Вар.: Же - на жі - є в Яв - ро - пі, а я ту...

Хо - дить по нюй мо - я фра - ї - реч - ка,  
 хо - дить по нюй мо - я фра - ї - реч - ка.

[ В Америці сыпана дражечка, ]  
[ Ходить по нюй моя фраїречка. ]

Не плач, мила, бо то уже дармо,  
Бо я іду вже на завтра рано.

Ходить, ходить, ручки заламує,  
Бо ей фраер до краю рукує.

Вже муй куфер на ліпові стої,  
А шыфкарта у кешені мойо.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Вже мі бігбас шіхту подписує,  
Шшастя-здрав'я на шыфу вінчує,

Бо на шыфі попы не ховають,  
Лем матрозі до моря руцають.

Ші прив'яжуть фалаток желіза,  
Бы тягало на самый спуд моря.

Моя жена такой лист дустала,  
Жебы мужа дому не чекала.

Братя, сестры вельку радусть мауть,  
Бо вни з поля векшу часть дустануть.

Братя, сестры, нич са не радуйте,  
Мої друбні діти погодуйте.

Збій

ЕМІГРАНТ ЩАСЛИВО  
ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДОДОМУ

472

**Moderato**

А - ме - ри - ку см зрай - зо - вал, а - ни цен - та не згаз - до - вал,  
гей, а - ни цен - та, а - ни стов - ку, ши - ку - ют ня до Нев - йор - ку.

Америку ем зрайзовал,  
Ани centa не згаздовал,  
Гей, ани centa, ани стовку,  
Шикують ня до Нев-Йорку.

У Нев-Йорку шыф рихтуют,  
Што ня на ній вышыкуют.  
Гей, агенты ся догваряют,  
Же шыфкарту про ня мают.

Як ем пришол серед моря,  
Шыфкапитан на нас воал:

– Гей, хлопці, хлопці, помольте ся,  
Громы биют, топиме ся!

Як ем пришол на край моря,  
Шыфкапитан на нас воал:  
– Гей, з Богом, з Богом, шыфо стара,  
Бо я іду до краю!

Як ем пришол до Берлина,  
Дал я собі погар вина,  
Гей, вина, вина червеного,  
Аж мі личко зрум'яніло.



ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Як єм пришол до той Прагы,  
Питали ся, ци єм здоровый.  
Гей, здоровый, здоровый, хвала Богу,  
На чупасі іду дому.

Як єм ішол през Кошыці,  
Дал єм вляти до фляшыці,  
Гей, сливовиці, теркелиці  
Та той нашой шарканиці.

Як єм пришол до Пряшова,  
Чекала ня сестра моя:  
– Гей, витай, витай, милый брату,  
Хто тобі дал на шыфкарту?

Як єм пришол до валала,  
Чекала ня мати стара:  
– Гей, витай, витай, челяднику,  
Ты нещасный вандрівнику!

Свидник

473

Parlando

Ей, А - ме - ри - ку сом зрай - зо - вал, ей, па - ру  
цен - тів за - шпу - ро - вал. Ей, па - ру цен - тів, ед - ну  
стов - ку, ей, по - на - глям са до Нев - йор - ку.

Ей Америку сом зрайзовал,  
Ей пару центів зашпуровал,  
[ Ей пару центів, єдну стовку,  
Ей понаглям са до Невйорку. ]

Ей у Невйорку шіф ладують,  
Ей цо ме на ней одшікують.  
Ей як сом пришов на стрел моря,  
Ей вируціла хаба з моря.

Ей як сом прийшов до Берліна,  
Ей випил сом там погар вина,  
Ей погар вина червеного,  
Ей як мі личко зруменело.

Ей як сом пришов до Пряшова,  
Ей юж мне чекать матка моя:  
– Ей вітай, вітай, красний сыну,  
Ей штири рочки през тя гыну.

Старина

Tempo giusto ♩ = 90

Як єм при-шов до Бер-ли-на: – Кач-ма-річ-ко, да-вай ви-на!  
 Гей, то-го ви-на чер-ве-но-го до по-га-ра склен-ча-но-го.

Як єм пришов до Берліна:  
 – Качмарічко, давай вина!  
 Гей, того вина червеного  
 До погара скленчаного.  
 Як єм пришов до той Праги,  
 Спитали ня, ци сом здорові.  
 – Ей здорові, здорові, хвала Богу,  
 Мав пенежі, ідем дому.

Як єм пришов до Стакчина,  
 На той статньої тсаниці

Ей чекала ня моя жена  
 І так гурко заплакала:  
 – Мужу, мужу, ты пияку,  
 Хто же ти дав лізь на влаку?  
 – Ей жено, жено, не жур лем са,  
 Подай ручку, побочкам тя.

Жена му ручку подала  
 І так грожне заплакала:  
 – Ей мужу, мужу, не верім те,  
 Уж три рочки чекала-м те.

*Рунина*

### МЕРТВЕЦЬ ГОСТЕМ У МИЛОЇ

Коли мильї на війну ішов,  
 Своєй милій наказовав:  
 – Кедь не прийду за рік, за два –  
 Не чекай мя, мила, нігда!

Без два рочки го чекала,  
 На третім го зчаровала,  
 Аж ся під ним зем пукала.  
 В четвер вечер по вечері

ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

Сидит Ганця на постели,  
Тримат ножкы у купели –  
Більй Янчик візля дверей.  
– Ганця, Ганця, шо ты робиш,  
Чом ми дверка не отвориш?  
Ой ци ты спиш, ци ты чуеш,  
Ци на мене очекуєш?  
– О я не спю, іно чую  
І на тебе очекую.  
Лівов ручков отворяла,  
Правов ручков го витала:  
– Витай, витай, голубойку,  
Шо-сь ми прийшов до домойку.  
Мильй, мильй, шо робити,  
Ци вечеру готовити,  
Ци челядку й обудити?  
– Ни вечеру готовити,  
Ни челядку й обудити:  
На то панбіг темну ніч дав,  
Жебы челядь спочивала,  
Бо ся в поли уконала.  
Мила, мила, уроб волю,  
Поіскай ми главку мою!  
Мила волю уробила,  
Главку ему поіскала.  
– Мильй, мильй, що тобі є,

Же ти власкы побутніли,  
Білы личка почорніли?  
– Я на войні скраю ставав,  
Дробный дожджик на мя падав,  
Же ми власкы побутніли,  
Білы личка почорніли.  
Мила, мила, уроб волю,  
Выпровадь мя ко дунаю,  
Ко дунаю ко тихому,  
Ко лісові ко темному.  
Мила волю уробила,  
Ко дунаю спровадила,  
Ко дунаю ко тихому,  
Ко лісові ко темному.  
– Мила, мила, шо-сь зробила,  
Же-сь си дідька спровадила?  
Мила ся го так улякла,  
На коліна пред ним клякла:  
– Ой Боже ж мій, шо-м зробила,  
Та я дідька спровадила!  
– Мила, мила, врать ся назад,  
Бо я юж не є твій мильй,  
Лем я дідько справедливый.  
Скоро вна ся повернула,  
На порох ся розсыпала.

*Земплин, XIX стол.*

СОКІЛ ПРИЛІТАЄ ДО МЕРТВОЇ МИЛОЇ НА ЦВИНТАР

476

Была една герличка,  
Ховала соколочка.

Ховала го за сім літ,  
А на восьмый пошов гет.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Як са сокол выхопив –  
Аж на Лемберк полетів.

Ци спиш, мила, ци чуеш,  
Ци ме верне мілуеш?

Шиднул шебе на ей гроб,  
Свойой милой конец ног.

Не шпім, не шпім, лем чуем,  
Я це верне мілуем.

Так са сокол розспівав,  
Аж са Лемберк розлігав:

*Пчолине*

СИРОТА РОЗМОВЛЯЄ  
З МЕРТВОЮ МАТІР'Ю

477

А долом цинтиром зимна вода біжыт,  
Уж моя мамичка в чорной землі лежыт.

Лежыт она, лежыт, уж веце не стане, –  
Моє смутне серце плакац не прэстане.  
Моє смутне серце з каменя твёрдого,  
Оно мні попукат з жалю великого.

На мойй мамичци біла трава росне.  
Піду я ей зожать, ачей шы мні озве.

Я траву зожала, мамка шы озвала:  
Витай, дівко, у мня, я твёрдо заспала.

Встаньте, мамко, горі, уж-сте шы выпали,  
Смотте на сироты, што пооставали.

В єднім куті штvero, а в другім п'ятеро,  
Посмотте, мамичко – шыткых дев'ятеро.

РИБАЛКИ ЗНАХОДЯТЬ  
ПОКИНЕНУ ДИТИНУ

478

А там долу на зарінку стала ся новина,  
Молодейка Марусина дитя уповила,  
Як она го повивала, на Дунай пушчала:  
– Іди, пльни, дитя мойо, поруно з водою,  
А я буду, як ем була, паньов молодюю.  
[Як] пушли там рырабочки рыбочки імати,  
Не імили шьогу-рыбу, лем білу дитину.  
Як уни її лапили, стали до порады,  
Жебы дівки-пав'янойки гнали до громады.  
Уже дівки-пав'янойки до бірова йдуть, йдуть  
Та на своїх головочках златі вінки несуть.  
Молодейка Марусина ззаду призостала,  
Та вна свою головочку рубком пов'язала.  
Уже дівки-пав'янойки од бірова йдуть, йдуть,  
Молодейку Марусину до Дунаю ведуть.  
– Мамко моя любименька, маєш дівок п'ять, п'ять –  
Не пушай їх по вечурках, най же дома сплять, сплять.  
Не пушай їх по вечурках серед хаты спати,  
Має ти ся не зо єднов публиченька стати.

Убля

РОЗБІЙНИК РОЗПОВІДАЄ  
ПРО СВОЮ ДОЛЮ

479

Балто моя востра, поведь ня в долину,  
Ой там я собі затну єдну младу свиню.

Як-ем старой істяв, молоді скунчали.  
Ешті я дома не ем – еж ня полапали.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

Сідів я там, сідів п'ять і двадцять неділь,  
Ой нігда я не видів, коли нуч, коли день.

Лем я тогды видів, коли нуч, коли день,  
Ой як ня выводили пуд гору на шыбень.

Шыбеночко моя з керцаного древа,  
Ой то на тобі висть главка премилена!

Шыбеночко моя з жовтоы ялиці,  
Ой то я молоденькый іду до землиці.

*Новоселиця*

# ПРИМІТКИ

## ПРИНЦИПИ РЕДАГУВАННЯ ТЕКСТІВ

У видання ввійшли тексти подвійного походження: з друкованих джерел та неопублікованих записів. Переважна більшість старших текстів і значна частина новіших передає мову пісень неточно, більш чи менш наближуючи її до актуальних норм літературної мови. Деякі записувачі вважали також потрібним усувати з мови текстів словацькі елементи. Втручання першого й другого порядку виходять іноді за межі фонетики й морфології й виявляють себе заміною окремих слів і зворотів, а в старших записах навіть вкладками цілих партій тексту, в фольклорній традиції неймовірних. Деякі найяскравіші випадки таких втручань визначаємо в тексті курсивним шрифтом. Зберігаючи в основному первісний текст записів, вносимо в нього поправки передусім там, де йдеться про явні помилки або недогляди записувачів та впорядників. Наші доповнення бракуючих слів вносимо в текст у гострокутних дужках < >. Попередньо друковані тексти відредагуємо за нашими принципами перепису мови.

При публікації будь-якого фольклорного твору важливо передати його автентичне мовне обличчя, зокрема його морфологічний, синтаксичний та лексичний склад. Але в ньому недоцільно й неможливо виразити всю реальність звукового образу мови. Тому в нашому виданні застосовується схематизована передача фонетичних явищ, заснована на використанні принципів літературної графіки та правопису. Її засади, вироблені після консультації з упорядником цього збірника та спеціалістами-мовознавцями, досі найпоспідовніше застосував М. Мушинка у своїй хрестоматії «З глибини віків» (Пряшів, 1967). Наводимо їх тут з певними корективами знову:

1. В основу покладено графічні засоби українського правопису. З графем, що їх у ньому немає, вживаються тільки *ы* та *г* (*g*).

2. Оскільки точніша передача фонетичних варіантів фонем *i* та *u* в наших текстах була б дуже складною, а існуючі записи часто не відбивають фактичного стану, ці фонемі пишуться за нормами сучасного українського правопису. Виняток становить передача деяких сполучень з зубними приголосними (*ни* — *ни*, *ти* — *ти*), що виражає м'яку або тверду вимову названих зубних.

3. Не позначаються закриті звужені та лабіалізовані варіанти звуків *o*, *e*, *y*. Вони виражаються відповідними буквами літературного правопису.

4. М'якість приголосних позначається знаком *ь* (на кінці слова або складу), або сполученнями з голосними *i*, *я*, *є*, *ю*. М'якість або твердість приголосних *т*,



д, н, р позначається за місцевою вимовою; вимова приголосних с, з, ш, ж, ч, л позначається за нормами літературного правопису.

5. Західношариське і спиське м'яке ш, ж, що походить із с, з, позначається перед наступним приголосним та і, я, є, ю як ш, ж.

6. За місцевою вимовою позначається м'якість або твердість суфіксів *-ець, -иця* та неподовжена вимова приголосних в кінцевих групах *-ння, -ття (насія, життя)*.

7. Літерою *в* позначається перехід *л* в білабіальне *ў* перед *а, о, у* в говірках Спиша.

8. Не позначається перехід  $d > ʃ$  перед  $i < ʒ$  (діти – гіти).

9. Випадки асиміляції приголосних передаються в основному за нормами літературного правопису.

10. Частка *ся (са, шя, ша)*, яка в місцевих говірках не зроснена з дієсловом, пишеться окремо й виражається за вимовою.

За тими ж принципами зредаговано мову старших друкованих текстів. Знак *ʒ* тут передається як *і* або *ї*; додатково залучаються букви *ы* та *ʒ*; передача морфологічних явищ достосовується за попередніми правилами до реального стану місцевих говірок. Зате в більшості випадків залишено на даних місцях звук *о* в нових закритих складах, бо він може відбивати і реальну вимову старих піснених текстів.

Якщо старше джерело не визначає строфічної структури тексту, ми реконструюємо її тільки тоді, коли це можливе без порушення первісного текстового складу запису.

В двох випадках, коли різні записувачі перебрали від тієї ж співачки (йдеться про А. Ябур) ту саму пісню в майже незміненому вигляді, ми визнали можливим вставити у вибраний текст бракуючі строфи з іншого запису.

Словесні повтори в текстах (там, де їх можна було встановити), означаємо гранчастими дужками [ ] в тексті першої строфи. Це означає, що вони появляються на аналогічних місцях також у дальших строфах.

Мовна редакція деяких записів, у яких мову співака передано неточно, спричиняла впорядникові збірника немалі труднощі. При сучасному стані вивчення народних говірок області не завжди можна було знайти розв'язку, яка виражала б типовий стан даної говірки, тим більше, що в записах неоднократно відбиті й індивідуальні мовні особливості співаків.

## ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

### ТЕКСТИ

- АЗ*  
*Ант.–Драг.* Рукописний матеріал з архіву впорядника.  
Антонович, В. – Драгоманов, М.: Исторические песни малорусского народа, т. I, Київ 1874.
- АП*  
*Атенсум*  
*Балашов* Рукописний матеріал з архіву І. Панькевича.  
Ateneum. Warszawa 1876–1901.  
Народные баллады. Вступительная статья, подготовка текста и примечания Д. М. Балашова. Москва–Ленинград 1963.
- Балліна*  
*Барт. I*  
*Барт. II*  
*Барт. III* Балліна, О.: Українські пісні. СПбетербург 1863.  
Bartoš, F.: Nové národní písně moravské. Brno 1882.  
Bartoš, F.: Národní písně moravské. Brno 1889.  
Bartoš, F.: – Janáček, L.: Národní písně moravské v nově nashbírané. Praha 1901.
- Барток I*  
*Безс.*  
*Бессар.* Bartók, B.: Slovenské ľudové piesne. I. Bratislava 1959.  
Безсонов, П.: Белорусские песни. Москва 1871.  
Бессараба, И. В.: Материалы для этнографии Седлецкой губ. Сборник Отделения русского языка и словесности АН, т. 75, № 7, СПбетербург 1903
- Бистр. I, II* Pieśni ludowe z polskiego Śląska. Tom I. Wydal i komentarzem zaopatrzył J. St. Bystroń, Kraków 1934; tom II. Wydali i komentarzem zaopatrzyli J. Ligęza i M. Stoiński, Kraków 1938.
- Бистр. Ппл* Bystroń, J. Polska pieśń ludowa. Wybór. Kraków 1923. Biblioteka narodowa ser. 1, № 26.
- Бычко* Бычко-Машко И. Е.: Сборник народных песен, записанных в поселке Калюга-Комарно, Rogoznyanskoj вол., Кобринского у., Гродненской губ. Сборник Отделения русского языка и литературы АН, т. 89, № 4, СПбетербург 1911.
- Біляк* Биляк, И.: Жаворонок. Собрание русских песен и пословиц подкарпатского народа. Ужгород 1926.

- Бук.* Буковина в піснях. Упорядкували: І. Сінченко, В. Пасічний, В. Романець. Чернівці 1957.
- Булг.* Пинчуки. Етнографический сборник. Собрал в Пинском уезде Минской губернии Д. Г. Булгаковский. СПбетербург 1890.
- Бурл.* Burlasová, S.: Ludové balady na Nohrehroní. Bratislava 1969.
- Васил.* Василенко, З.: Закарпатські народні пісні. Київ 1962.
- Вацлавік* Václavík, A.: Luhačovské Zálesí. Luhačovice 1930.
- ВВ* Vyletel vták... Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku. Budapest 1955.
- Верхр.* Верхратський, І.: Про говор галицьких лемків. Львів 1902.
- Верхр. Зам.* Верхратський, І.: Говор замішанців. Записки Наукового товариства ім. Шевченка, т. 3, 1898, с. 153–210.
- Верхр. I, II* Верхратський, І.: Знадоби до пізнання угорсько-руських говорів, т. I. ЗНТШ 27–30; т. II. ЗНТШ 40, 44, 45 (пісні в т. 29, 44). Львів 1899–1901.
- Верхр. Бат.* Верхратський, І.: Говір батюків. Львів 1912.
- Ветт.* Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Část II. Uspořádal a zpracoval K. Vetterl. Praha 1960.
- Вигл.* Vyhlídal, J.: Naše Slezsko. Praha 1903.
- Вісла* Wisła. Warszawa 1887–1922.
- Возн. Мат.* Возняк, М.: Матеріали до історії української пісні і вірші. I – II. Львів 1913 (Українсько-руський архів IX, X).
- Враб. РС* Врабель, М.: Русский соловей. Народная лира. Собрание народных песней на разных угро-русских наречиях. Унгар 1890.  
[Нерозбірливо. – Ред.]
- Враб. Урс* Врабель, М.: Угро-русски народны спѣванки (Спѣванки мараморошски). Будапешт 1900.
- Вуйц.* Wójcicki, K. W.: Pieśni ludu Białochrobotów, Mazurów i Rusi z nad Bugu. T. I–II. Warszawa 1836–1837.
- Гатцук* Ужинок рідного поля, вистачений працею М. Гатцука. Москва 1857.
- Герик* Geryk, J.: Slovenské ľudové piesne. Púchovská dolina. Diel I, zoš. 1 a 2. Bratislava 1926.
- Глогер* Gloger, Z.: Pieśni ludu. Kraków 1912.
- Гнатюк* Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка. Київ 1971.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

- Гнатюк, Русь. оселі* Руські оселі в Бачці, ЗНТШ 22, 1898.
- Гнедич* Гнедич, П. А.: Материалы по народной словесности Полтавской губернии. Роменский уезд. Вып. II, ч. I. Песни необрядовые. Полтава 1915.
- Гол.* Головацкий, Я.: Народные песни Галицкой и Угорской Руси. Часть I, II, III. Москва 1878.
- Горак* Horák, J.: Slovenské ľudové balady. Bratislava 1956.
- Горб.* Горбач, О.: Народні пісні з с. Бродина, повіт Радівці (південна Буковина). Мюнхен 1968.
- Гош.* Гошовский, В.: Украинские народные песни Закарпатья. Москва 1968.
- Гринч.* Гринченко, Б.: Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях, т. III. Чернигов 1899.
- Гузова* Janka Guzová spieva. Bratislava 1951.
- Гулак* Гулак-Артемовський, О.: Народні українські пісні з голосом. Вип. I. Київ 1868.
- Де-Волл.* Де-Воллан, Г. А.: Угросские народные песни. Записки Русского геогр. общ. по отд. этнографии XIII/1. СПбетербург 1885.
- Детва* Medvecký K.: Detva. 1911.
- Дешко* Дешко, А. П.: Народные песни, пословицы и поговорки Угорской Руси и свадьба на Угорской Руси. Записки Русского географического общества по отделению этнографии, т. I. СПбетербург 1867.
- Дмитриев* Дмитриев, М. А.: Собрание песен, сказок, обрядов и обычаев крестьян Северо-западного края. Вильна 1869.
- Добш.* Dobšinský, P.: Prostonárodné obyčaje, poverý a hry slovenské. I. Turč. Sv. Martin 1880.
- Довн.-Зап.* Белорусское Полесье. Сборник этнографических материалов, собранных М. Довнар-Запольским. Вып. I. Песни пинчуков. Киев 1895.
- Добр.* Добровольский, В. Н.: Смоленский этнографический сборник. Часть IV. Москва 1903. (Записки Русского географического общества по отд. этнографии, т. XXVII).
- Драгоманов* Драгоманов, М.: Політичні пісні українського народу XVII–XIX ст. Женева 1883–1885.

- Дул. МВ* Дулеба, А.: Маковицькі балади. (З народної скарбниці.) Пряшів 1966. Додаток до газети «Нове життя», 1966, № 51.
- Дул. ПБ* Дулеба, А.: Пісні-балади. Додаток до «Нового життя», 1965, № 52.
- Дул. Рекр. п.* Дулеба, А.: Рекрутські пісні. Додаток до «Нового життя», 1969, № 29.
- Дул. ПП.* Дулеба, А.: Переселенські пісні. Додаток до «Нового життя», 1968, № 10.
- Еварн.* Эварницкий, Д.: Малороссийские народные песни. Екатеринбург 1906.
- ЕЗ IX* Гнатюк, В.: Етнографічні матеріали з Угорської Русі, т. III. Львів 1900. (Етнографічний збірник, т. IX).
- ЕЗ XI* Колесса, І.: Галицько-руські народні пісні з мелодіями, зібрані в с. Ходовичах. Львів 1902. (Етнографічний збірник, т. XI).
- ЕЗ XXVI* Гнатюк, В.: Народні оповідання про опришків. Львів 1910. (Етнографічний збірник, т. XXVI.)
- ЕЗ XXXVI* Гнатюк, В.: Колядки і щедрівки, т. 1–2. Львів 1910. (Етнографічний збірник, т. XXXV–XXXVI.)
- Ерб.* Erben, K. J.: Prostonárodní české písně a říkadla. (5. vyd.) Praha 1937.
- Етн. обозр.* Этнографическое обозрение, СПбетербург 1889–1916.
- Єдлічка* Едличка, А.: Собрание малороссийских песен. СПбетербург 1861.
- Жарт. п.* Жартівливі пісні родинно-побутові. Упорядкували: О. І. Дей, М. Г. Марченко, А. І. Гуменюк. Київ 1967.
- ЖСт* Живая старина. СПбетербург 1890–1916.  
[Нерозбірливо.– Ред.]
- Задор* Задор, Д. – Костьо, Ю. – Милославський, П.: Народні пісні подкарпатських русинів. Ч. I. Унгвар 1944.
- Закарп. п.* Закарпатські пісні та коломийки. Упорядкували М. Кречко та П. Лінтур. Ужгород 1965.
- Закр.* Закревський, М.: Старосвітський бандуриста. Москва 1860.
- Зал.* Waclaw z Oleska: Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego. Lwów 1833.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

- Зейшн.* Zejszner, L.: Pieśni ludu Podhalan. Warszawa 1845.
- Зеньк.* Zieńkiewicz, R.: Piosnki gminne ludu pińskiego. Kowno 1854.
- ЗНТШ 50, 52* Гнатюк, В.: Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності. Записки Наукового товариства ім. Шевченка, т. 50 (1902), 52 (1903).
- Зкл* Золоті ключі. Пісенник. Упорядкував Д. М. Ревуцький. Вип. 1–3. Київ 1964.
- ЗВАК* Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Kraków 1877–1914.
- Зоря* Зоря. Львів, 1880–1897.
- Изв. ОРЯС* Известия Отделения русского языка и словесности Императорской академии наук. СПб. 1896–1916.
- Ігри* Ігри та пісні. Весняно-літня поезія трудового року. Київ 1963.
- Квітка НМ* Квітка, К.: Народні мелодії з голосу Лесі Українки. Ч. 1–2. Київ 1917.
- Квітка УНМ* Квітка, К.: Українські народні мелодії. Етнографічний збірник Українського наукового товариства в Києві, т. II, Київ 1922.
- Козл.* Kozłowski, K.: Lud Mazowsza Czerskiego. Warszawa 1867–70.
- Кол.* Колесса, Ф.: Народні пісні з галицької Лемківщини. Етнографічний збірник, т. 39–40. Львів 1929.
- Кол. I* Колесса, Ф.: Народні пісні з південного Підкарпаття. Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді, т. II. Ужгород 1923 і окр.
- Кол. II* Колесса, Ф.: Народні пісні з Підкарпатської Русі. Науковий збірник т-ва «Просвіта» в Ужгороді, т. XIII–XIV. Ужгород 1938.
- Кол. та щ.* Колядки та щедрівки. Зимова обрядова поезія трудового року. Київ 1965.
- Кол. Уус* Колесса, Ф.: Українська усна словесність. Львів 1938.
- Колеч.* Kolečány, M.: Slovenské ľudové balady. Bratislava 1948.
- Колл. I, II* Kollár, J.: Národné spievanky. (2. vyd.) Texty pripravil a poznámkami doplnil E. Pauliny. Sv. I–II. Bratislava 1953.
- Кольб.* Kolberg, O.: Dzielą wszystkie. T. 1 (Pieśni ludu polskiego), 2 (Sandomierskie), 4 (Kujawy II), 6 (Krakowskie II), 11–13 (W. ks. Poznańskie III–V), 16–17 (Lubelskie I–II), 18–19

- (Kieleckie I–II), 22 (Łęczyckie), 25–28 (Mazowsze II–V), 39 (Pomorze), 40 (Mazury Pruskie), 41–42 (Mazowsze VI–VII), 43 (Śląsk), 44–45 (Góry i Podgórze I–II), 46 (Kaliskie i Sieradzkie), 48 (Tarnowskie i Rzeszowskie), 52 (Białoruś – Polesie). Wrocław 1961–1970.
- Кольб. Вол.* Kolberg, O.: Wolyń. Kraków 1907. Peredruk: Dzieła wszystkie, t. 36.
- Кольб. Пок.* Kolberg, O. Pokucie, cz. II. Kraków 1883: Dzieła wszystkie, t. 30.
- Кольб. Пржем.* Kolberg, O.: Przemyskie. Kraków 1891; Dzieła wszystkie, t. 35.
- Кольб. Хелм.* Kolberg, O.: Chełmskie. Tom II. Kraków 1891; Dzieła wszystkie, t. 34.
- Кост.* Костомаров, Н.: Народные песни, собранные в западной части Волынской губернии в 1844 году. Малорусский литературный сборник. Издал Д. Мордовцев. Саратов 1859.
- Конощ.* Конощенко, А.: Українські пісні з нотами, I–II. Одеса 1900, 1902.
- Коцип.* Коціпінський, А.: Пісні, думки і шумки руського народу на Подолі, Україні і в Малоросії. I–II. Київ 1885.
- Кремпа* Кремпа, І.: Балади. (З народного студника.) Пряшів 1969. Додаток до «Нового життя», 1969, № 15.
- Кречко* Кречко, М.: Закарпатські народні пісні. Ужгород 1959.
- Крпелец* Крпелес, В.: Bardejov a jeho okolie dávno a dnes. Bardejov 1935.
- КСт.* Киевская старина. Київ 1882–1907.
- Куба* Kuba, L.: Cesty za slovanskou písni 1855–1929. Sv. I. Slovanský západ a východ. Praha 1933.
- Купч.* Сборник песен буковинского народа. Составил А. Лоначевский из материала доставленного Г. И. Купчанком. Записки Юго-западного отдела Русского географического общества, т. II., Київ 1875, с. 373–600.  
[Нерозбірливо. – Ред.]
- Куреляц* Kurelac, F.: Jačke ili narodne pësme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po župach Šoprunskoj, Mošonjskoj; Železnoj na Ugrih. Zagreb 1871.
- Лаз.* Лазорик, Ф.: Співаночки мої. Пряшів 1956.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

- Лемк. сп.* Лемківські співанки. Зібрав і упорядкував М. Соболевський. Київ 1967.
- Ленга* Łęga, W.: Ziemia chełmińska. Wrocław 1961.
- Лис. Зуп.* Лисенко, М.: Збірник українських пісень. I–VII. Київ–Ляйпціг 1868–1906.
- Лис. Дес.* Лисенко, М.: Збірник українських народних пісень. Десяток I–XII. Київ–Ляйпціг 1885–1903.
- Лінт. I* Лінтур, П.: Народні балади Закарпаття. Ужгород 1959.
- Лінт. II* Лінтур, П.: Народні балади Закарпаття. Львів 1966.
- Ліса* Lísa, V.: Slovákcké a lidové písně z Uherskohradištská. 2. vyd. Kroměříž 1919.
- ЛН* Літературна неділя. Ужгород 1941–1944.
- Лукаш.* Лукашевич, П.: Малороссийские и червонорусские думы и песни. СПбетербург 1836.
- Люд* Lud. Lwów 1895–1939.
- МААЕ* Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Kraków 1896–1919.
- Макс. I* Максимович, М.: Малороссийские песни. Москва 1827.
- Макс. II* Максимович, М.: Украинские народные песни, ч. I. Москва 1834.
- Малевич* Малевич, С.: Белорусские народные песни. Сборник Отделения русского языка и словесности АН, т. 82, № 5. СПбетербург 1907.
- Махт* Macht, A.: Slovenské balady lidové. Praha 1924.
- Медв.* Medvecký, K.: Sto slovenských ľudových balád. Bratislava 1923.
- Метл.* Метлинский, А.: Народные южнорусские песни. Киев 1854.
- Мисевич* Мисевич, О.: Український весільний обряд у Бойківщині. Львів 1937.
- Миява* Bodnár, J.: Myiava. Myjava 1911.
- Мішік* Mišík, Š.: Piesne zo Spiša. Martin 1898. (Piesne ľudu slovenského, zoš. 1).
- Мошин.* Moszuński, K.: Polskie wschodnie. Warszawa 1928
- МУЕ* Матеріали до української етнології (пізніше: етнології і антропології). Львів 1899–1929.



ПРИМІТКИ

- Муш. Згв* Мушинка, М.: 3 глибини віків. Антологія усної народної творчості українців Східної Словаччини. Пряшів 1967.
- Муш. Зуф* Мушинка, М.: 3 українського фольклору Східної Словаччини. Пряшів, 1963.
- На чужині* На чужині. Пісні про еміграцію в Америку. Зібрав М. Мушинка. Мелодії записав Ю. Костюк. Додаток до «Нового життя», 1964, № 3.
- Нар. сп.* Народні співанки. Зібрав і упорядкував Іван Ребошанка. Бухарест 1969.
- НЛ* Наш лемко. Тижневик. Львів 1936–1939.
- Новицький* Новицкий, Я.: Малорусские песни, преимущественно исторические, собранные в Екатеринославской губ. в 1874–1894 гг. Харків 1894.
- Новосельський* Nowosielski, A.: Lud ukraiński, t. I–II. Wilno 1857.
- Носович* Носович, И.: Белорусские песни. Записки Русского геогр. общества по отд. этнографии V, 1873, с. 45–280.
- НС* Наше слово. Варшава 1956. (Віднотовано дати публікації пісень на «Лемківській сторінці»).
- НТЕ* Народна творчість та етнографія. Київ 1957.
- Нудьга* Нудьга Г.: Бойківські народні балади та пісні. Жовтень 1966, № 6, с. 113–117.
- Олещ.* Oleszczuk, A.: Pieśni ludowe z Podlasia. Wrocław 1965.
- Орацкі* Oracki, T.: Poezja ludowa Warmii i Mazur. Warszawa 1957.
- Остапч.* Остапчук, В.: Народные песни, сказания, сказки и проч., записанные в Седлецкой и Люблинской губерниях. Живая старина XII (1902), вып. III–IV, с. 442–473.
- Ортутай* Ortutay, G.: Magyar népballadák. Budapest 1968.
- Павловський* Павловський, М.: Український пісенник. Київ 1929.
- Паулі I, II* Pauli, Ž.: Pieśni ludu ruskiego w Galicji. Tom I–II. Lwów 1839–1840.
- Паулі II* Pauli, P.: Pieśni ludu polskiego w Galicji. Lwów 1838.
- Песни к. К.* Песни казаков Кубани. Запись текстов и подготовка к печати И. Ф. Вараввы. Краснодар, 1966.  
[Нерозбірливо. – Ред.]
- Пельгрж.* Pielgrzym Iwowski. Kalendarz. Lwów 1822.
- Подкарп. Русь* Подкарпатска Русь. Ужгород 1924–1936.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

- Пл. Ст.* Plicka, K.: Eva Studeničová spieva. Turč. Sv. Martin 1927.
- Пшепюрська* Пшепюрська, М.: Надсянський говір. Варшава 1938.
- Радч.* Радченко, З.: Сборник малорусских народных песен Могилевской губернии, Гомельского уезда, Дятловичской волости. СПбетербург 1911.
- Ретюль* Röpülj páva röpülj. Magyar néballadák és balladás dalok. Budapest 1954.
- Реріх* Röhrich, L. – Brednich, R. W.: Deutsche Volkslieder. Band 1. Erzählende Lieder. Düsseldorf 1965.
- РМ* Рідна мова. Варшава 1933–1939.
- Рогер* Roger, J.: Pieśni ludu polskiego w Górnym Śląsku. Wrocław 1863, 2. wyd. 1880.
- Розенф.* Розенфельд, А.: Белорусские народные песни. СПбетербург 1904. Сборник Отделения русского языка и словесности АН, т. 77, № 3.
- Ром I* Романов, Е.: Белорусский сборник, т. I. Губерния Могилевская. Киев 1886.
- Ром Гр* Романов, Е.: Материалы по этнографии Гродненской губернии. Том I–II. Вильна 1911–1912.
- Рубец* Рубец, А.: Двести шестнадцать народных украинских напевов. Москва 1872.
- Рус. дн.* Русалка дністровая. Будим 1837; цитовано за передруком: Тернопіль 1910.
- Рудч.* Рудченко, И.: Чумацкие народные песни. Київ 1874.
- Сал. Л* Saloni, A.: Lud łańcucki. Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne VI, 1903, 187–421.
- Сіров.* Sirovátka, O.: Lidové balady na Slovákku. Uherské Hradiště 1965.
- Слов. погл.* Slovenské pohľady. 1881–1938.
- СЛП* Slovenské ľudové piesne. Zv. I. Bratislava 1950, 2. vyd. 1959; II. Bratislava 1952; III. Bratislava 1956; IV. Bratislava 1964.
- Слп* Slovákcké pėsničky. Zaznamenal a upořádal J. Poláček. I–VII. Praha 1951–1960.
- Слсп* Slovenské spevy. I.–III. Turč. Sv. Martin 1880–1926.
- СМС* Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti. 1896–1942.
- СНЛ* Spevy nášho ľudu. Martin 1953.

ПРИМІТКИ

- Собол.* Соболевский, А. Н.: Великорусские народные песни. Том I, III. СПбетербург 1895.
- СР* Срібна роса. З репертуару народної співачки Анці Ябур із Стащина. Упор. М. Мушинка. Пряшів 1970.
- Срезн.* Срезневский, И. И. Словацкие песни. Харьков 1832.
- Сусп.-поб. п.* Українські народні пісні. Пісні суспільно-побутові. Упорядкування О. М. Хмилевської. Київ 1967.
- Сушіл* Sušil, F.: Moravské národní písně. 3. vyd. Praha 1951.
- СЯНЛ* Sborník Matice slovenskej pre jazykospyt, národopis a literárnu históriu. 1923.
- Томек* Tomek, F. – Horák, J.: Slovenské písně z Uherskobrodská. Olomouc 1926.
- Удзеля* Udziela, S.: Ziemia łemkowska przed półwieczem. Lwów 1934.
- Укр. етногр. зб.* Український етнографічний збірник. I. Київ 1914.
- Улегла* Ulehla, V.: Živá píseň. Praha 1949.
- УНП I* Українські народні пісні Пряшівського краю. Книга перша. Упорядкував Ю. Костюк. Пряшів 1958.
- УНП II* Українські народні пісні Східної Словаччини. Книга друга. Упорядкував Ю. Цимбора. Пряшів 1963.
- Фальк.* Falkowski, J. – Pasznyi, V.: Na pogranczu łemkowsko-bojkowskim. Lwów 1935.
- Федер.* Federowski, M.: Lud białoruski na Rusi Litewskiej. Tom 5–6. Warszawa 1950, 1960.
- Федьк.* Народні пісні Буковини в записах Юрія Федьковича. Упорядкували і склали примітки О. І. Дей та О. С. Романець. Київ 1968.
- Филатов* Филатов, К.: Очерк народных говоров Воронежской губернии. Варшава 1898.  
[Нерозбірливо. – Ред.]
- Франко* Народні пісні в записах Івана Франка. Упорядкування (...) О. І. Дея. Львів 1966.
- Франко, Студії* Франко, І.: Студії над українськими народними піснями. Львів 1914.
- Хвиля* Українська народна пісня. Упорядкував А. Хвиля. Харків 1935.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

- Цамбел* Czambel, S.: Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov. Turč. Sv. Martin 1906.
- Чернышев* Русская баллада. Предисловие, редакция и примечания В. И. Чернышева, вступ. статья В. И. Андреева. Ленинград 1936.
- Челак.* Čelakovský, F. L.: Slovanské národní písně. Kritické vydání. Praha 1946.
- Чернік* Polska epika ludowa. Opracował St. Czernik. Wrocław – Kraków 1958.
- ЧЛ* Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu českého. Praha 1892 – .
- ЧМСп* Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin 1898 – .
- Чуб. V* Труды этнографическо-статистической экспедиции в западнорусский край. Материалы и исследования, собранные П. Чубинским. Том V. СПбетербург 1877.
- Шаф.* Šafařík, P. J.: Písně světské lidu slovenského v Uhřích. I–II. Pešť 1823–1827.
- Шейк.* Шейковський, К.: Быт подолян. I. Киев 1859.
- Шейн Бнп* Шейн, П. В.: Белорусские народные песни с относящимися к ним обрядами. СПбетербург 1874.
- Шейн В I* Шейн, П. В.: Великорусс в своих песнях, обрядах, обычаях, верованиях, сказаниях, легендах и т. п. материалы. Том I. СПбетербург 1898.
- Шейн М I* Шейн, П. В.: Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-западного края. Том. I. СПбетербург 1887.
- Шырма* Ширма, Р. Р.: Двести беларуских народных песен. Менск 1958.
- Шм. Бал.* Шмайда, М.: Балади. Додаток до «Нового життя» 1963, № 31.
- Шм. Знп* Шмайда, М.: З народної пам'яті. Додаток журналу «Дукля». Пряшів 1969.
- Шм. РП* Шмайда, М.: Рекрутські пісні. Додаток до «Нового життя» 1969, № 57.
- Шух.* Шухевич, В.: Гуцульщина. Том III, IV. Матеріали до етнології і антропології, т. V, VI. Львів 1902, 1904.

<i>Яворський</i>	Яворський, Ю. А.: Новые данные для истории старинной малорусской песни и вирши. I–XII. Львів, 1921. XIII–XIX. Львів 1922.
<i>Янув</i>	Janów, J.: Gwara Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskiej. Lwów 1926.
<i>Яценко</i>	Яценко, Л.: Буковинські народні пісні. Київ 1963.
<i>Катувль</i>	Katalog českých lidových balad. IV. Rodinná tematika. Sestavila M. Šrámková. Praha 1970.

## ОПРАЦЮВАННЯ

- Андреев, Н.: Песни-баллады в русском фольклоре. Вст. ст. у зб. Русская баллада, М. 1936.
- Балашов, Д. М.: Баллада о гибели оклеветанной жены. Русский фольклор, VIII, 1963, 132–143.
- Балашов, Д. М.: История развития жанра русской баллады. Петрозаводск 1966.
- Балашов, Д. М.: Русская народная баллада. Вст. ст. у зб. Народные баллады, Москва – Ленинград 1963, 5–41.
- Bystroń, J.: Pieśń o kochanku, wziętym przemocą w rekruty. Prace i materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne II, 1921, 1–10.
- Bystroń, J.: Pieśń o dziewczynie i przewoźniku. Lud. XXII, 1923, 63 – 71.
- Bystroń, J.: Pieśń o zbójniku i jego żonie. Prace i materiały etnograficzne IV/3, 1925, 59–93.
- Bystroń, J.: Pieśń o spotkaniu się rodzeństwa. Lud XXXII, 1933, 40–47.
- Богатырев, П. Г.: Словацкие эпические рассказы и лиро-эпические песни. Москва 1963.
- Braun, M.: Zum Problem der serbokroatischen Volksballade. Slavistische Studien zum V. internationalen Slavistenkongress in Sofia 1963. Göttingen 1963, 151–174.
- Burlasová, S.: Slovenská ľudová balada. Burlasová, S.: Ľudové balady na Horehroní. Bratislava 1969, 15–76.
- Гайдай, М. М.: Західнослов'янська та українська балада про турецький полон. Слов'янське літературознавство і фольклористика, вип. 3. Київ 1967, 108–114.

Vargyas, L.: *Researches into the Mediaeval History of Folk Ballad*. Budapest 1967.

Wasylewski, St.: *Pieśń o żołnierzu-tułaczu*. *Lud XVI*, 1910, 247–258.

[Нерозбірливо. – *Ред.*]

Гнатюк В.: *Словацький опришок Яношік в народній поезії*. Записки наукового товариства ім. Шевченка XXXI–XXXII, 1899. 1–50. Передрук: В. М. Гнатюк, *Вибрані статті про народну творчість*, Київ 1966.

Гнатюк, В.: *Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності*. Записки Наукового товариства ім. Шевченка LI, 1902, 19–37; LII, 1903, 38–67. Передрук: В. М. Гнатюк, *Вибрані статті про народну творчість*, Київ 1966.

Гнатюк, В.: *Пісня про покритку, що втопила дитину*. *Матеріали до української етнології XIX–XX*, 1919, 249–389.

Гнатюк, В.: *Пісня про неплодну матір і ненароджені діти*. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка CXXXIII*, 1922, 173–224.

Horák, J.: *Ze studií o motivech lidových písní československých*. *Národopisný věstník česko-slovanský III*, 1908, 32–41.

Horák, J.: *Ze studií o lidových baladách*. *Národopisný věstník českoslovanský XII*, 1917, 418–440.

Horák, J.: *Zo študií o ľudových piesňach slovenských*. *Sborník Matice slovenskej 1923*, 69–74.

Horák, J.: *I. Sreznevského sbírka lidových písní slovenských*. *Národopisný věstník českoslovanský XVIII*, 1925, 117–133.

Horák, J.: *Ze studií o lidových baladách slovanských*. *Polská balada «Pani pana zabiła»*. *Národopisný věstník českoslovanský XXXI*, 1950, 161–204.

Horák, J.: *Interetnické látky v slovanských baladách*. *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů*. Praha 1968, 435–444.

Horálek, K.: *Srovnávací pohled na několik typů slovanských lidových písní*. *Slezský sborník 57*, 1959, 210–217.

Horálek, K.: *Ze studiów nad śląskimi pieśniami ludowymi*. *Pamiętnik literacki 48*, 1957, 1–46.

Horálek, K.: *Studie o slovanské lidové poezii*. Praha 1962.

Horálek, K. – Horálková Z.: *K dějinám našich lidových balad*. *Slezský sborník 54 (14)*, 1956, 211–251.

Horálek, K. – Horálková Z.: *Ukrajinská píseň o vojvodovi Štefanovi v zápisu ze XVI. století*. *Slavia XXVII*, 1958, 415–424.

Horálková, Z.: *Příspěvky k motivickému a strofickému rozboru písně Vydala mati, vydala dceru*. *Slovenský národopis VIII*, 1960, 591–627.

Horálková, Z.: *Archaické útvary strofické v českých a slovenských lidových baladách*. *Slovenský národopis XI*, 1963, 310–359.

- Hoschowskyj, W.: Ein ukrainisches Räuberlied der Ostkarpaten. Beiträge zur Musikwissenschaft 1969, H. 2. 81–90.
- Грица, С. Й.: Українські балади Закарпаття та їх інтонаційна спільність з баладами сусідніх слов'янських народів. Тези доповідей VI української славістичної конференції. Чернівці 1964, 191–193.
- Grica, S. J.: K otázke intonačnej jednoty slovanských baladických piesni a romanci. Slovenský národopis 1966, 2, 344–351.
- Драгоманов, М.: Відгук лицарської поезії в руських народних піснях. Пісні про королевича. Розвідки М. Драгоманова про українську народну словесність, т. I. Львів, 1899, 66–87.
- Драгоманов, М.: Про доконечність досліду народної словесності в прикарпатській Русі. Розвідки М. Драгоманова про українську народну словесність, т. I. Львів 1899, 48–49.
- Драгоманов, М.: Фатальна вдова. Розвідки, т. II. Львів 1900, 182–196.
- Драгоманов, М.: Слов'янські перерібки Едіпової історії. Розвідки, т. IV. Львів 1901.
- Zgorzelski, Cz.: Über die Strukturtendenzen der Ballade. Zagadnienia rodzajów literackich IV/2, 1962.
- Земцовский, И. И.: Баллада о дочке-пташке. Русский фольклор VIII, 1963, 144–159.
- Zilynskyj, O.: O problémech a metodě historického studia lidových písní. Československá rusistika 1957, 2, 177–206.
- Zilynskyj, O.: O vzájemných vztazích ukrajinských, českých, a slovenských lidových písní. Zb. Z dejín československo-ukrajinských vztahov. Bratislava 1957, 203–247.
- Зілинський, О.: Про взаємовідносини між українськими, чеськими та словацькими народними піснями. Зб. З історії чехословацько-українських зв'язків. Братіслава 1959, 198–252.
- Zilynskyj, O.: Stará ukrajinská píseň o vojvodovi Stefanovi a její význam pro dějiny slovanské lidové písně. Slavia XXIX, 1960, 176–103.
- Зілинський, О.: Віршова форма старовинної української народної пісні про Стефана воєводу. (Вступ до статті Ф. Колесси.) Народна творчість та етнографія 1963, № 1, 116–118.
- Зілинський, О.: Історичні та жанрові риси пісні про Стефана воєводу. Науковий збірник Музею української культури в Свиднику I. Пряшів 1965, 214–274.
- Zilynskyj, O.: K dějinám východoslovanské písně o důstojníkoví, sluhovi a dívce. Slavia XXXVI, 1967, 2, 312–320.
- Жирмунский, В.: Народный героический эпос. Сравнительно-исторические очерки. Москва – Ленинград 1962 (розділ «Эпос славянских народов в сравнительно-историческом освещении»).



ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

- Квітка, К.: Українські пісні про дівчину, що помандрувала з зводителем. Етнографічний вісник 2, 1926, 78–107.
- Квітка, К.: Українські пісні про дітозгубницю. Етнографічний вісник 3, 1927, 117–137; 4, 1927, 31–70.
- Колесса, Ф.: Українська народна пісня в найновішій фазі свого розвитку. Ювілейний збірник на пошану М. С. Грушевського II, Київ 1928, 72–98. Передрук: Ф. М. Колесса, Фольклористичні праці, Київ 1970.
- Колесса, Ф.: Карпатський цикл народних пісень (спільних українцям, словакам, чехам і полякам). *Sborník prací I. sjezdu slovanských filologů v Praze 1929. Sv. II. Praha 1932*, 93–114.
- Колесса, Ф.: Балада про дочку-пташку в слов'янській народній поезії. *Lud sloviański* III, 1934, 147–185; IV, 1938, 1–26.
- Коморовскý, J.: *Král Matej Korvín v ľudovej prozaickej slovesnosti*. Bratislava 1957.
- Кржижановский, Ю.: Девушка-воин. Русский фольклор VIII, 1963, 56–66.
- Кузеля, З.: Угорський король Матвій Корвін в слов'янській усній словесності. Записки Наукового товариства ім. Шевченка, LXVII, 1–55; LXVIII, 55–82, LXIX, 31–69, LXX, 86–113.
- Кузеля, М.: Слов'янські балади на тему: хлопець перебирається в жіночу одіж або каже себе занести в мішку до кімнати дівчини, щоб її звести. Науковий збірник на пошану М. С. Грушевського. Львів 1906, 538–575.
- Лінтур, П. В.: Народні пісні-балади Закарпаття. У зб.: Народні балади Закарпаття. Ужгород 1959, 3–14.
- Лінтур, П. В.: Народные баллады Закарпатья и их западнославянские связи. Київ 1963.
- Лінтур, П. В.: Балладная песня о заклятии невестки в тополь. К вопросу о славянских фольклорных связях. VII Международный конгресс антропологических и этнографических наук в Москве 1964.
- Лінтур, П. В.: До проблеми походження слов'янської баладної пісні. Тези доповідей VI української славистичної конференції. Чернівці 1964, 188–190.
- Лінтур, П. В.: Украинская балладная песня о сестре-отравительнице и ее славянские связи. Тези доповідей і повідомлення до XIX наукової конференції Ужгородського університету, серія літературознавства. Ужгород 1965, 84–89.
- Лінтур, П. В.: Новые записи балладной песни «О сестре отравительнице». *Slavia* 37, 1968, 59–82.
- Melicherčik, A.: Slovensko-ukrajinské vzťahy v zbojníckom folklóre. Z dejín česko-slovensko-ukrajinských vzťahov. Bratislava 1957, 539–548.



- Мушинка, М.: З історії збирання українського фольклору Східної Словаччини. Науковий збірник Музею української культури в Свиднику І. Пряшів 1965, 181–213.
- Панькевич, І.: Пісня про Штефана воєводу як пам'ятка лемківського шарішського говору. *Linguistica slovacica* IV–VI, 1946–48, 345–367.
- Paňkevič, I.: Dvě ukrajinské písně o dívkách zajatkyňích z okolí Medzilaborců na východním Slovensku. *Národopisný věstník československý* XXXII, 1951, 73–96.
- Перетц, В. Н.: Современная русская народная песня. СПбетербург 1893.
- Потебня, А.: Объяснения малорусских и сродных народных песен, т. I, Варшава 1883; II, Варшава 1887.
- Путилов, Б. Н.: Русская историческая баллада в ее славянских отношениях. *Русский фольклор* VIII, 1963, 102–131.
- Путилов, Б. Н.: Типологическая общность и исторические связи в славянских песнях-балладах о борьбе с татарским и турецким игом. 36. История, фольклор, искусство славянских народов. Москва 1963, 413–444.
- Путилов, Б. Н.: Исторические корни и генезис славянских баллад об инцесте. VII международный конгресс антропологических и этнографических наук. Москва 1964.
- Путилов, Б. Н.: Славянская историческая баллада. Москва – Ленинград 1965.
- Sirovátka, O.: Hranice českých a polských verzí balad o sirotkovi. *Český lid* 51, 1964, 267–271.
- Sirovátka, O.: Die Erle – Die verwünschte Tochter. *Deutsches Jahrbuch für Volkstunde* 11, 1965.
- Sirovátka, O.: Vypravěčský styl v české a ruské baladě. *Národopisný věstník československý* I, 1966, 102–118.
- Sirovátka, O.: K poměru české a německé lidové balady. *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistu*. Praha 1968, 445–452.
- [Нерозбірливо. – *Ред.*]
- Słownik folkloru polskiego. Pod redakcją J. Krzyżanowskiego. Warszawa 1965. (СФП).
- Созонович, А.: Песни о девушке воине и былины о Ставре Гоудиновиче. *Русский филологический вестник*, 1885, XIV, 301–337; 1887, XV, 189–215, 369–394; XVI, 40–72, 282 – 328 і окремо: Варшава 1886.
- Sozonowicz, J.: «Lenora» Burgera i pokrewne z nią tematy w poezji ludowej. Warszawa 1893.
- Сумцов, Н.: Народные песни об отравлении змеиным ядом. *Киевская старина* XIII, 1893, 241–261.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

- Сумцов, Н.: Народные песни о смерти солдата. Этнографическое обозрение, XVI, 1893, 44–60.
- Ujváry, Z.: Népdalok és balladák egy al-Dunai székely közösségből. Debrecen 1968.
- Франко, І.: Студії над українськими народними піснями. Львів 1914.
- Харкинс, В.: Русская и чешская народная баллада. American Contributions to the Sixth International Congress of Slavists, Prague 1968, Vol. II.
- Srámková, M.: Balada o vražednici dítěte v české lidové tradici. Český lid LVII, 1970, 291–306.
- Яворский, Ю. А.: Духовный стих о грешной деве и легенда о нерожденных детях. Изборник киевский, посвященный Т. Д. Флоринскому. Київ 1904, 287–352.

# КОМЕHTAPI

IMPOE

Коментар до кожної пісні складається з трьох частин: 1. даних про записи, надруковані у збірнику, 2. переліку текстових паралель – українських і міжнародних, 3. короткої оцінки даної пісні, її варіантного матеріалу й позаобласних та міжнародних пов'язань.

В першій частині інформації наводяться в такому порядку: порядковий номер пісні, в деяких випадках приналежність до версії (А, Б...), місце запису (дані про районну приналежність подані в покажчику місцевостей і співаків), ім'я й прізвище співака, його вік чи рік народження (якщо вони відомі), а далі після скорочення Зап. ім'я записувача тексту (Т) і мелодії (М) та рік запису. Позначка мт вказує на окремого автора музичної транскрипції запису, якщо він не тотожний зі збирачем. Курсивом наводяться дані про попередню публікацію записів. Скорочення назв місцевих часописів: *Д* – журнал «Дукля», *ДВ* – журнал «Дружно вперед», *НЖ* – газета «Нове життя». Інші скорочення треба шукати в загальному списку джерел.

Записи перелічуються в тому ж порядку, як у текстовій частині, але в спільний перелік зводяться тексти з першої й другої половини та додатків.

В другій частині коментаря, визначеній вужчою колонкою та курсивним шрифтом, виділено спочатку дані про записи пісні в областях, що найближче пов'язані з нашою пісенною традицією – в північній Лемківщині (шифра *Л*), українських поселеннях Бачки (*Б*), в Закарпатській області УРСР (*З*). Далі даються окремими абзацами паралелі: українські, словацькі, чесько-моравські, польські, білоруські, російські. Розкриття умовних скорочень джерел – у списку літератури. Основна цифра означає завжди сторінку джерела, цифра в дужках – номер пісні. Товстим шрифтом позначено в певних випадках том видання (напр., Кольб. 5 245), а також звідні джерела для окремих областей чи національних територій, у яких тексти передруковано здебільшого з першоджерел. Українські та словацькі паралелі охоплено з найбільшою повнотою, для Моравії використано передусім матеріал з прикарпатських областей. Чехія репрезентована текстами в збірнику Ербена, Росія – текстами в збірниках Соболевського, Шейна, Чернишова й Балашова. Для покажчика словацьких варіантів використано дані зі збірників І. Горака та С. Бурласової, для Моравії – частково з книги О. Сіроватки. Для деяких пісень подається також огляд основних наукових опрацювань, зокрема українських; точніші бібліографічні дані про них читач знайде у списку використаної літератури.

Під шифрою СФП наводиться відповідна стаття «Словника фольклору польського» (Варшава, 1965), під шифрою КатЧЛБ – бібліографічне опрацювання деяких пісень в єдиному досі виданому випуску «Каталогу чеських лідових балад» (Прага, 1970).

За строгими методичними критеріями до переліку паралельних варіантів мали б увійти тільки тексти, що їх за структурними признаками можна зарахувати до традиції тієї ж пісні. Але для практики порівняльного дослідження іноді вигідніше (а при недостатньому дослідженні більшості пісень навіть необхідно) включати в список також структурно іншорідні тематично-сюжетні паралелі. На такі випадки звичайно вказано в критично-порівняльному авторському коментарі, що становить третю частину приміток до кожної пісні. Головний акцент тут покладено на з'ясування місця наших записів у загальноукраїнській та міжнародній традиції пісні. В деяких випадках висловлюється здогад про її походження. Коментар характеризує також стан збереження наших текстів та їх естетичну й історичну вартість. Його висновки слід вважати тимчасовою підставою для дальшого наукового вивчення окремих пісень.

## ПЕРЕРОДЖЕННЯ В РОСЛИНИ І ПТАХІВ

### Мати зачаровує сина в явора

1. А Біловежа. Зап. О. Павлович, Гол II 712 (15).
2. Б Млинарівці. Сп Сп. Марія Глив'як, 60 р. Зап. А. Дулеба 1960.  
Л: Верх, 347, 379; Кол. 338 (269); НС 18, 10, 1964.  
Б. 3.: –  
Зуїха 539.  
Шейн М I 336, 337.

Тема перетворення людини в дерево – міжнародна й дуже давня. Але жертвою є в слов'янських піснях звичайно жінка (пор. словацьку пісню про перетворення в явір *Išli hudci horou* та відповідну польську *Wędrowali Rusy||Turcy*). Дана пісня – виключно українська. Її реліктова поява на віддалених окраїнах укр. території, наявність декількох сюжетних і ритмічних типів свідчить про її значну давність. Наш тип Б, що має дуже близькі відповідники на півн. Лемківщині, був колись більше поширений; про це свідчить поява деяких його сюжетних елементів у ритмічно відмінному волинському вар. Костомарова та вар. Головацького зі Стрийщини. Мотив допомоги сестер при виїзді та символічної відповіді сестрам зближує нашу пісню зі сх.-укр. піснею *Гомін, гомін по дїброві*, що в свою чергу

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

впливала на центр.-гал, варіанти пісні про перетворення в явора. Можливо, що ця пісня розвинулася з нашої при заміні фантастичного елементу історично-побутовим. Наш тип А – зовсім відокремлений; перенесення акценту на переживання матері й сентиментальне забарвлення підказують думку про його окреме соціальне походження.

Наш і півн.-лемківський матеріал пісні творить окрему версію, в якій причиною материнського прокльону не є своєвольний відхід на війну, а невчашання до церкви. Бракує тут також мотиву перетворення коня, сідла й нагайки та обіцянок матері дбати про сина після повернення додому.

**Мати зачаровує невістку в тополю**

- 3 Орябина. Сп. Катерина Пивоварська-Мацала, 20 р. Зап. Ю. Костюк 1949. УНП I 20 (4). З того ж місця, з дрібними змінами, без 2 останніх строф – запис П. Дзіяка; НЖ 19, I, 1963, с. 5
- 255 Камйонка Сп. Стефан Бітнер, 53 р. Зап. А. Дулеба 1965, мелодія тотожна з № 3.
- 256 Красний Брід. Сп. Марія Друга. Зап. М. Шмайда. 1961.  
Л: НС 28. 11. 1965; 23. 6. 1968, Б; –  
З: ЛН III 153; Лінт. I 17; Васил. 85; Лінт. II 53–59 (1–4).  
Метл. 286; Кост. 236; Гол III 170; Купч. 542; Кольб. Пок. II 39; Кольб. 34 7; ЗВАК VII 167, VIII 167; Довн.-Зап. 95; ЕЗ XI 299. 300; ЗКл III 44; Олеш. 151; Федьк. 142; Нар. сп. 146, 147; Горб. 20; Ром Гр II 311; Гнатюк 205.
- Горак 91 (1)** = Слсп I 19; Шаф. II 39; Колл. II 14; Смп II 49; Мішик 126; Детва 248, ЧЛ 1904, 71; Медв. 13; Махт 117; Колеч. 11; СЛП II 261, III 261; Барток I 373; Бурл. 88, 90.  
Ербен 383; Сушіл 134 (146); Барт. III 1; Томек 19; Слп. IV 88, VI 117; VII 88, Улегла 593.  
Чернік 245, 265; Глогер 11; Бистр. I 87, II 55; Олеш. 151.  
Шейн М I 399, 400, 401; Ром I 52; Довн.-Зап. 95; Добр. IV 586–587; Малевич 127.  
Радч. 129; Ром Гр. 149; Ширма 185; Федер. V 824, 828–831.  
Собол. I 130, 131; Чернышев 268; Балашов 65.

Тема відома східним і західним слов'янам. Але зах.-слов'янська пісня має інший сюжетний склад; тут мандрівники (музиканти, турки) знаходять яворове дерево на гуслі; виявляється, що це дівчина, заклята власною матір'ю, коли йшла по воду й спізнилася. Пісня, правдоподібно, архаїчна; відбиття її вступного епі-

зоду знаходимо аж на зах. російських окраїнах, на Смоленщині (*Шейн В I 228*). Відокремлений укр. елемент в слов. версії: висказ мандрівників, що досі не знайшли такого дерева. Але немає підстав твердити, як це робив Я. Бистронь, що ціла тема йшла Карпатами зі сходу на захід; і в польському фольклорі, крім записів з *Підляшшя*, немає слідів проникання укр. сюжету.

Укр. пісня про тополю відома в двох версіях: 12- та 14-складовій (коломиївській). Остання жила тільки на Закарпатті (за винятком Ужанської долини) й має звичайні риси коломиївкових переробок, порушуються старі епічні прийоми, текст стає багатомовним, місцями манірним, наповнюється здібніннями. Нове тут пояснення неприсутності невістки: відійшла з дому з дитиною. На решті укр. території жила старша, текстово цілісна версія, до якої належать і наші записи. На сході вона збагатилась рядом новіших, частково ліричних мотивів.

Деякі зах.-білоруські тексти переповідають у вільнішому розмірі укр. пісню в її сх.-укр. відміні; паралельно жила в Білорусії й Росії подібна пісня про рябину чи ялину, пов'язана з укр. рядом спальних мотивів і навіть зворотів, але без мотиву збирання льону.

Вражає, що наші тексти, незважаючи на географічну віддаленість, дуже подібні до себе.

### Дівчина повертається зозулею до матері

- 4 Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 703 (5)*.  
5 Бенядиківці. Сп. Анна Гача. 35 р. Зап. А. Дулеба 1964.  
257 Бехерів. Сп. Параска Збіглей, 69 р. Зап. Ю. Костюк 1948. *УНП I 18 (3)*.  
258 Вишня Полянка. Сп. Анастасія Іванчина, 81 р. Зап. М. Серафін. *НЖ*, 1965, № 50, с. 4.  
259 Бенядиківці. Сп. Марія Грибовська, 79 р. Зап. А. Дулеба 1952.  
260 Старина. Сп. Катерина Сурина. 50 р. Зап. М. Шмайда 1962.  
Дальший текст, дуже близький до № 5, записав Ф. Лазорик у Млинарівцях (*Лазорик 271*).  
Л: Кол. 419 (563 ).  
Б: ЕЗ IX 129.  
З: *Лінт. II 59–63 (5–8)*.  
*Зал. 327 (= Гол I 193); Паулі II 145 (= Гол III 141); Метл. 256–258; Кост. 225, 227; Гол I 194, III 142; IV 214; Купч 527; Чуб. V 748–758 (22 вар.); Єдлічка II 55; Кольб. Пржем. 135; ЗВАК, VIII 206, X 52; Люд III 74; ЕЗ XI 211 212; Бессар. 114; Ром Гр. II 253; Укр. етногр. збірник I, К. 1914, 87; Зуїха 435.*

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

*Шаф.* II 103, *Колл* II 13; *Горак* 97 (3), *Слсп* I 75, II 270; *СМС* II 98; *Слов. погл.* 1895 591, 1898 746, 1924 460, 1926 746; *Детва* 273; *СЛП* I 73, II 312, 588; III 587, *ВВ* 44; *Бурл.* 144, 146.

*Сушіл* 422–3 (675): *Барт.* I 34. II 53. III 2; *Вигл.* 153, 155; *Томек* 26; *Ліса* 154, 163, 201; *Слп* II 130, 131, VII 98; *Улегла* 638.

**Чернік 249** *Глогер* 10: *Кольб* 11 197, 16 192, 18 114, 23 189; *Рогер* 239; *ЗВАК IX* 190, *Вісла XVIII* 545.

*Шейн Бнп* 239, 240; *Ром I* 398; *Шейн I* 393–399 (6 вар.); *Добр.* IV 338–340; *Розенф.* 15; *Мал.* 112; *Радч.* 179, 185; *Ром Гр.* II 109; *Федер.* V 810, 817, 825–827, VI 259.

*Собол III* 17–29 (19–35); *Чернышев* 201.

*Tomek-Horák. Slovenské písně z Uhorskobrodská* 71–76: Колесса: Балада про дочку-пташку у слов'янській народній поезії. *Lud słowiański* III/2, IV/2; Земцовский: Баллада о дочке-пташке, *Русский фольклор VIII*: Horáková: Příspěvky k motivickému a strofickému rozboru písně *Vydala mati, vydala dceru, Slovenský národopis VIII*.

В західних слов'ян пісня починається найчастіше строгим повідомленням про віддання доньки в далеку землю з заборонаю повертатися протягом декількох років. Дівчина сама розповідає про своє переродження в пташку (найчастіше – яструбка), появу в материному городі й розмову, звичайно в формі майбутнього часу.

Українські варіанти звичайно ширші; в другій частині дана епічна розповідь про появу пташки й реакцію її родини, що розвивається в діалог. Своім початком найближчі до зах.-слов'янських східноукраїнські і весільні західноукр. вар., що в цьому аспекті представляють, очевидно, старшу форму тексту. Але далі сх.-укр. тексти обростають багатьма специфічними мотивами (образ великої сім'ї, будження матір'ю невісток для розпізнання пташки, мотив готування брата до стріляння на пташку з лука, що крім сх. та півн. окраїн несподівано появляється в Перемищині). В галицьких вар. на початок тексту наростають ліричні заспіви про долю.

Наш варіантний матеріал порівняно суцільний, крім останніх строф, де вільно працює поетична інвенція. Він представляє старшу, добре збережену форму зах.-української редакції, маючи над більшістю її текстів естетичну перевагу, зокрема в високопоетичній кінцевій частині. Цією частиною близький до наших вар. Купчанка з Буковини, а початком – ранній вар. Вацлава з Олеська, де є – як у вар. Павловича – і сентиментально-риторичне звернення до долі. Більш схожі на наші тексти, ніж більшість галицьких, і волинські записи; ініціальний мотив лебідки, що плаває по Дунаю, пригадує в одному з них наші вступи, невідомі



в Галичині. Інтересно, що наша форма пісні, що виходить зі старшої загальноукр. традиції, не була виявлена ні на півн. Лемківщині (тут новіший вступ контамінується з елементами зах.-слов. форми), ні в Бачці, де жила зах.-слов'янська форма, ні на Закарпатті, де розвинулися новіші, естетично менш якісні версії.

Пісня часто співалася на весіллі. Західнослов'янські й українські весільні вар. близькі до себе мелодично.

### Нещасливо одружена дочка посилає до матері паву

- 6 Бенядиківці. Сп. Олена Гача, 65 р. Зап. А. Дулеба 1964.  
261 Чертіжне. Сп. Марія Галь, 80 р. Зап. М. Шмайда 1962. *Шм. Бал.* 6.  
Л, Б: –  
З: *Враб. Урс 237; Лінт. II 61–62 (7, 8).*

Пісня з вузьким, закарпатсько-пряшівським ареалом. Її можна вважати новою переріркою попередньої. Дівчина тут сама хоче віддатися в чужину; мотив чудотворного переродження заміняється реалістичнішою ідеєю птиці-посланця (хоч далі мати розмовляє ніби з самою дочкою). Інтервал відвідин значно скорочується. В кінці використовується мотив інших пісень про жіночу долю.

Закарпатські тексти, відділені від себе значним часом, становлять окрему редакцію з двома ритмічними формами – 12- та 14-складовою і з дуже характерними специфічними деталями (в час приходу пави мати збирає тріски). Наша редакція драматичніша вступним мотивом спору між дочкою й матір'ю, тонша у стилізації, багатша напруженим кінцем.

## ВТРУЧАННЯ НАДПРИРОДНИХ СИЛ

### Грішна дівчина вмирає за наказом Христа

- 7 Хмельова. Зап. Параскевія Ярощак 1952 (А3).  
Л: *Гол I 235, IV 522; Верхр. 371; Кол 427 (587); Удзеля 71; Фальк. 100; НЛ 1937, № 2, с. 3.*  
Б, З: –  
*Кост. 237; КСт 44 327, 48 214; ЗВАК XI 159; Кольб 34 45 (мовно мішаний текст); Верх. Бат. 144, 247; Ром Гр II 354; Бичко 37; Кольб 52 399; Франко 67. Сушил 16 (3).*  
**Чернік 218; Бистр. Ппл 155; Паулі II 241; Кольб 4 68, 12 309; 19 187, 21 86, 22 161, 162, 24 45, 27 367, 34 45, 48 165, 50 383, 384; Козл. 199; Ленга 405.**

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

*Шейн Бни 387 (2 вар).*

Яворский: Духовный стих о грешной деве и легенда о ненарожденных детях. Изборник киевский посвященный Т. Д. Флоринскому; Гнатюк: Пісня про неплідну матір і ненароджені діти, Л. 1919.

Пісня-легенда на євангельський мотив Христа й самаританки. Перше пісенне опрацювання відносять до Каталонії XVI ст. З подібними текстами відома у лужицьких сербів, морав'ян, поляків і на Україні по Дніпро. Лемківські варіанти, найчисленніші з українських, творять окрему групу. Її знаки: уміщення дії до Бескиду, скорочення частини про чуда в церкві, кінцевий мотив спасіння. Наш текст – неповний, без початкових віршів і пояснення, в чому дівчина грішна (нешлюбне життя з мужчинами, згублення дітей).

**Чорт несе грішну дівчину в пекло**

- 8 Місце не назване. *Гол. III 225 (95).*  
9 Земплин. *Гол I 210 (36).*  
10 Бенядиківці. Сп. Марія Грибовська, 92 р. Зап. А. Дулеба 1963. *Дул. ПБ 3.* Обидві мелодії походять від тієї ж співачки.  
11 Гостовиці. Сп. Терезія Липа. 19 р. Зап. І. Легдан, Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М) 1956. Скорочено: *УНП II 372 (424).*  
12 Рунина. Сп. Олена Гунчар (1901). Зап. Є. Врабцова 1960; мт 9 Маркл.  
262 Микулашова. Зап. Андрій Масиця 1925 (АП).  
263 Калинів. Сп. Анна Лопата, 38 р. Зап. А. Мицай 1954. *УНП I 30 (12).*  
264 Машківці. Сп. Олена Федорчак, 50 р. Зап. М. Шмайда.  
265 Пчолине. Сп. Терезія Латта (1896). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.  
Дальші записи: Збудський Рокитів. Зап. І. Гостиняк. *ДВ 1956, № 17, с. 11;* Збійне. Сп. Анна Душак, 63 р. Зап. М. Шмайда 1961 (МУК); Пихні. Сп. Михайло Кремпа, 68 р. Зап. І. Кремпа. *Кремпа 16.*  
*Л: Гол II 727; Кол. 399 (495 б); НС 6. 3. 1966.*  
*Б: ЕЗ IX 126, 127.*  
*З: Гол I 211; ЛН 1942, № 14, с. 163, 165; Васил. 224; Лінт. II 169 (81); Гош. 406; Шаф. II 105; Колл. II 26; Слсп I 147; Мішик 6–7; Медв. 720; Герик I/2 35; Колеч. 13.*  
*Ерб. 415; Сушил 32–33 (20); Барт. II 55; III 1152.*  
*Зал. 411; Вуйц. I 49, II 301–304; Паулі II 76–78; Кольб 4 52, 6 239, 12 308, 17 9, 18 188, 21 85, 25 160, 161, 26 345, 27 364, 365, 366, 29 232, 40 381, 382, 41 511, 45 298, 46 330, 331, 332, 48 161; Бистр. I 93–94, II 60–64; Бистр. Ппл 157.*

*Шейн М І 429; Федер. V 851, 852.*

Цю пісню можна вважати знижено-демонічною парафразою попередньої. І тут надприродні сили карають дівчину за загублення дітей, але акцент переноситься на «низький» сюжетний компонент покарання. В різних опрацьованих тема була відома в цілій зах. Європі. Корені слов'янської традиції шукають на Мораві (про це свідчить якість текстів і згадка про моравське походження дівчини в деяких поль. і укр. вар.). Мотив відвідин чорта тут – неучасть у богослуженні. В польських вар. появляється мотив згладження дітей, поширюється малюнок летіння з чортом, появляються специфічні образи. На укр. землях, крім Закарпаття й Лемківщини, пісня не була поширена.

Півн.-лемківські й пряшівські тексти творять окрему редакцію, що генетично пов'язана з польським (а не словацьким) типом, але має ряд закріплених особливостей: зустріч з чортом відбувається в дорозі за водою (мотив виття вінків під час церковної відправи з'являється тільки принагідно), походження чужинця розкриває сама дівчина в напруженому діалозі, дуже барвисто описується її поїздка з чортом, повідомлення про провину дівчини переноситься з великим художнім тактом до сцени в пеклі; моралізаторська кінцівка частіше відпадає. В такому вигляді пісня перейшла в зах. частину Закарпаття. Інші закарпатські варіанти стоять ближче до словацьких; слов. текст з Земплина (*Колл. II 26*) досить далекий від наших. Бачванський текст ближчий до наших, але окремими елементами (розкриття провин у першій розмові; три чорти відкривають пекло; слова про материне виховання) нагадує словацьку й польську форми. Це дає підставу до висновку, що даного вигляду набули тексти нашої книги порівняно пізно. Текст з іншим початком (*Гило дівча лучками*), відомий з крайнього сходу Східної Словаччини, перекикується з досить невдало модернізованим текстом Лінтура з Синевіру.

З художнього погляду наші варіанти мають багато переваг над іншомовними. Пісня є перлиною нашого баладного фольклору.

### **Ангели переносять бідну вдову до неба**

13 Вишня Писана. Сп. Терезія Юрчишин, 45 р. Зап. А. Дулеба 1965.

*Л: Гол IV 525 (фр.); Кол. 348 (317).*

*Б; 3: –*

Духовний вірш, відомий також на півн. Лемківщині, але там замість вдови виступає бідний селянин. Наш текст значно ширший.

## ЗУСТРІЧІ З МЕРТВИМИ

### Мертвець гостем у милої

- 14 Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол. II 708 (12)*.  
15 Кечківці. Сп. Олена Горкава, 29 р. Зап. Ю. Цимбора 1957. *УНП II 413 (470)*.  
266 Млинарівці. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз. 282*.  
267 Свидник. Сп. Параска Мигалик, 37 р. Зап. А. Дулеба 1967.  
475 Земплин. Записувач невідомий. *Гол. I 83*. Земплинське походження нелокалізованого тексту встановив за автографами Я. Головацького М. Возняк (До століття «Зорі», Львів 1936, 110).

Л: *Кол. 420 (563β)*. *НС 12. 2. 1967*.

Б: *ЕЗ IX 128*.

З: –

**Горак 223 (45)** = *СМС II 95; Слсп II 104, III 99; Медв. 16; Колеч. 122; СЛП II 332; IV 76; Барток I 545; Бурл. 102. Поч.: Горак 310*.

*Ерб. 387; Сушил 108 (112); Барт. I 150; Томек 14; Слп VII 12; Улегла 506; Сіров. 44*.

*Бистр. II 66*.

Созонович: Ленора Бюргера и родственные ей сюжеты в народной поэзии, европейской и русской, Варшава, 1893; Шишманов: Песенята за мъртвия брат в поезията на балканските народи, СбНУ XIII, 1896; Šišmanov: Der Lenorenstoff in der bulgarischen Volkspoesie, Indogermanische Forschungen IV; Wollner: Der Lenorenstoff in der slavischen Volkspoesie, AfslPh VI.

Балада на дуже популярну міжнародну тему повернення мертвого коханця має виразно окреслений ареал – від східної Моравії по східну Словаччину та північну Лемківщину. Подібна чеська пісня про лимарового сина (*Ерб 387*), що проникла до польського Шлезька (*Бистр. II 66*), має іншу ритмічну форму (5+5) і сюжетний склад. Моравські, словацькі та українсько-лемківські тексти нашої пісні дуже близькі до себе, але є й деякі різниці, що свідчать про самостійну традицію укр. версії: чекаюча мила причаровує милого завжди на третій рік, в час його приходу миє ноги або вишиває, прибуває запит про стелення постелі й дуже поетичний опис воєнних страждань. Вар. Павловича – взагалі найкращий з усіх відомих. Наші варіанти кращі від північно-лемківських та бачванського; у земплинському вар. Головацького є більше спільностей зі словацьким типом.

Текст № 267 контамінує основну частину нашої пісні з елементами пісні про жінку розбійника і про розправу мандрівника зі зведеною дівчиною, про сина зачарованого в звір та про розмову пораненого з рідними.

В іншій реалізації тема була відома в мадярському фольклорі (*Ортутай* 259).

### Сокіл прилітає до мертвої милої на цвинтар

- 16 Шариське Чорне. Сп. Ганна Льос. Зап. А. Дулеба 1964. *Дул. МБ* 15.  
17 Остружниця. Сп. Марія Малинич, 68 р. Зап. А. Каршко 1961.  
268 Стебник. Сп. Марія Решетар, 14 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. *УНП II* 403 (461).  
269 Варадка. Сп. Марія Бурик, 20 р. Зап. Ю. Костюк 1948. *УНП I* 213 (171).  
270 Млинарівці. Сп. Петро Глив'як, 65 р. Зап. А. Дулеба 1965.  
271 Бодружаль. Зап. Ф. Лазорик, *Лаз.* 273.  
272 Видрань. Сп. Юлія Сопира, 81 р. Зап. М. Шмайда 1961. *НЖ* 1962, № 40, с. 3; *Лінт. II* 168 (80).  
476 Пчолине. Сп. Терезія Латга (1896). Зап. Є. Врабцова – М. Гребеня (Т), Ю. Костюк (М).

Дальші тексти: *Колокольчик-Дзвіночок* 1948, № 3, с. 28 (Стропківщина?); *НЖ* 1962, № 42, с. 3 (Варадка).

*Л:* Кол. 401 (№ 495 г).

*Б:* –

*З:* *Лінт. II* 168 (79).

**Горак 170 (25)** = *Слп I* 22; *Колл. II* 187; *СМС II* 118; *Слп I* 23, II 59, 275 фр.; *Мішік* 66, *Детва*, 255; *СЯНЛ III* 88, IV 120; *Спеви нашго люду* 164; *СЛП II* 65, III 393; *ВВ* 123; *Барток I* 418, 446; *Бурл.* 96, 97.

*Сушіл* 163 (174), 91 (96); *Барт II* 47, III 98; *Улегла* 549, 550; *Слп I* 74; *Ліса* 199–200; *Ветт. II* 126.

Також ця балада пов'язує нашу лемківську область виключно зі словацьким та моравським фольклором. Моравські тексти мають розрізнені початки; один з них (дівчина плакає сокола, з експозицією в десяти строфах, *Суш. 163*) можна вважати старовинним. В моравських текстах мила похована в монастирі; сокіл шукає дверей і розмовляє з нею через віконце. Словацькі тексти значно подібніші до наших, але звичайно вужчі; бракує в них кінцевого діалогу про любов. В деяких зберігається ще мотив польоту сокола над Краковом. Північно-лемківський вар. ближчий своїм початком до моравських.

### Подорожний знаходить милу на цвинтарі

- 18 А Камйонка. Сп. Г. Коневал і Г. Гащак. Зап. І. Кремпа. *НЖ* 1967, № 39, с. 4.  
19 Руський Кручів. Сп. Ян Дзурянин. Зап. І. Кремпа. *НЖ* 1967, № 30, с. 4.  
20 Б Остружниця. Сп. Ганна Галгаш, 58 р. Зап. А. Каршко 1961.  
273 Пчолине. Сп. Терезія Латта 59 р. Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.  
274 Дара. Сп. Микола Гачкулич, 38 р. Зап. А. Каршко 1967.

Л, Б: –

З: *Лит.* II 84 (25, 26).

**Горак 314 (83)** = *Слсн III* 199; *СМС II* 101; *Слсн III* 172; *СЛП I* 100, *IV* 136-*фр.*; *Колеч.* 93; *Барток I* 493, 494, 495. *Подібність ще: Горак 310.*

*Ерб.* 385; *Сушіл* 91 (96); *Слн VI* 24.

*Бистр II* 567–569.

*СФП* 379–380.

Українські тексти зі Сх. Словаччини та Закарпаття майже дослівно відбивають хід відповідної словацької пісні в її основній редакції. Подібний і чеськ. текст Ербена, поширений деякими преціозними мотивами в кінці. Моравський текст охоплює «епічну передісторію»: парубок Юрій вислужив у дворі коня з сідлом і дівчину. Повертаючись з війни, зустрічає пастухів, які повідомляють його, що дівчина померла й похоронена в монастирі. Своїм початком цей тип близький до популярної польської балади *Slużył Jasio u pana* (*Чернік* 139, *Бистр. I* 36–49, *II* 30–34; *Барт. I* 148; *Федер. VI* 392), що пов'язана і з нашою версією декількома мотивами (об'їждження церкви, запити мертвій про долю дарунків), але має іншу, семискладову ритмічну форму.

### Козак, повернувшись з України, знаходить милу на цвинтарі

- 21 Орябина. Сп. Катерина Пивоварська-Мацала, 20 р. Зап. Ю. Костюк 1949.  
*УНП I* 27 (9).  
22 Ялова. Сп. Василь Смоляк, 66 р. Зап. А. Каршко 1961.

Ця маловідома пісня зі складною ритмо-строфічною структурою – очевидно, українського походження; в архіві впорядника є рукописний її запис з Городенки на Покутті. Але в польському фольклорі існує з іншими початками (*Nieszczęśliwi tacy rodzicowie; Zakochał się młodzieniaszek w ranniu*. *Бистр. II* 557–563) подібна пісня з початковим мотивом перешкод у любові, спричинених батьками дівчини.

**Коханець, передчуваючи лихо,  
приїжджає до мертвої милої та вбиває себе**

- 23 А<sub>1</sub> Нижній Мирошів. Сп. Марія Кеселиця, 31 р. Зап. Ю Цимбора 1958  
*УНП II 402 (459).*
- 24 А<sub>2</sub> Пчолине. Сп. З. Цуцко (ж), 59 р. Зап. І. Кремпа.
- 25 Колонія. Сп. Анна Лібак, 47 р. Зап. Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М) 1956.  
Чотири перші стр.: *УНП II 417 (474).*
- 275 А Калинів. Сп. Михайло Лопата, 82 р. Зап. М. Шмайда 1947. *ДВ 1961, № 10,*  
*с. 26.*
- 276 Осадне. Сп. Олена Кашак, 86 р. Зап. М. Шмайда 1961.
- 277 Старина. Сп. Юлія Капраль (1916). Зап. М. Мушинка 1964.
- 26 Б Бенядиківці. Сп. Марія Грибовська, 90 р. Зап. А. Дулеба, 1963. *Дул. ПБ 14.*
- 27 Колонія. Сп. Маргіта Штеньо (1914). Зап. І. Легдан (Т), Ю. Цим-  
бора (М) 1956. З неповним текстом: *УНП II 415 (472).*
- 278 Млинарівці. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз. 285.*
- 279 Грабовчик. Сп. Анна Дулеба. 18 р. Зап. Ю. Цимбора 1952, *УНП I 28 (10).*
- 280 Завада. Сп. Анна Лакомцьо, 40 р. Зап. М. Шмайда 1963.  
Фрагмент пісні з Красного Броду в записі В. Сухого: *Гол III 253.*  
Дальші тексти: *Колокольчик-Дзвіночок 1948; № 8, с. 18 (Цернина);*  
*НЖ 1962, № 39, с. 3 (Видрань); ДВ 1963, № 7–8, с. 53 (Світлиці).*  
Л, Б, З: –  
**Горак 132 (14а); Колеч. 86; СЛП III 546.**

Здається, що ця балада – виключно східнославацька і що вона – новіше опрацювання теми про вбивство матір'ю невістки або синові нареченої в час його неприсутності. У вар. СЛП появляється навіть прикметне для балади про герцога ім'я героя – Герман. Мотив віщого сну з образом відлітаючого сокола (очевидно, йдеться про душу померлої), знаходимо у відповідній українській баладі про королевича та її новіших продовженнях (*Лінтур II 80–83; Васил. 94*); він є і в словацькій баладі *Rabovali Turci (Горак 183)*. Дальшою частиною сюжету наша балада наближується до мадярсько-семигородської балади про Кадар Каті (*Ортутай 165*), де є також заклик слугам запрягати коні, розпити про покинену милу на краю села. Кінцевий мотив зростання квітів над гробами закоханих та спроб матері знищити це посмертне поєднання, також наявний у цій баладі – дуже старовинний; зустрічаємо його вже в переказі про Трістана й Ізольду.

Українські тексти різняться від словацьких передусім тим, що у них затушкована злочинна роль матері, а схематичні помножні мотиви (розпити на краю села і в розмові з матір'ю) ще поширені. Зрештою, текстова близькість дуже значна.



**Коханці, роз'єднані матір'ю, поєднуються по смерті**

- 28 А Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 710 (13)*.  
29 Б Вишній Орлик. Сп. Зузана Павлик, 51 р. Зап. А. Дулеба 1966. *Дул. МБ 9*.  
30 Стащин. Сп. Анна Ябур, 63 р. Зап. М. Шмайда 1961 (Т). Мелодія – за записом С. Орлова з 1932 р. (а) та Ю. Костюка з 1955 р. (б). Текстові записи С. Орлова з 1932 та В. Ябура з 1955 р. – майже ідентичні з публікованим.  
31 Руська Волова. Сп. група співаків. Зап. Ю. Цимбора. *УНП II 426 (482)*.  
281 Гельцманівці. Сп. Катерина Кухар, 88 р. Зап. М. Шмайда 1962.  
282 Курів. Сп. Зузана Мушинка, 54 р. Зап. М. Мушинка. *ДВ 1961, № 5, с. 26*.  
283 Кружльова. Зап. І. Верхратський 1897. *Верхр. II 205*.  
284 Притуляни. Сп. Анна Верба, 42 р. Зап. А. Дулеба 1966.  
285 Красний Брід. Сп. Юлія Шмайда, 35 р. Зап. М. Шмайда 1961.  
286 Збійне. Сп. Анна Душак, 63 р. Зап. М. Шмайда 1961.  
287 Звала. Сп. Анна Клец, 61 р. Зап. М. Шмайда 1961.  
288 Смільник. Сп. Анна Корибанич, 55 р. Зап. А. Каршко 1961.  
289 Дара. Сп. Анна Суринчак, 40 р. Зап. А. Каршко 1967.  
290 Стащинська Розтока. Сп. Анна Густяк. Зап. А. Куримський, В. Ябур 1957.  
291 Новоселиця. Сп. група дівчат. Зап. Є. Врabcова, М. Качур, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

А. Гижа 188.

Я, Б: –

З: *Лінт. II 85–90 (27–31)*.

**Горак 137 (16)** – *Слсн I 79; Медв. 49; Махт 91, 94; Герик 1/2 44; Колеч. 50; Бурл. 178.*

*Бистр. II 70, 71.*

Також записи цієї дуже популярної пісні відомі з порівняно вузької території (Орава, верхній Грон, Східна Словаччина). Українські й словацькі тексти дуже близькі. Початок, згідний із словацьким, поширений у нас по Збійне, а в модифікованій формі і далі на схід; але тут частіший початок *Бывали, бывали дві сусіды близко*. Тоді коли в слов. текстах дівчина вмирає, обнявши труну, або мертвий задушує її, у нас першого мотиву немає. В новоселицькому вар. рисуються контури нової ліризованої версії.

Окремо стоїть старий запис Павловича. Тут ідеться про іншу, багатшу й натуральнішу подію. Мати не замурує нікого, а протягає мур, щоб коханці не могли бачитися. В дію вступає мати хлопця, що готова на всякі жертви, щоб створити синові можливість зустрічей з милою. Зовсім немає схематичного мо-



тиву дзвонення. Сюжет логічний, стрункий і багатий. Крім початку він нагадує мадярсько-трансильванську баладу про Герек Ілону, де мати дуже подібним способом допомагає хлопцеві. З другого боку та ж сцена, завершена в мадярській баладі демонічним кінцем (смерть від обіймів мертвого), опрацьована з оптимістичним визвуком в українській баладі *Позволь мені, мати, криницю копати* (див. с. 253–256).

Варіанти з польського Шлеська роблять враження недавно перенесених.

### **Зраджена мила приходить по смерті до милого**

- 32 Пчолине. Сп. З. Цуцко (ж.) 59 р. Зап. І. Кремпа. *Кремпа* 8.  
477 Луків. Сп. Анна Джмура, 86 р. Зап. Степан Кепаза 1952 (А3).  
478 Стацин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. М. Мушинка 1968. *СР* 76. Співачка твердить: «Тоту пісню я зложила з єднов дівков, що тепер в Празі бывать – Рошыцова. Та з ньов зме то зложили з кулькох пісень, бо обыдві зме были скламани.»

**Горак 308 (81)** = *Слсп III* 207; *Слсп III* 53.

*Бистр. II* 66 (№ 30); **Чернік 328**.

Вилишаючи вступну строфу, наша пісня точно передає в першій частині дукт словацької. Рядки 11–14 – власні. Відпадає словацький кінець. Дуже близький наш текст і до тексту з польського Шлеська, знову ж крім кінця: там мертва кохається з живим і забирає його до гробу. Той же початковий мотив: *Сушил* 226 (300/584).

### **Сирота розмовляє з мертвою матір'ю**

- 33 Стацин. Сп. Анна Ябур, 59 р. Зап. А. Куримський та В. Ябур (Т) 1957.  
292 Пчолине. Сп. Юрій Вовчко (1893). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.  
293 Кленова. Зап. Іван Грустич. *НЖ* 1965, № 36, с. 4.  
479 Микулашова. Зап. А. Масиця 1925 (АП).

Дальші тексти: *НЖ* 1962, № 13, с. 3 (Старина); *НЖ* 1963, № 4, с. 3 (Кленова).

В записі М. Шмайди (*Шм. Бал. 11*) з Березовця (від А. Бавлович) є тільки перша частина, в якій зміст нефункціонально поширений словами про мертвого батька.

Інші друковані записи цієї пісні нам невідомі. Ркп. запис К. Пліцки з Ганушовців (окр. Вранов): архів МС у Мартіні, № 6708.

**Сироти, переслідувані мачухою, скаржаться мертвій матері**

- 34 Руська Воля. Сп. Анна Сович, 54 р. НЖ 1966, № 49, с. 4.  
 35 Свидник. Сп. А. Ванюга. Зап. І. Савчак. НЖ 1966, № 17, с. 4.  
 36 Красний Брід. Сп. Анна Клец, 39 р. Зап. М. Шмайда 1961. *Дукля* 1962, № 3, с. 90.  
 294 Чірч. Зап. І. Верхратський 1897. *Верхр.* II 207.  
 295 Сольник. Сп. Олена Павлінкова 72 р. Зап. М. Шмайда 1961. *Шм. Бал.* 5.  
 296 Завада. Сп. Олена Гриб, 65 р. Зап. М. Шмайда 1962.

Інші тексти цієї сирітської балади нам невідомі; це, імовірно, місцевий витвір, що використовує в реалістичній подачі різні мотиви сирітських пісень. Сироти тут показані при праці, мачуха карає їх прутами за недогляд. Дальший текст спільний з наступною піснею, але кінцівки своєрідні. Для деяких вар. характерні символічні елементи: семирічне блукання, семикратний обхід цвинтаря. Краснобрідський вар. збагачений додатковим епізодом.

**Після розмови з матір'ю ангели забирають сиріт до неба**

- 37 А<sub>1</sub> Снинщина. Зап. О. Фірцак 1925 (АП).  
 38 Колонія. Сп. Анна Лібак, 47 р. Зап. Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М) 1956.  
 39 А<sub>2</sub> Нехваль-Полянка. Сп. Анна Бован, 63 р. Зап. М. Шмайда 1961. *Шм. Бал.* 11.  
 297 Осадне. Сп. Олена Кащак, 86 р. Зап. М. Шмайда 1961. *ДВ* 1961, № 9, с. 30.  
 298 Смільник. Сп. Анна Корибанич, 55 р. Зап. А. Каршко 1961.  
 40 Б: Новоселиця. Сп. група дівчат. Зап. Є. Врабцова, М. Качур, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

Л: *Верхр.* 348, 357; *Фальк.* 105.

Б: –

З: *Враб Урс* 69; *Лінт.* I 83; *Лінт.* II 179–180 (91, 92).

*Гол* III 272, 277; *Кольб. Пок* II 193, 194; *Зоря* 1883, 17; *Булг.* 117; *Кольб Пржем.* 132; *КСт* 46 443, 52 82; *Грінч.* III 411, *ЕЗ* XI 245; *Ром. Гр.* II 249; *Верхр. Бат.* 222; *Горб.* 20; *Гнатюк* 117.

**Горак 263 (61)** = *Детва* 256; *СМС* II 91; *Добш.* I 89; *Детва* 257; *Медв.* 22, 146; *СЯНЛ* X 81; *Слов. погл.* 1924 467; *Колеч.* 152, 155; *Барток* I 204, 205.

*Ерб.* 383; *Сушіл* 149–152 (159).

*Кольб* 17 6; **21** 87–88; **22** 166, 167; **26** 345, 346; **27** 367; **39** 231; **40** 429; **45** 301, 310; **46** 329; *Чернік* 277.

*Ром* I 23; *Шейн* M I 420, 421; *Ширма* 177; *Федер.* V 633 (деталь).

*Horák: Ze studií o lidových baladách I. Sirotek.* НВЧ XII: *Горалек* 67–71.

Пісні з даним сюжетом мають велике територіальне поширення – від Чехії по північно-східну Білорусію; на Україні відомі в її західній частині. Спільні риси типу, що поширений від Моравії на схід: дитина не йде на гріб матері з дому, після розмови з батьком, а блукає по світі; зустрічний старець (інколи: Бог з ангелами) радить їй піти на гріб; у розмові з матір'ю сирота драстичним способом змальовує своє життя під мачухою. В більшості текстів подія закінчується винесенням сироти в небо й покаранням злої мачухи. В Польщі розвинулася версія, у якій Христос обороняє сироту перед злими собаками, ширше розгорнута сцена покарання мачухи. Більшість моравських і польських записів поєднують ще два елементи: порада вломити галузку і вдарити нею по гробі та риторичні запити матері, що сирота збирається їсти й пити, зійшовши до гробу. В словацькій традиції, в якій схрещується вплив чеської (Братіславщина) й польської (Грон) версії, ці елементи часто випадають; появляються нові початки й інші засоби ліризації сюжету.

Наші тексти зв'язані тісніше з зах.-українськими та польськими, але більш незалежні від польських, ніж північно-лемківські; немає в них розгорнутого образу покари мачухи. На Закарпатті розвинулася відмінна коломийкова редакція з найчастішим природним початком *Похилився дуб на дуба*, з дуже спрощеною дією.

Подібна пісня є і в мадярському фольклорі (*Ортутай 445*).

## ЖІНКА ВБИВАЄ ЧОЛОВІКА АБО БРАТА

### Пані вбиває пана

- 41 Видрань. Сп. Юлія Сопира, 81 р. Зап. М. Шмайда 1961. *НЖ 1962, № 52, с. 7; Лінт. II 116.*
- 42 Остружниця. Сп. Марія Малинич, 68 р. Зап. А. Каршко 1961.
- 43 Велика Поляна. Сп. Анна Гривняк, нар. 1876 р. в Остружниці. Зап. Є. Вrabцова (Т), Церемуга (М) 1954.
- 299 Вапеник. Сп. А. Мімович. 30-ті рр. (АП). Пісня контамінована з баладою про пекельного коханця.
- 300 Пихні. Сп. Марія Сич, 70 р. Зап. М. Шмайда 1962.
- 301 Березовець. Сп. Анна Бавлович. Зап. М. Шмайда 1961. *НЖ 1967, № 11, с. 5. Л: Гол II 729; Верхр. 373; Кол. 395 (487), 399 (495a) 400 (495b); НЖ 15. 11. 1964. Б: ЕЗ IX 134. З: Лінт. II 115–116 (50–52); Гош. 411.*

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Чуб. V 839; Нудьга 258.

Колл. II 63; Медв. 45; Махт 97.

Ерб. 399; Сушил 94–96 (98); Барт. II 9; Слн I 48, VI 31.

Зал 505; Вуйц. I 115, II 304; Кольб I 13–26, II 219, III 294, IV 287, V 204, VI 356, 545, VII 59, VIII 4, 6; ЗВАК II 82, VIII 13; Бистр. I 1–4, II 3–5; Федер. VI 390, 450.

Бистр. Ппл 69; **Чернік 119.**

Шейн M I 437, 439, 440; Булг. 118; Добр. IV 593–594; Радч. 47; Ром. Гр. II 192, 218; Федер. V 848, 849, 850.

Шейн B I 241–242, 244 (891–4, 898); Соболю. I 187–190.

Horák: Ze studií o lidových baladách slovanských. Polská balada «Pani pana zabila», НВЧ XXXI; СФП 387; Кат ЧЛБ IV, №: 34.

Батьківщиною цієї пісні, яка рахується однією з найдавніших збережених балад, вважають Польщу. Звідти (особливо з її північно-західної половини) маємо найбільше записів основного семискладового типу з усталеним лаконічним початком. Крім того існувала чесько-моравська восьмискладова версія, помітна тим, що центральне місце в сюжеті зайняло розшукування речей мертвого в різних частинах дому. Інша восьмискладова версія з початком *Жана мужа ня злюбіла* і з іншим оформленням мотивів крові та залишених речей жила в білоруському фольклорі. Тут убитого знаходять в горниці під скатертю або в скрині; жінка сама пропонує зняти їй голову з пліч. Сильно ліризована східноукраїнська версія пов'язана в основному з польською, але виповнена новими образами (розмова з вітром, виглядання при віконці, потрійна формула перебування пана – на охоті, в церковці, в дорозі). Кров тут пояснюється народженням і схороненням сина. Кінець недраматичний, форма восьмискладова з комплікованою строфою.

Рукописний вар. з П'ядиківця на Буковині з 1882 р., що зберігається в нашому архіві, свідчить про колишнє існування окремої зах.-української версії, ближчої до польської, але з рядом власних елементів. Важко пояснити незначність зах.-української та словацької традиції пісні.

Наші тексти разом з півн.-лемківськими виходять з польської версії, повторюючи всі її основні елементи, але часом у скороченому або трохи деформованому вигляді. Їх специфічні первні: твердження, що вбитий поїхав на лови (не на війну), заява шуринів, що дітей віддадуть до школи. Оригінальні риси має друга частина діалогу в видранському вар. та кінець тексту з Великої Поляни.

На Закарпатті тексти балад скорочуються і деформуються. Окремий тип представляє восьмискладовий Лінтурів текст № 51, де злочин видає дитина.

В вар. Гошовського з Дубринич цікаве те, що мертвого знаходять, як у білоруських вар., у домі, в коморі. Бачванський текст займає окреме місце: переносить подію до середовища багатих селян, мотивує її взаєминами з фраїрами, замість приїзду братів вносить лист до матері вбитого.

### Сестра труїть брата (жінка чоловіка)

- 44 А Страняни. Сп. Анна Среманяк, 40 р. Зап. Ю. Цимбора 1957. УНП II 428 (484)
- 45 Б Земплин. *Гол I 207 (33)*.
- 46 В Земплин. *Гол I 208 (34)*.
- 47 Г Свидник. Сп. Марія Мигова, 42 р. Зап. А. Дулеба 1964. *Дул. ПБ 8*.
- 48 Місце запису невідоме *Врабель. Русский соловей 35*.
- 49 Збій. Сп. Анастасія Гартнер, нар. в 1892 в Уличі. Зап. Є. Вrabцова 1962 МТ Я. Маркл.
- 50 Збій. Сп. Меланія Кочан, нар. 1919 в Княгині Закарп. обл. Зап. Є. Вrabцова 1962 МТ Я. Маркл.
- 302 Курів Сп. Зузана Мушинка (1907). Зап. М. Мушинка. *Муш. Зуф 28*.
- 303 Маковиця. Записано в 20-их рр. (АП).
- 304 Крива Ольга. Сп. і зап. Марія Фіцко. 13 р. 1951 (А3).
- 305 Видрань. Сп. Юлія Сопира. 81 р. Зап. М. Шмайда 1961.
- 306 Збійне. Сп. Анна Душок, 61 р. Зап. М. Шмайда 1961.
- 307 Осадне. Сп. Олена Кащак. 86 р. Зап. М. Шмайда 1961. *НЖ 1962, № 41, с. 3*.
- 308 Пихні. Сп. І. Бобак. Зап. І Кремпа. *НЖ 1967, № 30, с. 4*.
- 309 Пчоліне. Сп. Марія Мацек (1905). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.
- 310 Остружниця. Сп. Зузана Баранець, 49 р. Зап. А. Каршко 1961.
- 311 Стащин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. С. Орлов 1932. *Варіант СР 45*.
- 312 Тополя. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз. 281*.
- 313 Тополя. Сп. Анна Ленько (1913). Зап. Є. Вrabцова 1959, мт Я. Маркл.
- 314 Ковбасів. Сп. Юрій Ющик, 77 р. Зап. М. Шмайда 1961. *ДВ 1961, № 12, с. 30*.
- 315 Кальна Розтока. Сп. Іван Клепцьо, 59 р. Зап. Ю. Цимбора 1954. УНП II 408 (466).
- 51 Д Курів. Сп. Зузана Мушинка (1907). Зап. М. Мушинка. *Муш. Зуф 28*.
- 52 Бенядиківці. Сп. Марія Грибовська, 92 р. Зап. А. Дулеба 1965. *Дулеба ПБ 11*.  
*Л: Верхр. 377; Кол. 389 (458), 417 (559 а); Удзеля 72, 73; НЖ 17. 12. 1967.*  
*Б: –*  
*З: Гол I 209; ЛН 1941, № 6, с. 41; 1943, № 18, с. 211; Задор 15, 22; Лінт. I 22, 24; Васил. 87; Лінт. II 67–72 (12–15); Гош. 408.*

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

*Кост.* 217; *Зенък.* 330; *Закр.* 54; *Балліна № 29;* *Гол I* 206, *II* 582; *Чуб.* V 432, 915; *Кольб. Пок. II* 45; *ЗВАК VIII* 8. 169; *ЖСт* 1893 570; 1902 77; *Довн.-Зап.* 81; *Харьк. сборник XI (1897)* 446; *МУЕ XIV*, с. 8; *Гнедич* 178; *Куба* 132; *Хвиля* 376; *Мисевич* 57 (фр.); *Федьк.* 138; *Зуїха* 542; *Гнатюк* 204.

**Горак 105 (6)** = *Слсп III* 109; *Шаф.* I 140; *Чел.* III 76; *Срезн.* 6; *Колл.* II 57; *СМС II* 94; *Слсп II* 47; *фр.* – II 101, 122, III 124, 134; *ЧЛ* 1903 278. 1909 449; *Детва* 250 = *Медв.* 62; *Медв.* 61–65; *Махт* 10, 45; *Колеч.* 55; *СЛП IV* 141; *Барток I* 466, 552; *Бурл.* 152.

*Чел.* III 9; *Ерб.* 39, 392; *Сушил* 156–158 (168); *Барт.* I 79, II 11, III 22; *Слп IV* 47, 112, 113; *VII* 84; *Улегла* 540.

*Вуйц.* I 71, 232, 289; *Паулі II* 81, 82; *Кольб 1* 115–133 (8); **3** 260; **4** 49; **6** 176; **12** 210–212; **16** 231, 291; **19** 150; **21** 56, 57; **25** 106; **27** 322; **28** 291; **39** 188–191; **40** 363, 546; **42** 228, 229, **43** 48; **45** 3, 9, 22; *ЗВАК II* 73; *Козл.* 83–84; *Глогер* 146; *Бистр.* I 8–10, II 7–10; *Федер.* VI 287, 309, 371, 462; **Бистр. Ппл 72; Чернік 124–130.**

*Шейн Бни* 234; *Ром I* 48; *Шейн М I* 444; *Добр.* IV 582, 583.

*Шейн Вп* 328; *Собол.* I 192–211; *Шейн В I* 216–219; *Чернышев* 16; *Балашов* 107.

*Сумцов:* Народные песни об отравлении змеиным ядом, *КСт* 1892, ноябрь; *СФП* 265–266; *КАТ ЧЛБ IV*, № 35.

Одна з дуже старовинних баладних тем, відома багатьом європейським народам. Спільна підстава – отруєння чоловіки зміїною отрутою, винувниця в більшості слов'янських текстів – сестра. У західних та східних слов'ян тема вилася в ряд територіально обмежених редакцій, що частково схрещуються. Всі, крім російської, складені восьми складовим віршем, їхня сюжетна схема подібна, повторюються навіть деякі конкретні образи. В чеській редакції дівчина пасе паву або жне траву; звідником є улани або чужий пан (німець); брат повертається інколи з війни, частіше з поля; акцентується мотив фальшивої риби, або вона сама вбиває себе. В моравській, з початком *Ulijanka čistá panna u Dunaja šaty prala* звідники – гусари, брат тут уже повертається з ліса, з мотивом фальшивої риби пов'язується мотив поступового бліднення в обличчі. Дуже цілісна польська редакція починається словами *Na Podolu* (або: *Czarna rola*) *biały kamień*. Брат повертається з війни, везе дарунки, отруйний напій п'є з коня, часто пропонує, щоб сестра напилася перша. Замість прохання брата принести вино появляється пропозиція сестри переспатися.

Український фольклор утворив окремих тип цієї балади з постаттю мандрівника-сербина, що ходить понад ріку. Дівчина тут сама біжить за звідником і пропонує себе. Дальша особливість: брат просить продати коня, щоб здобути засоби



на лікування; сестра не погоджується з тим. У сх.-укр. вар. герой – козак, вірменин, pojawiaються ліричні вступи (розмова з козаком при криниці, лиха мати). Що зах.-укр. тип цієї редакції первісніший, показує його поява в російському фольклорі в області Тули, на відомому шляху мандрівки укр. пісень (*Шейн В I*, № 827). Інші рос. тексти виходять з даної теми, але зовсім самостійні: в них ідеться переважно про отруєння милого, бракує мотивації вчинку, і тільки опис готування отрути і мотив «виписи сама» вказує на зв'язок. Білоруські вар. виходять з польських.

Крім типу з постаттю Уліянки в словацькому фольклорі розвинулися тексти з початком *Za horami za dolami*. Їх правдоподібне поширення – північ, центральна частина, схід. Характерна риса більшості слов. варіантів – приїзд брата з ліса, звідки він везе мальоване дерево, тріада в розповіді про смакування отрути, посилення сестри по вино або інший напій.

Наш матеріал є продуктом схрещення польської й словацької традиції. Неповний списковий текст 44 дуже вірно відбиває дух польської редакції; цікаво, що найближчі до нього варіанти знаходимо на півночі й заході Польщі. З польською традицією зв'язаний і старий текст 45 (постать воєводи, вступ, що в поль. вар. pojawiaється звичайно при кінці пісні, перед розкриттям провини, пропонування питва сестрі, страчення злочинниці). Обидва варіанти в збірнику Головацького – ексцентричні, з сильною участю власних елементів.

На півн. Лемківщині розвинулася на основі польської редакції окрема форма (Дорка пасе вівці, приходять до неї дворак, отрую здобувають з хабзу або м'яти, отруений – муж, що повертається з поля.) З цим типом зв'язані наші тексти 51 і 52.

Решта текстів тісно пов'язана з словацькою редакцією (пані в каштелю, брак згадки про те, що звідник – чужинець, рубання гада на три кусні, приїзд брата з ліса, прохання принести вина). Але часто бракує її різних елементів – згадки про мальоване дерево, потрійного пиття, мотиву *Пискать собі на листочку*: замість риби чи поливки pojawiaється питво; згідно з польською традицією подія уміщевлюється на поляні, брат їде з поля, пропонує випити питво сестрі. Треба згадати, що словацька версія проникла і на північну Лемківщину (*Удзеля 73*).

Процес розвитку сюжету дуже поступив на Закарпатті. Тут були записані добре збережені тексти галицького типу (*Гош. 403, Лінт. I 24*), але в більшості вар. pojawiaються образні іновачії й композиційні поширення. Звідником є легінь, символ вінка замінюється барвінком, дівчині радить «стара баба», герої характеризуються ліричним способом, переважає коломийковий ритмічний розмір.

Цікаво, що відповідна мадярська балада (*Ортутай 713*), також восьмискладова, пов'язує певні елементи польської версії (початок) з яскравими рисами словацької.

## ЧОЛОВІК УБИВАЄ ЖІНКУ

### Розбійник убиває жінку

- 53 А Якуб'яни. Сп. Йосиф Гребик, 95 р. і Катерина Полянська, 28 р. Зап. М. Мушинка 1963. *Муш. Згв* 137.
- 54 Б Орябина. Записувач не наведений. *Народная газета* 1931, № 34–35, с. 6.
- 55 Підгородь. Сп. Марія Яньовко. Зап. М. Шмайда 1965.
- 56 В Руська Поруба. Сп. Юстина Сейкова-Козачка, 80 р. Зап. А. Дулеба 1967.
- 57 Стащин. Сп. Анна Ябур, 57 р. Зап. В. Ябур (Т), Ю. Костюк (М) 1955. Тексти С. Орлова з 1932 р. та М. Шмайди з 1961 р. від тієї ж співачки майже ідентичні;

в тексті Орлова після 4-ої строфи ще одна:

Подь, Ганічко, подь за мене,  
Не буде ти кривда в мене.

В записі М. Мушинки з 1968 р. (СР 55) прибувають після 15-ої строфи такі слова:

Лем ем кухарочку лала,  
Чом пеленки не райбала.

А ун пушов до заграды,  
Не муг знести такой зрады.

Трута-рута добре стоїть.  
Аж са на нуй дrevко кроїть.

Текст Шмайди: Д 1962, № 1, с. 92.

- 316 А Шамбронь. Записала М. Рожек-Сміжанська, 1952 (А3). Мелодію записали Ю. Ковачова й Ш. Тот 1957.
- 317 В Крива Олька. Сп. і зап. Марія Фіцко, 13 р., 1951 (А3).
- 318 Машківці. Сп. Олена Федорчак 50 р. Зап. М. Шмайда.
- 319 Осадне. Сп. Зузана Лукач, 41 р. Зап. М. Шмайда 1961. *НЖ* 1962, № 43, с. 3.
- 320 Гостовиці. Сп. Зузана Грешко (1937). Зап. І. Легдан, Є. Сотак (Т), Ю Цимбора (М) 1956. Частина тексту (5 строф): *УНП II* 179 (215).
- 321 Нехваль-Полянка. Сп. Марія Яблонська. Зап М. Шмайда 1961. *НЖ* 1963, № 31.
- 322 Пчолине. Сп. Марія Мацек (1905). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.
- 323 Смільник. Сп. Анна Корибанич, 68 р. Зап А. Каршко 1961.
- 324 Старина. Сп. Катерина Павуляк (1918). Зап. Є. Врabcова (Т), Й. Церемуга (М) 1954



- 325 Збій. Сп. Марія Чопак (1922). Зап. Є. Врабцова 1962, мт Я. Маркл.  
 326 Улич. Сп. Олена Палащак (1877). Зап. Є. Врабцова, М. Дупканич, С. Крейчова, Я. Кройцова (Т), В. Любимов (М) 1954.  
 327 Б Земплин. Гол I 174 (25).

Уривки пісні записано в Лукові, Курові, Свиднику, Осадному.

Л: Гол I 171; Кол 383, 4332а, 338, 387, 402 фр.; НС 28. 7. 1963, 22. 11. 1964, 28. 1. 1968, 21. 4. 1968.

Б: ЕЗ IX 142, 143.

З: Дешко 673; Гол III 67; Де-Волл. 94 (фр.), 246 (фр.); Враб. Урс 105 (фр.); ЗНТШ XXXI–XXXII 45, 46; Подкарп. Русь II 61; ЛН 1942, № 15, с. 151–154; Задор 14; Лінт. II 109; Васил. 89, 91; Лінт. II 109–114 (47–49); Гош. 416. Передрук карпатських вар. Дешка й Головацького з коментарем: Ант.-Драг. I 63–69. Чуб. V 739–742; ЗНТШ XXI–XXII 44; Пишечурська, Надс. говір 52; Зуїха 552; Франко 292; Кольб. 52 376.

**Горак 328** = Слсн I 94 – СМС II 11; СМС II 87; Мішік 94; Детва 252; Медв. 112–114, 56; СЯНЛ XVI–XVII 143; Колеч. 128. 130; СЛП I 41; III 562, 621; IV 303, 330, 437; ВВ 62; Барток I 165. 507. 543; Бурл. 138, 140, 142; фрагм.: Колл. I 541; Слсн II 80, 115; III 128, 130; СЛП II 120, 151, 212; III 74, 337, 621; IV 303, 330, 438; СНЛ 131; Барток I 549.

Сушіл 124 (136), 126 (139); Барт. II 28–30; III 57; Ліса 128; Слн I 41, 42 43, 105; V 78, 116; Улегла 583–584; Сіров. 38; дальші джерела: Сіров. 80–81.

Куреляц 46.

Паулі II 187; Зейшнер 169; Кольб I 279, 280 45 14; Люд XVI 197; Бистр. I 27–31 (3–6), II 23; **Бистр. Ппл 42; Чернік 251, 254.**

Безс. 60; Ром. I 27; Добр. IV 590, 591–593; Радч. 168.

Собол. I 278–295 (196–213); Чернышев 112–114.

Горак, НВЧ 3 (1908). 57–58; 4 (1909). 130–137; Гнатюк: Словацький опришок Яношік в народній поезії, ЗНТШ XXXI–XXXII (передрук: Вибрані статті 96–137); Перетц: Современная русская народная песня; Horák: Výbor ze slovenskej poezie ľudovej; Bystron: Pieśń o zbójniku i jego żonie, Prace i materiały МААЕ IV; Melicherčík: Slovensko-ukrajinské vzťahy v zbojníckom folklóre. Z dejín...; Богатырев: Словацкие эпические рассказы и лиро-эпические песни; СФП 318 – 319; Кат ЧЛБ IV, № 45 а, б.

Про цю баладу існує багата наукова література. Дослідники (І. Горак, Я. Бистронь) схилилися до погляду, що вона прийшла до зах. слов'ян з української території, Горак допускав південнослов'янський вплив на укр. традицію. Труд-

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

нощі з визначенням походження пісні є наслідком того, що дослідники не зуміли відділити від себе двох різних пісенних сюжетів, що тільки інколи зливаються в нашому матеріалі, одержавши в Карпатах спільний початок. Перший сюжет: Жінка нарікає на свою долю з розбійником. Перучи закривавлений одяг, вона знаходить у ньому руку (рідше голову) вбитого брата, або пізнає майно когось із своєї родини. Розбійник по-різному виправдовується. Ця сюжетна схема збереглася як на Мораві (*Сушіл № 139*), так і в північній та східній Україні, в Білорусії та Росії, прибираючи в кожній країні інший ритмічний розмір (Морави – 8-скл., Україна – 7–8-скл., Росія – розтяжний вірш) і набуваючи іншого стилістичного оформлення. Про генетичний зв'язок усіх версій, крім наведених мотивів, свідчить оправдування розбійника темною ніччю; на кінці сх.-укр. текстів інколи появляється питання, що іншою формою виражає моральний конфлікт моравської версії: хто жінці миліший – розбійник чи родина? Специфікою української версії є те, що розбійник їздить на розбій на коні. Поява подібних сюжетів у південнослов'янському фольклорі свідчить про їх значну стародавність.

Даний тип балади про жінку розбійника переважав і в словацькому фольклорі, виявляючи тісні зв'язки зі східноморавським матеріалом. В нашому матеріалі реліктовий елемент цього типу появляється тільки у спишських вар. з Шамбронна й Якуб'ян; його виразні сліди знаходимо і в півн.-лемківському фрагменті зі Шклярів (*Кол. 387*).

В основному ж усі наші й закарпатські тексти, а також галицькі записи з Лемківщини, Старосамбірщини й Перемищини передають інший сюжет: мати повідомляє дочку, яка оре в полі, про свій намір віддати її за розбійника; аж тоді слідує розповідь про долю жінки, спільна з попередньо викладеним сюжетом. Але тоді, коли там вона подана як розповідь про третю особу, тут вона вкладається в пісню, співану дитині. Розбійник, зачувши її, наказує повторити, а далі, незважаючи на жінчині викрути, забирає її «на лучки» і готується вбити. Перед смертю жінка залишає на личку дитини знак. Іноді пісня закінчується мотивом плачу дитини, безрадності розбійника, його жалю з втрати; в вар. Головацького й Колесси з Лемківщини розбійник робить синові в лісі колиску.

В словацькому фольклорі пісня не має єдиного обличчя. Тут різні записи найсильніше наближує початок, дуже часто подібний до нашого (орання дівчини під явором, під гаєм). Але в дальших строфах пісня хилиться або в бік типу «знайдення руки брата», або типу «пісня, співана дитині»; є й варіанти, де обидва сюжетні елементи поєднуються, наступаючи по собі. Тільки в меншості варіантів появляється мотив вкушення личка дитині. Здається, що моравський тип переважає на півдні й заході (але відомий і на Спиші), а східний охоплює

передусім Ліптов та верхній Грон. Без першої частини (сцена орання), зі змістом, обмеженим до пісні, розмови з розбійником і вкущення личка, східний тип був відомий і на східній Мораві (*Сушил 124*). Дуже інтересно, що своїм початком (Мати сина колисала) і складом цьому текстові відповідає галицький підкарпатський запис, опублікований Гнатюком (*ЗНТШ XXXI–XXXII 45*). Зате бачванські записи, в яких є й елементи інших пісень, не починаються мотивом орання й сватання; в центрі стоїть мотив знайдення братової руки. Це вказувало б на те, що тип з початковим мотивом сватання та кінцевим – укущення личка розвинувся порівняно пізно десь в українських закарпатських районах і звідти експандував на захід, змішуючись зі старшою піснею. На поступовість цієї експансії, що є, можливо, справою не дуже давнього часу, вказує факт, що мотив укущення дитини невідомий як польським, так і західнолемківському записові; з другого боку між прашівськими (Руська Поруба) й польським підгірськими (Мисленіце) текстами існують такі разючі подібності, що думка про новіше перенесення насувається сама по собі. В гуральських варіантах мотив «рука брата» схрещується з мотивом пісні синові; в інших текстах виступає мотив листу жінки до матері з запитом про братів, характерний для спишської традиції. З північно-лемківською традицією польські записи близькі закінченням «турботи про покиненого сина».

Можна визначити можливе джерело української карпатської версії. Це трансильванська балада про Баторі Болдіжара (*Ортутай 338, 339; Репюль 110*). Ніжна пані Юдита, колишучи ногою золоту колиску, співає тут своїй дитині, що її справжній батько – не Баторі Болдіжар, а розбійницький капітан Ерделі. Чоловік чує пісню в дверях; жінка вимовляється дуже подібним способом, як у нашій баладі (лаяла служниць, що позривали в городі квіти). Чоловік, не дочекавшись одягнення, виштовхує її й наказує готуватися на місце страти. В іншій пісні «Жінка розбійника» (*Репюль 158*) розбійник також підслухує за дверми скарги жінки на своє життя з ним і стинає її. Ці драстичні мотиви опанували поступово пісню, що мала первісно мирний кінець. Див ще *Уйварі 13*.

Сюжетна схема текстів з нашої території дуже інтегральна. Крім епізоду знайдення братової руки, в спиських варіантах принагідним вставним елементом є «А кедь мы ся побереме», дивним чином засвідчене на протилежних кінцях ареалу пісні. Звертають на себе увагу дві різні форми самозахисту жінки: пояснення пісні як лайки служниці (Спиш і Снинщина, північна Словачія Морава) або перерізка попередньо співаної пісні на похвалу розбійникові (центральна частина нашого ареалу, східне Закарпаття, польське Прикарпаття). В закарпатських текстах є дуже характерним новим мотивом поклін Анці розбійникові при його сватанні й запит розбійника, чи вона любить його.

**Селянин убиває жінку з удовиної намови**

- 58 Якуб'яни. Сп. Єва Полянська (1904). Зап. М. Мушинка. *Муш. Зуф* 30.  
59 Стащинська Розтока. Сп. Анна Густяк. Зап. А. Куримський, В. Ябур 1957.  
60 Убля. Сп. Марія Чоп, 62 р. Зап. Ю. Цимбора 1954. *УНП II 400 (458)*.  
328 Якуб'яни. Сп. Катерина Полянська, 35 р. Зап А. Дулеба 1968.  
329 Ториски. Сп. Катерина Бабей. 26 р. Зап М. Шмайда 1962. *НЖ 1963, № 11*.  
330 Осадне. Сп. Олена Кащак, 87 р. Зап. М. Шмайда 1962. *Д 1962, № 1, с. 93*  
331 Смільник. Сп. Анна Фотрова, 24 р. Зап. А. Каршко 1961.  
332 Руське. Зап. Михайло Коцо. *НЖ 1966, № 14, с. 4*.  
333 Велика Поляна. Сп. Анна Биланська (1901). Зап. Є. Вrabцова (Т),  
Й. Церемуга (М) 1954.  
334 Старина. Сп. Катерина Павуляк. Зап. Є. Вrabцова (Т), Й. Церемуга (М) 1954.  
335 Стащин. Сп. Анна Ябур, 57 р. Зап. В. Ябур (Т), Ю. Костюк (М) 1955.  
336 Колониця. Сп. Анна Лібак (1910). Зап. Ю. Цимбора, 1956. Частина  
тексту: *УНП II 404 (462)*.  
337 Улич. Сп. Олена Палащак (1877). Зап. Є. Вrabцова, М. Дупканич,  
С. Крейчова, Я. Кройцова, Ю. Цигра (Т), В. Любимов (М) 1954.

*Л: Верхр. Заміш. 186; Кол. 352 (331 г).*

Б: - .

З: Біляк 58: *Кол. II 133; ЛН 1942, 117; Лінт. I 67, 69, 73; Лінт. II 148-158 (68-71)*

*Гош. 222 (фр.), 415.*

*Зал. 486; Костом. 208 = Чуб. V 629; Гол I 56, III 20, 238; Кольб. Пок. II 171; ЗВАК VIII 133, 171; КСт 1888, XII 467; 1897, IX, 303; Булг. 110; Кольб. Пржем. 139; Грінч. III 353; Конош. I, № 32; ЕЗ XI 222, 223; Шух. III 237; Кольб. Вол. 366; Драгоманов, Розвідки II 189-193; Ром. Гр. II 233; Бичко 32; Квітка НМ 114; Хвиля 228; Мисевич 57; Зуїха 462, 588; Песни казаков Кубани 238 (част.); Франко 287, 289; Гнатюк 209.*

*Романов I 20, 381, 399-400.*

Драгоманов: Фатальна вдова. Розвідки II 182 - 196.

Пісня більш поширена в зах. частині України і в суміжних білор. областях. Існують певні різниці між волинсько-поліськими та галицькими текстами. Перші починаються образом переімени місяця, завжди появляється в кінці образ закованого злочинця. Степові вар. вводять у дію матір убитої. Тексти з Галичини ширші, з єдиним початком. В них розгортаються схематичні мотиви: запити сусідів дітям, перелік праць, що чекали на вбиту. В деяких вар. появляється пропо-

зиція вдови іти з нею на мандрівку, або відмова жити з Якимом після доконаного вбивства. Тільки в найкращих текстах балада має виразне дійове закінчення: Яким утікає з хати, скривається в сестри, але ця виганяє його

З закарпатських вар. тільки раківський (*Кол. II 133*) нав'язує до галицьких, в інших знову виявляється перетворююча сила закарпатського фольклору. Звідниця тут – не вдова, а частіше дівчина, вбивство відбувається частіше в лісі. Друга частина взагалі відбігає від галицької схеми: вбиту знаходять вівчарі, кличуть її матір, бондарівну; вбивець, що зветься тут Іваном, кидає нарешті звідницю в Дунай глибокий.

На нашу територію пісня була принесена порівняно пізно з галицького боку. Її тексти дуже близькі до себе й до галицьких, взагалі багаті й добре скомпановані, хоч трапляються і випадки забуття та перестановок. В великій частині вар. збережено ім'я Якіма. Спишські тексти звертають на себе увагу більшою епічністю: тут як і в зах. частині півн. Лемківщини, є кінцеві мотиви втечі Якіма до сестри та її відмови. У вар. зі Снинщини, що частково починаються образом природи, переваги набули риторичні елементи, напр. добре розгорнутий мотив сирітської іронії в вар. з Ублї та Осадного. Мотив закованого злочинця знаходимо тільки в Якуб'янах. Дуже вражає, що пісня не була записана в центральній частині нашої території.

### **Чоловік, що вернувся з дороги, вбиває жінку за невірність**

61 Вишня Полянка. Сп. Марія Іванчина (1924). Зап. М. Мушинка. Співачка чула пісню в молодості від місцевого корчмаря-єврея, здається, вихідця з Галичини.

Пісня, очевидно, новішого походження. Паралелі на... [нерозбірливо. – Ред.]

## **КОХАНЕЦЬ УБИВАЄ КОХАНКУ**

### **Коханець-вояк позбувається супутниці**

62 Вишня Полянка. Сп. Марія Дупей, 50 р. Зап. Ю. Цимбора 1958. УНП II 417 (475).

63 Нижній Мирошів Сп. Єва Калиняк, 50 р. Зап. Ю. Цимбора 1958. УНП II 414 (471).

64 Тополя. Зап. Ф. Лазорик *Лаз.* 284.

338 Руський Кручів Сп. Г. Дзурянина (ж.), 59 р. Зап. І. Кремпа. *Кремпа Бал.* 4, мел. на с. 6.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

339 Красний Брід. Сп. Марія Ленарт, 49 р. Зап. М. Шмайда 1961. *Шм. Бал.* 9.

Л: –

Б: *Враб. РС 156; ЕЗ IX 135.*

З: –

**Горак 287 (72)** = *Слсп III 74; Шаф. II 73 = Колл. II 49; Колл. II 50; звідти: Медв. 135–136; Барток I 508, 552; СЛП II 263, III 547; Бурл. 172.*

*Сушіл 80 (87/177).*

Пісню можна зараховувати до широкої групи балад про трагічну мандрівку зі звідником. Але в даному випадку не йдеться про звідника, а про добре знайомого милого. Цей тип, реалізований у восьмискладовому розмірі, представлений небагатьма словацькими текстами і одним моравським. Можливо, що це пізніша, ліризована й інтимізована перерібка дуже популярної польської пісні на дану тему *Jasio konia poił, Kasia wodę brała*, з якою нашу пісню пов'язує подібна побудова діалогу й мотив вкинення дівчини в Дунай. (Мотив відрубання рук і ніг у т. 338 та слов. т. з верхнього Грону взятий з іншої слов. пісні про мандрівку зі зводителем). На імовірність другісного опрацювання теми згідно з потребами новішого світовідчуження вказують і початки пісні, запозичені з інших популярних балад (такий і другий слов. початок *Hory, hory, čierne hory*). Словацькі та моравський вар. починають пісню розмовою про поганій настрій милого; наші вступають *in medias res*, повторюючи далі більшість мотивів слов. пісень (малий кінць, рішення милої піти пішки, зазиви вояка вернутися, кинення в річку). Але є в укр. вар., взагалі ширших і з добре усталеним текстом, деякі збагачуючі елементи: бажання вояка, щоб мила йшла іншим шляхом, «бо повідять, же ты моя», поширений діалог, афоризми в кінці вар. з Ниж. Мирошова й Тополі. Це свідчить про існування власної традиції пісні. Текст з Красного Броду – контамінація декількох пісень, у тексті з Руського Кручова кінець взято з балади про розбійника.

Початок бачванських вар. несподівано близький до моравського й верхнегронського тексту; далі їхній дукт наближується до наших текстів.

**Юнак стинає дівчину, що одружилася з іншим, обманувши його**

65 А Стащин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. С. Орлов 1932. *СР 50.*

66 Збій. Сп. Ілля Легдан, 25 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. *УНП II 407 (464).*

340 Новоселиця. Сп. Марія Маруніч, 30 р. Зап. М. Шмайда 1961.

67 Б Новоселиця. Сп. Анна Русич. Зап. Є. Врабцова 1954.

Л: *Кол. 277 (1); НС 15. 11. 1964.*

Б: –

З: *Де-Волл. 82; Враб. Урс 524, 545; Біляк 88; ЛН 1941, № 9, с. 69; № 11, с. 85.*



*Задор* 18; *Лінт. I* 56, 58; *Лінт. II* 95–103 (35–39); *Гош.* 124, 221.

*Зал.* 402; *Паулі II* 163; *Метл.* 104, 105; *Кост.* 223; *Закр.* 91; *Гол I* 112, *II* 594, *III* 43, 44; *Купч.* 446, 447; *Чуб.* *V* 112 386–388; *Кольб.* *Пок II* 79; *Булг.* 77; *Кольб.* *Пржем.* 129, 130; *Грінч.* *III* 234–241 (9 вар.); *ЗВАК VIII* 22; *Вісла XIII* 531; *ЕЗ XI* 295, 296; *Шух.* *III* 204–207 (4 вар.); *ЖСт* 1902 85, 447; *Кольб.* *Вол.* 357; *Гнедич* 10; *МУЕ XXI–XXII* 252; *Федьк.* 141; *Франко* 268; *Кольб.* 52 375.

*Кольб* 27 175; *ЗВАК II* 75, *IV* 211; *Бистр.* *I* 67–68; *Бистр.* *Ппл* 85; **Чернік 205, 207.**

*Шейн М I* 321, 322; *Булг.* 77; *Добр.* *IV* 596–597; *Розенф.* 9; *Малевич* 48; *Ром Гр I* 102; *Мошин.* 302; *Куба* 240; *Ширма* 109; *Федер.* *V* 821, 822, 842, 843. *Собол.* *V* 683–687, 689–693; *Чернишев* 241–243; *Балашов* 259.

*Франко, Студії* 164 – 171.

Одна з найпопулярніших українських народних балад, відома під назвою *Тройзілля*. Існувала у двох версіях: старшій, у розмірі 4 + 6, відомій не тільки в різних частинах України, але і в Білорусії та окремих місцях Польщі, і «зниженій», карпатській, з якої випав образ козаків, старовинного побуту, і ряд традиційних стилістичних прийомів. Ця версія – коломийкова.

Наш матеріал належить до молодшої версії; як показують неопубліковані записи з Товмаччини та Івано-Франківщини в авторовому архіві, він найближчий до новішого стану пісні на галицькому Прикарпатті. З закарпатських вар. до наших найближчий запис з Турі-Поляни (*Лінт. II*, № 42). В інших записах з Закарпаття текст менш одноцільний, місцями розхитаний, з дуже різними початками, з затратою первісних реаліїв (юнака приймають на весіллі не старости, а кухарки; назва *тройзілля*). На півн. Лемківщині була записана тільки старша версія; батьківщина наших текстів, що не виходять поза... [нерозбірливо. – Ред.]

### **Парубок Матвій вбиває Магдалину при прощанні на луках**

- 68 Орябина. Сп. Юстина Лайчак. Зап. М. Шмайда 1962.
- 69 Нижній Мирішів. Сп. Єва Калиняк, 50 р. Зап. Ю. Цимбора 1958. *УНП II* 430 (486).
- 70 Свидник. Сп. Анна Югащик, 77 р. Зап. А. Дулеба 1965. *Дул. МБ* 5 (скорочено).
- 71 Рафаївці. Сп. Маргарита Горка, 24 р. Зап. М. Шмайда.
- 72 Ялова. Сп. Катерина Зубаль, 39 р. Зап. М. Шмайда 1961. *НЖ* 1962, № 47, с.3.
- 341 Пчолине. Сп. Анна Величко (1894). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

342 Кальна Розтока. Сп. Іван Клепцо, 59 р. Зап. Ю. Цимбора 1954. УНП II 418 (476). Очевидно, неповний текст.

Л: Верхр. 375; Кол. 325 (227).

Б, З: –

СМС II 102; Медв. 104, 105; СЛП I 75, 164; III 189; IV 31; ВВ 64; Барток I 250, 372

Ерб. 400; Сушил 128 (141); Барт. I 159, II 7, III 42, 43. ЗВАК IX 293, П.-К. IV 14. (фр.)

Кольб 1 71–84 (6); 4 50, 28 290, 40 359, 360, 538, 539, 45 1; Бистр. I 16 – 22, II 17–23;

Олещ. 152 (фр.); Чернік 311.

Балада типу «новини», з сильною тенденцією до точного локалізування події. Виникла, найімовірніше, на Мораві десь в XVIII ст. Відома тільки на чеських землях, Словаччині, в Польщі й на Лемківщині. Моравські та словацькі тексти дуже близькі до себе, польські – здебільшого скорочують малюнок дії в користь сентиментальних елементів (найближчі до моравських – вар. з Помор'я та Сх. Пруссії). В поль. вар. з Підгаля й Спиша – словакізми й українізми (*daj wyspowiadaty; hławeńki*).

Тексти з Пряшівщини досить міцно пов'язані з традиційною моравською версією; вони ліпше зберігають її, як новіші моравські тексти. Значна частина зберігає і первісні імена героїв, один – навіть місце дії. З окремих текстів випадають деякі епізоди й мотиви (прохання дівчини висповідатися, смуток Матяша над столом, мотивація батькового одобрення). Дрібні місцеві інновації: Магдаленка біла, зелений гложок, з інших балад – вхоплення за білі бочки, видовбання очей. Особливість списького вар. з Орябини: прохання самого вбивника покарати його; цей мотив переходить до півн.-лемківських вар., що взагалі залежні від наших. Особливість вар. зі Снинщини – розрізнені початки, нові імена героїв. Цікаві особливості має також текст з Рафаївців.

### Вояк застрелює дівчину, що зрадила його

73 Свидник. Сп Анна Дулеба, 51 р. Зап. А. Дулеба 1965. Дул. ПБ 12.

Л: НС 20. 4. 1969.

Б, З: –

СЛП IV 484.

Бистр. II 73.

Наш текст дуже близький до словацького, трохи ширший. Півн.-лемківський текст має свої стилістичні особливості. Згода між нашим і шлезьким вар. майже повна, отже йдеться про новіше перенесення.



**Коханець, повернувшись з чужини, вбиває милу, заручену з іншим**

- 74 Улич. Сп. 7–14-річні діти. Зап. М. Дупканич, С. Крейчова, Я. Кройцова, Ю. Цигра (Т), В. Любимов (М) 1954.  
343 Збій. Сп. Іван Легдан, 17 р. Зап. Є. Вrabцова (Т), М. Голечек (М) 1953. УНП I 226 (189).

У записі з Зубного (УНП II 217/258) немає кінцевої драматичної розмови між коханцями, зате появляється ліричний вступ.

Л, Б: –

З: *Задор 64.*

Наші тексти цієї нової пісні довші від закарпатського, драматичне закінчення чергується з ліричним.

**КОХАНКА ВБИВАЄ КОХАНЦЯ**

**Дівчина трюїть хлопця, запросивши його до себе**

- 75 А Нова Полянка. Сп. Марія Луцик. 70 р. Зап. А. Дулеба 1964.  
76 Б Беньдиківці, Сп. Юрій Дулеба, 77 р. Зап. А. Дулеба 1958.  
77 В Вишня Писана. Сп. Терезія Юрчишин, 45 р. Зап. А. Дулеба 1965.  
78 Пихні. Сп. Михайло Кремпа, 49 р. Зап. І. Кремпа. *Кремпа Бал. 2.*  
344 Ганигівці. Сп. Єлисавета Коцвара, 50 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. УНП II 421 (478 а).  
345 Остружниця Сп. Марія Баранець (1920). Зап. І. Легдан, Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М) 1956.  
346 Велика Поляна. Сп. Анна Биланська (1901). Зап. Є. Вrabцова (Т), Й. Церемуга (М) 1954.  
347 Ялова. Сп. Василь Смоляк, 60 р. Зап. М. Шмайда 1961. *ДВ 1961, № 1, с. 12.*  
348 Присліп. Сп. Марія Кузьма, 59 р. Зап. А. Каршко 1961.  
349 Стащин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. В. Ябур (Т), Ю. Костюк (М) 1955 (СР 44).

В тексті, записаному М. Шмайдою від тієї ж співачки в 1961 р., немає змін; на кінці додано дві строфи:

У білої Марусеньки прекрасно співають.

Молодому хлопчикові дзвони видзвняють.

Марусеньку молоденьку вже до шлюбу ведуть,

А хлопчика молодого уж до гробу несуть.

(Дукля 1962, № 2, с. 88).

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

- 350 Колонія. Сп. Марія Штеню (1914). Зап. І. Легдан (Т), Ю. Цимбора (М) 1956.
- 351 Руське. Сп. Марія Мочковська, 19 р. Зап. Ю. Цимбора 1954. УНП II 420 (478).
- 352 Тополя. Сп. Анна Ленько (1913). Зап. Є. Вrabцова 1959, мт Я. Маркл.
- 353 Збій. Сп. Михайло Петровко, 17 р. і Василь Чопак, 22 р. Зап. Є. Вrabцова (Т), М. Голечек (М) 1953. УНП I 21 (5).
- 354 Збій. Сп. Анна Бростик, нар. п. між 1903–1906 рр. в Новоселиці. Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.
- 355 Збій. Сп. Анна Довгун (1919). Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.
- 356 Убля. Сп. Юлія Штефанець, 49 р. Зап. Ю. Костюк 1954. УНП II 410 (467).
- 79 Г Ялова. Сп. Василь Смоляк, 60 р. Зап. М. Шмайда 1961. ДВ 1962, № 42, с. 2. Вар. з Пчолиного (НЖ 27. 7. 1966, с. 4) повторяє текст 77 (4 перші строфи).  
Л: Кол. 362 (360 β) – 6 рядків: НС 21. 9. 1964, 19. 2. 1967, 17. 9. 1967.  
Б: –  
З: Де-Волл. 39; Вrab. Урс 144, 186, 282, 63 (кінець); Біляк 49, Кол. II 134; ЛН 1941, № 7, с. 53; 1943, № 18, с. 220; Лінт. I 41, 45, 47; Лінт. II 117–130 (53–57).  
Зал. 280, 500; Метл. 88–91; Гол. I 68, III 160, 161; Купч. 427; Чуб. V 434, 435, 879  
Кольб. Пок. II 42, 43, 44; Грінч. III 277; ЕЗ XI 288, 289; Шух. III 211, 213, 215;  
ЗКл III 80; Ром Гр II 313; Федьк. 156; Франко 278, 279; Гнатюк 203.  
Шейн М I 44.

Пісня виключно українська, новішого походження, заходить тільки в Білорусію. Аналогічні російські пісні, в яких дівчина труїть молодця напитком (Собол. I 198–211) в реалізації теми далекі від українських. На цілій укр. території, аж по Харківщину, має пісня єдиний коломийковий розмір, але дві редакції. Східноукраїнська, з найчастішим початком «Ой сон, мати, ой сон, мати, головоньку клонить» (Чуб. V 435, подібно Шейн М I 44) починається розмовою з матір'ю про дівчину. Отрута тут подається також у пирозі, але з другого боку в ньому – шельвія і рута. В кінці пісні дівчина насміхається з козака. З зах.-українських текстів тільки покутські мають початок спільний зі сх.-українським: частіше початок – «новиновий»: *Ой ві Львові на риночку... В славнім місті Репучинцях... Серед села НН новина ся стала.* Дівчина тут труїть парубка частіше вином або пивом; більше місця в тексті займає розмова з братами, зате мила з'являється тільки інколи (часом милий її не хоче). У підкарпатських і карпатських (гуцульських, покутських, стрийських) вар. є своєрідний мотив дарування милому яблук.

На Закарпатті виникла окрема версія цієї пісні. Тільки в окремих випадках зустрічаємо мотив труєння питвом (Лінт. II 117 – Богдан; 120), дарування яблук (Лінт. I 45), інші початки. Взагалі ж текст стабілізується з початком *Ой ходила дівка біла // Марусенька у ліс на калину* і в тому мотивічному складі, що прикмет-

ний для більшості наших текстів. Характерне для цього типу недраматичне розгорнення другої частини (науки братам, розмова з дівчиною про «відроблення» чарів). Найближчі до наших – тексти з Невицького і Скотарського.

Записи з нашої території мають подвійне джерело. З галицької традиції виходять типи А і Б, встановлені на Маковиці (пиття вина, яблучко); також початок типу Г (вар. з Ялової) має аналогію на Покутті. Тексти типу В, що походять виключно з найсхіднішої частини ареалу, тісно зв'язані з закарпатськими.

### Дівчина труїть хлопця на вечерницях

80 а Ладомирова. Гол III 421 (174).

Л: –

Б: Вrab. PC 45.

З: Де-Волл. 40; Біляк 73.

Пельгрж. 90; Макс. I 107; Зал. 332; Кост. 216; Закр. 106; Гол I 202, III 42; Чуб. V 429;

Булг. 83; Кольб. Вол. 357; Куба 109; Федьк. 138; Зуїха 566; Федер. V 839, 841.

Шейн Бнп 235.

Йдеться, без сумніву, про випадок індивідуального перенесення. Текст проти більшості записів коротший.

## МАТИ ВБИВАЄ СИНОВУ КОХАНКУ, НЕВІСТКУ, СИНА, ВЛАСНУ ДОЧКУ

### Мати дає стяти вагітну коханку сина в його неприсутності

81 Видрань. Сп. Юлія Сопира, 81 р. Зап. М. Шмайда 1961. НЖ 1962, № 40, С. 3.

Л, Б, З: –

**Горак 128 (14)** = Слсн III 212; Срезн. 5; СМС II 100; Слсн II 178, III 109 (фр.);

Мішік 130; Слов. погл. 1897 497; ЧМСн XXIV 34; Детва 253 = Медв. 80;

Колеч. 42; СЛП IV 114; Жакар 575; Г.-С. 39, Бурил. 112, 114, 116, 117.

Сушил 88 (92); Барт. III 33, 34; У легла 487, 488; Сіров. 70.

Кат ЧЛБ IV, № 43.

Поширення пісні: Словаччина й переважно південне моравське пограниччя. В найкращих моравських і словацьких вар. є ширша експозиція (вдова тут має вісім синів і одну дочку), опис взаємин між коханцями та повернення з війни.

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Наш вар. близький до вар. Колечані з Дойча; в обох бракує прохання дівчини не давати її служити й інших елементів.

На Закарпатті подібну тему виражала восьмискладова пісня «Іде хлопець у катуны» (*Враб. Урс 145; Лінт. I 63, II 80, № 21*) та її коломийковий відповідник (*Лінт. II 74–80*), що є новішою перерібною загальноукраїнської пісні про королевича (в Гол.: *I 74–77*). В цих піснях є декілька мотивічних подібностей з нашою (відхід на війну, чекання дитини, прохання повернувшого відчинити ворота); інший спосіб згладження молодої жінки. В коломийковій версії замість самогубства сина появляється широка загробна розмова.

### **Свекруха труїть невістку в неприсутності сина**

82 Звала. Сп. Анна Клец. Зап. М. Шмайда *Шм. Бал. 6*.

83 Кальна Розтока. Сп. Марія Коц, 64 р. Зап. А. Каршко 1954. *УНП II 424 (480)*.

Дальша пісня того ж тематичного циклу. Своім початком здалека нагадує пісню про королевича, чергою розпитів про місце перебування милої – наші тексти 24–27, 276–278. Паралелі нам невідомі.

### **Хресна мати труїть майбутню невістку, син покінчує з життям**

84 Красний Брід. Сп. Анна Сопира. 52 р. Зап. М. Шмайда 1962.

85 Старина. Сп. Катерина Сурина, 50 р. Зап. М. Шмайда 1962. *Шм. Бал. 8*.

357 Чабалівці. Сп. Марія Смільницька, 59 р. Зап. М. Шмайда 1961. *НЖ 1962, № 41, с. 3*.

358 Нехваль-Полянка. Сп. Анна Бован, 63 р. Зап. М. Шмайда 1961.

Самостійна в цій пісні тільки перша частина, іноді досить широка (від 8 до 34 рядків). Решта тексту спільна з баладою «Коханець, передчуваючи лихо, приїжджає до мертвої милої» (розд. «Зустрічі з мертвими», с. 70–78), в якій немає мотиву вбивства. В пісню входять і елементи з пісні про замурування милої (с. 78–85). Як цілість пісня не має паралель поза нашою територією.

### **Мати труїть невістку й сина**

86 Кальна Розтока. Сп. Іван Клецо, 59 р. Зап. Ю. Цимбора 1954. *УНП II 416 (473)*.

Запис В. Гнатьюка з Ублї (*Гнатьюк 208*) дуже близький до нашого тексту.

Л: *Кол. 313 (176а)*.

Б, 3: –

*Гол I 186, II 585; Купч. 541; Кольб. Пок II 41; Чуб. V 711–718; ЕЗ XI 301; Кольб. Пржем. 138; Ром Гр II 232; Гнедич I 43, II 15; Квітка НМ 102; Гнатюк 207; Франко 269; Федьк. 143.*

*Ром I 50, 400; Добр. IV 585; Довн.-Зап. 122; Мал. 126; Радч. 224; Федер. V 859, 860;*

*Ширма 183.*

Пісня українського походження, з дуже широкою традицією. Первісний тип десятискладовий, у східній Україні розвинувся згодом тип 12-складовий. Риси старшого типу, збереженого в Галичині: початок *Ой мала мати сина сокола* чи *Посеред села сиділа вдова*, повідомлення про виправлення в військо, трирічне чекання, повернення з невісткою, зустріч з матір'ю ще перед хатою, на коні, син виливає вино під коня й ділиться отрутою, мертвих ховають «під віконці» і «під ворітці».

В подніпровській і лівобережній версії пісня починається *Оженила мати сина молодого, узяла невістку не до любові*. Отже, невістка вже дома в час, коли син іде на війну. Мати наказує їй пасти стадо. Гостина відбувається в хаті. Син з невісткою голосно домовляються вилити горілку й випити отруту, «щоб нас поховали да у одній ямці». Про старшість галицької версії свідчить текст з Чернігівщини (Чуб. V 713), де дія починається також висланням на війну з заборонаю женитися. Досить подібно і в білор. вар. Шейна (M I 449). Тут мертвих ховають під церквою. У східній версії верхи дерев, що виростили з гробів, склоняються до купи, мати жаліє свого вчинку.

Окрему версію з ритмічною схемою 6 + 5 творять закарпатські вар. з Рахівщини й Верховини. Сюжет тут модернізований в образах та стилізації, але збереглися галицькі мотиви повернення за три роки, виливання вина під коня, ховання за дверми й за ворітьми.

Наш текст найближчий до запису з Буковини (Купч. 541); пісня була, очевидно, принесена звідти. Дуже близький до нашого також вар. з півн. Лемківщини. Вартість нашого вар. дуже послаблює випадок строфи після рядка 12.

Подібні мотиви зустрічаємо і в російських піснях (Собол. I 132 – 141),

### **Мати труїть замість приведеної невістки сина (I)**

- 87 Сулин. Сп. Стефан Климчак, 52 р. Зап. М. Шмайда 1961.
- 88 Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 711 (14)*.
- 89 Кечківці. Сп. Анна Білас. 44 р. Зап... Ю. Цимбора 1957. *УНП II 410 (468)*.
- 90 Стащин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. С. Орлов 1932. СР 40.
- 359 Беньдиківці. Сп. Анна Гача, 35 р. Зап. А. Дулеба 1964.

ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

360 Свидник. Зап. О. Павлович, *Врабель РС 37*.

361 Руська Поруба. Сп. Юстина Сейкова-Козачка. 80 р. Зап. А. Дулеба 1967.

362 Видрань. Сп. Юлія Сопира, 75 р. Зап. М. Шмайда 1955. *НЖ 1962, № 39, с. 3.*

Л: Кол. 397 (493 а).

Б, З: –

**Горак 101 (5)** = *Шаф. I 143; Колл. II 59; Слсп. III 200; Медв. 48; Слов. погл. 1924 241; СЛП I 163 (фр.), IV 332.*

Пісня словацького походження, на укр. мовній території поза лемківською областю невідома, півн.-лемківський запис збіднений. Виразна специфічна риса сюжету в порівнянні з іншими піснями на таку ж тему: невістка передає чашу з отрутою синові, щоб пив перший. Українські вар. з нашої області досить багаті, є в них у порівнянні з словацькими певні додаткові мотиви й форми стилізації (слова сина до матері й звернення до парти в біловезькому вар., материне втішання в кечківському, втішання милої милим у стащинському, кінцева строфа про нездійснене подружжя).

### Мати труїть замість приведеної невістки сина (II)

91 Руська Поруба. Сп. Юстина Сейкова-Козачка, 80 р. Зап. А. Дулеба 1967.

92 Збій. Сп. Анастасія Гартнер, нар. к. 1892 в Уличі. Зап. Є. Врбцова 1962, МТ Я. Маркл.

363 Палота. Сп. Іля Шемегдова 83 р. Зап. М. Шмайда 1962.

364 Нехваль-Полянка. Сп. Анна Бован, 63 р. Зап. М. Шмайда 1961.

365 Рунина. Сп. Марія Бутляр. Зап. Є. Врбцова 1960. Другу мел. сп. Олена Гунчар.

366 Ковбасів. Сп. Ю. Ющик. 77 р. Зап. М. Шмайда 1961. *Шм. Бал. 14.*

367 Убля. Сп. Марія Чоп, 62 р. Зап. А. Каршко 1954. *УНП II 431 (487).*

368 Грабова Розтока. Сп. Марія Яшко, 36 р. Зап. М. Шмайда 1961. *ДВ 1962, № 12, с. 30.*

Л: *Верхр. 371; НС 7. 4. 1968*

Б: –

З: Кол. I 50.

*Гол I 81, II 578; ЕЗ XI 301.*

*Медв. 49; Махт 31; СЛП II 63.*

*Сушіл 145–146 (157); Барт. II 13; Ліса 160; Томек 21; Сплн VII 57.*

*Кат ЧЛБ IV, № 37.*

Цю пісню звичайно змішують з попередньою на основі загальної подібності сюжету. Але їх конкретний зміст зовсім інший. З іншим вступом (*Чи рада ти, мати, обоїм до хати*), без другої частини, в якій умираючий нагороджує й карає членів своєї родини, вона була відома і в Галичині, переважно на Підкарпатті. Інший сюжетний склад має моравська балада з початком *Šla Dorna pro vodu*: тут дівчина виїздить з чужинцями, що стрінули її при воді; мати молодого го-тує отруту. Але далі слідує частина, згідна з нашою піснею: Бог переминяє питва, умираючий передає маєток своїм рідним.

В іншій моравській пісні *Oženil se Janko*||Jura (Барт. II 13; Слп VII 56) хід дії подібний, але збагачується вступною розмовою молодих з батьками й роздумами матері про те, як позбутися невістки.

Наші тексти з усталеним окремим початком складають окрему традицію, що охоплює і Перечинщину на Закарпатті.

Другою частиною пісня нагадує трансильванську баладу (*Ретюль 270*).

### Мати труїть власну дочку

93 Гостовиці. Сп. Терезія Яцош (1898) з Паригузівців. Зап. В. Гайдула (Т), Ю. Цимбора (М) 1956. Неповний текст: УНП II 427 (483).

369 Новоселиця. Сп. Анна Додо. Зап. Є. Врабцова, М. Качур, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

Л, Б, З: –

*Колеч. 49; Барток I 614; Бурл. 180, 181.*

*Рукописні вар. зі Сх. Моравії та Зах. Словаччини – див. Кат ЧЛБ IV, № 38.*

Пісня напевне новіша. Тексти близькі до словацьких і сх.-моравського.

## МАТИ ВБИВАЄ ДИТИНУ

### Дівчина закопує дитину в гаю

94 Бехерів. Сп. Марія Цупер, 70 р. Зап. А. Подгаєцький 1949. НЖ 1965, № 1, с. 5.

Л, Б, З: –

На тему «молода мати загублює власну дитину» складено в слов'янських народів ряд пісень, що їх дуже часто трактують як одну цілість, хоч між їхніми сюжетами є істотні різниці. Найбільш розрізнена традиція цих пісень існувала на Мораві, де можна виділити шість сюжетів з різними ритмічними формами



## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

(4 + 4, 5 + 4, 6 + 6), і на Україні, де дослідник даної теми В. Гнатюк знайшов п'ять сюжетів. В більшості сюжетів дівчина кидає дитину в воду. Тільки в моравській восьмискладовій баладі *Vim já jeden pivovárek* (Ерб. 401, на Словаччині – на Ораві, Медв. 65) дівчина, підв'язавши дитині шию шовковою лентою, закопує її під яблуньку. В моравській 12-складовій пісні *Stará Pivničková na jarmak sa strojá* (Сушил 141, № 151, Сіров. 60) дівчина, підрізавши дитині шию, закопує її на луці свого милого.

Наш запис з цього погляду унікальний на цілій українській території. Своїм початком (стр. 1, 2, 4) він нагадує наступну пісню, але далі текст розвивається самостійно. Останні три строфи зовсім інші, ніж звичайна сцена допиту в піснях про дітозгубницю. В нашій пісні ці формули замінюються запитами, що потрохи нагадують баладу про вбивство жінкою мужа.

**Дівчина кидає дитину в кущі або в воду**

- 95 Орябина. Сп. і зап. не наведені. *Народная газета* 1932, № 1 – 2, с. 3.
- 96 Бенядиківці. Сп. Анна Гача. 38 р. Зап. А. Дулеба 1967.
- 97 Стащин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. А. Куримський та В. Ябур 1957. З дуже подібних записів Д. Севастьянова (*Народная газета*, 1933, № 27 – 28, с. 3) та М. Шмайди з 1961 р. вкладено в даний текст п'яту, тут бракуючу строфу, і зроблено такі дальші зміни: строфи про розмову з батьком і матір'ю переставлено, в стр. 8 зам. «старый отец» дано «отец старый», в стр. 10 зам. «си за стол» – «за столок», в стр. 12 зам. «вострый меч» – «ясный меч». Запис М. Шмайди: *ДВ* 1962, № 2, с. 25. Пор. ще запис М. Мушинки, *СР* 47; 1958.
- 370 Гутки. Сп. Марія Пиляк. 59 р. Зап. М. Мушинка 1963. *Муш. Згв* 132.
- 371 Нижній Мирошів. Сп. Єва Калиняк (1909). Зап. М. Мушинка.
- 372 Старина. Сп. Юрій Колинчак (1909). Зап. Ю. Цимбора, *УНП II* 429 (485).  
Л: *Кол.* 312 (175, фр.), 370 (388).  
Б, З: –
- Горак 321 (85) = СМС II 100 = Медв. 58; Герик I/1 11; Бурл. 187.**  
*Кольб* 45 11.

Ця своєрідна реалізація теми «дівчина вбиває (чи покидає) новонароджену дитину» в 12-складовому розмірі найбільш середньокарпатська, в словацькому фольклорі відома, за дотеперішніми даними, тільки в Гемері, Спиші й Шариші, в Польщі – напроти Спиша (Щавниця). Її сюжетна схема така: дівчата з якоїсь місцевості (Добшіна, в наших вар. Дупчаны, Шапшаны, в польс.: Добчице) жнуть траву; одна не нажинає й народжує під кущем (або під ме-



жею) дитину; кидає її в воду або покидає в кущах над водою, де знаходять її волярі, конярі або жандарми (в нас винятково: дівчата). Про справу доносять рихтареві, дівчата йдуть на огляд. Далі тексти розходяться. В словацьких вар. рихтареві вказують на його власну дочку; він кличе її й радить або клякати під меч, або втікати в світ. Дівчина рішається зробити друге. Пісня кінчається куплетом про лучку, яка почервоніє від крові. Наші вар. різняться від словацьких передусім появою мотиву танцю в корчмі й переговорів дівчини з післяцями рихтаря (або членами своєї родини), що переростає в циклічний ряд. Мотив кинення дитини в воду з промовою до неї з'являється рідко (Спиш), мати залишає сина просто в гаю чи в полі. Зате в кінці пісні прибуває перелік попередньо умертвлених дітей (як у баладі про дівчину, схоплену чортом). Тільки винятково винувниця є дочкою рихтаря (Бенядиківці). Альтернатива: клякання під меч або втеча в світ є тільки в стащинському вар., немає звичайно і образу лучки, що має почервоніти від крові; зате подекуди прибуває опис страти з афористичним закінченням. Перші частини наших текстів взагалі ближчі до словацьких, ніж другі.

Схему слов. вар. (крім кінця) вірніше повторяють півн.-лемківський вар. з Андріївки (*Кол.* № 388) та польський зі Щавниці, в якому є мовні українізми. Але в усіх півн.-карпатських вар. прибуває сцена передсмертного танцю дівчини. Наші тексти добре збережені.

### **Рибалки знаходять покинену дитину**

98 А Кечківці. Сп. Олена Калиняк, 52 р. Зап. А. Дулеба 1964.

99 Б Вишня Писана. Сп. Марія Гвозд, 54 р. Зап. М. Шмайда 1965.

100 В Притуляни. Сп. Марія Швець, 57 р. Зап. А. Дулеба 1957.

101 Стацин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. В. Ябур (Т), Ю. Костюк (М) 1955. Паралельний запис М. Шмайди: *ДВ* 1961, ч 11, с. 25, та М. Мушинки: *СР* 49.

373 Збійне. Сп. Анна Душак, 63 р. Зап. М. Шмайда 1961. *Дукля* 1962, № 3, с. 89.

374 Збій. Сп. Анна Бростик, нар. між 1903–1906 р. в Новоселиці. Зап. Є. Врбцова 1962. МТ Я. Маркл.

375 Березовець. Сп. Анна Бавлович. Зап. М. Шмайда 1961. *Шм. Бал.* 15. *Л: МУЕ XIX–XX* 259, 260; *Кол.* 343 (292), 385 (439 б), 398 (493 б), 418 (560); *НС* 8. 11. 1964, 23. 6. 1968.

Б: –

3: *Враб. Урс* 139; *Біляк* 92; *ЛН* 1942, № 16, с. 163–164; *Лінт.* I 88; *Лінт.* II 158–165 (72–76); *Гош.* 166, 257.

## ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

*Паулі II 8; Гол I 54. III 26; Купч. 428; Чуб. V 890; Кольб. Пок II 145; Зоря 1883, № 7, с. 114; Кольб. Пржем. 134, 135; КС. 1897. IX. 215; Грінч. III 272–275; ЕЗ XI 293; Новицький 153; Гнедич 27; Квітка НМ 183; МУЕ XIX–XX 260–272; Федер. V 819, 876, 885; Зуїха 562; Кольб 52 381.*

**Горак 323 (86) = Ева Ст. 17; СЛП III 563, IV 347.**

*Сушіл 146 (158); Барт. II 9; Сіров. 59; [нерозбірливо. – Ред.].*

*Зал 489; Кольб. 1 151–168 (12). 4 51, 12 220, 222. 16 295, 21 59. 22 133, 27 168, 325, 28 293, 40 368, 369, 541, 48 188; ЗВАК XV 178; Бистр. I 80–86, II 49–54; Федер. VI 419; Чернік 149–156.*

*Ром I 10; Шейн MI 353–354; Довн.-Зап. 106; Добров. IV 510–511; Ром Гр. II 82, 190.*

Гнатюк: Пісня про покритку, що втопила дитину, МУЕ XIX–XX; Квітка: Українські пісні про дітозгубницю. К. 1927; Šrámková: Balada o vražednici dítěte v české lidové tradici. Český lid LVII; СФП 399–400; Кат ЧЛБ IV, № 40 с.

Між рештою північнослов'янських пісень про знайдення покиненої дитини й покарання винувниці є складні розвоєві реляції. Основні західнослов'янські типи; 1. чесько-моравський у розмірі 4 + 4, з початком *Vím já, jeden pivovárek* (Ерб. 401; Суш. 148), заходить на польський Пшеск і Ораву (Медв. 65); 2. моравський (4 + 4) з поч. *Šla Kačenka na procházku* (Сушіл 147); 3. моравсько-словацький (5 + 4) з поч. *Stála Kačenka u Dunaja* (Сушіл 148; Барт. III 35; Колеч 33 та ін.); 4. чесько-моравський, з поч. *Okolo Dunaje chodila* (див. кат. ЧЛБ IV, № 40 с); 5. польський, в розмірі 5 + 3 і з найчастішим початком *Tam za Warszawę na błoniu*: проникає на Шлеск і на півн. Словаччину (СЛП III 563, IV 347). В типі 1 дівчина в'є вінки, радиться з коханцем, що зробити з дитиною; дія кінчається пропозицією ката врятувати винувну від смерті одруженням; дівчина відмовляється. В типі 2 дівчина народжує дитину на греблі коло млина й задушує його лентою; знаходять її мандрівні вояки, радяться, що зробити з нею. В типі 3 дівчина родить дитину над рікою, вмиваючи ноги, й кидає її в ріку (Дунай); про злочин доносить стара баба. В типі 4 дівчина носить дитину над Дунаєм, виловлюють її рибалки. В польському типі юнак гуляє на коні, дівчина носить за ним дитину й питає, що з нею зробити. Дитину, кинену в воду, виловлює найчастіше млинар. Далі дія усіх типів наближується: дівчат скликають в громаду. Закінчення бувають різні. На Україні осторонь стоїть східний тип в розмірі 4 + 4 з вступним образом коваленка, з дуже послабленою епічною основою (Чуб. V 363, 1191). Найбільш поширений тип, складений 13-складовим віршем (4 + 4 + 5), що на галицькому Підкарпатті й Закарпатті має тенденцію набувати коломийкового складу; одночасно в ньому появляються нові початки «новинного» типу (*Ой в містечку Берестечку сталася новина і под.*).

Чернік (153, 155), помітивши певні особливості у великопольських текстах балади (брак початку про юнака на коні, нарада рибалок, що робити з дитиною й ін.), дуже прямолінійно заявляє, що йдеться про тексти «розстроєні», до яких проникли елементи інших пісень. Так само він реагує на появу мотиву катової пропозиції одружитися в варіанті з крайнього сходу Польщі (Білгорай). Дослідник, що вивчає матеріал пісні порівняльно, мусить прийти до зовсім іншого висновку. Елементом первісного, повнішого сюжету можна вважати як мотив поради з коханцем у чеському (1) та польському (4) типі, так і дальші епічні особливості, що з'являються в текстах територіально дуже далеких від себе: знайдення дитини випадковими відвідувачами даного місця – вояками, рибалками, дуже подібну форму їхньої наради про долю дитини, а також мотив ката. Характерно, що всі ці елементи появляються в польському матеріалі саме в периферійних записах, імовірно, більш віддалених від центру формування нового текстового типу.

Три версії, збережені в нашій традиції, мають потрійне міжнародне пов'язання. Тип А (текст 98), дуже розвинений також на північній Лемківщині (тексти Колесси), виявляє дуже яскраві вербальні згоди з восьмискладовим моравсько-західнославацьким типом 2:

Viděli tam pacholátko,  
ej to malé nemluvnátko.  
Jeden praví: vezmíme ho,  
a ten druhý: nechajme ho.

(Сіров. 59)

[нерозбірливо. – Ред.]

В одному північнолемківському тексті з'являється і душегубна «пантличка», в іншому – кат. Можна припускати, що цей тип сюжету покривав колись більші області Словаччини й Польщі, бо той же діалог знахідників дитини є і в великопольських варіантах. Згодом сюжет розстроївся; в Польщі його окремі елементи вступили до новішої редакції пісні. Якщо не рахувати епічної експозиції, що є в моравських текстах, тексти з півн. Лемківщини й Пряшівщини представляють, поряд з деякими новішими моравськими записами (напр. *Сіроватка* 59), збереженішу форму сюжету. Розхід між ритмічними формами моравських і лемківських текстів вказує на те, що спільності між ними – не нової дати.

Наш тип Б ближче кореспондує з польським основним типом, що має місцями (особливо на заході – в Великопольщі й на Шлеську, отже найдалі від нашої території!) початки: *Tam łowiło dwóch rybaków na rzecze: Rybciarze rybki łowili*. Цікаво, що знову ж в польських периферійних текстах (східне Мазовше, *Кольб* 1 163; *Шлеськ*,

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

*Бистр. I 82 та ін.*) появляється мотив кількакратного виринання й закидів, що їх дівчина спрямовує до матері. Характерно, що більшість текстів з цими мотивами, а також з циклічним мотивом «дівчина просить членів родини рятувати її» починається образом рибалок, і немає в них образу млидаря, ані мотиву спалення й розвіяння попелу. Але конкретна реалізація другої частини та значне акцентування цього епізоду нагадують ще більше західноукраїнську традицію пісні.

Решта наших текстів (тип В) найближча до галицької (точніше: підкарпатської) версії балади. Її специфічний знак: порівняння дитини з рибою; інакше вона повторяє ряд елементів польської пісні. Про релятивну давність цієї версії свідчить й значне поширення в Білорусії. [Далі нерозбірливо. – Ред.]

В порівнянні з нашими текстами закарпатські вар. представляють, як звичайно, новішу стадію розвитку сюжету. Появляється початок *Ци чули ви, люди добрі, за таке диво* (подібно *Купч. 428*), випадає порівняння дитини з рибою, в сюжет вступають різні іновачії (виновну шукає піп, дівчата несуть по двох вінках на голові, виновниця втікає, гонять її жандарми). Цікава деталь деяких текстів: від неї вимагають жити з Іваном, вона відмовляється; тут згадаємо мотив пропозиції ката в моравських та польських текстах. Текст Головацького з Мукачівщини (*III 245*) стоїть відокремлено; це прямий відбиток польської версії. Лінтурів запис № 75 з Тур'ї-Ремети є дуже цінним доказом колишнього більшого територіального поширення нашого типу Б.

### Дівчині стинають голову за згублення дитини

102 Пчолине. Сп. Терезія Латта (1896). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.

Цю пісню, в якій винятково на українській території (крім тексту з Орябини № 95 та стащинського тексту А. Ябур) виступає мотив зрубання голови, можна вважати фрагментом попереднього сюжету, але склад мотивів тут досить самостійний. Кінець нагадує моравські та словацькі пісні на дану тему.

### Дівчина топить дитину з намови парубка

103 Місця запису не наведено. За мовними ознаками текст з нашої території. *Гол III 245 (121).*

*Л: МУЕ XIX–XX 260.*

*Б, З: –*

Тільки цей текст іде в перших трьох епізодах за польською формою сюжету (Ясьо на коні, мати тримає дитину на руках, розмова про її долю, млидар вилловлює її). Кінець оригінальний, перебраний з іншої балади. Перелік польських паралель – див. коментар до № 98–101.

### Вдова-кріпачка топить дитину

- 104 Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 699 (1)*.  
105 Крайня Поляна. Сп. Петро Сенай, 15 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. *УНП II 376 (429)*.  
106 Рунина. Сп. Олена Тополянчик (1906). Зап. Є. Вrabцова 1960, МТ Я. Маркл.  
376 Свидник. *Вробель РС 38*.

Сюжет поза територією нашої області невідомий. Зміни в текстах дуже незначні: це випадки складних або надмірно сентиментальних місць (рр. 5–6 і кінець тексту Павловича). Сентиментальний і підкреслено логічний характер стилізації, а також повний брак фольклорного зап ля примушує допускати, що балада – не народного походження, складена, можливо, самим Павловичем і прийнята народом. Публікуємо тільки записи, в яких виявлений процес фольклорної змінності.

### ІНШІ ВБИВСТВА ТА ПОРАНЕННЯ

#### Брати вбивають сестриноного коханця

- 107 Курів. Сп. Зузана Мушинка (1907). Зап. М. Мушинка. *Муш. Зуф 26*.  
108 Бенядиківці. Сп. Анна Гача, 38 р. Зап. А. Дулеба 1967.  
377 Нижній Тварожець. Сп. Тереза Цигнар, 73 р. Зап. М. Мушинка 1961. *Муш. Згв 133*.  
379 Вишній Орлик. Зап. Зузана Новак. *НЖ 1966, № 19, с. 4*.  
380 Південна Маковиця (?), 20-ті роки (АП).  
Запис з Ольки: *НЖ 1967, № 4, с. 5*.  
*Л, Б, З: –*  
**Горак 135** = *Колл. II 53 = Медв. 55; Шаф. II 63; СМС II 31, 97; Мішик 105; Колеч. 73; СЛП III 548; IV 436; Барток I 433; Бурл. 158. Сіров. 58.*

Сюжет мав у словацькому фольклорі дві ритмічні форми: восьми- й семи- складову, і відповідно до того два типи початків. Семискладова форма з вступним образом місця дії була поширена на сході (Шариш, Спиш, верхній Грон). Наші тексти найближчі до вар. з верхнього Грону (Бурл.). Поширення балади на нашій території винятково вузьке: півн. частина Барліївського р-ну й західна Свидницького. Тексти, крім початку, дуже близькі до себе.

Польські й українські пісні на подібну тему мають інший хід дії.

### Розбійники вбивають пастуха

109 Вишній Тварожець. Сп. Анна Гопко, 77 р. Зап. М. Шмайда 1963.

381 Місця не наведено. Гол. III 68 (8).

Л, Б: –

З: Де-Волл. 151; Лінт. II 238 (135).

**Горак 387 (115)** – Слсп. I 99; Шаф. II 60; Колл. II 64; ЧЛ 1896 425; Слсп. I 222, II 177; Слов. погл. 1898 429; Дєтва 255; Медв. 118, 119; Герик II 49, 1/2 36; Колеч. 142; СЛП III 171, IV 433; Барток I 439, 447, 448.

Сушіл 115; Барт. II 25; ПП 47; Ліса 119–121; Слп IV 72, VI 68, VII 48, 57; Улегла 574; Вєтт. II 121; Сіров. 41.

Пісня словацького походження, поширена також у моравських Карпатах. У закінченні тексти розходяться: на півн. заході закінчуються мотивом двоякого (щирого й фальшивого) оплакування вбитого батьками й коханкою, в центр. Словаччині – ліричним мотивом виростання квітки з крові вбитого. Наші тексти, що мають також інший («топографічний») початок, розвивають текст, ближчий до центральної версії, ще далі. Різниця також у тому, що в слов. текстах розбійники вимагають від убитого свити, в наших – грабують воли.

Вар. Лінтура з Тур'ї-Поляни ближчий до словацьких текстів, очевидно, перебраний у новіший час.

### Жінка розбійника впізнає хустку вбитого брата

110 Остружниця. Сп. Анна Малинич, 44 р. Зап. А. Каршко 1961.

Л, Б, З: –

Бистр. I 28–31, II 23, 24.

Паралелі до цілої сюжетної групи – див. примітки до текстів 53–57.

Даний текст належить до групи пісень про жінку розбійника (див. стор. 108 – 115), але на відміну від інших текстів, записаних у нашій області, має інший початок і відмінне, некриваве закінчення. Тим він ближчий до моравсько-східнослов'янського типу цих пісень, у якому основне місце в сюжеті займає знайдення відрізаної руки жінчиного брата. Вражає, що конкретним складом сюжету й стилізацією наш текст близький не до північнокарпатської української відміни балади про знайдення руки брата (пор. Франко 292, початок: *Ой не жаль мені*), а до текстів, записаних аж у польському Шлеську (див. збірник Бистроня). Значний ступінь цієї близькості (включаючи й пізнання за хустиною вбитого) вважаємо безсумнівним доказом новішого перенесення; поява топоніму *Варшава* як у шлеських, так і в нашому тексті свідчить про його польське походження.

### Мисливець застрелює дівчину

111 Берестів. Сп. Марія Ясик, 15 р. Зап. Ю. Цимбора 1957. УНП II 425 (481).

382 Буківці. Сп. А. Гурайчик. Зап. А. Шлепецький (АП).

Л, Б, З: –

**Горак 154 (20)** = *Герик I/1 51; Медв. 98; Колеч. 75; Барток I 547; СЛП IV 101; Бурл. 156.*

*Ерб. 16; Сушил 176 (189); Барт. II 16, III 39, 82; Вигл. 139; Слп. IV 134.*

*Ветт. II 129.*

СФП 151–152; Кат ЧЛБ IV, № 19.

Пісня, правдоподібно, чеського походження. Там дія починається спробою короля або мисливця звести дівчину, що жне траву. В словацьких вар. цей мотив відпадає. Початок наших текстів, дуже близьких до себе, ближчий до вар. з Пуховської долини, опублікованого Гериком, друга половина – до текстів з верхнього Грону; цілість близька до тексту Медвецького з Гонту (с. 98). Моравська пісня на подібну тему (*Сушил 111, № 117; Томек 16; Колл. I 635*) має інший зміст і будову. Її відгук: *Кол. Лемк 381 (№ 429a), ЕЗ IX 139.*

### Дівчину тругають на весіллі

112 Бенядиківці. Сп. Анна Бережняк, 40 р. Зап. А. Дулеба 1962.

Л. Б: –

З: *Задор 17; Лінт. II 65 (11).*

**Горак 99 (4)** = *Колл. II 61 = Шаф I 135; Слсп III 126; Мішік 3; Медв. 60; СЯНЛ VI 70; Колеч. 35; СЛП I 135, II 214, 111 392, IV, 265; Бурл. 148, 150; Барток II 257, Берка 37.*

*Ветт. II 127; Сіров. 74.*

Кат ЧЛБ IV, № 15.

Пісні баладного характеру, змістом яких є діалог з умираючим, належать до дуже стародавніх (пор. британські балади *Лорд Рендел* та *Едвард*). Даний сюжет має свій прямиий відповідник у німецькому фольклорі (*Реріх-Бредніх I 62, 64*). Слов'янська пісня була відома колись, правдоподібно, на значно ширшій території; її парафразою можна вважати дуже популярну польську пісню *A gdzieżeś bywał, mój Sewerysiu*. Наш текст ближчий до закарпатських, ніж до словацьких; це можна вважати доказом старого побутування пісні на українських землях за Карпатами.

Пор. аналогічну пісню про смерть юнака: *УНП I 55; Гол I 82, 83.*



ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

**Дівчина поранює парубка**

113 Березовець. Сп. Анна Бавлович. Зап. М. Бача. *Шм. Бал.* 12.

Л, Б, З: –

Пісня, очевидно, східного походження, паралелі нам невідомі.

**Дівчина безуспішно рятує пораненого юнака**

114 Снинщина (?). Зап. О Фірцак 1925 (АП).

383 Цигелка. Зап. Ф. Колесса. *Кол.* I 4.

384 Убля. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз.* 275.

334а Цабов. Співак і записувач невідомі. *Гол III* 254 (135).

Л: *Верхр.* 274.

Б, З: –

*Мішик* 97 – польський текст.

*Кольб.* I 188 (15), 45 14; *Бистр.* I 31–36, II 27; *Чернік* 222.

Пісня є новішою адаптацією старої польської балади *U mej matki rodzonej stoi jawor zielony*, поширеної, за свідченням Бистроня, майже виключно в північній частині країни (Мазовія, Куяви, Великопольща). Її часткове відбиття – в спиському вар. Мішіка. До нашого типу належить, навпаки, єдиний нам відомий південнопольський вар. зі Щавниці над Дунайцем, де текст значно скорочений, а як місце дії народиться Орябина. Також у нас сюжет зберігся в задовільному вигляді тільки в вар. О. Фірцака з 20-х рр; інші тексти контаміновані або скорочені. Вар. Верхратського з півн. Лемківщини також коротший; на кінці в ньому розвивається мотив, що є і в нашому вар. з Цигелки.

**СМЕРТЬ УБИВНИКА, РОЗБІЙНИКА Й ЧУМАКА**

**Юнака, що вбив свою милу,  
ведуть на шибеницю**

115 Осадне. Сп. Олена Кацак. 86 р. Зап. М. Шмайда 1961.

116 Новоселиця. Сп. Марія Писка. Зап. Є. Вrabцова 1954, мт Я. Маркл.

Л: *Верхр.* 273; *Кол.* 425 (577), 431 (598 а); *НС* 22. 11. 1964, 28. 9. 1969.

Б: *ЕЗ IX* 144; *Вrab.* *РС* 135.

З: *Лінт.* II 237 (134).



*Драгоманов: Політичні пісні I/2 70–75, Грінч. III 617.*

**Горак 281 (70)** = *Слсп I 113; Колл. II 51; Медв. 125, 126; Мішик 128; Вацлавів 307; СЛП II 212; Слсп. II 69 – фр.; III 11 – фр.; ЧМСп VIII 90 – фр; ВВ 62.*

*Барт. II 1, 2; III 49; Слп I 22, 122.*

Пісня карпатська, словацького походження. Наші тексти багаті, є в них мотиви, що відпали в частині слов. варіантів (плач дівчат, звернення «што запатриш – шытко твое», іронічний висказ засудженого про шибеницю). Закарпатський текст з Тур'ї-Поляни близький до наших, бачванські – не комплетні. Мотиви пісні проникли, мабуть, через мандрівних ремісників, аж на Київщину, і схрестилися з традицією пісень про Семена Палія.

### **Дівчина оплакує повішеного розбійника**

118 Новоселиця. Сп. Марія Писка. Зап. Є. Вrabцова, М. Качур, М. Фецурка, МТ Я. Маркл 1954.

385 Рунина. Сп. Олена Тополянчик. Зап. Є. Вrabцова 1960, МТ Я. Маркл.

*Л, Б, З: –*

*Вrab. РС 136 – слов, текст; Колеч. 148.*

Рідкісна балада. Український текст має багатший кінець (посилання дівчини по воду, її скарга).

### **Смерть Довбуша**

119а Рудаша. Сп. Василь Товдак (1910). Зап. Є. Вrabцова 1960. МТ Я Маркл.

119б Збій. Сп. Станко Чопак (нар. десь 1917–1922). Зап. Є. Вrabцова 1962, МТ Я. Маркл.

386 Остружниця. Сп. Андрій Малинич (1904). Зап. Є. Вrabцова (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

387 Новоселиця. Сп. Юлія Гаркот. Зап. Є. Вrabцова, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

388 Улич. Сп. Василь Федич (1882). Зап. М. Дупканич, С. Крейчова, Я. Кройцова, Ю. Цигра (Т), В. Любимов (М) 1954.

*Л: НС 25. 8. 1968.*

*Б: –*

*З: Вrab. Урс 158, 265; Біляк 25; Задор 12; Кречко 35; Васил. 45; Лінт. I 101; Лінт.*

*II 189–195 (98, 99); Гош. 168, 169, 220, 379; Закарп. п. 87.*

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

*Зал. 510; Рус. дн. 7; Лукаш. 113; Гол I 152; Лис. Зуп IV 14; Атенеум 1900, II № 6; Шух. V 187; ЕЗ XXVI 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47; Верхр. Бат. 222; Зкл. III 39, Франко 257; Федьк. 137; Гнатюк 173, 175.*

Грабовецький: Народний герой Олекса Довбуш. Л., 1957; Тищенко: Народ про свого героя (образ Довбуша в народній творчості), Ужг. 1959.

Популярна в східних Карпатах балада про найславнішого гуцульського опришка дійшла тільки на найсхіднішу окраїну нашої території, і то в дрібних фрагментах. Найширший текст з Рунини нагадує своїм складом запис В. Гошовського з Боржавської долини. В. Товдяк навчився цієї пісні 1933 р. від молодого шофера з Кривого, А. Малинич – від матері, що походила зі Звали.

### Смерть чумака

120 Збій. Сп. Анна Бростик, нар. між 1903 – 1906 р. в Новоселиці. Зап. Є. Вrabцова 1962, МТ Я. Маркл.

389 Збій. Сп. Микола Бугай (1904). Зап. Є. Вrabцова 1962, МТ Я. Маркл.

Л, Б: –

З: ЛН 1942, № 11, с. 104; Лінтур II 198–201 (103, 104); Закарп. п. 93.

*Максим. II 175; Паулі II 38; Тереш. V 176; Новосельський II 192; Гол III 69, 71, 73; Рудч. 156–168; Купч. 544; Кольб. Пок. II 249; Чуб. V 370; Кольб. Пржем. 131; Довн.-Зап. 73, 117; Шух. III 164; Ром Гр II 243; Верхр. Бат. 126; Бичко I; Зкл I 29, III 59, 117; Филатов, Очерк нар. говорів Воронежской губ. 230; Куба 109; Федер. V 916; Франко 221; Федьк. 131; Сусп.-ноб. п. 554, 557.*

*Ром I 56; Добров. IV 536; Ром Гр II 65.*

Збійські тексти цієї популярної української пісні ближчі до галицького підкарпатського зі Стрийщини (*Гол III 69*), ніж до закарпатських з сусідньої Березнянщини також ритмічною формою (8 + 5) 2 (форма закарпатських і покутських вар.: 5 + 5 + 8 + 5). Випадає розмова з товаришами й деякі інші мотиви, але взагалі текст, особливо № 120, дуже добре збережений. Сх.-укр. версія має початок *Ой ходив чумак сім літ по Дону* і ряд інших особливостей.

М. Бугай називає цю пісню «верховинською», А. Бростик чула її від матері, що походила з Галичини.

## САМОГУБСТВА

### Жінка п'яниці кидається в Дунай

- 121 Дара. Сп. Анна Суринчак (1898). Зап. М. Мушинка. *Муш. Зуф* 25.  
390 Старина. Сп. Катерина Сурина, 50 р. Зап. М. Шмайда 1962. *Шм. Бал.* 13.  
391 Іновець. Сп. Юлія Лехман. Зап. М. Шмайда 1965.  
*Л: НС 11. 10. 1964, 24. 9. 1967.*  
*Б: –*  
*З: Васил. 104, Лінт. I 130–131, Лінт. II 232–234 (131, 132).*

Пісня мало записувана, поза українськими Карпатами, мабуть, невідома. Наші тексти близькі до закарпатських і подібні до себе. Їх спільна риса: вилишення сцени самогубства. В Галичині існувала на подібну тему інша пісня: *А де ж ти ся, Василуню, збираєш, збираєш* (ЕЗ XI 164; ЕЗ XXVI 24). Там молода жінка топиться також, вимовившись відходом на ярмарок; але причиною є те, що її милий бере заповіді з іншою.

### Дівчина топиться з туги за померлим милим

- 122 Дара. Сп. Анна Гачкулич, 62 р. Зап. А. Каршко 1967.  
*Л, Б, З: –*  
**Горак 306 (80)** = *СМС II 126; Слсн II 136, III 207; Мішк 67; ЧЛ 1899 339; 1904 70; 1908 469; Миява 335; Колеч. 82; Гузова 52; СЛП III, IV 348, 486.*

Балада словацького походження, новішого сентиментального складу. В словацьких вар. сюжетна основа трохи інша: дівчина покарала гнівливого милого тим, що вийшла за іншого. Юнак умирає з жалю, дівчина розмовляє з ним на цвинтарі й отримує від нього прощення. Відпадають також риторичні елементи діалогу. Пара розділених коханців покінчує життя самогубством у Дунаю.

- 123 Бенядиківці. Сп. Анна Гача, 60 р. Зап. А. Дулеба 1964.

Паралелі до цієї пісні нам невідомі.

### Зведена дівчина кидається під поїзд

- 124 Пихні. Сп. М. Кремпа, 49 р. Зап. І. Кремпа. *НЖ* 1967, № 29, с. 9.  
*Л, Б, З: –*  
*СЛП III 548.*

Близькість між нашим текстом і словацьким з району Михалівець майже дослівна, крім передостаннього рядка, де укр. текст відхиляється від фактографічної точності до поетизації.

## ПРОВОДИ НА ВІЙНУ, ВОЄННИЙ ПОДВИГ, ДЕЗЕРЦІЯ

### Дівчина стає славним воїном

- 125 Орябина. Зап В. Гнатюк 1899. *ЕЗ IX* 76 (131).  
126 Велика Поляна. Сп. Анна Биланська (1901) Зап Є. Врабцова (Т).  
Й. Церемуга (М) 1954.  
392 Дара. Сп. Анна Гачкулич, 62 р. Зап. А. Каршко 1967.

Л: –

Б: *ЕЗ IX* 135.

З: *Кол. II* 114; *Задор* 73; *Лінт. II* 165–167 (76–78).

*Ант.-Драг. I* 314, 315; *Франко, Студії* 107; *Гнатюк* 159.

**Горак 167 (24)** = *Колл. II* 17 = *Медв. 133*; *Немцова XIII* 49; *Враб. РС* 125; *Слов. погл.* 1892 629; 1912 126; *Мішик* 24; *Цамбел* 264; *Герик* 1/2 30; *Колеч. 107*; *Барток I* 434, 435, 437, 438. *Благо II* 18

*Сушіл* 104 (109); *Барт. I* 67, 115; *II* 46; *III* 65; *Ліса* 15; *Слн IV* 129.

*Кольб. 19* 159; *Вісла XIV* 282; *Ленга* 483; *Бистр. Ппл. 149*; **Чернік 275**.

*Безс. 39*; *Добр. IV* 236; *Розенф. 24 – фр.*; *Радч. 22*; *Федер. V* 863.

Сазонович: *Песни о девушке-воине и былины о Ставре Годиновиче*, Варшава 1886; *Франко, Студії* 106–110; *Бистронь, Ппд* 150; *Кржижановский: Девушка-воин. Русский фольклор VIII*; *Кат ЧЛБ IV, № 1*.

Прототип цієї старої західно- й східнослов'янської балади вбачають у південно-словянській пісні, в якій ще збережено мотив дослідження статі незвичайного воїна.

Подібна балада зі спробами перевірити стать пряденням і купіллю існувала і в мадярському фольклорі (*Ортутай* 416). На Мораві та Словаччині дана тема оформилася в подібний сюжет з різними початками. Найвиразніша різниця: в моравських вар. король пропонує переможному воїнові власну дочку за жінку; довідавшись, що це дівчина, віддає її за сина. В деяких словацьких вар. король вихоплюється з заявою, що взяв би воїна за жінку, коли б це була дівчина, і мусить виконати свою обіцянку; взагалі ж з дівчиною одружується якийсь воєнний начальник (король, цісар, капітан). На більшу старовинність моравської розв'язки вказують північнобілоруські тексти з подібним кінцем (*Розенфельд, Добровольський*).

Окрема балада на дану тему існувала в півн. Україні та півд. Білорусії. Її генетичний зв'язок з західнослов'янською традицією безсумнівний (подібна вступна ситуація, характерна порада не висуватися вперед в словацьких і укр. варіантах).

Але український баладний стиль вніс у тему багато змін: батька-селянина замінила типова для українського фольклору постать самотньої вдови, дію перенесено в місцеві обставини, в тексті з Подніпров'я сюжет відгероїзовано й ліризовано: дівчина вже під час походу не слухає материних порад, виїжджає необережно вперед і при переправі впадає без бою в руки татарина, що любовно дбає про неї. Обіцянкою короля віддати за героя власну дочку близька до зах.-слов'янської балади галицька колядкова переробка, в якій героєм виступає юнак (*ЕЗ XXXI–XXXII, № 184*).

Наші тексти належать за змістом і формою до словацької версії, але краще збережені від більшості словацьких. Збережено в них деякі мотиви, що їх знаходимо переважно в моравських варіантах: згадку про операції з волоссям при відході з дому, про побиття трьохсот противників. Також тут король називає дівчину гусаром. Немає зате в наших вар. поради не видаватися вперед. Звертає на себе увагу спорідненість нашого матеріалу з словацьким текстом Колечані зі Спішської Теплічки, але там початок скорочений, нелогічно введена в дію мати. Так і в короткому вар. Гнатюка з Бачки. Вар. з Орябини має на початку ритмічні нерегулярності, що їх можна пояснити тільки прозаїчним переказуванням.

В закарпатських текстах появляються деякі змістові й стильові інновації (сестри названі іменами; ту, що відходить, саджають на віз, не на коня і т. д.).

### **Вояк прощається з рідними й товаришами**

127 Вишня Полянка. Сп. Анастасія Іванчина (1885). Зап. М. Мушинка 1964.

128 Красний Брід. Сп. Марія Ленарт, 49 р. Зап. М. Шмайда 1961. *ШМ. Рекр.* п. 13.

*Л: Лемк. сп. 296; НС 30. 6. 1968.*

*Б: –*

*З: Васил. 60; Закарп. п. 111.*

Пісня, здається, місцева, напівліричного характеру, друга половина складається вільним набором мотивів. Існує словацький рукописний варіант з Довгої Луки к. Бардієва (збірка Галаші № 3341).

### **Близькі прощаються зі схопленим рекрутом**

129 Кальна Розтока. Сп. Марія Коц, 64 р. Зап. Ю. Цимбора 1954. *УНП II 209.*

393 Пчоліне. Сп. Терезія Латта (1896). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.

*Л, Б, З: –*

*Мішік 20; СЛП II 199, III 195, 498, 564.*

*Томек 13.*

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

*Кольб.* 16 302, 19 151; 21 67; 42, 62, 63; 45 59; 46 244; *Чернік* 320.

Wystrój: Pieśń o kochanku wziętym przemocą w rekruty. *Pr. i mat. AAE. II.*

Пісня рекрутська. Має дві версії: центрально-польську й карпатську (польське зах. Підкарпаття, півн. Словаччина). Наші тексти ближчі до словацьких.

**Дівчина, якій забрали милого в рекрути, вступає в монастир**

130 Капішова. Сп. М. Корба (ж.), 25 р. Зап. І. Кремпа. *Кремпа Бал.* 5. Перший мотив пор.: *Poesi polskiego baroku II*, Warszawa 1965, 616 (танкова пісня).

394 Миротин Рівненської обл. Сп. Марія Мушинка, 49 р., переселенка з с. Герлахів, та Марія Гермала, 60 р., переселенка з с. Крижі. Зап. М. Мушинка 1964. *Муш. Згв* 139.

Л, Б, З: –

*СЛП III* 472, 610

Йдеться про не дуже вдалу контамінацію пісні, в якій дівчина, визнаючи свої гріхи, погоджується стати черницею (так у слов. тексті з Рейдової Рожнявського окр.), з мотивом відходу на війну.

**Схоплений дезертир сидить у тюрмі й дочікується визволення**

131 Рунина. Сп. Олександр Карцаба (1892). Зап. Є. Врабцова 1960, МТ Я. Маркл. Запис з Осадного з коротким текстом: *УНП II* 393 (451).

Л, Б, З: –

Початок, близький до польських коротких пісень про рекрутчину з Підкарпаття (*Кольберг* 45 27, 48, 148), свідчить про рекрутське походження й значення даної пісні. Короткий небаладний текст записано в Осадному 1956 р.

**Дезертира страчують на шибениці**

132 Куримка. Сп. Анна Кравчишин. Зап. Стефанія Мартинюк 1952 (А3).

133 Смільник. Сп. Анна Чорнанич, 42 р. Зап. А. Каршко 1961.

Л, Б, З: –

**Горак 247 (56)** – *СЯНЛ VI* 66; *Слсп III* 70, 252; *СМС I* 31, II 95; *Медв.* 128; *СЛП III* 100, 209, 449, 597; *IV* 205; *Барток I* 564, 565; *Бурл.* 136.

Наші тексти дуже близькі до словацьких, але коротші. Текст № 133 має в другій строфі оригінальний ліричний мотив. В частині слов. текстів появляється ще прохання про шиття смертної сорочки. Деякі елементи балади про-

никають на Мораві до інших балад (див. *Ветт. II 124*). Звертає на себе увагу спорідненість ініціального мотиву цієї балади з польською баладою про діто-вбивницю.

## ДОЛЯ ПОЛОНЯНОК

### Полонянка випробує любов свого покорителя

134 Венеція к. Лукова. Запис чеського вченого Яна Благослава від братчика Нікодема, третє чвертьстоліття XVI в. Вперше опублікований у вид.: *Jana Blahoslava Gramatika česká dokonaná l. p. 1571, Відень 1857, с. 341*. Текст багатократно передруковувався.

Л, Б, 3: –

Потебня: Малорусская народная песня по списку XVI в., Воронеж, 1877; Франко: Студії 6–19; Томашівський: Замітка до пісні про Штефана воеводу, ЗНТШ XXX; Франко: Студії... Додатки й поправки, ЗНТШ CX; Панькевич: Пісня про Штефана воеводу як пам'ятка лемківського шариського говору, *Linguistica slovaca IV–VI*; Horálek – Horálková: Ukrajinská píseň o vojvodovi Stefanovi v zápis. XVI st.; Slávia XXVII (передрук: *Studie o slovanské lidové slovesnosti*, Praha 1962, с. 88 – 111); Zilynskyj: Stará ukrajinská píseň o vojvodovi Stefanovi a její význam pro dějiny slovanské lidové písně, Slávia XXIX; Мушинка: Огляд дотеперішніх досліджень над піснею про Штефана воеводу, *Дукля*, 1961, № 4; Колесса: Віршова форма старовинної української народної пісні про Стефана воеводу, *Народна творчість та етнографія* 1963, № 1 (з критичним вступом О. Зілинського); Зілинський: Історичні та жанрові риси пісні про Стефана воеводу, *Науковий збірник Музею української культури в Свиднику I*; Zilynskyj: K dějinám východoslovenské písně o důstojníkově, sluhovi a dívce, Slávia XXXVI; Романець: Про час виникнення пісні «Дунаю, Дунаю...», *Народна творчість та етнографія* 1968, № 4.).

Найстарший повний запис народної пісні на цілій українській мовній території. С. Томашівський (1907) вперше ідентифікував *Benátku*, що їх називає Благослав як місце запису пісні, з оселею Венеція в Бардіївському окрузі. Цей здогад був підтверджений аналізом мови тексту, що його зробив І. Панькевич. Здогад, що пісня була записана членом чесько-братської релігійної спільноти саме на нашій території, має також історичні основи: в даний час існували сильні культурні й особисті контакти між протестантськими центрами в Чехії та числен-



## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

ними протестантськими громадами Східної Словаччини. З другого боку район Маковиці належав у 1566–1601 рр., отже саме в час, коли була записана пісня, до польсько-українського магната кн. Януша Острожського, з яким прийшла до Зборова й околиці, без сумніву, певна кількість людей з позакарпатських українських земель.

Не можна сумніватися, що пісня – не місцевого походження, а принесена з-за Карпат. Переважна більшість дослідників пов'язувала її зміст з молдавським (історично: волоським) середовищем XV–XVI століття. Деякі риси її змісту та стилізації дають підставу виділяти її з жанру балад, у якому відбито типізовані явища життя, і бачити в ній символічне відбиття окремої події з життя славного молдавського воєводи Стефана Великого (володів 1457–1504), дуже відомого й популярного також на українських землях. Йдеться про історію його взаємин з Марією, неповнолітньою дочкою волоського господаря Радула, що після перемоги Стефана над Радулом в 1473 р. стала його полонянкою, а згодом дружиною. Якщо цей здогад висунутий вперше мною в статті 1965 р. і підтриманий та розвинутий О. Романцем, правильний, то він пояснює і особливий стильовий характер тексту, що наближує нашу баладу до традиції обрядових пісень і дум (елементи описової оздобності, ретардація дії). Йшлося б про унікальний документ незбереженої до новіших часів традиції застільних величальних пісень епічного характеру, про які є багато свідчень у тогочасних історичних джерелах.

Пісня про Стефана воєводу не має в новішій фольклорній традиції прямого продовження, але є пісні, споріднені з нею своїм тематичним складом і стилізацією. Найцікавіша з них білорусько-російська пісня про офіцера, слугу й дівчину, виникнення якої можна віднести до XVII століття.

### Дівчат ведуть у турецький полон

- 135 Габура. Сп. Микола Штець, 19 р. Зап. Ю. Костюк 1950. *УНП I 13*.  
395 Чертіжне. Сп. Настасія Тягло, 78 р. Зап. А. Подгаєцький 1940. *УНП I 14*.  
396 Габура. Сп. М. Дупканич. Зап. І. Панькевич 1954. *НВЧ XXXIII, 194*.

*Л: Фальк. 100 – деформований переказ.*

*Б: –*

*З: Лінт. II 137 (61).*

*Рус. дн. 24; Паулі I 170; Гол I 49; Ант.-Драг. I 86.*

*Франко: Студії 72–77; Панькевич: Dvě ukrajinské historické písně o dívkách zajatkyňích z okolí Medzilaborců na východním Slovensku, Národopisný věstník československý XXXIII.*



Пісня відома у двох редакціях – карпатській та з Підляшшя. Підляшська редакція, у якій мова про воювання Подола (Поділля), має інший образний склад; зате рівноскладові карпатські тексти, що походять виключно з північно-го Підкарпаття й ужанської та лабірської долин, дуже близькі до себе. З наших варіантів найстарші риси має фрагмент, записаний від М. Дупканич, де в звороті «аж до самої коломазі» відбивається форма «взяли в чорні мажі» (великий вантажний віз). Строфа *Третю зяли на конічка до білого шугайчка* – очевидно, новіша; цікаво, що вони поєднують наші записи з закарпатським вар. з Тур'ї-Поляни.

Навіть наші повніші тексти, в порівнянні з галицькими й закарпатськими, скорочені: плачі трьох полонянок поєднуються в один плач, позбавлений драстичних мотивів; архаїчний *орсак* (країна) замінюється *світом*, зате *білий світ – отцем і матір'ю*. На кінці, як і в північнолемківському тексті, додано вставку з балад про смерть вояка на війні.

Погляд І. Франка, що пісня виникла в історичних умовах Угорської Русі, не можна прийняти (про це див. статтю Панькевича). Імовірніший здогад, що пісня була занесена в лабірську долину з рядом інших пісенних явищ (колядки, весільні пісні) з сусідніх областей Галичини. Її зміст пов'язується з найбільшою імовірністю з подіями другої половини XVII ст., зокрема з нищівними турецькими походами на північне Підкарпаття.

### Дівчина-бранка обіцяє викуп

136 Габура. Сп. Марія Дупканич. Зап. І. Панькевич 1954. НВЧ XXXIII 195.

*Л (?)*; *Гол I 50 = Ант.-Драг. I 100.*

*Б, З: –*

*Ром Гр I 128.*

*Викуп юнака (козака, жовніра, розбійника Пинті), інший уклад мотивів: Зал. 495; Гол I 46, 48; II 596; Ант.-Драг. I 102; Кольб. Пок. II 226, 227; Шух. III 160; Франко, Студії 87; ЕЗ XXXII 68 (колядка); Біляк 22; Задор 11; Лінт. I 107; Васил. 47; Лінт. II 187–189 (96, 97); Нудьга 116. Слов.: Кол. II 29; СЛП III 574. Мор.: Сушіл 288–290 (446). Антонович-Драгоманов: Исторические песни I 104–106; Франко: Студії 87–44; Панькевич: Dvě ukrajinské historické písně... НВЧ XXXIII.*

І. Франко пов'язував створення цієї пісні з турецьким пануванням на південних схилах Карпат у XVI – XVII ст. та здогадом про торгівлю невільниками в пограничних сторожових пунктах. Цей здогад не має твердих підстав і супер-

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

ечить історичним фактам. Дана пісня є видозміною цілої групи пісень про вивільнення невільника, що мають подібну циклічну форму й розробляють мотив «мила краща від родини». Поява жіночої центральної постаті в таких піснях виняткова; але білоруська пісня з Слонімщини, що відмінними образами реалізує дуже подібний сюжет (панна грає на морі, на Дунаї з турком у карти й пише листи до рідних, щоб викупили її; викупляє милий), вказує на стародавність цієї відміни.

Текст, записаний у Габурі, дослівно погоджується з текстом Головацького, що походить з Сяніччини. Див. тотожний початок в інших піснях з того ж району: *Гол I 111, 141.*

## ПОРАНЕННЯ Й СМЕРТЬ НА ВІЙНИ

### Брат (син) не вертається з війни

- 137 А Місця запису не наведено. Зап. О. Духнович. *Гол II 563 (4).*  
138 Куримка. Зап. А. Шлепецький. *ДВ 1956, № 28, с. 27.*  
139 Остружниця. Сп. Анна Баранець. Зап. Є. Врбцова (Т), Й. Церемуга (М) 1954.  
397 Пчолине. Сп. Анна Величко (1894). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.  
140 Б Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 704 (7).*  
141 Юркова Воля. Сп. Йосиф Баб'як, 22 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. *УНП II 197 (235).*  
142 Варехівці. Зап. Василь Гала. *Народная газета 1932, № II, с. 2.*  
143 Красний Брід. Сп. Анна Клец, 39 р. Зап. М. Шмайда, 1961. *Шм. Бал. 5.*  
398 Ладомирова. Зап. А. Шлепецький. *ДВ 1956, № 18, с. 28.*  
144 В Руська Поруба. Сп. Юстина Сейкова-Козачка, 80 р. Зап. А. Дулеба 1967.  
145 Г Стацин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. М. Мушинка 1968, мт Ю. Костюк *СР 57.*  
*Л: Верхр. 346 (част.); Кол. 394 (486).*  
*Б: ЕЗ IX 145.*  
*З: Врб. Урс 197, 278; Лінт. II 142–143 (65, 66); Гош. 413.*  
*Франко 245; Сусп. поб н. 134; Нар. сп. 219, 220; Гнатюк 157.*  
**Горак 205 (37) = СМС II 23 = Кол. I 700: Слсп I 142, III 14; Мішик 25; Медв. 140, 141; Колеч. 117; ВВ 60; СЛП III 392, IV 115, 437; Барток I 537, 574 (2-а част.).**  
*Ерб. 390; Сушил 161–163, (173); Барт. I 148; Барт. III 63 (фр.), 66, 67; Ліса 197;*

Зал. 72; Паулі II. 67; Кольб. 2 156; 4 59; 6 175, 176; 12 254, 255, 256; 16 301; 21 64, 65; 39 209, 210; 40 389, 391, 393; 43 49; 45 39 (фр.); 48 171; Бистр. II 75; Ленга 403.

Олещук 156; Чернік 59–63.

Шейн М I 459; Булг. 146; Малевич 110; Радч. 208; Ром Гр. I 101; Федер. V 771, 772; Кольб. 52 385.

Wasilewski: Pieśń o żołnierzu tułaczu. Lud XVI; СФП; 138–139; Кат ЧЛБ IV, № 18.

Болюча тема загибелі молодого члена родини на війні відбита в західних та східних слов'ян у ряді пісень. Імовірно, найстаршу верству творять пісні восьми-складові, строгого епічного складу й дуже подібної стилізації. Їхня стилістична близькість приводила до частого схрещування мотивів. Завдяки стрункості побудови й виразності та частоті римування сьогодні відомі тексти цих пісень не дуже відійшли від їх стародавнього вигляду; про це свідчить польський текст *Pochwała rycerskiego kola* з другої половини XVI століття.

Але в деталях та їх композиції пісні на дану тему зазнавали багатьох змін – історичних актуалізацій, доповнювання символічними, психологічними, навіть еротичними елементами. Порівняно найсуцільніший польський матеріал. Тут пісня звичайно починається описом важкого життя солдата (*Idzie żołnierz borem, lasem*), що виходить з тексту, записаного ще в XVI ст. Можливо, що це пізніше накладений вступ, бо він не зв'язаний прямо з сюжетом. Інший частий початок польської версії: *W bębny, kotły zabębnią*; далі від першої особи сказано про бажання їхати на війну; старша сестра чує це й сідає коня, середня або молодша подає меча або шаблю. Цей тип проникає в чеський фольклор на Опавщині, але його риси відбиті і в початку тексту Ербена, де балада, як і на Мораві, починається описом самотнього дерева в полі, під яким стоїть військо. Більшість моравських записів сильно модернізована: дія переноситься під Славков-Аустерліц або Верону, появляється широкий опис вербування, замість сестри з'являється красна панна; зате інколи випадає розмова про повернення. Східноморавські варіанти мають скорочений початок: *Sestra brata vystrojala; Jedna matka syna mala*. Вже тут знаходимо сюжетний тип, характерний для Словащини, правдоподібно новіший – зі вступним настроєвим образом сумних чорних лісів, з вилишенням мотиву трьох сестер, сідлання коня, подавання зброї. Сестра тут миє братові голову (пор. той же мотив в українських піснях з історичним підкладом), Дунай є найчастішим місцем смерті юнака, про його долю віщують чекаючим потрійні кольорові зорі. Характерна для словацьких текстів також відповідь поворотців з війни: *Ani zme ho neprepili, ani v karty neprehrali*. Віщування з сухої тополі в вар. Колечані з Пазової нагадує українське віщування з піску.

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Наші тексти, незважаючи на різниці, представляють єдиний тип, посередній між польським, моравським і словацьким, стрункий і цілісний. Тільки в деяких вар. (№ 138, 142, 143, 398) знаходимо характерний для словацького типу образ кольорових зір і висказ поворотців. Але західного походження і початок вар. № 144 з Руської Поруби, дуже подібний до Сушілового; наш тип Б зв'язаний своїми скороченими початками зі східною Моравою. Характерно, що в ніякому з наших записів немає словацького ініціального мотиву темних лісів; це вказувало б на його нове походження. В деяких вар., особливо в тексті А. Ябур (№ 145), західні риси схрещуються з українськими, для лемківської версії неприкметними (сіяння піску по камені).

З польською традицією пов'язаний наш матеріал інколи початком (подільська топографія), а далі формою вираження й прощальної розмови (обіцянка вернутися за три роки), акцентом на мотив коня над пораненим, присутністю скарги коня, повідомленням про повернення війська за півтора року. Зате немає в нас прикметного для польських текстів сентиментального малюнку сестриної розлуки; сцена вираження на війну скорочена. Додаткові сліди польського впливу є в вар. Духновича й Павловича (опис кривавого бою). З півн.-лемківською традицією найвиразніше пов'язаний вар. з Остружниці (скакання вікном назустріч війську).

В основному сюжет пісні на нашій території складається з чотирьох або трьох константних частин: 1. Ситуаційний або настроєвий впровід про постій війська на якомусь місці й про розсилання листів для його помноження, 2. Готування юнака сестрами, сестрою або матір'ю на війну й розпити, коли чекати його, 3. Повернення війська, розпити про долю юнака, 4. Образ убитого в полі, звичайно, з мотивом вірного коня, що стоїть над убитим. Перша частина інколи відпадає. В окремих випадках до цієї основи приєднуються далші мотиви: віщування з різнобарвних зір (між част. 3–4), скарга коня (після част. 4), картина бою, моральні рефлексії (текст 140), розмова рідних з конем (398), розмова матері з раненим (141, 143). В вар. Духновича й Павловича є виразно ненародні вставки (строфа 5, рр. 3–4 6-ої та 7-ої, стор. 8, 9 в Духновича; рр. 21–24 та 33–34 в Павловича). Поділ нашого матеріалу на чотири типи обоснований саме зміною сюжетних пропорцій та появою додаткових елементів; у типі Б відпадає ситуаційний впровід, скорочується сцена прощання; частіше додаються гетерогенні елементи в кінці; тип В і Г порушують епічний сюжет введенням широких настроєвих вступів, що замінюють традиційний епізод висилання на війну. В типі Г цей шостистрофний вступ запозичено з іншої пісні.

В закарпатських записах сильніше, ніж у наших, відбився вплив словацької традиції (віщі зорі, смерть при Дунаю, вступний образ дерева й війська під ним).

Другий вар. Лінтура – значно модернізований, кінець попсований. Найближчий до наших – короткий текст Гошовського з Дубринич.

Поза Лемківщиною та Закарпаттям восьмискладовий тип цієї балади не був на Україні відомий. Тут жив естетично дуже багатий, основними дієвими римами близький до польського тип десятискладовий, характерний присутністю символічного мотиву віщування з павиного пір'я. У доброму стані віднайшов його Гнатюк у Бачці; на нашій території його не встановлено.

### Члени родини розмовляють з пораним вояком

146 А Земплин. Гол I 141.

147 Б Нижній Комарник. Сп. Параска Юрищак, 52 р. Зап. Ю. Костюк 1952. УНП I 29 (11).

399 Бехерів. Зап. Ф. Лазорик. Лаз. 260.

148 В Вишній Орлик. Сп. Зузана Павлик, 51 р. Зап. А Дулеба 1966. Дул. МБ 3.

149 Г Нижній Мирошів. Сп. Єва Калиняк, 50 р. Зап. Ю. Цимбора 1958. УНП II 215 (257).

150 Д Ялова. Сп. Василь Смоляк, 66 р. Зап. А. Каршко 1961.

Л: Гол I 141 (див. № 146), II 725.

Б, З: –

Кольб. 12 29, 30; 25 20; Козл. 107.

До першої частини типів Б–Д: див. попередню пісню.

Первісний вигляд даного сюжету відбитий, здається, тільки в тексті 146. Подібну епічно-драматичну ідею виражає і польська десятискладова пісня *Oj na tej łące, na tej zielonej*, відома з реліктових записів з північної Польщі (Великопольща, Мазовія). Це свідчило б про значну давність даного сюжету. Але в польській пісні драматична ситуація обернена і спрощена: юнак без мотивації відкидає своїх рідних і приймає кохану. В нашій пісні розкрита протистава, характерна, зокрема, для цілого циклу новіших колядок: кровна рідня поводить себе користолюбно й безоглядно, тільки милій дороге життя й доля юнака. Всі новіші тексти спрощують основну частину пісні (діалог з відвідувачами), і одночасно різними способами контамінують її з матеріалом пісні про вираження й трагічну смерть вояка та інших споріднених пісень. Контамінацію на подібному матеріалі знаходимо і в відокремленому польському тексті з місць на північ від Кракова (*Кольб 6 175*). Окремо треба вказати на те, що перші три строфи типу Д (запис з Ялової) походять з балади про Михая (*А ти звідки? – З-за Дунаю*), в нашій області невідомої.

### Кінь посланцем від убитого вояка

151 Збій. Сп. Михайло Петровка, 17 р. Зап. Є. Врабцова (Т), М. Голечек (М) 1953. УНП I 23 (6).

Л: Кол. 394 (486) – друга част. балади про відхід на війну.

Б: –

З: ЛН 1942 12; Задор 8; Лінт. I 35 (контам. з баладою про Михая); Лінт. II 139–142 (63, 64); Закарп. п. 91.

Макс. I 8; Зал. 422, 488; Макс. II 152, 153; Кост. 239; Закр. 20, 119; Коцип. 8 дес. № 1; Гол I 97, 99; II 592; III 6, 45; Ант.-Драг. I 270; Чуб. V 941–944; Кольб. Пок. II 222, 224; Булг. 138; Кольб. Пржем. 139; Довн.-Зап. 131; ЕЗ XI 269, 270; ЖСт 1902, 79; Конош. II 41, 44; Кольб. Вол. 315–317, 336; Зкл II 45; Янув 132, 140; Хвиля 151; Нар. сп. 217; Франко 216, 244; Гнатюк 155, 156.

Ром Гр II 92; Федер. VI 580.

Франко: Студії 82–84.

Дана пісня різниться від попередніх тим, що її сюжет починається образом умираючого вояка. На цілій українській території її зміст дуже подібний: кінь стоїть над умираючим, той посилає його додому, репродукуючи уявний діалог з родиною, що завершується символічними мотивами одруження з могилою та сіяння піску. Найзначніші різниці між варіантами існують у початках (*Вітер гуде, трава шумить; Ой кінь біжить, трава шумить; Ой у полі // на горі сніжок упав // прошисть; Ой три літа, три неділі*). Варіанти з останнім початком творять окрему версію з додатковими конкретизуючими деталями (козака вбили турки й поклали під явір); у ній найчастіше появляються психологізуючі відтінки в описі реакції рідних (*вийде брат – понуриться, вийде мати – зажуриться*).

В нашому тексті звертають на себе увагу образ «на картині головонька» і зврати «*бо я вижу щирість твою*» і «*ержи, ержи, як сирота*», а також вступний образ свіжого снігу. Ці елементи з'являються, звичайно, вкупі в записах з периферії пісенного ареалу – з Покуття, Полтавщини, Волині, Полісся, тоді коли в більшості галицьких текстів їх немає. Тексти з Закарпаття або належать до новішого типу (також текст Лінтура з Тур'ї-Поляни), або є продуктом контамінації з баладою про Михая, що є окремою піснею на подібну тему. Висновок: наш текст належить до архаїчних.

### Милий не повертається з війни

152 А Цигелка. Зап. Ф. Лазорик. Лаз. 248.

153 Рунина. Сп. Марія Товдяк, 68 р. нар. у Ветлині на півн. Лемківщині. Зап. Є. Врабцова 1960, мт Я. Маркл.



- 400 Нижня Ядлова. Сп. Марія Сивик, 16 р. Зап. Ю. Цимбора 1952. *УНП II* 199.  
401 Збудський Рокитів. Сп. О. Шутран (ж). Зап. І. Кремпа. *НЖ* 1968, № 29, с. 4.  
402 Дара. Сп. Анна Гачкулич, 49 р. Зап. А. Каршко 1961. *НЖ* 1962, № 3, с. 5.  
403 Кленова. Зап. Анна Оцетник. *НЖ* 1966, № 18, с. 4.  
481 Бенядиківці. Сп. Марія Грибовська, 92 р. Зап. А. Дулеба 1963. *Дул. Рекр. п.* 5.  
154 Б Новоселиця. Сп. Марія Качала. Зап. Є. Вrabцова, М. Качур, М. Фецурка (Т),  
Й. Церемуха (М) 1954.  
Л: *Верхр.* 358.  
Б: –  
З: *ЛН* 1941, № 8, с. 60; *Васил.* 57, 59; *Лінт. II* 201–204 (105–107).  
*Нар. спів.* 183; *Франко* 243.  
*Медв.* 138; *Колеч.* 113.  
*Кольб.* 2 157; 6 173; 12 258, 259; 21 66; 27 337; 28 305; 39 204, 205; 40 401, 402;  
48 165, 167; *Федер.* VI 282.

Твердження Лінтура (*II* 274), що пісня – словацького походження, явно невірне: словацькі тексти походять тільки зі сходу (Спиш, Земплин) і дуже неповні; їх зміст обривається на повідомленні про смерть і реакцію милої. В наших, закарпатських і польських текстах прибуває кінцева частина, в якій дівчині пропонують заміну за погіблого між тисяччю вояків. В польських записих є ще дальші мотиви.

Подібність текстів вказує на новість пісні, що є своєрідною ліризованою парафразою старої пісні про виражання вояка сестрами.

Текст № 154 є адаптацією текстового матеріалу до іншого ритмічного розміру.

### Поранений на війні повертається птахом до милої та вмирає в неї

- 155 Удоль. Зап. Михайло Коллар 1925 (*АП*).  
156 Бенядиківці. Сп. Марія Грибовська, 92 р. Зап. А. Дулеба 1965.  
157 Дара. Сп. Анна Суринчак, 40 р. Зап. А. Каршко 1967.  
404 Кальна Розтока. Сп. Марія Коц, 64 р. Зап. Ю. Цимбора 1954. *УНП II* 205 (244).

Л: *Кол.* 423 (572).

Б, З: –

**Горак 225 (46)** = *СМС I* 38 = *Колл I* 701; *Слсп I* 216; 33 (*фр.*); *Снп II/5* 105; *Мішик* 43; *Детва* 254; *Медв.* 75, 76; *СЛП II* 296; *III* 275, 452; *IV* 260, 386; *ВВ* 40; *Бурл.* 98, 100.

*Челяк.* *III* 61; *Сушіл* 169–171 (182); *Барт.* *I* 91; *II* 58; *III* 98; *Ліса* 78; *Слп I* 143, 144; *VI* 47; *Улегла* 638–641; *Сіров.* 48.

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

Пісня правдоподібно моравського походження. Там записано тексти, що роблять враження найстарших: з поетичною, мовно й стилістично архаїчною першою строфою (у нас – у тексті 156), зі змістом, який вказує, що пісня не розповідала первісно про поранення на війні, а мала куртуазійно-алегоричний характер. Король (чи хтось інший), забавляючись луком, зранює тут у серце птаха, що сидів на замковій вежі. В такому вигляді пісня збереглася на Словаччині в Детві. Наші тексти є відбиттям новішої, на Словаччині й східній Мораві загальнопоширеної форми. Найархаїчніший – вар. з Бенядиківець. Вар. з Удоля дуже близький до півн.-лемківського з протилежної Андріївки та спішського тексту Мішіка, текст з Дари – до східнославацького тексту з Карни (Колеч.). В Польщі й на Закарпатті пісня не була поширена.

**Вмираючий вояк прощається з родиною**

158 Бенядиківці. Сп. Анна Гача, 38 р. Зап. А. Дулеба 1967.

159 Видрань Сп. Юлія Сопира, 81 р. Зап. М. Шмайда. *НЖ* 1962, № 40, с. 3.

160 Новоселиця. Сп. група дівчат. Зап. Є. Врбцова, М. Качур, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

405 Кечківці. Сп. Анна Бача, 17 р. Зап. А. Дулеба 1965. *Дул. ПБ* 10.

406 Старина. Сп. Катерина Павуляк (1918). Зап. Є. Врбцова (Т), Й. Церемуга (М).

407 Збій. Сп. Марія Грицко. Зап. Є. Врбцова 1962, мт Я. Маркл. Дуже подібний запис зі Збої, *УНП I* 25(7).

408 Підгородь. Сп. Марія Варга, 32 р. Зап. Ю. Костюк 1954. *УНП II* 189 (224).

Текст, дуже подібний до збійських, записав у 1925 р. на Снинщині О. Фірцак. Текст з Шариського Чорного: *Лаз.* 261.

*Л: Верхр.* 368, 370; *Кол.* 355 (341).

*Б:* –

*З:* *Задор* 76; *Васил.* 62; *Лінт.* II 204–205 (108, 109).

*Зал* 339; *Кост.* 76; *Гол I* 94; *Купч* 467 582; *Кольб. Пок.* II 217; *ЕЗ XI* 262; *Шух. III* 176; *Лис. Зуп II* № 4; *Франко* 239; *Федьк.* 127; *Горб.* 18; *Нар. сп.* 209; *Гнатюк* 151.

Пісня новіша, українського походження, дуже поширена в цілій Галичині й на Закарпатті. Текст дуже стабільний, а все ж пройшов у ньому виразний розвиток. Первісно це була еротична пісня – про нещасливе кохання козака (так у *Гол I* 94, *Купч.* 467). До вмираючого приходять мати, в тексті є характерний зворот «Обернула біле личко напротив синочка» (так і в лемк. вар. Верхратського). Далі пісня стала воєнною й роздвоїлася в дві версії. В першій вояк гине, звичайно, в шпиталі, просить товаришів або капітана, щоб дали знати батькам. Ті не



впізнають виснаженого вмираючого. Пісня кінчається бажанням, щоб похорони відбували не попи й дяки, а товариші, й проханням засадити на гробі калину, В «гірській» редакції вояка знаходять вівчарі з білими вівцями, передають вістку дівкам, а ті родині.

На нашій території тільки найсхідніші тексти належать до другої версії. Тільки в одному тексті збереглася пропозиція продати коня на похорон. Специфічно пряшівська – формула появи капітана.

- 161 Бенядиківці. Сп. Олена Єдинак. Зап. А. Дулеба 1967. *Дул, Рекр, п. 12*, Паралелі невідомі. Звертає на себе увагу спорідненість її мотивів з емігрантськими піснями (див. № 251).

### Троє дівчат знаходять убитого козака

- 161 Іновець. Сп. Катерина Капитула, 57 р. Зап. Ю. Костюк 1954. *УНП II 190 (225)*.

*Л: Верхр. 240.*

*Б: –*

*З: Де-Волл. 204.*

*Метл. 102 (5 вар.); Кост. 225; Закр. 65; Балліна № 17; Купч. 415; Чуб. V 375, 828; Гол I 102, III 47, 111; ЗВАК III 148, VII 174; Драгаманов. Політ. пісні I/1 88, 136; Булг. 70; КСт L 290. LVIII 292; ЖСт 1890. II, 143; 1902 94; ЕЗ XI 277; Кольб. Вол, 318,364, 365; Ром Гр II 304; Янув 133; Хвиля 382; Кольб 36 365; Гнатюк 159.*

*Шейн Бни 227; ЖСт 1901, III–IV, 26; Ром Гр II 79.*

Поширена загальноукраїнська пісня. Наш вар. близький до галицьких і закарпатських.

### Вояк гине в Першій світовій війні

- 162 А Орябина. Сп. Катерина Пивоварська-Мацала, 20 р. Зап Ю. Костюк 1949. *УНП I 17 (2)*.

163 Бенядиківці. Сп. Юрій Дулеба. 77 р. Зап. А Дулеба, 1958.

409 Гавай. Зап. А. Шлепецький. *ДВ 1956, № 18, с. 27.*

410 Суків. Зап. А. Шлепецький. *ДВ 1956, № 18, с. 27.*

164 Б Рунина. Сп. Олександр Карцаба (1892). Зап. Є. Врабцова 1960. мт Я. Маркл.

411 Збій. Сп. Анна Бростик, нар. між 1903–1906 в Новоселиці. Зап. Є. Врабцова 1962, мт Я. Маркл.

*Л: НС 22. 10. 1967; 29. 3. 1970*

*Б, 3: –*

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Нова пісня українського походження. В нашому рукописному матеріалі є текст, записаний у 1925 р. Григорієм Пилипцем в Стоянові Радехівського р-ну в північній Галичині, що свідчить про її значне територіальне поширення. В цьому тексті є більше автентичних побутових фактів, ніж у наших.

На східнославацькій території пісня має дві видозміни – «родинну», більш поширену, й «парубочу», відому тільки на крайньому сході. Мотив сіяння піску по камені, а також розмови з поворотцями (вар. 409) запозичено зі старших воляцьких пісень.

### **Вояк на російському фронті скаржиться жінці на воєнну долю**

165 Збій. Сп. Василь Грицко, нар. 1899 в Уличі. Зап. Є. Врabcова 1962, мт Я. Маркл.

Л, Б: –

З: ЛН 1941, № 11.

Пісня типу «новин», з багатою фактографією, правдоподібно, галицького походження.

### **Воякові відрізують ногу**

166 Новоселиця. Сп. Анна Додо. Зап. Є. Врabcова, М. Качур, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

Нудьга 115; Нар. сп. 218.

Єдиний подібний текст рекрутської пісні записано в Караш-Северінському повіті в румунському Банаті між переселенцями з Закарпаття. Він охоплює тільки другу половину нашої пісні. Текст із Бойківщини коротший, розповідає про пригоду при праці. В ньому тільки рр. 5–6, 9–12, 17–18 нашого тексту; початок інший.

### **Дівчина шукає в чужині вбитого вояка**

167 А Зубне. Сп. Михайло Гриш, 59 р. Зап. Степан Вашко 1956. УНП II 206.

168 Б Улич. Сп. Василь Федич (1882). Зап. М. Дупканич, С. Крейчова, Я. Кройцова, Ю. Цигра (Т), В. Любимов (М) 1954.

Паралелі невідомі. Цікаві кореспонденції цієї пісні з емігрантською (№ 248, 462, 463).

### **Дівчину поранює куля**

169 Бенядиківці. Сп. Анна Гача, 38 р. Зап. А. Дулеба 1967.

**Батьки вмирають з жалю над убитим сином**

170 Новоселиця. Сп. Зузана Михальцо. Зап. Є. Врабцова, М Качур, М. Фецирка (М) 1954.

Паралелі невідомі. Співачка вважає пісню «польською» і кращою за місцеві.

**НЕСПОДІВАНІ ЗУСТРІЧІ. КРОВОЗМІШЕННЯ**

**Вояк випробовує вірність милої (I)**

171 Варадка. Сп. Андрій Лешко, 28 р. Зап. Ю. Цимбора 1959. УНП II 201 (239).

172 Смільник. Сп. Анна Корибанич, 68 р. Зап. А Каршко 1961.

Л, Б: –

З: *Лінт. II 176 (86).*

**Горак 165 (23)** = *Слсп III 26; Слсп I 125, III 108; СМС 1908 135; ЧМСп XII 59; СЛП I 90, 162, IV 76; Барток I 557, 571; Бурл. 163, 164.*

*Ерб. 405; Сушіл 109–110 (114); Барт. III 79–81; Слп VII 36.*

*Бистр. II 451; Федер. VI 437.*

Початок цієї балади – спільний з баладою про мертвого коханця, але зміст – ідилічний. Наші тексти дуже близькі до словацьких. Різниця: дівчина чекає два роки (не сім), вояка зустрічає на малинах. Моравські тексти більш розрізнені, занепадає в них важливий мотив перстень в користь поширеного діалогу. Запис Лінтура стилістично перероблений, відпав початок і кінець.

Східноукраїнська пісня на подібну тему (Чуб. V 815–817) пов'язана з польською (*Кольб. 1 236–243, Черніх 239*).

**Вояк випробовує вірність милої (II)**

173 Бехерів. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз. 262.*

174 Ялова. Сп. Юрій Басош, 70 р. Зап. А. Каршко 1961.

*СЛП II 299; III 250, IV 91, 214, 424.*

Словацькі тексти – завжди коротші, часто контамінують мотиви інших пісень. Пісня співалася до танцю й на весіллі за столом.

**Брат-подорожний збирається ночувати з невідомою сестрою**

175 А Смільник. Сп. Анна Фотрова, 24 р. Зап. А. Каршко 1961.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

- 176 Б Новоселиця. Сп. Анна Русич. Зап. Є. Врабцова, М. Качур, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954.
- 412 Новоселиця. Зап. Н. Шуркала 1962, мт Я. Маркл.
- 482 Якуб'яни. Співак і записувач невідомі (АП).  
Л: *Верхр.* 380; *Кол.* 295 (97); 400 (495 г).  
Б: *ЕЗ IX* 132.  
З: –  
*Паулі II* 24; *Кост.* 234; *Гол I* 73, *II* 577, *III* 27; *Чуб.* V 201, 917–921; *Лис. Зуп II*, № 18; *Кольб. Пржем.* 133; *Новицький* 122; *Зкл I* 122, *II* 25; *Куба* 149; *Гнатюк* 201.  
**Горак 162 (22)** = *Слсп III* 197; *Колл II* 16; *Мішик* 137; *Детва* 251 = *Медв.* 39; *Колеч.* 31; *СНЛ* 142; *Барток I* 288, 294, 299; *Бурл.* 110.  
*Ерб.* 396; *Сушил* 164–165 (175); *Варт.* II 41, III 95–97; *Слп V* 10, VI 72.  
*Кольб.* 1 217–224 (20); 12 216; 16 292; 26 281; 39 200 (фр.), 40 374, 375, 548; *Бистр.* I 76–79; **Чернік 171–177.**  
*Шейн Бнп* 143, 144, 146; *Добр.* IV 225–228; *Радч.* 143; *Федер.* V 832, 833. .  
*Собол.* I 379, 380.  
Драгоманов: *Розвідки IV*; *Вустрої:* *Pieśń o spotkaniu się rodzeństwa, Lud XXXII*; *СФП* 158–159; *Кат ЧЛБ IV*, № 8.

Приклад теми, яка своєю популярністю викликувала все нові опрацювання. В північно-слов'янських країнах жили такі редакції цієї пісні:

1. Чесько-моравсько-словацька з відповідниками у польському Шлеську, у версіях восьми-, семи- й шестискладових. Визначається місцевим зачином (корчма в англійському чи іншому полі); в корчмі забавляються пани (в чеських вар. лицарі), питають корчмарки, хто дівчина, яка услугує їм. Вона заставлена за вино, найчастіше фірманами. В дівчини завжди трясеться рука від золотих перснів. На пропозицію провести спільно ніч вона гордо відповідає: не торкайте мене, я дочка англійського короля. Відвідувач признається, що сім літ шукав її.

2. Семискладова українська редакція має, крім деяких лівобережних вар., початок *Вандровало пахоля із Києва до Львова*. Корчмарка, пізнавши, що гість, хоч погано одягнений, має гроші, пропонує йому дочку. При нічній розмові, вже після гріха, або аж по вінчанні виявляється, що обоє – брат і сестра. Текст замикається постановою покутувати за свій гріх. В ньому є багато ліричних елементів.

3. Семискладова польська версія близька до української, особливо в архаїчних варіантах з півночі (формула розмови про заможність і походження). В польських текстах діалог між молодими відбувається ще до тілесного поєднання; є тут і образ блискучого персня.

Варіанти з центральної Польщі міняють розмір на 5 + 3, вносять новий початок, міняють стилізацію.

4. Восьмискладова редакція, що жила з різними початками (*Гили, ішли двоє брата; Пасло дівча та й гусоньки*) на галицькій Лемківщині, уміщевлює подію на шляху з Сабінова до Дрінова. Знаки цієї редакції, у який є виразні знаки старої місцевої стильової традиції: ім'я дівчини – Ілюся, повідомлення про те, що дівчину заставили фурмани, страчення шинкарки. Не згадується про здійснене кровозміщення. Дуже близький до цієї редакції текст з Бачки.

Наші тексти близькі, навпаки, до польської семискладової версії, зокрема до архаїчних текстів з північної Польщі. Їх художню вартість послаблює те, що дівчина сама називає гостя своїм рідним братом. Реакція корчмарки на лихий одяг гостя (*злежав пан – первісно: злий жупан*) і мотив готування самогубства в типі **Б** нагадують українську редакцію. Тільки списький текст 482 належить до словацької редакції.

### **Мати намовляє непізнаних синів до одруження з нею**

177 Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 702 (4)*.

178 Руська Поруба. Сп. Юстина Сейкова-Козачка, 80 р. Зап. А. Дулеба 1967.

413 Доброслава. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз.* 279.

414 Збудська Біла. Сп. Єва Урбан, 46 р. Зап. М. Шмайда. *Дукля 1962, № 1, с. 94; Лінт. II 64 (10)*.

*Л: Удзеля 74*

*Б, 3: –*

Драгоманов: *Слов'янські переробки Едіпової історії. Розвідки IV*; Путилов: *Исторические корни и генезис славянских баллад об инцесте, VII международный конгресс антропологических и этнографических наук, М., 1964*.

У фольклорі декількох слов'янських народів поширена балада про вдову, що кидає своїх синів у воду, і, зустрівшись з ними після довгого часу, намагається здобути одного з них собі за чоловіка. Українські тексти цієї балади: *Зеньк.* 288; *Гол I 187*; *Чуб.* V 888, 889, 921, 923; *Купч.* 542; *Еварн.* 251; *Новицький* 122; *Кольб.* Вол, 353; *Верхр. Бат.* 125, 249; *Ром Гр II 277*; *Задор* 21; *Зуїха* 540; *Кольб.* 52 382 *та ін.* Наша балада зовсім своєрідна як своїм ритмічним складом і стилізацією,

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

так і тим, що її героїнею є невіддана дівчина-покритка, що народила дітей від пана (Ердеді – впливова угорська магнатська родина). Поза нашою територією не була записана. Її можна вважати характерним зразком місцевого баладного стилю, заснованого на розповіді, ретардованій численними повторами й синонімічними зворотами, на поміркованому ліризуванні тексту здрібніннями та загуценим римуванням.

### **Брати-розбійники вбивають шурина й знеславляють непізнану сестру**

179 Пихні. Сп. Марія Сич, 70 р. Зап. М. Шмайда 1962. *Шм. Бал.* 7.

180 Старина. Сп. Юрій Колинчак, 49 р. Зап. М. Мушинка, 1964. *Муш. Згв.* 134.

*Л, Б:* –

*З:* Лінт. I 20; Лінт. II 63 (9).

*Гол I 166, II 599; Чуб. V 910–914; ЗВАК VIII 166; Шух. III 198; Гнедич 73; Новоцицький 122.*

*Добр. IV 234–236, 593; Малевич 132; Радч. 178.*

*Собол. I 250–275 (178–194); Балашов 124–127.*

В інших українських варіантах сюжет ширший: розповідається про вдову, що мала дев'ять синів і дочку, яка вийшла за крамаря. Розбійники-брати нападають на нього в дорозі на ярмарок і вбивають, а з жінкою живуть. Далі дія розвивається подібно. Специфіка галицьких вар.: крамар не може жити в селі й будує хату в лісі; там убивають його. Закінчення старших галицьких записів – моралізаторські.

Наші тексти вилишають експозицію і скорочують дальшу розповідь. Ім'я Данко – рефлекс галицького імені вбитого – Адам. В тексті № 180 цікаве очищення «Божим судом» (переплавання ріки); його зустрічаємо і в записі Шухевича з Гуцульщини в тій же формі; у Лінтурових текстах з Закарпаття цей мотив затемнюється. Взагалі ж закарпатські вар. багатші композиційно.

### **Брати-розбійники розпізнають сестру**

181 Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 700 (2).*

*Л, Б, З:* –

*Балаш. 127.*

Злагіднена переробка загальноукраїнської балади про синів-розбійників і сестру (див. коментар до попередньої пісні). Мотив пасення стада перебрано з пісні про Романову жінку (*Гол I 88, III 28; Чуб. V 929*).

## ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ

### Дівчина здобуває за розбитий дзбанок пана

182 Нижній Миросів. Сп. Єва Калиняк, 50 р. Зап. Ю. Цимбора 1958. УНП II 373 (425).

183 Стащин. Зап. Ф. Лазорик. Лаз. 276.

415 Маковиця. 20-ті роки ХХ ст. (АП).

416 Крайня Бистра. Сп. група співаків. Зап. Ю. Цимбора. УНП II 374 (425a).

417 Буківці. Зап. Петро Ступак 1925 (АП).

Л: Кол. 339 (270).

Б: ЕЗ IX 138.

З: –

**Горак 109 (7)** = *Слсн I 100; Шаф. II 145; Колл. 11 39; Мішік 7; Барток I 661.*

*Сушіл 153 (161); Барт. II 49, III 89.*

*Зал, 448; Кольб 12 180, 181, 182; 16 282; 40 321; 42 221; 44 322; 45 10; 46 119–121; 48 120; ЗВАК XVII 663; Бистр. I 208–214; II 237–240; Федер. VI 317;*

**Бистр. Ппл 96; Чернік 270–275.**

Пісня з алегоричним підтекстом (знеславлення), відома вже в XVI столітті. Дехто з дослідників вважає її не народною за походженням. Текст дуже тривкий, зате часті зміни в ритмічній структурі. Якщо виходити з якості текстів, то батьківщину пісні треба б шукати в Польщі, де вона зберегла деякі риси «вищої» стилізації (згадка про красу дівчини й зелений колір дзбана). Частина польських вар. ритмічно поширює третій рядок.

Наші тексти, як і північнолемківський, схиляються своєю стилізацією до словацьких. Розвиток іде до заміни традиційних образів (гроші) селянськими (домашні тварини, дім).

### Дівчина здобуває парубка чарам

184 А Гостовиці. Сп. Марія Бачар, 50 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. УНП II 400 (457).

418 Млинарівці. Зап. Ф. Лазорик. Лаз. 276.

185 Б Збій. Сп. Марія Барна, 62 р. Зап. Є. Врabcова (Т), М. Голечек (М) 1953. УНП I 230 (193).

Л: *Верхр. 351, 360; Кол. 411 (536) – фр.; НС 10. 10. 1965.*

Б: –



ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

З: Дешко 687; Гол I 244, III 243, 244; Де-Волл. 40; Враб. Урс 273; Задор 58; Васил. 171, 173; Лінт. II 91–95 (32–34); Гош. 88.

Старі записи: ЗНТШ 108–109 70; Возняк: Матеріали I 31; Яворский: Новые данные II 4; рос. пісенники к. XVIII – поч. XIX ст.; – Рус. дн. 27; Паулі II 37; Зеньк. 406; Гулак 35; Закр. 93; Гол I 225, 226; II 678; III 29 189, 190; Чуб. V 189, 414, 417; Кольб. Пок. II 256; Лис. Зуп. 5 дес: ЗВАК VII 186, VIII 47, 159; Новицький 99; Булг. 76; Кольб. Пржем. 169; ЕЗ XI 281; Шух. III 163; Верхр. Бат. 130; Ром. Гр I 124; МУЕ XII 202–208; Зкл III 88; Хвиля 259; Яценко 39; Кольб. 52 330; Федьк. 139, Гнатюк 37, 86.

Шейн М I 311, 312, 314; Добр. IV 232; ЗВАК XIII/3 102; Малевич 44; Радч. 171, 172, 203; Ром. Гр I 124, II 75.

Пісня українського походження, прозаїчною формою переказана вже в «Роксоланії» польського письменника XVI ст. С. Кльоновича, відома з запису поч. XVIII ст., поширена в старих пісенниках. Жила в трьох основних редакціях, що виникли, мабуть, по собі. Найстарша – територіально найбільш поширена, документована і старими записами – має типовий початок *По тім боці Дуная вівчар (чабан) вівиці зганяє*. Вівчар переказує дівчині, щоб не чекала на нього й іронічно перелічує своє «вбоге» майно. Дівчина радиться матері, що робити, й готує чари. В новіших вар. з Галичини вівчаря заміняє писар; він вимовляється військовою службою. В цій редакції пісня побутувала від Буковини по Лівобережжя й центральну та півн.-зах. Білорусію. На Закарпатті проникла в східну, гуцульську частину. Друга редакція має початок *Ой на горі два дуби*, на галицькому Підкарпатті, Перемищині та Лемківщині: *Там на горі // у лісі два дуби, Сидять собі голуби*. Дія в ній скорочується, відмова жєнитися пояснюється відходом на війну. До цієї ред. належить наш вар. 185, фігурою образного звучення на початку близький до текстів Русалки Дністрової та Паулі, але позбавлений мотиву заможності юнака. Третя редакція *А на горі шівєта* жила виключно в верхній полові Карпат. Тут сюжет ще більше спрощено до сцени готування чарів і приходу молодця; сама дівчина тут показана як пастушка.

**Юнак здобуває дівчину, притворившись мертвим**

186 А Руська Поруба. Сп. Юстина Сейкова-Козачка, 80 р. Зап. А. Дулеба 1967.

187 Б Рунина. Сп. Олена Регула (1906). Зап. Є. Врабцова 1960, мт Я. Маркл.

Л: Верхр. 374; НС 5. 3. 1967.

Б: –



3: *Задор* 19.

*Купч.* 537; *Чуб.* V 113; *ЕЗ XI* 130; *Ром Гр II* 247; *Павловський* 135; *Хвиля* 478; *РМ I* 251; *Зуїха* 258; *Горб.* 20; *Гнатюк* 181.

**Горак 121 (11)** = *Слов. погл.* 1928 48; *Колеч.* 95.

*Добр.* IV 348.

Своєю композиційною основою ця пісня нагадує трагічну баладу про матір, що не дозволила з'єднатися коханцям навіть по смерті (див. с 78). Вона була записана на дуже широкій території від Гродненщини до Лівобережжя й Закарпаття, але в нечисленних варіантах. Відомі тут були два початки: *Позволь мені, мати, криницю копати* і *Умру, мати, умру через єдиную*. Обидва типи територіально схрещувалися; з першого виросла коломийкова буковинська відміна з новим початком і кінцем. Подібна пісня була відома в словаків тільки в Земпліні.

Наш вар. з Руської Поруби дуже близький до словацьких, особливо до вар. Колечані з Гуменщини, але значно ширший і багатший. Вар. з Рунини зв'язаний з українсько-білоруським типом, також багатий композиційно й стилістично. Цікаво, що як перша «примана» тут появляється млин. Так і в мадярській баладі з Буковини (*Репюль* 284), в якій є вражаючі конкретні подібності, особливо з текстом Верхратського з північної Лемківщини.

### **Зузана проганяє короля-зальотника**

188 Цигелка. Зап. Михайло Ткач, 20-ті роки (АП).

Л, Б, З: –

**Горак 126 (13)** = *Слсп II* 96; *СМС II* 93; *СЛП IV* 49; *Бурл.* 104.

Пісня рідкісна і в словацькому фольклорі. Наш текст дуже близький до тексту Словенських співів II з області Зволена, частково дефектний.

### **Потопаюча дівчина відкидає допомогу, обумовлену одруженням**

189 Пчолине. Сп. З. Куцко, 59 р. *НЖ* 1969, № 48, с. 4.

Л: *Лемк. сп.* 82 – аналог. пісня словацького походження; *НС* 12. 2. 1967, 25. 2. 1968, 17. 8. 1969.

Б:

З: *Васил.* 169; *Лінт.* II 174–176 (84, 85).

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

*Метл.* 101; *Кост.* 220; *Гол* I 183, 184, III 134; *Чуб.* V 161, 162, 367, 1003, 1199; *Довн.-Зап.* 50, 77; *Кольб.* Вол. 115; *Куба* 275; *Франко* 266; *Гнатюк* 182.

**Горак 212 (40)** = *Слов. погл.* 1902 261; *Шаф.* I 133; *Слсп* II 115, 127; *Герик* I/1 13; *ЧМСп* XII 59; *Слов. погл.* 1924 539; *Колеч.* 69; *СЛП* I 489; *Барток* I 508, 535; *Бурл.* 170.

*Сушил* 145 (156), 154 (164); *Барт.* II 2, III 127; *Улегла* 610; *Слп* VI 92; *Ветт.* II 128.

*Бистр.* I 75–76, II 47–48; *Олещук* 133; **Чернік 234.**

*Ром* I 148; *Шейн* M I 311; *Довн.-Зап.* 77; *Ром. Гр.* II 308; *Радч.* 139; *Федер.* V 270.

*Франко:* Студії 171–176; *Bystroň: Pieśń o dziewczynie i przewoźniku, Lud* XXII.

Навколо мотиву перевезення дівчини через ріку (чи перенесення через воду), що в обрядовому фольклорі мав усталене символічне значення, утворився у слов'ян конгломерат баладних пісень, генетичне відношення яких не ясне. У морав'ян і словаків існує пісня (з початком *Šlo děvčátko na jahody* чи *Ide Janik vedľa vody*), де перевізник, або той, хто переносить, вбиває дівчину на воді жорстоким способом, ламаючи їй руки й ноги та видовбуючи очі. В інших моравських та словацьких текстах появляється мотив одруження як заплати за перевіз або за вирятування з води; дівчина захищається тим, що має милого на війні, або забуває про свою обіцянку, врятувавшись.

Польський фольклор знав 12-складову пісню, в якій перевізник прощає дівчині обіцяну заплату – вінок. Пісня того ж змісту була записана в Бачці.

Знову ж інша розв'язка характеризує популярну українську баладу про подолянку. Тут дівчина просить про перевіз козака, по дорозі піднімається хвиля, що скидає її в воду. Козак вимагає за рятунок одруження, але дівчина воліє втопитися в річці. В такому вигляді, з невеликими різницями, пісня була записана на Україні вже в к. XVII та в XVIII ст. (*Первісне громадянство* IV, 1929 № 2, с. 51; *Известия Отд. русс. яз. и слов.* XII 1, 1907, 176).

Наш текст однозначно пов'язаний з українською піснею, але дуже дивує, що найближчі до нього – білоруські відміни з кол. Могилівської та Гродненської губернії. В текстах цього типу немає деяких загальнопоширених в Україні елементів: названня дівчини подолянкою, згадки про те, що їй сподобався козак. В білоруських текстах подію спостерігають три козаки й говорять про неї тими ж словами, що в нашому записі (*риба грає – дівча потонає – будемо рятувати*). І дальший хід діалогу подібний. Йдеться, очевидно, про старшу форму тексту, перестилізовану в Україні вже в XVII столітті.

До нашого тексту подібні також (крім кінця) записи Лінтура з Закарпаття.

### Дівчина забуває збудити коханця-вояка

190 Улич. Сп. Василь Федич (1882). Зап. М. Дупканич, С. Крейчова, Я. Кройцова, Ю. Цигра (Т), В. Любимов (М) 1954.

Подібний текст записав М. Шмайда в Ковбасові 1961 р. від Юрія Ющика, 78 р. (МУК).

Л: Кол. 378 (422 а); Лемк. сп. 192; НС 8. 11. 1964, 6. 10. 1968.

Б, З: –

Гол. I 108, II 591; Купч. 570; Чуб. V 151, 950–951, 1198; Кольб. Пок. II 190; ЕЗ XI 279, 280; Верхр. Бат. 171, Федер. V 89; Франко 108, 110; Федьк. 120.

Кольб. 48 172; Бистр. I 330–334.

Довн.-Зап. 111.

Пісня відома в різних частинах України без сюжетних розбіжностей, але в різних стилізаціях. Наш запис, майже тотожний з півн.-лемківським (прибувають дві останні строфи) представляє, мабуть, «виспівану», позбавлену історичних пов'язань форму пісні, у якій спрощено дію й діалог до основних положень.

Польський текст з Підкарпаття – вірна копія українських.

### Хвора пані обманює пана з вояком

191 Нижній Орлик. Сп. Анна Барила, 14 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. УНП II 360 (404).

Л: –

Б: ЕЗ IX 131.

З: –

Франко 180; Зуїха 663.

Враб. РС 133. Текст названо «спишським». Він мовно більш словацький.

Барт. III 97.

Зал. 434; Кольб. 21 54; 40 352; 48 163; Федер. VI 404.

Федер. V 532.

Моравські, польські, білоруський і наш текст пов'язує семискладова ритмічна форма і подібність основної ситуації. В моравському тексті відвідувач представлений як жебрак, в польських і нашому – як мандруючий вояк. Конкретний зміст діалогу різний; наближення є в мотиві хворих ніг і дарування таляра. Восьми-складовий варіант Франка націоналізований, складений більшою мірою з діалогу.

Наш текст має композиційну прогалину після першої строфи.

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

В мадярському фольклорі існує дуже подібна пісня (*Ортутай* 489, *Ретюль* 295). Вона має складнішу строфічну побудову й іронічний рефрен.

### Молода жінка обманює старого мужа (I)

192 Земплин. *Гол II* 486.

193 Бенядиківці. Сп. Марія Мягончак, 56 р. Зап. А. Дулеба. *Дул. МБ* 6.

419 Місця запису не наведено. *Врабель РС* 58.

Короткий текст з мелодією з Чертіжного: *УНП II* 382 (437).

Л, Б: –

З: *Біляк* 127.

*Шаф. II* 134; *Колл. I* 522.

*Суш. 634* (822); *Барт. II* 270, *III* 496; *Ліса* 106; *Слп III* 74; *Улегла* 572.

Українські тексти дуже подібні до словацьких. Власним способом подані на-смішки над старим мужем. В найстаршому вар. Головацького вони перебрані з весняної гри «Коструб».

Моравські тексти значно коротші.

### Молода жінка обманює старого мужа (II)

194 Бенядиківці. Сп. Марія Грибовська, 79 р. Зап. А. Дулеба 1952.

Текст з Вишнього Комарника: *Лаз. 201*.

Л: *Кол. 345* (306), 347 (312).

Б: –

З: *Гол. III* 227; *Де-Волл. 126*; *Верхр. I* 202; *ЛН* 1943, № 18, с. 221.

*Зал. 368*; *Закр. 89*; *Гол I* 218; *Чуб. V* 649–654; *Кольб. Пок. II* 153; *ЗВАК VII* 201; *Кольб. Вол. 235, 237*; *ЖСт* 1902 442; *КСт ХСІ* 95; *Верхр. Бат. 195*; *Останч. Седл. 442*; *Люд XIII* 340; *Жарт. п. 536–543*.

*Шейн MI* 391.

Пісня поширена на цілій українській території. Найбагатші – східноукр. ва-ріанти. В повніших вар. дія складніша: заскочена несподіваним приходом чоло-віка, жінка вдає хвору й посилає його по мед. Наш вар. частинами свого тексту близький до закарп. вар. Головацького, але спрощений, «зіспіваний».

### Піп віддає панові попадю за гроші і втрачає її

195 Притуляни. Сп. Марія Швець, 57 р. Зав. А. Дулеба 1967.

Інші записи цієї пісні нам невідомі.

### Католицький священик залицяється до дівчини

196 Вишня Писана. Сп. Марія Гвозд, 51 р. Зап. М. Шмайда 1965.

Паралелі даної пісні нам невідомі.

### Голубку розлучили з голубом

197 Вапеник. Сп. Марія Руда, 68 р. Зап. А. Дулеба 1965. Дул. ПБ 5.

198 Пчолине. Сп. Терезія Латта (1896). Зап. І. Гриб (Т), Ю. Костюк (М) 1955.

420 Бехерів. Зап. І. Верхратський 1897. *Верхр. II* 190.

*Л: Верхр. 270; Кол. 331 (243) – фр.; НС 13. 9. 1964, 16. 6. 1968.*

*Б: Гнатюк: Руські оселі в Бачці 49; ЕЗ IX 234.*

*З: Де-Волл. 71, 72; Враб. Урс. 284; Задор 59; Лінт. I 132; Лінт. II 102–106 (40–42); Гош. 130; Закарп. п. 104.*

*Зал. 413, 444; Паулі II 92; Метл. 107; Костом. 320, 321; Гол II 514–515, 582, III 452; Купч. 414; Чуб. V 206, 238, 246–248, 310, 317; Кольб. Пок. II 129; Кольб. Пржем. 142; Лис. Зуп. VI, № 29; ЕЗ XI 157; МУЕ VII 190; Верхр. Бат. 177; Кольб. Вол. 262; Песни казаков Кубани 228; Зуїха 315; НТЕ 1968, № 2, с. 88; Нар. сп. 104; Кол. та щ. 135; Гнатюк 89.*

*Шейн М I 413, II 279; Булг. 75; Добр. IV 416; Ром Гр. II 150; Ширма 109; Федер. V 306, 307, 597, 598.*

Дуже популярна алегорична балада українського походження. Наші нар. належать до галицько-волинської уніфікованої версії, що має виразно усталений текст. Треба вказати на збереження образу сокола у вар. з Вапеника. В мадярському фольклорі є аналогічна балада про горлицю, яка тужить за своїм другом (*Репюль 247*).

### ЛЮБОВНА ЗРАДА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

#### Мужчина, переодягнений за жінку, зводить дівчину

199 Красний Брід. Зап. Василь Сухий. *Гол. III* 252 (133).

*Л: Кол. 382 (432), 398 (493 г).*

*Б: ЕЗ IX 130.*

*З: –*

**Горак 123 (12)** – *Колл. II* 19; *Слсп I* 114; *Барток I* 459, 460, 539, 561, 563; *Бурл. 106, 108.*

*Ерб. 394; Сушил 101–102 (105); Барт. I 128, 129; II 53; Слп III 1 1.*

*Бистр. I 74, II 45–46; Кольб. 45 5; Чернік 330.*

Komorovský: Král Matej Korvín v ľudovej prozaickej slovesnosti, Bratislava 1957.

Балада відома в небагатьох записах у чеських областях, на Словаччині, Лемківщині і в близькому польському сусідстві (Шлеск, район над Дунайцем). Найбільша змінність загалом стабільного тексту – на вступі; на Мораві і в центральній Словаччині пісня співає про угорського короля-звідника; вступ вар. Коллара зі згадкою про куруців та місто Раковці виглядає на інновацію; він пов'язаний з «ерудованим», імовірно крамарським текстом Ербена. Наш текст близький у стилізації основної частини до північнолемківських і бачванського, а з ними – до західнослов'янських, але він бідніший, з логічними пропусками й непослідовностями. Ділення на строфи в ньому, правдоподібно, не вірне; можна чекати дворядкові строфи.

Найдалі від основного типу стоять польські тексти зі Шлеська: вони перетворені ритмічно і в образному складі. Текст з Лужиць (*Смолер I 40*) є переробкою до 12-складового розміру.

#### Дівчина платить вінком за польову шкоду

200 А Орябина. Зап. В. Гнатюк 1899. *ЕЗ IV 64 (23)*.

201 Нижній Мирошів. Сп. Марія Кеселиця, 31 р. Зап. Ю. Цимбора 1958, *УНП II 379 (432)*.

202 Місця запису не наведено. *Врабель РС 13, СР 51*.

203 Стацин Сп. Анна Ябур (1898) *Зап. С. Орлов 1932*.

204 Улич. Сп. Олена Палащак (1877). Зап. Є. Врabcова, М. Дупканич, С. Крейчова, Я. Кройцова, Ю. Цигра (Т), В. Любимов (М) 1954.

421 Шариське Чорне Сп. Анна Льос, 22 р. Зап. А. Дулеба 1965.

422 Млинарівці. Сп. Анна Петранич. Зап. А. Шлепецький. 50-ті рр. (*АП*).

423 Вишній Орлик. Сп. Марія Чвань, 18 р. Зап. Ю. Цимбора 1952. *УНП II 378 (431)*.

424 Вишній Орлик. Сп. Анна Гуменик. 18 р. Зап. Ю. Цимбора 1952. *УНП I 232 (196)*.

425 Осадне. Сп. Олена Кашак, 86 р. Зап. М. Шмайда 1961. *НЖ 1962, № 41, с. 3*.

426 Новоселиця. Сп. Анна Русич. Зап. Є. Врabcова, М. Качур, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

427 Підгородь Сп. Марія Мінчан. Зап. М. Шмайда 1965.

205 Б Куримка. Сп. Анна Кравчишин. Зап. С. Мартинюк 1952 (*АЗ*).

206 В Збій. Сп. Меланія Кочан, нар. 1919 в Княгині. Зап. Є. Врabcова 1962, мт Я. Маркл.

*Л: Верхр. 271; Кол. 415 (552); НС 28. 1. 1968.*

Б, З: –

Колеч. 73; СЛП I 39 (деф.), 98; III 509; IV 77, Барток I 510, 511, 512, 526.

Сушіл 156 (167); Барт. II 64 (поч.), III 70, 122; Слп VII 60.

Кольб. 2 133 (фр.): 12 185, 217; 16 283; 25 90, 91; 28 271, 272; 40 328; 41 70, 449; 46 121–124; 44 355, 364, 48 136, 137; Бистр. I 488–490 II 678–681; Феде., VI 332, 351, 478; Бистр. Ппл 121; Чернік 305.

Малевиц 57; Федер. V 197.

Бистронь шукав корені цієї старої любовної балади, зміст якої документовано в сатиричній летючці XVI ст., в польських шляхетських піснях XVI–XVII ст. На польське походження вказує територіально обмежена поява на Мораві та згадки про Краків у моравських варіантах. Наші варіанти типу А, крім двох початків і різних кінців дуже подібні до себе, найтісніше пов'язані з моравським текстом Сушіла з області Валашського Мезіржічі, де є також мотив пускання пір'я по воді, та частково старим польським текстом Конопки; вони відбивають, очевидно, старшу форму тексту. Початок вар. 201, 204, 412–423, 426, 427 – польського, інших – моравського походження. В західнослов'янських народів пісня вже протягом XIX ст. розкладалася й ставала ліричною.

Тип Б є цікавим уновочасненням сюжету з вилишенням мотиву польової шкоди: пани просто купують собі любов дівчини. Фрагмент дуже подібного тексту з галицької Лемківщини «близько Угорщини під границею» надруковано вже у віденському *Вістнику* 1851 р. (№ 112, с. 447). Одна строфа появляється в бачванській пісні іншого змісту (ЕЗ IX 252).

Тип В є цікавою переробкою сюжетного матеріалу до іншого ритмічного розміру, що обійшовся без зміни змісту.

### Кавалір зраджує дівчину після спільно проведеної ночі

207 Нижній Мирошів. Сп. Єва Калиняк, 50 р. Зап. Ю. Цимбора 1958. УНП II 391 (448).

428 Колонія. Сп. Анна Лібак, 47 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. УНП II 408 (465).

Л: –

Б: ЕЗ IX 187.

З: –

СЛП III 505; IV 42.

Ерб: 143; Сушіл 323–324 (519); Барт. III 84.

Вуйц. II 291; Кольб. 2 144; 4 47; 12 202, 203, 204, 205; 16 286, 287, 288, 289; 25 94; 27 311; 28 278; 39 191, 192, 194; 40 338, 340, 521; 41 202–205, 455–457; 44



ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

293; 46 227–232; 48 147, 148; *Бистр.* II 74–82; *Ленга* 393; *Федер.* VI 341, 354, 474; *Бистр.* Ппл 120.

*Федер.* V 200.

Можливо, що до цієї пісні відноситься згадка польського письменника XVI ст. Л. Гурніцького про часте співання пісні про липку селянами. Бистронтр допускає можливість запозичення з німецького фольклору. В більшості польських і моравських текстів пісня має ліричний характер: кінчається розмовою юнаків, скаргою дівчини, що мусить вийти за старого, або образною альтернативою – хто буде спати на ліжку в новій коморі. Тільки в вар. з Люблінщини з'являється, як у нашому мирошівському, баладне продовження: безтурботний юнак зводить дівчину, засмучену своєю долею. Тут є й настроєвий мотив сухої ліщини. Це свідчить про фольклорний контакт у даному напрямку. Бачванський вар. подібний, але бідніший.

**Парубок зводить дівчину після гри в карти**

208 Місця запису не наведено. *Гол III* 247 (124).

209 Вапеник Сп. Марія Руда 68 р. Зап. А. Дулеба 1964. *Дул. ПБ* 13.

210 Улич-Криве. Сп. Марія Келемет (нар. 1913 в Новоселиці). Зап. М. Дупканич, С. Крейчова, Я. Кройцова, Ю. Цигра (Т), В. Любимов (М) 1954.

429 Бехерів. Сп. Анна Цупер, 38 р. Зап. А. Подгаєцький 1940. *УНП I* 180 (130).

430 Куримка. Сп. Анна Кравчишин. Зап. С. Мартинюк 1952 (А3).

431 Вишня Полянка. Сп. Анастасія Іванчина (1885). Зап. М. Мушинка.

432 Вишній Орлик. Сп. Марія Чвань. 18 р. Зап. Ю. Цимбора 1952. *УНП II* 358 (400 а).

433 Свидник. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз.* 277.

434 Район Свидника. Зап. Емілія Кудла. *НЖ* 1969, № 45, с. 4.

435 Крайня Порубка. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз.* 278.

436 Буківці. Сп. А. Гурайчик. Зап. А. Шлепецький 50-ті рр. (АП).

Нотований запис з Нижнього Мирошова: *УНП II* 257 (400). Фрагмент тексту з Орябини: *ЕЗ IX* 68.

*Л:* Кол. 314 (179); *Лемк. сп.* 226; *НС* 19. 5. і 4. 8. 1963, 16. 10. 1966, 6. 11. 1968.

*Б:* *Враб. РС* 154; *ЕЗ IX* 188 (2 тексти).

*З:* Кол. I 42.

*Шаф.* I 50; II 121; *Колл.* I 69; *Мішік* 28, 37; *СЛП II* 372, III 341, 371, IV 97, 273; *Барток I* 270, 278, 305, 306, 327.

*Барт.* II 36; *Слп I* 121.



Східноморавсько-словацька пісня не має характеру балади: вона кінчається будженням дівчини до праці при коровах. В українських текстах пісня набуває трагічного характеру. Спишський словацький вар. криється з українськими, тільки кінець інший: дівчина розпитує сонце, місяць, зорі, чи не знають про її вінок. Інший кінець також у вар. Колесси. Тексти з Пряшівщини дуже подібні; ми наводимо їх у значній кількості для показу, який характер має текстова змінність у піснях такого характеру. Увагу треба звернути на чергування закінчень.

На Закарпатті пісню записано тільки в Ужанській долині.

### **Брат готується помститися за зведену сестру**

211 Крайня Порубка. Сп. Параска Ванчишин, 46 р. Зап. Ю. Костюк 1948. УНП I 188 (141).

Паралелі до цієї пісні нам невідомі.

### **Козак зводить дівчину, що шукає дороги в лісі**

212 Вишня Полянка. Сп. Петро Роман, 15 р. Зап. Ю. Цимбора 1956. УНП II 405 (463).

Той же текст віднесений у збірнику до мелодій з Чукалівець (сп. Анна Гульо) та Гостовиць (сп. Терезія Липа).

213 Стащин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. В. Ябур (Т), Ю. Костюк (М) 1955. Текст, записаний від тієї ж співачки С. Орловим у 1932, крім дрібних мовних змін, тотожний з даним.

437 Чукалівці. Сп. Анна Гульо (1924). Зап. В. Гайдула (Т), Ю. Цимбора (М) 1956.

438 Смільник. Сп. Анна Корибанич, 48 р. Зап. А Каршко 1961.

439 Тополя. Сп. Анна Ленько (1913). Зап. Є. Вrabцова 1959, мт Я. Маркл.

440 Збій. Сп. Юлія Гавей (1896). Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.

441 Збій. Сп. Меланія Кочан, нар. 1919 в Княгині. Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.

Запис Ф. Лазорика зі Свиднички (Лаз. 256) близький до тексту № 212.

Л: *Верхр.* 283; *Кол.* 415 (553 а) – поч., 418 (561) – 2 част., 421 (565), 423 (571 б).  
*Лемк. сп.* 229.

Б: –

З: *Кол.* I 23 (фр.).

*Паулі II* 118; *Зеньк.* 164; *Гол I* 106; *Купч.* 422, 423; *Чуб.* V 160, 346, 347; *Кольб.*  
*Пок. II* 143; *ЗВАК II* 263, VII 190, 193, VIII 12, 32; *Булг.* 62; *Кольб. Пржем.* 154;

## ОРЕСТ ЗЛИНСЬКИЙ

---

*Довн.-Зап.* 53; *ЕЗ XI* 137, 138; *Шух.* III 159; *Бессар.* 95; *Бичко* 31; *Гнедич II/1* 12, 154, 159; *Квітка НМ* 152; *ЗКл III* 97; *Куба* 162, 176; *Хвиля* 366; *Франко* 130, 132.

*Безс.* 149; *Дмитриев* 31; *Минские губ. вед.* 1866, № 31; *Носович* 248; *Шейн MI* 351; *ЖСт* 1890, I, № 8, 1901, III–IV, 8; *Довн.-Зап.* 53; *Малевиц* 49; *Ром Гр II* 84; *Федер.* V 189, 198, 199.

Пісня дуже поширена в різних частинах української території. При значній стійкості окремих двовіршів композиційно хитка: іноді закінчується відмовою дівчини заплатити вінком за погощення напоєм і виведення з лісу (Паулі), іноді констатуванням про втрату вінка (Купчанко); тільки в деяких, але й лівобережних текстах друга частина говорить про переговори в справі батьківства. Цей мотив є предметом окремої спорідненої пісні (див. наші тексти 225–227). Подібна поетична ідея з'являється і в моравських піснях (*Бартош III* 90–91).

Архаїчним елементом, збереженим у деяких наших текстах, треба вважати зворот *дав дівчині коника тримати*, збережений інакше тільки в лівобережних, поліських і старших галицьких записах. В старшому матеріалі немає мотиву поради з батьком; показано тут козака, що колише дитину.

В півн.-лемківських текстах порядок мотивів хаотичний, з них витрачується епічність. Баладними не можна вважати і наших текстів з Вишньої Полянки (*УНП II* 405), Нижнього Мирошова (*УНП II* 359) та Орябини (*ЕЗ IX* 76), де дія обмежена до діалогу між дівчиною й юнаком.

### Шугай зводить дівчину біля річки

214 Гавранець. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз.* 281.

Паралелі нам невідомі.

### Гуляючи з гусарами, дівчина придбала дитину

215 Рокитівці. Сп. Олена Мигаль, 68 р. і Олена Шпанова, 66 р. Зап. І. Кремпа, *НЖ* 1969, № 15, с. 11.

Музичний запис з Тварожця з однією строфою тексту: *Кол. I* 61.

*Л: Кол. Лемк.* 315 (182), 338 (2688); *Лемк. сп.* 42; *НС* 24. 11. 1963, 17. 8. 1969.

*Б: ЕЗ IX* 225, 226.

*З: Кол. II* 138.

*Хвиля* 362.

*Шаф. I* 47; *Колл. I* 689; *СЛП I* 130.

*Ерб.* 408; *Сушіл* 333 (984); *Барт.* I 81, III 122; *Слн* II 132, V 125, VII 98; *Улегла* 645.

*Паулі* II. 161; *Кольб.* 4 61; 12 201; 21 64; 24 86; 40 337; 42 213; *ЗНТШ* 91 122; *Бистр.* I 502, II 698–700; **Чернік 306, 308.**

Кольберг вказував на походження цієї пісні з варшавської шопки (вертепу). Тексти з північної й центральної Польщі мають справді чимало літературних елементів. Південно-польські, моравські, словацькі тексти найчастіше кінчаються повідомленням, що дівчина «витанцювала» від гусара чи шандаря дитину. Так і в текстах з Бачки. Наш текст розвиває мотив дитини в окремий епізод, чим пісня набуває частково баладного характеру. Такий поширений текст пісня мала, як свідчить новіший неопублікований запис з Долинщини (с. Надіїв), і на галицькому Підкарпатті. Півн.-лемківські і закарпатські тексти – бідніші. Текст Сушіла (с. 333, № 984) вказує, що наша версія зрослася з двох джерел.

#### **Козак зводить погано виховану дівчину при гулянні**

- 216 Микулашова. Зап. Андрій Масиця 1925 (АП).  
217 Красний Брід. Сп. Анна Клец, 39 р. Зап. М. Шмайда 1961.  
*Л: Лемк. сп.* 238.  
*Б:* –  
*З: Кол. II 132; Лінт. II 209–211 (113–114); Гош.* 223.  
*Кольб. Пок. II 146.*

Ця сатирична балада, поширена тільки в українських Карпатах – новішого походження. Наші варіанти дуже схожі на закарпатські (останні закінчуються мотивом принесення дитини й насмішливої подяки матері). Покутський вар. має свої особливості.

#### **Вояк платить дівчині за зведення талярами**

- 218 Рокитівці. Сп. М. Черевка (ж.), 41 р. Зап. І. Кремпа. *НЖ* 1969, № 15, с. 14.  
442 Бехерів. Сп. Параска Збіглей, 69 р. Зап. Ю. Костюк 1948. *УНП I 169 (114)*.  
443 Красний Брід. Сп. Марія Ленарт, 49 р. Зап. М. Шмайда 1961.  
*Л, Б, З:* –  
*Кольб.* 28 226.

Пісня не має всіх знаків баладного жанру, включаємо її в збірку через її рідкість та пов'язання з баладними мотивами.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

**Дівчина жаліється на звідника – молодого пана**

- 219 Рокитівці. Сп. М. Черевка (ж.), 41 р. Зап. І. Кремпа. *НЖ 1969, № 15, с. 12*,  
Л: НС 16. 2. 1969.  
Б, З: –

Пісня подібного характеру, як попередня. Півн. лемківський варіант – без другої частини.

**Дівчина шукає в Дунаю втрачений вінок**

- 220 Кожани. Сп. Марія Юрчо, 77 р. Зап. А. Подгаєцький 1957. *УНП II 394 (452)*.  
Л, Б, З: –  
*СЛП I 50, II 32, IV 224.*  
*Барт. III 131.*

Пісня словацького походження. Наш текст дуже близький до словацьких. Оригінальний у ньому мотив мозолів на руках і заклик до шифарів.

**Католицький священик зводить дівчину**

- 221 Машківці. Сп. Марія Микулашко, 75 р. Зап. М. Шмайда.  
Л, Б, З: –  
*Колл. II 44; Слсп I 122 (1 стор.); СЛП III 613; Барток I 129.*  
*Барт. II 282; III 116.*  
*Кольб. 6 108; 45 81, 101.*

Приклад перетворення ліричної (часто – танкової) співанки в пісню з коротким епічним сюжетом. В словацьких текстах дія складається тільки з діалогу, в якому Марина або відкидає зводи мужчини (в одному випадку це «ректор»), або жаліється на наслідки зустрічей з ним. Наш текст найширший з усіх публікованих.

**Жандарм зводить дівчину**

- 222 Нижня Полянка. Сп. Марія Мацканина, 14 р. Зап. Ю. Цимбора 1958. *УНП II 390.*  
444 Кружльова. Сп. Олена Ванчик, 68 р. Зап. А. Дулеба. *Дул. ПБ 6.*  
445 Буківці. Сп. А. Гурайчик. Зап. А. Шлепецький, 50-ті рр. (*АП*).  
Чотиристрофний текст з Млинарівців: *Лаз. 71.*

Л, Б, З: –

Бурл. 194.

Новіша пісня. На верхньому Гроні співають не про жандарма, а про лісника. Природного образу на вступі немає.

### **Козаки квартирують у дівчини, що колише нешлюбну дитину**

223 Фричка. *Крпелец; Бардєйов 272.*

446 Курів. Сп. Зузана Мушинка (1907). Зап. М. Мушинка.  
Запис Ф. Лазорика з Фрички (*Лаз.* 258) схожий на запис Крпельца.

Л: *Кол.* 435 (614).

Б, З: –

Пісня українського походження; перша половина спільна з одним типом балади «Тройзілля». Півн.-лемківський вар. близький до нашого, але бідніший. Пор. ще польську весільну пісню *Przyjechali deputaci z wojny* (Кольб. 16 254 та ін.).

### **Батько пробує відкупитися від своєї дитини**

224 А Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 707 (11).*

225 Б Паригузівці. Зап. Марія Оленочин. *НЖ 1966, № 14, с. 4.*

226 В Старина. Сп. Олена Рудик, нар. 1876 в Руському. Зап. Є. Вrabцова, М. Качур (Т), Й. Церемуга (М) 1954.

447 Збій. Сп. Анна Бростик, нар. між 1903–1906 в Новоселиці. Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.

Л: *Кол.* 415 (553 б).

Б: *Вrab.* РС 105.

З: *Вrab.* Урс 331; *Лінт.* II 206–209 (110–112); *Гош.* 259.

*Купч.* 424; *Чуб.* V 865; *Кольб.* *Пок.* II 144; *ЗВАК VIII* 31, 193; *Шух.* III 159; *Новицький* 145; *Еварн.* 240, 250; *Зуїха* 354.

*СМС II* 58; *СЛП II* 70.

*Ерб.* 138; *Сушил* 332 (980); *Барт.* I 128, III 112; *Слп VI* 135.

*Кольб.* 4 37.

*Ром.* I 117; *Шейн М I* 355; *Ром Гр I* 143.

Мотив «парубок пробує відкупитися від нешлюбної дитини» появляється в різних опрацюваннях у чеських, моравських, словацьких, українських піснях. В західнослов'янських парубок у хвилину принесення дитини, звичайно, пасе коні. Мотиву «скажи на іншого» немає в літературно стилізованому тексті Ербе-

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

на; появляється він у моравських вар., але і тут конкретний зміст 12-складової пісні інший. На Україні тема звичайно зростається з темою «Зведення дівчини в лісі» (див. наші тексти 212–213, 437–441), але є й тексти незалежні. Те, що два з них походять з далеких від себе окраїн – Вороніжчини й області Більська на Підляшші, створює враження, що йдеться про первісно самостійну пісню, що згодом злилася з піснею про блукання дівчини в лісі. В українській традиції пісні розмова відбувається при кошенні. З наших текстів № 225 пов'язаний з закарпатською традицією (розмова при пасенні овець), № 226 у своєму кінці – з піснею про маковицьку вдову (див. № 104–106, 370). Тип А, складений іншим, коломийковим розміром, має дуже сильні сліди книжного впливу. Цілий моралізуючий кінець від р. 23 складений, можливо, самим Павловичем, рр. 19–22 належать до пісні про заблукану дівчину.

## ВТЕЧА З КОХАНЦЕМ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

### Чужинці викрадають дівчину з корчми і спалюють її в лісі

227 Руське. Сп. Марія Пірош. Зап. М. Гиряк. ДВ 1962, № 9, с. 22.

228 Тополя. Сп. Іван Хома (1919). Зап. Є. Врабцова 1959. мт Я. Маркл.

448 Остружниця. Сп. Анна Баранець, 73 р. Зап. А. Каршко 1961. НЖ 1962, № 53, с. 2.

449 Присліп. Сп. Зузана Костик, 60 р. Зап. А. Каршко.

Л, Б: –

З: *Задор* 20; *Лінт*. II 106–109 (43–46).

*Гол*. I 163; *Купч*. 430; *Чуб*. V 393, 394; *Кольб*. *Пок*. II 76; *КСт* V 216, 906; *XCI* 88; *ЗВАК* III 150; *VIII* 173; *Куба* 130; *Довн.-Зап.* 62, 65, 167; *Кольб*. *Вол*. 366; *Ром Гр* II 245; *ЗКл* III 79; *Федер*. V 841, 878, 887, 888, 889; *Франко* 272; *Зуїха* 560; *Гнатюк* 189, 190.

*Ром* I 84, 431; *Шейн* M I 345, 346; *Добр*. IV 508, 509; *Малевиц* 65; *Ром Гр* II 139, 179; *Ширма* 181.

*Собол*. I 296–307 (216–225).

*Потебня*: Об'яснення II 512–524; *Квітка*: Українські пісні про дівчину, що помандрувала з зводителем, Етнографічний вісник II.

В широкому колі пісень про жінку, що під впливом хвилинного кохання втікає з дому, український фольклор визначається перевагою сюжетів, у яких утеча трагічно завершується спаленням (а не втопленням) утікачки. Дані тексти,

дуже близькі до себе, належать до дуже поширеної в різних частинах України 12-складової пісні. Її матеріал розкладається у дві редакції. Східна, що охоплює також Волинь, Полісся й проникає у східну Білорусію та Покуття, характерна ліричними вступами; західна, що сягає від східного Поділля по Підляшшя, більш твереза. Наші тексти належать до західної редакції, найближчі до них записи з західного Закарпаття. Варто звернути увагу на цікаву спільність між південно-карпатськими та підляшськими текстами: появу кінцевої строфи про «зрадливість» корчми.

### Мандрівні шевці викрадають у майстра жінку

229 Колонія. Сп. Терезія Кузьма (1902). Зап. Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М) 1956.

Неповний текст: УНП II 403 (460).

450 Улич. Сп. Василь Федич (1882). Зап. М. Дупканич, С. Крейчова, Я. Кройцова, Ю. Цигра (Т), В. Любимов (М) 1954. В УНП II 370 (420) – інша мелодія з коротким текстом.

Л, Б: –

З: *Лінт. II 197 (102); Враб. Урс. 242.*

*Шейк. I/1 62. Чуб. V 1085; Гнатюк 191, 192.*

*Федер. V 533 (білор.)*

В ансамблі пісень про мандрівку зі зводителем ця пісня малопоширена, реліктова; українських та білоруських записів обмаль. Можливо, що на Україні її витіснила інша пісня подібного змісту: *Ой у місті на риночку н'ють козаки (жовніри) горілочку (Гол III 103, Чуб. V 909)*, відома в ліричній версії і в Земплині (*Врабель РС 11*) і Бачці (*там же 141*). В цій та інших подібних піснях звідниками є часто ремісники (*Залеський 509* – польський текст, *Кольберг 18 161*). Дві сюжетні спільності пов'язують нашу пісню і з популярною польською баладою *Wyjechał pan z chartami na pole (Кольберг 1, № 7)*: у час, коли стається подія, чоловік відходить з дому (там – у дорогу, на полювання, тут – до корчми; челядник (у польській пісні слуга) дає знати про жінчину зраду. В нашому розпорядженні є рукописний текст з Добромильщини в Галичині (с. Війське), значно ближчий до наших текстів, ніж записи Лінтура. Близький до наших записів і текст Чубинського з Поділля.

### Дівчина втікає з дому з козаком

230 Остружниця. Сп. Анна Баранець, 49 р. Зап. А. Каршко 1961. *НЖ 1968, № 10, с. 4.*

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

- 451 Видрань. Сп. Юлія Сопира, 81 р. Зап. М. Шмайда 1961. *ДВ 1961, № 11, с. 25.*  
Л, Б: –  
З: *Лінт. II 172 (83).*  
*Кольб. Пок. II 78.*

За Карпатами пісня була записана тільки на Покутті з трохи іншим вступом і ширшим текстом. Там брати втікачки доганяють її й пробують переконати. Запис Лінтура – гуцульський. Певні спільності (покликання на втрату вінка як на перешкоду до повернення додому) пов'язують наш текст з лемківсько-словацькою піснею «Облетів сокіл навколо гору, то мі перша новина» (Кол. Лемк. 355; ЕЗ IX 136).

**Дівчина, що втекла з козаком, думає про свою долю**

- 231 Ялова. Сп. Василь Смоляк, 66 р. Зап. А. Каршко 1961.  
Короткий текст з Миролі з іншою мелодією: *УНП II 370 (420).*  
Пісня просичена ліричними елементами. Паралелі до цілості нам не відомі.

**Мандрівні мазури забирають дівчину з собою**

- 232 А Грибів. Сп. Анна Гула, 44 р. Зап. М. Шмайда 1962.  
233 Красний Брід. Сп. Анна Клец, 39 р. Зап. М. Шмайда 1961.  
234 Б Збій. Сп. Анастасія Гартнер, нар. к. 1892 в Уличі. Зап. Є. Врабцова 1962, мт Я. Маркл.  
451 Курів. Сп. Зузана Мушинка. Зап. М. Мушинка.  
452 Вишній Тварожець. Сп. Анна Гопко, 77 р. Зап. М. Шмайда 1965.  
Дальші тексти: *ЕЗ IX 625; Шмайда: Великодні звичаї (дод. до НЖ 1966, № 15), с. 9.*  
*Л: Кол. 331, 332 (247).*  
*Б: –*  
*З: Гол II 553 – хр.; МУЕ 21–22 273; Кол. II 139.*  
*Метл. 29, 30; Балліна № 24; Чуб. V 207; ЗКл III 71; Куба 196, 197.*  
*СЛП III 178, IV 290.*  
*Зал. 402; Кольб. 2 127; 6 112; 12 58, 59; 18 146; 25 36; 40 553; 44 126, 128; 46 41, 42, 43; Люд III 2, 128; Бистроне I 231–238, II 258–263; Федер. V 329, 359.*  
**Чернік 268.**  
*Радч. 167, Федер. V 262.*  
*Варенцов: Сборник песен Самарского края 69.*  
*СФП 9*



Первісно, мабуть, весільна пісня, польського походження. Чернік називає її «розстроєними останками думи про викрадення дівчини лицарями»; ледве чи цей погляд слушний. В наших неповно засвоєних текстах є багато польських елементів.

## НЕЗГОДИ В РОДИНІ

### Сирота, що стала жінкою короля, переносить інтриги й переслідування

235 Сяніччина, Земплин. *Гол I 89 (46)*.

Це пісенне опрацювання широкого казкового сюжету – унікальне в українському фольклорі. Початок, спільний з баладами про сирітську долю, показує, що йшлося про ширшу традицію пісень подібного змісту, співаних, мабуть, на схожу мелодію.

### Сестра невдячна до брата

236 Біловежа. Зап. О. Павлович. *Гол II 701 (3)*.

Л, Б, З: –

*Цілий текст: Колл. II 68 Частина тексту: Горак 183 (30) = Слсп I 149; Медв. 29, 31; Колеч: 23; СЛП II 264; Барток I 189, 332, 386; Бурл. 124, 126.*

*Сушіл 713 (16).*

*Кольб. I 263.*

Коллар окреслює свій текст як «русняцько-словацький». Він дуже близький до нашого; очевидно, йдеться про перенесення з нашої традиції. Подібності до словацької балади про ув'язнених брата й сестру (*Rabovali Turci*) тільки загальні (малюнок їх контрастного становища в неволі, прохання не забути, довголітня байдужність дівчини). Польсько-шлеська пісня *Oławo, Oławo, ty nasza dziedzina* пов'язує подію з полонем у турків. Після визволення з неволі брат і сестра спільно повертаються до матері, яка не пізнає їх.

### Багач продає жінку розбійникам

237 Грабське. Сп. Марія Мигалик, 52 р. Зап. М. Мушинка 1961. *ДВ 1961. № 11, с. 26; Муш. Згв 135.*

454 Герлахів. Сп. Анна Мигаль, 56 р. Зап. А. Дулеба 1966. *Дул. МБ 11.*

455 Кожани. Сп. Марія Юрчо, 77 р. Зап. А. Подгаєцький 1957. *УНП II 419 (477).*

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

Текст неповний.

Л: НС 11. 8. 1968.

Б, З: –

Гол. III 62; Кольб. Пржем. 127, 128; Верхр. Бат. 175.

СЛП III 579; Барток I 378.

Здається, що йдеться про пісню, поширену первісно тільки в західній частині української Галичини і на Пряшівщині. Наші тексти творять окрему редакцію. Багача тут відвідує 12 розбійників, а не два, іншою є заплата за жінку. Зовсім відмінна друга частина пісні. В галицьких текстах жінка повідомляє про небезпеку брата, той стежить за нею і застрелює розбійників. В наших текстах злочин здійснюється, брат, покликаний піснею, з'являється запізно. Сцена «огляду» нагадує балади про дітозгубницю, є повідомлення про страту багача або про його бажання бути покараним.

Значно простіший сюжет має словацький текст з Рейдової Рожнявського округу, де первісно жило українське населення. Тут дія закінчується вийманням руки дитини з мертвої.

Сюжет пісні заснований на повір'ї, що рука мертвої дитини приносить щастя при розбої.

### Чоловік провчає ліниву жінку

238 Стацин. Сп. Анна Ябур (1898). Зап. Д. Севастьянов. *Народная газета* 1933, № 11–11, с. 5. Мелодія: СР 82.

Л, Б, З: –

Лис. ЗУП II, № 19; ЗВАК VII 205; Зуїха 305; Жарт. п. 222–223

Наш текст контамінує початок, взятий з іншої пісні, з основними елементами сюжету, відомого тільки в записі 1760 р. (*Оженився Кучерина, а взяв собі лубку*, ЗНТШ, т. 133, с. 128).

### Члени родини заступаються за скривджену жінку

239 Вишній Орлик. Сп. Зузана Павлик, 51 р. Зап. А. Дулеба 1966. *Дул. МБ* 7.

240 Убля. Сп. Марія Чоп, 62 р. Зап. Ю. Цимбора 1954. *УНП II* 399 (456).

Нотований запис з Руського Кручова: *УНП I* 173 (121),

Л, Б, З: –

*Купч.* 512; *Чуб.* V 725; *Грінч.* III 307; *ЕЗ XI* 220.

*Колл.* 1, 508; *СЛП* 84, 374, *IV* 32.

*Кольб.* 12 79, 80; 18 124; 39 184; 44 160, 411; 46 194–198; *Ленга* 141; *Орацкі* 322.

*Федер.* VI 438.

*Радч.* 17; *Федер.* V 646.

Кат ЧЛБ IV, № 3.

Пісня польського походження, входила у весільний ритуал.

### **Жінка покидає нелюбого чоловіка**

241 А Руське. Сп. Марія Пірош. Зап. М. Гиряк. ДВ 1962, № 9, с. 22.

242 Б Збій. Сп. Анна Бростик, нар. між 1903 – 1906 в Новоселиці. Зап. Є. Врabcова 1962, мт Я. Маркл.

456 Колониця. Сп. Терезія Кузьма (1902). Зап. Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М) 1956.

Л, Б: –

З: *Гол III* 227; *Врabc. Урс* 253; *Кол. II* 132 (фр.); *Лінт. II* 196 (101).

*Макс.* 1 135; *Зал.* 447; *Рус. дн* 25; *Паулі II* 25; *Закр.* 75; *Кост.* 221; *Гол.* I 79, III 35, 36, 37; *Чуб.* V 404, 655 – 659; *Кольб. Пок. II* 18 37, 38; *Кольб. Пржем.* 137; *Довн.-Зап.* 182; *Шух.* III 203; *КСГ* 291; *ЕЗ XI* 206; *Лис. Зуп.* III, № 11; *Федер.* V 575; *Франко* 183, 184.

Пісня дуже поширена в різних частинах України. Старші записи строгіші й тим ближчі до наших. Новіші записи обростають різними епічними (розмова зі звідником, доганяння жінки, порада в тестя, карання жінки) й ліричними (заклики вернутися) мотивами. В старших текстах немає риторизуючого опису огляду покиненого господаря й іронічного діалогу з дітьми.

Наш тип А виявляє певні спільності зі старими східноукраїнськими текстами, складеними в тому ж ритмічному розмірі 6 + 6 + 8 + 6. Початкові три строфи – власні. Тип Б належить до групи, що перемогла в цілій Україні. Найближчі тексти – покутські й закарпатські. В них, а також у текстах поліських ім'я героя – Семен (проти імені Іван в решті галицького матеріалу).

### **Мати не радить синові брати вдову**

243 Збій. Сп. Меланія Кочан, нар. Княгинині. Зап. Єва Врabcова 1962. мт Я. Маркл.

457 Гостовиці. Сп. Марія Джубера, 53 р. Зап. Ю. Цимбора. 1956, В. Гайдула (Т). Скороч: УНП 281 (308).

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

458 Рунина. Сп. Юрій Гунчар. Зап. Є. Вrabцова 1960, мт Я. Маркл.

Л: *Верхр.* 275; *НС* 18. 10. 1964.

Б: *Вrab.* *РС* 110.

З: *Де-Волл.* 88.

*Метл.* 240; *Гол.* II 576, 520; *Купч.* 534; *Кольб.* *Пок.* II 191; *КСТ ХСП* 316; *Грінч.* III 420; *Хвиля* 344; *ЕЗ XI* 4120; *Кол.* *У ус* 414; *Федьк.* 80.

Закарпатські та загальноукраїнські пісні на дану тему мають інший сюжетний склад (пор. *Метл.* 240–241, *Лінтур II* 215–217).

### **Вдова розбиває подружжя**

244 Варадка. Сп. Анна Коцур, 15 р. Зап. М. Шмайда 1962.

Пісня нова, мабуть, місцева. Паралелі невідомі.

## ЕМІГРАЦІЯ

### **Емігрант виїжджає в Америку проти волі жінки**

245 Млинарівці. Зап. Ф. Лазорик. *Лаз.* 109.

246 Ковбасів. Сп. Зузана Федорцова (1919). Зап. А. Куримський.

459 Млинарівці. Сп. Анна Бабей, 65 р. Зап. А. Дулеба. *Дул. Переселенські пісні* 3.

460 Рунина. Сп. Юрій Гунчар (1930). Зап. Є. Вrabцова 1960, мт Я. Маркл.

461 Новоселиця. Сп. Марія Стошек, 60 р. Зап. М. Шмайда 1961. *Шм.* *Зни* 23.

Пісня-хроніка зі значною змінністю змістових деталей.

### **Емігранта вбиває в Америці поїзд**

247 Видрань Сп. Юлія Сопира, 71 р. Зап. М. Шмайда 1961.

Л, Б: –

З: *ЛН* 1942, 262.

Пісня виділяється в групі емігрантських пісень драматичним ритмом дії.

### **Жінка розшукує в Америці вбитого мужа**

248 Стацин. Сп. Анна Ябур (1898). Текст зап. Д. Севастьянов (*Народная газета* 1933, № 5, с. 3). Мелодію записав С. Орлов 1932.

- 462 Новоселиця. Сп. Марія Качала. Зап. Є. Вrabцова, М. Качур, М. Фецурка (Т), Й. Церемуга (М) 1954. 463. Збій. Сп. Анна Бростик, нар. між 1903 – 1906 в Новоселиці. Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.

*ЗНТШ* 50 28.

*СЛП II* 254, *III* 550.

### **Жінка в краю зраджує чоловіка-емігранта**

- 249 Свидник. Сп. Зузана Пилип. 41 р. Зап. А. Дулеба, *Дул. Переселенські пісні* 6.  
250 Колонія. Сп. Анна Лібак (1910) Зап. Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М) 1956  
464 Єдлинка. Сп. Зузана Грицик, 53 р. Зап. М. Мушинка 1963. *На чужині* 11.  
465 Вишня Яблінка. Сп. Василь Лукач (1908) Зап. І. Легдан, Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М). 1956.  
466 Остружниця. Сп. Андрій Гусар (1873). Зап. Є. Вrabцова (Т), Й. Церемуга (М) 1954.  
467 Новоселиця. Сп. Юрій Калинич (1890). Зап. Є. Вrabцова 1954, мт Я. Маркл.  
468 Збій. Сп. Анастасія Гартнер, нар. к. 1892 в Уличі. Зап. Є. Вrabцова 1962. мт Я. Маркл.  
469 Збій. Сп. Меланія Кочан, нар. 1919 в Княгині. Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.  
470 Збій. Сп. Василь Грицко, нар. 1899 в Уличі. Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.

*СЛП III* 549

Л, Б: –

З: *ЛН* 1942, 262.

### **Поворотець загибає на морі**

- 251а Осадне. Сп. Анна Андрух, нар. 1885 в В. Яблінці. Зап. Є. Вrabцова, І. Легдан, Є. Сотак (Т), Ю. Цимбора (М) 1956  
251б Осадне. Від тієї ж співачки зап. М. Шмайда 1961.  
Записи 251а та 251б розкривають розвиток тексту в тієї ж співачки.  
251в Осадне. Сп. Анна Андрух, 76 р. Зап. М. Шмайда (Т) 1961, Ю. Цимбора (М) 1956.  
471 Збій. Сп. Анна Бростик, нар. між 1903 – 1907 р. в Новоселиці. Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.

*ЗНТШ* 50 35.

ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ

---

**Емігрант щасливо повертається додому**

- 252 Ондавка, Вишня Полянка. Сп. Юрій Дупей, 66 р. з Ондавки і Петро Кусайда, 51 р., з Виш. Полянки. Зап. М. Мушинка 1963. *На чужиці 14.*
- 253 Пчоліне. Сп. Петро Морохович (1888). Зап. М. Гребеняк (Т), Ю. Костюк (М) 1955.
- 472 Свидник. Сп. Зузана Пилип, 41 р. Зап. А. Дулеба. *Дул. Переселенські пісні 5.*
- 473 Старина. Сп. Федір Танчак. Зап. Є. Вrabцова, М. Качур (Т), Й. Церемуга (М) 1954.
- 474 Рунина. Сп. Олена Тополянчик (1906). Зап. Є. Вrabцова 1960, мт Я. Маркл.

**Поворотець застає жінку вагітною й покидає її**

- 254а Чірч. Сп. Ян Кувик, 50 р. Зап. Анна Гайдош. З матеріалів М. Шмайди.
- 254б Збій. Сп. Василь Грицко. Зап. Є. Вrabцова 1962, мт Я. Маркл.  
*СПП III 552.*

# ДОДАТКИ

## ПОХОДЖЕННЯ АРХІВНИХ ЗАПИСІВ

З експедицій, організованих в 1954 та 1956 рр. Філософським факультетом Високої педагогічної школи в Пряшеві при підтримці Культурної спілки українських трудящих походять записи № 11, 25, 27, 38, 93, 229, 250, 251а, 320, 336, 345, 350, 437, 456, 457, 465. З експедицій, організованих в 1954 та 1955 рр. Високою школою російської мови й літератури в Празі при співдії Етнографічного кабінету Словацької академії наук походять записи № 40, 43, 57, 67, 74, 101, 102, 116, 117, 118, 126, 139, 154, 160, 166, 168, 170, 174, 190, 204, 211, 213, 226, 253, 265, 291, 292, 309, 322, 324, 327, 333, 334, 335, 337, 341, 346, 349, 369, 386, 387, 388, 393, 406, 426, 450, 461, 462, 466, 467, 473, 476. З експедицій, організованих в 1957 та 1959 рр. Високою школою російської мови в Празі, походять записи № 33, 59, 97, 228, 290, 313, 352, 439. З експедицій, організованих Філософським факультетом Карлового університету в Празі в 1960 та 1962 рр., походять записи № 19, 92, 106, 119а, 119б, 120, 131, 153, 164, 165, 206, 234, 242, 243, 325, 354, 355, 365, 374, 289, 407, 411, 412, 440, 447, 458, 460, 463, 468, 469, 470, 471, 474.

Організатором усіх названих експедицій та керівником текстових записів була Єва Врабцова. Перелічені записи зберігаються тепер у фольклорному архіві Кафедри етнографії та фольклористики Карлового університету.

Неопубліковані записи М. Шмайди зберігаються в архіві Музею української культури в Свиднику.

Складаємо усім названим установам подяку за надання можливості опублікувати ці матеріали.



## СЛОВНИК ДІАЛЕКТНИХ СЛІВ

### А

*апо, апочко* – батько  
*аповий* – батьків

### Б

*бажына* – трясовина  
*базан* – базар (перекр.)  
*баламута* – клопіт  
*бандуркы* – картопля  
*баность* – туга  
*бараба* – бурлака  
*барз* – дуже  
*баршан* – бархат  
*бачі* – форма звертання до старшого  
мужчини  
*белавый* – синій  
*бетяр* – розбишака, пустун  
*беєель* – наказ  
*бігар, бігарище* – палиця, ломака  
*бігбас* – старший майстер, наставник  
у фабриці  
*біжмовати* – миропомазувати  
*біреш* – наймит, кріпак, підданий  
*біров* – сільський староста  
*біла глава* – особа жіночої статі  
*бокрейдочка* – пірце  
*бралта* – наречена  
*брана* – брама, ворота  
*бранити* – забороняти  
*брез* – через  
*брескыня* – сорт слив  
*брішок, брушок* – черево  
*брыдко* – гидко

*бургарь* – помічник сільського  
старости  
*бурка* – буря  
*буты* – чоботи  
*буц* – бути

### В

*вадити* – тут: почепити  
*вал (поставу)* – сувій (полотна)  
*валал* – село  
*валальська баба* – повитуха  
*валовиный* – придатний  
*вангрів* – мандрівка  
*варош* – місто  
*вбавляти са* – баритися  
*ведне* – вдень  
*векиый* – більший  
*вельо* – багато  
*вера* – справді  
*веце, вецей* – більше  
*в'єдно* – докупи  
*вінтовка* – гвинтівка  
*вінчовати* – бажати  
*влак* – поїзд  
*волати* – кликати  
*вонка* – надворі  
*вывод* – церковний обряд після  
весілля  
*выглашувати* – розкрикувати  
*выназдрити* – визирнути  
*вытіреный* – вичепурений  
*вырайбаны* – тут: витертий  
*выцвіченый* – вправний

Г

*гава* – посудина на питво, корчага  
*гадати шы* – сваритися  
*гадwab, годwab* – шовк  
*гайдук* – панський слуга  
*гайник* – лісник  
*гайов* – човен  
*гайтол* – лісовий сторож  
*гальба* – посудина на питво  
*гарабавый* – миршавий  
*гаргалка* – пляшка  
*гварити* – говорити  
*гейніс* – машиніст  
*гнискай* – сьогодні  
*гора* (№ 206) – ліс  
*горар, горарный* – лісник  
*горкотаги* – воркувати  
*грозні* – страшно, вельми  
*губічка* – гальбичка, посудина на  
питво  
*гудачок* – музикант  
*гулан* – улан, кінний вояк  
*гуницут* – негідник  
*гутонити* – говорити, розмовляти  
*гыбай* – іди геть  
*гынч* – маб. пох. від гыд = гад

Г

*г* – до  
*гавалір* – кавалер  
*газда* – господар  
*гайданкы* – окуви  
*гайдош* – скрипаль  
*гамбочкы* – личка  
*гвер* – рушниця, гвинтівка  
*глебан* – римо-католицький парох  
*гордованый, кордованый* –  
з випуклими прикрасами  
*гу* – до

Д

*дворак, дворян* – урядник при  
панському дворі  
*дерезишише* – домовина, труна  
*деревце* – в № 78, 347, 348: труна  
*дереш* – стіл, на якому карали биттям  
*деска* – десь  
*джецко, дзецко* – дитина  
*джмуркати* – моргати  
*джубати* – довбати, клювати  
*джуман* – перехр. чумак, візник-  
торговець  
*джумбарик* – здрібн. від джуман  
*дзеячкы* – дівочки, дівчата  
*дзеці* – діти  
*дзядко* – жебрак  
*дипой* – залізнична станція (англ. depot)  
*дить, ди* – та ж, адже  
*доволенка* – дозвіл  
*догваряти са* – домовлятися  
*доіста* – напевне  
*дораз* – зараз  
*дочка* – в № 129: дошка  
*дошыковац* – прислати  
*драга, дражечка* – дорога, шлях  
*дрылити* – кинути, штовхнути  
*дупкати* – тупотіти  
*дуркати, дурчати* – стукати  
*дуя* – снігова буря  
*дцера, дцеричка* – дочка  
*дябол* – чорт

Є

*ед* – отрута  
*едзенє, едло* – їжа

Ж

*журибочка* – журавочка  
*живот, жывіт* – життя

З

заварувати – охоронити  
заграда – город  
загумно, загумня – задвірок  
зажгритати – заскреготати  
зайда – клунок на плечі  
заклопкати – постукати  
запатрити – доглянути  
заря – зірниця  
застарати са – зажуритися,  
стурбуватися  
зберкотати ся – стрепенутися  
збойник – розбійник  
збройки – кінська упряж  
зброва – зброя  
збыхати – зітхати  
звідати ся, жвідати шы – запитати  
зволаный – скликаний  
зволя – свобода  
звыруцати – повикидати  
згайсувати – знищити, зносити  
згыркотати – заскреготати  
здравкати – припивати до когось  
здуботати – загупотати  
златонец – перекр.: злату нить  
змарнити – загубити  
зоблапляти ся – обніматися  
зомрець – померти  
зохабити, зухабити – залишити,  
покинути  
зрукованый – заручений  
зрымувати – зверещати  
зряндавений – пошматований, подертый  
зуняти – обняти  
зчемерити шы – захворіти на черево

Й

йоблачок – див. облак  
йоренда – корчма

І

інджимір – інженер  
інженіца – машиніст (англ. engineer)

Ї

їд – отрута  
їденя – страва, їжа

К

кабат – верхня одежа  
каміцельський – перекр.:  
кармазиновий  
канон – гармата  
канонір – гарматчик, артилерист  
кантар – вуздечка  
каплан – молодший римо-  
католицький священик  
кармозіль – кармазин  
каштель, каштіль – замок  
кедвешный – зграбний  
кедь, кед, кет – коли  
келюшок – чарка  
кельчик – витрати, кошти  
кепень – рід піджака  
керть – город  
клапкати – стукотіти  
клат – колода  
клебан – наставник римо-католицької  
парафії  
клубучок – капелюшок  
кляштор – монастир  
княнейка – княгиня  
ковтати – стукати  
конар, коняр – конюх  
коповы – гончі собаки  
корчок – кущик  
коршов – глечик  
коч – карета

*кочиш* – візник  
*крачати* – крокувати  
*крегкый* – ніжний, делікатний  
*криж* – хрест  
*крілювати* – царювати  
*кряк, крячок* – куц  
*кудрятый* – кучер'явий  
*кукучка, кукувочка* – зозуля  
*куля* – в № 325: кіля  
*кургелювати* – п'яничити  
*куртіти* – вкорочуватися  
*куртый* – короткий  
*куфер* – чемодан  
*кущичок* – трохи

## Л

*лавор* – миска  
*ладовниця* – труна  
*ласка* – любов  
*латый* – лаяний  
*ленія* – фронтові окопи  
*ловацата* – конярі  
*ложа* – ліжко  
*лосна, лошна правда* – щира правда  
*люфт* – повітря

## М

*маір* – хутір, панське господарство  
*мальоване древко* – імовірно,  
узорчасте кедрове дерево  
*маржінька* – дружина  
*мармарув* – мармуровий  
*мац* – мати  
*мешкати* – баритися  
*милений* – любий, коханий  
*мнишка* – монашка, черниця  
*молга* – туман  
*моц* – багато

## Н

*навада* – підмова  
*наверне* – мабуть, напевне  
*навертити* – повернути  
*нашитівити* – відвідати  
*наїсні* – напевне  
*намлувати* – женихатися  
*нанашка* – хресна мати  
*нань* – на нього  
*наплаштити* – сполохати  
*наспак* – навпаки, в протилежному  
напрямку  
*нач* – навіщо  
*несловица* – неслава, погана пригода  
*нігда* – ніколи  
*нолем* – ану лиш  
*ноц* – ніч  
*нукати* – частувати  
*нягай* – нехай  
*нягати* – залишити  
*нянько* – батько

## О

*обічане* – огляд, увага  
*обключити* – обняти  
*облак, облачок* – вікно  
*облапляти, облапити* – обнімати,  
обняти  
*облеченя* – одяг  
*обочкати* – обцілувати  
*огварка* – поговір  
*огляды* – сватання  
*одкапчати* – відв'язати  
*одмін* – викуп  
*одтовды* – відтоді  
*озай* – можливо  
*олем* – ну ж  
*орд* – велика бочка

ДОДАТКИ

*осмина* – міра поля  
*отенути* – втонути  
*отрова* – отруя  
*охабити* – покинути  
*оцельовый* – сталевий  
*очарити* – зачарувати

П

*накій* – забирайся  
*палатина* – кам'яне покриття даху  
*пакташка* – чемодан  
*палінка* – горілка  
*палош* – палаш  
*пантличка* – стрічка  
*папуж* – перекр. поль. *popatrz* = поглянь  
*парта, партичка* – святкове покриття голови в жінок  
*патер* – римо-католицький священик  
*патрити* – дивитися  
*пахол, пахолок* – парубок  
*пахоля* – дитина  
*пекный, п'єкный* – гарний  
*пелехы, пелешы* – жмуть волосся  
*пец* – піч  
*пецкы* – частина печі  
*пипка, пыпка* – люлька  
*писемко* – лист  
*підбас* – наставник у фабриці  
*пінязі, пінязкы* – гроші  
*пішиник* – стежка  
*пішялка* – сопілка  
*планый* – поганий  
*плаца* – заплата  
*плитица* – плоскі камені  
*побариніти* – стліти  
*побошкати* – поцілувати  
*поведнути* – сказати

*погар* – чаша  
*погарок* – чарка  
*погріб* – похорон  
*поджмурковати* – підморгувати  
*подоба* – вигляд  
*позаросила* – перекрут. по жаром сіла  
*позор* – увага  
*поковтати* – постукати  
*покрейдóчка, покриточка* – пірце  
*полегота* – полегша  
*полицман* – поліцист  
*польовник* – мисливець  
*понагляти шы* – поспішати  
*понашати ся* – видавати себе кимось  
*попадъ* – перекруч. поль. *popatrz* – поглянь  
*порвазок* – мотузок  
*парученя* – розпорядження  
*поас* – пояс  
*посмотрити* – подивитися  
*посполу* – разом, до купи  
*поспорити шы* – поспішити  
*постав* – штука, кусок (полотна)  
*потя* – пташка  
*поцешеня* – радість  
*почарити* – зачарувати  
*почливый* – почесний  
*пошпляховати* – покритися плямами й зморшками  
*права* – суд  
*праві* – саме  
*правити* – готувати  
*прегварити* – промовити  
*през з род. відм.* – без  
*привадити* – прикріпити  
*прикапчати* – прив'язати  
*приклец, приклет* – сіни  
*припатрати шы* – приглядатися

*приправити са* – приготуватися  
*прорекнути* – проказати  
*пудло* – погано  
*пуцовати* – чистити  
*пушка* – рушниця, гвинтівка  
*пызріти* – поглянути

## Р

*раїти* – радити  
*райбати* – прати  
*ранцльований, ранцованый* –  
рамований; в одягу йдеться про  
обшиття й збори на рукавах  
*реверенда* – верхній одяг священика  
*регемен* – полк  
*рекнути* – сказати  
*речиця* – решето для просівання зерна  
*рістунг* – військове спорядження  
*ровцак* – рюкзак, наплечник  
*розбуйца* – розбійник  
*розгваряти* – відраджувати  
*рота* – воєнна частина в старі часи  
*рубочок* – хустина  
*руковати* – вступати до війська  
*русаля* – зелені свята  
*рутити, руциц* – кинути  
*рыхтувати* – готувати  
*рябатый* – рябий

## С

*сабов* – кравець  
*салонисты* – відвідувачі корчми в  
Америці  
*самодруга* – вагітна  
*санувати* – шанувати, берегти  
*саиш* – очерет  
*свадьба* – весілля  
*світич* – свічник

*сегеник* – бідолаха  
*седлак* – селянин  
*сейка* – віл світлого кольору  
*семірацький* – прикликаний окремим  
родом чарів  
*сервиточка* – платок  
*серус* – сервус (привіт)  
*сітиця* – свята  
*склад* (пшениці) – копиця  
*скламати* – зрадити, звести  
*службничка* – служниця  
*смотрити* – дивитися  
*сночі* – вечером  
*собаиш* – весілля  
*совгабиров* – нотар  
*соночне* – всенічне (церковна  
відправа)  
*спатрити* – побачити, замітити  
*сподобити ся* – причащатися  
*сполу* – разом  
*стравити ся* – отруїтися  
*стром* – дерево  
*студенка* – криничка  
*суций* – здатний  
*схалувати* – зносити, знищити  
*сядыль* – всюди

## Т

*табла* – міра поля  
*тады* – тут  
*тамфот* – тонке прозоре полотно  
*теркелиця* – погане вино  
*тинта* – чорнило  
*тлескати* – плескати  
*торгати* – рвати  
*трапити* – мучити  
*трафуночок* – пригода  
*трен* – поїзд  
*тровити* – труїти

ДОДАТКИ

трун – труна  
турня – вежа  
тырвати – потерпіти  
тыцьнути – торкнутися  
тягобна жена – вагітна

У

убаченя – огляд, догляд  
улапити – зловити  
упатриць – поглянути  
урлап – відпустка  
урфі – пан  
усівый (гад) – отруйний  
утро – ранок  
учарити – зчарувати

Ф

фаер-сигнал – вогневий сигнал  
файный – гарний  
фалешниця, фалечніца – зрадлива  
жінка  
фалошный – зрадливий  
фамелія – родина  
фана – прапор  
фарар – католицький парох  
фарбеньый – кольорований  
фейза-рыба – щука  
фенчир – фельдшер  
феса – сокира  
фішкаль – адвокат  
флескати – бити по обличчі  
флінта – рушниця  
фраїр – коханець  
фраїрка, фраїречка – коханка  
фриштитчок – сніданок  
фукати – дуги, віяти  
фурман – візник  
фурт – постійно

Х

хабзовый – бузиновий  
хладирочка – квартирка у вікні  
ходник – стежка  
холем – хоч би  
хотар – область села  
хромка – рід танцю  
хыжа – хата

Ц

царейда – огорожене місце при хаті  
цельный – тільний  
цера, церицка – дочка  
церуличка – похідне від цера  
цеста – дорога  
цимборка – товариш  
цівка – провід до комина в печі  
цімра – кімната  
цінтер, цінтыр, цвінтер, цынтер –  
цвинтар, кладовище  
цікіна – стіна  
цоркати – бренькати  
цуремный – цуравий  
цурка, цурочка – дочка  
цяпкати – капати

Ч

чаков – шапка угорського жандарма  
чардаш – угорський танець  
чатина – хвоя  
чемерне зіля – рослина, що спричиняє  
черевний біль  
чепчыня – чіплення при весіллі  
чижмы, чижмічкы – чоботи  
читаня – рахування  
чупас – транспорт під поліційним  
конвоєм

### Ш

*шак* – адже  
*шампати* – топтати  
*шарканиця* – міцна горілка  
*шаток* – хустка  
*шашовина* – комиші  
*шварный, шварненъкий* – гарний  
*швогер* – шурин  
*шкара* – щілина  
*школувати* – вчити в школі  
*шмарити* – кинути  
*шовгор, шогор* – шурин  
*шор* – порядок, черга  
*шпацір, шпаціркы* – прохід  
*шпорувати, шперовати* – ошаджувати  
*штаційон* – залізнична станція  
*штвартований (кінь)* – кінь в упряжі  
*штрікувати* – плести  
*штурити* – штовхнути  
*шувні, шумно* – гарно  
*шугай, шугайчок* – парубок

*шыбень, шыбінь* – шибениця  
*шыкувати* – посилати  
*шыток* – весь  
*шыфа* – корабель  
*шыфар* – моряк  
*шыфкарта* – білет за проїзд кораблем

### Щ

*щитаня* – рахування

### Ю

*югас* – підпасич овець  
*югора* – перший раз зоране поле  
*юнгар* – маляр  
*ютро* – ранок

### Я

*ягер, ягеричок* – мисливець  
*яменток* – невідома частина одягу  
*ярмак* – ярмарок  
*ярок* – потік



## ПОКАЖЧИК МІСЦЕВОСТЕЙ ТА СПІВАКІВ

- Бенядиківці (Бардіїв)  
Бережняк Анна 112  
Гача Анна 5, 96, 108, 158, 169, 359  
Гача Анна 123  
Гача Олена 6  
Грибовська Марія 10, 26, 52, 156,  
194, 259, 481  
Дулеба Юрій 76, 163  
Єдинак Олена 161  
Марончак Марія 193
- Березовець (Гуменне)  
Бавлович Анна 113, 301, 375
- Берестів (Гуменне)  
Ясик Марія 111
- Бехерів (Бардіїв)  
Збіглей Параска 257, 442  
Цупер Марія 94, 429  
Співак неозначений 173, 399, 420
- Біловежа (Бардіїв)  
Співак неозначений 1, 4, 14, 28, 88,  
104, 140, 177, 181, 224, 236
- Бодружаль (Свидник)  
Співак неозначений 271
- Буківці (Свидник)  
Гурайчик А. 382, 436, 445  
Співак неозначений 417
- Вапенник (Свидник)  
Мімович А. 299  
Руда Марія 197, 209
- Варадка (Бардіїв)  
Бурик Марія 269  
Коцур Анна 244  
Лешко Андрій 171
- Варехівці (Свидник)  
Гала Василь 142  
Велика Поляна (Гуменне)  
Білянська Анна 126, 333, 346  
Гривняк Анна 43  
Венеція к. Лукова (Бардіїв)  
Співак неозначений 134
- Видрань (Гуменне)  
Сопира Юлія 41, 81, 159, 247, 272,  
305, 362, 451
- Вишній Орлик (Свидник)  
Гуменник Анна 424  
Новак Зузана 379  
Павлик Зузана 29, 148, 239  
Чвань Марія 423, 432
- Вишній Тварожець (Бардіїв)  
Гопко Анна 109, 453
- Вишня Писана (Свидник)  
Гвозд Марія 99, 196  
Юрчишин Терезія 13, 77
- Вишня Полянка (Бардіїв)  
Дупей Марія 62  
Іванчина Анастасія 127, 258, 431  
Іванчина Марія 61  
Кусайда Петро 252  
Роман Петро 212

- Вишня Яблінка (Гуменне)  
Лукач Василь 465
- Габура (Гуменне)  
Дупканич Марія 136, 396  
Штець Микола 135
- Гавай (Свидник)  
Співак неназваний 409
- Гавранець (Свидник)  
Співак неназваний 214
- Ганигівці (Пряшів)  
Концар Єлисавета 344
- Гельцманівці (Спишська Нова-Весь)  
Кухар Катерина 281
- Герлахів (Бардіїв)  
Миталь Анна 454
- Гостовиці (Гуменне)  
Бачар Марія 184  
Грешко Зузана 320  
Джубера Марія 457  
Липа Терезія 11  
Яцош Терезія 93
- Грабова Розтока (Гуменне)  
Яшко Мар'я 368
- Грабівчик (Свидник)  
Дулеба Анна 279
- Грабське (Бардіїв)  
Мигалик Марія 237
- Грибів (Свидник)  
Гула Анна 232
- Гутки (Бардіїв)  
Пиляк Марія 370
- Дара (Гуменне)  
Ганкулич Анна 122, 392, 402  
Ганкулич Микола 274  
Суринчак Анна 121, 157, 289
- Доброслава (Свидник)  
Співак неназваний 413
- Єдлінка (Бардіїв)  
Грицик Зузана 464
- Завада (Вранов)  
Гриб Олена 296  
Лакомцьо Анна 280
- Збій (Гуменне)  
Барна Марія 185  
Бростик Анна 120, 242, 354, 374,  
411, 447, 463, 471  
Бугай Микола 389  
Гартнер Анастасія 49, 92, 234, 468  
Грицко Василь 165, 2546, 470  
Грицко Марія 407  
Довгун Анна 355  
Коцан Меланія 50, 206, 243, 441,  
469  
Легдан Іван 343  
Легдан Ілля 66  
Петровка Михайло 151, 353  
Чопак Марія 325  
Чопак Станко 1196  
Співак неназваний 407, 440
- Збійне (Гуменне)  
Душак Анна 286, 306, 373
- Збудська Біла (Гуменне)  
Урбан Єва 414

ДОДАТКИ

- Збудський Рокитів (Гуменне)  
Шутран О. 401
- Звала (Гуменне)  
Клец Анна 82, 287
- Земплин  
Співак неназваний 9, 45, 46, 146,  
192, 235, 327, 475
- Зубне (Гуменне)  
Гриш Михайло 167
- Іновець (Гуменне)  
Капитула Катерина 80б  
Лехман Юлія 391
- Калинів (Гуменне)  
Лопата Анна 263  
Лопата Михайло 275
- Кальна Розтока (Гуменне)  
Клепцо Іван 86, 315, 342  
Коц Марія 83, 129
- Камйонка (Стара Любовня)  
Бітнер Стефан 255  
Гащак Г. 18  
Коневал Г. 18
- Капішова (Свидник)  
Корба М. 130
- Кечківці (Свидник)  
Бача Анна 405  
Білас Анна 89  
Горкава Олена 15  
Калиняк Олена 98
- Кленова (Гуменне)  
Грустич Іван 293  
Оцетник Анна 403
- Ковбасів (Гуменне)  
Федорцова Зузана 246  
Ющик Юрій 314, 366
- Кожани (Бардіїв)  
Юрчо Марія 220, 455
- Колониця (Гуменне)  
Кузьма Терезія 229, 456  
Лібак Анна 25, 38, 250, 336, 428  
Штеньо Марія 350  
Штеньо Маргарита 27
- Крайня Бистра (Свидник)  
Співак неназваний 416
- Крайня Поляна (Свидник)  
Сенай Петро 105
- Крайня Порубка (Свидник)  
Ванчишин Параска 211  
Співак неназваний 435
- Красний Брід (Гуменне)  
Друга Марія 256  
Клец Анна 36, 143, 217, 233  
Ленарт Марія 128, 339, 443  
Сопира Анна 84  
Шмайда Юлія 285  
Співак неназваний 199
- Крива Олька (Гуменне)  
Фіцко Марія 304, 317
- Кружльова (Свидник)  
Ванчик Олена 444  
Співак неназваний 283
- Куримка (Бардіїв)  
Кравчишин Анна 132, 205, 430  
Співак неназваний 138

- Курів (Бардіїв)  
Мушинка Зузана 51, 107, 282, 302, 452
- Ладомирова (Свидник)  
Співак неназваний 80а, 398
- Луків (Бардіїв)  
Джмура Анна 477
- Маковиця  
Співак неназваний 303, 380, 415
- Машківці (Гуменне)  
Микулашко Марія 221  
Федорчак Олена 264, 318
- Микулашова (Бардіїв)  
Співак неназваний 216, 262, 478
- Миротин Рівенської обл.  
Мушинка Марія 394
- Млинарівці (Свидник)  
Бабей Анна 459  
Глив'як Марія 2  
Глив'як Петро 270  
Петранич Анна 422  
Співак неназваний 245, 266, 278, 418
- Нехваль-Полянка (Гуменне)  
Бован Анна 39, 358, 364  
Яблонська Марія 321
- Нижній Комарник (Свидник)  
Юрищак Параска 147
- Нижній Мирошів (Свидник)  
Калиняк Єва 63, 69, 149, 182, 207, 371  
Кеселиця Марія 23, 201
- Нижній Орлик (Свидник)  
Барила Анна 191
- Нижній Тварожець (Бардіїв)  
Цигнар Тереза 377
- Нижня Полянка (Бардіїв)  
Мацканина Марія 222
- Нижня Ядлова (Свидник)  
Сивик Марія 400
- Нова Полянка (Свидник)  
Луцик Марія 75
- Новоселиця (Гуменне)  
Гаркот Юлія 387  
Додо Анна 166, 369  
Калинич Юрій 467  
Качала Марія 154, 462  
Марунич Марія 340  
Михальцо Зузана 170  
Писка Марія 116, 118  
Русич Анна 67, 176, 426  
Стошек Марія 461  
Співак неназваний 40, 117, 161, 291, 412
- Ондавка (Бардіїв)  
Дупей Юрій 252
- Орябина (Стара Любовня)  
Лайчак Юстина 68  
Пивоварська-Мацала Катерина, 3, 21, 162, 321  
Співак неназваний 54, 95, 125, 200
- Осадне (Гуменне)  
Андрух Анна 251а, 251б

ДОДАТКИ

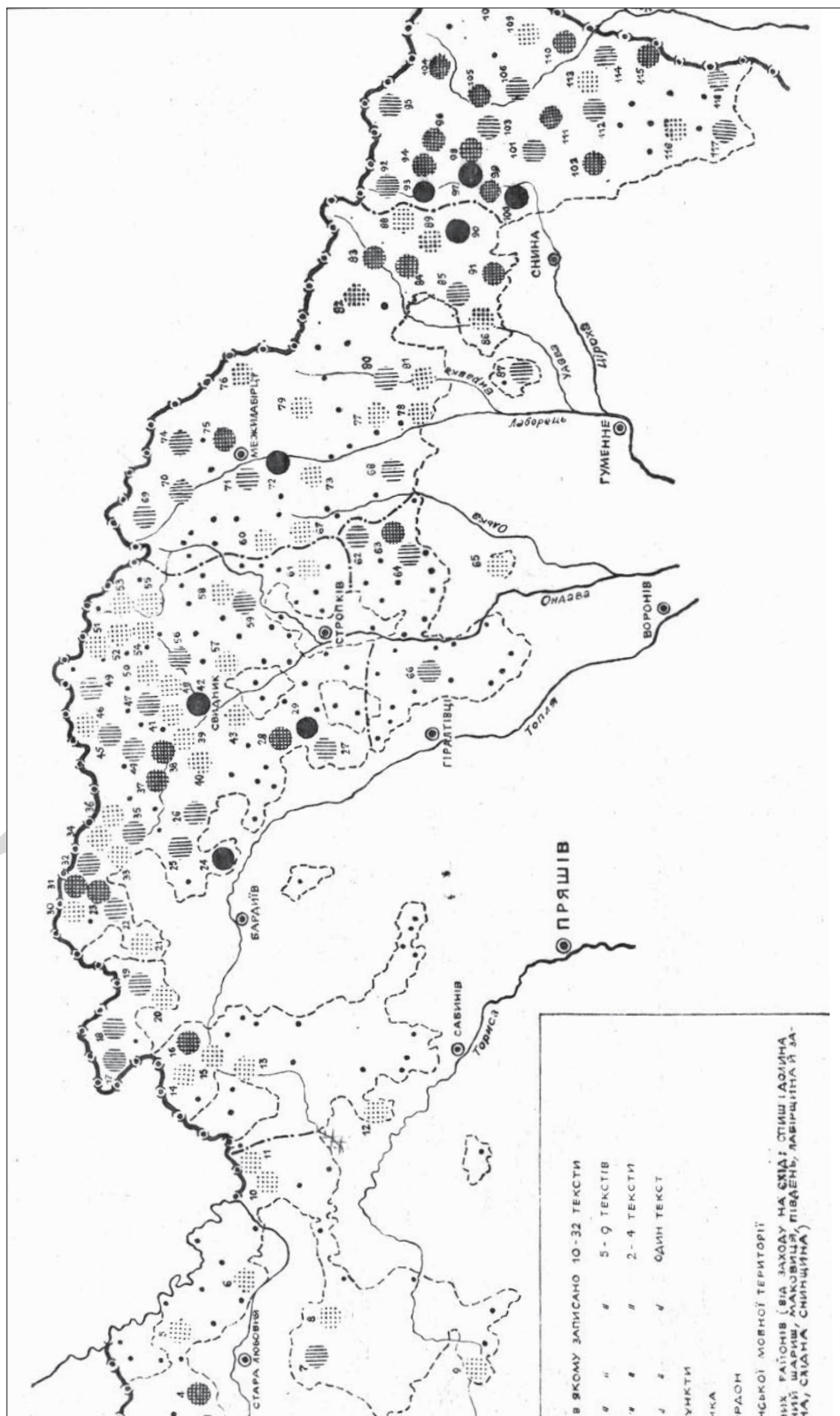
- Кацак Олена 115, 276, 297, 307,  
330, 425  
Лукач Зузана 319
- Остружниця (Гуменне)  
Баранець Анна 139, 230, 448  
Баранець Зузана 310  
Баранець Марія 345  
Галгаш Ганна 20  
Гусар Андрій 466  
Малинич Андрій 386  
Малинич Анна 110  
Малинич Марія 17, 42
- Палота (Гуменне)  
Шемегдова Іля 363
- Паригузівці (Гуменне)  
Співак неназваний 225
- Пихні (Гуменне)  
Бобак І. 308  
Кремпа Михайло 78, 124  
Сич Марія 179, 300
- Підгородь (Михалівці)  
Варга Марія 408  
Мінчак Марія 427  
Яньовко Марія 55
- Притуляни (Вранов)  
Верба Анна 284  
Швець Марія 100, 195
- Присліп (Гуменне)  
Костик Зузана 449  
Кузьма Марія 348
- Пчолине (Гуменне)  
Величко Анна 341, 397  
Вовчко Юрій 292
- Куцко З. 189  
Латта Терезія 102, 198, 265, 273,  
393, 428, 476  
Мацек Марія 309, 322  
Морохович Петро 253  
Цуцко З. 24, 32  
Співак неназваний 189, 393, 449
- Рафаївці (Вранов)  
Горка Маргарита 71
- Рокитівці (Гуменне)  
Мигаль Олена 215  
Черевка М. 218, 219  
Шпанова Олена 215
- Рунина (Гуменне)  
Бугляр Марія 365  
Гунчар Олена 12  
Гунчар Юрій 458, 460  
Карцаба Олександр 131, 164  
Регула Олена 187  
Товдяк Василь 119а  
Товдяк Марія 153  
Тополянчик Олена 106, 385, 474
- Руська Волова (Гуменне)  
Співак неназваний 31
- Руська Воля  
Сович Анна 34
- Руська Поруба (Вранов)  
Сейкова-Козачка Юстина 56, 91,  
144, 178, 186, 361
- Руське (Гуменне)  
Мочковська Марія 351  
Пірош Марія 227, 241  
Коцо Михайло 332  
Співак неназваний 332

- Руський Кручів (Гуменне)  
Дзурянин Іван 19, 338
- Свидник  
Ванюга А. 35  
Дулеба Анна 73  
Мигалик Параска 267  
Мигова Марія 47  
Пилип Зузана 249, 472  
Юращик Анна 70  
Співак не названий 360, 376, 433, 434
- Смільник (Гуменне)  
Корибанич Анна 172, 288, 298, 323, 438  
Фотрова Анна 175, 331  
Чорнанич Анна 133
- Снинщина  
Співак не названий 37, 114
- Сольник (Свидник)  
Павлинкова Олена 295
- Старина (Гуменне)  
Капраль Юлія 277  
Колінчак Юрій 180, 372  
Павуляк Катерина 160, 324, 334, 406  
Рудик Олена 226  
Сурина Катерина 85, 260, 390  
Танчак Федір 473
- Стащин (Гуменне)  
Ябур Анна 30, 33, 57, 65, 90, 97, 101, 145, 203, 213, 238, 248, 311, 335, 349, 478  
Співак не названий 183
- Стащинська Розтока (Гуменне)  
Густяк Анна 59, 290
- Стебник (Бардіїв)  
Решетар Марія 268
- Страняни (Стара Любовня)  
Среманяк Анна 44
- Суків (Свидник)  
Співак не названий 410
- Сулин (Стара Любовня)  
Климчак Стефан 87
- Тополя (Гуменне)  
Ленько Анна 313, 352, 439  
Хома Іван 228  
Співак не названий 64, 312
- Ториски (Спишська Нова Весь)  
Бабей Катерина 329
- Убля (Гуменне)  
Дяк Олена 480  
Чоп Марія 60, 240, 367  
Штефанець Юлія 356  
Співак не названий 384
- Удоль (Стара Любовня)  
Співак не названий 155
- Улич (Гуменне)  
Палащак Олена 204, 326, 337  
Федич Василь 168, 190, 388, 450  
Співак не названий 74
- Улич-Криве (Гуменне)  
Келемет Марія 210
- Фричка (Бардіїв)  
Співак не названий 223, 446

ДОДАТКИ

- Хмельова (Бардіїв)  
Припутен Марія 378  
Співак неназваний 7
- Цабов (Вранов)  
Співак невідомий
- Цигелка (Бардіїв)  
Співак неназваний 152, 188, 383
- Чабалівці (Гуменне)  
Смельницька Марія 357
- Чертіжне (Гуменне)  
Галь Марія 261  
Тягло Настасія 395
- Чірч (Стара Любовня)  
Кувик Ян 254а  
Співак неназваний 294
- Чукалівці (Гуменне)  
Гульо Анна 437
- Шариське Чорне (Бардіїв)  
Льос Анна 16, 421
- Шамбронь (Стара Любовня)  
Співак неназваний 316
- Юркова Воля (Свидник)  
Баб'як Йосиф 141
- Якуб'яни  
Гребих Йосиф 53  
Полянська Єва 58  
Полянська Катерина 53, 328  
Співак неназваний 482
- Ялова  
Басош Юрій 174  
Зубаль Катерина 72  
Смоляк Василь 22, 79, 150, 231, 347  
Місця запису не наведено: 8, 48,  
103, 137, 202, 208, 381, 419

# ПОКАЖЧИК МІСЦЕВОСТЕЙ, НАВЕДЕНИХ НА КАРТІ





## ПОКАЖЧИК МІСЦЕВОСТЕЙ, НАВЕДЕНИХ НА КАРТІ

- |                       |                          |
|-----------------------|--------------------------|
| 1 Гельцманівці        | 29 Бенядиківці           |
| 2 Страняни (Фольварк) | 30 Ондавка               |
| 3 Камйонка            | 31 Вишня Полянка         |
| 4 Орябина             | 32 Варадка               |
| 5 Сулин               | 33 Єдлинка               |
| 6 Удоль (Уяк)         | 34 Нижня Полянка         |
| 7 Якуб'яни            | 35 Микулашова (Нікльова) |
| 8 Шамброн             | 36 Гутки                 |
| 9 Ториски             | 37 Нижній Мирошів        |
| 10 Чирч               | 38 Вишній Орлик          |
| 11 Руська Воля        | 39 Нижній Орлик          |
| 12 Ганигівці          | 40 Юркова Воля           |
| 13 Венеція к. Лукова  | 41 Нижня Ядлова          |
| 14 Грабське           | 42 Свидник               |
| 15 Герлахів           | 43 Грабовчик             |
| 16 Курів              | 44 Кечківці              |
| 17 Фричка             | 45 Валеник               |
| 18 Цигелка            | 46 Гавранець             |
| 19 Вишній Тварожець   | 47 Кружльова             |
| 20 Нижній Тварожець   | 48 Капішова              |
| 21 Стебник            | 49 Вишня Писана          |
| 22 Бехерів            | 50 Доброслава            |
| 23 Хмельова (Комлоша) | 51 Крайня Порубка        |
| 24 Біловежа           | 52 Крайня Бистра         |
| 25 Шариське Чорне     | 53 Нижній Комарник       |
| 26 Куримка            | 54 Крайня Поляна         |
| 27 Кожани             | 55 Бодружаль             |
| 28 Млинарівці         | 56 Ладомирова            |

- 
- |                            |                        |
|----------------------------|------------------------|
| 57 Нова Полянка (Мергешка) | 89 Чукалівці           |
| 58 Грибів                  | 90 Пчолине             |
| 59 Буківці                 | 91 Пихні               |
| 60 Гавай                   | 92 Звала               |
| 61 Сольник                 | 93 Остружниця          |
| 62 Завада                  | 94 Смільник            |
| 63 Руська Поруба           | 95 Руське              |
| 64 Притуляни               | 96 Велика Поляна       |
| 65 Рафаївці                | 97 Старина             |
| 66 Руський Кручів          | 98 Дара                |
| 67 Варехівці               | 99 Ялова               |
| 68 Крива Олька             | 100 Стацин             |
| 69 Чертіжне                | 101 Стацинська Розтока |
| 70 Габура                  | 102 Колонія            |
| 71 Рокитівці               | 103 Присліп            |
| 72 Красний Брід            | 104 Рунина             |
| 73 Суків                   | 105 Тополя             |
| 74 Калинів                 | 106 Ковбасів           |
| 75 Видрань                 | 107 Новоселиця         |
| 76 Палота                  | 108 Збій               |
| 77 Збудська Біла           | 109 Улич-Криве         |
| 78 Берестів                | 110 Улич               |
| 79 Чабалівці               | 111 Кальна Розтока     |
| 80 Збійне                  | 112 Кленова            |
| 81 Збудський Рокитів       | 113 Руська Волова      |
| 82 Вишня Яблінка           | 114 Березовець         |
| 83 Осадне (Телепівці)      | 115 Убля               |
| 84 Гостовиці               | 116 Грабова Розтока    |
| 85 Нехваль-Полянка         | 117 Підгородь          |
| 86 Зубне                   | 118 Іновець            |
| 87 Машківці                |                        |
| 88 Паригузівці             |                        |

## ПОКАЖЧИК ПІСЕННИХ ПОЧАТКІВ

- А Боже муй, Боже муй 292  
А Боже, Боже, як ня муж бие 291  
А вноці, вноці 502  
А были там, были два склади пшениці 358  
А де ты была, дівочко моя? 173  
А долом, а долом, там долом далеко 343  
А за нашов хыжов зелененька грушка 487  
А за нашом хыжом зеленая грушка 483  
А за нашом хыжом зелененька грушка 261, 262, 485, 486  
А з горы, з горы 503  
А ішли коняре, ішли коні пасти 435  
А ішли рыбаре на рыбы 162  
А ішли там, а ішли там козаци з убоза 496  
А ішол вночі 283  
А ішол Янічко в огляды 427  
А кедь мы ша побереме 112  
А кет я ішов цез тен лес 71  
А кет я ішол през тен лес 73  
А коли я ішов до той Америки 300  
А люде, прелюде, новина шя стала 129  
Америка выхвалена 308  
Америку ем зрайзовал 522  
А на горе липка зеленый вершок ма 261  
А на горі два яворы, оба зелененькы 464  
А на горі два яворы, третій зелененький 215  
А на горі жыто, на долині жыто 216  
А на горі на высокоу ячмень половіе 123  
А на горі сіята 476  
А на горі сосна, а пуд ньов корчмина 499  
А на горі [шівета,] 239  
А на мості паластівськїм стала ся новина 438  
Андреш за гурами 155  
Андрій за горами 428, 429, 431  
Андрій за гурами 430  
Андрій з-за гур іде 154  
А од Пряшова, в тум полю 192  
А од сночі до пувночі, ші куры не піли 118  
А под горов, под Подольском 458  
А понад Магуру потята шпівають 209  
А пониже Гиратовец стала ся новина 163  
А пониже Левочі 245  
А попід гай зелененький 509  
А там в горе два яворе, третій зелененький 465  
А там горе под явором 379  
А там горе при яворе 381  
А там горі два яворы, оба зелененькі 466  
А там горі при яворі 382  
А там дівча на грибы ходило 491  
А там долов замочок 444  
А там долов на выгоні зелена ліщина 138

- А там долов на долині береза стояла 274
- А там долов на рынойку стала са новина 164
- А там долов під явором 113
- А там долов под явором 385
- А там долов при млині 446, 447
- А там долов при Ондаві 255, 480
- А там долов при яворе 383
- А там долов при яворі 381
- А там долов пуд явором 384, 114
- А там долу, на Ондаве 480
- А там долу под яблоню 378
- А там долу под явором 380
- А там долу при Молдаві 253
- А там долу при Ондаві 256
- А там долу пуд яблоньом 111
- А там коло річки, а там коло броду 266
- А тату мій, тату, што то за новина 76
- А у лісі на поляні, кук 372
- А у лісі хата 280
- А у поли два явори, третій зелененький 215
- А як я ішов попуд ліс 330
- Бив ся козак, бив ся, в доріжоньці бив ся 282
- Брало дівча з моря воду 61
- Бывали, бывали два сусіды близко 353
- Бывали, бывали дві сусіды близко 348, 349
- Бывали, бывали дві сусіды в'єдно 88
- Была єдна герличка 71, 326, 329, 525
- Была єдна горличка 70, 328
- Была єдна гырличка 327, 328
- Была єдна стара жена 144
- Было літо, было літо, а тепер зима 179
- В Америці сыпана дражечка 521
- Верх Бескида калинова 196, 203
- В єден тысяч вісімдесят дев'ятім 183
- В зеленім гаїчку птачки виспівують 461
- В зеленом гаїчку пташочки співають 461
- В зеленым гаечку пташейки співають 209
- В калиновум леше шугай дrevко теше 277
- В неділеньку рано 250
- В неділю рано дзвонили 165
- В славнім Сиротовцу стала са новина 403
- В том годі штырнадцатом стала ся помова 220
- В тым боровым, там у леше 445
- В Угелі, в Угелі, богатом Угелі 236
- Вчера вечур із вечора, ші куры не піли 394
- Вчера вечур, вчера вечур, ші куркы не спали 392
- В чорнуй горі, в чорнуй 496
- В шырім полю криж 133
- В шырім полю стоїт грушка 202
- Выходит сонечко поза густы сады 494
- Вышло письмо до седлякув 454
- Гей, оженив ся старый-старый сивчак 247
- Гора, гора што найвышша 388
- Горе долинами сивый коник біжить 356

ДОДАТКИ

- Гуляла Маруся по вышньому саду 134  
Два голубки, два ягудки, третій  
барвінковий 398  
Дванаста година на пул ночі была 127  
Де єсь была, мила моя, же тя дома не  
было? 91  
Десь я маю жену в Европі 302  
Дівчинонька на грибы ходила 264, 489,  
490  
Добре женам у тум старум краі 519  
Добре тим жонам у тум старум краю  
520  
Добре тым невістам, ей у краю 304  
Добрі є то тым невістам в краю 515  
Добрі женам у тим старим краю 303,  
516  
Добрі жонам у тум старум краю 520  
Долу при городу 500  
До того цінтеря сивый голуб летить 356  
Дубчанські дівчата пушли на травицу  
437  
Дупчаньскы дівчата на травичку ішли  
158  
Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш 194  
Ей Америку сом зрайзовал 523  
Ей, а там долов под вербами, под вер-  
бами 267  
Ей долов ми, долов, там долов далеко  
84  
Ей долом та долом, там долом далеко  
357  
Ей на горі, на горі 445  
Ей около Пряшова 483  
Ей сидит дівчатко на мармар-камені  
493  
Ей стала са новина 101  
Ей шыроко-далеко, ей високо-глубоко  
354  
Ей шло дівча на травичку 104  
Єдна баба сына мала 204  
Єдна мамка сына мала 459  
Єдна мати сына мала 200, 201, 459  
Жена мі є в Явропі, а я ту 515  
Жена моя в Явропі, а я ту 514  
Жовтый влас Оленка до костела ішла  
423  
Жовтый влас Оленка із костела ішла  
147, 422  
Забив Матьо, забив милу Магдалену  
132  
За Варшавов штири милі 172  
За горами, за лесеми, ку 365  
За горами, за лісами 108, 364, 367, 374,  
376  
За горами, за лісами, ку 104, 364, 366,  
368, 369, 371  
За горами, за лісами, кук 367  
За горами, за лісами – кук 374  
Заїхали вояци 230  
Заказали на Василя дороженьку 145  
Закукала зозулина та й куку, та й куку  
126  
За лісами, за горами 106  
За нашим валалом пташечкы співають  
460  
Засвітило сонце понад густы сады 495

- За том браном, за тым брежком 197  
За церков'ю біла глава, кук 106  
Зашуміла березонька на дворі 501  
З одной страны горы ружычка прокви-  
тат 287  
З неділі на неділю ішло дівча на зіля 320  
З понеділка на второк 231, 470  
З тамтой страны озера 260  
З тамтой страны яблоні 166  
Іде Андрій з-за гур 432  
Іде Довбош молоденький 178  
Іду горі-долу, всяди выметено 336  
Іду од Пряшова 81, 338  
Із-пред бургу, з-пред Дунаю 259  
Із суботы на неділю новина са стала  
415, 420  
Із суботы на неділю стала ся новина 409  
І так мі ся снівало тамтой другой ночі  
331  
Ішла Ганча на воду 182  
Ішла дівка на воду 474  
Ішла Марина через Сурина 272  
Ішла сироточка горами-лісами 97  
Ішла сироточка надовколо світа 96  
Ішли, <ішли> рыбарчыкы рыбы лапаты  
162  
Ішли фурмане стиха, помалы 284  
Ішло дзевча на воду 62  
Ішло дівча лучками 65  
Ішло дівча, ішло на воду 475  
Ішло дівча на воду 64, 237, 238, 320, 322  
475  
Ішло дівча на воду през попову заграду  
62  
Ішло дівчаточко до гаю на траву 157  
Ішло дівче на воду 61  
Ішов Дяким до вдовойкы: – Добрий  
вечур, серце! 399  
Ішов жовнір круз ліс, круз ліщину 244  
Ішов Іван понад Дунай, Ганча воду  
брала 142  
Ішов, ішов Симодонько до поля орати  
508  
Ішов Яничко в огляды 425  
Ішов Янічко в огляды 151  
Ішол милый з Русії додому 120  
Ішол Янічко в огляды 424  
Ішол Янічок в огляды 152  
Казала ми мати: – Сынку, ожени са 290  
Канада є розшырена 307  
Кед мі пришла карта рукувати 187  
Кед ся милый од милой брал 68  
Кедь ішов я през кошыцький лес 73  
Кедь ся милый од милой брал 401  
Кет воячок нарукувал 227  
Кет ся милый на війну брав 123  
Кет шы милый на войну брал 69  
Кет шы милый од милой брал 122  
Кет я ішов з Америки додому 309  
Коли муровали білу Маковицу 166, 442  
Коли муровали білу Маковницю 168  
Коли мурували білу Маковицю 167  
Коли туркы боювали 195  
Коли туркы войовали 457

ДОДАТКИ

- Коли турци воювали 457  
Коли я ся збирав 512  
Коло вшиткых хыжок двory заметені 82  
Кувала там кукувочка, кувала на мене 248  
Купало са дзевча в морю 481  
Купало са дівча в морю 257, 482  
Купало ся дівча в морю 479  
Купало шя дівча в ставі 254  
Летить птачок, сяднув на облачок 463  
Летіл фташок попод окенечко 212  
Любили ся двое шыроко, далеко 345  
Маковицький замочок 443  
Маковиця не орана 205  
Мала баба сына 149  
Мала мати доню, звала Катеринов 268  
Мала мати сына, та го оженила 56, 313  
Мала мати сына та й го оженила 312  
Мамко моя, мамко, такый мі са сон снів 77, 79  
Мамко моя, мамко, такый са мі сон снів 334  
Мамко моя, мамко, якый мі са сон снів 332  
Мамко моя стара 60  
Мамцьо моя стара 318  
Марусенька до ліса ходила 492  
Мати сына проклінала 55  
Меджы двома горами 243  
Мила моя, гей, як тот лист достанеш 222  
Мила моя ручкы заламує 211  
Милый, милый, зроб мі волю 121  
На високуй горі сніжок попадає 448  
На горі бардівській 171  
На горі високуй ґайдош выґайдує 404  
На горі, на горі 177  
На горі, на горі, на горі високій 506  
На кошыцькій озимині 258  
На поляні, в темнім лісі 110  
На самы святы русаля 54  
На туй горі буковинскуй 207  
На Шарыскым замку ружа квітне 224  
Наш пан чісар бефелі видава 223  
Не залітай до нас, младый пан 271  
Не ходи, Грицу, на вечерницю 143  
Од броду до броду йшло дівча на воду 243  
Оженив ся старый, сивый 246  
Оженил ся старый, сивый 476  
Ой дівчина молодая молить, просить Бога 221  
Ой долов ми, долов, там долов далеко 286  
Ой жили сой в нашім краю 297  
Ой за горов, там за лісом 386  
Ой зацвіла берізонька у дворі 281  
Ой з горы, з горы 283  
Ой ішли там козаці з Угору 274  
Ой на горі два дубы 239  
Ой на горі зелененькуй 296  
Ой на горі, на високій ячмінь полоніє 402  
Ой попід гай зелененький 510  
Ой попуд гай зелененький 450

- Ой пуд гайом зелененькым 179  
Ой там в поли два яворы, оба зелененькі 464  
Ой стала ся новина 363  
Ой ходила біла дівка у ліс на калину 413  
Ой ходила біла дівка у ліс по калину 140  
Ой ходила біла Марыш у ліс на калину 410  
Ой ходила дівка біла з горы на калину 406  
Ой ходила дівчинонька у ліс на калину 139, 412  
Ой ходила Марусенька у ліс на калину 417  
Ой ходила Марусина у ліс на калину 406, 413  
Орала баба заграду 253  
Оре богач, оре на високей горе 289  
Оре богач собі 505  
Пані пана пробила 101  
Пасе Павел вівці на зеленій луці 276  
Пасла мила, пасла гуси, ку 109  
Пасло дівча волкы 240  
Пачіть мі ше єден шугай шварні 433  
Під дубиною, під зеленою 251, 477  
Під нашым облачком зелененька грушка 488  
Пішов Янічок в огляды 428  
Плавають рыбочкы по тихом Дунаю 57  
Повів козу на ярмарок 452  
Повів коня на ярмарок 181  
Под дубиною, под зеленою 252  
Под Каменцем под Подольскым 197  
Поза нашу хыжу зеленая грушка 489  
Понад Бескид зелененькый 449  
Пониже Кленовой пташечкы співають 462  
Попуд калиночку сивый коник бежить 92  
По тихім Дунаю рыбонькы плавають 58  
По тихім Дунаю рыбонькы плаваю 315  
По тихім Дунаю рыбочкы плавають 314  
Пошол Ванічко в огляды 151  
Пред каждов хыжочков дворик замечтений 339  
Прелетіл птах понад горы, крякы 212  
При гуменськом косцеле 455  
При гуменськум косцеле 189  
При дорозі корчма дуже ізрадлива 498  
Прилетів птачок милуй пуд облачок 213  
Прийшла карта з України 74  
Пришла картка з України 75  
Пришли до нас сваты аж до нашой хаты 316  
Пришли карткы седлякум 186  
Пришло літо, пришло літо, пришла і зима 450  
Пришло писмо до седлака 185  
Пришов там гу гдової – Добрый вечур, серце! 391  
При ярочку дівчаточко фіялку зберало 456  
При ярочку фіялочку дівчатко збирало 190  
Продав козу на ярмарку 452  
Прощай мі, мила, прощай 219



ДОДАТКИ

- Прощайте горы, прощай Тевкас 468  
Пуд явором, пуд подольським 198  
Пушла Ганьча там долов на грибы 491  
Пушли, пушли рыбарчыкы рыбчочки  
імати 441  
Пушли три дівочки до гаю на траву 160  
Пушов Семен, пушов Семен до поля  
йораги 294  
Пушов Янчо на огляды 153  
Родиче нам ласку забраняют 182  
Розпустила власы по білом гребени 494  
Самы дзвоны задзвонили 146  
Світило сонечко понад наші сады 273  
Серед ночы, на пыл ночы когуты піяли  
388  
Серед ночы, опівночы когуты піяли  
116  
Серед села сосна, пуд сосною корчма  
278  
Сидить Кароль при ярочку 176  
Сиділо дівчатко на білім каменку 269  
Сідят ткачі на варштаті 103  
Стала ся нам новина 100, 362  
Стала шы нам новина 362  
Старша сестра брата мала 199  
Та долов, там долов, <там долов дале-  
ко> 93  
Тадь коли я ішов до той Америки 513  
Та й умерла бідна мати, та лишила діти  
98  
Та кувала зозулина 175  
Там в боровім чорнім лісі 172  
Там дівчина на грибы ходила 265  
Там долов, там долов 86  
Там долов, там долов, там долов далеко  
90, 346, 347, 359  
Там долов, там долов три таблы пше-  
ниці 94  
Там долу долину, близко коло млину 93  
Там за нашом хыжом є зелена грушка  
486  
Там на горі сніжок упав 208  
Там од Прешова в том полю 192  
Там попуд гай зелененькый 449  
Там у лісі два яворы, третій зеленень-  
кый 214  
Та ходила Марусина у ліс на калину 418  
Тот зборовський замочок 442  
Тот шарыський замочок 170  
У гуменській червениці 176  
Уже Данко доданковав 234  
Уженив ся Ваньо, узяв собі жінку 293  
Уж першы раз дзвонят у нашей сушеды  
340  
Уж тот Данко доданкував 235  
Уж турок іде, бо война буде 229  
Уж турци ідут, уж война буде 228  
Умру, мамко, умру про марну марень-  
ку 241  
У нашей сушіды єст двоє челяди 342  
У нашум садочку є висока груша 263  
У неділю рано стала са новина 439  
У неділю рано стрільці в бой ідутъ 225  
У тій Америці сыпана дражечка 305  
Утікай, Янічку, горі Кременічков 191  
Ходила дівочка коло Визьой воды 472

- Ходила дівчина у ліс на калину 136  
Ходила Маруся в зеленум саду 405  
Ходила сирітка по світі жобравшы 359  
Ходила сирота по світі плачучи 360  
Ходило дівчатко 233  
Ходило дівчатко коло Визлой воды 232  
Ходило дівчатко коло Візюй воды 471  
Ходил по Кошыцях еден пан богатый 249  
Ходить до нас еден шугай шварный 156  
Хотіла ня мати за нелюба дати 317  
Церуличка, млада пані 206  
Чорна роля, білый камінь 102  
Чорна руля поворана 202  
Чучай-беляй, малый хлопец 113  
Шапшаны, Шапшаны 159, 436  
Штернастый рочок смутный настав 467  
Што ся стало в Кошицях на брані 272  
Што шы стало нове 128  
Штирі волкы, штирі сут 171  
Штири волы, штири сут 444  
Штырнастый рочок настал смутный 218  
Штырнастый рочок смутный настав 217  
Штырнацятый рок смутный настав 468  
Шырока яличка, высокый вершок мат 484  
Шыроко, далеко, високо, глубоко 361  
Шыроко-далеко, на зеленой луці 131  
Як воячок наруковав 228  
Як-ем ішол з Аргентины додому 309  
Як ем пришов до Берлина 524  
Як ем ся выберав до той чужой землі 301  
Як мі пришла карта наруковац 187  
Як мы ся двойко побереме 112  
Як сом ішов з Америки додому 517  
Як сом ішол брез темный лес 330  
Як ся милый на війну брав 324  
Як ся милый на войну брав 402  
Як то добрі тым невістам в краю 516  
Як шы милый на войну брал 325  
Як я ішол з краю смутный, невеселый 511  
Як я прийшов до милої: – Добрый вечер, сердце! 394  
Янічок з Геленков барз са радо мали 148  
Янко за гурами 431  
Я там долов на рыночку новина са стала 408

# РЕЗЮМЕ

# ĽUDOVÉ BALADY VÝCHODOSLOVENSKÝCH UKRAJINCOV

## RESUMÉ

Ukrajinská národnostná skupina v Československu obýva členité územie na krajnom severovýchode Slovenska, v horských oblastiach pozdĺž hraníc s Poľskom a Sovietskym zväzom, až po rieku Dunajec na západe. O etnickom charaktere týchto v rannom historickom období slabo osídlených miest rozhodla pastierska kolonizácia, postupujúca v XIV. a XV. storočiach po karpatských hrebeňoch od východu a intenzívne poľnohospodárske osídľovanie v nasledujúcich dvoch storočiach. V tom čase bolo východné Slovensko, ktorým prechádzali dôležité obchodné spoje medzi Uhrami a Poľskom, zámožnou a rozkvitajúcou krajinou. Jeho kľúčový význam zosilnel po okupácii dolného Uhorska Turkami, keď sa jeho severná časť stala najvýchodnejšou baštou habsburského štátu. Poloha na križovatke kultúr, na cestách, ktoré umožňovali výmenu kultúrnych hodnôt, viedla tu ku vzniku bohatého a svojrázneho folklóru, v ktorom sa spojili prvky niekoľkých národných tradícií. Neskoršia kultúrna uzatvorenosť a hospodársko-sociálna zaostalosť tejto oblasti prispievala konzervácii skôr získaných hodnôt. Tým sa folklór východoslovenských Ukrajincov stal svojráznou pokladnicou starších foriem a hodnôt; ziskom, plynúcim zo stretnutia rôznych kultúrnych tradícií, sa mu vyrovnajú na slovenskej pôde len poľské Sliezske, Podľašie, západné Polesie a Smolenská oblasť.

Na mimoriadny historický význam tejto priesečníkovej polohy upozornil už v roku 1877 obecný ukrajinský bádateľ Mychajlo Drahomanov: v prešovskej oblasti videl prirodzený most pre prechod folklórnych javov medzi západnými a východnými Slovanmi. Iný ukrajinský folklorista Filaret Kolessa vypracoval v r. 1929 na základe štúdia piesňového materiálu z nárečovej oblasti lemkovskej (západne od Laborca a Oslavy) hypotézu o karpatskom piesňovom spoločenstve, osou ktorého bola podľa neho práve lemkovská oblasť. Nepreskúmal však podrobnejšie zloženie tohto spoločného fondu a nedoriešil otázku, či sa v karpatskej oblasti vytvorilo produktívne centrum piesňového vývoja a aké malo znaky.

### Dejiny výskumu balád prešovskej oblasti

Na poli ľudovej balady má folklór východoslovenských Ukrajincov pozoruhodný priam. Tu, v osade Venécia západne od Bardejova vznikol niekedy v šesťdesiatych rokoch XVI. storočia, v súvislosti s pôsobením českých bratov na východnom Slovensku, jeden z prvých zápisov slovenskej balady vôbec. Jej obsahom je ľúbostný vzťah moldavského

vojvodu Štefana ku krásnej zajatkyni. Od tohto náhodného a šťastného stretnutia prešlo však celých tristo rokov, kým poprední miestni buditelia Olexandr Duchnovyč a Olexandr Pavlovyč obnovili záujem o piesňové poklady svojho ľudu a dodali cenné zápisy ľudových balád haličskému zberateľovi a vydavateľovi Jakovu Holovackému. Úsilie tejto dvojice nenašlo v ďalších desaťročiach dôstojných pokračovateľov: sústavné a odborne fundované štúdium miestnej ľudovej piesne začalo až príchodom haličských bádateľov Volodymyra Hnaťjuka a Filareta Kolessu na konci XIX. a začiatkom nášho storočia. No aj oni zapisovali dlhšie piesňové útvary len príležitostne; medzi miestnou inteligenciou trval nezáujem o vlastný folklór. Preto bol zberateľský prínos v oblasti ľudovej balady až do roku 1945, okrem vynikajúcich textov Pavlovyčových, veľmi chudobný.

Za piesňové bohatstvo, zhromaždené v tomto zborníku, vďačíme predovšetkým zberateľom posledného desaťročia. Od roku 1948, v súvislosti s celkovým vzostupom kultúrnej aktivity, rôzne inštitúcie uskutočnili na tomto území celý rad terénnych výskumov, výsledky ktorých boli dosiaľ zverejnené len čiastočne. Poprednú úlohu v tejto činnosti mali dlho miestni zberatelia muzikológovia J. Kosťuk a J. Cimborá a spisovateľ F. Lazoryk; intenzívne pracovala aj pražská zberateľka Eva Vrabcová so svojimi kolektívami. V poslednom desaťročí sa špeciálne na baladu zameralo niekoľko ďalších zberateľov, ktorí pracovali väčšinou vo vymedzených územných okruhoch. A. Duleba zbieral balady prevažne vo Svidníckom a Bardejovskom okrese, M. Šmajda – v oblasti medzi Laborcom a Cirochou, A. Karško – ďalej k východu. Územné vymedzenie ich činnosti malo svoje nesporné klady, prejavilo sa však v našom zborníku istou nerovnocennosťou materiálu z rôznych častí podchyteného územia.

### **Princípy usporiadania zborníka**

Pri zostavovaní tejto knihy riadili sme sa snahou vytvoriť súbor schopný dať čo najširšiu predstavu o tradíciách a súčasnom stave ľudovej balady na území od Popradu až po Vihorlat. Do zborníka boli pojaté všetky texty a nápevy, predstavujúce často len potenciálnu hodnotu pre folkloristov (celkom 485 textov a 257 nápevov). Tento materiál vydal 136 piesní (piesňových jednotiek – približne toľko koľko ich vyčlenil zo slovenských materiálov pre svoj zborník Jiří Horák, viac ako dvojnásobne oproti zakarpatskému zborníku Linturovmu a 1½ násobne oproti poľskému zborníku Czernikovmu.

Textový materiál bol rozdelený do 21 tematických cyklov podľa motívu, ktorý sme považovali v piesňovom sujete za kľúčový. Toto členenie sa rozvíja v tomto poradí: nadprirodzené deje – zločiny a smrť – vojna – láska a dobrodružstvo – rodinné nešťaváry – vystáholectvo. Nie je to delenie prísne logické, no dobre odhaľuje základné obsahové proporcie a tendencie miestnej baladickej tvorby. Sled cyklov nevyjadruje žiadnu historickú postupnosť; v jednotlivých cykloch sa naopak ocitli vedľa seba balady rôznej dávnosti, čo uľahčuje ich typologické porovnanie.

Piesňové texty sú uvedené, po rozdelení do verzii, označených písmenami abecedy, v zemepisnom poriadku, smerom od západu k východu, od severu k juhu, v súlade s číslovaním miest na prínosnej mape.

Vzhľadom na dvojaké určenie knihy – popularizačné a vedecké – bol textový materiál rozdelený do dvoch približne jednak veľkých častí V oddiele Základné texty sú zhromaždené zápisy najhodnotnejšie a najzaujímavejšie z umeleckého a odborného hľadiska. Druhý oddiel uvádza v tom istom zemepisnom poradí ostatný materiál. Pri voľbe textov do prvého oddielu sme dbali na to, aby tu bola aspoň jedným textom zastúpená každá z troch základných častí nášho územia: Spiš, stred (Makovica a priľahlé oblasti) a územie bojkovského nárečia východne od Cirochy.

Treba zdôrazniť, že pri voľbe materiálu pre prvý oddiel rozhodovala len hodnota textu.

Preto odborník zaujímavý sa o nápevy by mal sústavne pozeráť aj do druhej časti.

Pri zostavovaní komentára usilovali sme sa o vytvorenie čo najširšej dokumentačnej základne pre ďalšie štúdium piesní, pojatých do zborníka. Vlastné poznámky hodnotia naše texty na posadí medzinárodnej tradície.

### **Vymedzenie hraníc ľudovej balady**

Pri vymedzení hraníc folklórnej balady vychádzame, na rozdiel od niektorých starších a súčasných bádateľov, zo súhrnu štruktúrnych znakov piesne, z formy organizácie piesňového textu. Baladou je pre nás epická (rozpravná) pieseň s čiastočne dramatizovaným sujetom. Jej predmetom je individuálny ľudský osud zachytený v napätej, uzlovej situácii. Charakteristickými štruktúrnymi znakmi balady sú «skraty» v dejovej kompozícii a významný podiel dialógu. Obecným znakom balád nie je oproti tomu prítomnosť tragickej nálady alebo tragického dejového rozúšlenia.

I pri tomto určení nie je ľahké nájsť presnú hranicu najmä medzi baladou a určitým typom lyrickej piesne, v ktorom tiež prevláda vonkajšie dianie. Odlišujúcim príznakom je v tomto prípade členitosť deja: balada obsahuje aspoň dve situácie (epizódy), rozložené v čase.

Zrod balady ako žánru súvisí s historickým vývinom sebaurčenia jednotlivca, s vyčlenením jeho zážitkov, názorov a záujmov z komplexu zotrvačného kolektívneho vedomia, s uvedením zásadnej dôležitosti a nevyhnutnosti konfliktov medzi jednotlivcom a jeho prostredím. Avšak tvorcovia základného fondu ľudových balád vnímali život ešte ako nadosobné epické prúdenie; pochopenie pre vnútornú kontinuitu a motiváciu ľudského jednanja sa ešte neutvrdilo v ich vedomí ako základ vzťahov človeka k svetu. Akonáhle v novej dobe do vedomia ľudových tvorcov vstúpil tento faktor, došlo k rozkolísaniu štruktúrnych základov žánru so všetkými sprievodnými zjavmi. Novšie dejové piesne so silnou účasťou alebo prevahou lyrických prvkov môžeme považovať za pokračovanie žánru balady len s výhradami.

## Nositelia a miestny pôvod repertoáru

Materiál zborníka bol získaný od 228 menovite uvedených osôb. Značnú väčšinu (4/5) tvoria medzi nimi ženy, najmä staršie. Najmenej materiálu získali zberatelia od spevákov vo veku 25–35 rokov. Prevažná väčšina (85 %) poskytla len jeden alebo dva texty; i po prihľadnutí na vonkajšie okolnosti, zdá sa, že to svedčí o tom, že vo vedomí väčšiny osôb, ktoré poznali a spievali ľudové piesne, zaujímala balada len okrajové postavenie. Len u ôsmich interpretov (7 žien a 1 muž) možno odhadnúť živší záujem o rozpravnú pieseň; je príznačné, že v polovici prípadov ide o spevákov, ktorým bolo v dobe zápisu nad 80 rokov. Najpoprednejšie miesto medzi spevákmi zaujíma dnes 73-ročná Anna Jaburová zo Stakčína. speváčka s výbornou pamäťou a dobrou dotváracou schopnosťou, od ktorej bolo začiatkom tridsiatych rokov a v posledných dvoch desaťročiach zapísané 16 balád.

Medzi oblasťami, v ktorých boli balady zapísané, prvé miesto zaujíma priestor východne od Sniny, počínajúc údolím rieky Cirochy. Odtiaľ pochádza asi 45 % všetkých textov a väčšina nápevov. Ďalšie miesto zaujíma Makovica (územie Svidničkeho a východná časť Bardejovského okresu) z 25 % záznamov. Najslabšie sú zastúpené (čiastočne vinou nedostatočnej pozornosti zberateľov) Spiš, oblasť vôkol Čerhovského pohoria severozápadne od Prešova, miesta východne od Gíraltoviec a pri hraniciach Svidničkeho a Humenského okresu. Zloženie repertoáru vo väčšine rajónov, vyznačených na mape, je celkom podobné; len v najvýchodnejšom rajóne VI je toto zloženie obohatené o ďalšie piesne ukrajinsko-karpatského či zakarpatského pôvodu.

## Životná skutočnosť a sujetové zloženie

Najfrekvencovanejšími témami v ľudových baladách východoslovenských Ukrajincov sú nečakaná smrť, nútená rozlúčka s domovom (v dôsledku vojny alebo emigrácie), láska a jej tragické následky. Balady s témami ľúbostných vzťahov a príhod číselne prevažujú, ale podľa počtu záznamov sa na prvé miesto dostáva téma nečakanej smrti, v novej dobe nesporne prítiažlivejšia ako epická látka.

Druhou zvláštnosťou miestneho repertoáru je to, že sa väčšina baladických príbehov odohráva v rodinnom kruhu alebo medzi osobami spojenými citovým putom (milencami). Oveľa slabší je podiel balád dobrodružne novelistických alebo so širším sociálnym obsahom.

Konflikty vnútri rodiny vyjadrujú najčastejšie rozpory medzi nárokmi, plynúcimi z tradičnej autority a mocenskej prevahy, a snahou iných, najmä mladších členov rodiny rozhodovať o svojom živote a vzťahoch samostatne. Najčastejším riešením rodinných konfliktov je smrť; obyčajne ide o vraždu. Vinníkom je neúmerne často žena, v svojom odhodlaní a nenávisti vytrvalejšia a pevnejšia ako muž. V zločinnom jednaní mužov



prevláda afekt a otvorené násilie, zbraňou žien je premeditácia a leš, najbežnejším nástrojom vraždy jed.

Väčšia časť balád neprináša správu o tom, či vraha postihol verejný trest; častejším trestom je morálne odsúdenie blízkym okolím, výčitky svedomia, vzácnejšie aj rodinná pomsta. Pozoruhodnou výnimkou sú (vedia novších látok o potrestaní zbojníka alebo dezertéra) balady o dievčati, ktoré zabilo vlastné dieťa. Tu vždy zasahuje verejný záujem a právo. Súvisí to s tým, že tieto balady odrážajú mravný a právny rad dávneho mesta.

Hranicu rodiny a ľúbostných vzťahov presahuje v skupine balád o vraždách len niekoľko balád zbojníckych, ktoré netvoria v tunajšom folklóre ucelenú skupinu, a pár ďalších náhodne prevzatých sujetov.

Veľkú časť vražd vysvetľujú balady pôsobením «kúziel». Je to široký pojem, zahrňujúci ako sugesciu a stavy duševného poblúznenia, tak i hmotné prostriedky pôsobenia na iného človeka (afrodisiaca, jedy). Do oblasti kúziel spadajú aj premeny človeka na strom alebo na vtáka, vyvolané prekliatím alebo silou vlastnej túžby. No práve v týchto prípadoch umelecký charakter piesní napovedá možnosť chápania týchto premien ako symbolov; nie je však isté, že ich tvorcovia verili v skutočnú možnosť takých premien.

Vo vojne a vojenskej povinnosti vidia naše balady vždy pozície prirodzených životných vzťahov, zdroj utrpenia a nešťastia. Len stará balada o dievčati-bojovníčke očividne prijatá z iného (zemánskeho) prostredia, zdôrazňuje vo vojnovom príbehu prvok dobrodružstva a hrdinstva. Ostatné balady tejto skupiny sa zameriavam predovšetkým na okamih lúčenia – dočasného, pri odchode z domova, a večného, pred smrťou vojaka. Táto téma konkretizovaná obyčajne v motíve rozhovoru vojaka s členmi rodiny, bola spracúvaná do stále nových štýlových podôb.

V baladách o ľúbostných vzťahoch možno vydeliť dve vrstvy. Vo všetkých starších, čiastočne i novších námetoch je láska dobrodružstvom alebo dielom náhody a pohybuje sa k fyzickému cieľu. Žena je dobrovoľnou obeťou sladkého okamihu, muž jeho bezohľadným lovcem. Len v novších sujetoch do príbehu zasahuje, väčšinou bezúspešne, varovná reflexia. Milenecký vzťah nie je v starších baladách väčšinou kontrolovaný rodinou, nie je ovplyvňovaný ani sociálnou nerovnosťou partnerov.

V inej skupine balád o láske do popredia vystupuje psychický vzťah medzi milencami. Obeťou lásky je tu, na rozdiel od predošlého pojatia, častejšie muž, mučený túžbou po milovanej žene. Časovým rámcom príbehu bol v staršej vrstve okamih; tu sa líči vernosť siahajúca až na hrob zvýraznená ľúbostnou prísahou. Vrcholným víťazstvom citu nad nepriazňou životných podmienok je záhrobné stretnutie – rozhovor s mŕtvym partnerom alebo posmrtné telesné spojenie, ku ktorému otvára cestu dobrovoľná smrť. Nemôže byť pochyb o tom, že toto prehnaté sentimentálne a neprirodzené poňatie lásky je zjednodušeným odrazom barokového chápania otázok života a smrti; je zaujímavé, že si získalo také významné miesto v ľudovej baladike. Zmena životného



poňatia sa odráža aj v kompozičnom usporiadaní piesní: prirodzenú epickú gradáciu, budovanú z neopakovateľných, jedinečných epických situácií, nahrádza schéma, založená na opakovaní podobných dejových výjavov a vyjadrujúce myšlienku návratnosti a predurčenia v ľudskom živote.

Najčastejšou príčinou záhrobnej lásky je nevraživosť rodiny. Tento motív sa výrazne hlási aj v novších baladách «faktografickej» línie. Súvisí to zrejme so zrodom týchto balád v prostredí, v ktorom vládli patriarchálne ideály. Dej starších balád sa rozvíja oproti tomu v prostredí, ktoré nemá znaky poľnohospodárskeho rázu.

K baladám s ľúbostnou tematikou sa pripojuje zaujímavá skupina piesní o krvisilstve. Ich dejová scenéria (stretnutie v krčme, únos zbojníkmi) odporuje ich kedysi bežnému datovaniu do obdobia rodových vzťahov.

V baladách východoslovenských Ukrajincov sa slabo hlásia prvky náboženského svetonázoru. Do ľudského života málokedy zasahuje nadprirodzená moc, trest za zlé skutky len výnimočne prichádza od Boha. Avšak málo vyvinuté sú aj tu prvky sociálneho uvedomenia a protestu. Protifeudálne zameranie nemajú ani tunajšie balady zbojnícke; zbojník býva predstavovaný dokonca ako človek zámožný, ako majiteľ prosperujúceho hospodárstva. Vo vzťahu ku zbojníctvu sa javia známky formalizácie (epické čísla).

Kritiku sociálnych pomerov, obmedzenú na vlastný osud, nachádzame v niektorých baladách vojenských, najmä regrutských, a výraznejšie líčenie sociálnej krivdy až v baladách vystahovaleckých. Objektom sociálnej irónie bývajú niektorí hrdinovia ľúbostných a rodinných balád – kňazi, kantori, bezlútostní dedinskí boháči. Obmedzený záujem o širšie sociálne vzťahy a triedne hodnotenie súvisí nesporne s patriarchálnou štruktúrou a celkovou sociálnou zaostalosťou pôvodného prostredia.

### Štýlové vlastnosti

Z hľadiska štýlu predstavujú balady východoslovenských Ukrajincov v porovnaní s novším vývinom na Ukrajine a v iných okolitých krajinách typ konzervatívnejší. Štylizácia väčšiny piesní je konkrétna, vychádza zo sémantiky hovorového jazyka, neoplýva metaforami, prirovnaniami a významovými paralelizmami. Najrozšírenejším prostriedkom obohatenia obraznosti je epitet, smerujúci k ustáleným spojeniam s určitými predmetmi. Najlepšie vyvinutá je oblasť farebných kvalít.

Významným štylizáčnym prostriedkom sú tiež zdobneliny, vyjadrujúce elementárnym spôsobom citový vzťah k deju. V určitej skupine starších balád sa objavujú starobylé vtáčie symboly. Inak je vzťah k prírode málo vyvinutý. Hlavným zdrojom umeleckej pôsobivosti textu je voľba výrazného lexikálneho a frazeologického materiálu, pružná stavba dialógov, prehľadné zabudovanie obsahu do veršovej formy, účelná kompozícia.

Podľa spôsobu realizácie básnickej myšlienky a deja sa materiál člení do dvoch skupín. V jednej časti balád sa dej rozvíja strmo, bez expozície a zastavenia, pomocou krátkych viet; text sa vyhýba slovným a kompozičným opakovaniám. Inú skupinu balád ovláda protichodný kompozičný princíp brzdenia deja opakovaniami rôzneho druhu, od tautologických slovných spojení po mnohonásobný návrat podobnej dejovej situácie.

Charakteristickou vlastnosťou celého repertoáru je značný počet «uvolnených» motívov, prechádzajúcich z piesne do piesne.

Oproti celkovej snahe o zjednotenie obraznosti a kompozičných postupov rytmická stránka našich balád zachovala všetky známky svojej pôvodnej rôznorodosti. Najrozšírenejšia je forma dvanásťslabičná (6+6), obsluhujúca takmer tretinu všetkých piesní; nasledujú formy 4+4, 8+6, 4+3, 4+6. Celkove sa v textoch objavuje viac ako 15 základných rytmických foriem. Prevláda jednoduchá dvojveršová strofa, niekedy komplikovaná hudobným opakovaním; refrén zaujíma nepatrné miesto. Balady o vraždách v rodine sú zložené prevažne krátkymi rozmermi (4+4, 4+3), o vraždách medzi milencami – širšími. V baladách o láske, rodinných nezhodách a emigrácii sa častejšie objavuje forma dvanásťslabičná.

### **Predpokladané vývinové členenie**

Rozbor štýlových hodnôt odhaľuje v materiáli zborníka tieto základné štýlové typy s ďalšími modifikáciami:

I. Balady s jednoduchým epickým rytmom. Dej sa rozvíja rýchlo, bez zaťaženia popisnými prvkami. Chýba záujem o duševné reakcie hrdinov. Opakovanie a zdrobnenie sa vyskytujú ojedinelé. Prevládajú krátke rytmické formy 4+3 a 4+4 s prevažne gramatickými rytmiami a občasným vynechávaním rýmovania. Predpokladané datovanie pre miestny folklór: XVI.—XVII. storočie. Príklady: texty č. 41–52, 81, 98, 125–126, 137–145, 171–172, 199–204, 207–208.

Ia. Historickým pokračovaním tohto typu sú balady, ktoré venujú viac pozornosti duševnému prežívaniu hrdinov. Zdrojom emocionality sú tu obecné charakteristiky citových stavov v priebehu epického rozprávania, prejavy citového vzťahu v dialógoch (jemné formy oslovenia), hypokoristika, expresívne slovesá. Rytmická forma podobná. Datovanie: XVIII. storočie. Príklady: č. 8–12, 14–15, 53–57, 150–151,

II. Balady, obsah ktorých je presiaknutý sentimentálnou reflexiou. Dej je tu doprevádzaný príležitostnou charakteristikou citových stavov, spomaľovaný opakovaním základných situácií. Zvyšuje sa úloha epitetov, zdrobnení, slovných opakovaní. Prevládajúci rytmický typ: 6+6. Datovanie: 2. polovica XVII. - začiatok XVIII. storočia. Príklady: č. 23–31, 34–38, 84–86, 146, 155–156, 177–178, 181, 186–187, 235–236.

III. Balady typu veršovaných kroník. Typizácia tu ustupuje do pozadia (dôkaz: väčšia účasť vlastných mien), dôraz je kladený na dokumentárne presné a podrobné roz-

právanie, zahrňujúce i líčenie prostredia, prevažne dedinského. Slovník je prízemný, štylizácia sa prejavuje najvýraznejšie v opakovaní druhoradých dejových situácií v závere (rozprávania a členmi rodiny, prehliadka opusteného hospodárstva). Najčastejšie rytmické formy: 6+6, 8+6. Datovanie: XVIII. – I. polovica XIX. storočia. Príklady: č. 58-61, 68-72, 75-78, 120-194, 212-213, 237, 241-242.

IIIa. Podobný sklon k faktografickému podaniu charakterizuje tiež skupinu menej rozšírených balád západného pôvodu s prevažne užšími sujetami, sústredenými vôkol jedinej situácie. Ich text sa niekedy uzatvára symbolickým motívom (maľovaná šibeni-ca, rast ruží z krvi zabitého). Okrem tradičných rytmických foriem sa v tejto skupine objavujú nové formy asymetrické. Príklady: č. 107-109, 111, 115-117.

IV. Novšie balady sentimentálneho typu, zamerané na vyličenie jedinečnej situácie bez princípu opakovania, so silnejším dôrazom na vnútorné prežitie. Kresba citových stavov máva tu melodramatický odtieň. Estetická hodnota piesní tejto vrstvy je vzhľadom na individualizáciu štýlu závislejšia na talente tvorcu. Datovanie: 2. polovica XIX. – začiatok XX. storočia. Príklady: č. 21-22, 32, 73-74, 93, 122-124, 127-130, 153-154, 216-222, 231.

V. Balady vystahovalecké a balady o prvej svetovej vojne. Spája sa v nich faktografický princíp so snahou o vyjadrenie citových stavov. Príklady: č. 162 – 170, 245—254.

Medzi uvedenými typmi je, samozrejme, rad medzičlánkov, vyžadujúcich podrobnejšie skúmanie. Celé členenie môže mať za súčasného stavu štúdia ľudovej balady význam iba hypotetický.

### Zovňajšie vzťahy

Piesňový poklad východoslovenských Ukrajincov charakterizuje kumulácia hodnôt, ktoré prichádzali na toto územie z rôznych smerov. Nie sú vzácné prípady, keď tá istá baladická téma tu žila v štyroch alebo piatich štýlových podaniach (stretnutie s mŕtvou milou; svokra-vrah, matka-vrah vlastného dieťaťa, lúčenie umierajúceho vojaka s rodinou, strata dievčenského venca). Vo väčšine prípadov je možné určiť, s akou vonkajšou tradíciou skúmaná pieseň alebo verzia súvisí. Práve preto bolo možné previesť i celkovú bilanciu vonkajších súvislostí miestneho baladického repertoáru. Úplná spätosť s ukrajinským folklórom bola zistená u 40 balád, čiastočná – u ďalších 4.: so slovenským folklórom – u 34 (+6) balád, s poľským – u 13 (+6) balád. Zovňajšie paralely neboli zistené u 23 piesní. Spojitosti s ukrajinským folklórom prevažujú u piesní o zázračných premenách, o vojne a vojenčine, o láske a rodinnom živote. Slovenský folklór má najsilnejší podiel v piesňach o stretnutí s mŕtvymi, o vraždách, zraneniach a samovraždách. Zmiešané zloženie repertoáru je charakteristické pre celé územie. Slovenské vplyvy sú o niečo silnejšie na Spiši a južnom pohraničí areálu. V oblasti východne od Sniny jestvoval istý počet balád ukrajinského pôvodu, na našom území inde nezaznamenaných. Najviac kontaktov s poľským folklórom sa hlási z územia vôkol Bardejova.

Skoro v tom istom pomere súvisí baladický repertoár východoslovenských Ukrajincov s repertoárom severolemkovským (na protilahlej strane Karpát) a ukrajinsko-zakarpatských (a 51 spoločných piesní). Severolemkovská oblasť mala, podobne ako celá Ukrajina, prevahu v baladách s ľubostnými námetmi. Zakarpatsko – v baladách o nečakanej a násilnej smrti. Avšak vnútorný ráz spätosti s lemkovskou a zakarpatskou tradíciou bol odlišný. Svojou konzervatívnosťou, dobrým zachovávaním starobylych znakov sú naše texty skoro vždy bližšie textom lemkovským, zatiaľ čo v novšom materiáli zakarpatskom sa prejavuje silný vývojový pohyb. Nejedná sa tu však len o rýchlosť vývoja textov na miestnej pôde, ale i o zdroje ovplyvňovania. Vo veľkom počte prípadov sú texty z Prešovská i geneticky tesnejšie späté s tradíciou haličskou (podkarpatskou, pokutskou) a bukovinskou, než so zakarpatskou. Súvisí to so skutočnými smermi hospodárskych a iných kontaktov medzi dávnymi tvorcami a nositeľmi tohto žánru. S tradíciou zakarpatskou tesne súvisí iba materiál z pohraničnej oblasti na východe.

Prekvapujúce a neočakávané sú korešpondencie so vzdialenými časťami Ukrajiny (Volyň, Podľašie, východ) a s južným Bieloruskom. V niektorých prípadoch ide skôr o paralelné zachovanie starších textových foriem na perifériách piesňového areálu, vzdialených od tvorivého epicentra piesne.

Podobné rysy má vzťah k slovenskej a poľskej balade. V piesňach o dievčine-bojovníčke, o návrate raneného vojaka v podobe vtáka, o výkupnom dievčaťa za poľnú ikonu, o Matejovi a Magdaléne sa naše texty viac podobajú moravským (najmä východomoravským), než slovenským. So severopoľskou tradíciou súvisí znenie jedného z typov balady o nájdení sestry v krčme a o zavraždení dieťaťa.

Pri celkove značnom rozsahu spätosti so slovenským folklórom chýba v nasej tradícii viac než  $\frac{2}{3}$  sujetov, uvedených v zborníku J. Horáka (92 textov z 133). Ide najmä o niektoré staré balady s feudálnymi prvkami, o prevažnú väčšinu balád s tureckou tematikou, vojenských, zbojníckych, novších «krvavých». Väčšina spoločných sujetov spadá do staršej vývojovej vrstvy (u nás skupiny I. a II.). Novšie spojitosti majú vo väčšine prípadov užšiu východoslovenskú lokalizáciu.

Vo vzťahu k poľskému folklóru do staršej vrstvy patria predovšetkým fantasticko-legendárne sujety a staré balady o vraždách. Textové vzťahy sú v týchto prípadoch väčšinou voľnejšie, než vo vzťahu k slovenskému folklóru. V niekoľkých piesňach novšieho pôvodu objavujú sa skoro doslovné zhody s materiálom z poľského Sliezka a Podkarpatská.

U niekoľkých populárnych balád (sestra-traviteľka, zavraždenie dieťaťa, smrť na vojne, nájdenie sestry v krčme) došlo na našom území k zaujímavému prelínaniu troch národných redakcií.

### **Tvorivý prínos miestneho prostredia**

Presnejšie vymedzenie miestneho prínosu v tvorbe baladických textov nie je možné bez podrobnejšej konfrontácie s materiálom južnopoľským a východoslovenským, žiaľ, nie príliš bohatým a nedostatočne uverejneným. U niektorých piesní, spoločných pre východoslovenských Ukrajincov a ich susedov, nie je možné vylúčiť, avšak zatiaľ ani preukázať možnosť ich vzniku na ukrajinskom území. Presnejšie závery už teraz možno robiť iba o tom, ako naša tradícia zaobchádzala so spoločným odkazom. K ochudobneniu textov dochádzalo väčšinou u balád feudálnej skupiny; na našom území v novej dobe málo rozšírených. Častejšie je však sujet našich balád v porovnaní so známymi textami slovenskými alebo poľskými bohatší. Lepšie sa udržuje epická kompozícia, objavujú sa zaujímavé motivické riešenia. Dlhšie zachovanie citu pre epické, za ktoré vďačí naša oblasť svojej vývojovej zaostalosti, viedlo dokonca k tomu, že tri pôvodní lyrické piesne boli na našetri území premenené na balady.

Okrem týchto úprav pracovala fantázia miestnych tvorcov na vytváraní vlastných piesní. Z výhradou možných korektúr počítame k ním tie, pre ktoré sa nepodarilo nájsť paralely najmä v slovenskom materiáli. Väčšina týchto piesní má podobnú rytmickú formu (dvanásťslabičný verš) a štylizáciu (sklon k epickej retardácii, záľuba v opakovaníach a deminutívach). Tiež svojim citovým ovzduším spadajú tieto piesne do nášho vývojového typu II. Okrajovým prípadom tejto štylizáčnej formy, ktorá má isté styčné body s juhoslovanskou epickou piesňou, je piesňové spracovanie rozprávkovej témy o prenasledovanej kráľovej žene (u nás č. 235). Je možné, že tieto piesne, podchytené najvýraznejšie v minulom storočí, predstavujú pozostalosť nejakej širšej domácej tradície, veľmi hodnotnej a osobitnej.

Výnimočné bohatstvo sujetov, dobré zachovanie epických vlastností textov, vnímavosť k rôznym vonkajším podnetom robí z baladickéj tradície východoslovenských Ukrajincov významný dokument vývoja ľudovej piesne v karpatskej oblasti. Pevne veríme, že sa pre tieto vlastnosti stane v blízkej budúcnosti predmetom dôkladnejšieho rozboru.

---

# URSPRUNG DER FOLKLORISTISCHEN TRADITION DER OSTSLOWAKISCHEN UKRAINER

## ZUSAMMENFASSUNG

Die ukrainische Volksgruppe in der Tschechoslowakei bewohnt das gegliederte Gebiet im äußersten Nordosten der Slowakei, einer Berglandschaft entlang der Grenze Polen und der Sowjetunion bis zum Fluß Dunaiec im Westen. Über den ethnischen Charakter dieser im frühhistorischen Zeitalter schwach besiedelten Gebiete entschied die Hirtenkolonisation, die im 14. und 15. Jh. längs der Bergkämme der Karpaten vorrückte, und die intensive landwirtschaftliche Ansiedlung in den zwei folgenden Jahrhunderten. In dieser Zeit war die Ostslowakei, durch die wichtige Handelsstraßen zwischen Ungarn und Polen zogen, ein reiches, aufblühendes Land. Ihre Schlüsselstellung wurde nach der Besetzung des ungarischen Tieflandes durch die Türken noch gehoben. Zu dieser Zeit wurde dieses Nordgebiet zum Ostbollwerk des Habsburger Staates. Die Lage an dem Kreuzpunkt der Kulturen, an den Verkehrsstraßen, die den Austausch von Kulturgütern ermöglichten, führte hier zum Aufkommen einer reichen und eigenartigen Folklore, in der sich Elemente einiger nationalen Traditionen vereinigt hatten. Spätere kulturelle Verslossenheit und wirtschaftliche und soziale Rückständigkeit förderte die Konservierung der gewonnenen Werte. Dadurch wurde die Folklore der ostslowakischen Ukrainer zu einer eigenartigen Schatzkammer älterer Formen und Werte. Der Nutzen den das Begegnen verschiedener kultureller Tradition zur Folge hatte, gleicht auf slawischem Boden nur das polnische Schlesien, Podlachien (Pidliaššia), das westliche Polesien (Polissia) und das Gebiet von Smolensk.

Auf die außergewöhnliche historische Bedeutung dieses Schnittpunktes wies bereits im J. 1877 allgemein der ukrainische Forscher Mychailo Drahománov hin; im Prešover Raum sah er die natürliche Brücke für den Übergang folkloristischer Werte zwischen den West- und Ostslawen. Ein anderer ukrainischer Folklorist, Filaret Kolessa, hat im J. 1929 auf Grund des Studiums des Liederschatzes im mundartlichen Gebiet der Lemken (westlich von den Flüssen Laborec und Oslava) die Hypothese von der Karpaten-Liedergemeinschaft ausgearbeitet, als dessen Achse er eben das Gebiet der Lemken betrachtete. Er erforschte aber nicht ausführlich die Zusammensetzung dieses gemeinsamen Fonds und löste nicht die Frage, ob sich im Karpatenraum ein produktives Zentrum der Liederentwicklung entfaltet hat und welche Merkmale es hatte.



## **Geschichte der Balladenforschung im Prešovter Gebiet**

Im Bereich der Volksballade hat die Folklore der ostslowakischen Ukrainer ein beachtenswertes Primat. Hier, in der Gemeinde Venecia, westlich von Bardeiov, entstand etwa in den sechziger Jahren des XVI. Jh. im Zusammenhang mit dem Wirken der böhmischen Brüder in der Ostslowakei eine der ersten Aufzeichnungen einer slawischen Ballade überhaupt. Der Inhalt behandelt die Liebesbeziehung des Moldauer Fürsten Stefan zu einer schönen Gefangenen. Seit dieser zufälligen und glücklichen Begegnung verließen aber 300 Jahre, bis die führenden örtlichen Volksaufklärer Olexandr Duchnovyč und Olexandr Pavlovyč das Interesse für den Liederschatz ihres Volkes erneuert und wertvolle Aufzeichnungen von Volksballaden den galizischen Sammler und Herausgeber Jakiv Holovackyj überreicht hatten. Das Bestreben dieser fand in den weiteren Dezennien keine würdigen Nachfolger: ein systematisches und fachlich fundiertes Studium des örtlichen Volksliedes begann erst zu Ende des XIX. und anfangs des XX. Jhs. durch das Auftreten galizischer Forscher Volodymyr Hnatiuk, Ivan Verchratskyi und Filaret Kolessa. Auch sie zeichneten weitere Liederformen nur gelegentlich auf: die örtliche Intelligenz zeigte kein Interesse für die eigene Folklore. Aus diesem Grunde war das Sammelergebnis im Bereich der Volksballade bis 1945, abgesehen von den vorzüglichen Texten von Pavlovyč, sehr arm.

Für den Liederreichtum, der in diesem Sammelband zusammengetragen ist, sind wir mit Dank den Sammlern der zwei letzten Dezennien verpflichtet. Seit 1948 im Zusammenhang mit dem allgemeinen Aufstieg der kulturellen Aktivität unternahmen auf diesem Gebiet, verschiedene Institutionen eine Reihe von Forschungen im Terrain jedoch ihre Ergebnisse wurden bisher nur teilweise veröffentlicht. Eine bedeutende Rolle in dieser Tätigkeit spielten die örtlichen Sammler, die Musikologen J. Košťuk und J. Cymbora und der Schriftsteller F. Lazoryk: intensiv arbeitete auch die Prager Sammlerin Eva Vrabcová mit ihrem Kollektiv. Im letzten Dezennium haben speziell auf die Ballade ihr Interesse einige Sammler gelenkt, die hauptsächlich in abgegrenzten Gebieten sammelten. A. Duleba sammelte Balladen vorwiegend im Kreise Svidník und Bardejov, M. Šmajda in der Gegend zwischen den Flüssen Laborec und Cirocha, A. Karško von hieraus gegen Osten. Die Gebietsabgrenzung ihrer Tätigkeit hatte zweifelsohne ihre positive Seite, doch in unserem Sammelband hat sie eine gewisse Ungleichmäßigkeit des Materials aus verschiedenen Teilen des bearbeiteten Gebiets zufolge.

### **Das Prinzip der Zusammenstellung des Sammelbandes**

Wir waren bestrebt, ein Sammelwerk zusammenzustellen, das eine möglichst vollständige Vorstellung von Tradition und von dem jetzigen Stand der Volksballade auf

dem Gebiet von Poprad bis zum Vihorlat gibt. In den Sammelband wurden alle Texte und Melodien aufgenommen, die auch nur einen potenziellen Wert für den Folkloristen darstellen (insgesamt 485 Texte und 257 Melodien). Dieses Material ergab 136 Lieder (Liedereinheiten) – beiläufig soviel wie viel aus den slowakischen Materialien für sein Sammelband Jiří Horák ausgewählt hatte, mehr als doppelt soviel als der karpatoukrainische Sammelband von Lintur und anderthalbmal soviel, als die polnische Sammlung von Czernik enthält.

Das Textmaterial wurde in 21 thematische Zyklen den Motiven nach eingeteilt, die im Liedersujet eine Schlüsselstellung einnehmen. Diese Gliederung entfaltet sich in der Linie: übernatürliche Geschehnisse – Missetat und Tod – Krieg – Liebe und Abenteuer – Familien – natürliche Geschehnisse – Missetat und Tod – Krieg – Liebe und Abenteuer – Familienuneinigkeiten – Auswanderung. Es ist keine streng logische Gliederung, aber sie enthüllt die inhaltliche Proportion und die Tendenzen des örtlichen balladischen Schaffens. Die einzelnen Zyklen drücken in ihrer Reihe keine historische Aufeinanderfolge aus; in den einzelnen Zyklen stehen im Gegenteil Balladen verschiedenen Alters nebeneinander, was ihren typologischen Vergleich erleichtert.

Die Liedertexte sind nach der Einteilung in die Versionen in geographischer Folge angeführt, in der Richtung von Westen nach Osten und von Norden gegen Süden, übereinstimmend mit der Ortsnumerierung auf der beigefügten Karte.

Angesichts der doppelten Zielsetzung des Buches – der popularisierenden und wissenschaftlichen – wurde das Textmaterial in zwei annähernd gleichgroße Teile eingeteilt. Der erste Teil enthält Grundtexte, d. h. die wertvollsten und interessantesten Aufzeichnungen, sowohl vom künstlerischen wie auch vom wissenschaftlichen Standpunkt. Der zweite Teil führt in derselben geographischen Reihenfolge das übrige Material an. Bei der Texte für den ersten Teil achteten wir darauf, daß jede der drei Landschaften des ganzen Gebietes: die Zips, Nordšariš (Makovica und die anliegende Umgebung) und das Gebiet des Bojkover Dialekts östlich von der Cirocha, wenigstens mit je einem Text vertreten sei.

Es muß betont werden, daß bei der Auswahl des Materials für den ersten Teil entscheidend allein der Wert des Textes war. Aus diesem Grunde möge der Fachmann, der für die Melodie ein Interesse hat, systematisch auch den zweiten Teil in Betracht ziehen.

Bei der Zusammenstellung des Kommentars waren wir bestrebt, die Dokumentation für das weitere Studium der Lieder, die in dem Sammelband Aufnahme fanden, auf breiteste Grundlage zu legen. Bei der Wertung der Texte widmeten wir besondere Aufmerksamkeit den Beziehungen dieses Materials zur interethnischen Balladentradition.

### **Die Abgrenzung der Volksballade**

Bei der Abgrenzung der Volksballade gehen wir, zum Unterschied von einigen älteren und zeitgenössischen Forschern, von der Gesamtheit der strukturellen Zeichen der



Lieder und der Form der Organisation des Liedertextes aus. Die Ballade ist für uns ein episches (erzählendes) Gedicht mit teilweise dramatischen Sujet. Sie hat ein individuelles, menschliches Schicksal zum Gegenstand, das in einer gespannten, verknüpften Situation dargestellt wird. Das charakteristische strukturelle Merkmal der Ballade sind Kurzschlüsse in der Handlungskomposition und die bedeutende Funktion des Dialogs. Demgegenüber ist das gemeine Merkmal der Ballade nicht etwa eine tragische Stimmung oder Lösung der Handlung.

Auch bei dieser Bestimmung ist es nicht leicht, eine genaue Grenze zu ziehen, besonders zwischen der Ballade und einem bestimmten Typ eines lyrischen Gedichtes, in dem auch ein äußerer Vorgang vorherrschend ist. Das unterscheidende Zeichen ist in diesem Falle die Gliederung der Handlung: die Ballade behandelt wenigstens zwei Situationen (Episoden), die einen zeitlichen Verlauf haben.

Die Entstehung der Ballade als Genre hängt mit der historischen Entwicklung der Selbstbestimmung des Individuums zusammen, mit der Ausgliederung seiner Erlebnisse, Ansichten und Interessen aus dem Komplex des trägen Kollektivbewußtseins, mit dem Bewußtwerden der prinzipiellen Wichtigkeit und Unvermeidlichkeit der Konflikte zwischen dem Individuum und dessen Umgebung. Jedoch die Schöpfer des Grundfonds der Volksballade empfanden das Leben noch als eine überpersönliche epische Strömung; es hat sich in ihrem Bewußtsein das Verständnis für die innere Kontinuität und Motivierung des menschlichen Handelns als Grundlage der Beziehungen des Menschen zur Welt noch nicht gefestigt. Sobald in der neueren Zeit dieser Faktor ins Bewußtsein der Volksdichter trat, kam es zum Schwanken in der strukturellen Grundlage dieses Genres mit allen seinen Begleiterscheinungen. Die neueren epischen Gedichte mit starkem Anteil oder mit Übergewicht lyrischer Elemente kann man nur mit Vorbehalt als Fortsetzung des Genres von Balladen betrachten.

### **Die Träger und der lokale Ursprung des Repertoires**

Das Material des Sammelbandes wurde von 228, dem Namen nach angeführten Personen zur Verfügung gestellt, zum größten Teil (4/5) von Frauen, insbesondere von älteren. Die überwiegende Mehrheit (85 %) ist nur mit einem oder zwei Texten vertreten. Obgleich man auf die äußeren Umstände Bezug nehmen muß, scheint das davon zu zeugen, daß im Bewußtsein der Mehrheit der Personen, die Volkslieder kannten und sangen, die Ballade nur eine Randstellung eingenommen hatte.

Nur bei acht Interpreten (7 Frauen, 1 Mann) kann man ein regeres Interesse für erzählende Gedichte feststellen; es ist bezeichnend, daß die Hälfte der Sänger zur Zeit der Aufzeichnung über 80 Jahre alt waren. Einen vorderen Platz unter den Sängern nimmt die 73-jährige Anna Jabur aus Stakčín ein, eine Sängerin mit vorzüglichem Gedächtnis

und guter Vortragsfähigkeit. Nach ihr wurden anfangs der dreißiger Jahre und in den letzten zwei Dezennien 16 Balladen aufgezeichnet.

Unter den Gebieten, in welchen Balladen aufgezeichnet wurden, nimmt die erste Stelle das Gebiet östlich von Snina, beginnend im Tal des Flußes Cirocha ein. Von hier stammen etwa 45 % aller Texte und die Mehrzahl der Melodien. Den folgenden Platz nimmt mit etwa 25 % Aufzeichnungen die Makovica (im Kreis Svidník und der östliche Teil des Kreises Bardejov) ein. Am geringsten ist – durch ungenügende Aufmerksamkeit der Sammler – die Zips, das Gebiet um das Čerhover Gebirge nordwestlich von Prešov und der südliche Teil von Giraltovce bis zum Laborec vertreten. Die Zusammenstellung des Repertoires ist in der Mehrheit der Rayone, die auf der Mappe verzeichnet sind, im großen und ganzen ähnlich. Nur im östlichsten Rayon VI. ist diese Zusammensetzung mit weiteren Liedern ukrainisch-karpatischen oder trans-karpatischen (karpatoukrainischen) Ursprungs bereichert.

### **Lebenswirklichkeit und Sujets-Zusammensetzung**

Die frequentiertesten Themen in den Volksballaden der ostslowakischen Ukrainer sind der unerwartete Tod, die gezwungene Trennung von der Heimat (als Folge des Krieges oder Emigration), Liebe und ihre tragischen Folgen. Die Balladen, die zum Thema Liebesbeziehungen und Begebenheiten haben, nehmen zahlenmäßig den Vorrang ein, jedoch nach der Zahl der Aufzeichnungen stehen an erster Stelle Balladen, deren Thema der unerwartete Tod ist; in neuerer Zeit ist er offensichtlich anziehungsvoller als epischer Stoff.

Eine zweite Besonderheit des hiesigen Repertoires ist die, daß der größte Teil der balladischen Begebenheiten sich im Familienkreise abspielt oder zwischen Personen, die ein Liebesband verbindet. Weit schwächer ist der Anteil von Balladen, die zum Inhalt eine abenteuerliche, novellistische oder breitere soziale Begebenheit haben.

Die Konflikte innerhalb der Familie drücken meistens den Gegensatz zwischen den persönlichen Ansprüchen aus, die aus der traditionellen Autorität und Übermacht hervorgehen, und den Bemühungen anderer Familienmitglieder über ihr Leben und ihre Beziehungen selbständig zu entscheiden. Meistens werden die Familienkonflikte durch den Tod gelöst; gewöhnlich handelt es sich um Mord. Schuldig ist unverhältnismäßig öfter eine Frau, die in ihrem Entschluß und Haß ausdauernder und entschlossener ist als ein Mann. In der verbrecherischen Tat des Mannes gewinnt Leidenschaft und offene Gewalt die Oberhand; Waffen der Frau sind Nachgrübeln und List, ihr gebräuchlichstes Mittel ist Gift.

Der größte Teil der Balladen enthält keine Aussage, ob dem Mörder eine öffentliche Strafe auferlegt wurde. Die häufigste Strafe ist die moralische Verurteilung der nächs-

ten Umgebung, ferner Gewissensbiße seltener Familienrache. Eine bemerkenswerte Ausnahme sind (neben neueren Stoffen von der Bestrafung eines Räubers oder Deserteurs) Balladen vom Mädchen, das sein eigenes Kind getötet hat. Hier greift immer das öffentliche Interesse und das Recht ein.

Die Grenze der Familie und der Liebesbeziehungen überschreiten in der Gruppe der Balladen über Mord nur einige Räuberballaden, die aber in der hiesigen Folklore keine kompakte Gruppe bilden, und einige weitere zufällig übernommene Sujets.

Einen großen Teil der Morde erklären die Balladen durch die Wirkung eines «Zaubers». Es ist ein breiter Begriff, der die Suggestion und den Zustand einer geistigen Verwirrung, wie auch die materiellen Mittel der Wirkung auf einen anderen Menschen umfaßt (Aphrodisiaka, Gifte). Ins Bereich der Zauber fällt auch die Verwandlung des Menschen in einen Baum oder Vogel, die durch Fluch oder durch die Kraft der eigenen Sehnsucht hervorgerufen wird. Aber eben in diesen Fällen läßt der künstlerische Charakter der Lieder die Möglichkeit zu, diese Verwandlung als Symbole zu deuten. Es ist keineswegs gewiß, daß die Verfasser tatsächlich an die Möglichkeit so einer Umwandlung glaubten.

Im Krieg und im Militärdienst sehen unsere Balladen immer die Vernichtung der natürlichen menschlichen Beziehungen, die Quelle von Leid und Jammer. Nur die alte Ballade von der Jungfrau, der Kämpferin, die augenscheinlich aus jener anderen Umwelt (Landadel) entnommen wurde, betont im Kampfeignis das Abenteuerliche und Heldenhafte. Die übrigen Balladen dieser Gruppe betonen vor allem den Augenblick des Abschiedes – des Zeitweiligen beim Verlassen des Heimes und des Ewigen vor dem Sterben des Soldaten. Dieses Thema, das gewöhnlich im Motiv der Unterredung des Soldaten mit den Familienmitgliedern konkret gestaltet wurde, wurde in immer neuen Stilformen bearbeitet.

In den Balladen von Liebesbeziehungen kann man zwei Schichten unterscheiden. In allen älteren Balladen – teilweise auch in den neueren – ist die Liebe ein Abenteuer oder ein Werk des Zufalls und entwickelt sich dem physischen Ziele zu. Die Frau ist in freiwilliges Opfer des süßen Augenblicks, der Mann ist ein rücksichtsloser Verführer. Nur in den neueren Sujets greift in die Handlung meist ergebnislos eine warnende Reflexion ein. Die Liebesbeziehung wird in den älteren Balladen von der Familie nicht kontrolliert, sie wird auch von der sozialen Ungleichheit der Partner nicht beeinflusst.

In einer anderen Gruppe von Liebesballaden tritt die psychische Beziehung zwischen den Liebenden in den Vordergrund. Zum Opfer der Liebe wird hier, unterschiedlich von der vorhergehenden Auffassung, öfters der Mann, den die Sehnsucht nach der liebenden Frau peinigt. In der älteren Schicht war der Augenblick ein zeitlicher Rahmen der Handlung; hier wird die Treue bis über das Grab geschildert, die noch durch den Liebesschwur hervorgehoben wird. Der Höhepunkt des Sieges der Gefühle über

---

die Ungunst der Lebensumstände ist das Treffen im Jenseits – eine Unterredung mit dem verstorbenen Partner oder die physische Vereinigung, zu dem der Freitod den Weg ebnet. Es ist kein Zweifel, daß diese übertriebene sentimentale und unnatürliche Auffassung der Liebe eine vereinfachte Widerspiegelung der Barock – Auffassung von Leben und Tod ist. Es ist aber interessant, dass sich diese Auffassung in der Volksballade einen so wichtigen Platz errungen hatte. Der Wechsel in der Lebensauffassung spiegelt sich auch in der Gliederung der Komposition der Lieder wider: die natürliche epische Gradation, die aus unwiederholbaren, einzigartigen epischen Situationen aufgebaut ist, ersetzt hier das Schema, das auf der Wiederholung ähnlicher Szenen der Handlung beruht und das den Gedanken der Wiederkehr und Vorherbestimmung im menschlichen Leben ausdrückt.

Die häufigste Ursache der Liebe im Jenseits ist die Ungunst der Familie. Dieses Motiv meldet sich markant auch in der neueren Ballade der «faktographischen» Linie. Dies hängt sichtbar mit dem Entstehen dieser Ballade in einer Umwelt zusammen, in der patriarchalische Ideale herrschten. Die Handlung älterer Liebesballaden entfaltet sich dagegen in einer Umwelt, die keine Zeichen einer landwirtschaftlichen Ordnung aufweist.

An die Liebesballade knüpft sich eine interessante Liedergruppe von der Blutschande an. Die Szenerie der Handlung (die Begegnung im Gasthaus, die Entführung durch Räuber) widerspricht der einstigen Datierung – in dem Zeitalter der Sippenordnung.

In den Balladen der ostslowakischen Ukrainer kommt die religiöse Weltanschauung schwach zum Ausdruck. Ins menschliche Leben greifen selten übernatürliche Kräfte ein; die Strafe für eine Missetat kommt nur ausnahmsweise von Gott. Gering jedoch sind auch das soziale Bewußtsein und der Protest entwickelt. Sogar die Räuberballaden haben keine antifeudale Einstellung; der Räuber ist oft ein wohlhabender Mensch, Eigentümer einer prosperierenden Landwirtschaft. In der Beziehung zum Räuberwesen zeigen sich Zeichen der Formalisation (epische Zahlen).

Eine Kritik der sozialen Verhältnisse – auf das eigene Schicksal begrenzt – findet man in einigen militärischen Balladen, besonders über Rekruten. Ausdrucksvoller schildern das soziale Unrecht erst die Lieder der Auswanderer. Zum Objekt der sozialen Ironie werden manche Helden der Liebes- und Familienballaden – Priester, Kantoren, unbarmherzige Dorfreiche. Das begrenzte Interesse für weitere soziale Beziehung und die Klasseneinschätzung hängt ohne Zweifel mit der patriarchalen Struktur und der allgemeinen sozialen Rückständigkeit des Landes zusammen.

### **Stileigenschaften**

Vom Standpunkt des Stils stellen die Balladen der ostslowakischen Ukrainer im Vergleich zu der neueren Entwicklung in der Ukraine und in anderen Nachbarländern

einen konservativen Typus dar. Die Stilisation der meisten Lieder ist konkret, sie entspricht der Semantik der Umgangssprache, sie verwendet wenig Metaphern, Vergleiche und Bedeutungs-Parallelismen. Das gebräuchlichste Stilmittel, das die Sprache bildlich bereichert, ist das Epitheton, das zu feststehenden Verbindungen mit bestimmten Gegenständen gravitiert. Am besten ist der Bereich der Farbenqualitäten entwickelt.

Wichtige Stilmittel sind Diminutiva, die auf einfache Art die Gefühlsbeziehungen zur Handlung zum Ausdruck bringen. In einer bestimmten Gruppe älterer Balladen kommen alte Vogelsymbole vor. Sonst ist die Beziehung zu Natur wenig entwickelt. Die Hauptquelle der künstlerischen Wirkung des Textes beruht in der Wahl eines prägnanten lexikalen und phraseologischen Materials, in der elastische Konstruktion der Dialoge, in der schlichten Einfügung des Inhalts in die Versform, und in der zweckmäßigen Komposition.

Nach der Art der Realisation des poetischen Gedankens und der Handlung gliedert sich das Material in zwei Gruppen. In einem Teil der Balladen entwickelt sich die Handlung jäh, ohne Exposition und Pausen mittels kurzer Sätze; im Text treten keine lexikalen oder kompositionellen Wiederholungen auf. Eine andere Gruppe von Balladen zeigt ein entgegengesetztes Kompositionsprinzip, die Verlangsamung der Handlung durch verschiedenartige Wiederholungen, tautologische Wortverbindungen bis zu der oftmaligen Wiederkehr einer ähnlichen Situation der Handlung.

Eine charakteristische Eigenschaft des ganzen Repertoires ist eine Reihe von «losgelösten» Motiven, die von Lied zu Lied übergehen.

Gegenüber dem allgemeinen Bestreben nach Vereinheitlichung der Bildlichkeit und der Komposition, bewahrte der Rhythmus unserer Balladen alle Zeichen ihrer ursprünglichen Heterogenität. Die verbreitetste Form ist der Zwölfsilbers (6 + 6), der fast in einem Drittel der Lieder vorkommt; es folgen Formen 4 + 4, 8 + 6, 4 + 6. Im allgemeinen kommen in den Texten über 15 rhythmische Grundformen vor. Es überwiegt der Zweizeiler, den manchmal die musikalische Wiederholung kompliziert macht. Der Refrain ist von keiner besonderen Bedeutung. Die Balladen vom Mord in der Familie sind in kurzen Versmaßen geschrieben (4 + 4, 4 + 3), vom Mord zwischen den Liebenden in längeren. In den Balladen von Liebe, Familienstreit und Emigration kommt als rhythmische Form öftere oder Zwölfsilber vor.

### **Die vorausgesetzte Entwicklungsgliederung**

Die Analyse der Stilwerte enthüllt am Material des Sammelbandes folgende Grundstiltypen mit weiteren Modifikationen.

I. Balladen im einfachen epischen Rhythmus. Die Handlung entfaltet sich rasch, ohne Belastung mit deskriptiven Elementen. Es fehlt das Interesse für die seelische Re-

aktion der Helden. Wiederholungen und Diminutiva kommen nur selten vor. Es überwiegen rhythmische Kurzformen 4 + 3, 4 + 4, vorwiegend mit grammatischer Reimbildung, manchmal sind die Verse unger reimt. Die vorausgesetzte Datierung für die örtliche Folklore: XVI.–XVII. Jh. Beispiele: Texte Nr. 41–52, 81, 98, 125–6, 137–145, 171–2, 175–6, 199–204, 207–8.

Ia. Die historische Fortsetzung dieser Typen sind Balladen, die mehr Aufmerksamkeit den seelischen Erlebnissen der Helden widmen. Die Emotion hat hier ihren Ursprung in der allgemeinen Charakteristik des Gefühlszustandes im epischen Erzählen, in den Äußerungen der Gefühlsbeziehungen in den Dialogen (feine Formen der Ansprache), ferner in den Hypokoristika und expressiven Zeitwörtern. Die rhythmische Form ist ähnlich. Datierung: XVIII. Jh. Beispiele: Nr. 8–12 14–15, 53–7, 150, 151.

II. Balladen, deren Inhalt mit sentimentaler Reflexion durchsetzt ist. Die Handlung wird hier von gelegentlicher Charakteristik des Gefühlszustandes begleitet und verlangsamt durch die Wiederholung der Grundsituation. Die Funktion der Epitheta, der Diminutiva und der vorwiegenden rhythmischen Typen 6 + 6. Datierung: 2. Hälfte des XVII. bis Anfang des XIX. Jh. Beispiele: Nr. 23–31, 34–38, 84–5, 146, 155–6, 177–8, 181, 186–7, 235–6.

III. Balladen der Typen – Verschroniken. Die Typisierung tritt hier in den Hintergrund (Beweis: größere Teilnahme von Personennamen), das dokumentarisch genaue, ausführliche Erzählen wird betont, das auch die Beschreibung der Umwelt, vorwiegend der ländlichen einbezieht. Der Wortschatz ist einfach, die Stilisierung äußert sich am ausdrucksvollsten am Schluß, im Wiederholen sekundärer Situationen der Handlung (Unterredung mit den Familienmitgliedern, die Besichtigung der verlassenen Wirtschaft). Die häufigsten rhythmischen Formen sind: 6 + 6, 8 + 6. Datierung: XVIII. – 1. Hälfte des XIX. Jh. Beispiele: Nr. 58–61, 68–72, 75–8, 120, 194, 212–213, 237, 241–2.

IIIa. Eine ähnliche Neigung zur faktographischen Wiedergabe charakterisiert die Gruppe weniger verbreiteter Balladen westlichen Ursprungs mit vorwiegend engeren Sujets, die sich um eine einzige Situation konzentrieren. Ihr Text wird manchmal mit einem symbolischen Motiv abgeschlossen (ein gemalter Galgen, eine Rose erblüht aus dem Blut des Getöteten). In dieser Gruppe treten neben traditionellen rhythmischen Formen neue asymmetrische Formen auf. Beispiel: Nr. 107–9, 111, 115–7.

IV. Neuere Balladen der sentimental Type, die auf die Schilderung einer einzigen Situation ohne Wiederholungsprinzip mit stärkerer Betonung des inneren Erlebnisses abgezielt sind. Die Schilderung des Gefühlszustandes hat hier eine melodramatische Abstufung. Der ästhetische Wert der Lieder dieser Schichte hängt wegen der Individualisierung des Stils mehr vom Talent des Dichters ab. Datierung: 2. Hälfte des XIX. – Anfang des XX. Jh. Beispiele: Nr. 21–2, 32, 73–4, 93, 122–4, 127–30, 153–4, 216–22, 231.



V. Balladen der Auswanderer und Balladen aus dem ersten Weltkrieg. In diesen vereinigt sich das faktographische Prinzip mit dem Bestreben die Gefühlszustände auszudrücken.

Unter den angeführten Typen gibt es selbstverständlich eine Reihe von Zwischengliedern, die eine eingehendere Erforschung erfordern. Die ganze Gliederung kann nach dem heutigen Stand des Studiums der Volksballade nur einen hypothetischen Wert haben.

### Äußere Beziehungen

Den Liederschatz der ostslowakischen Ukrainer charakterisiert die Kumulation der Werte, die hierher aus verschiedenen Richtungen gelangten. Es gibt nicht selten Fälle, in denen dasselbe balladische Thema hier in vier oder fünf Stilbearbeitungen bekannt war (die Begegnung mit der toten Geliebten, die Schwiegermutter-Mörderin, die Mutter-Mörderin des eigenen Kindes, der sterbende Soldat verabschiedet sich von der Familie, das Mädchen verliert den Kranz).

In den meisten Fällen kann man feststellen, mit welcher Tradition das untersuchte Lied oder die Version zusammenfällt. Es war daher möglich, auch eine allgemeine Bilanz der äußeren Zusammenhänge des örtlichen balladischen Repertoires durchzuführen. Ein vollständiger Zusammenhang mit der ukrainischen Folklore wurde bei 40 Balladen, ein teilweiser bei weiteren 4 Balladen, mit der slowakischen Folklore bei 34 (+ 6), mit der polnischen Folklore bei 13 (+ 6) Balladen festgestellt. Äußere Parallelen wurden bei 23 Liedern nicht festgestellt. Der Zusammenhang mit der ukrainischen Folklore überwiegt bei den Liedern von der wundersamen Verwandlung, vom Krieg und Militärdienst, von Liebe und Familienleben. Die slowakische Folklore macht sich am stärksten in den Liedern von der Begegnung mit dem Toten, von Mord, Verwundung, und vom Freitod geltend. Eine gemischte Zusammenstellung des Repertoires ist für das ganze Gebiet charakteristisch. Der slowakische Einfluß zeigt sich stärker in der Zips und im südlichen Grenzgebiet; in der Gegend östlich von Snina erhielt sich eine bestimmte Anzahl von Balladen ukrainischer Provenienz, anderswo wurden solche Balladen nicht aufgezeichnet. Die stärksten Kontakte mit der polnischen Folklore weist das Gebiet um Bardejov auf.

Fast zu gleichen Teilen hing das balladische Repertoire der ostslowakischen Ukrainer mit dem der Lemken und Karpatoukrainer zusammen (49 und 51 gemeinsame Lieder). Das nordlemkower Gebiet hatte, ähnlich wie die ganze Ukraine, in Liebesballaden das Übergewicht, die Karpatoukraine in denen vom unerwarteten und gewaltsamen Tod. Jedoch die innere Art des Zusammenhanges war bei der lemkower und in der karpatoukrainischen Tradition verschieden. Durch ihren Konservatismus, durch

---

die gute Erhaltung alter Züge sind unsere Texte fast immer den lemower Texten näher, während sich in dem neueren karpatoukrainischen Material eine starke Entwicklungsbewegung bemerkbar macht.

Es handelt sich aber nicht nur um den Rhythmus der Entwicklung der Texte auf hiesigem Boden, sondern auch um die Quellen der Beeinflussung. In vielen Fällen sind die Texte des Prešover Bezirks auch genetisch enger mit der galizischen (subkarpatischen, pokutischen) und bukowinischen Tradition, als mit der karpatoukrainischen verbunden. Dies hängt mit der tatsächlichen Richtung der wirtschaftlichen und anderer Kontakte zwischen den einstigen Schöpfern und Trägern dieses Genres zusammen. Mit der karpatoukrainischen Tradition hängt eng nur das Material aus dem Grenzgebiet im Osten zusammen.

Überraschend und unerwartet sind Übereinstimmungen mit fernerer Teile der Ukraine (Volhynien, Podlachien, der Osten) und mit dem Süden von Weißrussland. In einigen Fällen handelt es sich last bestimmt um die parallele Erhaltung älterer Textformen an der Peripherie des Liederareals, weit von dem schöpferischen Liederepizentrum.

Ähnliche Züge hat die Beziehung zur slowakischen und polnischen Ballade. In den Liedern von dem kämpferischen Mädchen, von der Rückkehr des verwundeten Soldaten als Vogel, vom Lösegeld des Mädchens für Feldschaden, von Mathias und Magdalene ähneln unsere Texte mehr den mährischen, besonders den ostmährischen als den slowakischen Texten. Mit der nordpolnischen Tradition hängt der Wortlaut einer Version der Ballade vom Auffinden der Schwester im Gasthaus und vom Töten des Kindes zusammen.

Trotz des beträchtlichen Umfangs des Zusammenhanges mit der slowakischen Folklore fehlen in unserer Tradition mehr als zwei Drittel Sujets, die Horák in seinem Sammelband anführt (92 Texte von 133). Es handelt sich besonders um einige alte Balladen mit feudalen Elementen, in überwiegender Mehrheit um Balladen mit türkischer Thematik, ferner um militärische, räuberische und neuere «blutdürstige» Balladen. Die Mehrheit des gemeinsamen Sujets fällt in die ältere Entwicklungsperiode (bei uns I. und II. Gruppe); die neueren Zusammenhänge haben öfters eine engere ostslowakische Lokalisierung.

Was die Zusammenhänge mit der polnischen Folklore anbelangt, gehören zur älteren Schichte vor allem die phantastisch-legendären Sujets und die alten Mordballaden. Die Textbeziehungen sind in diesen Fällen in der Regel freier als im Falle der Zusammenhänge mit der slowakischen Folklore. In einigen Liedern neueren Ursprungs kommen fast wörtliche Übereinstimmungen mit dem Material aus Polmisch-Schlesien und der Karpatengegend vor.

Bei einigen populären Balladen (Die Schwester-Giftmischerin, Der Kindermord, Tod im Krieg, Das Auffinden der Schwester im Gasthaus) kam es auf unserem Gebiet zu einer interessanten Vermischung dreier nationaler Versionen.



## Der schöpferische Beitrag der örtlichen Umwelt

Eine genaue Abgrenzung des örtlichen Beitrags in der Gestaltung von balladischen Texten ist nicht möglich ohne eine ausführliche Konfrontation des Materials mit dem südpolnischen und ostslowakischen Material, das leider nicht sehr reichlich und ungenügend veröffentlicht ist. Bei manchen Liedern, die den ostslowakischen Ukrainern und ihren Nachbarn gemeinsam sind, kann man ihren Ursprung auf ukrainischem Gebiet nicht ausschließen, aber auch nicht nachweisen. Man kann jedoch bereits jetzt genauere Schlüsse darüber ziehen, wie unsere Tradition, mit dem gemeinsamen Erbe umging. Zur Verarmung der Texte kam es in der Regel bei den Balladen der «feudalen» Gruppe, die auf unserem Gebiet wenig verbreitet waren. Öfters ist aber das Sujet unserer Balladen im Vergleich mit den Texten slowakischer oder polnischer Balladen reicher; es bewahrt besser die epische Komposition und es kommen interessante Lösungen der Motive vor. Das Gefühl für das Epische erhält sich hier länger, was mit der Rückständigkeit in der Entwicklung unserer Gebiete zusammenhängt. Dies führte sogar dazu, daß drei ursprünglich lyrische Lieder auf unserem Gebiet in Balladen umgestaltet wurden.

Außer diesen Veränderungen arbeitete die Phantasie der örtlichen Dichter am Schaffen eigener Lieder. Unter dem Vorbehalt möglicher Korrekturen rechnen wir zu ihnen diejenigen, für die es nicht gelang, besonders im slowakischen Material, Parallelen zu finden. Der größte Teil dieser Lieder hat eine gemeinsame rhythmische Form (Zwölfsilber) und Stilart (Neigung zur epischen Retardation, Vorliebe für Wiederholungen und Diminutiva). Auch durch das Gefühlsmäßige fallen diese Gedichte unter unsere Entwicklungstypen Nr. II. Ein Grenzfall dieser Stillform, die bestimmte Berührungspunkte mit dem südslawischen epischen Lied aufweist, ist die Liederbearbeitung des Märchenstoffes von der Verfolgung der Gattin des Königs (bei uns Nr. 235). Es ist möglich, daß diese Lieder, die am besten im vergangenen Jahrhundert erfaßt wurden, den letzten Rest irgendeiner breiteren hiesigen, sehr wertvollen und eigenen Tradition darstellen.

Der außergewöhnliche Reichtum der Sujets, die gute Erhaltung der epischen Eigenschaften der Texte, die Empfänglichkeit für verschiedene äußere Impulse macht die balladische Tradition der ostslowakischen Ukrainer zu einem wichtigen Dokument für die Entwicklung des Volksliedes im Karpatenraum. Wir sind fest überzeugt, daß es dieser Eigenschaft halber in der nahen Zukunft Gegenstand einer gründlichen Analyse sein wird.

---

## Liederverzeichnis

### **Verwandlung in Pflanzen und Vögel**

Die Mutter verwandelt den Sohn durch Zauber in einen Ahornbaum  
Die Mutter verwandelt die Schwiegertochter durch Zauber in eine Pappel  
Die verheiratete Tochter kehrt als Kuckuck zur Mutter zurück  
Die verheiratete Tochter schickt der Mutter ein Pfauenweibchen

### **Eingriffe übernatürlicher Kräfte**

Das sündige Mädchen stirbt auf das Gebot Christi  
Der Teufel führt das sündige Mädchen in die Hölle  
Die Engel tragen die arme Witwe in den Himmel

### **Begegnung mit Toten**

Der Tote besucht in der Nacht die Geliebte  
Der Falke kommt zur toten Geliebten auf den Friedhof geflogen  
Der Wanderer findet seine Geliebte auf dem Friedhof  
Der Kosake, der aus der Ukraine zurückkehrt findet seine Geliebte auf dem  
Friedhof  
Der Geliebte ahnt ein Unglück, er findet seine Geliebte auf dem Friedhof und  
nimmt sich das Leben  
Durch die Mutter getrennte Geliebten vereinigen sich in dem Tod  
Die verratene Geliebte kommt nach dem Tod zum Geliebten  
Eine Waise spricht mit der toten Mutter  
Von der Stiefmutter verfolgte Waisenkinder klagen der toten Mutter  
Die Engel führen nach der Aussprache mit der Mutter die Waisen in den Himmel

### **Die Frau tötet den Mann oder den Bruder**

Die Frau erschlägt den Herrn  
Die Schwester vergiftet den Bruder (die Frau den Mann)

### **Der Mann tötet die Frau**

Der Räuber erschlägt die Gattin

Der Bauer erschlägt auf Anstiften der Witwe die Gattin

Der von einer Reise heimkehrende Gatte erschlägt seine untreue Gattin

### **Der Geliebte tötet die Geliebte**

Der Geliebte – ein Soldat entledigt sich seiner Gefährtin auf dem Weg

Der Jüngling enthauptet das Mädchen, das ihn betrogen und einen anderen  
geheiratet hat

Der Jüngling Mathias erschlägt beim Abschied auf der Wiese Magdalene

Der Soldat erschießt das Mädchen, das ihn verriet

Der Geliebte erschlägt nach Rückkehr aus der Fremde die Geliebte, die mit einem  
anderen verlobt ist

### **Die Geliebte tötet den Geliebten**

Das Mädchen vergiftet den Burschen, den sie zu sich geladen hat

Das Mädchen vergiftet auf der Abendunterhaltung den Burschen

Drei Mädchen finden einen ermordeten Kosaken

### **Die Mutter tötet die Geliebte des Sohnes, die Schwiegertochter, den Sohn, die Tochter**

#### **Die Mutter läßt die schwangere Geliebte des Sohnes in seiner Abwesenheit köpfen**

Die Schwiegermutter vergiftet die Schwiegertochter in Abwesenheit des Sohnes

Die Gevatterin des Mädchens vergiftet ihre zukünftige Schwiegertochter, der Sohn  
nimmt sich das Leben

Die Mutter vergiftet die Schwiegertochter und den Sohn

Die Mutter vergiftet anstatt der herbeigeführten Schwiegertochter den Sohn. I

Die Mutter vergiftet anstatt der herbeigeführten Schwiegertochter den Sohn. II

Die Mutter vergiftet die eigene Tochter

#### **Die Mutter tötet ihr neugeborenes Kind**

Das Mädchen begräbt ihr Kind im Hain

Das Mädchen wirft ihr Kind ins Gebüsch oder ins Wasser

---

Fischer finden das ausgesetzte Kind  
Das Mädchen wird wegen Kindesmord enthauptet  
Das Mädchen ertränkt das Kind auf Rat des Jünglings  
Die hörige Witwe ertränkt ihr Kind

### **Andere Morde und Verletzungen**

Die Brüder erschlagen den Geliebten der Schwester  
Räuber erschlagen den Hirt  
Die Räubergattin erkennt das Taschentuch des ermordeten Bruders  
Der Jäger erschießt das Mädchen  
Das Mädchen wird auf der Hochzeit vergiftet  
Das Mädchen verwundet den Jüngling  
Das Mädchen ist vergeblich bestrebt, den verwundeten Jüngling zu retten

### **Der Tod des Mörders, des Räubers, des Fuhrmanns**

Der Jüngling, der seine Geliebte erschlug, wird zur Richtstätte geführt  
Der Räuber erzählt über sein Schicksal  
Das Mädchen beweint den gehängten Räuber  
Dovbuš's Tod  
Des Fuhrmanns (Tschumaks) Tod

### **Der Selbstmord**

Die Frau eines Trunkenbolds springt in die Donau  
Das Mädchen ertränkt sich vor Wehmut über den verstorbenen Geliebten  
Ein getrenntes Liebespaar findet in der Donau den Tod  
Ein verführtes Mädchen wirft sich unter den Zug

### **Abschied vom Hause, Kriegsabenteuer, Desertierung**

Ein Mädchen wird berühmter Soldat  
Der Soldat nimmt von Verwandten und Kameraden Abschied  
Die Freunde nehmen vom festgenommenen Rekruten Abschied  
Das Mädchen, dessen Geliebter zum Militär einbezogen wurde, geht ins Kloster  
Der gefangene Deserteur sitzt im Gefängnis und erwartet die Freiheit  
Der Deserteur wird auf dem Galgen hingerichtet

### **Das Los der gefangenen Frauen**

Die Gefangene erprobt die Liebe ihres Herrn  
Mädchen werden in die türkische Gefangenschaft geführt  
Das gefangene Mädchen verspricht dem Türken Lösegeld

### **Verletzungen und Tod im Krieg**

Der Bruder (der Sohn) kehrt aus dem Krieg nicht zurück  
Die Familienmitglieder fragen den verwundeten Soldaten nach ihrer Erbschaft  
Das Pferd als Bote des gefallenen Soldaten  
Der Kriegsverwundete kehrt zur Geliebten als Vogel zurück und stirbt bei ihr  
Der sterbende Soldat nimmt von der Familie Abschied  
Das Mädchen sucht toten Geliebten  
Der Soldat stirbt im ersten Weltkrieg  
Der Soldat an der russischen Front beklagt sich bei seiner Frau über das  
Kriegsschicksal  
Dem Soldaten wird der Fuß amputiert  
Das Mädchen sucht den gefallenen Soldaten in der Fremde  
Das Mädchen wird von einem Geschöß getroffen  
Die Eltern sterben vor Gram nach dem gefallenen Sohn

### **Unerwartete Begegnungen. Blutschande**

Der Soldat vergewissert sich der Treue seiner Geliebten I  
Der Soldat vergewissert sich der Treue seiner Geliebten II  
Der Wanderer bereitet sich vor, mit seiner nicht erkannten Schwester zu übernachten  
Die Mutter überredet die nicht erkannten Söhne sie zu nehmen  
Die Bruder-Räuber erschlagen den Schwager und entehren die unerkannte  
Schwester  
Die Bruder-Räuber erkennen ihre Schwester

### **Liebesabenteuer**

Das Mädchen erweicht einen Herrn für den zerbrochenen Krug  
Das Mädchen gewinnt durch Zauber einen Jüngling  
Der Jüngling erwirbt durch vorgetäuschten Tod ein Mädchen  
Susanna vertreibt den König-Buhler

---

Das ertrinkende Mädchen weist die Hilfe unter der Bedingung der Ehe ab  
Die kranke Frau betrügt mit einem Soldaten den Herrn  
Die junge Frau betrügt ihren alten Mann I  
Die junge Frau betrügt ihren alten Mann II  
Der Pope überläßt den Herrn für Geld seiner Frau und verliert sie  
Der Priester macht der Jungfrau den Hof  
Die Taube wird vom Tauberich getrennt

### **Liebesverrat und dessen Folgen**

Der Mann als Frau verkleidet verlockt das Mädchen  
Das Mädchen zahlt mit ihrem Kranz für Feldschaden  
Der Kavalier lacht das Mädchen nach gemeinsam verbrachter Nacht aus  
Der Bursche verlockt das Mädchen beim Kartenspiel  
Der Kosake verlockt das Mädchen, das den Weg im Wald sucht  
Der Jüngling verführt am Bach das Mädchen  
Nach Liebesfreunde mit Husaren gebärt das Mädchen ein Kind  
Der Kosake verführt bei der Unterhaltung das leichtsinnige Mädchen  
Der Soldat zahlt dem Mädchen für die Entführung Taler  
Das Mädchen beschwert sich über den Entführer – den jungen Herrn  
Die Jungfrau sucht in der Donau den verlorenen Kranz  
Der Priester verführt das Mädchen  
Der Gendarm verführt das Mädchen  
Die Kosaken nehmen bei einem Mädchen das ein uneheliches Kind wiegt, Quartier  
Der Vater trachtet sich vom eigenen Kind zu erkaufen

### **Abgang mit dem Geliebten und die Folgen**

Fremde führen das Mädchen aus dem Gasthaus und verbrennen es im Wald  
Wanderschuster entführen dem Meister die Frau  
Das Mädchen verläßt mit dem Kosaken die Heimat  
Das Mädchen, das mit einem Kosaken fortging, denkt über ihr Schicksal nach  
Wandernde Masuren nehmen ein Mädchen mit

### **Uneinigkeit in der Familie**

Die Waise wird Gattin des Königs, sie erduldet Intrigen und Verfolgungen  
Die Schwester in der Gefangenschaft ist dem Bruder undankbar

Der Reiche verkauft den Räubern seine schwangere Frau  
Die Familienmitglieder nehmen sich einer Frau an, der Unrecht angetan wurde  
Die Mutter riet dem Sohn von der Ehe mit der Witwe ab  
Die Witwe zerschlägt die Ehe

### **Auswanderung**

Der Emigrant nach Amerika gegen den Willen seiner Frau  
Die Eisenbahn tötet einen Emigranten in Amerika  
Die Frau fahndet in Amerika nach dem getöteten Mann  
Die Frau betrügt in der Heimat ihren Mann – den Auswanderer  
Der Heimkehrer stirbt auf der See  
Der Emigrant kehrt glücklich nach Hause zurück  
Der Heimkehrer verläßt seine untreue Frau  
Der Heimkehrer findet seine Frau schwanger und verläßt sie

---

## ВКЛАД ОРЕСТА ЗИЛИНСКОГО В ИССЛЕДОВАНИЕ СЛАВЯНСКОЙ НАРОДНОЙ БАЛЛАДЫ

### РЕЗЮМЕ

Хотя народная баллада представляла для [...] чехословацкого ученого и фольклориста Ореста Зилинского (1923–1976) лишь второстепенный интерес в его научной работе, однако его результаты в ее исследовании заслуживают внимания. Он уделял ей внимание еще в своих ранних сравнительных исторических работах по украинскому, чешскому, словацкому и польскому песенному фольклору и в работах по классификации песенного фольклора. В 1973 г. в Югославии он опубликовал статью «Народные баллады бачванских русин», а годом позже в журнале «Словенски народопис» – статью «Народные баллады восточнословацких украинцев в их интерэтнических отношениях». Это были первые работы о балладах этих этнических групп, опирающиеся на научный анализ всех опубликованных и многих рукописных баллад изучаемых регионов.

Наиболее важные работы Зилинского, посвященные балладам, были опубликованы уже после его смерти. К ним относится книга «Словацкая народная баллада в интерэтническом контексте», содержащая основные типы словацких баллад и их параллели в моравском, польском и украинском фольклоре. В обширной вступительной статье автор подверг всестороннему анализу словацкие баллады, осветил их развитие, международные взаимосвязи и сделал попытку их исторической классификации. В примечаниях он привел историю каждой баллады, указал на все ее варианты и наметил пути миграции отдельных видов балладного материала. Вторая книга «Народные баллады в области Западных Карпат» представляет собой, по сути, тщательно разработанный каталог общих типов баллад определенного региона.

Наиболее значительной работой Зилинского о балладах является книга «Украинские народные баллады Восточной Словакии», содержащая 485 текстовых и 255 музыкальных записей с небольшой территории, площадью 3500 км<sup>2</sup>. Этот богатый материал, содержащий 136 самостоятельных балладных единиц, автор разделил на 21 тематический цикл. По способу обработки работа Зилинского удовлетворяет самым строгим критериям научного издания. Несмотря на это, она до сих пор ждет издания.



Микола МУШИНКА

## ОРЕСТ ЗІЛИНСЬКИЙ І ЙОГО «УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ СХІДНОЇ СЛОВАЧЧИНИ»

Збірка «Українські народні балади Східної Словаччини»<sup>1</sup>, над якою Орест Зілинський працював понад десять років, дуже довго йшла до читача. А упорядник так і не дочекався її видання – не тому, що книжка не відповідала потребам доби, а тому, що О. Зілинський упав у неласку політичних органів Чехословаччини та Радянського Союзу, які фізично знищили верстку книжки перед її запуском у виробництво. Та про це буде мова далі. Спочатку я спробую наблизити читачеві життєпис упорядника книжки, яку він тримає в руках.

\*\*\*

Орест Зілинський народився 12 квітня 1923 року в с. Красна (Коростенька) Короснянського повіту в Польщі, у якому, згідно з офіційною статистикою, у 1939 році жило 1570 мешканців: 1440 українців, 120 поляків та 10 циган [36]. Його батько Іван Зілинський (1879–1952) був визначним українським мовознавцем, учителем середньої школи, професором Краківського та Празького університетів. Мати Юлія – донька Краснянського пароха Олександра Прислопського (1843–1918). До 1902 року прізвище батька було *Кобаса* [38].

Молодий Орест із дитинства виховувався в українському національному дусі. Від 1928 року він жив у Кракові, однак разом з батьками канікули проводив у рідному селі.

Будучи учнем Краківського польського ліцею, пізніше – Ярославської української гімназії, він заснував у Красній Товариство «Просвіта», драмгурток, читав лекції на кооперативні теми і вів активну національно-освітню діяльність між сільським населенням. Уже 16-річним хлопцем він укладав українські підручники для селян [45, с. 8; 56, с. 630].

Після закінчення Ярославської гімназії в 1940 році він вступив на філософський факультет Українського вільного університету в Празі, де під керівництвом Олександра Колесси та Івана Панькевича вивчав українську філологію. Щоб уникнути виселення в Німеччину, він записався й на славістичний відділ празького Німецького університету (усі чеські вузи в період німецької окупації Чехії були закриті). Це,

<sup>1</sup> Первісна назва збірки «Підбескидські народні балади» була змінена 1971 року пражським видавництвом на «Українські народні балади Східної Словаччини».

однак, не заважало йому активно долучитися до національно-визвольної боротьби проти німецького нацизму, за що в 1943 році гестапо його арештувало й посадило в одну з найсуворіших пражьких в'язниць, що мала назву Панкрацька.

Після майже піврічного ув'язнення О. Зілинського за браком доказів було випущено на волю й дозволено далі навчатися в обох університетах, які він успішно закінчив. Нова чехословацька влада не визнала дипломи цих університетів дійсними, і О. Зілинський після війни повторив увесь курс навчання славістики на філософському факультеті пражького Карлового університету. Тут він під впливом професора І. Панькевича та свого батька почав глибше цікавитися питанням українського мовознавства. Від чеських професорів-славістів Я. Мукаржовського, Б. Гавранка, Ю. Доланського, Б. Матесія та М. Шийковського він отримав солідні основи знань з різних славістичних дисциплін – модерної філології, порівняльного літературознавства, теорії літератури, літератури окремих слов'янських народів тощо.

Навчання в Університеті О. Зілинський закінчив 1948 року, а вже в 1949-му успішно захистив у Карловому університеті дисертацію «Семантична та стилістична функція неповноголосся в літературній мові української території» і став доктором філософії (PhDr.).

У Празі з політичних причин місця для нього не знайшлося, і він став викладачем польської мови, давньоруської та радянської літератур, а також російського і слов'янського фольклору на філософському факультеті Університету ім. Палацького в Оломоуці в Моравії (пізніше – у Вищій педагогічній школі). В Оломоуці О. Зілинський розпочав і «професійну» науково-дослідницьку діяльність, публікуючи свої статті з літературознавства та фольклористики на сторінках вузівських збірників. У 1949 році він видав свій перший підручник – хрестоматію російського фольклору.

Тут О. Зілинський працював майже десять років, щотижня доїжджаючи до Праги, де жила його сім'я. У 1952 році він отримав чехословацьке громадянство, а 1958-го його було прийнято на роботу в новозаснований Чехословацько-радянський інститут Чехословацької академії наук у Празі.

У 1964 році О. Зілинський став науковим співробітником Інституту мов і літератур Чехословацької академії наук у Празі, де 1966 року за працю про слов'янські народні обрядові ігри одержав звання кандидата філологічних наук (CSc.). Від 1971 року до смерті він працював у пражькому Інституті чеської та світової літератур Чехословацької академії наук.

Отже, О. Зілинському від 18 років довелося жити в чеському середовищі і працювати в чеських наукових установах, однак, незважаючи на це, від до останніх днів свого життя залишався щирим українським патріотом.

На початку 1950-х років, коли на Пряшівщині розпочалася так звана «українізація» культурного процесу, О. Зілинський теж активно до цього долучився. На курсах для вчителів новозаснованих українських шкіл у Бардієві та Ружбах він читав лек-

ції з української літератури й фольклору, брав участь в укладанні перших підручників і хрестоматій з української літератури. З них сотні учнів на Пряшівщині вперше ознайомилися з українським художнім словом.

Спілкуючись з учителями з українських сіл, він заохочував їх до збирання фольклору, і вони дійсно назбирали для нього багаті й цінні матеріали, здебільшого народні пісні, які й досі залишаються в рукописах <sup>2</sup>.

Проте співпраця О. Зілинського з Пряшівщиною тривала недовго. Разом з І. Панькевичем його було звинувачено в українському буржуазному націоналізмі й на кілька років припинено співробітництво з ним [41].

Опинившись поза співпрацею з українськими установами Пряшівщини, О. Зілинський анітрохи не полишав своєї наукової діяльності на полі українознавства, для якої в Празі мав досить сприятливі умови. Він використав їх повною мірою і через кілька років став кращим знавцем і найпродуктивнішим популяризатором української культури в Чехословаччині.

О. Зілинський часто репрезентував чехословацьку україністику на міжнародних славистичних конгресах і конференціях. І в літературознавстві, і у фольклористиці він був прихильником історично-порівняльного методу, однак цей метод ніколи не був для нього догмою. Вихований на традиціях празької лінгвістичної школи (І. Полівка, Тилле, Я. Мукаржовський, В. Матезіус), він був добре обізнаний і з модерними напрямками у філологічних дисциплінах, насамперед структуралізмом.

У 1953 році О. Зілинський одружився з Людмилою Клименко (1930) – донькою українського емігранта з Київщини та чешки – доньки залізничника з Німбурка. У 1954 році в них народився син Богдан, у 1957-му – донька Оксана. Людмила, не без впливу чоловіка, опанувала українську мову так, що стала українською письменницею та перекладачкою. Чеською мовою з української вона переклала понад 15 книжок, а збірка її дитячих оповідань «З пташиного словника» вийшла окремою книжкою [31]. У 1968 році Людмила взяла в нову сім'ю доньку Оксану, а син Богдан із власної волі залишився з батьком.

У серпні 1968 року О. Зілинський повіз сина до Києва. Показав Софійський Собор, Києво-Печерську лавру, Університет, вулицю Хрещатик, Музей Шевченка. Разом вони побували в Михайлини Коцюбинської, Івана Світличного, Григорія Кочура і ще в декого з українських дисидентів. З Києва вони завітали у Львів, де на третій день їхнього перебування (21 серпня) їх застала звістка про окупацію Чехословаччини військами Варшавського договору. З великими труднощами вони повернулися в Прагу.

---

<sup>2</sup> Машинописи текстів цих пісень, доповнені машинописами пісень батька (близько 1000 аркушів А-4), дружина О. Зілинського Єва Бісс-Зілинська після смерті чоловіка передала мені. На обкладинці рукою О. Зілинського написано: «Пісні з зах. України. 1-ий прим. І». Значну частину з них становлять записи Івана Зілинського з кінця XIX – початку XX ст. Деякі записані 1913 року за допомогою фонографа.

МИКОЛА МУШИНКА

---

На початку 1970-х років Орест зблизився з українською маляркою та письменницею Євою Бісс, яку знав раніше із частих подорожей на Пряшівщину. У 1974 році вони одружилися.

Єва була всебічно обдарованою письменницею і художницею з багатим життєвим досвідом. Вони мали багато спільних уподобань: обоє любили історію, літературу, музику, образотворче мистецтво, архітектуру, мандри. Під впливом Єви Орест набрав «нового дихання» і в науці. На жаль, ці взаємини були нетривалими. Вони обірвалися несподіваною смертю Ореста 1976 року.

Навколо смерті О. Зілинського й досі багато запитань. На початку липня 1976 року Орест і Єва поїхали у відпустку. У рекреаційному осередку Ведмежа Гора над штучним озером Земплінська Шишава (30 км від радянського кордону) вони винайняли приватну дачу, де Орест продовжував писати одну зі статей про балади, а Єва малювала пейзажі. 15 липня дружина вибралася портретувати свого знайомого в м. Михалівці, де планувала залишитися на 2–3 дні. Орест провів її до рейсового автобуса, але на дачу вже не повернувся. Через кілька днів його тіло знайшли в лісі с. Винне, за 2 км від дачі. Лікар констатував смерть від паралічу серця 17 липня 1976 року. Поховали його в м. Свиднику за участю найближчої рідні.

Про смерть ученого, який досліджував українську літературу та український фольклор, ні в пресі України, ні в українській пресі Словаччини не було жодної згадки. І тут, і там на його ім'я було накладено табу.

Утім, у чеській, словацькій та закордонній науковій пресі праці О. Зілинського дістали високу оцінку. З нагоди 60-ліття з дня народження О. Зілинського я опублікував у США окрему книжку «Науковець з душею поета» [45]<sup>3</sup>.

У 1993 році до 70-річчя з дня народження О. Зілинського в Словаччині було проведено Міжнародну наукову конференцію «Орест Зілинський і карпатознавство», на якій було зачитано 35 доповідей. Україну на цьому заході представляли Посол України Олександр Медовников, екс-посол Роман Лубківський, Тетяна Клищенко, Олександр Федорук та Микола Маричевський. До конференції було видано вибране зі знищеної збірки «Підбескидські народні балади» під назвою «Мала мати сина...» [25]. На жаль, на Пряшівщині опубліковано лише дві виголошені на конференції доповіді [29; 32] та звіт про її хід [54]. Того ж року в журналі «Народна творчість та етнографія» було вміщено статтю «Орест Зілинський і його внесок в українську фольклористику» [52]. Проте в українській фольклористиці і вона залишилася майже непоміченою.

Ставлення України до О. Зілинського змінилося 2013 року, коли Національна академія наук України в Києві з нагоди 90-ліття з дня народження вченого видала три

---

<sup>3</sup> У 1993 році видавець книжки митрополит української автокефальної православної церкви Мстислав (Скрипник) прислав у подарунок учасникам конференції «Орест Зілинський і карпатознавство» у Свиднику 50 примірників цієї книжки.

томи його наукових праць: однотомник «Літературознавчі праці» [27] та двотомник «Вибранні праці з фольклористики» [26].

До цього ювілею Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України видав і найвизначнішу працю О. Зілинського «Українські народні балади Східної Словаччини», яку читач має нагоду тримати в руках.

На цій праці я зупинюся детальніше, залучивши її до контексту ширшого зацікавлення автора жанром балад.

\*\*\*

Орест Зілинський почав цікавитися баладами вже на початку своєї наукової діяльності, будучи прихильником історично-порівняльного методу їх дослідження. У 1956 році на Міжнародній науковій конференції у Пряшеві (Словаччина) про чехословацько-українські взаємини він виголосив доповідь «Про взаємовідносини між українськими, чеськими та словацькими народними піснями» [5], у якій баладам присвятив окремий розділ [5, с. 221–236]. В українському фольклорі він виявив понад тридцять баладних сюжетів, що мають безпосередні або більш віддалені аналогії в чеських і словацьких баладах. Майже кожен із цих сюжетів дослідник піддав історично-стилістичному аналізу.

У тому ж, 1956, році О. Зілинський опублікував розвідку «Про українські та польські впливи у валашському [моравському. – М. М.] фольклорі» [1], у якій чимало уваги присвятив баладам. У ній уперше він застосував географічний метод дослідження шляхів міграції балад, за допомогою якого дійшов висновку, що спільні риси між баладами моравського Валашська та польськими баладами з'являються майже виключно на торговому шляху із Сілезії у Словаччину.

Питання шляхів залучення українського фольклору (включно з баладами) до чеської та німецької літератури О. Зілинський з'ясував у двох працях: «Українська народна пісня в ранніх німецьких перекладах і парафразах» [13] та «Українська народна пісня в чеському літературному розвитку» [15].

Історично-порівняльний метод дослідження фольклорних творів, широко пропагований радянською фольклористикою, аж ніяк не міг задовольнити О. Зілинського повною мірою, тому він приступив до його глибшого дослідження, а до певної міри й до ревізії. У праці «Про проблеми і методи дослідження історичного вивчення народних пісень» [3] він піддав критиці тодішні методологічні постулати, наголосивши, що фольклористи наприкінці 50-х років ХХ ст. допускаються тієї самої помилки, що й романтичні дослідники сто років тому, а саме: вони орієнтуються лише на вузьке коло фольклорних явищ, переважно на фольклорні твори, що з естетичного погляду є найдосконалішими. На його думку, народні пісні потрібно досліджувати аналітичною метою на основі нагромадження якомога більшої кількості їх варіантів. Цю тезу він документував на прикладі кількох сю-

жетів балад: про дочку-пташку, дочку-воїна, сестру-отруйницю, сестру, знайдену братами в корчмі, дівчину-дітозгубницю, тройзілля. Уже в цій ранній студії він підкреслив, що «балади безперервно розвивалися і деякі сюжети балад, що їх дослідники вважають прадавними, виникли в ХІХ столітті» [3, с. 206]. Ця думка повторюється і в ряді пізніших праць О. Зілинського. Наприклад, у розвідці «Психологічний паралелізм і його місце в розвитку пісенного стилю» [9] він спростував глибоко закорінений погляд про давнє походження цієї композиційної форми, часто застосованої і в народних баладах. На його думку, позитивний паралелізм є вже вищою формою поетичного мислення, яка у слов'янських народів могла виникнути не раніше ХVІІІ–ХІХ ст.

Неабияке значення для дослідження українських балад має доповідь О. Зілинського «Проблеми історичної класифікації слов'янських народних пісень» [14], зачитана 1968 року на VI Міжнародному з'їзді славистів у Празі. І тут він підкреслив нагальну потребу варіантного дослідження народних пісень. «Тільки у варіантному комплексі, – писав учений, – хоча би частково підхоплене історичне побутування пісні, ширина їх значеневих можливостей та структурних змін» [14].

Нові думки про народні балади карпатського циклу О. Зілинський висловив і в рецензії на три збірки народних балад карпатського регіону – Петра Лінтура із Закарпаття, Ольдржіха Сіроватки з Моравського Словацька та Соні Бурласової з Горегроння в Центральній Словаччині [18]. У вступі до цієї ґрунтовної рецензії О. Зілинський ще раз піддав критиці романтичні уявлення про генезу балад і наголосив на потребі їх *варіантного* дослідження, зародки якого він побачив у трьох рецензованих збірках.

Важливу роль при дослідженні шляхів міграції балад зі сходу на захід та навпаки О. Зілинський приписував якраз баладам карпатського циклу, головню з території, заселеної етнічною групою лемків.

Вершиною наукового доробку О. Зілинського про балади була його монографія «Українські народні балади Східної Словаччини». Із друкованих джерел, архівів та індивідуальних матеріалів збирачів фольклору (Андрія Дулеби, Михайла Шмайди, Єви Врабцової, Андрія Каршка, Миколи Мушинки та ін.) він із цієї невеличкої території (приблизно 3500 км<sup>2</sup>) придбав 485 текстів балад, у тому числі 136 самостійних баладних сюжетів та 255 мелодій. Така значна кількість балад дозволила йому на практиці продемонструвати пропагований ним принцип «варіантного дослідження балад». Із цим завданням він справився блискуче.

Весь зібраний матеріал він поділив на дві частини: «Основні тексти» (№ 1–254 б) та «Доповнюючі варіанти» (№ 255–479). Після кожного тексту навів місце запису, а в коментарях до кожної пісні, поданих у кінці збірки, подав порядковий номер балади та місце її запису, перелік текстових паралелей до цієї балади – українських та міжнародних, короткі оцінки означеної балади, ім'я та прізвище співака, його вік чи рік народження (якщо вони відомі), ім'я записувача тексту, мелодії та рік запису.



У другій частині коментаря про кожну баладу виділено спочатку відомості про записи балади в місцевостях, найближче пов'язаних з даною пісенною традицією, – Північній Лемківщині в Польщі, Воєводині (Бачки) в Сербії та Закарпатській області в Україні. Далі подано українські, словацькі, чесько-моравські, польські, білоруські та російські паралелі. Отже, коментарі О. Зілинського містять не сотні, а десятки тисяч даних. Сьогодні таку кількість можна було б досягнути за допомогою комп'ютера, а він усе це робив власноруч, виписуючи їх із численних джерел. У списку використаної літератури, який є складовою «Коментарів», наведено 240 публікацій з текстами балад.

На долученій карті Східної Словаччини О. Зілинський окреслив 118 населених пунктів, у яких записано балади, подані у збірці, причому з кожної місцевості наведена й кількість записаних балад. «Словник діалектних слів» містить понад 550 лексем, яких немає в українській літературній мові, а «Покажчик пісенних початків» в алфавітному порядку подає інципіти всіх 485 балад з їх порядковими номерами в книзі.

У такий спосіб упорядкований машинопис монографії зі всіма додатками О. Зілинський, згідно з раніше укладеною угодою, на початку 1970 року здав у Відділ української літератури Словацького педагогічного видавництва у Пряшеві у трьох примірниках. І директор, і редактори були захоплені працею і в установленому порядку вислали машинопис на внутрішнє рецензування трьом експертам: Б. Путілову в Ленінград, С. Бурласовій у Братиславу та мені. Усі три рецензії містили позитивні оцінки, і рукопис було підписано до друку. Ректор Вищої школи образотворчого мистецтва в Братиславі Дезидерій Миллий (за походженням українець) на замовлення видавництва ілюстрував книгу вісімнадцятьма прекрасними цілосторінковими кольоровими малюнками. Тексти книги було набрано, набір завершено, а О. Зілинський особисто здійснив три складні коректури верстки.

Увесь цей процес затягнувся до листопада 1971 року. А це вже був період глибокої «післясерпневої нормалізації», у рамках якої майже всі демократичні здобутки «Празької весни» були скасовані. Насамперед було відновлено політичну цензуру. Кожна праця перед запуском у виробництво після підписання відповідальним редактором до друку підлягала ще й ухвалі ідеологічною комісією Секретаріату Крайового комітету Комуністичної партії Словаччини в Кошице. Остання керувалася не фаховими критеріями, а ідеологічними. Вирішальне слово в ній мали директор Інституту марксизму-ленізму Іван Байцура та абсолювент Академії суспільних наук у Москві Юрій Гамрак (обидва – українці). Анонімний крайком партії (з яким вів переговори не О. Зілинський, а директор Пряшівського українського видавництва Михайло Дубай) спочатку вимагав, щоб зі вступної статті були викреслені імена М. Мушинки та М. Шмайди (обох їх було звільнено з роботи). Та з'ясувалося, що їхні імена часто фігурують у «Коментарях» при посиланнях на записані ними тексти балад. Остаточний вердикт ідеологічного відділу крайкому партії звучав: «Підбескидські балади Східної

Микола МУШИНКА

---

Словаччини» можуть вийти друком без вступної статті та коментарів, як анонімні твори «трудового народу».

З таким висновком О. Зілинський аж ніяк не міг погодитися. Його книгу було викреслено з видавничого плану, а весь набір фізично знищено. На щастя, авторovi вдалося «викрасти» з видавництва останню коректорську верстку своєї книги<sup>4</sup>. Видавництво, посилаючись на те, що книжка не була опублікована (а воно ніби з «вини автора» мало великі фінансові витрати з друкарським набором і версткою), відмовилося виплатити авторovi передбачуваний гонорар.

Оскільки директор видавництва не зміг (а точніше – не смів) пояснити авторovi справжньої причини такого варварського вчинку, О. Зілинський подав на видавництво скаргу до суду, і, на превелике диво, виграв справу. Йому виплатили весь гонорар з державного бюджету, однак машинописних текстів його праці не повернули. Безслідно пропали всі три примірники.

Усі старання О. Зілинського знайти видавця на «Українські народні балади Східної Словаччини» виявилися марними.

Скорочену версію вступної статті до знищеної збірки під назвою «Народні балади східнославацьких українців в їх інтернетнічних взаєминах» О. Зілинський опублікував 1973 року чеською мовою в журналі Словацької академії наук «Slovenský národopis»[20]. У Сербії було видано розвідку О. Зілинського про народні балади русинів Воєводини – переселенців зі Східної Словаччини із середини XVIII ст. [19].

Уже після смерті О. Зілинського, 1978 року, видавництво Словацької академії наук «Veda» («Наука») видало його монографію «Словацька народна балада в інтернетнічному контексті» [22]. Ця книга на 440 сторінках містить 40 основних словацьких балад інтернетнічної групи (тобто таких, що трапляються і в інших народів) та їхніх паралелей у словацькому, моравському, польському та українському фольклорі (загалом 220 балад, здебільшого з мелодіями), ґрунтовну вступну статтю [22, с. 11–89], детальні коментарії до кожної балади (с. 337–403) та грамплатівку зі зразками польових записів балад.

Словацька академія наук щороку виголошує три найліпші наукові праці з різних ділянок. У часі, коли в пресі України та в українській пресі Словаччини ім'я О. Зілинського невідільно було навіть згадувати, Словацьке етнографічне товариство при Словацькій академії наук у Братиславі визнало його книжку «Словацька народна балада в інтернетнічному контексті» найкращою публікацією з етнографії та фольклористики 1978 року і нагородило її Почесною грамотою та фінансовою премією. Гадаю, що ця оцінка не потребує коментарів. Вона переконливо засвідчує високу повагу словацьких науковців до спадщини свого українського колеги.

У тому ж, 1978, році вийшла у світ ще одна монографія О. Зілинського, присвячена баладам, – «Народні балади в області Західних Карпат...» [23]. Видала її Чехословаць-

---

<sup>4</sup> Другу, неповну, коректорську верстку книги О. Зілинського разом з кольоровими відбитками ілюстрацій Д. Миллого мені вдалося роздобути з друкарні.



ка академія наук у Празі. Це каталог балад західнокарпатського регіону (словаків, чехів, поляків та українців), опрацьований надзвичайно старанно. Варто нагадати, що каталог О. Зілинського містить посилання на 2039 записів балад та 282 наукові студії окремих балад. Щодо всебічності, ґрунтовності та вичерпності опрацювання баладних сюжетів книга О. Зілинського не має аналогів у слов'янській фольклористиці.

Ці дві посмертні книги О. Зілинського отримали позитивну оцінку в західнослов'янській фаховій пресі. Про них із захопленням писали чеські, словацькі та польські дослідники балад. Лише українська преса (за винятком варшавської «Нашої культури») не подала жодної замітки про них, хоч саме український матеріал тут переважає.

У 1986 році Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського Академії наук УРСР видав монографію О. Дея «Українська народна балада»<sup>5</sup>. У ній ім'я О. Зілинського згадано лише один раз із критикою його системи класифікації (с. 60) та ще у двох примітках (с. 28, 40). В академічному двотомнику «Балади», теж упорядкованому О. Деєм (серія «Українська народна творчість», 1987 та 1988 рр.), ім'я О. Зілинського згадано лише в примітці до пісні «Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш» (с. 425)<sup>6</sup>.

У спадщині О. Зілинського збереглися завершені рукописи двох його праць про балади, написані безпосередньо перед смертю (у квітні та червні 1976 р.) польською мовою: «Polska, slowacka a lemowska ballada ludowa. Próba porównania» [26, с. 425–450] та «Stosunki interetniczne w balladach ludowych polskiego Śląska» (18 машинописних сторінок досі не опубліковано).

\*\*\*

Я подав огляд лише невеличкого сегмента фольклористичних зацікавлень Ореста Зілинського – його праць про українські балади. Проте й цей огляд засвідчує, що йдеться про непересічного українського фольклориста. Не менш цікаві студії можна було б подати про нього як про дослідника історії української фольклористики, народної обрядовості, українських дум, історичних пісень, віршів так званих народних поетів тощо. Джерельним матеріалом для таких студій може послугувати двотомник «Вибраних праць з фольклористики» О. Зілинського [26].

Постає питання: що було причиною негативного ставлення офіційних наукових органів Радянської України до О. Зілинського? Адже до 1965 року він друкувався і в

<sup>5</sup> Дея О. І. Українська народна балада. – К., 1986. – 262 с.

<sup>6</sup> Готуючи до друку збірник «Балади. Кохання та дошлюбні взаємини» (К., 1987), О. Дей, знаючи, що я маю верстку знищеної збірки «Українські народні балади Східної Словаччини», звернувся до мене з проханням запозичити йому цю працю. Я погодився за умови, що в праці О. Дея всі матеріали О. Зілинського будуть опубліковані під його іменем і буде наведено джерело – знищена збірка О. Зілинського. О. Дей на таку умову не погодився, і я йому верстки не вислав.

МИКОЛА МУШИНКА

---

українській радянській пресі, а за внесок у шевченкознавство навіть був нагороджений Шевченківською медаллю<sup>7</sup>. Головна причина полягає в тому, що своїми науковими працями він на багато років випередив офіційну українську науку. У літературознавстві [27] на хвилях «Празької весни» другої половини 1960-х років він публікував статті про українських письменників «Розстріляного відродження», видав антологію творів «поетів-шістдесятників» чеською мовою та заперечував тезу про «класовість», «партійність», «пролетарський інтернаціоналізм» української літератури, а також не вважав соціалістичний реалізм «найвищим методом художньої творчості». У фольклористиці [26] він пропагував нові методи дослідження (скажімо, «варіантний метод»), не визнавав штучних творів «радянського фольклору» народною творчістю, досліджував творчість репресованих фольклористів (Катерини Грушевської), співпрацював з українцями Наукового товариства ім. Т. Шевченка в Парижі та Українським науковим інститутом Гарвардського університету тощо.

Утім, найбільша «провина» О. Зілинського перед радянською україністикою полягала ось у чому: у 1968 році він був одним з ініціаторів заснування Міжнародної асоціації україністів. Думка про це виникла у Пряшеві на семінарі «Розвиток україністики в соціалістичних країнах» у червні 1968 року. На цьому семінарі було обрано підготовчий комітет нової організації, до складу якого ввійшов і О. Зілинський. Йому було доручено на VI Світовому з'їзді славістів у Празі в серпні 1968 року (у якому брало участь 1500 науковців із 26 країн світу) влаштувати зустріч україністів – учасників з'їзду, а на ній подати на затвердження проект заснування МАУ. Зустріч зі згоди голови з'їзду Б. Гавранека було призначено на 13 серпня. У ній взяли участь україністи дев'ятох країн. Голова делегації УРСР Іван Білодід заборонив своїм членам брати участь у зустрічі і вислав на неї двох членів (Віталія Русанівського та Григорія Вєрвеса), які відразу після виступу О. Зілинського жорстко опонували йому, мовляв запропонована асоціація матиме антирадянський і буржуазно-націоналістичний характер, а радянські україністи, маючи свій Український комітет славістів та Комітет культурних зв'язків з українцями за кордоном, ніколи не погодяться з її заснуванням. На знак протесту вони демонстративно залишили залу засідань<sup>8</sup>. З того часу і до самої смерті науковця (та ще й довго після смерті) на ім'я О. Зілинського було накладено табу в Україні і на Пряшівщині.

---

<sup>7</sup> Незважаючи на таку високу оцінку, до «Шевченківського словника» (К., 1968) його ім'я не потрапило.

<sup>8</sup> Через двадцять років, у червні 1989-го, Міжнародну асоціацію україністів було засновано в італійському м. Геркуланум з ініціативи Академії наук України. Її першим головою став той же В. Русанівський, який виступив проти її заснування 1968 року в Празі. Нині МАУ об'єднує україністичні організації тридцяти однієї країни. Від 2008 року її очолює директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології Національної академії наук України Ганна Скрипник.

## ПРАЦІ ОРЕСТА ЗІЛИНСЬКОГО ПРО БАЛАДИ ТА СПОРІДНЕНІ З НИМИ НАРОДНІ ПІСНІ

1. *Zilynskyj O.* O ukrajinských a polských vlivech ve valašském písňovém folklóru // Národopisný věstník Československý. – Praha, 1956. – 33. – S. 173–192.
2. *Zilynskyj O.* O skutečném postavení tzv. «obřadních» písní v písňovém folklóru // Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci. Jazyk a literatura. – 1957. – IV. – S. 101–121<sup>9</sup>.
3. *Zilynskyj O.* O problémech a metodě historického studia lidových písní // Československá rusistika. – Praha, 1957. – Č. 2. – S. 177–206<sup>10</sup>.
4. *Zilynskyj O.* Píseň o hořící lipce // Slovenský národopis. – Bratislava, 1959. – Č. 3. – S. 356–376<sup>11</sup>.
5. *Зілинський О.* Про взаємовідносини між українськими, чеськими та словацькими народними піснями // З історії чехословацько-українських зв'язків. – Братислава, 1959. – С. 198–252<sup>12</sup>.
6. *Зілинський О.* Іван Франко – ранній дослідник лемківської пісні // Наше слово. – Варшава, 1973. – Ч. 35–41. – Завжди с. 5<sup>13</sup>.
7. *Зілинський О.* Віршована форма старовинної української народної пісні про Стефана воеводу // Народна творчість та етнографія. 7. – 1963. – Чис. 1. – С. 116–118<sup>14</sup>.
8. *Зілинський О.* Український фольклор у слов'янських літературах / доповідь української делегації на V Міжнародному з'їзді славістів у Софії (співавтори: О. І. Дей, Р. П. Кирчів, Н. С. Шумада). – К., 1963. – 64 с.<sup>15</sup>
9. *Зілинський О.* Психологический параллелизм и его место в развитии песенного стиля // Slavia. 32. – Praha, 1963. – 1. – S. 70–84<sup>16</sup>.
10. *Зілинський О.* Історичні та жанрові риси пісні про Стефана воеводу // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. – Пряшів, 1965. – Т. 1. – С. 214–222<sup>17</sup>.
11. *Zilynskyj O.* K dějinám východoslovanské písně o důstojníkovi, sluhovi a dívce // Slavia. 36. – Praha, 1967. – Č. 2. – S. 312–320<sup>18</sup>.

<sup>9</sup> Тут між обрядовими піснями автор виявляє також балади. Передрук: [26, кн. 2, с. 110–128].

<sup>10</sup> Тут розглянуто також методику дослідження балад.

<sup>11</sup> Ідеться про баладу. Передрук: [26, кн. 2, с. 85–107].

<sup>12</sup> Окремий розділ присвячено баладам. Передрук: [26, кн. 2, с. 3–84].

<sup>13</sup> У додатку до статті опубліковано добірку балад. Передрук: [26, кн. 1, с. 34–44].

<sup>14</sup> Вступ до невідомої статті Ф. Колесси, рукопис якої О. Зілинський виявив в архіві свого батька Івана Зілинського. Ф. Колесса, як і інші дослідники (за винятком О. Зілинського), вважав пісню про Стефана воеводу баладою.

<sup>15</sup> О. Зілинському належать розділи про чесько-українські та словацько-українські взаємини у фольклорі, включаючи балади.

<sup>16</sup> Передрук: [26, кн. 2, с. 152–167].

<sup>17</sup> Автор залучає цю пісню до жанру балад. Передрук: [26, кн. 2, с. 142–151].

<sup>18</sup> Варіант пісні про Стефана воеводу.

12. *Zilynskyj O.* Proměnlivost lidových dramatických her // Národopisný věstník československý. – Praha, 1968. – 2. – S. 199–214<sup>19</sup>.
13. *Zilynskyj O.* Ukrajinská lidová píseň v ranných německých překladech a parafrázích // *Slavia*. 37. – Praha, 1968. – Č. 2. – S. 335–342<sup>20</sup>.
14. *Zilynskyj O.* Problémy historické klasifikace slovanských lidových písní // Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů v Praze. – Praha, 1968. – S. 197–205<sup>21</sup>.
15. *Zilynskyj O.* Ukrajinská lidová píseň v českém literárním vývoji // Sto padesát let česko-ukrajinských literárních styků. – Praha, 1968. – S. 5–14<sup>22</sup>.
16. *Zilynskyj O.* Historický vývoj dramatických lidových her u západních a východních Slovanů // *Český lid*. 55. – Praha, 1968. – Č. 2/3. – S. 180–187<sup>23</sup>.
17. *Zilynskyj O.* Skomoroši a tradice lidových her a balad // *Slavia*. 41. – Praha, 1972. – Č. 2. – S. 136–152<sup>24</sup>.
18. *Zilynskyj O.* Nová edice lidových balad z Karpatské oblasti // *Slavia*. 42. – Praha, 1972. – S. 338–344<sup>25</sup>.
19. *Зелинський О.* Народні балади бачванських Руснакох // Шветлосц. II. – Нови Сад, 1973. – Ч. 4. – С. 469–482.
20. *Zilynskyj O.* Lidové balady východoslovenských Ukrajinců v jejich interetnických vztazích // *Slovenský národopis*. – Bratislava, 1974. – 22. – S. 17–45<sup>26</sup>.
21. *Зілінський О.* Обрядові пісні села Красна на Лемківщині // Наше слово. – Варшава, 1975. – Ч. 31, 32, 34–37. – С. 5<sup>27</sup>.
22. *Zilynskyj O.* Slovenská ľudová balada v interetnickom kontexte // *Klenotnica slovenskej ľudovej kultury*. – Bratislava, 1978. – Zv. 12. – 440 s.<sup>28</sup>
23. *Zilynskyj O.* Lidové balady v oblasti západních Karpat. Interetnická skupina // *Studie Československé akademie věd*. – Praha : Academie – nakladatelství ČSAV, 1978. – Č. 1. – 140 s.
24. *Zilynskyj O.* Interetnické vztahy v lidových baladách Západních Karpat // *Interetnické vztahy vo folklóre Karpatskej oblasti*. – Bratislava, 1980. – S. 193–206<sup>29</sup>.
25. *Зілінський О.* Мала мати сина. Народні балади русинів-українців Пряшівщини / упорядкув., вступ. стаття та післямова М. Мушинки. – Пряшів, 1993. – 46 с.<sup>30</sup>

<sup>19</sup> Між ними є й балади. Передрук: [26, кн. 2, с. 235–250].

<sup>20</sup> Передрук: [26, кн. 2, с. 203–212].

<sup>21</sup> Пропозиція щодо нової класифікації балад. Передрук: [26, кн. 2, с. 181–194].

<sup>22</sup> Переклади українських балад автор знаходить у збірнику «Kytice z národních písní slovanských» (1874) та в інших пісенниках. Високо цінує, зокрема, книжку Й. Вондрачка «Lidové balady karpatoruské» (1938). Передрук: [26, кн. 2, с. 195–202].

<sup>23</sup> Розглянуто ігри з баладним контекстом. Передрук.: [26, кн. 1, с. 251–267].

<sup>24</sup> Передрук: [26, кн. 1, с. 321–339].

<sup>25</sup> Передрук: [26, кн. 2, с. 279–286].

<sup>26</sup> Передрук: [26, кн. 2, с. 326–363].

<sup>27</sup> Між ними є й балади. Передрук: [26, кн. 2, с. 357–370].

<sup>28</sup> Передрук: [26, кн. 2, с. 378–424].

<sup>29</sup> Передрук: [26, кн. 2, с. 364–377].

<sup>30</sup> Зі знищеної збірки Ореста Зілінського.

26. *Зілинський О.* Вибрані праці з фольклористики. У 2 кн. / [голов. ред. Г. Скрипник; упоряд. М. Мушинка]; НАН України, МАУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2013. – Кн. 1. – 388 с.; Кн. 2. – 580 с. – До 90-річчя з дня народження О. Зілинського.
27. *Зілинський О.* Літературознавчі праці / упоряд. М. Мушинка, Р. Радичевський. – К., 2013. – 672 с.

## ЛІТЕРАТУРА ПРО ОРЕСТА ЗІЛИНСЬКОГО

28. *Бісс-Зілинська Є.* Кілька слів про автора цієї книги // *Зілинський О.* Антологія української лірики. – Торонто, 1978. – Ч. 1. – С. 7–14.
29. *Дулеба А.* Пісні-балади як головний атрибут фольклористики Ореста Зілинського // Науковий збірник Музею українсько-руської культури в Свиднику. – Пряшів, 1998. – № 21. – С. 452–457.
30. *Євсеєнко І.* Зілинський Орест // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3. – С. 360.
31. *Зілинська Л.* З пташиного словника. – Пряшів, 1968. – 67 с.
32. *Кирчів Р.* Орест Зілинський і розробка проблем загальнонаціонального контексту фольклору // Народна творчість та етнографія. – 1994. – № 1.
33. *Кирчів Р.* Внесок Ореста Зілинського в розробку проблеми загальнонаціонального контексту фольклору українців Карпат // Науковий збірник Музею українсько-руської культури в Свиднику. – Пряшів, 1998. – Т. 21. – С. 445–451.
34. *К[овач] Ф.* Зілинський Орест // Краєзнавчий словник русинів-українців «Пряшівщина». – Пряшів, 1999. – С. 148.
35. *Копиленко Л.* На світових обширах. – К., 1971.
36. *Кубійович В.* Етнічні групи південнозахідньої України (Галичини) на 1.1. 1939. – Wiesbaden, 1983<sup>31</sup>.
37. *Лаката А.* Фольклористичний фонд Др. О. Зілинського, канд. наук. Каталог бібліотечних фондів III. – Свидник, 1977. – 177 с.<sup>32</sup>
38. *Лесняк В.* Проф. д-р Іван Зілинський // Свобода – український щоденник. – Нью-Джерсі, 1959. – 30. – С. 4.
39. *Магочій П. Р.* Зілинський Орест // Енциклопедія історії та культури карпатських русинів. – Ужгород, 2010. – С. 247.
40. *Мушинка М.* Новий збірник О. Зілинського [рец. на: 150 років чесько-українських зв'язків (Прага, 1968)] // Нове життя. – Пряшів, 1969. – № 6. – С. 5 (б. п.).
41. *Мушинка М.* Орест Зілинський і Пряшівщина. До недожитого 70-ліття від дня народження // Дукля. – 1993. – № 3. – С. 24–39;
42. *Мушинка М.* Орест Зілинський і Польща // Наша культура. – Варшава, 1978. – № 4 (228). – С. 7.
43. *Мушинка М.* Життя і наукова діяльність Ореста Зілинського // *Зілинський О.* Антологія української лірики. – Торонто, 1978. – Ч. I. – С. 389–420.

<sup>31</sup> У 1945–1947 роках усіх українців Кривої було депортовано в Радянський Союз та Західну Польщу.

<sup>32</sup> 1131 позиція.

44. *Мушинка М.* Дві посмертні книжки О. Зілинського [рец. на: *Ludové balady Západních Karpat (Praha, 1978)*; *Slovenské ľudové balady v internetnickom kontexte (Bratislava, 1978)*] // *Наша культура*. – Варшава, 1980. – № 1. – С. 14–15.
45. *Мушинка М.* Науковець з душою поета. До 60-річчя від народження Ореста Зілинського. – С. Бавнд-Брук, 1983. – 58 с.
46. *Мишинка М.* Prínos Oresta Zilinského pre výskum slovanskej ľudovej balady // *Slovenský národopis*. – Bratislava, 1984. – Č. 1. – S. 155–162.
47. *Мушинка М.* Україніст із золотої Праги // *Слово і час*. – 1993. – № 11. – С. 35–37.
48. Невідома стаття Ореста Зілинського про Олександра Духновича // *Олександр Духнович і слов'янський світ. Програма наукової конференції*. – Ужгород, 1993. – С. 42.
49. *Мушинка М.* Наукова конференція «Орест Зілинський і карпатознавство» // *Дукля*. – 1993. – № 6. – С. 44–46.
50. *Мушинка М.* На пошанування пам'яті Ореста Зілинського // *Християнський голос*. – Мюнхен, 1993. – № 19. – С. 2.
51. *Мушинка М.* Вшанування пам'яті Ореста Зілинського // *Вільне слово*. – Бухарест, 1993. – № 90. – С. 4.
52. *Мушинка М.* Орест Зілинський і його внесок в українську фольклористику. До 70-річчя від дня народження // *Народна творчість та етнографія*. – 1993. – № 5–6. – С. 26–34.
53. *Мушинка М.* Орест Зілинський і карпатознавство // *Українська діаспора*. – К., 1994. – Ч. 5. – С. 82–91.
54. *Мушинка М.* Звіт про роботу міжнародної наукової конференції «Орест Зілинський і карпатознавство» // *Науковий збірник Музею українсько-руської культури у Свиднику*. – Пряшів, 1998. – Т. 21. – С. 441–444.
55. *Мушинка М.* Зілинський Орест // *Енциклопедія сучасної України*. – К., 2010. – Т. 10. – С. 585.
56. *Мушинка М.* Орест Зілинський (1923–1976): Життя та внесок у літературознавство і фольклористику // *Зілинський О. Літературознавчі праці / упоряд. М. Мушинка, Р. Радишевський*. – К., 2013. – С. 626–667.
57. *Мушинка М.* Повернення Ореста Зілинського в Україну // *Зілинський О. Вибрані праці з фольклористики. У 2 кн. / [голов. ред. Г. Скрипник ; упоряд. М. Мушинка] ; НАН України, МАУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського*. – К., 2013. – Кн. 1. – 388 с.; Кн. 2. – 580 с. – До 90-річчя з дня народження О. Зілинського. – С. 566–575.
58. *Неврлий М., Шевчук В.* Зілинський Орест // *Українська літературна енциклопедія*. – К., 1990. – Т. 2. – С. 268–269.
59. *Неврлий М.* Орест Зілинський як літературознавець // *Сучасність*. – 1994. – № 11.
60. *Радишевський Р.* Літературознавчі студії Ореста Зілинського // *Зілинський О. Літературознавчі праці / упоряд. М. Мушинка, Р. Радишевський*. – К., 2013. – 672 с. – С. 3–21.
61. *Скрипник Г.* Видатний україніст із Чехії // *Зілинський О. Вибрані праці з фольклористики. У 2 кн. / [голов. ред. Г. Скрипник ; упоряд. М. Мушинка] ; НАН України, МАУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського*. – К., 2013. – Кн. 1. – 388 с.; Кн. 2. – 580 с. – До 90-річчя з дня народження О. Зілинського. – С. 5–19.



## ЗМІСТ

СКРИПНИК Г. Українські народні балади  
в науковій інтерпретації Ореста Зілинського:  
регіональний та інтеретнічний контексти (*Передмова*) .....3

**ЗІЛИНСЬКИЙ О.**

### **УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ СХІДНОЇ СЛОВАЧЧИНИ**

ВСТУП..... 13

#### **ПІДБЕСКИДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ**

Що таке народна балада?..... 16  
Історія збирання й дослідження балад східнославацьких українців ..... 20  
Носії баладної традиції..... 24  
Відбиття дійсності в баладах східнославацьких українців ..... 26  
Стильові властивості..... 34  
Історичне наверстування матеріалу..... 37  
Зовнішні пов'язання наших балад..... 43  
Місцевий вклад..... 50

#### **ОСНОВНІ ТЕКСТИ**

ПЕРЕРОДЖЕННЯ В РОСЛИНИ І ПТАХІВ..... 54  
    Мати зачаровує сина в явора..... 54  
    Мати зачаровує невістку в тополю ..... 56  
    Дівчина повертається зозулею до матері ..... 57  
    Нешчасливо одружена дочка посилає до матері паву..... 60  
  
ВТРУЧАННЯ НАДПРИРОДНИХ СИЛ ..... 61  
    Грішна дівчина вмирає за наказом Христа ..... 61  
    Чорт несе грішну дівчину в пекло..... 61  
    Ангели переносять бідну вдову до неба ..... 67

---

ЗУСТРІЧІ З МЕРТВИМИ .....	68
Мертвець гостем у милої.....	68
Сокіл прилітає до мертвої милої на цвинтар .....	70
Подорожний знаходить милу на цвинтарі .....	71
Козак, повернувшись з України, знаходить милу на цвинтарі.....	74
Коханець, передчуваючи лихо, приїжджає до мертвої милої та вбиває себе .....	76
Коханці, роз'єднані матір'ю, поєднуються по смерті .....	84
Зраджена мила приходить по смерті до милого.....	91
Сирота розмовляє з мертвою матір'ю.....	92
Сироти, переслідувані мачухою, скаржаться мертвій матері .....	93
Після розмови з матір'ю ангели забирають сиріт до неба .....	96
ЖІНКА ВБИВАЄ ЧОЛОВІКА АБО БРАТА.....	100
Пані вбиває пана .....	100
Сестра труїть брата .....	102
ЧОЛОВІК УБИВАЄ ЖІНКУ.....	111
Розбійник убиває жінку .....	111
Селянин убиває жінку з удовиної намови .....	116
Чоловік, що вернувся з дороги, вбиває жінку за невірність .....	120
КОХАНЕЦЬ УБИВАЄ КОХАНКУ .....	121
Коханець-воєк позбувається супутниці .....	121
Юнак стинає дівчину, що одружилася з іншим, обманувши його.....	123
Парубок Матвій убиває Магдалину при прощанні на луках .....	127
Воєк застрелює дівчину, що зрадила його .....	133
Коханець, повернувшись з чужини, вбиває милу, заручену з іншим .....	134
КОХАНКА ВБИВАЄ КОХАНЦЯ.....	136
Дівчина труїть хлопця, запросивши його до себе.....	136
Дівчина труїть хлопця на вечерницях .....	143
МАТИ ВБИВАЄ СИНОВУ КОХАНКУ, НЕВИСТКУ, СИНА, ВЛАСНУ ДОЧКУ.....	144
Мати дає стяти вагітну коханку сина в його неприсутності .....	144



---

Мати труїть невістку в несприсутності сина .....	145
Хресна мати труїть майбутню невістку, син покінчує з життям .....	147
Мати труїть невістку й сина .....	149
Мати труїть замість приведеної невістки сина (I) .....	151
Мати труїть замість приведеної невістки сина (II) .....	154
Мати труїть власну дочку.....	156
<b>МАТИ ВБИВАЄ ДИТИНУ .....</b>	<b>157</b>
Дівчина закопує дитину в гаю .....	157
Дівчина кидає дитину в кущі або в воду .....	158
Рибалки знаходять покинену дитину .....	162
Дівчині стинають голову за згублення дитини .....	165
Дівчина топить дитину з намови парубка .....	166
Вдова-кріпачка топить дитину .....	166
<b>ІНШІ ВБИВСТВА ТА ПОРАНЕННЯ.....</b>	<b>170</b>
Брати вбивають сестриноного коханця .....	170
Розбійники вбивають пастуха .....	171
Жінка розбійника впізнає хустку вбитого брата .....	172
Мисливець застрелює дівчину .....	172
Дівчину труять на весіллі .....	173
Дівчина поранює парубка .....	175
Дівчина безуспішно рятує пораненого юнака .....	175
<b>СМЕРТЬ УБИВНИКА, РОЗБІЙНИКА Й ЧУМАКА.....</b>	<b>176</b>
Юнака, що вбив свою милу, ведуть на шибеницю .....	176
Дівчина оплакує повішеного розбійника .....	177
Смерть Довбуша .....	178
Смерть чумака .....	179
<b>САМОГУБСТВА .....</b>	<b>181</b>
Жінка п'яниці кидається в Дунай .....	181
Дівчина топиться з туги за померлим милим .....	182
Пара розділених коханців покінчує життя самогубством у Дунаю .....	182
Зведена дівчина кидається під поїзд .....	183

---

ПРОВІДИ НА ВІЙНУ, ВОЄННИЙ ПОДВИГ, ДЕЗЕРЦІЯ.....	185
Дівчина стає славним воїном .....	185
Вояк прощається з рідними й товаришами.....	187
Близькі прощаються зі схопленим рекрутом.....	189
Дівчина, якій забрали милого в рекрути, вступає в монастир .....	190
Схоплений дезертир сидить у тюрмі й дочікується визволення.....	191
Дезертира страчують на шибениці.....	192
ДОЛЯ ПОЛОНЯНОК.....	194
Полонянка випробовує любов свого покорителя .....	194
Дівчат ведуть у турецький полон.....	195
Дівчина-бранка обіцяє викуп .....	196
ПОРАНЕННЯ Й СМЕРТЬ НА ВІЙНІ.....	197
Брат (син) не вертається з війни .....	197
Члени родини розмовляють з пораненим вояком .....	203
Кінь післанцем від убитого вояка .....	208
Милий не повертається з війни.....	209
Поранений на війні повертається птахом до милої та вмирає в неї .....	212
Вмираючий вояк прощається з родиною.....	214
Трое дівчат знаходять убитого козака .....	216
Вояк гине в Першій світовій війні .....	217
Вояк на російському фронті скаржитись жінці на воєнну долю .....	220
Воякові відрізують ногу.....	221
Дівчина шукає в чужині вбитого вояка.....	222
Дівчину поранює куля .....	224
Батьки вмирають з жалю над убитим сином .....	225
НЕСПОДІВАНІ ЗУСТРІЧІ КРОВОЗМІЩЕННЯ.....	227
Вояк випробовує вірність милої (I).....	227
Вояк випробовує вірність милої (II).....	228
Брат-подорожний збирається ночувати з непізнаною сестрою.....	230
Мати намовляє непізнаних синів до одруження з нею.....	232
Брати-розбійники вбивають шурина й знеславлюють непізнану сестру ...	234
Брати-розбійники розпізнають сестру.....	236

---

ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ.....	237
Дівчина здобуває за розбитий дзбанок пана.....	237
Дівчина здобуває парубка чарами .....	239
Юнак здобуває дівчину, притворившись мертвим.....	240
Зузана проганяє короля-зальотника.....	243
Потопаюча дівчина відкидає допомогу, обумовлену одруженням.....	243
Дівчина забуває збудити коханця-вояка.....	244
Хвора пані обманює пана з вояком .....	245
Молода жінка обманює старого мужа (I) .....	246
Молода жінка обманює старого мужа (II) .....	248
Піп віддає панові попадю за гроші і втрачає її .....	249
Католицький священник залицяється до дівчини .....	250
Голубку розлучили з голубом .....	251
ЛЮБОВНА ЗРАДА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ.....	253
Мужчина, переодягнений за жінку, зводить дівчину .....	253
Дівчина платить вінком за польову шкоду.....	253
Кавалір зраджує дівчину після спільно проведеної ночі .....	260
Парубок зводить дівчину після гри в карти .....	261
Козак зводить дівчину, що шукає дороги в лісі .....	264
Шугай зводить дівчину біля річки .....	266
Гуляючи з гусарами, дівчина придбала дитину .....	267
Козак зводить погано виховану дівчину при гулянні.....	267
Вояк платить дівчині за зведення талярами.....	269
Дівчина жаліється на звідника – молодого пана.....	271
Дівчина шукає в Дунаю втрачений вінок.....	272
Католицький священник зводить дівчину.....	272
Жандарм зводить дівчину.....	273
Козаки квартирують у дівчини, що колише нешлюбну дитину.....	274
Батько пробує відкупитися від своєї дитини.....	274
ВТЕЧА З КОХАНЦЕМ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ.....	278
Чужинці викрадають дівчину з корчми і спалюють її в лісі.....	278
Мандрівні шевці викрадають у майстра жінку .....	280
Дівчина втікає з дому з козаком .....	281
Дівчина, що втекла з козаком, думає про свою долю.....	282
Мандрівні мазури забирають дівчину з собою.....	283

---

НЕЗГОДИ В РОДИНІ.....	286
Сирота, що стала жінкою короля, переносить інтриги й переслідування.....	286
Сестра невдячна до брата.....	287
Багач продає жінку розбійникам.....	289
Чоловік провчає лїнїву жінку.....	290
Члени родини заступаються за скрївджену жінку.....	291
Жінка покидає нелюбого чоловіка.....	293
Мати не дозволяє синові взяти вдову.....	296
Вдова розбиває подружжя.....	297
ЕМІГРАЦІЯ.....	299
Емігрант, що виїхав в Америку проти волї милої, застає її відданою.....	299
Емігранта вбиває в Америці поїзд.....	301
Жінка розшукує в Америці вбитого мужа.....	302
Жінка в краю зраджує чоловіка-емігранта.....	303
Поворотець загибає на морі.....	305
Емігрант щасливо повертається додому.....	307
Поворотець застає жінку вагітною й покидає її.....	309

### ДОПОВНЮЮЧІ ВАРІАНТИ

ПЕРЕРОДЖЕННЯ В РОСЛИНИ І ПТАХІВ.....	312
Мати зачаровує сина в явора.....	312
Дівчина повертається зозулею до матері.....	314
Одружена дочка посилає до матері паву.....	318
ВТРУЧАННЯ НАДПРИРОДНИХ СИЛ.....	320
Чорт несе грїшну дівчину в пекло.....	320
ЗУСТРІЧІ З МЕРТВИМИ.....	324
Мертвець гостем у милої.....	324
Сокїл прилітає до мертвої милої на цвинтар.....	326
Подорожній знаходить милу на цвинтарі.....	329

---

Коханець, передчуваючи лихо, приїжджає до мертвої милої та вбиває себе .....	331
Коханці, роз'єднані матір'ю, поєднуються по смерті .....	340
Сирота розмовляє з мертвою матір'ю.....	356
Сироти, переслідувані мачухою, скаржаться мертвій матері .....	357
Після розмови з матір'ю ангели забирають сиріт до неба .....	359
<b>ЖІНКА ВБИВАЄ ЧОЛОВІКА АБО БРАТА.....</b>	<b>362</b>
Пані вбиває пана .....	362
Сестра труїть брата (жінка чоловіка).....	364
<b>ЧОЛОВІК УБИВАЄ ЖІНКУ .....</b>	<b>378</b>
Розбійник убиває жінку .....	378
Селянин убиває жінку з вдовиної намови .....	388
<b>КОХАНЕЦЬ УБИВАЄ КОХАНКУ .....</b>	<b>401</b>
Коханець-воєк позбувається супутниці.....	401
Юнак стинає дівчину, що одружилася з іншим, обманувши його.....	402
Парубок Матвій вбиває Магдалину при прощанні на луках .....	403
Коханець, повернувшись з чужини, вбиває милу, заручену з іншим.....	405
<b>КОХАНКА ВБИВАЄ КОХАНЦЯ.....</b>	<b>406</b>
Дівчина труїть хлопця, запросивши його до себе .....	406
<b>МАТИ ВБИВАЄ СИНОВУ КОХАНКУ, НЕВІСТКУ, СИНА, ВЛАСНУ ДОЧКУ .....</b>	<b>422</b>
Хресна мати труїть майбутню невістку, син покінчує з життям.....	422
Мати труїть замість приведеної невістки сина (I) .....	424
Мати труїть замість приведеної невістки сина (II).....	428
Мати труїть власну дочку.....	433
<b>МАТИ ВБИВАЄ ДИТИНУ .....</b>	<b>435</b>
Дівчина кидає дитину в кущі або в воду .....	435
Рибалки знаходять покинену дитину.....	438

---

ІНШІ ВБИВСТВА ТА ПОРАНЕННЯ .....	442
Вдова-кріпачка топить дитину.....	442
Брати вбивають сестриного коханця .....	442
Розбійники вбивають пастуха .....	445
Мисливець застрілює дівчину .....	445
Дівчина безуспішно рятує пораненого юнака .....	446
СМЕРТЬ РОЗБІЙНИКА І ЧУМАКА.....	448
Дівчина оплакує повішеного розбійника.....	448
Смерть Довбуша .....	449
Смерть чумака.....	450
САМОГУБСТВА .....	452
Жінка п'яниці кидається в Дунай.....	452
ПРОВІДИ НА ВІЙНУ, ВОЄННИЙ ПОДВИГ, ДЕЗЕРЦІЯ.....	454
Дівчина стає славним воїном .....	454
Близькі прощаються зі схопленим рекрутом.....	455
Дівчина, якій забрали милого в рекрути, вступає в монастир .....	456
ДОЛЯ ПОЛОНЯНОК .....	457
Дівчат ведуть у турецький полон.....	457
ПОРАНЕННЯ Й СМЕРТЬ НА ВІЙНІ.....	458
Брат (син) не вертається з війни .....	458
Члени родини розмовляють з пораненим вояком.....	459
Милий не повертається з війни.....	460
Поранений на війні повертається птахом до милої та вмирає в неї.....	463
Вмираючий вояк прощається з родиною.....	464
Вояк гине в Першій світовій війні .....	467
НЕСПОДІВАНІ ЗУСТРІЧІ, КРОВΟΣУМІШКА.....	470
Брат-подорожний збирається ночувати з невідомою сестрою.....	470
Мати намовляє невіданих синів до одруження з нею.....	471

---

ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ.....	474
Дівчина здобуває за розбитий дзбанок пана.....	474
Дівчина здобуває парубка чарами .....	476
Молода жінка обманює старого мужа (I).....	476
Голубку розлучили з голубом.....	477
ЛЮБОВНА ЗРАДА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ.....	478
Дівчина платить вінком за польову шкоду .....	478
Кавалір зраджує дівчину після спільно проведеної ночі .....	483
Парубок зводить дівчину після гри в карти .....	483
Козак зводить дівчину, що шукає дороги в лісі.....	489
Вояк платить дівчині за зведення талярами.....	493
Жандарм зводить дівчину .....	494
Козаки квартирують у дівчини, що колише нешлюбну дитину .....	496
ВТЕЧА З КОХАНЦЕМ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ.....	498
Чужинці викрадають дівчину з корчми і спалюють її в лісі .....	498
Мандрівні шевці викрадають у майстра жінку .....	500
Дівчина втікає з дому з козаком .....	501
Мандрівні мазури забирають дівчину з собою.....	502
НЕЗГОДИ В РОДИНІ.....	505
Багач продає жінку розбійникам .....	505
Жінка покидає нелюбого чоловіка .....	508
Мати не радить синові брати вдову .....	509
ЕМІГРАЦІЯ.....	511
Емігрант, що виїхав в Америку проти волі милої, застає її відданою .....	511
Жінка розшукує в Америці вбитого мужа .....	514
Жінка в краю зраджує чоловіка-емігранта .....	515
Поворотець загибає в морі .....	521
Емігрант щасливо повертається додому .....	522
Мертвець гостем у милої .....	524
Сокіл прилітає до мертвої милої на цвинтар .....	525
Сирота розмовляє з мертвою матір'ю .....	526
Рибалки знаходять покинену дитину .....	527
Розбійник розповідає про свою долю .....	527

## ПРИМІТКИ

ПРИНЦИПИ РЕДАГУВАННЯ ТЕКСТІВ .....	530
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕВА .....	532
Тексти .....	532
Опрацювання .....	543

## КОМЕНТАРІ

ПЕРЕРОДЖЕННЯ В РОСЛИНИ І ПТАХІВ .....	551
Мати зачаровує сина в явора .....	551
Мати зачаровує невістку в тополю .....	552
Дівчина повертається зозулею до матері .....	553
Нещасливо одружена дочка посилає до матері паву .....	555
ВТРУЧАННЯ НАДПРИРОДНИХ СИЛ .....	555
Грішна дівчина вмирає за наказом Христа .....	555
Чорт несе грішну дівчину в пекло .....	556
Ангели переносять бідну вдову до неба .....	557
ЗУСТРІЧІ З МЕРТВИМИ .....	558
Мертвець гостем у милої .....	558
Сокіл прилітає до мертвої милої на цвинтар .....	559
Подорожний знаходить милу на цвинтарі .....	560
Козак, повернувшись з України, знаходить милу на цвинтарі .....	560
Коханець, передчуваючи лихо, приїжджає до мертвої милої та вбиває себе .....	561
Коханці, роз'єднані матір'ю, поєднуються по смерті .....	562
Зраджена мила приходить по смерті до милого .....	563
Сирота розмовляє з мертвою матір'ю .....	563
Сироти, переслідувані мачухою, скаржаться мертвій матері .....	564
Після розмови з матір'ю ангели забирають сиріт до неба .....	564
ЖІНКА ВБИВАЄ ЧОЛОВІКА АБО БРАТА .....	565
Пані вбиває пана .....	565
Сестра труїть брата (жінка чоловіка) .....	567



---

ЧОЛОВІК УБИВАЄ ЖІНКУ .....	570
Розбійник убиває жінку .....	570
Селянин убиває жінку з удовиної намови .....	574
Чоловік, що вернувся з дороги, вбиває жінку за невірність .....	575
КОХАНЕЦЬ УБИВАЄ КОХАНКУ .....	575
Коханець-воjak позбувається супутниці .....	575
Юнак стинає дівчину, що одружилася з іншим, обманувши його .....	576
Парубок Матвій убиває Магдалину при прощанні на луках .....	577
Воjak застрелює дівчину, що зрадила його .....	578
Коханець, повернувшись з чужини, вбиває милу, заручену з іншим .....	579
КОХАНКА ВБИВАЄ КОХАНЦЯ .....	579
Дівчина труїть хлопця, запросивши його до себе.....	579
Дівчина труїть хлопця на вечерницях .....	581
МАТИ ВБИВАЄ СИНОВУ КОХАНКУ, НЕВІСТКУ, СИНА, ВЛАСНУ ДОЧКУ .....	581
Мати дає стяти вагітну коханку сина в його неприсутності .....	581
Свекруха труїть невістку в неприсутності сина .....	582
Хресна мати труїть майбутню невістку, син покінчує з життям .....	582
Мати труїть невістку й сина .....	582
Мати труїть замість приведеної невістки сина (I) .....	583
Мати труїть замість приведеної невістки сина (II) .....	584
Мати труїть власну дочку.....	585
МАТИ ВБИВАЄ ДИТИНУ .....	585
Дівчина закопує дитину в гаю .....	585
Дівчина кидає дитину в кущі або в воду .....	586
Рибалки знаходять покинену дитину .....	587
Дівчині стинають голову за згублення дитини .....	590
Дівчина топить дитину з намови парубка .....	590
Вдова-кріпачка топить дитину .....	591

---

ІНШІ ВБИВСТВА ТА ПОРАНЕННЯ.....	591
Брати вбивають сестриноного коханця .....	591
Розбійники вбивають пастуха .....	592
Жінка розбійника впізнає хустку вбитого брата .....	592
Мисливець застрелює дівчину .....	593
Дівчину труять на весіллі .....	593
Дівчина поранює парубка .....	594
Дівчина безуспішно рятує пораненого юнака .....	594
СМЕРТЬ УБИВНИКА, РОЗБІЙНИКА Й ЧУМАКА.....	594
Юнака, що вбив свою милу, ведуть на шибеницю .....	594
Дівчина оплакує повішеного розбійника .....	595
Смерть Довбуша .....	595
Смерть чумака .....	596
САМОГУБСТВА .....	597
Жінка п'яниці кидається в Дунай .....	597
Дівчина топиться з туги за померлим милим .....	597
Зведена дівчина кидається під поїзд .....	597
ПРОВОДИ НА ВІЙНУ, ВОЄННИЙ ПОДВИГ, ДЕЗЕРЦІЯ.....	598
Дівчина стає славним воїном .....	598
Вояк прощається з рідними й товаришами .....	599
Близькі прощаються зі схопленим рекрутом.....	599
Дівчина, якій забрали милого в рекрути, вступає в монастир .....	600
Схоплений дезертир сидить у тюрмі й дочікується визволення.....	600
Дезертира страчують на шибениці .....	600
ДОЛЯ ПОЛОНЯНОК .....	601
Полонянка випробовує любов свого покорителя.....	601
Дівчат ведуть у турецький полон.....	602
Дівчина-бранка обіцяє викуп .....	603
ПОРАНЕННЯ Й СМЕРТЬ НА ВІЙНІ .....	604
Брат (син) не вертається з війни .....	604

---

Члени родини розмовляють з пораненим вояком .....	607
Кінь посланцем від убитого вояка .....	608
Милий не повертається з війни.....	608
Поранений на війні повертається птахом до милої та вмирає в неї .....	609
Вмираючий вояк прощається з родиною.....	610
Троє дівчат знаходять убитого козака .....	611
Вояк гине в Першій світовій війні .....	611
Вояк на російському фронті скаржиться жінці на воєнну долю .....	612
Воякові відрізують ногу.....	612
Дівчина шукає в чужині вбитого вояка.....	612
Дівчину поранює куля .....	612
Батьки вмирають з жалю над убитим сином .....	613
<b>НЕСПОДІВАНІ ЗУСТРІЧІ. КРОВОЗМІШЕННЯ.....</b>	<b>613</b>
Вояк випробовує вірність милої (I) .....	613
Вояк випробовує вірність милої (II).....	613
Брат-подорожний збирається ночувати з непізнаною сестрою.....	613
Мати намовляє непізнаних синів до одруження з нею.....	615
Брати-розбійники вбивають шурина й знеславлюють непізнану сестру .....	616
Брати-розбійники розпізнають сестру.....	616
<b>ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ.....</b>	<b>617</b>
Дівчина здобуває за розбитий дзбанок пана.....	617
Дівчина здобуває парубка чарами .....	617
Юнак здобуває дівчину, притворившись мертвим.....	618
Зузана проганяє короля-зальотника.....	619
Потопаюча дівчина відкидає допомогу, обумовлену одруженням.....	619
Дівчина забуває збудити коханця-вояка.....	621
Хвора пані обманює пана з вояком .....	621
Молода жінка обманює старого мужа (I) .....	622
Молода жінка обманює старого мужа (II) .....	622
Піп віддає панові попадю за гроші і втрачає її .....	622
Католицький священник залицяється до дівчини .....	623
Голубку розлучили з голубом .....	623

---

ЛЮБОВНА ЗРАДА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ.....	623
Мужчина, переодягнений за жінку, зводить дівчину .....	623
Дівчина платить вінком за польову шкоду .....	624
Кавалір зраджує дівчину після спільно проведеної ночі .....	625
Парубок зводить дівчину після гри в карти .....	626
Брат готується помститися за зведену сестру.....	627
Козак зводить дівчину, що шукає дороги в лісі .....	627
Шугай зводить дівчину біля річки .....	628
Гуляючи з гусарами, дівчина придбала дитину .....	628
Козак зводить погано виховану дівчину при гулянні.....	629
Вояк платить дівчині за зведення талярами.....	629
Дівчина жаліється на звідника – молодого пана.....	630
Дівчина шукає в Дунаю втрачений вінок.....	630
Католицький священник зводить дівчину.....	630
Жандарм зводить дівчину.....	630
Козаки квартирують у дівчини, що колише нешлюбну дитину.....	631
Батько пробує відкупитися від своєї дитини.....	631
ВТЕЧА З КОХАНЦЕМ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ.....	632
Чужинці викрадають дівчину з корчми і спляють її в лісі.....	632
Мандрівні шевці викрадають у майстра жінку .....	633
Дівчина втікає з дому з козаком .....	633
Дівчина, що втекла з козаком, думає про свою долю.....	634
Мандрівні мазури забирають дівчину з собою.....	634
НЕЗГОДИ В РОДИНІ.....	635
Сирота, що стала жінкою короля, переносить інтриги й переслідування.....	635
Сестра невдячна до брата.....	635
Багач продає жінку розбійникам .....	635
Чоловік провчає ліниву жінку .....	636
Члени родини заступаються за скривджену жінку .....	636
Жінка покидає нелюбного чоловіка .....	637
Мати не радить синові брати вдову.....	637
Вдова розбиває подружжя.....	638

---

ЕМІГРАЦІЯ.....	638
Емігрант виїжджає в Америку проти волі жінки .....	638
Емігранта вбиває в Америці поїзд.....	638
Жінка розшукує в Америці вбитого мужа.....	638
Жінка в краю зраджує чоловіка-емігранта.....	639
Поворотець загибає в морі .....	639
Емігрант щасливо повертається додому .....	640
Поворотець застає жінку вагітною й покидає її.....	640

## ДОДАТКИ

Походження архівних записів.....	642
Словник діалектних слів .....	643
Показчик місцевостей та співаків .....	651
Показчик місцевостей, наведених на карті .....	659
Показчик пісенних початків .....	661

## РЕЗЮМЕ

Ludové balady východoslovenských Ukrajincoů .....	670
Ursprung der folkloristischen Tradition der ostslowakischen Ukrainer .....	680
Вклад Ореста Зилинського в исследование славянської народної баллади.....	698

МУШИНКА М. Орест Зілинський і його «Українські народні балади Східної Словаччини» (Післямова) .....	699
--	-----

Наукове видання

**Орест Зілинський**  
**Українські народні балади**  
**Східної Словаччини**

Редактор-координатор

*О. Щербак*

Коректори

*Н. Ващенко, Н. Джумаєва, Л. Ліхньовська,  
С. Маховська, О. Піскун, Л. Тарасенко*

Коректор словацьких текстів

*І. Огієнко*

Коректори німецьких текстів

*Л. Гайдученко, П. Рафальський*

Комп'ютерний набір нотних текстів

*В. Пономаренко*

Верстка *С. Шевцова*

Обкладинка *М. Голеня*

Підписано до друку 01.03.2013.

Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 42,77. Обл.-вид. арк. 51,66

Адреса редакції:

01001 Київ-1, вул. Грушевського, 4